

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ничкало Нелля Становлення особистості як умова неперервного розвитку людського капіталу.....	11
Радкевич Валентина Науково-методичний супровід реалізації державної політики у сфері професійної та фахової передвищої освіти	14
Скиба Микола Теоретичні засади впровадження дуальної системи навчання у закладах вищої освіти.....	16
Абильтарова Эльвиза Педагогические условия формирования культуры безопасности у будущих специалистов в области охраны труда.....	17
Бекирова Адиле Профессиональная субъектность учителей начальных классов как методологическое условие их профессионального развития.....	18
Гармаш Олена Тьюторська діяльність викладача як фактор підтримки професійного становлення особистості	20
Гриценко Інна Педагогічна технологія розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів у процесі проектної діяльності	20
Гуменний Олександр Середовищний підхід до розроблення smart-комплексів навчальних дисциплін	22
Гуревич Роман, Гордійчук Галина, Опушко Надія Компетентнісний підхід у професійній освіті.....	23
Грендач Тетяна Особливості підготовки майбутніх вчителів інформатики до візуалізації навчальної інформації в процесі професійної діяльності	25
Даниленко Олександр Обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності в системі неперервної професійної підготовки.....	26
Діденко Олександр Роль сучасної мілітарної літератури у формуванні професійних ціннісних орієнтацій майбутніх офіцерів.....	27
Дорохова Леся Сучасні підходи до формування економічної компетентності у процесі професійного навчання фахівців будівельної галузі.....	29
Дорошенко Тетяна Етапи становлення професійної самореалізації авіаційних менеджерів	30
Дячок Світлана, Обертюк Наталія Творчість як професійна майстерність сучасного педагога у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	32
Єршова Людмила Рівні професійного становлення особистості.....	33
Желясков Василь Системний підхід у підготовці майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії.....	35
Загіка Олена Система розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: теоретико-методологічний аспект	36
Зінченко Володимир Профорієнтаційна компетентність як чинник формування освітньо-професійної траєкторії майбутнього педагога.....	38
Зуєва Альона Поняття інформаційно-технологічної культури викладачів фахових дисциплін в коледжах аграрного профілю	40
Капінус Олександр Потенціал рефлексивних механізмів в процесі професійного становлення майбутнього офіцера.....	41

Кулик Євген, Кондор Марія Предмет, структура та основні завданням ергономіки в контексті професійної підготовки майбутніх викладачів технологій	42
Лопатюк Олена Стан сформованості професійної рефлексії майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом	44
Лужняк Людмила Теоретико-методичні аспекти формування компетентностей з інформаційної безпеки учасників освітнього процесу у ЗПО	45
Моторна Леся Принципи ефективного формування професійних компетенцій студентів технічного коледжу	47
Недашківський Руслан Сутність та структура професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва	48
Нестеров Олексій Суперечності в професійній підготовці майбутніх дизайнерів середовища в коледжах	50
Онищенко Алла Формування позитивного образу (персонального бренду) майстра індустрії краси	51
Павлюк Любов Методика навчання з електротехніки студентів педагогічних спеціальностей	52
Пенделюк Наталія Особливості формування кар'єрної компетентності у закладі професійної (професійно-технічної) освіти.....	53
Сиско Наталія Взаємодія суб'єктів підвищення кваліфікації у забезпеченні професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	55
Смирнова Ірина Професійна підготовка майбутніх фахівців морської галузі: цифровізація освітньої діяльності	56
Чогут Лілія Розвиток професійної мобільності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	58
Шумовецька Світлана Формування професійної культури офіцера-прикордонника у військовому закладі вищої освіти: технологічний аспект	59
Ягунов Василь Ціннісно-мотиваційна зумовленість професійного розвитку педагога	60
ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	
Варава Ірина Мотиваційна готовність майбутніх техніків-програмістів до фахового самовдосконалення.....	62
Герганов Леонід Реформування системи професійної підготовки працівників на виробництві за умови впровадження високотехнологічного обладнання та підвищення вимог роботодавців до професійної компетентності робітничих кадрів	63
Зеленська Людмила Професійне становлення і кар'єрний розвиток особистості в умовах ринкової економіки	67
Кочаток Наталія Формування кар'єри як процес професійного становлення та розвитку особистості у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	69
Кузьмін Віктор, Кузьміна Марія Інституційні бар'єри реалізації кар'єрних стратегій як проблема професійного становлення особистості	70
Мельникова Тетяна, Шатковська Лілія Особливості формування підприємницьких навичок у здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти	71
Осипенко Сергій Роль самоосвіти в кар'єрному розвитку особистості в умовах ринкової економіки	73

Присяжнюк Оксана, Салабай Наталя Формування компетенцій розвитку кар'єри учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як чинник професійного становлення особистості в ринкових умовах	74
Третько Віталій Професійний розвиток фахівців з міжнародних відносин в умовах сучасного ринку праці	76

ПСИХОПЕДАГОГІКА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Ластовецький Олександр, Лівшун Олександр Теоретико-методичні основи формування аутопсихологічної компетентності майбутнього інженера-педагога	77
Malazoniia Svetlana Professional and personal development of future engineer teachers.....	78
Мацук Людмила Психолого-педагогічні засади формування культури мовлення майбутніх вихователів.....	79
Найбова Марина, Печенога Галина Роль і місце психопедагогіки в навчально-виробничому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти.....	80
Орлов Валерій Професійне становлення і ділова активність особистості	82

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Андрощук Ігор Підготовка майбутніх учителів на засадах синергетичного підходу	83
Андрощук Ірина Методична підготовка як важливий складник професійної підготовки майбутніх учителів	84
Білик Вікторія, Білик Юрій, Гапченко Олена Використання інноваційних технологій та методів навчання в підготовці майбутніх фахівців інженерних і педагогічних спеціальностей	86
Бохонько Олександр Особливості підготовки студентів ЗВО швейної галузі на початкових курсах	87
Вовк Надія Реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках трудового навчання.....	88
Вітрук Ольга, Клюд Олена Психолого-педагогічні проблеми формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця технологічної освіти	89
Герніченко Іван Готовність вчителів технологій до поєднання трудового і екологічного виховання	91
Драгієва Людмила Актуальність інтерактивного навчання в сучасному освітньому процесі.....	93
Красильников Сергій Використання он-лайн курсів при вивченні інформаційних технологій бакалаврами професійної освіти.....	94
Кулінка Юлія Художньо-проектна діяльність як змістова компонента дизайн-освіти майбутніх учителів трудового навчання та технологій.....	95
Міщенко Олена Роль практичних занять з конструкторсько-технологічної підготовки виробництва у бакалаврів професійної освіти спеціалізації технологія виробів легкої промисловості	97
Олефіренко Тарас Психолого-педагогічний аналіз феномену професійної кар'єри вчителя	98
Омельчук Володимир, Колесниченко Євгеній Аналіз засобів подання змісту навчального матеріалу дисципліни «Автомобілі»	100
Радзівський Віктор, Качан Олексій Принципи відбору та структурування навчального матеріалу дисципліни «Автомобілі»	102

Савенко Ігор, Титаренко Валентина Система формування фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання	103
Томаш Василь, Гаврилюк Павло Використання відеоматеріалів у навчальному процесі	104
Флорескул Катерина, Крамар Валерій Формування змісту профільного навчання автосправі та методики оцінювання результатів.....	105
Цина Андрій, Шах Ірина Змістова характеристика розвитку особистості школяра засобами театральної педагогіки	106
Чистякова Людмила Перспективи формування екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в процесі професійної підготовки.....	108
Чмир Віктор Роль наставництва в професійному становленні і кар'єрному розвитку педагога професійного навчання.....	109
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ), ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Базелюк Олександр Цифрові сервіси в умовах цифрової трансформації професійної освіти.....	110
Базиль Людмила Індивідуально-особистісні якості успішної підприємницької діяльності	111
Безпечна Галина Створення та впровадження системи дистанційної підтримки навчання учнів та слухачів Хмельницького професійного ліцею	113
Білик Віктор Методика проведення бінарних уроків як однієї з форм реалізації міжпредметних зв'язків.....	114
Бондаренко Світлана Забезпечення якості професійної освіти студентів напряму «Готельно-ресторанна справа»	116
Бородієнко Олександра, Смаль Валентина, Биковський Михайло Розвиток управлінської компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: сучасні підходи	117
Бохонько Євген Стан математичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту.....	119
Бровчук Леся, Тимошук Оксана Освіта для сталого розвитку як інноваційна форма організації освітнього простору.....	120
Волик Ілля, Дорошенко Євгенія, Цина Валентина Формування громадянської відповідальності учнівської молоді засобами сучасних інноваційних педагогічних технологій	122
Ворона Юлія Інклюзія у професійній (професійно-технічній) освіті.....	123
Гладкова Валентина Акмеологічні технології в освітньому процесі	125
Голдобін Віктор Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти	126
Гомонюк Олена, Онишко Оксана, Райко Валерій Портфоліо як технологія навчання, зорієнтована на особистість студента	128
Горбан Євдокія Вдосконалення методистів закладів професійної (професійно-технічної) освіти під час тренінгових занять	129
Джерелейко Людмила Сучасні підходи до формування готовності до підприємницької діяльності у процесі професійного навчання фахівців будівельної галузі	130
Джус Людмила Впровадження дуальної форми навчання при підготовці кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти Хмельницької області: реалії та проблеми.....	131

Добруха Марина Особливості професійної підготовки майбутніх офіціантів за дуальною формою освіти.....	133
Дрозіч Ірина Методична робота як підґрунтя розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання.....	134
Єжокіна Юлія Формування професійно-правової культури кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти морського профілю	136
Єршов Микола-Олег Проект розвитку аксіологічної сфери майбутніх ІТ-фахівців у системі неформальної освіти.....	138
Закатнов Дмитро Підприємницька діяльність як напрям реалізації кар'єрних планів учнів ЗП(ПТ)О.....	140
Кирилюк Інна Формування підприємницьких компетентностей здобувачів освіти ЗП(ПТ)О як запорука професійного становлення особистості	141
Козак Андрій Роль ключових компетентностей у професійній підготовці майбутніх майстрів ресторанного обслуговування ...	143
Коломійчук Світлана Формування сучасного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти	144
Кононенко Андрій Впровадження освітніх інновацій у професійну підготовку робітничих кадрів машинобудівної галузі	146
Кулалаєва Наталя, Романова Ганна, Романов Леонід Організаційні засади дуальної форми навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	147
Левко Мар'яна Політична культура майбутніх офіцерів як складова їх професійної підготовки.....	148
Лемешко Людмила, Єршова Людмила Інноваційні підходи до формування художньо-творчої компетентності техніків-конструкторів одягу	150
Липська Лариса Технологічні підходи проектування smart-комплексів для професійної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів	151
Ляска Олена Інноваційні освітні технології як головні напрями розвитку освітнього процесу в навчально-практичному центрі на базі Шепетівського професійного ліцею.....	152
Маринченко Інна, Маринченко Євгеній Роль педагога професійного навчання у впровадженні сучасних інноваційних технологій у галузі сільськогосподарського виробництва	154
Мар'янич Тетяна Забезпечення якості професійної підготовки як запорука сталого розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти.....	155
Махмудов Ігор, Мозговий Віталій Дидактичне проектування змісту як важливий складник підготовки учнів професійно-технічних закладів	157
Мельник Віктор Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх геологів до використання геоінформаційних систем у коледжах	158
Ніжнік Надія Впровадження інноваційних педагогічних технологій – запорука виведення закладу професійної освіти на вищий конкурентоспроможний рівень	160
Оверчук Оксана Проектна та кейс-технології як ефективний підхід в організації компетентісно-орієнтованого навчання електрогазозварників	162
Однорог Галина Формування ключових компетентностей – актуальне завдання становлення сучасного фахівця швейного профілю.....	163
Одюшин Вячеслав, Грабовська Людмила Використання електронних освітніх ресурсів при підготовці кваліфікованих робітників	165
Пастошук Галина Роль психологічної служби у професійному становленні особистості закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	166

Петренко Ларіса Самостійна робота здобувачів освіти в процесі професійної підготовки.....	168
Петров Олександр 3D-технології в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	169
Пилявець Марина Партнерство як стратегічний ресурс інноваційного розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти	170
Півторацька Наталія Активізація пізнавальної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників у навчально-виробничому процесі ЗПО	172
Приймак Віктор Моделі дидактичних систем при формуванні знань з будови автомобіля в учнів професійно-технічних навчальних закладів	174
Радкевич Олександр Застосування програмного забезпечення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти для управління проектною діяльністю	176
Садова Наталія Стажування – один із шляхів удосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників закладів професійної освіти.....	177
Сидоренко Тетяна Інтегроване навчання як чинник оптимізації природничих дисциплін	179
Синюк Олег Підготовка кадрового ресурсу на базі освітніх науково-виробничих кластерів	180
Смалюк Алла Громадянське виховання учнів – пріоритетний напрям роботи ЗП(ПТ)О Хмельниччини.....	181
Соленцова Галина Використання технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці кваліфікованих робітників..	182
Стасюк Микола Організаційно-методичні засади мережевої професійної освіти на базі ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти».....	185
Стеблюк Світлана Загальнокультурна складова професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.....	186
Стрілець Олександр Професійна підготовка кваліфікованих робітників машинобудівної галузі в умовах дуальної форми здобуття освіти..	187
Тимощук Галина Науково-методичний супровід упровадження сучасних педагогічних та виробничих технологій в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти	188
Ткачук Ганна Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як важливий чинник у забезпеченні якості професійно-технічної освіти.....	190
Ткачук Станіслав, Філімонова Ірина Практична реалізація інноваційних технологій під час проведення практичних робіт з фахової дисципліни «Фізіологія харчування»	192
Урмич Олена Збільшення якості фахової педагогічної освіти	193
Храпач Дмитро, Красильникова Ганна Умови формування техніко-технологічної компетентності бакалаврів професійної освіти автотранспортного профілю	195
Цьось Василь Феномен Агатангела Юхимовича Кримського	196
Чічеров Олексій Застосування мультимедійних технологій в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти	197
Чуйкова Оксана Модульно-компетентнісний підхід у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі ...	198

Шевчук Людмила Функціонування комунікаційних платформ як необхідна умова професійного розвитку педагогів професійної освіти	200
Яковлева Вікторія, Прончак Ірина Соціальне партнерство у сфері інженерно-педагогічної освіти: сучасний аспект	201
Яцина Ксенія Забезпечення якості професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти	203
Ящук Тетяна, Кантор Сергій Динаміка змісту навчальної інформації з будови автомобіля	203

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Аніщенко Вікторія Професійна підготовка офіцерів пенітенціарної системи у США та в Україні з позиції порівняльного аспекту.....	205
Байдюлін Валерій Зарубіжний досвід підвищення рівня фінансової грамотності населення.....	206
Бахмат Наталія Критеріальний підхід до проектування віртуального освітнього простору здобувачів вищої освіти	207
Белан Владислав Стандарти підготовки майбутніх вчителів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у Республіці Польща в контексті європейських підходів	209
Бідюк Наталія Методичні аспекти навчання міжкультурної комунікації майбутніх учителів іноземної мови	211
Гончар Лариса Особливості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою освіти в Німеччині	212
Кудярьська Тетяна Досвід впровадження інклюзивної освіти західноєвропейських країн як орієнтир у модернізації української спеціальної освіти	213
Малишева Махира Особливості організації практичної професійної підготовки фахівців готельного господарства і туризму у професійних школах Туреччини	214
Sikora Jan Teoretyczne i praktyczne przesłanki rozwoju zawodowego trenerów pracy	215
Хіміч Віта Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Польщі та Україні.....	219
Цицюра Ксенія Блінгвальне навчання як умова професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в Китаї	220
Шамралуєк Олена Інституційні форми професійного розвитку педагогів аграрної професійної освіти: зарубіжний досвід.....	221

СУЧАСНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

Бохонько Євген Проблема формування технічних навичок баяністів.....	223
Корницька Лариса Мистецтво стилізації як базовий компонент у професійній освіті бакалаврів декоративного мистецтва	224
Крулик Богдан Рисунок як базова дисципліна у становленні особистості майбутнього художника декоративного мистецтва.....	226
Лівшун Олександр Педагогічні умови використання елементів художньо-технічної творчості у підготовці майбутнього фахівця декоративного мистецтва	226
Лопатюк Катерина Специфіка хореографічної діяльності.....	228
Самборська Олена Засоби інформаційних технологій у підготовці бакалаврів декоративного мистецтва.....	229

Хренова Вікторія

Реалізація ідеї апсайклінгу у підготовці майбутніх художників-майстрів з декоративного мистецтва, вчителів трудового навчання та технологій 230

Шавиріна-Школяр Марина, Корницька Лариса

Формування умінь узагальнення у бакалаврів декоративного мистецтва в процесі виконання живописно-декоративного натюрморту 231

**ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ
У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ**

Базильчук Олег, Базильчук Віра, Рудик Ірина

Характеристика методологічних підходів у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів 233

Дутчак Юрій, Антонець Василь

Професійна мотивація як детермінанта професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури 234

Квасниця Ірина, Дмитришин Нікіта

Кар'єрний розвиток фахівця сфери фізичної культури і спорту у контексті професійної мобільності 235

Молдаван Андрій

Методичні аспекти розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту 236

Погребняк Лариса

Роль фізичної культури у професійному становленні майбутнього робітника 237

Хомовський Віктор

Підготовка майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі 238

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

НИЧКАЛО НЕЛЛЯ,
НАПН України (м. Київ)

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА НЕПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

В умовах динамічних глобалізаційних процесів, коли гостро постали питання виживання людства, необхідності упередження екологічних і технологічних катастроф, боротьби за мир, збереження і розвитку цивілізації, міжнародні організації об'єднують зусилля у розв'язанні багатьох питань щодо розвитку людського капіталу. Формування людського капіталу – не абстрактна теорія, це конкретна психолого-педагогічна категорія, від якої залежить збереження і піднесення потенціалу кожної людини.

Теорія людського капіталу була теоретично обґрунтована і введена в науковий обіг на межі 1950–1960-х років. Творці цієї теорії Гері Стенлей Беккер (Gary Stantey Becker) і Теодор Вільям Шульц (Theodor William Schullz) були удостоєні Нобелівської премії. Г. С. Беккер – професор Колумбійського і Чикагського університетів¹. Цей вчений застосував методи економічної теорії для опису аспектів людської поведінки, що раніше вважалося сферою соціології і демографії. У працях «Людський капітал» (Human Capital, 1964) і «Трактат про сім'ю» (Becker G. A. Treatise on the Family, 1981) ним обґрунтовано теорію раціонального економічного вибору на основі власного інтересу індивіда, що визначає значну частину людської діяльності, навіть явно нееконімічної (створення сім'ї). Цими дослідниками теоретично доведено, що людина і її творча думка – це велика сила, яка надихає на поступ. За висновком Т. В. Шульца, освіта, професійна кваліфікація, розвинуті таланти, здоров'я, що розуміються як поняття людського капіталу, мають конкретну економічну вартість. Інші економісти започаткували деякі нові елементи цієї теорії, й відповідно розвинули її. Витрати на освіту і навчання цілком виправдано розглядаються як інвестиції в людський капітал (Г. С. Беккер).

Стрімкий розвиток глобалізаційних та інтеграційних процесів породжує нові виклики в усіх сферах життєдіяльності суспільства і передусім – в освітній. В усіх цивілізованих країнах здійснюється інтенсивний пошук нових моделей розвитку освіти, нетрадиційних підходів до їх впровадження на основі інформаційних, телекомунікаційних, цифрових технологій.

Добре відомо, що продуктом освітнього процесу є особистість конкретної людини, підготовленої до активної високопрофесійної діяльності в різних галузях промислового, сільськогосподарського виробництва і сфери послуг. Йдеться про головне – людський капітал, від духовних, морально-етичних і професійних якостей якого залежить майбутнє кожної держави.

Неперервність освіти на початку XXI ст. зумовлює необхідність посилення ролі професійної освіти як динамічної системи, що здійснює активний вплив на подальший розвиток економіки, забезпечує випереджувальну професійну підготовку і взаємозв'язок усіх видів і рівнів професійної освіти. Науково-технічний прогрес, широке впровадження наукоємних, інформаційних технологій спонукає до значного підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників, її фундаменталізації та забезпечення її гнучкості. На цьому наголошується в Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти, затвердженій Міністерством освіти і науки України та НАПН України 5 липня 2004 р., у Концептуальних засадах реформування професійної освіти України (2018 р.). Важливе значення для сьогодення і на перспективу має «Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р., № 419-р.

Об'єктивна потреба посилення уваги до проблем освіти впродовж життя зумовлюється динамічними змінами в умовах інформаційно-технологічного, цифрового суспільства, вимог ринку праці до компетентності фахівців, їх швидкої професійної адаптації, необхідністю постійно навчатися, перенавчатися, підвищувати кваліфікаційний рівень. Цілком закономірним є те, що цими надзвичайно важливими проблемами опікуються Міжнародна організація праці, Інститут неперервної освіти ЮНЕСКО, Міжнародна Рада з освіти дорослих, Всесвітня Асоціація освіти дорослих, Європейський центр розвитку професійної освіти, Інститут Міжнародної кооперації Німецької Асоціації освіти дорослих та ін.

Упродовж останніх років посилюється увага до проблем освіти протягом життя, зокрема в загальнодержавних документах: Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Білій книзі національної освіти

¹Britannica: настольная энциклопедия: в 2 т. – Том I. – М. : АСТ: Астрель, 2006. – 2327 с. – С. 791.

України (2010 р.), Національних доповідях «Про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2011, 2016 рр.) за редакцією доктора філософських наук, дійсного члена (академіка) НАН і НАПН України В. Г. Кременя.

Вагомим є науковий доробок підвідомчих установ НАПН України. Так, Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України розроблено 17 концепцій, спрямованих на забезпечення неперервності і наступності в забезпеченні якісної підготовки виробничого персоналу у навчальних закладах різних типів і форм власності та на виробництві. Концепцію розвитку освіти дорослих в Україні розроблено Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Однак їх реалізація гальмується сукупністю взаємопов'язаних чинників.

Світова тенденція неперервної освіти (освіти впродовж життя) зумовлює необхідність цілісного розв'язання проблем розвитку трудового потенціалу, його професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації. Реалізація такого підходу уможливує набуття людиною належних знань, умінь та компетентностей для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається.

Серед здобутків у розвитку освіти впродовж життя в Україні – розроблення Концепції освіти дорослих в Україні (автор – проф. Л. Б. Лук'янова), яка схвалена Президією НАПН України 2016 р. У Концепції освіти дорослих обґрунтовано доцільність розвитку освіти дорослих в Україні, висвітлено актуальні проблеми сучасної освітньої сфери дорослих, визначено її мету і завдання, окреслено напрями розвитку вітчизняної освіти дорослих у контексті глобалізації, європейської інтеграції.

Набуває поширення неформальна освіта дорослих, розвиток якої спрямований на поширення ідеї освіти впродовж життя, що передбачає врахування конкретних освітньо-культурних потреб різних соціальних, професійних, демографічних та інших груп населення. За ініціативи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, представництва DVV International в Україні у 2015 р. засновано громадську спілку «Українська Асоціація освіти дорослих» (УАОД), діяльність якої спрямовується на підтримку громадянських ініціатив у неформальній освіті дорослих. Як відомо, у червні 2016 р. УАОД увійшла до складу Європейської Асоціації освіти дорослих. Посилюється роль місцевих громад, відбувається зростання мережі недержавних громадських організацій, які реалізують освітні проекти для дорослих.

Окремі напрями науково-дослідної роботи щодо освіти дорослих реалізуються в установах Національної академії педагогічних наук України, Інституті модернізації змісту освіти (МОН України), Національному інституті стратегічних досліджень при Президенті України. Комплексні фундаментальні дослідження, присвячені виявленню особливостей освіти різних категорій дорослих, здійснюються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України. Видаються збірники наукових праць, наукові та практико орієнтовані журнали з питань формальної і неформальної освіти дорослих («Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (видається з 2009 р.), «Територія успіху» (видається з 2015 р.) та ін. Поступово, на засадах партнерства, відбувається консолідація зусиль громадського, державного, галузевого секторів задля розвитку освіти для різних категорій дорослих, створення доступної, ефективної, результативної освітньої інфраструктури в регіонах, а в перспективі – громадянського суспільства в Україні.

У листопаді 2014 р. в Києві відбувся Форум «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих», на якому вітчизняні та зарубіжні науковці, представники адміністрації Президента України, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, МОН України, міжнародні експерти, а також представники громадських організацій привернули увагу до актуальних проблем освіти впродовж життя.

Після підписання під час Форуму угоди про співпрацю НАПН України і DVV International в Україні (Інститут з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) набули поширення Міжнародні Дні освіти дорослих, наукові і науково-практичні конференції, семінари, круглі столи та інші циклічні заходи, присвячені сучасним і перспективним проблемам освіти впродовж життя. Громадські діячі, експерти, науковці, представники органів законодавчої і виконавчої влади різних рівнів та міжнародних інституцій беруть участь у дискусіях щодо стратегій і тактики розвитку освіти дорослих із урахуванням потреб різних цільових груп. Йдеться про доцільність розвитку освіти дорослих як цілісної системи, що враховує права кожного громадянина країни та гарантії на неперервну освіту впродовж життя; її спрямування на загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму; гармонізацію інтересів особистості й суспільства, а також забезпечення доступності для різних категорій дорослих, створення необхідних умов для гармонійного розвитку особистості, реалізації її потенційних можливостей. Безумовно, реалізація такого підходу на загальнодержавному рівні сприятиме як успішній адаптації до мінливих соціально-економічних умов, так і соціальній захищеності дорослої людини.

Незважаючи на різні суперечності у розв'язанні цієї надзвичайно важливої проблеми, зокрема, на її нерозуміння, недооцінку й навіть небажання багатьох чиновників докласти зусиль до її розв'язання, в Україні відбуваються динамічні процеси, спрямовані на розвиток освіти дорослих. Цю потужну інноваційну хвилю, на нашу думку, зупинити неможливо. З кожним роком інноваційна діяльність набуває сили, нових ознак, інноваційних напрямів, що сприяє пробудженню й реалізації потенціалу дорослої людини. Тут необхідно враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості учнів, студентів і

слухачів, а також створювати необхідні умови для реалізації принципів індивідуалізації й диференціації в організації освіти різних категорій учнівської, студентської молоді і дорослого населення.

Особливість цього процесу полягає у спрямуванні професійної освіти і освіти дорослих в різних регіонах нашої держави на подальшу педагогізацію українського суспільства. Йдеться про педагогізацію соціально-культурного простору як села, так і міста. У сучасних умовах доцільно підтримувати ініціативи щодо використання різних форм організації освіти дорослих для поширення психолого-педагогічних знань, підготовки до батьківства, ознайомлення слухачів університетів третього віку, центрів освіти дорослих та інших осередків з гострими проблемами педагогіки і психології родини, педагогіки культури, музейної педагогіки тощо.

Зростає значення системного поширення психолого-педагогічних знань серед різних категорій дорослого населення в усіх регіонах з урахуванням їхньої соціально-демографічної структури. Позитивну роль відіграє системне впровадження інноваційних моделей, розроблених на у контексті творчого розв'язання нагальних проблем, зумовлених глобалізаційними та євроінтеграційними процесами, новими викликами, загрозами та потребами ринку праці. Наведемо лише окремі приклади. Університети третього віку, які діють на базі закладів вищої освіти, зокрема там, де ці заклади є партнерами територіальних центрів соціального обслуговування населення: Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Чернігівський національний технічний університет, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля, Дніпродзержинський державний технічний університет, Львівський державний університет фізичної культури, Кременчуцький університет Дніпропетровського університету економіки і права та ін.

Добре відомо, що університети третього віку успішно діють в Україні як громадські організації в містах Київ, Вінниця, Львів, Стрий, Івано-Франківськ та багатьох інших ін. Їх підтримують різні громадські організації та благодійні фонди в партнерстві з іноземними спонсорами («Школа для тих, кому за... 70» (м. Харків) організатори – німецький фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» та Всеукраїнський благодійний фонд «Турбота про літніх в Україні»; фінансові структури (експеримент соціальної стратегії банку «Надра», перший фінансовий Пенсійний клуб; ЗВО недержавної форми власності, (Навчально-науковий Інститут магістерської підготовки та післядипломної освіти з жовтня 2009 р. навчає осіб «третього віку». Фізичні особи також є ініціаторами створення Центрів освіти людей третього віку та інших інноваційних осередків.

Заслужують на увагу проекти, які підтримують розвиток освіти людей третього віку. Наприклад, проект «Освіта протягом всього життя»: створено Центри соціальної активності для літніх людей у семи містах України, що стали платформою для соціальної інтеграції старших людей; успішно діють факультети правових знань, оздоровчий та ручної творчості. Клуб «Ветеран» при громадській організації «Спілка жінок м. Чернігів»: участь у культурно-просвітницьких заходах: відвідування музеїв, виставок, театральних вистав; здійснення громадської роботи серед молоді, в школах, як тренери під час майстер-класів. Проект Фонду «Східна Європа»: створено 18 Центрів дозвілля для літніх людей, спрямованих на підтримку місцевих ініціатив щодо надання їм якісних соціальних, юридичних та побутових послуг; робота у гуртках та об'єднаннях за інтересами. Всеукраїнська благодійна організація «Турбота про літніх людей в Україні»: моральна підтримка та вирішення невідкладних проблем літніх людей, виступ в ролі адвокатів і вирішення проблемних питань з участю представників місцевої влади.

Інноваційний почерк і перспективна спрямованість характеризує діяльність громадських організацій України, які опікуються освітою дорослих: Українська Асоціація освіти дорослих, ГО Інформаційно-освітній центр «Імпульс», ГО «Рада молодих вчених», ГО Клуб сталого розвитку «Південна ініціатива», Центр розвитку національних культур «Єдина родина», Центр освіти дорослих Полтавської філії суспільної служби України, ГО «Центр Поділля Соціум», ГО «Центр освіти дорослих Полтавщини», ГО Міжнародний Центр «Неформальної освіти», ГО «Світло надії» (м. Полтава), ГО «Асоціація фахівців психологічної допомоги», «Нікопольська міська школа мистецтв», ГО «Центр «Європейська освіта дорослих», ГО «Поклик покоління», Асоціація міст, що навчається, Центр освіти для дорослих «Education for Life» (м. Суми) та ін. Такі цілеспрямовані соціально-педагогічні дії позитивно позначаються на культурному розвитку, формуванні педагогічної культури і соціальної відповідальності різних категорій громадян за цю важливу і перспективну справу.

Під впливом інститутів Національної академії педагогічних наук України (Інституту педагогіки, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна, Інституту професійно-технічної освіти, Інституту вищої освіти, Інституту психології імені Г. С. Костюка, Інституту інформаційних технологій і засобу навчання, Інституту соціальної та політичної психології, Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка, Інституту проблем виховання та інших академічних закладів) посилюється увага до системного розв'язання проблем неперервної освіти. Водночас слід об'єктивно зазначити, що нині бракує цілісних комплексних досліджень з проблем формування і розвитку особистості з урахуванням об'єктивної потреби неперервного розвитку людського капіталу, диференціації не лише за професійним спрямуванням, а й з урахуванням вікових і соціальних особливостей, та реального стану різних категорій населення на сучасному ринку праці. На нашу думку, потрібні ґрунтовні міждисцип-

лінарні дослідження, які б сприяли подальшій професіоналізації освіти дорослих в Україні шляхом підтримки міжсекторної взаємодії, розширення співробітництва між суб'єктами громадянського суспільства. З метою здійснення міждисциплінарних досліджень, доцільно об'єднувати зусилля з науковцями інститутів НАН України (Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, Інститутом економіки та прогнозування тощо), а також з кафедрами філософії, соціології, педагогіки, психології закладів вищої освіти. Постає питання щодо створення всеукраїнського банку даних з цієї проблеми, а також обґрунтування інноваційних механізмів упровадження результатів наукових пошуків у практику.

Проблема неперервної освіти є важливою складовою державної освітньої політики, спрямованою на підтримку місцевих ініціатив та перспективних пропозицій, залучення громадських організацій до управління розвитком освіти дорослих для забезпечення ефективної взаємодії між закладами формальної і неформальної освіти дорослих і ринком праці. У сучасних умовах вкрай необхідно більш широко залучати громадськість, представників територіальних громад, недержавних установ та організацій різних форм власності до визначення переліків освітніх та інших суспільно важливих послуг, сприяти створенню рівних можливостей для участі громадських організацій в різних конкурсах та міжнародних проектах соціально-культурного спрямування. Доцільно також сприяти створенню центрів маркетингових досліджень для здійснення й аналізу регіональних і місцевих потреб ринку праці в кваліфікованих робітничих кадрах на основі сучасних методик та за участі Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики, підвідомчих установ НАПН України.

На жаль, існують розбіжності між задекларованими на загальнодержавному рівні положеннями і реальним станом розв'язання цих проблем на практиці. Як відомо, в нашій державі проводиться значна робота, спрямована на законодавче забезпечення формування і розвитку людського капіталу. Прийнято відповідні Закони України, державні програми і концепції щодо розвитку професійної освіти і навчання. Однак, у їх виконанні немає послідовності, соціальної відповідальності, усвідомленого прагнення до забезпечення інвестування у «шкільне і професійне» навчання. Ці та інші чинники поряд із недофінансуванням цієї галузі призводять до помітного розриву між тим, що задекларовано у багатьох документах, і станом цієї проблеми в реальному житті. Маємо визнати, що це спричиняє «вимивання молодого покоління» з України. Адже з десятків тисяч юнаків і дівчат, які виїжджають на навчання в професійні заклади Польщі та інших країн, на рідну землю повертаються дуже мало.

Отже, на розвиток особистості професіонала, його морально-етичних якостей впливає сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які доцільно враховувати у державній політиці щодо розвитку людського капіталу. Як зазначав святий Ян Павло II, «світ праці» завжди і всюди, на всій землі, в кожному суспільстві та серед кожного народу відіграє ключову роль у розвитку особистості. «Світ праці» – водночас означає «світ людський»².

РАДКЕВИЧ ВАЛЕНТИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м Київ)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВИТИ

Євроінтеграційний вектор розвитку України зумовлює необхідність запровадження нової соціально-економічної політики, в реалізації цілей якої засадничими визначено людиноцентричний підхід та принцип орієнтованості на результат. Основою досягнення соціально-економічного розвитку України є якість людського капіталу, яка забезпечується культурою та освітою, і зокрема, професійною та фаховою передвищою. З огляду на це державна політика має спрямовуватися, насамперед, на забезпечення широкого вибору напрямів і форм здобуття учнівською молоддю і дорослими якісної професійної та фахової передвищої освіти з подальшим працевлаштуванням.

Перспективи розвитку систем професійної та фахової передвищої освіти визначено в основоположних документах, серед яких – закони України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду на період до 2020 р., Програма діяльності Кабінету Міністрів України № 849 від 29.09.2019 р., Стратегія сталого розвитку «Україна 2030», Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

У цьому контексті особливе значення має ухвалена 12.06.2019 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» [1]. Згідно з Концепцією реалізація державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти спрямовується на виконання трьох

²Jan Paweł II. *Nielękajcie się... Myśli o życiu we współczesnym świecie*. Wybór Alexandria Hatcher. Prószyński i S-ka. Warszawa. 1998. S. 127

базових завдань: децентралізація управління та фінансування; державно-приватне партнерство та взаємозв'язок із ринком праці; забезпечення якості професійної освіти. Це сприятиме створенню образу професійної освіти майбутнього – інноваційної, конкурентної, високотехнологічної, гнучкої, мобільної, інклюзивної, компетентісно-зумовленої, особистісно-спрямованої, суспільно-детермінованої, національно-орієнтованої, престижної тощо.

Державна політика у сфері фахової передвищої освіти ґрунтується на принципах: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для здобуття освіти протягом життя; доступності та сприяння державно-приватному партнерству у сфері фахової передвищої освіти; міжнародної інтеграції за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної освіти; запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам закладів фахової передвищої освіти; заохочення інноваційної й дослідницької діяльності на засадах цільового та раціонального використання матеріальних і фінансових ресурсів [2].

У забезпеченні науково-методичного супроводу реалізації державної політики у сфері професійної та фахової передвищої освіти важливим є, насамперед, урахування положень Копенгагенської декларації, Брюгського комюніке та Ризьких висновків, а також позитивного європейського досвіду у сфері науки та технологій, освіти, навчання й молодіжної політики шляхом розвитку наукових і технологічних знань, людського потенціалу, освітніх систем та їх культурного і мовного розмаїття.

В умовах децентралізації управління й зміни порядку фінансування професійної освіти цінність мають науково обґрунтовані в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України, по-перше, моделі фінансування підготовки фахівців у країнах ЄС (багаторівневого фінансування, багатоканального фінансування, фіксованого фінансування), а також модель маркетингового управління із залученням заінтересованих сторін, які представляють ринок праці і громадянське суспільство; по-друге, концепція управління розвитком професійної освіти та низка управлінських технологій, створених на засадах партисипативного управління, діалогічного менеджменту, інноваційних методів розвитку управлінської культури; по-третє, методика управління конкурентоспроможністю закладів професійної освіти тощо.

У забезпеченні якості професійної та фахової передвищої освіти цінність мають наукові розробки Інституту, що стосуються проектування змісту професійної освіти на основі компетентісного підходу. Серед них: концепції підготовки гнучкого фахівця та організації відкритого професійного навчання на модульній основі; методика створення професійних стандартів і стандартів професійної та фахової передвищої освіти; методика інтегрування (укрупнення) професій; навчальний курс «Основи енергоефективності», педагогічні технології (навчання додатковим трудовим навичкам, еко-орієнтовані педагогічні технології), особистісно-орієнтовані проекти (інформаційно-аналітичні, практико-орієнтовані, дослідно-пошукові, творчо-інноваційні, соціально-виховні та ін.); коучингові технології професійного навчання тощо.

Особливе значення мають наукові розробки з модернізації освітнього середовища на засадах інноваційності, доступності, прозорості, гнучкості та відкритості освітнього процесу, а саме: концепція та технологія проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної та фахової передвищої освіти на основі комплексного використання інформаційно-комунікаційних і аудіовізуальних технологій, соціальних мереж та освітніх веб-сайтів; методика розроблення Smart-комплексів, а також контент електронного ресурсу «Інформаційно-освітнє середовище закладів професійної освіти». З огляду на цифровізацію українського суспільства цінною є розроблена в Інституті система дистанційного навчання, що ґрунтується на положеннях концепції відкритого модульного навчання, використанні Інтернет-ресурсів, соціальних мереж, спеціального програмного забезпечення; технологія дистанційного професійного навчання, що уможливило реалізацію програм формальної і неформальної освіти.

Науково-методичний супровід напряму «розвиток державно-приватного партнерства у сфері професійної та фахової передвищої освіти й взаємозв'язку із ринком праці» охоплює: моделі соціального партнерства (взаємодії базового підприємства з партнерським підприємством, навчання на замовлення, навчальної асоціації); проектно-цільовий підхід, згідно з яким цілі, зміст, технології управління розглядаються як прикладна інноваційна діяльність суб'єктів освіти, стейкхолдерів, професійних товариств на інтегративній основі.

Серед важливих результатів наукових пошуків із питань популяризації професійної та фахової передвищої освіти серед учнівської молоді й дорослих, а також планування їх професійного розвитку та кар'єри є: педагогічні технології підготовки молоді до вибору та реалізації професійної кар'єри, формування уявлень про професійний успіх; методика формування соціально-професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників; концепція та методика консультування учнів закладів професійної освіти з професійної кар'єри; педагогічні технології розвитку кар'єрних орієнтацій учнівської молоді та її мотивації до розвитку професійної кар'єри; методичні рекомендації щодо створення на базі закладів професійної освіти центрів професійної кар'єри, формування в учнів підприємницької компетентності шляхом запровадження в освітній процес навчального курсу «Основи інноваційного підприємництва».

Отже, випереджувальний науково-методичний супровід реалізації державної політики у сфері професійної та фахової передвищої освіти, який забезпечується науковцями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, сприятиме перетворенню їх в якісні, доступні, інклюзивні, престижні й привабливі для молоді та дорослих освітні підсистеми, інтегровані в суспільно-економічні процеси, відкриті для побудови молоддю й дорослими успішної професійної кар'єри. У кінцевому підсумку це дасть змогу вдосконалити теоретичне і методичне підґрунтя професійного становлення та розвитку особистості майбутніх фахівців в умовах високотехнологічного виробництва, сфери обслуговування, малого та середнього бізнесу, самозайнятості. Водночас уможливить формування сучасного молодого покоління з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, з усвідомленою відповідальністю за збереження соціальних, природних та економічних ресурсів, а також – за результати власної діяльності задля сталого розвитку суспільства, держави, національної економіки.

Література

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. Розпорядження Кабінету Міністрів від 12 черв. 2019 р. – № 419 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d0/27d/e55/5d027de55d8b6700902139.doc> (дата звернення: 21.10.2019).
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 15.10.2019).

СКИБА МИКОЛА

Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні тенденції на ринку праці вимагають конкурентоздатних фахівців, що володіють сучасними технологіями й здатні до швидкого включення в професійну діяльність з представленням якісних і високих результатів. У контексті цього виникає протиріччя між потребами ринку праці та якістю освіти, що зумовлено такими чинниками: відсутністю сучасного обладнання в закладах вищої освіти, неефективним використанням навчальних годин на теоретичну й практичну підготовки, потребою у перенавчанні випускників на виробництвах та підприємствах, відсутністю у випускників досвіду роботи у відповідній галузі тощо. Усунути ці негативні чинники дає змогу реалізація в закладах вищої освіти дуальної системи навчання для підготовки майбутніх фахівців.

Нормативно-правовою базою для впровадження дуальної системи навчання в Україні є: Закон України «Про освіту» (2017 р.); Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр., розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 9: «Забезпечення якості вищої освіти»; наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 р. № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників»; затверджена Кабінетом міністрів України Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (19.09.2018 р.), що має на меті інтеграцію навчальної і професійної діяльності для набуття відповідного рівня підготовки фахівця. Зокрема в Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти зазначається, що дуальна освіта спрямована на поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [2]. Це дає можливість здобувачу освіти отримати відповідні вміння й навички, ознайомитися з особливостями діяльності на виробництві, опанувати навички роботи на сучасному обладнанні з використанням новітніх технологій [1; 2].

Зазначимо, що реалізація дуальної системи навчання сприятиме посиленню мотивації студентів до навчання, удосконаленню практичної складової підготовки майбутніх фахівців та її узгодженню з теоретичною підготовкою, набуттю досвіду практичної діяльності в умовах реального виробництва, оновленню освітніх (освітньо-професійних) програм відповідно до сучасних вимог ринку праці, скороченню терміну адаптації на початку професійної діяльності випускників, а отже й підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, їхньої конкурентоздатності. Саме впровадження дуальної системи навчання забезпечить взаємозв'язок науки і виробництва, науки й освіти, взаємодію науково-педагогічних працівників та роботодавців, що дасть змогу підвищити якість підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечити національну економіку кваліфікованими фахівцями. Важливим аспектом реалізації дуальної системи навчання є можливість залучення роботодавців до моніторингу результатів підготовки майбутнього фахівця. Це дасть змогу роботодавцю підбирати потенційно перспективних

працівників, а випускнику – підвищить можливість на подальше працевлаштування, тим самим утворюючи своєрідний симбіоз між закладами вищої освіти і виробництвом. Організації й підприємства можуть здійснювати замовлення на підготовку відповідних фахівців, а заклади вищої освіти – реалізувати його.

Необхідно зазначити, що для здобуття студентами освіти за дуальною формою використовують різні моделі, зокрема:

– інтегрована модель або модель поділеного тижня (передбачає, що кілька днів протягом тижня освітній процес здійснюється у закладі освіти, інша частина тижня – на робочому місці);

– блочна модель (навчання у закладі освіти та на робочому місці здійснюється за блоками (наприклад, два тижні або місяць чи семестр в закладі вищої освіти, після – такий самий термін на робочому місці);

– часткова модель (передбачає, що частина навчання відбувається на робочому місці й покривається за рахунок навчання у навчальних центрах) і т.д. [2].

Кожна з означених моделей передбачає, що години між теоретичною та практичною складовою професійної підготовки можуть розподілятися по-різному, залежно від особливостей освітнього процесу й спеціальності.

Таким чином, дуальна система навчання формується при наявності потреби ринку у висококваліфікованих й конкурентоздатних фахівцях з прогнозуванням і врахуванням попиту на певні спеціальності. Дуальна система навчання характеризується такими позитивними аспектами: забезпечення співпраці освіти і виробництва; залучення кваліфікованих працівників з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); здійснення моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти; оновлення освітніх стандартів й освітніх (освітньо-професійних) програм; урахування конкретних запитів виробництва й підприємств до змісту та якості професійної підготовки відповідних фахівців.

Література

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] : офіційний сайт, 2018. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>.

2. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 р. [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України : офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/koncepciya-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>.

АБИЛЬТАРОВА ЭЛЬВИЗА

Крымский инженерно-педагогический университет (г. Симферополь)

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОСТИ У БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ТРУДА

Образовательная система высшей школы должна обеспечить формирование личности, обладающей устойчивыми навыками безопасного поведения в процессе труда и личности от различных производственных угроз. В свою очередь качество подготовки будущих специалистов будет высоким, если учебный процесс будет организован в соответствии с требованиями определенных педагогических условий.

Анализ психолого-педагогических исследований показывает, что в практике высшей школы по подготовке специалистов в области охраны труда не всегда учитываются факторы, влияющие на процесс формирования уровня культуры безопасности в условиях техногенных рисков, предупреждение которых, опираясь только на практический опыт, невозможно.

В качестве основных причин недостаточной эффективности формирования культуры безопасности у будущих специалистов в области охраны труда в целом можно назвать следующие:

– низкий уровень сформированности культуры безопасности обусловлен высоким уровнем травматизма и профессиональной заболеваемости;

– недостаточный уровень сформированности культуры безопасности, охраны труда приводит к низкому уровню трудовой и производственной дисциплины, к частым нарушениям правил внутреннего трудового распорядка, требований законодательных и нормативных актов по охране труда;

– недостаточный уровень сформированности культуры здорового образа жизни ставит под угрозу сохранения жизни и здоровья работника в процессе выполнения им трудовых обязанностей.

Следовательно, формирование культуры безопасности у будущих специалистов в области охраны труда является актуальной социальной проблемой, которую необходимо рассматривать через призму результативных педагогических условий, направленных на развитие творческого потенциала обучающихся в процессе решения производственных задач и ситуаций.

Анализ научно-педагогической литературы по исследуемой проблеме [1–5], специфические особенности профессиональной деятельности, результаты экспертного оценивания, а также практический опыт работы в высшей школе позволил выделить следующие педагогические условия, способствующие качественному формированию культуры безопасности будущих специалистов в области охраны труда: позитивная мотивация к формированию культуры безопасности будущими специалистами в области охраны труда; междисциплинарная интеграция учебного содержания, способствующего созданию целостной системы культуры безопасности; использование в учебном процессе инноваций и их форм и методов обучения; развитие творческого потенциала будущих специалистов охраны труда, направленного на решение нестандартных ситуаций.

Таким образом, на основе вышеизложенного можно сделать вывод, что качество формирования культуры безопасности у будущих специалистов в области охраны труда будет зависеть от результативности применения педагогических условий, предусматривающих наличие позитивных мотивов к реализации поставленных целей, разработки целостной системы профессиональных знаний, использования инновационных технологий, как основы развития творческого потенциала специалистов в области охраны труда. Дальнейшее исследование будет направлено на обоснование и экспериментальную проверку определённых педагогических условий.

Литература

1. Головки М. В. Педагогические условия интеграции компетентностного и ситуативного подходов к развитию культуры безопасности личности // Современные исследования социальных проблем. 2017. Т. 8. № 4–3. С. 87–93. DOI: 10.12731/2218-7405-2017-4-2-87-93.
2. Мошкин В. Н., Калачев Г. А. Модель процесса воспитания культуры безопасности студентов // Педагогический университетский вестник Алтая. 2006. № 2. С. 64–77. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_21479432_76197793.pdf.
3. Дронов А. А. Моделирование в процессе обучения (на примере обучения дисциплине «Безопасность жизнедеятельности») // Вестник Воронежского государственного технического университета. 2007. Т. 3. № 10. С. 71–75.
4. Снегирев А. В. Формирование культуры безопасной жизнедеятельности будущих учителей // Высшее образование сегодня. 2007. № 6. С. 55–56.
5. Садретдинова А. И. Проектирование педагогических условий формирования культуры безопасности жизнедеятельности у старших дошкольников // Вестник Санкт-Петербургского университета. 2008. Вып. 3. С. 407–411.

БЕКIROVA АДИЛЕ

Крымский инженерно-педагогический университет (г. Симферополь)

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ СУБЪЕКТНОСТЬ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Проблема профессионального развития учителей начальных классов является актуальной методологической, теоретической, методической и практической проблемой в украинском обществе, от разрешения которой во многом зависит успешность выполнения основных положений Концепции реализации государственной политики в сфере реформирования среднего образования «Новая украинская школа» на период до 2029 года [2]. Существенная особенность их педагогического бытия заключается в том, что они одновременно должны быть и яркой личностью, профессионалом в педагогической деятельности и Учителями начальных классов с большой буквы. Это связано с таким фактом, что ученики, родители, а также и коллеги-педагоги их воспринимают непосредственно и как личность – гражданского деятеля, и как учителя – профессионала в своей сфере деятельности, и как настоящего субъекта педагогической деятельности в начальной школе. Соответственно, он представляет творческую личность Учителя с большой буквы, поэтому его личность и профессионализм педагогической деятельности в начальной школе идут рука об руку, один без другого – невозможны, так как постоянно один на одного влияют.

Например, Т. Н. Башкова подчёркивает, что в начальной школе закладывается до 70 % личностных качеств ученика как социального существа – личности. И это не только базовые навыки, такие, как умение читать, писать, решать, слушать и говорить, которые нужны ребёнку в жизни. А каждому молодому человеку, вступающему в сложный и противоречивый взрослый мир, необходимы, – по её мнению, – умение анализировать, сравнивать, выделять главное, решать проблему, способность к самосовершенствованию и умение дать адекватную самооценку, быть, ответственным, самостоятельным, уметь творить и сотрудничать [1].

Его профессиональное развитие не происходит моментально и не просто само по себе. Этот процесс начинается в во время получения педагогического образования и продолжается постоянно – в продолжении всей педагогической деятельности, пока учитель начальных классов воспринимает самого себя как её субъекта. Но, фундамент этого процесса закладывается в высшем учебном педагогическом заведении. Для этого студент сначала должен стать субъектом учебной деятельности и постепенно стать субъектом педагогической деятельности в начальной школе, потому что невозможно стать творческим субъектом педагогической деятельности, не будучи субъектом учебной деятельности. Эта проблема является решающей в начальных классах, когда у детей младшего школьного века формируется фундамент культуры учебной деятельности и ценностное отношение к ней. В связи с этим профессиональная субъектность учителя начальных классов и её проявления обусловлены, с одной стороны, возрастными особенностями младших школьников в образовательной среде, а с другой – особенностями их педагогической деятельности. Всё это непосредственно проявляется в их субъектном отношении к педагогической деятельности в начальной школе, стержнем которого выступает ценностное отношение как самому себе, как субъекту педагогической деятельности, и к ученику и его восприятие как субъекта. Поэтому исследователи обоснованно подчёркивают, что «...субъектность – это качественная сторона обозначения проявлений субъекта, в нашем случае педагога. Поэтому необходимо говорить о субъектности субъекта – любого педагога, т.е. без субъекта педагогической деятельности нет и профессиональной субъектности педагога» [3, с. 324].

Педагогам необходимо осознавать, что учебная деятельность студента тогда имеет ценностную направленность, когда он является её субъектом, понимает и воспринимает сущностные механизмы взаимовлияния личности, культуры украинского общества, педагогической среды и самой учебной деятельности на него как на будущего учителя начальных классов. Это связано с таким фактом, что культура предопределяет, формирует и развивает содержание его учебной деятельности, а учебная деятельность обуславливает развитие и генерацию педагогической культуры, а они вместе системно в комплексе формируют учебную субъектность и развивают творческую личность будущего учителя начальных классов как субъекта педагогической деятельности в начальной школе.

Таким образом, здесь одновременно видим воздействие на будущего учителя трёх факторов формирования его профессиональной субъектности – социального, воспитательного и деятельного. Главная функция педагога высшего педагогического образования – обеспечить комплексное и творческое воздействие этих факторов на личность каждого студента. Для актуализации этого методологического принципа необходимо опираться на основные идеи и принципы субъектно-деятельностного подхода, который одновременно включает себе основные принципы многих других подходов: личностного, деятельностного, системного, контекстного и соответственно субъектного.

Главное, только в результате осознанной, ценностно мотивированной, содержательной и творческой учебной деятельности студентом по овладению культурой учителя начальных классов происходит его всестороннее развитие, которое «идёт», по нашему мнению, по такой траектории – учебная субъектность или субъект учебной деятельности, субъект учебной квазипрофессиональной деятельности, субъект собственной психической активности, субъект педагогической деятельности в начальных классах.

Вывод. Формирование у студента – будущего учителя начальных классов в педагогическом ВУЗе учебной субъектности является системной научной проблемой, которая имеет много проявлений, прежде всего личностных, психологических и педагогических, ряд аспектов – методологических, теоретических и методических, от оптимального решения которых зависит, с одной стороны, его становление творческим субъектом педагогической деятельности в начальной школе, а с другой – дальнейшее личностно-профессиональное развитие в процессе педагогической деятельности в начальной школе.

Этот процесс наиболее активно и осознанно продолжается в процессе педагогической деятельности в начальной школе.

Литература

1. Башкова Т. Н. Формирование субъектности младших школьников в условиях педагогического взаимодействия : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Т. Н. Башкова. – М. : [б. и.], 2009. – 160 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс] : Розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/249613934> (дата звернення: 10.02.2019).
3. Ягунов В. Субъектность и профессиональная субъектность педагога как интегральный показатель сформированности его профессиональной компетентности [Електронний ресурс] / В. Ягунов // Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації : зб. мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 лютого 2016 р.). – Київ : Міленіум, 2016. – 358 с. – С. 324–325. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/705117/2/> (дата звернення: 10.02.2019).

ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Одним із пріоритетних завдань педагогічних закладів вищої освіти є якісна підготовка майбутніх учителів іноземних мов, здатних до здійснення професійної діяльності у рамках Нової української школи на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого, дитиноцентрованого підходів, які б могли налагоджувати суб'єкт-суб'єкту взаємодію з учнями, урахувуючи їх інтереси, потреби, постійно встановлюючи міжпредметні зв'язки (а іноземна мова є досить гнучким інструментом в цьому, оскільки є як метою так і засобом навчання).

Щоб підготувати вчителя-тьютора важливим є організація у закладі вищої освіти квазіпрофесійного освітнього середовища, яке б сприяло підтримці професійного становлення особистості здобувача та формувало його здатність до тьюторського супроводу. Для того, щоб створити таке освітнє середовище необхідно забезпечити процес професійної підготовки майбутніх вчителів через контекст тьюторської діяльності з боку викладачів фахових та психолого-педагогічних навчальних дисциплін.

Під тьюторською діяльністю розуміється: специфічна форма педагогічної діяльності (М. Івченко); форма організації навчально-виховної роботи у вищій та загальноосвітній школі (Н. Кузьменко); чітко організована, регламентована інструкціями сукупність дій по реалізації індивідуальних освітніх траєкторій особистості (К. Осадча); система заходів виховного та розвиваючого характеру, яка слугує засобом супроводу індивідуальної траєкторії розвитку особистості (С. Бочкарева) тощо.

Т. Перевозна відзначає, що у тьюторській діяльності реалізуються цінності індивідуалізації, свободи, самовизначення, свідомого ставлення людини до власного життя, свого майбутнього, перспектив, досягнень, що прямо пов'язано з задачами гуманітарної освіти: навчити людину самореалізовуватися, бачити свій потенціал та ресурс [3, с. 40]. Доповнює цю ідею Т. Пахома, зауважуючи, що у тьюторській діяльності процес навчання, соціальної практики та освітньої рефлексії варто розглядати як споріднені, при цьому провідну роль відіграє освітня рефлексія [2, с. 225].

Дослідження Т. Ковальнової спрямовано на визначення відмінності освітніх просторів, у яких реалізується тьюторська та традиційна моделі діяльності. Авторка зазначає, що викладач працює в закритому освітньому просторі та веде студента задалегідь відомим шляхом. Результатом же тьюторської діяльності є відкритий освітній простір, де існує палітра методів, засобів, прийомів для досягнення спільної мети [1, с. 145].

Отже, тьюторська діяльність викладачів у закладах вищої освіти спрямована на підтримку відкритості, індивідуалізації, свободи у професійному самовизначенні, усвідомленому ставленні майбутніх фахівців до своєї освітньої та професійної діяльності. На наше стійке переконання проблема професійного самовизначення є проблемою, в першу чергу, визначення своєї майбутньої траєкторії професійної діяльності, а відтак тьюторські дії з боку викладачів-наставників зробили б цей процес більш ефективнішим.

Література

1. Ковалёва Т. М., Кобыща Е. И. и др. Профессия «тьютор». М. – Тверь : «СФК-офис», 2012. 246 с.
2. Пахомова Т. Н. Педагогическая деятельность преподавателя-тьютора в условиях евроинтеграции. *Педагогічний дискурс*. 2012. № 11. С. 224–226.
3. Перевозна Т. О. До вивчення психологічних складових тьюторської моделі освіти у вищій школі. *Вісник ХНУ. Серія «Педагогіка»*. 2014. № 1095. С. 39–41.

ГРИЦЕНОК ІННА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток підприємницької компетентності майбутніх фахівців багато в чому залежить від якісного застосування сучасних освітніх технологій, що забезпечують готовність фахівців до безперервної самоосвіти, до продуктивної, творчої діяльності. Пошук ефективних способів розвитку підприємницької компетентності привів до розгляду педагогічного потенціалу проектної діяльності, орієнтованої на

вирішення реальних проблем, які вимагають суб'єктної активності, готовності до самоосвітньої та підприємницької діяльності.

Сучасна педагогічна і навчально-методична література пропонує педагогічному працівникові різноманітні методики, що стимулюють розвиток дослідницьких навичок учнівської молоді. Однак, на наш погляд, недостатньо досліджені питання використання творчих завдань для підготовки учня ЗП(ПТ)О до виконання творчих проєктів.

Вчені стверджують, що у людини біологічно обумовлена потреба пізнавати світ, досліджувати його. Найважливіші риси поведінки особистості – це допитливість, прагнення до спостережень, експериментів і відкриттів, потреба в отриманні свіжих вражень, самостійна пошукова активність. Саме ця спрямованість людської поведінки породжує потребу в знаходженні способів успішної організації такої дослідницької діяльності. Зі створенням необхідного середовища для реалізації потреб в пошуковій діяльності відмінно справляється проєктно-дослідницький метод. Участь у проєктній діяльності сприяє розвитку в учнівській молоді проєктного і творчого мислення.

Проєктна діяльність учнівської молоді – це пізнавальна, навчальна, дослідницька та творча діяльність, в результаті якої з'являється вирішення завдань, яке представлено у вигляді проєкту. Проєктний метод передбачає творче розкриття особистості учня при самостійній роботі. Проєктно-дослідницька робота ведеться учнями самостійно за умови співпраці з педагогом, який керує творчо-пізнавальним процесом і контролює його. У результаті такої творчої роботи виходить «проєкт» – продукт, створений для вирішення поставленого завдання, детального дослідження проблеми.

Цілі проєктної освітньої технології: створення відповідних умов, що сприяють активізації пізнавального інтересу і самостійного набуття знань з різних джерел; формування вміння користуватися знаннями з метою вирішення пізнавальних завдань; розвиток комунікативних і дослідницьких навичок; активний розвиток мислення.

Програмно-імітаційні комплекси (ПІК) економічного спрямування, або економічні (бізнес) симуляції набувають популярності як засіб моделювання систем економічного спрямування. Прикладами галузей ефективного використання бізнес-симуляції є наука та освіта. Сучасна економіка стає все складніше з кожним днем, а вже про її крижкості давно ходять легенди. І щоб механізм завжди працював зладжено і без глобальних кризових ситуацій необхідно розробляти стратегії розвитку і побудови економіки. Їх ефективність залежить багато в чому від існування достатньої кількості професійних менеджерів, здатних ефективно розпорядитися наявними ресурсами і потенціалом. І тут виникає проблема, але не в нестачі достатнього числа дипломованих фахівців, а в тому, що знання, отримані ними в вузах, мають досить абстрактний характер і потрібно досить багато часу, щоб вони змогли розібратися, як застосовувати свої теоретичні знання на практиці.

І якраз саме в цьому можуть допомогти спеціальні комп'ютерні симулятори, що відтворюють у віртуальному просторі образ реального бізнес-середовища. У таких симуляторах потрібно приймати важливі управлінські рішення. Можна, звичайно, стверджувати, що за допомогою ігор нереально стати справжнім професіоналом, але практика показує, що це не так. Деякі розробники програмного забезпечення беруться за втілення серйозних проєктів, в яких користувач може зіткнутися з різними завданнями: будівництво підприємства, зростання політичного впливу або гостра конкурентна боротьба – все це те, з чим щодня стикаються справжні управлінці. Вирішуючи їх, ви поступово вивчаєте загальні принципи ведення бізнесу та згодом купуєте перспективу стати справжнім професіоналом.

Популярність бізнес ігор та бізнес симуляції – занурення у віртуальну реальність з законами реального бізнесу. Бізнес-гра – це метод навчання учнівської молоді, що передбачає проживання ними змодельованої ситуації, що дозволяє сформувати необхідні професійні компетенції. Він дозволяє учасникам поринути в незвичну обстановку і знайти ресурси для особистого розвитку і розвитку бізнесу. Ділова гра дозволяє розкрити базові особистісні компетенції учнівської молоді, розвинути їх внутрішні ресурси, провести командоутворення і оцінку персоналу. Завдяки азарту, фану, позитивному емоційному підйому бізнес-гра забезпечує активне включення учасників у процес.

Бізнес-симуляція, крім завдань розвитку і навчання, може ефективно вирішувати завдання, пов'язані з діагностикою групи і навіть з оцінкою окремих компетенцій. Під час бізнес-симуляції учасники самостійно роблять висновки і отримують власний досвід, який потім набагато простіше і швидше впроваджують в робочу дійсність.

Бізнес-симуляції, на відміну від ділових ігор, дозволяють знаходити організаційні рішення, аналізувати ситуації, що склалися, тестувати нові підходи, оцінювати функціонування систем. Бізнес-симуляції завжди розробляються під компанію. Вони унікальні, тому їх не можна без серйозних доопрацювань і змін застосовувати на інших підприємствах.

Також бізнес-симуляція дозволяє закласти потрібну вам модель поведінки в певних ситуаціях. Даний ефект досягається за рахунок практично миттєвої системи заохочень і покарань. Ігрове середовище дуже швидко дає зворотний зв'язок учасникам. Якщо все було виконано так, як потрібно, команда отримує бали/гроші, якщо відхиляється від курсу – штрафується або отримує проблемну ситуацію, яку

необхідно вирішити або отримувати інформацію про негативну реакцію ринку. Механізмів багато. Таким чином, учасники несвідомо приймають «правильну» модель.

Розглянемо деякі бізнес ігри і симуляції для розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів у процесі проектно-діяльності (сайтсервісу імітаційного моделювання бізнес-процесів: <https://www.bpsimulator.com/ru/business/online.html>):

1. Baton Simulations.
2. Blue Ocean Strategy Simulation (BOSS).
3. Capsim Capstone Business Simulation.
4. Capsim Foundation.
5. CESIM General Business Management.
6. Edumundo.
7. Hotel Business Management Training Simulation.
8. Industry Masters.
9. Mikes Bikes-Intro.
10. Mt. Nebo Pumpkins.
11. Music2Go Marketing.
12. Reality Works Business Education Simulations.
13. Red Global Hotel Simulations.
14. Simulate Airline Online.
15. The Business Strategy Game.

Це далеко не повний перелік існуючих бізнес-симуляцій на закордонному та українському ринках, але ми виокремили найпопулярніші з них і доступніші в роботі.

Компанія інтелектуальних технологій «КІНТ» (сайт <http://www.kint.com.ua/ua/>) створює інноваційні освітні та бізнес-продукти для освітян, корпоративного сегменту, громадськості. Це програмне забезпечення, навчальні матеріали й методичні рекомендації, курси тренінгів і практикумів, унікальні бізнес-турніри, аналогів яких в Україні на сьогодні немає.

ГУМЕННИЙ ОЛЕКСАНДР

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБЛЕННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Smart-комплекси навчальних дисциплін, на відміну від електронного підручника, мають такі переваги:

– дають змогу впроваджувати техніки та прийоми стимулювання розвитку логічного (лівопівкульного), творчого (правопівкульного) та збалансованого мислення в процесі навчання із впливом на три навчальні зони кори головного мозку – ефективну, розпізнавальну та стратегічну, дослідження над якими були успішно проведені науковцями об'єднання CAST Каліфорнійського університету. За такої організації навчання включаються механізми внутрішньої активності студентів у взаємодіях з усіма компонентами освітнього середовища;

– уможливають дотримання принципу «Constructive Alignment» (конструктивне вирівнювання), розробленого австралійським педагогом-психологом John B. Biggs (Джоном Бігсом) для саморозвитку студентів. Це підвищує рівень відповідальності за власне навчання;

– сприяють проектуванню самореалізаційного середовища за моделлю нейронної мережі Коско, що базується на двох ідеях: теорії адаптивного резонансу Стефана Гросберга і автоасоціативній пам'яті Хопфілда;

– розширюють можливості організації енциклопедичного середовища з дотриманням стандарту метаданих DCMI (Dublin Core Metadata Initiative – ініціатива Дублінського ядра метаданих) для опису її наукових фондів. Це сприяє кращому візуальному сприйняттю та засвоєнню інформації на основі подання матеріалу у вигляді діаграм, графіків, зображень, аудіо- та відеоінформації, а також високоякісного ілюстративного матеріалу;

– забезпечує зворотній зв'язок розробників Smart-комплексів навчальних дисциплін з педагогічними працівниками закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти в авторському середовищі.

Інтегративне інформаційне середовище Smart-комплексів навчальних дисциплін забезпечує рівні можливості для навчальної діяльності всіх студентів і вибудовується за дотриманням вимог трьох основних принципів множинності засобів: представлення (пропонуються різні стилі навчальної діяльності і можливості для отримання інформації, систематизації та доповнення знань); дії і висловлювання (забезпечую-

ться можливості навчальної діяльності для демонстрації результатів навчання); взаємодія (підвищується мотивація студентів до навчальної діяльності шляхом використання творчих завдань, проектів тощо).

У розробленні Smart-комплексів навчальних дисциплін важливо дотримуватися таких вимог і педагогічних правил: відповідність освітнім стандартам; органічне поєднання гіпертексту та мультимедіа-інформації; взаємодоповнення реальної і віртуальної складових інтегративного інформаційного середовища Smart-комплексів навчальних дисциплін; нелінійність компонентів означеного середовища Smart-комплексів навчальних дисциплін; регулювання компонентів інтегративного інформаційного середовища (студенти самостійно керують їх зміною, мають доступ до інформації, можуть перевіряти свої знання, систематизувати та поглиблювати їх). Smart-комплекси навчальних дисциплін мають властивість постійно розширюватися і доповнюватися новим матеріалом.

У відборі і структуруванні змісту навчальної інформації Smart-комплексів навчальних дисциплін доцільно враховувати особливості її сприймання студентами відповідно до їхнього психо-фізіологічного розвитку (ефективна, розпізнавальна і стратегічна зони).

Ефективна зона (зміст навчальної діяльності) зорієнтована на надання студентам, окрім основної навчальної інформації, і додаткової щодо виконання навчальних проектів згідно з принципом конструктивного вирівнювання. З огляду на це, зміст, форми і методи навчальної діяльності студентів, а також методи діагностування й оцінювання навчальних результатів взаємоузгоджуються та спрямовуються на оптимізацію умов для стимулювання їхньої пізнавальної активності. Вимоги принципу конструктивного вирівнювання дотримуються шляхом урахування відмінностей між конструктивістським розумінням дидактики і дизайном інтегративного інформаційного середовища, що уможливило побудову студентами власної освітньої траєкторії відповідно до їхніх індивідуальних навчальних завдань та освітніх перспектив.

Розпізнавальна зона (застосування студентами різних прийомів і засобів навчальної діяльності, у тому числі і творчих); забезпечення декількох варіантів пошуку та синтезу навчальної інформації як альтернативи для демонстрації набутих знань.

Стратегічна мережа (форми, методи, технології навчання) – передбачає забезпечення інтеграції способів, прийомів і засобів навчальної діяльності студентів, спрямованих на підвищення їхньої мотивації у вирішенні проектних (навчальних) завдань.

Конструктивними компонентами інтегративного інформаційного середовища Smart-комплексів навчальних дисциплін є такі: креативне, авторське, невербальне, самореалізаційне, енциклопедичне, інформаційно-комунікаційне та самооцінювальне.

Процес розроблення Smart-комплексів навчальних дисциплін складається з декількох етапів: аналізу, проектування, реалізації, апробації і експертизи. Зауважимо, що особливості середовищного підходу чітко виявляються на етапі проектування, а саме: у компонентній побудові інтегративного інформаційного середовища – креативне, авторське, невербальне, енциклопедичне, інформаційно-комунікаційне, самореалізаційне та самооцінювальне середовища; у загальному сценарії розроблення Smart-комплексів навчальних дисциплін – інтегративність означених середовищ (компонентів); у розробленні інформаційно-логічного змісту навчального матеріалу на базі інтегративного інформаційного середовища Smart-комплексів навчальних дисциплін; у визначенні типів навчальних завдань, розміщених у самореалізаційному та креативному середовищах; у проектуванні засобів контролю знань самооцінювального середовища; у проектуванні інтерфейсу і навігації засобами інформаційно-комунікаційного середовища.

Smart-комплекси навчальних дисциплін передбачають адаптивну реалізацію освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти шляхом використання Smart-технологій. Це потребує зміни освітньої парадигми: переходу від традиційної моделі навчання до електронного навчання із застосуванням Smart-комплексів навчальних дисциплін в освітньому процесі цих закладів.

Упровадження Smart-комплексів навчальних дисциплін зумовлює необхідність взаємозв'язку компонентів інтегративного інформаційного середовища із соціальним, економічним і технологічним середовищами закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, що позитивно позначається на підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

ГУРЕВИЧ РОМАН, ГОРДІЙЧУК ГАЛИНА, ОПУШКО НАДІЯ

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Питання розвитку та поширення компетентнісного підходу в системі середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти задля формування у молоді різного роду компетенцій, що стануть запорукою їхньої професійної затребуваності та кар'єрного зростання, є актуальним та своєчасним.

Ідея компетентнісного підходу в педагогіці сягає ще початку 1980-х років. Її основою стала публікація В. де Ландшеєра в журналі «Перспективи. Питання освіти». У ній спершу мова йшла не про підхід, а про компетентності, професійні компетентності, професійні компетенції особистості як цілі та результат освіти. З часом сутність та обсяг цього поняття розширювались. Останнім часом (з кінця минулого століття) в науковому середовищі почали говорити про компетентнісний підхід в освіті (О. Ануфрієва, В. Байденко, Н. Бібік, А. Волкова, О. Волошина, М. Головань, О. Демчук, І. Єфименко, А. Маркова, Т. Петухова, І. Родигіна, М. Степко, А. Хуторський).

Компетентнісно-орієнтована професійна освіта – це об'єктивне явище в освіті, що виникло під впливом соціально-економічних, політико-освітніх і педагогічних умов. Її можна розглядати як відповідь професійної освіти на зміни в соціально-економічному житті, на процеси, що з'явилися разом з появою та розвитком ринкової економіки. На сучасному етапі ринок праці висуває молодому фахівцеві цілу низку нових вимог, що недостатньо враховані або зовсім не враховані в програмах підготовки нових спеціалістів. Ці нові вимоги носять надпредметний характер та відрізняються своєю універсальністю [3].

Перш ніж перейти до виокремлення змісту компетенцій, варто чітко виокремити різницю між двома основними поняттями «компетентність» та «компетенції». Дж. Равен називає ці два терміни синонімами, у інших науковців вони чітко розмежовуються (С.У. Гончаренко, Д.І. Бех, В.В. Краєвський, А.В. Хуторський). На наш погляд, «компетентність» – це сукупність особистісних та професійних якостей в певній сфері діяльності. Зазначене поняття є значно ширшим за «компетенції», адже останні безпосередньо входять до її складу та ґрунтуються на знаннях, інтелектуально та особово обумовленому досвіді соціально-професійної життєдіяльності людини.

Зміст ключових компетенцій, котрий пропонують різні автори відрізняється, іноді досить кардинально. Так, О. Новіков до основних кваліфікаційних відносить: володіння «наскрізними» вміннями – робота з комп'ютером; користування базами та банками даних; знання та розуміння екології, економіки та бізнесу; фінансові знання; комерційна майстерність; вміння трансферу технологій (перенесення технологій з одних галузей в інші); навички маркетингу та збуту; правові знання; знання патентно-ліцензійної галузі; вміння захисту інтелектуальної власності; вміння презентації технологій та продукції; знання іноземних мов; санітарно-медичні знання; знання принципів «забезпечення безпеки життєдіяльності», принципів існування в умовах конкуренції та можливого безробіття; психологічна готовність до зміни професій та сфери діяльності тощо.

В. Байденко та В. Оскарссон використовують поняття «базові навички» як особистісні та міжособистісні якості, здібності, навички та знання, що виражені в різних формах та багаточисельних робочих ситуаціях і соціальному житті. До них належать: комунікативні навички і здібності; творчість; здатність до креативного мислення; пристосування; здатність працювати в команді та самостійно; самооцінка й самопізнання [1]. Отже, можна відзначити, що виокремлюються, щонайменше два підходи до розуміння ключових компетенцій. В. Байденко, Б. Оскарссон, А. Шелтон, Е. Зеєр роблять акцент на особистісних властивостях, а О. Новіков – на знаннях і вміннях, що володіють властивістю широкого перенесення.

Компетентнісний підхід має передумови, у т.ч. і педагогічні, як на практиці, так і в теорії. Якщо говорити про практику професійної освіти, то педагоги вже давно звернули увагу на явні розбіжності між якістю підготовки випускника, котру здійснює заклад вищої освіти, і вимогами, що висувають до фахівців підприємства та роботодавці. В умовах ринку це протиріччя постало значно гостріше, адже зникла система розподілу на роботу випускників професійних навчальних закладів, з'явилися недержавні підприємства, керівники яких почали висувати доволі жорсткі вимоги не лише до рівня освіти, а й до особистісних, ділових, моральних якостей фахівців, які приймаються на роботу. Це свідчить про прогалини у підготовці фахівців, котрі полягають у тому, що, формуючи систему предметних знань і вмінь, заклади освіти приділяють недостатньо уваги розвитку багатьох особистісних та соціальних компетенцій. Що власне і визначає конкурентоспроможність випускника.

У педагогічній теорії неодноразово були спроби щодо появи та впровадження компетентнісного підходу: концепції змісту освіти І. Лернера, В. Краєвського, В. Ледньова; концепція проблемного навчання М. Махмутова, І. Лернера та ін. Однак, закладені в цих концепціях ідеї і способи їх реалізації не увійшли в масову практику тому що, на нашу думку, вони не були реально затребувані з боку держави, суспільства та промисловості.

Метою реалізації компетентнісного підходу в професійній освіті виступає формування компетентного фахівця. Компетенції в сучасній педагогіці професійної освіти необхідно розглядати як новий, зумовлений ринковими відносинами, тип цілепокладання в освітніх системах. Компетентнісний підхід означає, що мета освіти прив'язується до ситуацій, котрі застосовуються в реальному світі праці. Тому концепції охоплюють здатність до готовності пізнання і відношення (стилі поведінки), котрі необхідні для виконання певного виду діяльності [4, С. 52–53].

Досить часто компетентність розглядають як синонім якості підготовки. На наш погляд, співвідношення між якістю підготовки фахівця та компетентністю фахівця таке саме, як між загальним та індивідуальним. Якість підготовки фахівця – поняття багатогранне та багатокомпонентне. Воно містить в

собі сукупність якостей тих об'єктів і процесів, що мають відношення до підготовки фахівця. Що стосується компетентності, то це поняття пов'язане з результативною стороною освітнього процесу. В суттєвому, змістовому плані поняття «якість підготовки фахівця» ширше за своїм обсягом, ніж поняття «компетентність фахівця». З іншого боку, якість і компетентність можуть знаходитись у відношенні «засіб, умова – мета». Якісні цілі, зміст, форми, методи і засоби, умови підготовки є необхідною гарантією формування компетентнісного фахівця. Поняття «компетентність», якщо говорити про структуру підготовки фахівця (містить мету, зміст, засоби, результат), вживається переважно до мети і результату, а якість – до всіх інших компонентів структури.

Отже, компетентнісний підхід, будучи орієнтованим, перш за все, на нове бачення мети та оцінки результатів професійної освіти, висуває свої вимоги і до інших складових освітнього процесу – змісту, педагогічних технологій, засобів контролю та оцінки. Головне тут – це проектування та реалізація таких технологій навчання, котрі б створювали ситуації включення студентів у різні види діяльності (спілкування, вирішення проблем, дискусії, диспути, виконання проектів).

Література

1. Байденко В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрирующий фактор образовательного процесса / В. И. Байденко, Б. Оскарссон // Профессиональное образование и формирование личности специалиста. – М., 2002. – С. 22–46.
2. Гуцан Л. А. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс] / Л. А. Гуцан. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/2349/1/Gutsan_50025.pdf.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики : колективна монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Рудніцька К. В. Сутність поняття «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми / К. В. Рудніцька // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2016. – Вип. 1 (38). – С. 241–243.

ГРЕНДАЧ ТЕТЯНА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ДО ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній системі освіти поняттю «візуалізація» надається велике значення. Пов'язано це частково з тим, що у дітей кліпове мислення, для того щоб вони краще запам'ятовували треба подавати матеріал наочно – тобто візуалізувати його. У зв'язку з цим виникає потреба в оновленні системи підготовки вчителів інформатики для сучасної школи, що відповідає вимогам, які висуваються суспільством.

Вперше проблема наочності в навчанні з педагогічних позицій була обґрунтована в роботах Я. А. Коменського і лягла в основу дидактичних принципів навчання. На сьогодні, досвід використання візуалізації для представлення навчальної інформації розширився. Теоретичне осмислення цієї проблеми знайшли відображення в роботах Л. І. Долінера, Н. І. Пака, Н. Г. Семенової, В. А. Стародубцева та ін.

Під візуалізованим навчанням ми розуміємо навчання із застосуванням візуалізованих дидактичних матеріалів, представлених за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також діяльність майбутніх учителів, спрямовану на візуалізацію отриманих знань, що забезпечує активізацію її пізнавальних процесів. У цьому контексті візуалізація може виступати в двох значеннях. З одного боку, вона є методом реалізації принципу наочності, в частині подання інформації у вигляді оптичного зображення (наприклад, у вигляді малюнків, графіків, діаграм, структурних схем, таблиць, карт тощо), з іншого – засобом передачі інформації, що найбільш повно відповідає особливостям сприйняття, розуміння інформації та формування на її основі знань. Так, Г. В. Брянцева вважає, що «візуальні, образні засоби не тільки створюють ефект ситуативної експресії, атмосферу невимушеності, спільної зацікавленості тощо, але і сприяють гармонійному розвитку особистості учня: збагачують його новими смислами через виявлення нових «ниточок» від світу внутрішнього до світу зовнішнього» [1].

У процесі навчання майбутніх вчителів інформатики необхідно враховувати ряд їх психологічних особливостей когнітивного характеру. Здобувачі спеціальності 014.09 «Середня освіта: Інформатика», як правило, мають підвищений рівень образного (екранного) сприйняття, домінуючим алгоритмічним, візуально-образним мисленням. Як зазначає Г. Е. Міхненко, такі студенти повинні володіти високорозвиненим логічним і абстрактним мисленням, здатністю управляти розумовими процесами, при цьому у них повинна бути бездоганною логіка суджень [4].

Відзначимо, що майбутні вчителі інформатики віддають все більшу перевагу електронним засобам навчання і вимагають від них максимальної наочності [2]. Проблемам розробки електронних засобів навчання присвячені роботи В. Б. Бикова, А. М. Гуржія, Л. А. Карташової, А. Г. Кононенка, В. В. Лапінського, І. М. Смирнової, О. М. Спіріна, О. П. Пінчука ін [2; 3; 5;6]. У зазначених роботах показаний високий дидактичний потенціал методів візуалізації інформації і знань для цілей навчання.

З урахуванням оснащення шкіл комп'ютерною та проекційною технікою реалізація принципу наочності в даний час може бути посилена за допомогою візуальних електронних навчальних матеріалів. На ринку навчальних матеріалів є велика кількість подібних продуктів, рекомендованих до використання в школі, які доступні вчителю та дозволяють йому самостійно створювати якісні засоби наочності, що містять, в тому числі, об'єкти мультимедіа та інтерактивні елементи управління. Разом з тим, багатьма дослідниками і практиками відзначається вкрай слабе використання вчителями та наявних продуктів, і власних розробок. Це пояснюється, в першу чергу, недостатньою готовністю вчителів до створення і застосування комп'ютерних візуальних навчальних матеріалів у професійній діяльності. У зв'язку зі сказаним здійснення такої підготовки в педагогічних вузах є дуже важливим та актуальним.

У Ізмаїльському державному університеті здобувачі спеціальності 014.09 «Середня освіта: Інформатика» отримують навички візуалізації навчального матеріалу під час вивчення наступних дисциплін: «Методика навчання інформатики», «Комп'ютерна графіка та дизайн», «Інформаційно-комунікаційні технології». На лекціях студентам пояснюється в чому покладає специфіка візуалізації навчальної інформації. Під час виконання лабораторних, семінарських та творчих завдань студенти набувають навичок візуалізації інформації.

Отже, для здійснення ефективної професійної діяльності випускники спеціальності 014.09 «Середня освіта: Інформатика» мають бути візуально грамотними. Формування візуальної грамотності та набуття навичок візуалізації інформації має здійснюватися під час вивчення фахових дисциплін: «Методика навчання інформатики», «Комп'ютерна графіка та дизайн», «Інформаційно-комунікаційні технології».

Література

1. Брянцева Г. В. Візуалізація навчального матеріалу з комп'ютерної графіки за допомогою асоціативних зображень-образів / Г. В. Брянцева // Освіта Донбасу. – 2011. – № 6. – С. 53–59.
2. Биков В. Ю. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти / В. Ю. Биков, О. М. Спірін, О. П. Пінчук // Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). – 2017. – С. 191–198.
3. Гуржій А. М. Електронний посібник: інноваційний засіб навчання у системі професійної освіти / А. М. Гуржій, Л. А. Карташова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2014. – Вип. 37. – С. 16–22.
4. Міхненко Г. Е. Особливості навчання інженерів іноземної мови: інженерне мислення та індивідуальний підхід / Г. Е. Міхненко // Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов : тези доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф., 28 лютого 2017 р. – Київ, 2017.
5. Смирнова І. М. Технології розроблення та використання електронних освітніх ресурсів у навчально-виховному процесі вищих педагогічних закладів України / І. М. Смирнова // Наукові записки Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія: Пед. науки ; упоряд. Л. Л. Макаренко. – Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 131. – С. 183–192.
6. Kononenko A. The formation of professional competence of future of mechanics on repair of cars, in terms of it security / A. Kononenko // MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC EDITION INTERNATIONAL ACADEMY JOURNAL Web of Scholar 6(15), September 2017. – P. 41–45.

ДАНИЛЕНКО ОЛЕКСАНДР

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Необхідність обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх судноводів до професійної діяльності обумовлена потребою удосконалення системи їхньої неперервної професійної підготовки у вищих морських навчальних закладах (далі – ВМНЗ). За результатами емпіричного дослідження, а також з урахуванням результатів аналізу науково-теоретичних основ неперервної підготовки майбутніх судноводів, особливостей їхньої професійної діяльності зроблено висновок про те, що ефективність формування готовності майбутніх судноводів до професійної діяльності обумовлена комплексом спеціально спроектованих системних чинників, що впливають на освітній процес ВМНЗ, особис-

тісні параметри його учасників (в першу чергу курсантів і студентів). Такими чинниками є педагогічні умови, що за змістом, впливом і характером поділяються на дидактичні, психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні і соціально-педагогічні. Для визначення педагогічних умов враховано науково-теоретичні основи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності у вітчизняних ВМНЗ, результати наукових досліджень, у яких пропонується вирішення проблеми удосконалення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, результати узагальнення історичного та зарубіжного досвіду підготовки судноводіїв до професійної діяльності, а також результати моніторингу і діагностики сформованості готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності. Для безпосереднього виокремлення педагогічних умов, що реально можуть сприяти ефективному формуванню готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності, застосовано метод експертної оцінки. За результатами відбору було визначено експертну групу у складі 12 експертів – науковців, завідувачів кафедр, професорів і доцентів зі стажем педагогічної роботи понад 10 років.

Результатом дослідно-аналітичної роботи став висновок про те, що формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності буде ефективним, якщо на кожному етапі цього процесу забезпечити певних педагогічних умов. Зокрема, на першому етапі (охоплює 1-й курс навчання) передбачено забезпечити формування свідомого розуміння курсантами (студентами) необхідності оволодіння дисциплінами всіх циклів підготовки, передбаченими освітньо-професійною програмою; психолого-педагогічний супровід адаптації курсантів (студентів) до навчання у вищому морському навчальному закладі та проходження плавальної практики на судах морського флоту; формування і розвиток професійних ціннісних орієнтацій майбутніх судноводіїв з використанням потенціалу змісту дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, а також навчальної плавальної практики.

Другий етап (етап поглибленої підготовки, охоплює другий курс навчання) передбачає впровадження інноваційних методів і форм навчання і викладання з метою активізації курсантів (студентів) до розвитку професійно-значущих особистісних властивостей; розвиток психологічної готовності майбутніх судноводіїв до прийняття управлінських рішень і несення вахти шляхом інтеграції в освітньо-професійну програму додаткового курсу на засадах міждисциплінарного підходу.

На третьому етапі (етап інтеграції теоретичної і практичної підготовки, охоплює третій та четвертий курс навчання у ВМНЗ) доцільно реалізувати такі педагогічні умови: проектування і впровадження в освітньо-професійну програму спеціального курсу для поглибленого вивчення особливостей річкового судноплавства; підготовка майбутніх судноводіїв до професійної міжкультурної комунікації у складі поліетнічних і мультикультурних судових команд.

Четвертий етап – професійне становлення. Він охоплює період навчання в магістратурі і передбачає розвиток в курсантів (студентів) ВМНЗ здатності до лідерства та досягнення особистісно значущих цілей; розвиток мотивації до самостійної науково-дослідної роботи курсантів (студентів) в магістратурі.

Водночас пропонується впровадити педагогічні умови, які мають наскрізний вплив, тобто передбачають реалізацію впродовж усіх чотирьох етапів. Зокрема йдеться про посилення практико-орієнтованого спрямування освітнього процесу у ВМНЗ шляхом впровадження наскрізної програми практичної підготовки; проектування мети, завдань і результатів поетапної підготовки майбутніх судноводіїв від матроса 2-го класу до штурмана з урахуванням вимог Міжнародної Конвенції з підготовки, дипломування моряків і несення вахти [1]; імітаційне моделювання ситуацій, які відтворюють максимально наближені до реальних умов несення судової вахти на основі застосування інформаційно-комунікаційних і тренажерних технологій і комплексів; науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності науково-педагогічних працівників щодо формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності; регулярний моніторинг якості формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності.

Література

1. Международная конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты 1978 г., измененная конференцией 1995 г. – СПб. : ЗАО ЦНИИМФ, 1996. – 551 с.

ДІДЕНКО ОЛЕКСАНДР

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

РОЛЬ СУЧАСНОЇ МІЛІТАРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Здобуття вищої освіти передбачає не лише формування інструментальної сфери особистості, зокрема засвоєння систематизованих знань, набуття умінь, практичних навичок і способів мислення. Упродовж навчання у вищому військовому навчальному закладі в курсантів формується ціннісно-мотиваційна сфера, основою якої є професійні, світоглядні й громадянські якості, а також патріотичні ціннісні орієнтації.

Особливо актуальним питання формування особистості майбутнього офіцера є останнім часом, від весни 2014 р., коли розпочалася збройна агресія Російської Федерації на територію українського Донбасу та захоплення Росією Криму. Необхідно зазначити, що сенс цієї війни, яка нині триває на сході України, наші громадяни розуміють по-різному. Найбільш концентровано та яскраво це виявляється у відповіді на запитання: «За що на цій війні маю загинути я чи хтось із близьких мені людей?» Результати опитувань, проведених серед курсантів декількох вищих військових навчальних закладів, дають підстави стверджувати, що для переважної більшості це війна за незалежність України, її захист від агресії з боку північного сусіда. Однак доводиться констатувати, що є й інші варіанти розуміння цього військового протистояння. І це є певною проблемою, оскільки у широкому розумінні офіцер має бути патріотом своєї країни. Посилують актуальність проблеми патріотичного виховання результати аналізу освітніх програм підготовки майбутніх офіцерів на бакалаврському рівні освіти. Доводиться констатувати, що у змісті лише деяких навчальних дисциплін можна знайти згадку про те, що метою вивчення дисципліни є формування патріотизму та відданості Батьківщині. Така ситуація виникла після суттєвого скорочення частки дисциплін гуманітарного спрямування, зменшення обсягу годин на їх вивчення або взагалі повну ліквідацію. З огляду на це окремі навчальні дисципліни, наприклад «Сучасну українську літературу», довелося вивчати з курсантами факультативно, застосовуючи для цього різні форми, зокрема індивідуальну роботу, обговорення прочитаного, написання есе, аналіз твору та ін.

У межах дослідження проблеми формування і розвитку громадянських та патріотичних якостей майбутніх офіцерів проведено опитування курсантів різних курсів Національної академії Державної прикордонної служби України, а також викладачів. Ми ставили за мету з'ясувати, що саме впливає на мотиваційно-ціннісну сферу майбутнього офіцера, яка інформація і з яких джерел формує ціннісне ставлення до таких понять як «Батьківщина», «вірність присязі», «честь», «обов'язок» тощо. Крім цього для нас було важливо з'ясувати, якою є роль літератури у формуванні корпоративної культури військового закладу вищої освіти та прикордонного відомства зокрема, яку кількість книг впродовж року читають курсанти, якій тематиці надають перевагу тощо.

Узагальнення результатів опитування дозволило отримати цілісне уявлення про предмет дослідження. З'ясовано, що найбільш сильний вплив на становлення патріотичних почуттів мають родина (на це вказали 38 % опитаних), вчителі та викладачі (28 %), засоби масової інформації та окремі лідери громадської думки (24 %), традиції та військові ритуали (18 %). Проте очевидним є те, що саме особисті контакти, індивідуальний приклад, стиль і зміст спілкування має найсильніший вплив на формування патріотичних почуттів курсантської молоді. Це випливає з аналізу коментарів до опитування. У них курсанти наводять приклади викладачів, які дуже цікаво розповідають про історію України, традиції та цінності народу, про видатних особистостей і літературних героїв. Крім того, у коментарях курсанти відзначали неабиякий вплив друкованої продукції на формування патріотизму, зокрема сучасної української мілітарної літератури, що розкриває реалії гібридної війни на території України.

Загалом роль літератури для формування особистості офіцера та корпоративної культури прикордонної служби, її ціннісних орієнтацій та ідеалів важко переоцінити. Для прикладу можна навести відомий факт, коли після II Світової війни в країнах Європи молоді люди, які повернулися з фронту, пішли в університети, стало зрозуміло, що у багатьох із них є великі психологічні травми. Відтак професори відомих європейських університетів вирішили, що для таких людей потрібно розвивати спеціальні курси, які б допомогли вилікувати депресію. Щоби якимось допомогти цим людям, вони запровадили спеціальний курс, на якому читали й обговорювали конкретний перелік книг. Його мав прочитати й обговорити кожен студент і викладач університету. У результаті народилася єдина ідентичність, яка єднала всіх студентів та викладачів, – це прочитані книги [1].

У своєму пошуку ефективних засобів і методів впливу на мотиваційно-ціннісну сферу особистості ми зробили висновок, що в Україні тривалий час переважала не українська, а радянська мілітарна історія, не було україноцентричного погляду на історію перемог і поразок українського війська. Існувала традиція обмежувати право українців на свою історію, їх не прийнято було зображувати як мужніх воїнів. Сучасна ж українська мілітарна література формує національну традицію, якій притаманні власні герої, битви, перемоги та ідеали. Сучасні письменники, які беруться за відтворення окремих героїчних сторінок українського руху в минулому, виконують важливе соціальне замовлення на усталення такого образу історії, котрий може слугувати надійним опертям для національної ідентичності тепер та в перспективі [2].

У дослідженні ми виходимо також з того, що, не слід виховувати «одержимих» офіцерів-патріотів не здатних до критичного мислення. Акцент має бути на формування інтелігентності, освіченості, а також звички читати.

Коли ми говоримо про інтелігенцію, на кого ми маємо рівнятися, то ми говоримо про Європейські країни, де живуть найбільш читаючі нації світу. За одним із показників, що враховує кількість людей, які читають за рік не менше 7 книжок не за спеціальністю, Україна не потрапляє навіть до першої сотні країн.

В Україні тільки починають звертати на це увагу. Відновити культуру читання сьогодні можна, але для цього свої зусилля мають об'єднати державні інституції, громадські організації та навчальні

заклади. Тоді б і кількість книжок, прочитаних нашими курсантами за рік була не 1–2, як вказали 37 % опитаних, і навіть не 3–4, про що зазначили 27 % респондентів. І це підтверджують відповіді курсантів на запитання: «Як Ви думаєте, для чого людина повинна читати?» Відповіді більшості респондентів були майже однаковими: для духовного розвитку людини, самовдосконалення та саморозвитку, покращення пам'яті, розвитку мовлення, поповнення словникового запасу. Але вразила думка одного із курсантів, який написав: «Для того, аби прожити декілька життів. Той, хто не читає – проживає лише одне життя».

Література

1. Забужко О. Відучить суспільство читати і з ним можна робити, що завгодно [Електронний ресурс] / О. Забужко. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2014/09/22/okšana_zabuzhko_viduchit_suspilstvo_chytaty_i_z_mozhna_robity_shcho_zavgodno_525478.
2. Поліщук Я. Реактивність літератури / Я. Поліщук. – Київ : Академвидав, 2016. – С. 78–141.

ДОРОХОВА ЛЕСЯ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Утворення ринку праці вищої кваліфікації, забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їх підготовки умовам міжнародного ринку праці, швидкі зміни інформаційних технологій посилюють актуальність питання підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, яким притаманна економічна компетентність, ділова завзятість, здатність до ризику та прийняття ефективних і самостійних рішень. Сьогодні постає головне завдання для освіти – створювати необхідні умови для набуття майбутніми фахівцями необхідних компетентностей, навчити молодь творчо та ефективно взаємодіяти в міжособистісних відносинах і таким чином досягати статусу конкурентоспроможних фахівців і повноправних, компетентних громадян як у професійних ситуаціях, так і соціальному контексті.

У період структурних і якісних змін в економіці України, сучасного розвитку ринку праці важливого значення набуває формування економічної компетентності майбутніх фахівців будівельної галузі.

За змістом освіти випускники закладів професійної освіти відрізняються від фахівців іншого кваліфікаційного рівня ґрунтовною практичною підготовкою, яка у поєднанні з спеціальними знаннями відводить майбутньому фахівцю освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікований робітник практичного реалізатора досягнень сучасної науки, техніки і технологій в будівельній сфері. Якщо спеціаліст на виробництві здійснює загальне керівництво виробничими системами, проектує технічні і технологічні процеси, формує кадровий і професійний склад виконавців цих процесів, здійснює перспективне планування розвитку виробництва, то кваліфікований робітник реалізує на практиці перелічені завдання.

У науковій літературі поняття економічної компетентності майбутнього фахівця визначається неоднозначно й розглядається як структурний компонент професійної компетентності. У загальній структурі професійної компетентності вона виступає фундаментальною умовою й результатом самоперетворюючої діяльності, цілеспрямованої роботи над собою, розвитку особистісних рис та професійних якостей. Так, за Н. С. Отрошенко, економічна компетентність означає володіння системою економічних знань, професійними якостями, притаманними майбутній професії; наявність економічного мислення, свідомості та світогляду [1, с. 74–82].

Як особистісну здатність та уміння раціонально використовувати матеріальні, фінансові, людські та власні ресурси на основі сукупності певних практично спрямованих знань, розглядає економічну компетентність як складову професійної компетентності О. М. Цільмак [2, с. 128–134].

У дослідженні дидактико-математичних основ формування економічної компетентності О. С. Падалка та інших авторів, зазначається, що поняття економічна компетентність є досить широким. Саме тому його можна розглядати у двох значеннях: широкому та вузькому. У вузькому значенні економічна компетентність пов'язана з профільною економічною освітою. У широкому значенні економічна компетентність пов'язана зі здатністю виявляти доступні можливості для особистої, професійної діяльності або бізнесу [3, с. 17–18]. Як зазначає автор, економічна компетентність відображає інтегративну характеристику особистості, яка включає в себе знання та вміння, які реалізуються крізь економічно важливі якості особистості в процесі економічної діяльності.

Аналіз наукової літератури дає змогу виділити такі компоненти економічної компетентності: а) мотиваційний, б) когнітивний, в) діяльнісний, г) комунікативний, д) інформаційно-операційний, е) особистісний (саморегуляції). На основі узагальнення літературних наукових джерел з проблеми дослідження доцільно структуру економічної компетентності майбутніх фахівців будівельної галузі пред-

ставити такими компонентами: мотиваційно-ціннісним, когнітивним та діяльнісним. Кожен із зазначених компонентів складається із відповідних елементів: мотиваційно-ціннісний (мотиви, потреби, особистісні якості, ціннісні орієнтації), когнітивний (знання), діяльнісний (досвід, творча діяльність).

Будь-яка діяльність відбувається під впливом мотивів, адже спрямована на досягнення певних цілей. Мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує передумови для реалізації інших структурних компонентів, визначає позитивне ставлення до професії, рівень усвідомленості цінності знань для розвитку своєї особистості та виступає базовою характеристикою готовності до професійної діяльності. Остання в свою чергу включає формування та розвиток професійних якостей фахівця, з-поміж яких ретельність та системність в роботі, відповідальність, дисциплінованість, цілеспрямованість, оперативність (швидке реагування на різноманітні ситуації), ділова завзятість і наполегливість, ерудованість, впевненість у собі та прийнятих рішеннях, підприємливість.

У структурі економічної компетентності когнітивний компонент розглядається як знання професійної термінології та технологій; накопичення системних фахових знань та міжпредметних зв'язків, що є теоретичною і методичною основою ефективної економічної діяльності майбутнього фахівця. Значущість знань у структурі компетентності очевидна з огляду на те, що, з одного боку, вони слугують базою для формування умінь і навичок, а з іншого – існує особливий вид знань – про способи діяльності. Слід наголосити, що зміст освіти на компетентній основі пов'язаний з розумінням динамічності знань, з посиленням самостійності та активності людини, із залученням особистісної сфери в освітній процес, і це є визначальною відмінністю, яка зумовлює вихід на наступні елементи компетентності.

Третім елементом структури економічної компетентності є діяльнісний компонент, який характеризується майстерністю використання майбутніми фахівцями набутих професійних знань, передбачає досвід прояву компетентності у стандартних і нестандартних ситуаціях, тобто уміння діяти за зразком, але водночас залучати власний творчий потенціал.

Зазначені структурні компоненти визначають цілісність досліджуваної компетентності і знаходяться в тісній взаємодії. Кожний компонент може впливати на розвиток інших компонентів. За умови недостатнього рівня сформованості одного з компонентів функціонування компетентності виключається.

Так, від потреб, інтересів, цінностей молодшої людини залежить успішність оволодіння нею знаннями. У зворотному зв'язку, без знань та умінь не може бути сформоване адекватне ставлення до діяльності, моральні орієнтири, якості особистості. Знання можуть стимулювати розвиток особистісних якостей, збагачувати чи, навпаки, девальвувати цінності. Особливим фактором при цьому є цілеспрямований відбір змісту навчання відповідно до його цілей та потреб практичної життєдіяльності.

Формування економічної компетентності в освітньому процесі допоможе майбутнім фахівцям будівельної галузі стати більш гнучкими, впевненими в собі, незалежними, вміти приймати рішення, планувати своє майбутнє, більш творчо підходити до обраної справи, розв'язувати проблемні виробничі завдання, орієнтуватися в ситуації, взаємодіяти з партнерами, набувати соціальних навичок, знань про бізнес, краще пізнавати себе і навчатися впродовж життя.

Література

1. Отрощенко Л. С. Професійно-педагогічна компетентність викладачів ВНЗ економічного профілю : монографія / Л. С. Отрощенко, Р. В. Миленкова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 86 с.
2. Цільмак О. М. Складові структури компетентностей / О. М. Цільмак // Наук.-практ. журнал Південного наук. Центру АПН України. – 2009.
3. Падалка О. С. Професійно-економічна підготовка майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. С. Падалка ; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. – Київ, 2009. – 412 с.

ДОРОШЕНКО ТЕТЯНА

Льотна академія Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ АВІАЦІЙНИХ МЕНЕДЖЕРІВ

Професійна самореалізація – це складний професійний феномен у професійній діяльності працівника, який охоплює поняття розвитку, саморозвитку, професійного становлення, професійної адаптації.

Питання самореалізації найбільше вивчалось в психологічній (А. Адлер, Е. Галажинський, Л. Коростильов, Д. Леонтєв, А. Маслоу, К. Роджерс, К. Юнг) та педагогічній науках (В. Андреев, Т. Борисова, Л. Герасименко, А. Громцева, К. Дурай-Новакова, Г. Єльнікова, В. Ковальчук, В. Сластенін).

Для розуміння процесу самореалізації розглянемо її етапи становлення за Я. Абсалямовою [1] у контексті підготовки авіаційних менеджерів. Перший етап самореалізації є соціалізація індивіда – про-

фесійне становлення, котра випадає на період навчання у ЗВО, де проходить професійне самовизначення особистості та є результатом профорієнтації. Підготовка авіаційного менеджера у ЗВО відбувається з метою формування його професійної готовності та визначається засвоєнням базових фахових знань і формуванням відповідних умінь і навичок – основа для подальшого вдосконалення та розвитку у певних умовах. Результат цього етапу – дипломований авіаційний менеджер-початківець, який готовий розпочати професійну діяльність у конкретних умовах, і такий, що має сформовані певні базові фахові компетенції.

Сучасні дослідники розглядають професійне становлення з різних позицій. Наприклад, Т. Кудрявцев розглядає «професійне становлення» як тривалий процес розвитку особистості від початку формування професійних намірів до реалізації себе у професійній діяльності. Центральна ланка цього процесу – професійне самовизначення. В основі формування готовності студентів до професійної діяльності лежить становлення професійних навичок та умінь особистості, що формуються на основі її властивостей – як вроджених, так і набутих під час навчання та самостійної діяльності.

Другим етапом самореалізації, за Я. Абсаямовою [1], є професійна адаптація як пристосування до конкретних умов діяльності. На цьому етапі йдеться про діяльність молодого фахівця у галузі і на робочому місці після завершення навчання у ЗВО або під час зміни виду діяльності, місця роботи. Професійна адаптація – це складний, багатоплановий процес, в якому беруть участь молодий фахівець і колектив як елемент середовища його життєдіяльності. Під час професійної адаптації формуються деякі специфічні професійно важливі якості особистості, які є необхідною умовою успішного оволодіння даною кваліфікацією. У цьому випадку відбувається адаптація до підприємства, яка пов'язана: з включенням нового працівника у загальний ритм праці, з узгодженням своїх трудових зусиль з діями інших членів колективу; з встановленням необхідного психологічного контакту та взаєморозуміння; з виробленням нового життєвого стереотипу особистості, що зумовлений її входженням у новий колектив; із засвоєнням норм, цінностей і традицій цього колективу; а також, з подоланням протиріч між очікуваннями особистості, її професійною підготовленістю, з одного боку, та характером реальних вимог, конкретними умовами праці, щоденною практикою, з іншого [1].

Професійну адаптацію авіаційного менеджера до роботи на авіаційних підприємствах ми розглядаємо як складний процес його пристосування на початку роботи до особливостей місця роботи в аеропорту чи авіакомпанії, у результаті якого відбувається повне оволодіння молодим менеджером-фахівцем специфікою діяльності, що охоплює систематизацію набутих раніше та засвоєння нових знань і вмінь, необхідних для її успішного виконання, формування професійно важливих особистісних якостей, поєднання з працівниками підприємства.

На другому етапі можна виокремити три підетапи:

– початковий (орієнтувальний) – молодий авіаційний менеджер орієнтується в конкретних умовах професійної діяльності на авіаційному підприємстві, у його мисленні формуються відповідні задачі та намагання їх вирішити;

– просунутий (моделювальний) – набуття практичних навичок у процесі виконання своїх професійних обов'язків, проектування та конструювання можливих способів розв'язання сформульованих задач при виборі більш доцільних варіантів на основі теоретичного аналізу. Молодий фахівець починає проводити самоаналіз своїх професійних дій;

– повна адаптованість (творчого самовираження) – найбільш сприятливий для активізації розвитку творчості молодого авіаційного менеджера, який уже не є новачком на робочому місці та розуміє специфіку авіаційної галузі та своїх посадових обов'язків. Результат – готовність авіаційного менеджера до свідомого самовдосконалення [1].

Третій етап – безпосередня самореалізація авіаційного менеджера в подальшій трудовій діяльності, що триває до її завершення. Професійна самореалізація авіаційного менеджера на цьому етапі є видом соціально-рольової самореалізації, результатом самовизначення фахівця у сфері діяльності. Також вона виражає реалізацію конкретного фахівця потреби постійно набувати або вдосконалювати необхідні фахові знання, вміння, навички як готовності до освіти впродовж життя, що нерозривно пов'язано з прагненням фахівця до систематичного, регулярного набуття, оновлення і поповнення відповідних знань, умінь, навичок, у яких відчувається потреба через зміни дійсності або зміну її сприйняття і усвідомлення; відповідає стратегії менеджера щодо подальшого розвитку.

Підсумувавши, можна зазначити, що найвідповідальнішим є етап – безпосередньої самореалізації фахівця у трудовій діяльності, так як він пов'язаний з постійною критичною оцінкою. Безпосередньо фахівцем досягнуто необхідного рівня володіння знаннями, вміннями, навичками, задоволеності чи незадоволеності фаховою діяльністю через її результати тощо.

Література

1. Абсаямова Я. В. Професійна адаптація молодих викладачів іноземної мови до роботи у вищих технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Я. В. Абсаямова. – Київ, 2005. – 206 с.

2. Галажинский Э. В. Системная детерминация самореализации личности : дис. ... д-ра психол. наук / Э. В. Галажинский. – Томск, 2002. – 454 с.
3. Герасименко Л. С. Мотивація до самоосвіти майбутніх авіаційних фахівців у процесі професійної підготовки / Л. С. Герасименко // Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. / редкол.: Т. С. Плачинда (голов. ред.) та ін. – Кропивницький : КЛА НАУ, 2017.
4. Коростылева Л. А. Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере : монография / Л. А. Коростылева. – СПб. : Речь, 2005. – 222 с.
5. Служинська Л. Б. Акмеологічний підхід у процесі формування готовності у майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації / Л. Б. Служинська // Зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» – 2012. – № 5. – С. 183–187.
6. Соціолого-педагогічний словник / ред. В. В. Радула. – Київ : ЕксОб, 2004. – 304 с.

ДЯЧОК СВІТЛАНА, ОБЕРТЮК НАТАЛІЯ
Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

ТВОРЧИСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Рівень розвитку сучасної психолого-педагогічної науки, сучасний стан розвитку суспільства, який характеризується гуманізацією і демократизацією суспільних відносин, інтелектуалізацією праці, швидким розвитком технологій а також духовне оновлення держави висуває нові вимоги до системи освіти. Освіта ХХІ ст. потребує педагогічних кадрів, здатних до створення оптимальних умов для саморозвитку, самоосвіти і самореалізації особистості. Динамічні процеси, які відбуваються в економічному і культурному житті суспільства, актуалізують потребу в творчих особистостях, здатних самостійно приймати рішення, використовувати набуті знання та вміння для творчого розв'язання проблем, оперативно реагувати та орієнтуватись в складних умовах, опрацьовувати різноманітну інформацію, нетрадиційно підходити до вирішення проблем, бути так би мовити генератором ідей та володіти розвинутими творчими здібностями.

Загалом проблеми творчості знаходяться в центрі наукової уваги багатьох дослідників. Зокрема, творчість як шлях становлення і професійного виявлення педагога розкрито в дослідженнях таких психологів і педагогів як: В. А. Андреев, О. В. Брушлінський, Л. С. Виготський, В. І. Загвязинський, І. А. Зязюн, В. О. Кан-Калик, В. В. Краєвський, Н. В. Кузьміна, О. М. Матюшкін, К. К. Платонов, Я. О. Пономарьов, С. О. Сисоєва.

Про творчість говорять і пишуть багато. І на це є свої причини. Розвиток суспільства у нових умовах ставить завдання – формування творчого потенціалу педагога. Досить часто обговорюється питання про необхідність цілеспрямовано вчити дітей творчості.

Під творчістю розуміють діяльність, результатом якої є створення чогось нового індивідуально-неповторного. Творчість – неодмінна умова педагогічного процесу, об'єктивна професійна необхідність у діяльності педагога, оскільки він поставлений перед необхідністю творчо взаємодіяти з учнями і творчо перетворювати їх.

Єдиної класифікації видів творчості не існує, але основними видами можна позначити наступні:

1. Художня творчість – воно пов'язане більшою мірою з естетичним освоєнням дійсності.
2. Наукова творчість – припускає відкриття явищ і загальних закономірностей розвитку реалій світу.
3. Технічна творчість – проявляється в безпосередньо практичному перетворенні світу.
4. Педагогічна творчість – пошук і реальне знаходження нового в сфері педагогічної діяльності.

Педагогічна творчість – це завжди пошук і знаходження нового, виявлення варіативних нестандартних способів вирішення педагогічних завдань, створення нових оптимальних підходів, окремих прийомів, що переростають у педагогічний досвід.

Для одного педагога творчий підхід до навчального матеріалу – це здібність учня творчо розвивати та доповнювати його (педагога) точку зору. А для іншого – це вміння учня мати й відстоювати іншу (часто протилежну) точку зору. Тому сьогодні як ніколи актуальні дидактичні заповіді В. Сухомлинського. У книзі «Сто порад учителю» він писав: «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...».

Творчість і діяльність педагога характеризуються різними рівнями (за В. Кан-Каліком, М. Никандровим):

- рівень елементарної взаємодії з групою - педагог використовує зворотний зв'язок, коригує свій вплив за його результатами, він не діє за досвідом інших педагогів;
- рівень оптимізації діяльності на уроці, починаючи з його планування – коли творчість проявляється в удалому виборі й доречному компонованні вже відомого педагогу змісту, методів і форм навчання;

– евристичний – коли педагог використовує творчі можливості безпосереднього спілкування з учнями;

– вищий рівень творчості педагога – характеризується його певною самостійністю, використанням готових прийомів, але в які вкладається особистісне начало, тому вони відповідають його творчій індивідуальності, особливостям вихованця, конкретному рівню розвитку групи.

Також В. О. Сухомлинський вказував, що робота педагога – це творчість, а не буденне заштовхування у здобувачів освіти готових знань. Відтак, покликання педагога – у розвитку творчих можливостей, здібностей здобувача освіти, вихованні в них потягу до нового, формуванні творчої особистості.

Крім того, у наш час спостерігається зростання інтересу до процесу творчості. Якщо в деяких психічних процесах людині допомагають складні механізми (комп'ютери, сканери, обчислювані машини), то творчість не може бути формалізована і обмежена певною програмою дій, не може бути механічною.

Сучасний педагог має пам'ятати, що урок – це результат його творчості, під час якого він повинен навчити учнів системному мисленню, методам пізнання та самоорганізації, допомогти розкрити власний потенціал, пробудити чи розвинути те творче зернятко, яке є в кожному, бо закладене там природою, стимулювати та активно використовувати творчі можливості кожної особистості за допомогою активного застосування нетрадиційних методів, активне застосування наочності, інноваційних технологій.

Діяльність педагога на кожному етапі уроку можна охарактеризувати такими дієсловами: навчає, спрямовує, допомагає. Неодмінно, готовність педагога до творчого пошуку разом із здобувачами освіти, вміння створювати атмосферу продуктивного пізнання на уроці залежить від його обізнаності та володінням арсеналом педагогічних умінь та навичок, знання предмета, глибокого інтересу до нього. Лише на основі цього педагог може творчо використовувати навчальні та виховні прийоми, комбінувати їх, впроваджувати нові методики, виробляти нові, нестандартні прийоми активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Отже, пріоритетним завданням освітнього процесу є всебічний розвиток учасників освітнього процесу, творчих здібностей особистості. Життя доводить, що в складних ситуаціях, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів і рішень). Освіта повинна буди спрямована на розвиток загальної творчості усіх учасників освітнього процесу та зорієнтована на використання інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують особистісне зростання та розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти.

Література

1. Устинова Н. В. Творчий розвиток учителя в системі післядипломної педагогічної освіти : метод. рекомендації / Н. В. Устинова. – Херсон : Айлант, 2006. – 76 с.
2. Рибіна М. Творчість і педагогічна майстерність / М. Рибіна // Завуч. – 2009. – № 10.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. школа, 1975–1977.

СРШОВА ЛЮДМИЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

РІВНІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Реформа вітчизняної системи професійної освіти акцентує увагу на необхідності забезпечення наступності всіх рівнів професійного становлення особистості. У Новій українській школі (далі: НУШ) має відбуватися професійне визначення особистості. Модернізована професійна освіта повинна створити умови для її професійного становлення та формування готовності до професійного успіху. Сучасний заклад вищої освіти покликаний шліфувати професійні цінності майбутніх спеціалістів і розвивати їх здатність навчатися впродовж життя. Вітчизняний і світовий ринки праці випробовують особистісну, професійну та громадянську зрілість українських фахівців. З огляду на це, вся система сучасної української освіти працює над зміною своєї змістової парадигми. У фокусі педагогічної уваги – гармонійна особистість, успішний професіонал-інноватор, громадянин-патріот. Відтак, для професійної освіти НУШ є інтелектуальним і духовним середовищем, де закладаються основи становлення майбутніх професіоналів – особистісно зрілих, соціально відповідальних, патріотичних, інноваційних, здатних розвивати економіку і конкурувати на ринку праці. Нова українська школа є також потужним мотиватором модернізації вітчизняної професійної освіти, оскільки має бути готова прийняти зі школи випускника нової якості.

Відповідно до концепції НУШ [1], випускник загальноосвітньої школи має не лише зробити професійний вибір. Він також повинен: сформувати готовність працювати самостійно і методично грамотно, діяти свідомо й відповідально; навчитися виявляти фундаментальні риси майбутнього успішного професіонала (гідність, упевненість у собі, старанність, працелюбність, самостійність, дисциплінованість,

умотивованість до успіху); сформувати життєві компетентності, що є головними важелями успішної професійної самореалізації (самопізнання, самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, самовдосконалення); розвинути критичне й креативне мислення, необхідні для конкурентності на сучасному ринку праці, де фахівця цінують насамперед за унікальність його ідей і професійних рішень, оскільки саме творчість рухає прогрес, зміцнює економіку, сприяє безпеці країни та добробуту кожного її громадянина; набути комп'ютерної грамотності, як основної умови опанування високотехнологічними професіями; сформувавши систему морально-етичних цінностей, здатних забезпечити вибір гармонійного, професійно успішного й соціально відповідального стилю життя і професійної діяльності.

Таким чином, головна місія НУШ – розкрити й розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини як повноцінної особистості, а місія сучасної професійної освіти – забезпечити умови її подальшого розвитку і вдосконалення, спрямувати до особистісного та професійного успіху. Головні іпостасі випускника НУШ мають бути гідно представлені й розвинуті в образі випускника модернізованої системи професійної освіти – цілісної особистості (всебічно розвиненої, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж життя, підприємництва/самозайнятості, професійного успіху), умотивованого фахівця (конкурентоздатної й мобільної на ринку праці особистості, яка набуває освітніх і професійних компетентностей відповідно до своїх інтересів, здібностей, можливостей, потреб економіки й суспільства), відповідального громадянина (успішної особистості зі сформованими родинними цінностями, активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності).

Для реалізації цієї місії вітчизняна професійна освіта мусить модернізувати зміст загальноосвітньої і професійної підготовки майбутніх фахівців. Для цього потрібно врахувати: інтелектуальну базу НУШ; сучасні глобалізаційні виклики, економічні й освітні тренди; вимоги освіто-орієнтованих міжнародних документів, забезпечити відповідність освіти потребам розвитку суспільства й економіки; оновити стандарти освіти і змісту навчання шляхом упровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, раціонального споживання, прав людини, гендерної рівності, культури, соціальної єдності, миру та ненасильства тощо.

Водночас українська система професійної освіти має серйозні проблеми й перешкоди, що ускладнюють процес її реформування. Опитування учнів закладів професійної освіти, проведеного науковими співробітниками Інституту професійно-технічної освіти АПН України [2, с. 54–74], підтверджує необхідність внесення змін у зміст загальноосвітньої підготовки учнів закладів професійної освіти. Так, 34,8 % школярів вступали до закладу професійної (професійно-технічної) освіти не маючи уявлення про майбутню професію; 9,3 % респондентів обрали навчання в закладах професійної освіти лише тому, що їм «набридло навчання в загальноосвітній школі»; 18,5 % сподівалися спростити таким чином вступ до закладу вищої освіти; 7 % випускників шкіл пішли до закладу професійної освіти, тому що не змогли пройти за конкурсом до іншого закладу освіти; 47,5 % – заявили, що не впевнені у правильності свого професійного вибору; 6,2 % респондентів визнають абсолютну невідповідність профілю обраної професії їхнім особистісним потребам; 16,7 % стверджують, що професія їм не подобається, але вони сподіваються, що в майбутньому вони матимуть стабільний дохід; 25 % учнів зазначають, що професія їм подобається, але визнають, що мають значні сумніви з приводу її престижності.

НУШ взяла зобов'язання цю проблему усунути через, зокрема, введення професійного та академічного напрямів загальної освіти [1]. Проте ті випускники, що вже потрапили та наступного року прийдуть до закладів професійної освіти мають отримати необхідну допомогу для усунення можливих негативних наслідків недосконалої профорієнтації у школі [3].

Українська молодь усвідомила професійну важливість формування гнучких/соціальних навичок, що забезпечують ефективність професійних. Про це свідчать результати аналізу резюме, поданих на популярні в Україні сайти пошуку роботи. Усвідомили це й роботодавці, що так само підтверджують результати аналізу представлених ними описів вакансій. Порівняння попиту і пропозиції засвідчує той факт, що українські випускники не здатні на сьогодні повністю задовольнити потреби роботодавців через недостатній рівень формування гнучких навичок, кар'єрної і підприємницької компетентностей. Отож, загальноосвітня підготовка в закладах професійної освіти вже не може не враховувати цього факту. Зміст освіти має регламентуватися професійними та освітніми стандартами, формуватися на основі компетентнісного підходу з урахуванням галузевих та регіональних особливостей. Оновлений зміст професійної освіти має змінити якість і взаємозв'язки ключових, загальнопрофесійних та професійних компетентностей випускника. Ключові – не лише сприятимуть самореалізації особистості, але й розвитку в неї громадянської активності, підвищенню мобільності та успішній інтеграції у вітчизняний та світовий ринки праці. Загальнопрофесійні – створюватимуть необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій на рівні, затребуваному сучасними високими технологіями. Професійні – даватимуть молодим фахівцям змогу не просто здійснювати професійну діяльність, але й успішно конкурувати на динамічному ринку праці. Причому якість професійних компетентностей випускника напряму залежить від належного формування ключових та загальнопрофесійних.

Таким чином, оскільки конкурентоспроможність та успішність будь-якого фахівця на ринку праці у більшій мірі залежить від якості саме ключових та загальнопрофесійних компетентностей, у процесі формування змісту сучасної професійної освіти має бути відведене гідне місце для загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців. Як свідчать дані останнього міжнародного форуму у Давосі (2018), ця тенденція невпинно підсилюється. До нового прогнозованого на 2020 рік рейтингу увійшли такі навички, як «когнітивна гнучкість» та «емоційний інтелект», з четвертої сходинки на другу піднялося «критичне мислення», а з десятої аж на третю піднеслася «креативність».

Загальноосвітня підготовка в системі професійної освіти має відповідати названим викликам. З цією метою Інститут професійно-технічної освіти НАПН України вивчає й узагальнює досвід функціонування систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС, досліджує національні та економічні особливості визначення у них пропорцій між загальноосвітніми та професійними предметами; працює над удосконаленням механізмів стандартизації вітчизняної професійної освіти, обґрунтовує важливість створення узгодженої системи професійних, освітніх та оцінних стандартів; допомагає налагоджувати в системі професійної освіти якісне кар'єрне консультування, сприяє створенню Центрів розвитку кар'єри, що беруть на себе значну частину функцій з розвитку в учнів ключових компетентностей; розробляє інноваційні технології і методики для вдосконалення загальноосвітньої підготовки учнів у закладах професійної освіти (проектне й дистанційне навчання, інформаційно-освітнє та смарт-середовище); пропонує програми, навчальні курси, тренінги з питань формування енергоефективної, здоров'язбержувальної, громадянської, інформаційної, підприємницької та інших затребуваних часом компетентностей, що мають розвиватися в процесі загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної освіти; сприяє вирішенню проблеми підготовки для системи професійної освіти керівників і педагогів з сучасними мовними та інформаційними навичками, інноваційним педагогічним мисленням та морально-етичними цінностями (курси підвищення кваліфікації, аспірантура, докторантура, експериментальна робота Всеукраїнського рівня) [3; 4].

Таким чином, від забезпечення наступності між усіма рівнями вітчизняної системи освіти (загальної, професійної, вищої), приведення змісту освіти кожного рівня у відповідність з ключовими положеннями засадничих міжнародних і вітчизняних документів, врахування реальних потреб особистості, економіки та суспільства – залежатиме ефективність модернізації української системи професійної освіти.

Література

1. Нова українська школа [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 25.11.18).
2. Професійно-технічна освіта: інформаційно-аналітичні матеріали за результатами констатувального етапу досліджень / за наук. ред. В. О. Радкевич, М. В. Артюшиної. – Київ : ПТО НАПН України, 2017. – 147 с.
3. Радкевич В. Наукові засади підвищення престижності вітчизняної професійної освіти / В. Радкевич // Науковий вісник ПТО. Професійна освіта. – 2017. – № 13. – С. 5–15.
4. Радкевич В. Науково-методичний супровід модернізації вітчизняної системи професійної та фахової передвищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів / В. Радкевич // Науковий вісник ПТО. Професійна освіта. – 2018. – № 15. – С. 5–15.

ЖЕЛЯСКОВ ВАСИЛЬ

Дунайський інститут національного університету «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Провідним методологічним підходом у підготовці майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії, на нашу думку, є системний підхід. У вітчизняній і зарубіжній педагогіці теорію системного підходу розробляли Г. Ананьїн, В. Афанасьєв, В. Беспалько, І. Блауберг, В. Волкова, В. Давидов, А. Дістерверг, Я. Коменський, А. Леонтьєв, А. Урсул, К. Ушинський, П. Щедровицький, Е. Юдінтаін.

У педагогічному словнику С. Гончаренка системний підхід – це «напрямок у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем; системний підхід в педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину» [4, с. 305].

М. Антанович зазначає, що відповідно до логіки системного підходу, система не існує ізольовано, а має зв'язки з навколишнім середовищем. Система – це динамічне утворення, вона постійно змінюється й удосконалюється адекватно до змін навколишнього середовища для підтримки свого існування та власних цільових станів. Система здатна сприймати зовнішні впливи, реагувати на них та адаптуватися до оточуючої дійсності [1, с. 6–17].

До основних принципів системного підходу І. Склярів відносить:

- цілісність, яка визначає відносну незалежність системи від оточуючого середовища й водночас залежність всіх елементів системи один від одного та від їх функцій у системі;
- структурність, що дає змогу аналізувати всі елементи системи у їх взаємозв'язку в межах конкретної структури;
- ієрархічність, що дає змогу елементам бути системами нижчого або вищого порядку у цілісній системі;
- множинність, що зумовлює пізнання системи через побудову великої кількості моделей для опису її окремих елементів і системи в цілому;
- системність, що виявляється у властивості будь-якого об'єкта, явища, предмета мати всі ознаки системи [3, с. 47].

Г. Лещенко у своєму дослідженні професійної надійності фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті, розглядає системний підхід як «загальнонауковий рівень діалектичної методології, який передбачає розгляд об'єкта вивчення як цілісної сукупності підсистем та їхніх елементів із певними властивостями і зв'язками в системі та між системою й зовнішнім середовищем» [2, с. 155]. Науковець виокремлює такі особливості щодо застосування системного підходу у побудові системи формування професійної надійності майбутніх фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті: якості системи професійної надійності нетотожні сумі якостей окремих її компонентів; цілісність системи; скорочення кількості жорстких зв'язків у системі професійної надійності; спрощення структури системи; відбір необхідних і достатніх властивостей, параметрів системи професійної надійності для її вивчення; відкритість; поява додаткового ефекту; стандартизація; специфічність елементів професійної надійності; різноманітність цілей і завдань структурних елементів професійної надійності фахівців з аварійного обслуговування; невизначеність; альтернативність шляхів розвитку системи професійної надійності; оптимізація; стійкість системи професійної надійності фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіатранспорті [2, с. 155–159].

Отже, використання системного підходу у контексті нашого дослідження зумовлено складністю об'єктів, різноманітністю його аспектів і взаємозв'язків. Застосування системного підходу уможливило дослідити окремі елементи системи морської освіти в їх сукупності, взаємозв'язку і взаємообумовленості. З позицій системного підходу підготовка майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії вивчалася не лише з огляду на зміни в компонентах цілісної системи, а й з урахуванням змін, що відбувалися всередині системи, у характері відношень, зв'язків та взаємовпливів між ними. Цей підхід надав нам можливість вивчити цілісну систему формування готовності до професійної комунікативної взаємодії з погляду одночасної цілісності та диференційованості її окремих системних компонентів, а також структурувати процес навчання, в основі якого лежить певна мета – формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії, що дозволяє розглядати навчальний процес з точки зору його структури, змісту, функцій, методів та системоутворюючих зв'язків.

Література

1. Антанович Н. А. Теория политических систем : учеб. пособ. / Н. А. Антанович. – Минск : Терра Системс, 2008. – 208 с.
2. Лещенко Г. А. Теоретичні і методичні засади формування професійної надійності фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Г. А. Лещенко ; Класичн. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2016. – 494 с.
3. Склярів І. С. Система – системний підхід – теорії систем / І. С. Склярів. – М. : Книжний дом «Либроком», 2011. – 152 с.
4. Український педагогічний словник / авт.-упоряд.: С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.

ЗАПІКА ОЛЕНА

Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

СИСТЕМА РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Впровадження в Україні ідей сталого розвитку й децентралізації управління, динамічні соціально-економічні зрушення зумовлюють зміни й у освітньому середовищі нашої країни, відбувається трансформація системи професійної освіти, впроваджуються нові стратегії її розвитку.

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), як суб'єкт ринкових відносин, функціонує одночасно на ринку освітніх послуг і ринку праці, забезпечуючи виявлення та задоволення освітніх потреб споживачів через пропозицію освітніх послуг, тому особливої актуальності набуває пошук сучасних форм управління конкурентоспроможністю закладу освіти, які б передбачали комплексно-системний підхід до вивчення тенденцій розвитку економіки і ринку праці, потреб та інтересів споживачів освітніх послуг, ґрунтувались на ідеях маркетингового управління. Маркетингове управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти науковці та практики розглядають як один з елементів сучасної моделі професійної освіти

Релевантність освітньої пропозиції вимогам ринку праці потребує налагодження механізмів співпраці між закладом професійної (професійно-технічної) освіти і роботодавцями, адаптації навчального контенту й забезпечення якості освіти, пошуку ефективних підходів в управлінській діяльності, зокрема, удосконалення системи формування професійної компетентності сучасного керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, важливою складовою якої має стати здатність до прогресивного, аналітичного й перспективного мислення, пошуку та впровадження новацій в процес надання освітніх послуг.

Отже, для забезпечення адаптації освітньої пропозиції до потреб ринку праці, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних інструментів ефективного планування і управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти, очевидними є передумови для створення наукового підґрунтя розвитку маркетингової компетентності їх керівників.

Концептуальні положення розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти знайшли відображення в Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.); проекті Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2018 р.); у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2025 року» (2015 р.), «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015), «Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року» (2017 р.); основні ідеї впровадження механізмів моніторингу, кращого регулювання та забезпечення якості професійної освіти, підготовки кадрів відповідно до поточних і перспективних потреб ринку праці висвітлено у Концепції реформування професійної освіти України «Сучасна професійна освіта» (2018), у Звіті в рамках проекту U-LEAD with Europe Ukraine Local Empowerment, Accountability and Development Program (2018).

Разом з тим, належний рівень розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти не може бути забезпечений через відсутність науково обґрунтованої системи, в якій були б узгоджені цілі, зміст, методи, форми, засоби, педагогічні технології такого розвитку. Це значно знижує потенціал закладів професійної освіти щодо реалізації цілей регіонального розвитку через недостатній обсяг співпраці між ЗП(ПТ)О та роботодавцями при визначенні освітньої пропозиції, реалізації освітніх програм, недостатність адекватної інформації про стан ринку праці на місцевому і регіональному рівні тощо.

Незважаючи на широку палітру наукових розвідок із означеної проблеми, встановлено, що малодослідженими залишаються питання системного розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, необхідно також констатувати недостатню розвиненість як змісту та структури маркетингової компетентності, так і методичного інструментарію для діагностування рівня її сформованості. З метою подальшого розвитку управлінських умінь керівника закладу освіти, безумовно, необхідно обґрунтувати концептуальні засади, цілі, зміст, технології розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Існує потреба у розробленні рекомендацій щодо вибору і впровадження сучасних форм і методів розвитку маркетингової компетентності керівників як у системі підвищення кваліфікації, так і в самоосвітній діяльності у міжатаестаційний період.

На основі результатів аналізу наукових джерел, вивчення стану проблеми дослідження на практиці виявлено низку суперечностей, зокрема між:

– потребою українського суспільства у професійно компетентних керівниках ЗП(ПТ)О з високим рівнем управлінських навичок прийняття рішень в умовах ринкової економіки, здатних розробляти і застосовувати маркетингові інструменти дослідження ринків освітніх послуг та ринку праці та недостатністю досліджень, в яких розкрито сучасні концепції і методичні системи, які б цьому сприяли;

– істотним зростанням вимог до закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо адаптації освітньої пропозиції до вимог ринку праці та недостатньою обґрунтованістю теоретичних основ розвитку в керівників необхідної для цього маркетингової компетентності;

– необхідністю цілеспрямованого розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та невідповідністю існуючих методичних систем, які б забезпечували цей процес у міжкурсний період підвищення кваліфікації;

– потребою керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в розвитку маркетингової компетентності на засадах самоосвіти – і недостатнім навчально-методичним забезпеченням цього процесу.

Розв'язання означених суперечностей потребує розроблення і впровадження системного підходу до розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням досягнень української та зарубіжної практики.

На нашу думку, система розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, має бути обґрунтована на засадах системного, компетентісного, діяльнісного, адаптивного, інформаційного підходів і забезпечувати безперервний процес розвитку та саморозвитку їхніх фахових, психолого-педагогічних знань та умінь, професійно важливих якостей, психофізіологічних характеристик, прийняття оптимальних рішень та здатність ефективно їх реалізовувати в професійній діяльності з метою одержання суспільно важливого очікуваного результату, яким мають стати ефективна співпраця закладу освіти і роботодавців, забезпечення ринкової рівноваги освітньої пропозиції та попиту на ринку праці, якісна професійна підготовка кваліфікованих робітничих кадрів.

На основі вищевикладеного можна дійти висновку, що такий підхід до розвитку маркетингової компетентності керівників закладів професійної освіти забезпечить необхідні зміни у новітніх стратегіях управління процесом підготовки кваліфікованих робітників, їх адаптації до вимог роботодавців в сучасних економічних умовах гнучкої кон'юнктури ринку праці, створення професійно зорієнтованого освітнього середовища та формування якісного змістовного контенту для максимальної реалізації природного потенціалу здобувачів освіти.

Література

1. Маркетингове управління професійно-технічним навчальним закладом в умовах ринкової економіки : метод. посіб. / В. І. Свистун, П. І. Помаран, Ю. С. Палькевич [та ін.] / за ред. В. О. Радкевич, В. І. Свистун. – Ромни : Роменське ВПУ, 2015. – 102 с.
2. Мачей Груза, Пьотр Стронковські, U-LEAD with Europe Ukraine Local Empowerment, Accountability and Development Program: Огляд ситуації у сфері професійно-технічної освіти в Україні [Із рекомендаціями щодо можливих покращень] / Звіт в рамках Національного проекту «Децентралізація», Київ–Варшава, 2018.
3. Концепція реформування професійної освіти України «Сучасна професійна освіта» / Національний проект «Децентралізація» : [схвалено колегією МОНУ від 23.05.2018 р., протокол №5/3-3]. – Київ : Міністерство освіти і науки, 2018. – 30 с.
4. Радкевич В. О. Забезпечення якості професійної освіти: європейський контекст змін / В. О. Радкевич // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 9–10 листопада 2017 р.) / редкол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – 266 с. (укр., рос., пол., англ.). – С. 26–28.
5. Розвиток маркетингової компетентності керівників ПТНЗ : наук.-метод. посіб. / В. І. Свистун, Л. М. Петренко, Н. Д. Проценко ; за ред. В. І. Свистун. – Київ : ІПТО НАПН України, 2016. – 85 с.
6. Рябова. З. Теоретичні аспекти маркетингової діяльності в системі післядипломної освіти / З. Рябова // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 9(108). – С. 9–12.

ЗІНЧЕНКО ВОЛОДИМИР

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Питання формування профорієнтаційної компетентності висвітлювались багатьма дослідниками. В основному це було пов'язано з підготовкою майбутніх учителів технологій.

У низці праць розглянуто підготовку майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи у школі (В. Андарало, М. Благінін, М. Весна, О. Бєлих, Г. Бондаренко, Л. Бондарчук, С. Золотухіна, Л. Крившенко, Х. Процко, В. Сидоренко, В. Симоненко, В. Харламенко, Н. Ховрич, М. С. Янцур та ін.). У публікаціях учених охарактеризовано діяльність учителя як профорієнтатора, обґрунтовано основи відбору змісту профорієнтаційної підготовки окремих категорій педагогів.

Однак досі не розроблено єдиного підходу до визначення сутності профорієнтаційної компетентності педагога, її ролі не тільки у організації профорієнтаційної роботи в закладах освіти, а й у становленні особистості вчителя як професіонала, конкурентноздатного на сучасному ринку праці. Не обґрунтовані зміст і організаційно-педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності педагогічних працівників.

Усі визначення профорієнтаційної компетентності вчителя, запропоновані дослідниками, спрямовані на характеристику профорієнтаційної компетентності як якості, що забезпечує ефективність профорієнтаційної роботи з здобувачами освіти, тобто підготовки учнів до професійного самовизначення, лишаючи поза увагою її важливість для особистісного і професійного становлення педагога.

В основу нашого бачення проблеми формування профорієнтаційної компетентності учителів покладені фундаментальні положення психології, дидактики, теорії виховання, філософії освіти, теорії пізнання. У ній знайшли відображення ідеї особистісно-розвивального, компетентнісного, діяльнісного, системного, акмеологічного, інтердисциплінарного, праксеологічного та антропоцентричного підходів.

На основі зіставлення підходів учених та власного теоретичного аналізу проблеми визначаємо профорієнтаційну компетентність як багаторівневе і багатовекторне утворення особистості, яке забезпечує здатність проведення профорієнтаційної роботи з учнями, та формування власної професійної траєкторії, професійної мобільності та конкурентноздатності. Основна ідея нашого бачення полягає в підході до формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів як до цілісної динамічної системи, що забезпечує успішне проведення профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання і становлення педагога-професіонала. Профорієнтаційна компетентність виконує в структурі особистості та діяльності педагога профорієнтологічну, методичну і праксеологічну функції. Тому доцільно розглядати формування профорієнтаційної компетентності педагога у єдності трьох аспектів: профорієнтологічного, методичного і праксеологічного.

Профорієнтологічний аспект передбачає оволодіння основами профорієнтології (теорії профорієнтаційної роботи – професійної просвіти, діагностики, консультації, професіографії, професійного виховання, побудови кар'єри тощо).

Методичний аспект профорієнтаційної компетентності педагога передбачає формування готовності до організації профорієнтаційної роботи в закладах освіти, адаптації профорієнтаційних заходів до предмету чи виду діяльності, забезпечення профільного навчання. Адже допрофільну, профільну підготовки і професійну орієнтацію неможливо розглядати окремо.

Праксеологічний аспект передбачає формування у майбутніх педагогів здатності до вивчення своїх індивідуальних особливостей, слабких та сильних сторін своєї особистості та діяльності, визначення шляхів подолання негативних сторін і опори на сильні сторони, визначенні своєї подальшої особистісної, професійної та життєвої траєкторій.

Деталізуємо праксеологічний аспект профорієнтаційної компетентності за основними компонентами.

Мотиваційно-ціннісний компонент: розуміння значення профорієнтації для формування власної освітньо-професійної траєкторії, формування конкурентноздатності та професійної мобільності.

Когнітивний компонент: наявність знань щодо побудови власної освітньо-професійної траєкторії.

Операційно-діяльнісний компонент: здатність будувати власну освітньо-професійну траєкторію, забезпечувати перманентний професійний розвиток.

Оцінно-рефлексивний компонент: здатність оцінювати рівень досягнення завдань, поставлених власною освітньо-професійною траєкторією, визначати недоліки та шляхи їх подолання.

Кожна особистість більшою або меншою мірою задумується над своєю подальшою кар'єрою і перспективою на основі зіставлення вимог суспільства, прогнозу можливості успішного працевлаштування та задоволення власних інтересів. Це стосується і вчителів.

Під професійною перспективою ми розуміємо систему розгорнутих у часі життєвих планів, спрямованих на професійне і особистісне самовизначення і самоствердження.

Професійна перспектива виражається у наявності освітньо-професійної траєкторії, яка певною мірою присутня у кожного педагога, хоча не кожен може досить чітко її охарактеризувати. Тому звернення уваги в процесі професійної підготовки на формування профорієнтаційної компетентності є важливим чинником його подальшого професійного зростання.

Формування компетентності (знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей, досвіду) та розвиток особистості відбувається у процесі діяльності. Тому серед основних шляхів формування профорієнтаційної компетентності майбутнього педагога обрано різні види діяльності студентів, які за характером, структурою і спрямованістю відповідають структурі профорієнтаційної роботи. Серед них: залучення студентів до роботи, аналогічної діяльності вчителя-організатора профорієнтаційної роботи; моделювання окремих дій організатора профорієнтаційної діяльності (педагогічний тренінг); залучення студентів до педагогічного процесу у закладі освіти.

Вагомий вплив на формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів у період навчання у ЗВО мають Дисципліни психолого-педагогічного, методичного, предметного (спеціального) циклів, громадська робота, педагогічна практика, науково-дослідна робота.

З метою озброєння майбутніх учителів основами профорієнтології, що дозволить їм доцільно будувати професійну кар'єру, визначати професійну перспективу, формувати готовність до професійної мобільності нами було розроблено і введено у навчальний процес курс «Профорієнтологія і кар'єра», що містить інваріантну складову, спільну для всіх спеціальностей і варіативну, зміст якої залежить від напрямку підготовки і спеціальності.

Результати оцінювання готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та конкурентноспроможності на ринку праці засвідчили суттєве зростання рівня розуміння можливостей професійного та посадового зростання, сформованості професійної перспективи та здатності до професійної мобільності.

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН В КОЛЕДЖАХ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Характерною ознакою сучасного розвитку агропромислової сфери є динамічне техніко-технологічне оновлення виробничих процесів, що ґрунтуються на знаннях, інноваціях, інтелектуальному і професійному потенціалах. Відтак, зростає потреба у фахівцях аграрного профілю, пристосованих до використання інформаційних технологій в аграрній галузі. В коледжах аграрного профілю в умовах наукоємного агропромислового виробництва основним фактором їхньої успішної підготовки є викладачі з високим рівнем сформованості інформаційно-технологічної культури.

Культура в широкому розумінні – це сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності [1].

Культура окремої особистості формується всередині загальнолюдської культури. Культура особистості – це складне явище, що виступає в єдності психологічних, видових та життєдіяльних підсистем. Культура особистості відображає рівень оволодіння певною діяльністю, розвиток якостей, умінь і здібностей, необхідних для її ефективного виконання.

Професійна культура – підсистема культури особистості. Професійна культура – цілісне особистісне утворення, сутністю якого є діалектичний зв'язок усіх елементів культури індивіда, яке динамічно та нелінійно розвивається, специфічно проявляючись у сфері професійної діяльності і спілкування [2]. Професійна культура – це сукупність еталонних способів і технологій професійної діяльності, і одночасно – сукупність усвідомлених людиною способів цієї діяльності.

Викладачі в коледжах аграрного профілю для успішного здійснення професійної діяльності повинні мати розвинену професійно-педагогічну культуру. Професійно-педагогічна культура – це інтегральна якість особистості педагога-професіонала, умова та передумова ефективної педагогічної діяльності, узагальнений показник професійної компетентності викладача, мета професійного самовдосконалення [3].

Інформаційно-технологічна культура викладачів фахових дисциплін в коледжах аграрного профілю одночасно містить і складові професійно-педагогічної культури, і складові загальної інформаційної культури.

Багато вчених вживають поняття «інформаційно-технологічна культура» та «інформаційна культура» як синоніми, але ці поняття, на нашу думку, мають відмінності.

Інформаційна культура передбачає наявність навиків пошуку інформації та її використання, це знання, уміння і навички ефективного користування інформацією [1]. В більш вузькому значенні інформаційна культура характеризується використанням комп'ютерних технологій для створення, пошуку, одержання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, захисту і поширення інформаційних продуктів.

Технологічна культура (за В. Д. Симоненком) визначається як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, яка є результатом сукупності досягнутих технологій матеріального та духовного виробництва і дає змогу людині ефективно долучатися до сучасних технологічних процесів на засадах гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем. Технологічна культура передбачає наявність у людини системи технологічних знань, умінь і технологічно важливих якостей, формує певний технологічний погляд на світ і виявляється в технічному світогляді.

Під технологічною культурою педагога (за М. М. Левіною) слід розуміти оволодіння логікою професійної поведінки вчителя, досвідом креативної діяльності, способами організації технологічних процесів, їх адаптацією щодо цілей гуманізації та гуманітаризації освіти.

Під технологічною культурою майстра виробничого навчання аграрного профілю ми розуміємо ступінь розвитку професійно-особистісних якостей педагога, становлення технологічного світогляду, мислення, майстерності в застосуванні технологічних знань, умінь, навичок, набутих в творчій педагогічній діяльності [5].

Інформаційно-технологічна культура викладачів фахових дисциплін в коледжах аграрного профілю містить в собі складові інформаційної культури та технологічної. Інформаційно-технологічна культура – це володіння сучасними прийомами і способами отримання, відбору, обробки, представлення та передачі інформації, а також її застосування в навчальній, професійній та інших видах діяльності в певній системі матеріальних і духовних цінностей [4].

Інформаційно-технологічну культуру викладачів фахових дисциплін в коледжах аграрного профілю розуміємо як системно-інтегративну, поліфункціональну професійну якість особистості викладача, здатного активно використовувати сучасні електронні освітні засоби та цифрові аграрні технології для забезпечення освітніх процесів, проектувати власну траєкторію професійного розвитку.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – 2-ге вид., допов. та випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 522 с.
2. Ісаєнко С. А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей засобами іноземної мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. А. Ісаєнко ; Інститут вищої освіти АПН України. – Київ, 2009. – 21 с.
3. Лола В. Г. Технологічна культура вчителя: сутність і модель формування / В. Г. Лола. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. – 166 с.
4. Соловьева Л. Ф. Формирование информационно-технологической культуры учащихся на основе учебно-методических комплексов нового поколения : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. Ф. Соловьева. – СПб., 2005. – 160 с.
5. Шамралюк О. Л. Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю як актуальна проблема професійної освіти в умовах інноваційних перетворень / О. Л. Шамралюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Вип. 45. – Київ–Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 89–93.

КАПІНУС ОЛЕКСАНДР

Національна академія сухопутних військ (м. Київ)

ПОТЕНЦІАЛ РЕФЛЕКСИВНИХ МЕХАНІЗМІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА

Об'єктивно в умовах протидії викликам сьогодення є потреба пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування системи військово-професійної підготовки у вищих військових навчальних закладах, її побудова на визнанні рефлексії професійно-важливою якістю майбутніх офіцерів, здійснення комплексу заходів щодо розвитку вмінь рефлексії професійної діяльності забезпечить формування офіцера, здатного до свідомого ухвалення виваженого та обгрунтованого управлінського рішення, його аналізу та об'єктного прогнозу наслідків.

Здійснення аналізу власного процесу мислення, на наше переконання, забезпечує усвідомлення суб'єктом особливостей та передумов сприйняття та оцінки його іншими, аналізуючи себе як об'єкт дослідження та спостереження через звернення уваги на власне буття, знання, вчинки, думки та почуття. Усвідомлюючи їх, суб'єкт аналогічним чином аналізує ставлення інших людей стосовно себе, що, з огляду на особливості військово-професійної діяльності, обумовлює виняткову важливість рефлексії в процесі професіоналізації майбутніх офіцерів.

Ми розділяємо погляди В. Слободчикова та Г. Цукермана, які рефлексію визначають як універсальний психічний механізм подолання меж свого способу життя [3, с. 27].

В процесі пізнання суб'єкт здійснює самоаналіз своїх станів та здійснених вчинків через призму власного досвіду та освіченості, рівня розвитку особистої моралі, визначаючи власні норми та межі їх контролю в подальшій діяльності. Спрямовання мислення людини на свій внутрішній світ, на думку І. Беха, відмежовує особистісне розуміння рефлексії від інтелектуального. Виокремлюючи форми особистісної рефлексії – регулятивну, визначальну, синтезуючу, створювальну, науковець зазначає, що особистісна рефлексія пов'язана з духовним Я особистості та забезпечує її саморозвиток [2].

Основу рефлексії становлять, на думку А. Асмолова, наступні базові процеси психіки, що в повній мірі відповідають умовам розвитку майбутнього офіцера та потребам до його професіоналізації:

- центрування (переоцінювання елементів, на яких фіксується погляд);
- децентрування (механізм розвитку пізнавальних процесів особистості, який функціонує на основі здатності відтворити точку зору іншої людини);
- проекція (процес і результат осягнення і породження значень, який полягає у свідомому чи несвідомому перенесенні суб'єктом власних властивостей, станів на зовнішні об'єкти та ін.) [1].

В основі рефлексії як новоутворення психіки в процесі розвитку особистості курсанта як суб'єкта освітньої та військово-професійної діяльності, на наше переконання, лежить сприйняття себе та власної діяльності, сприйняття іншими його та його діяльності, що стимулює аналіз обумовленого сприйняття, і, як наслідок, формування та становлення зрілої та відповідальної особистості майбутнього офіцера.

Виходячи із актуальності рефлексії у професіоналізації курсанта під час навчання у ВВНЗ, рефлексивна культура майбутнього офіцера, на наше переконання, є системним новоутворенням особистості курсанта в результаті його внутрішньої активності як суб'єкта військово-професійної та освітньої діяльності в процесі професійної підготовки у ВВНЗ, що забезпечує формування ставлення до діяльності та до себе в цій діяльності.

Рефлексивна культура майбутнього офіцера як складова культури військового професіонала реалізується через рефлексивні механізми в професіоналізації офіцерів, які ми визначаємо як процес вирішення різнопланових завдань, що спрямовані на взаємне збагачення особистості майбутнього офіцера, формування його світогляду та відповідальності за власне буття. Функціонування рефлексивних механізмів обумовлюється впливом ряду факторів, серед яких визначальними щодо професіоналізації майбутнього офіцера є рівень розвитку його самосвідомості, мотивація та сформованість мотивів діяльності, здатність до аналізу власних дій та ідентифікації себе з іншим.

В основі формування рефлексивної культури у майбутніх офіцерів ЗСУ в процесі професійної підготовки як основи їх суб'єктної компетентності є основні принципи теорії про закономірності розвитку людини та спеціаліста зокрема. До ключових з них ми відносимо наступні принципи:

– суб'єктності, що передбачає формування особистості майбутнього офіцера під час навчання у ВВНЗ як суб'єкта особистісно-професійного саморозвитку та самовдосконалення, з належним рівнем сформованості здатності та усвідомленої потреби самостійного мислення, активності в освітній та військово-професійній діяльності;

– інтегративності, що передбачає об'єднання знань та досвіду закономірностей формування та розвитку рефлексивної компетентності спеціаліста та майбутнього офіцера зокрема;

– системності, що передбачає узагальнення та вироблення структури образу особистості майбутнього офіцера з належним рівнем сформованості рефлексивної компетентності.

Досвід організації освітнього процесу у ВВНЗ дозволяє виокремити рефлексивні механізми, які є визначальними у професійній підготовці офіцера:

– рефлексивний механізм прийняття управлінських рішень;

– рефлексивне управління та його роль у військово-професійній діяльності офіцера.

Динаміка взаємодії вищезазначених механізмів співвідноситься з певними етапами професійної підготовки майбутнього офіцера у ВВНЗ, які збігаються з навчальною діяльністю, первинною військово-професійною діяльністю та майбутньою військово-професійною діяльністю як офіцера ЗСУ.

Рефлексивне ставлення курсанта як суб'єкта до освітньої та військово-професійної діяльності та до аналогічної діяльності інших суб'єктів освітньо-виховного процесу ВВНЗ є визначальною психолого-педагогічною умовою усвідомлення себе як військового професіонала та управлінця, критичного аналізу власної діяльності та діяльності інших суб'єктів, вироблення власного бачення шляхів самовдосконалення.

Література

1. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. М., 2001. 416 с.
2. Бех І. Д. Психологічні механізми сходження особистості до духовних цінностей. *Педагогіка і психологія: Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України*. 2011. № 2. С. 37–44.
3. Слободчиков В. И. Генезис рефлексивного сознания в младшем школьном возрасте. *Вопросы психологии*. 1990. № 3. С. 25–36.

КУЛИК ЄВГЕН, КОНДОР МАРІЯ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПРЕДМЕТ, СТРУКТУРА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЕРГОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Аналіз сучасного стану технологічної освіти і трудового навчання зокрема, показав, що однією з головних причин кризового стану в технологічній освіті є існування двох, часто не тотожних напрямів формування світогляду сучасної людини: сциєнтично-технократичного і гуманістичного.

Так, аналіз інформаційного поля знань, якими повинен володіти (згідно з типовим навчальним планом) майбутній викладач технологій, показує значну перевагу технічних дисциплін над гуманітарними.

Аналіз кваліфікаційних характеристик майбутніх викладачів технологій показує, що в розділах умінь і навички спостерігається перевага структури умінь і навичок, направлених на формування технократичної особистості. У той же час, аналіз товарів народного споживання (кінцевих продуктів технологічного навчання), в яких найбільше інтегровані різні технології (наприклад: радіоелектронну апаратуру і автомобілі), вироблені в Україні, США, Німеччині, Японії з точки зору ціни, якості, зручності і безпеки експлуатації, ергономіки, естетики, ремонтоздатності, утилізації дозволяє виділити певні закономірності які вказують на те, що ментальність етносу, народу (яка суттєво залежить від освіти), через його характерні риси, чітко відображається у кінцевому виробі.

Аналіз навчальних програм, підручників з підготовки технологів цих країн показує, що значну частину знань складають знання гуманістичного напрямку. Це і ергономіка, дизайн, культура виробництва, наукова організація праці, екологія. Тобто, структура професійних знань, яка має значну гуманітарну складову, направлена на формування не технократичної, а гуманістичної особистості, яка в своїй професійній діяльності, при прийнятті рішень (вибір технологій, вибір режимів праці, вибір засобів праці, поводження з відходами, вибір засобів техніки безпеки) перевагу віддає гуманістичним напрямкам розвитку. Отже, якщо нам орієнтуватись на світові стандарти життя, то формувати світогляд українського суспільства, через трудове навчання зокрема, потрібно у гуманістичній освітній парадигмі, яке формує базові основи технологічного мислення людини.

Аналіз літератури показав, що виховання нового типу світогляду сучасної людини, який зможе забезпечити гармонійну єдність як у суспільстві, так і в його взаємодії з природою, потребує суттєвих змін у оцінці науки, її характеристик, основних завдань. Ця ідея вперше була висловлена Володимиром Соловйовим (так звана теорія всеєдності). Його послідовники К. Е. Цюлковський, О. Л. Чижевський, В. І. Вернадський та ін., новий тип філософії освіти вбачали в взаємозв'язку живої і неживої природи, науковому вивченні природи і матерії і на цих засадах передбачали виховання світогляду людини.

Використання концепції всеєдності на нашу думку у формуванні методологічних засад систематизації змісту предмету трудового навчання значною мірою дозволить ліквідувати той відрив від духовних цінностей в нашій технологічній освіті, який склався історично, спираючись на філософсько-матеріалістичні принципи. Дана концепція обов'язково повинна бути використана при розробці таких напрямів в трудовому навчання як енергозощадливість, ремонтоздатність, утилізація відходів виробництва, культура експлуатації як засобів виробництва так і об'єктів виробництва.

Стосовно професійної підготовки майбутніх вчителів технологій, дана проблема ускладнюється через наявність фрагментарності фундаментальних наукових знань сучасного суспільства в системі загального розвитку наукових знань та через відсутність так званого (І. Пригожин, С. У. Гончаренко) «синтетичного» підходу, який би інтегрував наукові знання.

Проведені нами дослідження показали, що ергономіка покликана заповнити відсутню ланку у міждисциплінарних дослідженнях людини про працю. Допмагаючи розвитку комплексного підходу до вивчення діяльності, ергономічні дослідження заповнюють межі окремих наук, що вивчають людину в процесі праці та інших видах діяльності. Разом з тим ергономіка розв'язує проблеми, які представлені самою логікою розвитку зазначених наук та обумовлені зміною характеру практичних завдань, поставлених перед ними. Частково, ця проблема, в більшості навчальних закладів України починає реалізовуватись. Однак, відсутність науково обгрунтованих підходів до впровадження ергономіки, як науки, яка частково дозволяє розв'язати проблему гуманізації підготовки майбутніх вчителів технологій, актуалізує проблему вивчення теоретичних та методологічних засад ергономіки.

Серед перших завдань розв'язку цієї проблеми ми виділяємо проблему аналізу предмету, структури та основних завдань ергономіки стосовно підготовки майбутніх викладачів технологій.

Аналіз сучасного високотехнологічного виробництва показує, що роль людського фактору є визначальною, адже поряд з великою кількістю позитивних результатів, розвиток сучасних технологій приносить із собою окремі негативні соціальні наслідки. Тому предметом наукового дослідження у галузі трудової діяльності стають не тільки засоби виробництва, або машина сама по собі, і не тільки людина, сама по собі, як суб'єкт виробництва, а й психофізіологічний та психічний стан взаємодії людини з об'єктом діяльності (виробництва чи експлуатації) в процесі професійної діяльності.

Ергономічний підхід до вирішення зазначених завдань визначається комплексом факторів. Виділення цих факторів дозволяє, по-перше, достатньо повно визначити початкові дані для вирішення теоретичних і практичних завдань ергономіки, по-друге, запобігає помилкам, які можуть виникнути при випадковому виборі чи, що ще більш небезпечно, при орієнтації на якусь одну категорію фактів. До цих категорій факторів відносять мету та результати діяльності. Окрім мети і результату діяльності, можна виділити ще п'ять категорій чинників: фактори технічного оснащення трудового процесу, навантаження, виробниче та соціальне середовище і фактори, обумовлені індивідуальними особливостями людини.

Проведений аналіз літератури, присвячений проблемі предмету, структурі та основним завданням ергономіки, показав, що предметом ергономіки як науки являється вивчення системних закономірностей взаємодії людини (групи людей) з технічними засобами, предметом діяльності і середовищем в процесі досягнення мети діяльності або при спеціальній підготовці до її виконання. Оскільки ергономіка, як наука виникла на межі психології, фізіології та гігієни праці, антропології і технічних наук, а її метою є підвищення ефективності та якості діяльності людини в системі «Людина–машина–предмет діяльності–середовище» при одночасному збереженні здоров'я людини і створенні умов для розвитку його особистості, то завданням ергономіки, як сфери практичної діяльності, становить проектування та вдосконалення процесів (способів, алгоритмів, прийомів) виконання дій та способів спеціальної підготовки (навчання, тренування, адаптації) до неї, а також тих характеристик засобів і умов діяльності, котрі безпосередньо впливають на ефективність і якість діяльності і психофізіологічний стан людини. Розгля-

даючи людину, машину, предмет діяльності і середовище як єдину систему, предметом дослідження ергономіки є проблеми оптимального розподілу і узгодження функцій між людиною і машиною, організаційні і управлінські процеси всередині трудового колективу, проектування процесу професійної діяльності, встановлення оптимальних вимоги до засобів виробництва, інструментів, пристроїв та умов їх експлуатації; розробка методів оцінки якості виконаної роботи, її обліку при створенні і експлуатації виробів.

Такий підхід на нашу думку частково розв'яже проблему переходу від науково-технологічної підготовки майбутніх технологів до гуманістичної.

ЛОПАТЮК ОЛЕНА

Льотна академія національного авіаційного університету (м. Кропивницький)

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ ДИСПЕТЧЕРІВ УПРАВЛІННЯ ПОВІТРЯНИМ РУХОМ

Відповідно до предмету нашого дослідження професійна підготовка диспетчерів управління повітряним рухом трактується як цілеспрямовано організований процес якісного здобуття професійних знань, розвиток і вдосконалення вмінь та навичок, особистісних якостей, професійної компетенції на основі формування навичок професійної рефлексії в процесі навчання у льотному закладі вищої освіти, що спрямовані на стабільне та ефективне виконання функціональних обов'язків з управління повітряним рухом.

З метою визначення ролі змісту освіти у формуванні професійної рефлексії, нами проаналізовано навчальний план підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом, у якому зафіксовані зміст освіти, послідовність, форми та обсяг викладання дисциплін. У навчальному плані згідно освітньо-професійної програми «Управління повітряним рухом» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за функціональним призначенням визначено нормативну, варіативну частини та факультативи. До нормативної частини належать дисципліни загальної та професійної підготовки, а також навчальна та виробнича практики. Варіативна частина представлена дисциплінами циклу професійної підготовки за вибором закладу вищої освіти та за вибором курсантів.

Аналіз навчальних планів підготовки фахівців освітньо-професійної програми «Управління повітряним рухом» засвідчує тенденції до збільшення кількості профільних дисциплін й скорочення до 10 % кількості й обсягів навчального часу дисциплін загальної підготовки; скорочення кількості аудиторних годин, термінів навчальної і виробничої практики. Такий стан призвів до зростання обсягів навчального навантаження й багатопредметності, обмеження гуманітарної складової підготовки фахівців авіаційних закладів вищої освіти, а загалом входження курсантів у професійне життя набуло ситуативного характеру. Зростання обсягів інформації кожної дисципліни зумовлює зростання частки матеріалу, що виноситься на самостійне опрацювання. Поряд із тим загострюються суперечності щодо підвищення вимог до якості підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі й обмеженими можливостями засвоєння курсантами фундаментальних дисциплін та дисциплін професійної і практичної підготовки через скорочення кількості аудиторного навчального навантаження.

Аналіз планів роботи кафедр, робочих навчальних програм та індивідуальних планів роботи викладачів засвідчив, що спеціальна робота з формування професійної рефлексії у практиці фахової підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом не проводиться. Проте спостерігається позитивна тенденція щодо встановлення взаємозв'язків та узгодження програм викладання дисциплін різних циклів; зростання обсягів самостійної роботи курсантів, а також використання потенціалу позааудиторної роботи та факультативного навчання у практиці підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом, що, у свою чергу, потребує належного змістово-методичного забезпечення.

Нами було проведено пілотне анкетування працюючих диспетчерів управління повітряним рухом м. Одеси, м. Вінниці та Київської області (50 респондентів), яке виявило значні труднощі в опитуваних щодо визначення понять «рефлексія», «професійна рефлексія», «рефлексивні вміння».

Більшість учасників анкетування дали неповні та хибні визначення цих понять або взагалі утрималися від відповіді (не змогли визначити поняття: «рефлексія» 30 % опитаних; «професійна рефлексія» – 38 %; «рефлексивні вміння» – 42 % респондентів).

Анкетування засвідчило, що диспетчери управління повітряним рухом мало обізнані з сутністю професійної рефлексії, оскільки до проблем вивчення та застосування її у практиці професійної діяльності не звертаються. У зв'язку з цим питання виконання професійних функцій на засадах високого рівня професійної рефлексії не належать до простору професійно-особистісних інтересів досліджуваних. Такий стан пов'язуємо з неусвідомленням фахівцями ролі та місця професійної рефлексії в системі професійної діяльності.

Серед напрямів удосконалення фахової підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у льотному закладі вищої освіти респонденти зазначили: посилення якості підготовки та

розширення професійних знань і вмінь з орієнтацією на сучасні здобутки й технології авіаційної галузі (38 %); уміння й навички оцінки й аналізу результатів професійної діяльності (21 %); уміння й навички роботи в умовах виробництва (16 %); уміння й навички роботи в колективі (12 %).

Узагальнення результатів вивчення практики фахової підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом переконливо доводить відсутність змістово-методичного забезпечення формування професійної рефлексії курсантів; не проводиться спеціальна робота в напрямі формування й розвитку професійної рефлексії у практиці професійної діяльності. Такий стан визначає потреби розробки змістово-організаційних засад і пошук ефективних шляхів формування професійної рефлексії у фаховій підготовці майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом.

ЛУЖНЯК ЛЮДМИЛА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗПО

На сучасному етапі розвитку суспільства, пов'язаного з масовим використанням інформаційних технологій і створенням єдиного інформаційного простору, в рамках якого відбувається накопичення, обробка, зберігання та обмін інформацією, проблеми інформаційної безпеки набувають першочергового значення в усіх сферах суспільної і державної діяльності.

Загрозам порушення інформаційної безпеки піддаються всі суб'єкти інформаційних відносин, але вони особливо небезпечні для дітей, що обумовлюється віковою специфікою сприйняття і засвоєння різноманітних видів інформації, у зв'язку з чим актуалізуються наукові дослідження в цьому напрямі. Питанням інформаційної та комп'ютерної безпеки у сімейному та позакласному вихованні в нашій країні ще недостатньо приділяється уваги. Не достатньо враховуються особливості психолого-вікової періодизації у формуванні інформаційно безпечної особистості. Адже методи забезпечення інформаційної безпеки підлітків та виховний вплив має бути адекватний віковим особливостям та рівню розвитку дитини для того, щоб отримати оптимальний результат виховних заходів і забезпечити безпечну соціалізацію особи в інформаційному середовищі [1].

Інформаційна безпека – відносно нова галузь людського знання. Якщо розглядати захист інформації з гуманітарної точки зору, тобто звернути увагу на загрози, які несе широка доступність шкідливої інформації для дітей і підлітків, а також загрози виникнення комп'ютерної залежності, розповсюдження кіберзлочинності серед молоді, то проблеми інформаційної безпеки перестають бути суто технічними, а переходять у галузь превентивної, корекційної педагогіки. Обізнаність з цими питаннями, методами попередження девіантної поведінки, спричиненої загрозами інформаційного середовища, є одним з нагальних завдань педагога.

Загрози інформаційній безпеці людини – це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості. Чинне законодавство визначає як життєво важливі інтереси особи в інформаційній сфері України наступні: 1) забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; 2) недопущення несанкціонованого втручання у зміст, процеси обробки, передачі та використання персональних даних; 3) захищеність від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Саме педагог повинен стати основною ланкою у системі формування захисту молоді особистості від негативних інформаційних впливів. Зауважимо, що оскільки людина визначається найбільшою цінністю педагогіки гуманізму, то й інформаційно-психологічна безпека учнів є основною домінантою інформаційної безпеки особистості.

Розглянемо детальніше, які види загроз породжує новітній інформаційний простір для людини. Сьогодні існує настільки великий спектр загроз для дітей і підлітків, що вони вимагають класифікації.

Виділимо такі види загроз:

1) загрози для особистісної безпеки:

- загроза ознайомлення з матеріалами небажаного змісту (порнографія, ненормативна лексика, суїцидального характеру, сектантські, расистські та ненависницькі, вибухові речовини, хакерські сайти);
- загроза отримання недостовірної інформації;
- загроза залежностей (комп'ютерної, ігрової, Інтернет та ін.);
- загроза спілкування з небезпечними людьми (шахраями, збоченцями, гриферами та ін.);
- загрози вчинення протиправних дій (хакерство, порушення авторських прав та ін.);

2) загрози витоку персональної інформації: загроза розголошення конфіденційних даних (прізвища, імені, адреси, номерів кредитних карток, телефону тощо);

3) загрози для персональних комп'ютерів:

- загроза проникнення вірусів, хробаків;
- загроза завантаження шкідливого активного коду;
- загроза завантаження програм з прихованими функціями: троянів, програм-шпигунів тощо [2].

Найактивнішим в Україні зараз є рекламне програмне забезпечення. Такі дані наводять фахівці компанії ESET. Для цього типу шкідливого ПЗ дуже важко провести межу між шкідливим і безпечним програмним забезпеченням. Після потрапляння на пристрій жертви рекламне програмне забезпечення може показувати рекламні банери, спливаючі рекламні повідомлення, встановлювати додаткові програми.

Першість у березні цього року отримала загроза JS/Adware.Agent.AF (8,32 %), яка належить до рекламного програмного забезпечення. Серед шкідливого рекламного ПЗ до топ-10 також увійшли JS/Adware.Agent.X (6,8 %), Win32/AdWare.FileTour (2,93 %) та JS/Adware.Agent.AA (1,69 %).

На другій позиції в українському рейтингу загроза, яка вже майже рік є однією з найбільш поширених загроз не тільки в Україні, але й в усьому світі – SMB/Exploit.DoublePulsar (7,7 %). Вона запобігає використанню уразливих систем шкідливим програмним забезпеченням Win32/Exploit.CVE-2017-0147.A та Win32/Filecoder.WannaCryptor. Не втрачає популярності й загроза HTML/ScriptInject (4,55 %), яка перенаправляє користувачів на ресурси зі шкідливим програмним забезпеченням, а її код, звичайно, вбудований у HTML-сторінки. Замикає першу п'ятірку загроза, націлена на мобільні пристрої, – Android/Hiddad (4,53 %). Троянська програма видає себе за додаток для завантаження відео з YouTube, однак після отримання прав адміністратора додаток починає відображати рекламу та вимагає поставити йому п'ять зірок у магазині GooglePlay [4].

Нижче наведено кілька простих правил, дотримання яких мінімізує ризики витоку інформації та, відповідно, наслідки, які він може спричинити. Виконувати їх нескладно, але вкрай важливо!

1. Придумайте надійні паролі. Надійні паролі – одне з ключових правил кібербезпеки.
2. Ніколи не залишайте свій пристрій без нагляду або заблокуйте, щоб ніхто не міг скористатися ним, поки вас немає.
3. Подбайте про безпеку під час проведення платіжних операцій. Не заходьте в онлайн-банкінг і не робіть покупки онлайн з чужих пристроїв або громадських мереж.
4. Використовуйте антивірус. Антивірусні програми допоможуть вчасно виявити шкідливе програмне забезпечення і захистити ваш комп'ютер від можливих загроз.
5. Робіть резервні копії даних. Повторюйте бекап час від часу, щоб не втратити важливу інформацію.
6. Будьте обережні із зовнішніми накопичувачами, що підключаються до пристрою, вони можуть бути заражені шкідливим програмним забезпеченням.
7. Не підключайтеся до всіх відкритих мереж Wi-fi. Їх можна зламати, точніше, взяти під контроль.
8. Не скачайте програми чи додатки із сумнівних ресурсів. Ігри та програмне забезпечення можуть бути написані спеціально для шпигування за користувачем.
9. Використовуйте двохфакторну аутентифікацію. Чим більше рівнів захисту ви використовуєте, тим впевненіше ви можете бути в тому, що з вашими пристроями та даними нічого не трапиться.
10. Не діліться конфіденційною інформацією про себе в мережі.
11. Не клікайте на підозрілі вкладення, посилання і банери. Звертайте також увагу на написання URL-адреси. Фішингові сайти часто імітують інтерфейси банків і онлайн-магазинів, замінюючи лише один або кілька символів на посиланні.
12. Захистіть себе від спаму. Не заповнюйте непотрібні форми, де просять вказати e-mail [3].

Загрози, які існують на сьогодні постійно розвиваються, а тому потребують подальшого дослідження та вивчення, розробки і впровадження комплексного підходу до проблем інформаційної безпеки неповнолітніх користувачів. Індивідуальний підхід та встановлення відносин взаємодовіри між педагогами, учнями та батьками сприятиме підвищенню захищеності неповнолітніх від загроз віртуального світу.

Література

1. Варивода К. С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет мережі [Електронний ресурс] / К. С. Варивода. – Режим доступу: <https://bitly.su/pSszsGP> (дата звернення: 18.09.2019).
2. Дем'яненко В. М. Методичні рекомендації з інформаційної безпеки навчального комп'ютерного комплексу / В. М. Дем'яненко, В. Н. Ковальчук. – Київ : ПТЗН НАПН України, 2014. – 39 с.
3. Проект Uteca. ТОП-10 основних правил кібербезпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-top-10-osnovnyh-pravil-kiberbezopasnosti> (дата звернення: 18.09.2019).
4. Проект «Кібертиша». Назвали загрози, які найчастіше атакували пристрої українців у березні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cybercalm.org/novyny/nazvaly-zagrozy-yaki-najchastishe-atakuvaly-prystroyi-ukrayintsiv-u-berezni/> (дата звернення: 18.09.2019).

ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Формування професійних компетенцій студентів відбувається в процесі професійного навчання, закономірності якого мають свої особливості і представлені в педагогічній літературі у вигляді системи педагогічних принципів професійного навчання. Багато з цих принципів детально розглянуті в роботах С. Я. Батишева, Б. С. Гершунського, П. Г. Кулагіна, В. І. Орлова, А. М. Столяренко, М. М. Шамрай і носять характер узагальненого опису, тобто не прив'язані до конкретної спеціальності, але використання яких повинно гарантувати досягнення поставлених цілей фахового навчання. Багаторічний досвід роботи в технічному коледжі дозволив нам обгрунтувати принципи ефективного формування професійних компетенцій студентів технічного коледжу.

Принцип моделювання фахової діяльності в освітньому процесі дозволяє отримати випереджальну інформацію для обгрунтування цілей, змісту, засобів, дії та мотивів навчання і встановити відповідність між вимогами, що пред'являються до підготовки, і фактичним обсягом професійних знань і умінь. Важливим є також принцип фахової мобільності, що включає в себе принципи свідомості і активності, єдності фундаментальності і фахової практичності. Принцип модульності фахової освіти реалізується через принципи педагогічної системної організованості і гуманізму. Зберігаючи принцип систематичності і послідовності, включаємо в нього також принципи наступності, плановості та дисципліни. Як один з найважливіших принципів, розглядається принцип створення інформаційного освітнього середовища, покликаний врахувати принципи природоохоронності і наочності. У зв'язку з впровадженням електронно-обчислювальних засобів в усі сфери життя, набуває більшої актуальності принцип комп'ютеризації педагогічного процесу, який поряд з принципом інтенсифікації об'єднує в собі принципи групового, диференційованого та індивідуального підходів. Укладає групу принципів професійного навчання принцип економічної доцільності, який регулює організаційно-правові відносини між учасниками освітнього процесу і підприємствами-замовниками.

У контексті нашого дослідження становлять великий інтерес принципи гуманізації як «оптимізація взаємодії особистості і соціуму, забезпечення їх найбільш ефективного розвитку», принцип науковості, що означає «опору на науку як джерело системи законів, закономірностей і понять», принцип багаторівневості, який передбачає інтегративно-модульну систему фахової освіти, а також принцип технологічності, пов'язаний з технологічними процесами, що існують на виробництві.

Незважаючи на те, що всі перераховані вище принципи в тій чи іншій мірі затребувані, узагальнення нашого багаторічного педагогічного досвіду, дослідження, проведені в коледжах і технікумах, дозволяють нам виділити як пріоритетні для технічних спеціальностей такі принципи: політехнічний принцип, принцип моделювання фахової діяльності в освітньому процесі та принцип особистісного розвитку студента. Стосовно до наших досліджень політехнічний принцип ми розглядаємо як умова оволодіння системою знань про наукові основи сучасного виробництва. Він передбачає:

- визначення змісту фахової освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і конкретно майбутньої фахової діяльності;
- випереджаючий характер фахової освіти, що забезпечується формуванням соціально-фахової компетентності і розвитком екстрафункціональних якостей майбутнього фахівця в процесі освітньо-професійної, квазіпрофесійної, виробничої і кооперативної діяльності;
- єдність теорії і практики, що забезпечує свідоме засвоєння і застосування професійних навичок і умінь, розвиток професійного мислення, професійної культури та інших елементів професіоналізму;
- інформаційну стабільність і динамічність навчального матеріалу, що визначається формуванням у студентів загальної і фахової освіченості, а також знайомством з останніми досягненнями, з найважливішими спірними і дискусійними проблемами в сфері майбутнього виробництва.

Принцип моделювання професійної діяльності в освітньому процесі полягає у відображенні фахової діяльності в змісті навчання і в реальній освітній діяльності студентів, яке можливе за таких положень:

- створення правильного і повного уявлення про цілісну картину фахової діяльності (від визначення мети до самоаналізу процесу і результатів діяльності);
- оволодіння способами (діями, операціями) професійної діяльності настільки повно, що забезпечується безболісний перехід до реального виконання своїх трудових обов'язків (професійних функцій);
- пред'явлення студентам послідовності навчально-виробничих завдань, які в комплексі охоплюють всі основні дії, що входять в професійну діяльність (типові професійні завдання);
- створення навчально-просторового середовища, що містить елементи професійної діяльності, в якій студент може освоїти нову для нього діяльність від простих елементів до більш складних і перейти до оволодіння повноцінною професійною діяльністю.

Принцип особистісного розвитку студента в нашому дослідженні полягає у:

- визнанні пріоритету індивідуальності, самооцінці студента, який спочатку є суб'єктом освітньо-професійної діяльності (перефразовуючи Амонашвілі: «Не коледж для студента, а студент для коледжу»);
- співвідношенні технології фахової освіти на всіх щаблях з закономірностями професійного становлення особистості з урахуванням вроджених здібностей і своєрідності їх суб'єктного досвіду в сприйнятті, засвоєнні і використанні інформації;
- максимальному зверненні фахової освіти до індивідуального досвіду студента, до його потреби в самоорганізації, самовизначенні і саморозвитку;
- сприянні інтеграції загальнолюдських цінностей, розвитку індивідуальних особистісних якостей, проектування власного світу в діяльності;
- оптимізації взаємодії особистості і соціуму.

Обґрунтована система принципів фахової освіти дозволила обґрунтувати ефективне формування професійних компетенцій студентів, які навчаються за спеціальностями технічного профілю в коледжах і технікумах.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід в освіті: світовий досвід та українські перспективи ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – С. 47–52.
2. Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 73–85.
3. Кремень В. Г. Система освіти України: сучасні тенденції і перспективи / В. Г. Кремень // Україно-польський журнал ; за ред. Т. Лесовицького, В. Вільш, І. Зязюна, Н. Никало. – Київ–Ченстохова, 2000. – № 2. – С. 7.
4. Основи педагогічної майстерності / за ред. І. А. Зязюна. – Київ, 1999. – 412 с.
5. Петрук В. А. Модельний підхід як складова формування фахових компетенцій майбутнього випускника технічного ВНЗ / В. А. Петрук // Освітняські обрії: реалії та перспективи : зб. наук. пр. – Київ : ІПТО, 2007. – № 1. – С. 141–146.

НЕДАШКІВСЬКИЙ РУСЛАН

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Реалізація завдань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), що визначені положеннями Законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. консолідує зусилля педагогічної громадськості у стратегічному напрямі: створити належні умови для забезпечення країни якісними робітничими кадрами, у т.ч., і для агропромислового комплексу. Це важливе завдання: сьогодні пріоритети роботодавців схиляються до випускника навчального закладу П(ПТ)О, зокрема тракториста-машиніста сільськогосподарського виробництва, який вже з перших днів роботи за фахом здатний компетентно, ефективно і відповідально виконувати складні виробничі завдання, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності. Вказані обставини спричиняють певні зміни й у технології підготовки фахівців-аграрників. Мета, завдання, методи, технології освітнього процесу закладу П(ПТ)О мають бути спрямовані на всебічний розвиток тих, хто навчається, на опанування учнями здатностей успішно вирішувати сучасні складні соціально-виробничі проблеми. Саме тому цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів є надзвичайно актуальною проблемою.

Мета нашого дослідження полягає в узагальненні окремих аспектів реалізації компетентнісного підходу у П(ПТ)О, конкретизації змісту та уточненні структури професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва.

Насамперед зазначимо, що услід за В. Ягуповим професійну компетентність розуміємо як складне інтегральне особистісно-професійне утворення, яке формується у процесі професійної підготовки фахівця у закладі професійної освіти, проявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від особистісних, професійних і індивідуально-психічних якостей та цінностей особистості.

На основі аналізу підходів учених до характеристик професійної діяльності та результатів власного наукового пошуку ми можемо виокремити такі складові професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів:

- здібності до самостійного отримання нових знань, використання їх у практичній діяльності;
- уміння розв'язувати професійно-виробничі проблеми завдяки особистим знанням;
- організація власних прийомів як теоретичного, так і практичного навчання;
- уміння використовувати нові технології інформації та комунікації;
- спрямованість на саморозвиток, уміння переборювати труднощі, невпевненість;
- відповідальність за організацію власної самоосвіти;
- постійний самоаналіз та самоконтроль за професійною діяльністю;
- уміння коригувати, вдосконалювати результати, отримані під час навчання: здатність перевіряти правильність і міцність засвоєння теоретичних, практичних умінь, правильність розв'язання задач;
- адекватне оцінювання значення здобутих знань у власній діяльності, рефлексія;
- представлення, обґрунтування та захист результату, отриманого в процесі навчання;
- уміння приймати власні нестандартні рішення (на основі здобутих знань);
- уміння співпрацювати з оточуючими людьми на основі діалогу, здобувати знання шляхом колективної діяльності, прийняття рішення на основі співробітництва, толерантне ставлення до опозиційної точки зору;
- сформованість установки на соціальну відповідальність людини перед собою, суспільством, культурним середовищем;
- наявність інформаційної культури як уміння орієнтуватися в інформаційних потоках: відбирати, обробляти, зберігати та продуктивно використовувати інформацію;
- гнучкість застосування знань, умінь, навичок в умовах швидких змін знаходження нестандартних нових рішень, на основі здобутих знань;
- уміння планувати власну діяльність (ставити мету, визначити завдання та терміни роботи);
- критичне ставлення до будь-якої отриманої інформації, професійне її переосмислення;
- упорядкування власних знань, знаходження зв'язків між ними, виявлення певних прогалів;
- уміння вибудовувати персональну життєву стратегію;
- структурування знань, ситуативно-адекватна актуалізація знань, розширення, збільшення накопичених знань;
- тісна єдність інтелектуального розвитку з формуванням особистості, здатність справлятися із протиріччями й невизначеностями свого життєвого досвіду;
- сформованість наочно-дієвого, наочно-образного та логічного мислення, володіння логічними інтелектуальними вміннями порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, систематизації, узагальнення тощо;
- уміння упорядкувати власне робоче місце та раціонально розподілити час для виконання навчальних завдань.

Наведені дані є основою для виділення у структурі професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів таких взаємозалежних та взаємообумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісного, практично-діяльнісного, когнітивного та особистісно-рефлексивного.

Зміст *мотиваційно-ціннісного* компоненту містить спрямованість, інтерес, мотиви, потреби: наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; орієнтацій особистості на оволодіння сучасними знаннями, бажання виконувати навчальне завдання. Цей компонент виконує функцію стимулювання професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста.

Практично-діяльнісний компонент професійної компетентності містить знання, навички, уміння, професійно значущі якості: здатність до компетентного сприйняття й аналізу професійно важливої інформації; до саморегуляції та вміння приймати рішення, професійної творчості, комунікативної компетентності й адекватної професійної самооцінки. У структурі професійної компетентності практично-діяльнісний компонент виконує технологічну, інструментальну функцію.

Ефективність освіти майбутнього тракториста-машиніста прямо залежить від наявності знань, умінь і здатності застосовувати їх у професійній діяльності; уміння їх аналізувати, класифікувати і систематизувати. Ці здатності особистості у структурі професійної компетентності виділені в *когнітивний* компонент, який містить обсяг знань (ширину, глибину, системність), стиль мислення, теоретичну підготовленість до виконання певних практичних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння і навички.

Особистісно-рефлексивний компонент містить сукупність особисто значущих і цінних прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, ставлень до продукту та предмета діяльності; розуміння професійної компетентності як однієї з провідних професійних і соціальних цінностей; адекватну самооцінку власних можливостей у використанні інноваційних технологій, інформаційних ресурсів, упевненість у їх виборі та реалізації; здатність адекватно орієнтуватися в інноваціях; здатність брати на себе відповідальність за інформатизацію професійної діяльності; здатність до рефлексії у сфері пошуку та перетворення інформації, в опануванні та використанні інформаційних технологій.

Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з розробленням методики цілеспрямованого формування професійної компетентності майбутніх трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва.

СУПЕРЕЧНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ СЕРЕДОВИЩА В КОЛЕДЖАХ

На сучасному етапі цивілізаційного поступу дизайн є провідною галуззю мистецтва, розвиток якої зумовлюється глобалізаційними викликами, суспільними запитами й здійснюється в науково-технічній, економічній, естетичній і культурній площинах [1]. Динамічний розвиток дизайну зумовлює об'єктивну необхідність перегляду та вдосконалення освітніх і професійних стандартів, що використовуються в закладах фахової передвищої освіти для створення навчально-методичних комплексів, визначення методик, навчальних технологій, організаційних форм і методичних прийомів навчання майбутніх фахівців.

Професійна діяльність дизайнерів-проектувальників постійно ускладнюється під впливом глобалізаційних і технологізаційних процесів, їх виконання потребує застосування нових організаційних і наукових підходів. Широке використання системи художньо-творчих аспектів творчої діяльності і науково обґрунтованих положень точних наук дозволяє по-новому підійти до природи дизайну в теоретичних та практичних аспектах [2]. Технологічно-науковий процес призводить до того, що у сфері дизайну кількість інформації, яку потрібно отримувати у процесі навчання дуже стрімко зростає, а технології та програмне забезпечення, які були актуальні ще декілька років тому стають застарілими. Їх змінюють нові, але у сучасній системі освіти не передбачені настільки стрімкі зміни через дуже повільний процес прийняття нових технологій та методик і відсутності гнучкості самої системи професійної підготовки.

Сам по собі процес дизайну є дуже непостійним, і проблеми дизайну постійно змінюються. При пошуку рішення тієї чи іншої проблеми, її рішення як і сама проблема може з часом еволюціонувати та змінитись. Таким чином може зникати саме поняття методики, адже дизайнер повинен вміти самостійно визначати та формувати цілі та завдання проекту, а сучасна система освіти концентрується більше на формуванні компетентності студента, ніж на поглибленому суб'єктивному розвитку особистості, яка б могла власноруч ставити перед собою задачу та вирішувати її.

У сучасних коледжах під керівництвом викладача учні отримують переважно базові знання, що становить близько 20–30 % програмами. Тому майбутнім фахівцям для успішної самореалізації в умовах сьогодення доводиться часто самостійно здобувати знання, опановувати нові способи проектної діяльності. Однак, як показує досвід, таких учнів небагато – близько 15 % від загальної кількості учнівської молоді. Передумовами цього є, по-перше, людська природа, по-друге, фінансові обмеження, що не дозволяють кожному вчитися і відвідувати додаткові курси, по-третє, актуальне наразі дистанційне навчання спричиняє появу бажання «відкласти» виконання завдань «у зручний час», що часто призводить до тотального ігнорування вправ. Таким чином виникає необхідність у пошуку раціонального способу поєднання індивідуальної, самостійно та аудиторної роботи, віднайдені або розроблені індивідуального підходу до навчання кожного студента.

Водночас нинішня система дизайнерської освіти в Україні зорієнтована переважно до загального отримання знань студентами. Як наслідок, майбутні дизайнери не отримують належних професійних знань, неспроможні задовольнити запити роботодавців. Вивчення стану професійної підготовки майбутніх дизайнерів середовища у коледжах дало змогу виявити такі проблемні аспекти їхньої професійної підготовки:

- використання застарілих технологій та програмного забезпечення через повільне прийняття нововведень у систему професійної підготовки;
- концентрація уваги на формуванні компетентності, а не на становленні особистості дизайнера;
- прагнення до сталості дизайн-освіти всупереч тенденціям гнучкості та мультидисциплінарності;
- підвищення вимог до якості дизайн-освіти, спричинене розвитком дизайнерського мистецтва.

Отже, проаналізувавши освітньо-професійну програму підготовки майбутніх фахівців з дизайну середовища, бачимо, що наведені суперечності потребують ґрунтовного дослідження для виявлення основних їх причин і якнайшвидшого вирішення. Адже усі наведені суперечності дуже негативно впливають на процес професійної підготовки майбутніх дизайнерів середовища та формування їх як творчих особистостей.

Література

1. Максимова А. Б. Розвиток проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці [Електронний ресурс] / А. Б. Максимова. – Режим доступу: https://ivet.edu.ua/index.php?option=com_quix&view=page&layout=iframe&tmpl=component&id=68 (дата звернення: 28.09.2019).

2. Чупріна Н. В. Науково-дослідницькі засади дизайнерської діяльності [Електронний ресурс] : Н. В. Чупріна. – Режим доступу: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2856/1/td_2012_N2_16.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ОБРАЗУ (ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ) МАЙСТРА ІНДУСТРІЇ КРАСИ

За сучасних умов актуальним на ринку індустрії краси є формування позитивного образу майстра, який є фахівцем підприємства сфери обслуговування чи майстром-фрілансером. Йдеться про створення їхнього персонального бренду, який викликає певні асоціації у свідомості споживачів послуг індустрії краси та відповідні позитивні емоції. Адже споживач асоціює отримання цих послуг, у переважній більшості випадків, з конкретним спеціалістом. Цю специфіку сприйняття не можна ігнорувати, а навпаки, необхідно брати до уваги як і динамічні зміни у технологіях індустрії краси, що характерні для б'юті-ринку.

У мистецькій літературі створення бренду називають брендингом, що містить в своїй структурі таких два складники: розроблення та рекламування. Виділяють декілька видів брендингу: товарний, послуги, корпоративний, територіальний та персональний. Темою брендингу також займаються провідні зарубіжні та українські маркетологи, як от: Філіп Котлер, Іван Ман, Патрік Дойл, Девід Лорен, Надія Іванова, Наталія Стукало та ін. Однак дослідження проблем створення персонального бренду майстра індустрії краси залишається поза увагою науковців і практиків, що актуалізує значущість дослідження поняття «персональний бренд б'юті-майстра», а також доцільність процесу створення та його ефективні інструменти.

Персональний бренд б'юті-майстра, як і будь-який інший бренд, охоплює матеріальну частину – послугу, яку може отримати клієнт, оцінити її, та невидиму частину – імідж, а у випадку персонального бренду – його репутацію. Персональний бренд – це образ, який виникає у свідомості споживача послуг індустрії краси, коли він чує ім'я майстра і відповідає на запитання: як сприймають його в якості фахівця, які думки асоціюються з ним, чи відводять йому місце експерта. На основі цього визначають три основні складові бренду б'юті-майстра:

– послуги, які надає фахівець мають містити цінності та характеристики важливі для клієнта. При цьому тільки якісно надані послуги, згідно зі стандартом обслуговування, можуть бути основою формування персонального бренду;

– емоції, які отримує клієнт під час надання йому послуг індустрії краси та результати спостереження протягом періоду до наступного обслуговування, мають бути лише позитивними – відповідно до принципу: від почуття задоволення – до вдячності майстру;

– досвід, що характеризує майстра як експерта у сфері індустрії краси гарантує споживачу послуг відмінну якість обслуговування та турботу про його безпеку. Сюди ж можна віднести і компетентність б'юті-майстрів щодо сучасних тенденцій розвитку ринку послуг індустрії краси, що дає змогу клієнтам завжди залишатись сучасними і модними.

Доцільність та актуальність створення власного бренду б'юті-майстра зумовлено можливостями сучасного ринку індустрії краси:

– ринок б'юті-послуг має низький поріг входження та високий рівень конкуренції, що передбачає швидку зміну «гравців»;

– важливою умовою стабільного та успішного функціонування підприємства індустрії краси та майстра-фрілансера є формування лояльності споживачів, якої не можна досягти без надання якісних класичних та трендових послуг, а також відмінного сервісу та позитивної атмосфери, тобто створення унікальної торгової пропозиції;

– на б'юті-ринку залишаються підприємства індустрії краси та майстри-фрілансери, які змогли створити унікальність торгової пропозиції, а також диференціюватись від конкурентів та в ідеалі запровадили свій власний бренд.

Персональний бренд гарантує конкурентоспроможність б'юті-майстрата відповідно високу потребуваність на ринку праці. Він є основою для успішної організації підприємницької діяльності.

Формування позитивного образу б'юті-майстра (бренду) і його розвиток не має часових рамок, адже необхідно безперервно удосконалювати процес обслуговування клієнтів послуг краси шляхом оптимізації переліку послуг з урахуванням інноваційних виробничих технологій. Послуги б'юті-майстра, який має персональний бренд, завжди є актуальними і на декілька кроків випереджують конкурентів, а отже, більш вартісні. Звідси зумовлюється необхідність у їхньому безперервному професійному розвитку та підтримці іміджу експерта.

З огляду на це, всі компоненти структури освітнього процесу: мета, принципи, зміст, методи, засоби і форми професійного навчання мають бути спрямовані на підготовку кваліфікованих фахівців (б'юті-майстрів), конкурентоспроможних на ринку праці. Одним із способів реалізації цього завдання, а саме підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців індустрії краси є професійне навчання в Beauty-бізнес Школі, після закінчення якої майстри володітимуть ключовими бізнес-компетентностями, що дасть їм змогу швидко адаптуватися на ринку праці. У цьому випадку вихід на ринок, як перша

стадія життєвого циклу, буде стрімким. Майстер, володіючи знаннями з маркетингу, менеджменту та основ підприємницької діяльності, зможе зразу ж грамотно провести власне позиціонування: від «неймінгу», створення фірмового стилю, наповнення портфелю послуг – до декларації цінностей і принципів, що стануть підґрунтям трудової діяльності та уможливлють формування позитивного іміджу.

Стадія професійного зростання характеризується активним рекламуванням послуг, підвищенням кваліфікації та вдосконаленням формування позитивного іміджу під час участі в профільних виставках, конференціях, тренінгах, а також демонстрації компетентностей з питань б'юті-програмв Інтернет середовищі (сайт, блог, соцмережі, вебінари та ін.).

На стадії професійної зрілості завершується формування персонального бренду майстра і якщо у споживача при спогаді про майстра з'являються певні асоціації (надійність, безпека, комфорт та ін.), а в ідеалі образ експерта і позитивні емоції, тоді ціль досягнута, а наступні періоди присвячуються бренд-управлінню: підтримка, удосконалення та розвиток бренду.

На основі викладеного зазначимо, що персональний брендинг охоплює в собі всі етапи: від формування ключових і професійних компетентностей майбутнього кваліфікованого фахівця б'юті-сфери до становлення його як експерта індустрії краси. Отже, формування персонального бренду б'юті-майстра поміж інших займає провідне місце в навчальній програмі бізнес-курсу Beauty-бізнес Школи.

ПАВЛЮК ЛЮБОВ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ З ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Орієнтація суспільства на європейські стандарти і цінності, кращі світові традиції вимагають відповідних системних змін і в сфері освіти. Якість освітнього процесу, в тому числі, залежить від якості підготовки вчителя.

Здійснення масштабних освітніх реформ неможливе без докорінної модернізації усієї системи підготовки педагогічних працівників.

Для педагогічних закладів вищої освіти існують навчальні посібники з електротехніки, які видані в різні періоди. Їх автори Н. Н. Малов, А. П. Молчанов, П. Н. Занодворов, Ф. Г. Кітунович, А. А. Евсюков, Ю. Л. Хотунцев, А. Н. Аблін, М. А. Ушаков, Г. С. Фестінатов та ін.

Курс електротехніки, як одна із провідних дисциплін, своєю метою, змістом має практичну орієнтацію. У результаті вивчення цього курсу студенти знайомляться з новітніми досягненнями в галузі електротехніки та електромеханіки, напівпровідникової і мікропроцесорної техніки, набувають практичних навичок вибору, монтажу та експлуатації електротехнічного обладнання в умовах своєї майбутньої професії.

На лекційних заняттях з електротехніки студенти вивчають закони електродинаміки, магнетизму, принципу дії і режиму роботи електротехнічних пристроїв. Під час лабораторних робіт студенти проводять лабораторні експерименти, знімають характеристики машин і трансформаторів.

З електротехніки, зокрема, кожен студент виконує в позааудиторний час розрахунково-графічні контрольні завдання. Звіт по ним, що проводиться у формі захисту націлює студентів на якісне виконання роботи на основі розширення, поглиблення знань. Принцип єдності колективного, індивідуального – необхідна умова дидактики вищої школи, але він, як і інші принципи, вимагає розвитку на основі сучасних вимог до організації освітнього процесу.

При підготовці майбутніх викладачів найчастіше використовуються дві загальні організаційні форми: фронтальна і групова. Для підвищення рівня підготовки студентів необхідно використовувати колективну форму навчання. Проте ні фронтальна, ні групова форми навчання не є насправді колективними, хоча їх і намагаються представити саме такими [5, с. 240].

Крім того, на кінець ХХ ст. основна увага приділяється практичному підходу до методики викладання електротехніки. Збільшується кількість практичних і лабораторних занять. Так в посібнику Н. Т. Гаврика і В. М. Никифорової «Методичні вказівки до лабораторних робіт з електротехніки», виданого для студентів педагогічних вузів основна увага приділяється дослідженням електричних кіл і приладів, а також наведені методики розрахунку електричних кіл та головні аспекти для проведення експериментального дослідження [2, с. 27].

Ступінь самостійності і активності студентів при виконанні лабораторних робіт визначається методичними рекомендаціями до проведення робіт. У детальній інструкції до лабораторної роботи вказується поетапність проведення електромонтажних робіт та основні вимоги до робочих місць.

У деякій мірі прикладом вдосконалення методичних вказівок з метою активізації студентів при виконанні лабораторних робіт є посібник під редакцією В. С. Пантюшина [3, с. 481].

Слід відмітити, що на відміну від багатьох інших посібників стосовно методики виконання лабораторних робіт, в цьому посібнику відсутні готові електричні схеми з'єднань приладів та відсутні підготовлені таблиці для зняття показників приладів; відсутні детальні вказівки про хід роботи студентів, також немає вказівок до поетапності дій при дослідженні; відсутні теоретичні відомості і розрахункові формули, запозичені з навчального посібника.

Розглядаючи окремі аспекти методики навчання електротехніки змістовним є навчальний посібник «Електротехніка» авторів А. С. Касаткіна, М. В. Немцова. В підручнику розглядаються режими роботи асинхронних і синхронних машин, управління електроприводом. Для доступності засвоєння навчального матеріалу в підручнику використовуються малюнки, таблиці, вольт-амперні характеристики, умовно-графічні зображення елементів [4, с. 45].

У підручнику «Загальна електротехніка» викладена інформація про історію розвитку електротехніки, наведені схеми лінійних кіл однофазного і трьохфазного змінного струму, описані з детальними характеристиками струмовимірювальні прилади, трансформатори, електричні машини постійного струму, вказані хімічні джерела електричної енергії, не лінійні елементи, елементи автоматики, описано виробництво, передачу і розподіл електричної енергії, наведені характеристики електротехнічних матеріалів і виробів, а також монтаж електричних освітлювальних установок [1, с. 287]. Методика викладеного матеріалу в підручнику дозволяє студенту більш поглиблено вивчити навчальний матеріал, який слугуватиме базою в подальшій діяльності.

На основі проведеного дослідження встановлено, що електротехнічна підготовка студентів педагогічних спеціальностей була і залишається необхідною ланкою при підготовці майбутніх вчителів. Адже забезпечення принципів сучасної освіти вимагає від випускників креативних знань і вмінь, принципу поєднання навчання з продуктивною працею, різноманітністю творчої діяльності і самостійності молоді.

Література

1. Вартабедян В. А. Загальна електротехніка : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1986. 359 с.
2. Гаврик Н. Т., Никифорова В. М. Лабораторные работы по электротехнике : учеб. пособ. Новосибирск, 1980. 83 с.
3. Лабораторные работы по электротехнике / под ред. В. С. Пантюшина. М. : Высшая школа, 1976. 559 с.
4. Касаткін А. С., Немцов М. В. Електротехніка. М. : Высшая школа, 2000. 543 с.
5. Пригодій М. А. Теоретичні основи лекційно-практичної системи підготовки майбутніх викладачів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка, психологія, філософія.* 2016. № 253. С. 237–243.

ПЕНДЕЛЮК НАТАЛІЯ

Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У сучасних умовах провідними тенденціями розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти є демократизація, неперервність, інтегративність, стандартизація та індивідуалізація, що сприяють професійному становленню та самовдосконаленню особистості в процесі фахової підготовки.

Професіоналізація особистості пов'язана з дослідженням професійної придатності, виявленням відповідності між функціональним і змістовим наповненням процесу професійної діяльності та особистісними характеристиками [2, с. 76]. У процесі фахової підготовки, індивідуальні особливості трансформуються у професійно значущі якості: конкурентоспроможність, ініціативність, мобільність, готовність до інноваційної професійної діяльності, кар'єрного зростання, а також максимальної реалізації особистісного потенціалу. Ці якості і зумовлюють успішну діяльність в обраній галузі.

На сьогодні, успішна кар'єра є невід'ємною складовою самореалізації людини, засобом і чинником, які сприяють її самоствердженню у цьому світі, процесом, в якому найповніше реалізуються особистісний і соціальний потенціал особистості [1, с. 252]. Успішно спланований і вдало реалізований план сходження по соціальних сходинках є процесом побудови цілісного образу себе як компетентного професіонала, що включає прагнення до успіху, самореалізації, накопичення і розвитку професійної компетентності.

Відповідно до основних аспектів процесу модернізації сучасної професійної освіти, елементом професійної компетентності є кар'єрна компетентність, що характеризує прагнення, готовність і здатність особистості до професійної самореалізації та супроводжується рефлексивним баченням себе, адекватною самооцінкою і визначає цілеспрямований процес і результат розвитку професійної кар'єри [3, с. 28].

Як зазначають теоретики, які досліджують професійний розвиток особистості майбутнього фахівця, структуру кар'єрної компетентності деталізують такі компоненти: когнітивний (кар'єрне цілепокладання і планування); мотиваційно-діяльнісний (самоефективність, мотивація до кар'єри, вміння вирішувати кар'єрні проблеми); особистісний (відповідальність і адаптивність); аксіологічний (кар'єрні орієнтації); процесуальний (кар'єрні стратегії, тактики, темпи, етапи, періоди, фази).

Керуючись зазначеними аспектами та враховуючи концепцію розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О) на 2018–2028 рік, педагогічний колектив вищого професійного училища № 25 м. Хмельницького працює над темою: «Розвиток конкурентоспроможної особистості в умовах компетентного підходу у сучасному освітньому просторі». Пріоритетним напрямом роботи нашого закладу є формування та створення моделі кар'єрної компетентності майбутніх фахівців, що дає можливість не тільки набувати знання, уміння та навички, але й обирати власний стиль життя, гнучко адаптуватися до динамічних змін у професійній діяльності, реалізовувати власні потреби, бажання, досягати високих результатів на шляху до поставлених цілей та будувати успішну кар'єру.

Зміст кожного з вищезгаданих компонентів структури кар'єрної компетентності у нашому закладі визначається з урахуванням напряму підготовки майбутніх фахівців, професії (спеціальності), виробничої кваліфікації і характеризується за певними ознаками, які проявляються у процесі професійного розвитку майбутнього фахівця.

Першочергово створюються державні стандарти за професіями (спеціальностями), з яких ведеться підготовка. Відповідно до компонентів, освітні програми підготовки фахівців розробляються таким чином, щоб теоретична та професійна підготовка відповідала потребам роботодавців, сприяла формуванню і закріпленню навичок самопрезентації, самоорганізації, набутті фахової компетентності, мотивуючих факторів, які дозволяють заохотити здобувачів освіти до навчальної, а в результаті і до професійної діяльності.

У виборі кар'єри, підвищенні ефективності діяльності та адаптаційних можливостей, подоланні стресових станів, усвідомленні власних переваг і недоліків, формуванні уявлення про себе, як про професіонала, допомагає кар'єрне консультування здобувачів освіти.

Саме тому, на базі ВПУ № 25 м. Хмельницького з 2017 проводиться експеримент всеукраїнського рівня на тему: «Формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі», метою якого є формування кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців професійної (професійно-технічної) освіти на основі навчально-методичного комплексу «Професійний успіх і кар'єра».

На початку 2019–2020 н.р. у закладі створено Центр кар'єрного консультування та розвитку професійної кар'єри, на базі якого, у рамках експерименту, зі здобувачами освіти проводяться:

- комплексне діагностичне обстеження, яке дає змогу визначити специфіку пізнавальних, інтелектуальних, мотиваційних характеристик майбутнього фахівця і впливає на розкриття можливостей учнів, їхніх професійних характеристик та дозволяє намітити реальні кроки до успіху;
- тренінгові заняття, рольові, ділові ігри, круглі столи, конференції, лекції-бесіди, заняття особистісного зростання, спрямовані на конкретизацію уявлень про майбутню професійну діяльність, професійний розвиток та планування кар'єри, набуття навиків ефективної комунікації, адекватного оцінювання власних можливостей, сприяння налагодженню міжособистісних стосунків;
- співпраця з соціальними партнерами – взаємодія з підприємствами міста та області, роботодавцями щодо проходження виробничої практики, стажувань, з можливістю подальшого працевлаштування, зустрічі з випускниками-професіоналами, які досягли значних кар'єрних успіхів.

Наразі стартував третій (заклучний) етап експерименту, під час якого планується впровадження результатів експерименту щодо формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у ЗП(ПТ)О.

У професійній підготовці здобувачів освіти застосовуються інноваційні технології: використання ІКТ та сучасного обладнання, проводяться конкурси фахової майстерності, ярмарки професій, творчі конкурси, спрямовані на підвищення цільової активності особистості, розвиток її самооцінки, позитивної Я-концепції. Це дозволяє повною мірою враховувати пізнавальні мотиви майбутніх фахівців, їхні інтереси, мотивацію до навчальної діяльності, а також спрямованість на досягнення успіху у професійній сфері.

Таким чином, можна вважати, що кар'єрна компетентність є елементом професійної компетентності, що характеризує прагнення, готовність і здатність особистості до професійної самореалізації, формує уявлення про власну професійну кар'єру, здатність проектувати оптимальну траєкторію індивідуального професійного становлення і подальшого самовдосконалення.

Література

1. Вітківська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О. І. Вітківська. – Київ : Наук. світ, 2001. – 92 с.
2. Штифурак В. С. Профорієнтаційна діяльність: теорія та практика : навч. посіб. / В. С. Штифурак, Г. В. Коліжук, І. М. Мельник ; заг. ред. В. С. Штифурака. – Вінниця : ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. – 418 с.

3. Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи : зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) [та ін.]. ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України, 2015. – Вип. 7. – Київ : «НВП Поліграфсервіс». – 201 с.

4. Орлов В. Ф. Проблеми проектування професійної кар'єри майбутнього дизайнера : зб. наук. пр. / В. Ф. Орлов, О. О. Фурса // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – № 10. – С. 5–16.

5. Концепція розвитку професійно(професійно-технічної) освіти на 2018–2028 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.

6. Канівець Т. М. Мотиваційний компонент психологічної готовності студентів вищих навчальних закладів до здійснення майбутньої професійної кар'єри: зміст, структура, рівень розвитку : зб. наук. пр. / Т. М. Канівець, Л. М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. – 2012. – № 34. – С. 264–272.

7. Орлов В. Ф. Кар'єрні орієнтації суб'єктів сучасної професійної школи / В. Ф. Орлов // Науковий вісник ІПТО. Професійна педагогіка. – 2017. – № 13.

СИСКО НАТАЛІЯ

НМЦ ІПТО ПК у Хмельницькій області

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ

Стрімкі соціально-економічні зміни, розвиток інноваційних педагогічних і виробничих технологій стають певним викликом для педагога системи професійної (професійно-технічної) освіти, актуалізуючи потребу у неперервному підвищенні кваліфікації.

21 серпня 2019 р. затверджено Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників [2]. Варто зауважити, що цей документ стосується усіх категорій педагогічних працівників різних типів закладів освіти. Водночас діючим залишається наказ МОН України № 535 від 30.04.2014 р., що затверджує Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів та який необхідно враховувати в процесі організації професійного розвитку педагогів [3].

В сучасних умовах підвищення кваліфікації педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О) має вибудовуватись неперервний процес набуття нових професійно-педагогічних компетентностей. При проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії повинні враховуватись індивідуальні освітні потреби педагогічного працівника, а також програмні цілі навчального закладу, які виникають внаслідок соціальних очікувань та змін на ринку праці.

Варто зауважити, що підвищення кваліфікації педагогів відбувається у системі формальної, неформальної та інформальної освіти. Системний підхід до професійного розвитку стає можливим за умови ефективної взаємодії усіх суб'єктів підвищення кваліфікації, які мають об'єднуватись спільною метою, принципами, хоча можуть діяти за власними моделями, технологіями та процедурами. Вибудовуючи індивідуальну освітню траєкторію, педагогічний працівник з врахуванням позицій педагогічної ради навчального закладу має можливість здійснювати вибір суб'єктів підвищення кваліфікації, що передбачено Законом України «Про освіту» та вищезазначеним Положенням

До підвищення кваліфікації педагогів ЗП(ПТ)О долучаються суб'єкти освітньої діяльності, які пропонують різні за формами та змістом програми професійного розвитку. Суб'єктами підвищення кваліфікації можуть бути заклади освіти, наукові установи, роботодавці, юридичні та фізичні особи, підприємці, що надають освітні послуги з підвищення кваліфікації педагогічним працівникам [2].

Хоч суб'єкти підвищення кваліфікації і пропонують широкий спектр навчальних програм, їх діяльність в цілому спрямовується на виконання спільного завдання – сприяння зростанню професіоналізму педагога.

Отже, педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію у різних суб'єктів, які мають взаємодіяти на основі спільних принципів, зокрема, таких як: людиноцентризм, науковість, інноваційність, орієнтація на стандарти професійно-педагогічної діяльності, діагностичний, особистісно-орієнтований зміст і цільовий, особистісно-діяльнісний підходи до процесу підвищення кваліфікації педагогів.

Досліджуючи освітні потреби педагогів ЗП(ПТ)О, можемо констатувати, що вони потребують підвищення кваліфікації з актуальних питань професійної педагогіки і психології, оволодіння сучасними інноваційними педагогічними і виробничими технологіями, удосконалення інформаційно-комунікаційних та цифрових компетентностей, створення дидактичних засобів навчання, підручничотворення, здійснення дослідно-експериментальної роботи та ін.

Особливої уваги потребує організація стажування педагогів ЗП(ПТ)О як складової підвищення кваліфікації. Варто зазначити, що стажування забезпечується великою мережею новостворених навчально-

практичних центрів різного галузевого спрямування, які діють на базі ЗП(ПТ)О. Водночас потребує вирішення проблема розширення переліку професій, за якими можуть проходити стажування педагога.

Для забезпечення взаємодії суб'єктів підвищення кваліфікації з питань стажування та оприлюднення інформації про їхню діяльність на державному рівні створена «Інтерактивна карта навчально-практичних центрів ПТО» [1].

Для забезпечення поліваріантності шляхів організації стажування педагогів ЗП(ПТ)О має бути налагоджена дієва взаємодія між закладами освіти і роботодавцями на державному та регіональному рівнях.

Подальшу перспективу у вирішенні проблеми професійного розвитку педагогів системи професійної (професійно-технічної) освіти вбачаємо у створенні спільно з роботодавцями високотехнологічних навчально-практичних центрів і лабораторій, започаткування в освітньому процесі стартапів, симуляційних центрів, освітньо-виробничих кластерів.

Водночас, на державному рівні проблемою залишається відсутність систематизованої бази даних та оприлюдненої інформації про усіх суб'єктів підвищення кваліфікації, а також пропонує ними форм, змісту та умов навчання. Дана проблема зумовлює потребу у створенні Національної освітньої електронної платформи підвищення кваліфікації педагогів системи професійної (професійно-технічної) освіти, що сприятиме забезпеченню академічної мобільності педагогів у власному професійному розвитку.

Перспективними напрямками дослідження розглянутої проблеми вважаємо створення національного порталу педагогічної майстерності педагогів ЗП(ПТ)О, з метою забезпечення вільного доступу педагогам до професійних періодичних видань та інших публікацій у сфері освіти, національного реєстру педагогічних електронних ресурсів за фаховим спрямуванням, запровадження процедур сертифікації створюваної електронної продукції.

На нашу думку подальшого вирішення потребують проблеми формування Державною службою якості освіти України реєстру педагогічних працівників, які можуть виступати в ролі суб'єктів підвищення кваліфікації за умови їх сертифікації.

Вважаємо, що ефективна взаємодія суб'єктів підвищення кваліфікації забезпечуватиме досягнення очікуваних результатів: формування високопрофесійного, вмотивованого, інноваційного педагога, який забезпечує високу якість професійно-педагогічної діяльності.

Література

1. Інтерактивна карта навчально-практичних центрів ПТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1TdvcOAFyKPMI99OTJ_GII-OV1wwpHKF7&ll=48.22827648838769%2C30.40716825000004&z=6.
2. Україна. Кабінет Міністрів. Постанова (2019). *Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF/print>.
3. Україна. Міністерство освіти і науки України. Наказ (2014). *Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14>.

СМИРНОВА ІРИНА

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Глобальні реформи морської освіти в Україні передбачають якісно новий підхід до її організації, що знаходить своє відображення в державних нормативних документах: «Морська доктрина України на період до 2035 року [1]», «Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року», «Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038», «Положення про державну систему управління безпекою судноплавства». Система підготовки та перепідготовки фахівців для морської галузі визнана морським потенціалом країни та умовою забезпечення безпеки судноплавства, а проведення морських наукових досліджень і підготовка та перепідготовка фахівців у морській галузі є одним з пріоритетів національних інтересів України у сфері морської діяльності [2].

В умовах сьогодення, в системі морської освіти України відбуваються заходи щодо інтеграції цифрових технологій та засобів інформаційно-комунікаційних технологій в науково-методичне забезпечення освітнього процесу, спричинені стремлінням України до формування Європейського простору вищої освіти. У Паризькому комюніке (2018) [3] щодо запровадження Європейського терену вищої освіти зауважено, що заклади вищої освіти повинні підготовлювати курсантів і заохочувати викладачів так, щоб вони реалізовували освітній процес творчо в цифровому середовищі, а також дозволяти краще

використовувати цифрову та змішану освіту з належним забезпеченням якості, щоб вдосконалити навчання впродовж життя та гнучке навчання, плекати цифрові навички та компетентності, вдосконалити аналіз цифрових даних, освітні наукові дослідження та прогнозування, усувати системні перешкоди щодо надання відкритої та цифрової досконалої сучасної освіти [3].

Нами було реалізовано теоретичне осмислення та практичне застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців морської галузі, на прикладі освітньої діяльності Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (ДІ НУ «ОМА»), що зумовлює підвищення вимог до професійних якостей майбутніх фахівців, морської галузі на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавр тощо:

– 271.01 «Навігація і управління морськими суднами» (Navigation and Seagoing Ship's Handling);
– 271.02 «Управління судновими технічними системами і комплексами» (Ship's Engineering Systems and Complexes Operati);

– 073 «Менеджмент: Менеджмент в галузі річкового та морського транспорту».

Враховуючи особливості євроінтеграційних вимог в процесі професійної підготовки майбутніх морських фахівців, то окрім канонів освітніх програм, навчальні заклади орієнтуються на міжнародні стандарти, що наведені в Міжнародній конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 р. [4], за якими декларуються обов'язкові мінімальні вимоги до дипломування капітанів і старших помічників капітана, вахтових помічників капітана, старших і других механіків суден, вахтового механіка суден та інших морських фахівців, електромеханіків тощо. Досягти такого рівня в сучасних умовах інтенсифікації підготовки морських фахівців можна завдяки вдосконаленню цифрової освіти, сучасного дистанційного навчання та запровадженню ефективних технологій електронного навчання.

Враховуючи, що цифрові технології та знання безперервно оновлюються, то професійна підготовка фахівців морських спеціальностей має забезпечувати не тільки фахові знання, а й формування здібностей до самоорганізованого та самокерованого навчання, бажання вчитися протягом життя, уміння соціально взаємодіяти в умовах цифровізації з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [5]. Електронні матеріали мають бути доступні не лише 24/7, а й з будь-яких пристроїв (персональний комп'ютер, планшет, мобільний телефон та інші цифрові гаджети) та з будь-яких мереж (локальна, глобальна, зокрема супутникова в умовах плавання в морі).

Зазначимо, що методичною основою цифрового навчання вважатимемо компетентнісний підхід, оскільки метою професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі є не тільки набуття знань, умінь та навичок, а саме підвищення рівнів досягнень ними компетентностей, тобто перспектива спроможності використання своїх знань, умінь та навичок у конкретній професійній ситуації на морських шляхах. Основними напрями вдосконалення цифрового навчання у ДІ НУ «ОМА» вважаємо:

– використанні LMS Moodle в організації асинхронного навчання майбутніх фахівців морської галузі. За асинхронне навчання вважаємо – метод навчання, в процесі якого контакт між викладачем і курсантом здійснюється за затримкою в часі. Інтернет-ресурси, що використовуються для підтримки асинхронного навчання, включають в себе електронну пошту, електронні списки розсилки, електронні курси (наприклад Intuit, мережева академія Cisco), CD-ROMи, системи конференц-зв'язку, електронні тести, системи віртуального тренінгу, інтернет-форуми, вікі, наукові й навчальні блоги, подкасти (PodFM), скрінкасти (Skillopedia), само-взаємне навчання, англ. "peer learning", P2P learning. Такі системи управління навчанням, розроблені для підтримки мережевої взаємодії, як Campus Cruiser LMS, Desire2Learn, Blackboard, WebCT, Moodle, Sakai, дозволяють користувачам організувати дискусії, публікувати і відповідати на повідомлення, завантажувати і викачувати аудіо і відеофайли. Асинхронні форми навчання іноді доповнюються синхронними компонентами, такими, як голосовий чат, телефонна розмова, вебінар, відеоконференція, зустріч в віртуальному просторі. Наприклад, тривимірний віртуальний світ з елементами соціальної мережі Second Life дозволяє проводити групові курсантські дискусії;

– акцентування уваги на функціях структурних підрозділів в організації та реалізації електронного навчання, уточненні структури електронних курсів, індивідуальних навчальних планів студентів, сучасних оновлених силлабусів, функціях викладачів фахових дисциплін та чіткому підборі інтерактивних засобів навчання (наприклад застосування можливостей 3D моделювання та сервісу Learning Apps у навчанні іноземних мов майбутніх фахівців морської галузі). Слушно зазначити за академіками В. Ю. Биковим і А. М. Гуржієм, що електронне навчання передбачає і каталізує загальні процеси розвитку суспільства й освіти, водночас суттєвих специфічних рис набувають основні складові систем навчання, виховання і освіти: зміст освіти, методи, засоби та технології (в цьому випадку цифрові) навчання і виховання, організація систем навчання і освіти, головні ресурси цих систем: інформаційні, матеріально-технічні та енергетичні [5];

– наголосимо, що вирішального значення для впровадження цифрового навчання набуває належна підготовка науково-педагогічних працівників та оволодіння ними цифровими компетентностями; формування індивідуальних навчальних та соціальних просторів, які контролюються з мобільних гаджетів, змінена система викладання в інституті на рівні статичних та інтерактивних Web-ресурсів, оновлюється цифрові технології Web3.0 та штучний інтелект, переосмислюються і навчальних концепцій та розробки

новітніх освітніх середовищ та освітянських стратегій; нами реалізовано системне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу в LMS Moodle (навчання на електронних курсах, стажування в фахових установах спорідненого профілю з відривом або без відриву від виробництва (дистанційно). Що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі.

Професійна підготовка майбутніх фахівців морської галузі, в умовах цифровізації освітньої діяльності Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія», чітко визначає трансформаційний потенціал освітнього закладу з урахуванням тенденцій сучасного розвитку цифрових технологій та цифрового суспільства.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» № 1307 від 7 жовтня 2009 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1108 від 18.12.2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>.
2. Bates T. National strategies for e-learning in post-secondary education and training / T. Bates. – UNESCO, 2001. – 132 p.
3. Paris Communiqué Paris, 25th May, 2018. URL: http://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/HERE_doc/PARIS%20COMMUNIQUE.
4. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_053 (дата звернення: 5.10.2018).
5. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти // Інформаційні технології і засоби навчання. № 1 (15). 2010. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13> (дата звернення: 27.08.2018).

ЧОГУТ ЛІЛІЯ

ДНЗ «Богуславський центр професійно-технічної освіти»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти, перехід на нові державні стандарти і багаторівневе навчання, ринковий підхід до підготовки фахівців, посилення конкуренції в сфері працевлаштування, інтеграція в неперервну професійну освіту – все це обумовлює актуальність розвитку професійної мобільності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна мобільність, будучи багатовимірним конструктом, є предметом дослідження соціологів, економістів, психологів, педагогів. Економісти розглядають її як рух працездатного населення в соціально-економічному просторі, соціологи – як переміщення людей в соціальних шарах суспільства, психологи – як готовність до перебудови структури особистості та адаптації до нових умов життєдіяльності, педагоги – як здатність до освоєння нових технологій і професійної діяльності.

У загальному вигляді професійна мобільність характеризує готовність і здатність майстра виробничого навчання до соціально-психологічних і функціонально-статусним змін, а точніше – до інноваційних змін себе і навколишнього соціуму. Очевидно, що розвиток цієї якості у майбутніх фахівців є однією з важливих задач закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Вирішення цього завдання можливе за умови його сформованості у самих майстрів виробничого навчання.

В аспекті інноваційного розвитку майстра виробничого навчання прийнято говорити про професійну мобільність як інтегративну цілісну характеристику суб'єкта діяльності, яка забезпечує гнучку орієнтацію в динамічних професійних умовах (як внутрішніх, так і зовнішніх по відношенню до професії). Така мобільність проявляється, наприклад, в зміні професії, професійного статусу, посади, підвищення кваліфікації, освоєнні інноваційних технологій і технік, підтримці ефективних міжособистісних відносин в професійному середовищі тощо.

Ініціація «запуску» професійної мобільності може бути результатом впливу зовнішніх (об'єктивних) подій і обставин (соціально-економічні зміни, науково-технічний прогрес, випадкові життєві події і т.п.), або внутрішніх (суб'єктивних), детермінант (зміна мотивів професійної діяльності, внутрішньо особистісний конфлікт, прагнення до самовдосконалення і т.п.).

Аналіз робіт з обговорюваної проблеми показав, що професійна мобільність майстрів виробничого навчання – це професійна якість, що обумовлює інноваційний розвиток закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Інновація – це доцільне нововведення, діяльність по освоєнню, створенню, використанню і поширенню нового. Інноваційна діяльність завжди містить нове рішення актуальної проблеми. Освітня інновація – це результат інноваційної діяльності, який забезпечує отримання нового освітнього ефекту,

включаючи його соціально-економічні, управлінські, психолого-педагогічні та інші аспекти. Участь в названій діяльності пред'являє до кваліфікації її суб'єкта додаткові професійні вимоги.

Під інноваційною діяльністю в освіті ми розуміємо педагогічну діяльність, спрямовану на перетворення результатів закінчених наукових досліджень і розробок, інших науково-технічних досягнень, об'єктів інтелектуальної власності в новий або вдосконалений освітній продукт, реалізований на ринку освітніх послуг.

Таблиця 1

Взаємозв'язок структурних складових інноваційної діяльності і професійної мобільності

Компонент інноваційної діяльності	Інноваційні індикатори професійної мобільності	Ключові якості професійної мобільності
Когнітивний	– усвідомлення і розуміння інновацій; – емоційно-позитивне ставлення до нововведень; – готовність до інноваційних перетворень; – творча активність, – поведінкова гнучкість	– установка на інноваційну діяльність; – креативність; – інтелектуальна лабільність
Регулятивний	– надситуативна активність; – рефлексія інноваційних процесів; – саморегуляція; – індивідуальний стиль діяльності	– наднормативна активність
Комунікативний	– комунікабельність; – толерантність; – інноваційна фасилітація; – соціально-професійна перцепція	– рефлексивність

В структуру інтегральної характеристики професійної мобільності входять п'ять ключових якостей особистості педагога: установка на інноваційну діяльність; наднормативна професійна активність; креативність; професійно-педагогічна лабільність і рефлексивність.

Крім того, простежуються міжпоколінні відмінності в процесі професійної мобільності. Готовність до зміни характеру діяльності, яка є сьогодні чи не головним чинником успішного працевлаштування, дуже висока у молоді. Від покоління «батьків» молодь відрізняється наявністю «мотивацій на досягнення», а саме орієнтацій на професійне зростання, швидку кар'єру. Старше ж покоління більш орієнтоване на зручність і комфортність роботи.

У суспільстві, яке трансформується, в якому більша частина населення обтяжена матеріальними проблемами, професійна мобільність стає не тільки умовою виживання, але і досягнення професійного, а відповідно і соціального успіху. За таких умов важливо, щоб держава формувала так звану систему соціальних ліфтів, завдяки яким будь-яка талановита людина змогла б зробити успішну професійну кар'єру. Це може стати сприятливою умовою подальшого досягнення рівня соціальної та економічної стабільності в суспільстві.

ШУМОВЕЦЬКА СВІТЛАНА

Національна академія Державної прикордонної служби ім. Б. Хмельницького (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОФЦЕРА-ПРИКОРДОННИКА У ВІЙСЬКОВОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Нагальним та необхідним завданням педагогіки вищої військової школи є дослідження проблеми формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у військовому навчальному закладі, насамперед обґрунтування технології формування їх професійної культури, необхідної для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх захисників кордонів.

Технологія формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у ВНЗ можна – це сукупність прийомів, способів педагогічних дій і засобів, що визначають організацію інноваційної діяльності, цільову орієнтацію освітнього процесу, специфіку взаємодії педагога і суб'єктів навчання та необхідні в освітньому процесі для формування належного рівня професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. Ця технологія є своєрідним алгоритмом упровадження концепції формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у практику.

Концептуальна основа технології формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у ВНЗ – це положення про можливість формування зазначеної особистісної властивості через вплив на цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний та ресурсний компоненти педагогіч-

ного процесу впродовж чотирьох етапів: етапу ознайомлення (1 курс), етапу становлення (2 курс), етапу актуалізації (3 курс) та етапу індивідуалізації (4 курс).

Відповідно до технології формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників, етап ознайомлення має передбачати формування мотивації до вивчення професійної культури офіцера-прикордонника, ознайомлення курсантів з цінностями прикордонної служби та місією прикордонника, розвиток у них комунікативних умінь, необхідних для професійної комунікації з громадянами у пунктах пропуску через державний кордон (під час вивчення навчальних дисциплін «Історія України та української культури» і «Українська мова за професійним спрямуванням»). На етапі становлення важливе значення має розширення кругозору курсантів, ознайомлення їх з інтелектуальною історією України, прилучення до європейських цінностей прикордонної служби через «діалог культур» (під час вивчення навчальних дисциплін «Філософія», «Соціологія. Етика. Естетика. Релігієзнавство»), вдосконалення у майбутніх офіцерів-прикордонників навичок міжособистісної взаємодії засобами тренінгу проблемної комунікації. Етап актуалізації передбачає формування у курсантів навичок роботи з інформацією та протидії ворожій пропаганді, стимулювання їх пізнавальної активності засобами проблемних методів, інтенсифікацію інтелектуальної діяльності з використанням можливостей інформаційних технологій під час вивчення навчальних дисциплін «Історія війн, конфліктів та охорони державного кордону», «Політичні та економічні системи». На етапі індивідуалізації необхідне ознайомлення курсантів з історичними засадами прикордонної безпеки, формування у них навичок самостійного здобування професійних знань на основі проектних методів, поглиблення знань з проблематики лідерства та управління прикордонним підрозділом за допомогою дослідницьких методів, розвиток професійного творчого мислення з використанням професійних навчально-творчих завдань («Морально-психологічне забезпечення», «Педагогіка та психологія», «Основи управління»).

Загалом йдеться про можливість формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у ВВНЗ через поетапне впровадження педагогічних умов, а також інноваційного змісту, форм і методів формування та діагностики сформованості зазначеного особистісного феномену на різних етапах.

Отже, технологія формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у військовому навчальному закладі є сукупністю педагогічних впливів та умов, практик та заходів, що необхідні для належного формування професійної культури майбутніх захисників кордону. Технологію побудовано на основі концептуальних положень методологічного і теоретичного концептів провідної ідеї дослідження, вона відображає модель освітнього процесу у військовому навчальному закладі, визначає його зміст, форми і засоби та передбачає системну послідовність методико-технологічних заходів з урахуванням особливостей професійної культури офіцерів-прикордонників та специфіки професійної діяльності з охорони державного кордону.

ЯГУПОВ ВАСИЛЬ

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

ЦІНІСНО-МОТИВАЦІЙНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Проблема професійного розвитку педагога є однією з вузлових у педагогічній і професійній психології праці, професійній педагогіці, психології професійного розвитку та психології діяльності. Її активно досліджують О. О. Бодальов, А. О. Деркач, Е. Ф. Зеєр, Є. О. Климов, Т. В. Кудрявцев, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, А. О. Реан, В. Д. Шадриков, кожен з яких має свою авторську концепцію професіоналізму. Водночас недостатньо уваги звертається на обґрунтування інтегративної єдності особистості та педагога, а також її вплив на розвиток як особистості, так і фахівця, у т.ч. і педагога.

Соціально-духовну підвалину будь-якого педагога складає його особистість, яка надає набуттю ним педагогічної освіти особистісний смисл, професійному становленню та розвитку яскраво особистісний аспект, унікальну індивідуальну траєкторію, неповторний стиль педагогічної діяльності та взаємодії. Усе це в сукупності формує неповторну постать вчителя, педагога та вихователя.

Особистість педагога – це соціально зумовлена система його провідних якостей як соціального та професійного суб'єкта, що включає найсуттєвіші соціальні та професійно важливі якості, риси, прояви та утворення, які формують суб'єкта педагогічної діяльності, визначають неповторну її культуру, зумовлюють фахову поведінку, педагогічну взаємодію, індивідуальний стиль педагогічної діяльності як суб'єкта індивідуального, соціального та професійного – педагогічної – буття у соціально-педагогічному середовищі [2, с. 22].

Відповідно, індивідуальний світ кожної особистості педагога, як суб'єкта педагогічного буття, неповторний, що зумовлює багатство проявів його особистості в різних площинах соціального та професійного буття. Відповідно, її психологічна структура залежить від конкретних історичних, культур-

них, соціальних і професійних відносин в українському суспільстві, оскільки вона безпосередньо формується, розвивається і вдосконалюється в процесах активної соціальної взаємодії, педагогічної та інших видів діяльності, особистісного, професійного та суб'єктного самоствердження та фахової самоактуалізації у педагогічному середовищі.

Провідними якостями, рисами та проявами особистості педагога є, на нашу думку, такі: свідома активність, яка безпосередньо спрямована на творчу педагогічну діяльність і на самоактуалізацію в ній; включеність у систему суспільно-виробничих відносин в суспільстві шляхом виконання посадових компетенцій у педагогічному середовищі як суб'єкта педагогічної діяльності; ступінь сформованості провідних психічних властивостей та якостей як представника педагогічного середовища та педагога; це, насамперед, сформованість професійної свідомості та самосвідомості, педагогічної Я-концепції, системи індивідуальних цінностей педагогічної діяльності та фахового буття, наприклад, як учителя початкових класів чи учителя-предметника; свідома цілеспрямована самодетермінація, саморегуляція, самооцінювання і самокорегування своєї поведінки й діяльності у педагогічному середовищі; готовність і здатність нести усвідомлено повну відповідальність за результати, а також і наслідки своїх дій, вчинків, поведінки і педагогічної діяльності у межах виконання своїх посадових компетенцій; професійна суб'єктність, тобто професійна підготовленість, суб'єктна готовність і фахова здатність бути суб'єктом педагогічної діяльності у професійному середовищі.

Безумовно, зміст цих якостей, особливості їх проявів і актуалізації залежать від багатьох суб'єктивних і об'єктивних обставин, певних передумов, закономірних, а дуже часто і ситуативних умов індивідуального, соціального та педагогічного буття конкретного педагога, які у психології особистості прийнято називати основними чинниками формування особистості.

Отже, суб'єктом педагогічної діяльності є і може бути тільки людина як представник суспільства, соціальна істота та фахівець педагогічної галузі, який досягнув визнаних соціальним оточенням суттєвих результатів у професійній підготовці та безпосередньо у педагогічній діяльності. А особистість педагога – це своєрідна оболонка його суб'єкта, яка оточує сферу суб'єктного змісту педагога як соціального, професійного та фахового суб'єкта. А серед суб'єктивних чинників професійного розвитку педагога провідне місце посідає система його **ціннісно-мотиваційних ставлень**, які має педагог як суб'єкт поведінки, спілкування та педагогічної діяльності. Вона визначає активність, ціннісно-мотиваційну зумовленість діяльності й здатність педагога до рефлексії та саморефлексії в процесі професійного розвитку, оскільки «...аксіологічний компонент суб'єктності дає змогу розглянути професійно-педагогічну діяльність як реальну можливість формування суб'єктності, як створення умов самоорганізації майбутньої професійної діяльності, як визначення перспектив і цілей на основі особистісних смислів, пошук варіантів суб'єктної реалізації цілей і цінностей та, нарешті, усвідомлення особистісних і професійно-педагогічних цінностей» [1, с. 160].

У професійному розвитку педагога вирішальними є такі його ставлення: до своєї професії – педагогічної; до педагогічної діяльності взагалі в суспільстві; до самого себе як до педагога та суб'єкта педагогічної діяльності в педагогічному середовищі; до учнів як до суб'єктів навчальної діяльності та рівноправних партнерів суб'єкт-суб'єктної взаємодії з ними.

Позитивне ставлення до кожного з них визначає систему їх цінностей у педагогічній діяльності, формує її смисл та ідеальний результат цієї діяльності й, відповідно, формує і розвиває мотивацію, з одного боку, педагогічної діяльності взагалі та своєї, а з іншого – систематичного та послідовного професійного розвитку як суб'єкта педагогічної діяльності. Це пов'язано з таким фактом, що ставлення педагога проявляється як вибіркова спрямованість його свідомості на об'єкти та явища педагогічного світу, до педагогічної діяльності, що формує цінності, прагнення, потреби та мотиви цілеспрямованого професійного розвитку. У зв'язку з цим цінності педагогічної діяльності вважаємо підвалиною як педагогічного буття кожного педагога, так і професійного розвитку, зокрема.

Таким чином, цінності визначають смислове наповнення професійних потреб педагога, які виявляються в мотивах, а мотиви формують мотивацію і стимулюють його саморозвивальну активність. Вони реалізують такі функції: 1) енергетичну (потреби і мотиви): потреби, інтереси, мотиви, тобто те, що забезпечує професійний розвиток педагогів і підтримує його активність; 2) смислостворювальну (педагогічні цінності): утворюють систему його професійно-ціннісних орієнтацій у професійному розвитку

Таким чином, ціннісно-мотиваційні підвалини професійного розвитку педагога складають його основу, оскільки визначають цілі, смисл і зміст його педагогічної діяльності й стимулює розвивальну діяльність.

Література

1. Шехавцова С. О. Теоретичні і методичні засади формування суб'єктності у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / С. О. Шехавцова. – Старобельськ, 2017. – 476 с.
2. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості / В. В. Ягупов // Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2015. – Т. 175. – С. 22–28.

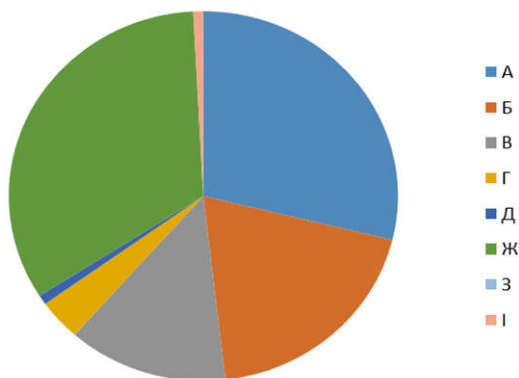
МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ПРОГРАМІСТІВ ДО ФАХОВОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Формування навчальної і пізнавальної мотивації без перебільшення можна назвати однією з основних проблем сучасної освіти. Її низький рівень або відсутність негативно позначаються на показниках освіченості майбутніх фахівців, їх готовності до фахового самовдосконалення. Необхідність розв'язання зазначеної проблеми обумовлена самою суттю освітньої діяльності, оновленням змісту навчання, формуванням у студентів навичок здобуття знань, розвитку активності, пізнавальної самостійності.

На актуальності розширення можливостей для розвитку і створення умов компетентнісного навчання, реалізації принципу навчання упродовж усього життя наголошується в Законі України «Про освіту». У ст. 12 закладено ключові компетентності і наскрізні вміння, якими має оволодіти випускник загальноосвітньої школи. Варто звернути увагу на те, що в сучасному світі в кожній особистості має бути сформована здатність «...до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою...», прагнення до «...самовдосконалення і навчання впродовж життя...», готовність до «...свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [2, с. 380].

Сучасний прогрес і динамічність в галузі обчислювальної техніки і програмного забезпечення, діджиталізації різних сфер життєдіяльності людини вимагають сформованих умінь самоосвіти, які будуть необхідні майбутньому техніку-програмісту, щоб зберегти статус ІТ-фахівця, постійно стежити за новинками в своєму професійному світі, освоювати і застосовувати їх на практиці, підвищувати свою кваліфікацію. Надшвидкі темпи розвитку комп'ютерної техніки та інформаційних технологій ставлять на часі потребу в таких ІТ-фахівцях, що здатні до творчого пошуку і безперервної самоосвіти, хто самостійно і безперервно поповнює свої знання, удосконалює свої вміння і професійну майстерність [1, с. 5].

Досліджуючи питання професійної підготовки майбутніх техніків-програмістів ми приділили особливу увагу вивченню в першу чергу їх мотиваційної готовності до фахового самовдосконалення. В ході констатувального етапу педагогічного експерименту нами було здійснено опитування з метою вивчення мотивів пізнавальної самостійності майбутніх техніків-програмістів та їх мотиваційної готовності до фахового самовдосконалення. Опитування проводилось з використанням анкети, розробленої Пашневим Б. [4]. Отримані результати (рис. 1) свідчать, що для 33,3 % студентів визначальним в навчальній діяльності є мотив досягнення успіхів, які, на думку 28,8 % опитаних, забезпечать їм матеріальний добробут. Майже 20 % майбутніх ІТ-фахівців вважають важливим мотивом для навчання мотив отримання інформації. З представленої діаграмою статистики можна зробити висновок, що мотив примусу до навчання студентами взагалі не розглядається. Лише незначна кількість респондентів (0,83 %) виділила для себе мотиви престижу і орієнтації на соціально-залежну поведінку.

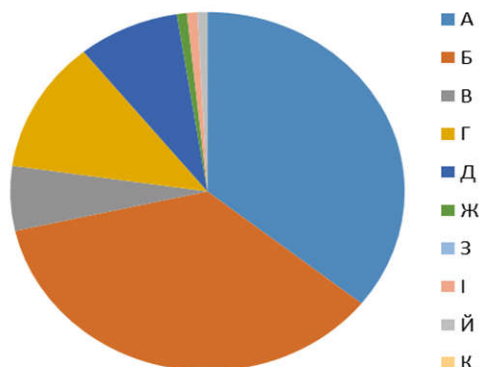


- а) мотив матеріального добробуту; б) мотив отримання інформації; в) пізнавальний мотив;
г) соціально-орієнтований мотив обов'язку і відповідальності; д) мотив престижу; ж) мотив досягнення успіху;
з) мотив зовнішнього примусу; і) мотив орієнтації на соціально-залежну поведінку.

Рис. 1. Результати вивчення мотиваційної готовності майбутніх техніків-програмістів за методикою Б. Пашнева (розроблено автором)

Зважаючи на мету нашої дослідно-експериментальної роботи, ми не можемо не звернути увагу на те, що бажаючи успіху в навчанні і добробуту в подальшому житті, студенти не пов'язують ці досягнення з мотивом до пізнавальної діяльності: лише 13,3 % визнали пізнавальний мотив для себе визначальним. Ще менша кількість студентів – 3,6 % у переліку пріоритетних для себе мотивів виокремили соціально-орієнтований мотив обов'язку і відповідальності.

Для отримання більш розширеної інформації стосовно мотивації студентів до навчання нами також була використана анкета за методикою Реана А. [3]. Результати її обробки (рис. 2) підтвердили, що студенти вмотивовані до навчання, щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності і стати висококваліфікованими фахівцями (35,7 %). Біля 12 % респондентів прагнуть до здобуття глибоких та міцних знань. Інтелектуальне задоволення хочуть отримати 8,3 % з числа опитаних студентів, а 5,8 % навчаються, щоб одержати диплом. Ми не можемо не відмітити, що такий мотив як «Бути постійно готовим до чергових занять» ніхто із респондентів не виокремив для себе як визначальний у процесі здобуття знань.



- а) забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності; б) стати висококваліфікованим фахівцем;
в) отримати диплом; г) набути глибоких та міцних знань; д) отримати інтелектуальне задоволення;
ж) домогтися схвалення батьків та оточуючих; з) не відставати від однокурсників;
и) постійно отримувати стипендію (премію); і) успішно вчитися, скласти іспити на «добре» та «відмінно»;
й) уникнути засудження і покарання за погане навчання; к) бути постійно готовим до чергових занять.

Рис. 2. Результати вивчення мотиваційної готовності майбутніх техніків-програмістів за методикою А. Реана (розроблено автором)

Виявлені результати уможливають зробити висновки. По-перше, сучасні студенти у навчальній діяльності мотивовані досягненням успіху в своїй професійній сфері діяльності та значною мірою гідним рівнем матеріального добробуту, що не дивно для розвинутих ринкових умов постіндустріального суспільства. При цьому, у студентів коледжів слабо сформоване розуміння, що реалізація їх прагнень у професійній діяльності і особистому житті значною мірою залежить від сформованості глибоких та міцних знань, обов'язку і відповідальності.

Література

1. Варава І. П. «Контент-аналіз змісту поняття «пізнавальна самостійність»». *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2017. Вип. 13. С. 5–10.
2. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 38–39. – 380 с.
3. <https://psiukrearth.ru/psihologichni-testi-ta-igri/7831-motivacija-uspihu-i-bojazn-nevdachi-mun.html>.
4. http://ps-nemysh-osvita.kh.sch.in.ua/psihodiagnostichnij_instrumentarij/.

ГЕРГАНОВ ЛЕОНІД

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ЗА УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ВИМОГ РОБОТОДАВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Прийнятий 05.09.2017 р. Закон України «Про освіту» у ст. 27-1 «Національна рамка кваліфікацій», що вона спрямована на: «введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечення гармонізації норм законо-

давства у сфері освіти та соціально-трудових відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці». Важливою частиною цієї статті є те, що вона розробляється із залученням об'єднань організацій роботодавців та затверджується у порядку, визначеному законодавством [1].

За останні роки світовий флот зазнав істотних змін: міжнародною морською організацією (ІМО) введено нові вимоги до Конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ)[2], щодо рядового складу морських суден; з'явилися нові типи суден; зросли розміри і швидкість суден; автоматизовані функції машинного відділення та на містку судна; забезпечено надійне та оперативне інформаційне, гідрометеорологічне повідомлення процесу експлуатації суден, особлива увага приділяється природоохоронним пристроям. Звертаючи на це, судовласники підвищили вимоги до професійної компетенції персоналу морських суден відповідно до стандартів компетентності безпеки на морі.

Виникла потреба розробки нової парадигми професійної підготовки робітників морського профілю у навчальних закладах ПТНЗ та на виробництві. Нова парадигма професійної підготовки повинна включити в себе всі позитивні сторони традиційної системи і запропонувати нові підходи формування та розвитку професійної компетентності кваліфікованих робітників морського профілю. За результатами реформування такої підготовки, випускники навчальних закладів мають сформувати особистісні якості: відповідальність за якість виконаної роботи, здатність самостійно приймати рішення й удосконалювати знання, уміння, навички у швидкоплинному технічному оснащенні флоту [3, с. 113].

Підприємства морегосподарського комплексу мають свою специфіку роботи, яка відрізняє їх від берегових підприємств, а саме тим, що, система управління суднами, які знаходяться у експлуатації, потребують спеціального нагляду та обліку в умовах таких діючих обмежень:

- інерційність проходження управлінських сигналів та ресурсного забезпечення (судно-берег), а також автономність об'єктів (суден) в процесі виконання рейсу;

- недостатня прогнозованість ситуацій, що можуть виникнути в процесі експлуатації суден, та наслідків від помилкових рішень і дій;

- вплив на об'єкт (судно) різноманітних несприятливих і небезпечних чинників природного (метеорологічні і гідрографічні обставини і умови), технологічного (слабкий технічний стан судна, перевезення небезпечних вантажів і специфіка виконання вантажних операцій), соціального (недостатня професійна підготовка персоналу суден до дій у небезпечних та аварійних ситуацій та незадовільний морально-психологічний клімат у багатонаціональних екіпажах) та політичного (локальні війни, арешти суден, піратство, тероризм тощо) характеру, що є найбільш характерним до умов роботи морського транспорту [4, с. 167–168].

У відповідності з Конвенцією ООН про морські перевезення вантажів 1978 року (Гамбурзькі правила), морський перевізник зобов'язаний перед рейсом виявити розумну дбайливість, щоб привести судно в морехідний стан та укомплектувати екіпаж професійно підготовленим персоналом. Такі вимоги не випадкові, оскільки результати досліджень авторитетних учених і фахівців у сфері транспортних перевезень морем показують, що збитки від недоставки вантажів морем складають в середньому 1,0 до 1,5 % їх вартості. Це означає, що при міжнародних перевезеннях втрачається від 10 до 15 млрд дол. США (за статистикою ООН, частка морської торгівлі становить близько 1000 млрд дол. США) [5, с. 19].

Міжнародні вимоги до якості та безпеки судноплавства, рівень технічного оснащення флоту України, ставить перед судовласником серйозне завдання – не тільки забезпечити безпеку перевезення вантажів і пасажирів за допомогою використання надійних транспортних засобів, але й особисто відповідати за комплектування судових екіпажів моряками високої кваліфікації, практичним досвідом і знанням іноземної мови, з наявністю у них робочих дипломів та міжнародних сертифікатів. Виконати такі умови, щодо кваліфікованого кадрового поповнення флоту, можна лише при умові співпраці судовласника і навчального закладу з виконанням вимог системи управління якістю, яка з'єднує професійне навчання з усім виробничим процесом підприємства і є його складовою частиною, і показником роботи усієї системи управління якістю судноплавної компанії.

Досвід національних і міжнародних судноплавних компаній по забезпеченню формування кваліфікованого робітника морського профілю у процесі професійної підготовки, як професіонала – це досить складний і тривалий процес, який вимагає накопичення певних знань, умінь і навичок і, найголовніше, великого практичного досвіду, розвинених особистісних якостей, таких як ділова активність, енергійність, вміння працювати в команді та інших. В Конвенції і Кодексу ПДНВ про мінімальні стандарти компетентності як рівня управління, так і рівня експлуатації (таблиці А-II/1 та А-II/2), включені компетенції, що відносяться до вміння працювати в команді, лідерства та мистецтва управління. Аналогічні компетенції включені також і в мінімальні стандарти компетентності машинної команди на рівнях експлуатації і управління. При цьому слід звернути увагу на вимоги в рамках компетенції «Несення безпечної навігаційної вахти» відокремленого блоку знань, розуміння та навичок з управління ресурсами містка, що містить обов'язкові знання та вміння з «володіння ситуацією». Зазначені поправки в Кодексі ПДНВ свідчать про особливу увагу міжнародної морської спільноти до професійної компетентності моряка, яка є запорукою забезпечення безпеки морського судноплавства. Виходячи з цього судовлас-

ник, як відповідальна особа звертає увагу на поповнення персоналу судноплавні компанії моряками первинна базова кваліфікація яких відповідає вимогам Конвенції і Кодексу ПДНВ. З погляду на систему професійної підготовки робітників морського профілю через навчальні заклади професійно-технічної освіти (ПТО), слід зазначити деякі проблеми, що стримують працевлаштування випускників ПТНЗ на морські судна. Вперш за все, це пов'язано з тим, що система ПТНЗ не в змозі задовольнити судновласника тим практичним досвідом роботи, який зазначений Манільськими поправками до Конвенції та Кодексу ПДНВ, а також встигнути оновляти свою матеріально-технічну базу за темпами розвитку науково-технічного прогресу в суднобудуванні через те, що це потребує значних фінансових витрат на придбання сучасних тренажерних комплексів та програмного забезпечення, які рекомендовані міжнародною Конвенцією ПДНВ. Також зазначимо, що професійний статус майстрів виробничого навчання ПТНЗ значно відстає від потреб роботодавця.

Судновласник, на базі якого проходили навчання випускники курсів, зацікавлений у комплектуванні своїх суден кваліфікованими робітниками, які проходили виробничу і плавальну практику на його суднах, мають відповідні міжнародні сертифікати зі спеціальної та спеціалізованої підготовки згідно вимог Кодексу ПДНВ, та зарекомендували себе перспективними членами судових екіпажів компанії. Також відзначимо, що керівництво судноплавної компанії відслідковує процес становлення майбутнього моряка, та має можливість вплинути на якість підготовки своїх працівників.

Професійна підготовка робітників морського профілю відбувається в особливому педагогічному середовищі, а саме:

- шляхом взаємодії з представниками морських професій, що залучені до професійного навчання в якості викладачів і інструкторів виробничого навчання, які мають досвід роботи на суднах сучасного типу і внутрішньої мотивації до набуття морського досвіду;

- розвитком професійних знань, навичок і здатностей через виявлення структурно-логічних зв'язків між наданою інформацією про виникнення аварійних ситуацій та їх запобіганням, що забезпечуватиме їх комплексний характер, за рахунок придбання сучасних тренажерів та програмного забезпечення;

- підвищенням ролі самостійного прийняття рішень в аварійній ситуації з метою формування відповідальності та використання набутих знань у практичній професійній діяльності за рахунок організації проходження спеціальної та спеціалізованої підготовки і виробничої практики на своїх учбово-тренажерних суднах, виділення місць на суднах для проходження плавальної практики, а також місць на базах технічного обслуговування флоту для відпрацювання практичних та лабораторних робіт;

- розробленням і використанням інтегрованих навчальних систем, тренажерних комплексів і технології віртуальної реальності, що дає змогу увійти у змодельований комп'ютерний світ і взаємодіяти не тільки з віртуальним судном, а й з абстрактним зовнішнім простором (морською акваторією, іншими суднами, погодними умовами, аварійними ситуаціями тощо).

Процес формування професійної компетентності моряка прискорюється, якщо він здійснюється за програмою комплексного навчання з використанням у навчальному процесі навчально-тренажерного обладнання, де всі виникаючі екстремальні ситуації відпрацьовуються в реальному режимі. Відпрацювання всіх необхідних прийомів у різних умовах роботи судна на таких тренажерах дозволяє сформувати певний тип мислення, який необхідний для роботи в морі і дозволяє в подальшому більш ефективно вдосконалювати професійну діяльність моряка. На важливість такого підходу вказують наукові дослідження, за результатами яких наведено, що для підвищення якості професійної підготовки робітників на виробництві, необхідно створити цілеспрямовану систему педагогічного впливу, який пронизує увесь цикл теоретичного і виробничого навчання, та базується на певних техніко-організаційних і психолого-дидактичних заходах [6, с. 32–42].

Переваги професійного навчання працівників морського профілю на виробництві мають свої певні недоліки, вирішити які самостійно судноплавної компанії важко, а саме:

- науково-методичне та навчально-методичне забезпечення навчального процесу не є достатнім і потребує співпраці навчального закладу з науковими та методичними установами;

- недостатнє забезпечення нормативною документацією, навчальними посібниками, електронними підручниками, які безпосередньо призначені для підготовки робітничих кадрів на виробництві;

- психолого-педагогічна підготовка інструкторсько-викладацького складу потребує вдосконалення і переходу від основ професійної педагогіки до професійної майстерності;

- навчання на тренажерах і при проходженні курсів спеціальної та спеціалізованої підготовки є особливою дидактичною частиною підвищення кваліфікації інструкторсько-викладацького складу, розробку якого повинна здійснювати наукова установа у співпраці з фахівцями.

Відокремлений підрозділ «Учбовий центр ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство», починаючи з 2000 року, уклав договір про співпрацю у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів з Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України щодо створення на його базі експериментального майданчика, де відпрацьовуються всі сучасні методи навчання, проводяться семінари-практикуми, конференції та педагогічні експерименти з підготовки робітників на виробництві.

Кадрова політика керівництва ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» з постійного підвищення професійної компетенції кваліфікованих робітників для суден пароплавства та інших підприємств морської галузі дала змогу сформувати ефективну систему професійної підготовки і навчання персоналу та періодичне підвищення їхньої кваліфікації. Для вирішення цього питання керівництвом пароплавства була створена сучасна навчально-виробнича і тренажерна база Учбового центру до складу якої входять наступні комплекси:

1) навчально-виробничий комплекс, який розташований в окремому чотирьохповерховому будинку з сучасно обладнаними навчальними аудиторіями, тренажерними комплексами, лабораторіями, бібліотекою і адміністративними приміщеннями, площа яких складає 3302 м², а саме:

– 13 навчальних кабінетів з теоретичної підготовки обладнаних 76 сучасними комп'ютерами, які з'єднані в локальну мережу та підключені до мережі Internet, де функціонує сайт Учбового центру з методичними розробками провідних фахівців та електронними підручниками;

– лабораторія суднових ДВС, з аудиторією і машинним залом;

– такелажна майстерня;

– столярний цех з верстатним парком.

2) п'ять навчально-тренажерних комплексів (радіолокаційний (РЛТ); систем автоматизованої радіолокаційної прокладки (САРП); глобальної морської системи зв'язку в разі лиха (ГМССБ); електронної картографії (ECDIS); медичної підготовки); навчально-тренувальне судно «Новий Донбас», на борту якого розташовані реально-віртуальні тренажерні комплекси для відпрацювання дій екіпажу при аварійних і нестандартних ситуаціях (особистої безпеки і виживання, рятувальні плоти й шлюпки, боротьба з пожежею, ресурси машинного відділення та управління з містка);

3) п'ять суден допоміжного флоту: теплоходи «Ювілейний», «Наставник», «Портовий 21», «Урал», «Южний», «Полярний», на яких слухачі курсів проходять плавальну практику згідно з навчальною програмою та для отримання першого робочого диплома. Виробничу практику слухачі курсів проходять у структурному підрозділі пароплавства ГВСП «База технічного обслуговування флоту».

Для професійного навчання слухачів курсів Учбового центру залучаються досвідчені фахівці пароплавства: капітани далекого плавання та механіки першого розряду, практичний стаж роботи на судах різних типів складає більш 20 років. Основний склад інструкторів і викладачів Учбового центру складає 42 фахівця, які мають достатній практичний досвід роботи як на судах пароплавства, так і на судах іноземних компаній, пройшли навчання за міжнародною програмою «Типовий курс ІМО 6.09. – Курс підготовки для інструкторів». Підвищення кваліфікації інструкторсько-викладацький склад проходить на кафедрах «Судноводіння» і «Експлуатація суднових енергетичних установок» Національного університету «Одеська морська академія» та Інституті післядипломної освіти водного транспорту.

Тісна співпраця протягом тривалого часу Навчального центру «УДП» та Інституту ПТО НАПН України дозволило здійснити низку науково-практичних досліджень в системі професійного навчання робітників на виробництві, а саме:

– на навчальній базі Учбового центру створено експериментальний майданчик Інституту ПТО НАПН України (науковий керівник: дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор Радкевич Валентина Олександрівна), на якому впроваджуються в практику професійного навчання на виробництві наукові розробки з проблем підготовки, перепідготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації робітників морського профілю. За результатами наукового дослідження була захищена дисертація на тему: «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві»на здобуття ступеня доктора педагогічних наук Гергановим Леонідом Дмитровичем;

– в практику спеціальної підготовки моряків впроваджені «Методичні рекомендації до курсів «Фахівець із рятувальних шлюпок і плотів та чергових шлюпок, що не є швидкісними черговими шлюпками» (відповідно до Правил VI/2 Конвенції ПДНВ) та «Підготовка з боротьби з пожежею за розширеною програмою» (відповідно до Правил VI/3 Конвенції ПДНВ);

– проведено на навчально-матеріальній базі Учбового центру «УДП» дев'ять міжнародних науково-практичних конференцій за темою «Професійне навчання персоналу – європейський вибір»;

– за результатами проведених конференцій було видано спільний збірник наукових праць Інституту ПТО НАПН України та ПрАТ «УДП» під назвою «Професійне навчання на виробництві».

Результати наукових досліджень, що проводилися на експериментальному майданчику Учбового центру, відображені в науковій і науково-методичній інформації, що містяться в монографіях «Педагогічні засади організації професійного навчання на виробництві» та «Організаційно-економічні аспекти професійного навчання на виробництві», «Професійна підготовка кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві: теорія і практика», а також у навчально-методичних і навчальних посібниках: «Курсове професійно-технічне навчання кваліфікованих робітників», «Професійна підготовка кваліфікованих робітників із врахуванням енергоефективності», «Технологія модульного професійного навчання

кваліфікованих робітників: міжнародний досвід упровадження» та «Професійне навчання кваліфікованих робітників у країнах Європейського Союзу».

Проведене дослідження впродовж десяти років, як на експериментальному майданчику ВП «Учебний центр» ПрАТ «УДП», та морських навчальних підрозділах на виробництві (навчальні центри, навчально-курсівні комбінати, навчально-тренажерні центри) як на Україні, так і за її межами, надало можливості виявити низку проблем, які у подальшому, стануть темами дослідження на експериментальному майданчику Учебного центру, а саме:

– розроблення навчальних програм, з обов'язковим включенням тренажерної підготовки до професійної підготовки моряків, із забезпеченням мінімального стандарту компетентності за вимогами Кодексу ПДНВ;

– впровадження сучасних технологій навчання, контролю й тестування знань, методів демонстрації компетенції з організації процедур дій під час аварійних ситуацій, для виявлення достатньої компетентності суднового персоналу з питань забезпечення особистої і колективної безпеки;

– створення комплексу науково-методичного забезпечення навчального процесу тренажерної підготовки за напрямками, розроблення електронних підручників, посібників, алгоритмічних таблиць, схем тощо;

– забезпечення доступу слухачів курсів до системи Internet дистанційної освіти в період роботи на судні;

– створення умов для всебічної підготовки плавскладу в тренажерних центрах із врахуванням усіх вимог ПДНВ;

– зміцнення й модернізація матеріально-технічної та тренажерної бази навчальних підрозділів на виробництві згідно з впровадженням на суднах сучасних інформаційних технологій, систем безпеки та сучасного обладнання.

Науково-практичне дослідження експериментального майданчику ВП «Учебний центр» ПрАТ «УДП» на перспективу має розв'язання проблеми професійної підготовки робітників морського профілю, підвищення їх кваліфікації у період знаходження у рейсі з використанням дистанційної форми навчання, а також розвитку професійної культури роботи моряків у багатонаціональних екіпажах морських суден. Зазначимо, що наукові дослідження, які проведено на експериментальному майданчику навчального закладу Українського Дунайського пароплавства, можна поширити на навчальні заклади на виробництві інших галузей економіки України.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145–VIII [Електронний ресурс]. – Режим дотупу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України«Про_освіту»\(2017\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України«Про_освіту»(2017)). – Назва з екрану.
2. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (консолідований текст з Манільськими поправками) «Експрес-Поліграф», 2012. – 568 с.
3. Герганов Л. Д. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. Д. Герганов ; Нац. акад. пед. наук ; Ін-т проф.-техн. освіти. – Київ, 2016. – 514 с.
4. Герганов Л. Д. Професійна підготовка кваліфікованих робітників на виробництві: теорія і практика : монографія / Л. Д. Герганов. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2015. – 344 с.
5. Сивак А. Контейнерные перевозки на мировом рынке / А. Сивак // Судходство. – 2008. – № 10. – С. 18–21.
6. Стариков И. М. Обучение рациональным методам труда молодых рабочих / И. М. Стариков. – М. : Экономика, 1983. – 128 с.

ЗЕЛЕНСЬКА ЛЮДМИЛА

Хмельницький політехнічний коледж Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах трансформації українського суспільства відбувається зміна його соціально-професійної структури. Модернізація економіки вплинула на структуру попиту і пропозиції на ринку праці. Так, потреби в професіях, які обслуговують стару економіку, скорочуються і спостерігається де професіоналізація певних груп і прошарків населення. У той же час на сучасному ринку праці зростає попит на

представників нових професій: менеджерів різного профілю, маркетингологів, логістів, мерчендайзерів, байеров, рекрутерів, IT-фахівців, дилерів та ін. Визначилася нова ієрархія престижних професій в свідомості молоді, а також сформувався нове уявлення про місце і роль професії. Для молодих фахівців, які отримали освіту і вийшли вперше на ринок праці, проблема пошуку і вибору місця роботи, а також проходження відбіркових процедур та працевлаштування є соціально-психологічної проблемою.

Молоді фахівці представляють собою особливу професійну групу на ринку праці. З одного боку, зростає потреба суспільства в молодих і енергійних фахівцях нових професій для інноваційного розвитку економіки, а з іншого боку, відбулася відмова від сформованої системи розподілу випускників закладів освіти і спостерігається стабільно низький попит на молоді і недосвідчені кадри. У результаті активна і перспективна професійна група молодих фахівців, яка більш адаптивна до постійно мінливих умов сучасної ринкової економіки, легко навчається, прогресивно мислить, цілеспрямована і мобільна виявляється недостатньо затребуваною на ринку праці.

Труднощі положення цієї групи зумовлені низкою чинників. До числа внутрішніх психологічних характеристик цього сегмента можна віднести наступні особливості.

1. Молодий вік ставить кілька важливих завдань перед людиною, в тому числі придбання та освоєння професії, визначення соціального статусу, автономія від батьків і створення власної сім'ї на тлі ще розмитих уявлень про самого себе, свої схильності і бажання. Індивідуальна ієрархія вікових завдань у молоді, не завжди характеризується пріоритетністю професійного розвитку, але часто вирішенням проблеми отримання відстрочки від служби в збройних силах, вступом в шлюб, народженням дітей.

2. Відсутність достатнього життєвого досвіду у молоді, довірчі відносини з батьками і страх дорослішання, як необхідність нести відповідальність за свої вчинки обумовлюють залучення членів сім'ї в прийняття основних життєво важливих рішень про вибір професії, навчального закладу, місця роботи.

3. Поліпшення якості життя сімей призвело до скорочення щоденних обов'язків у дітей, до відсутності звички до будь-якої реальної праці, у т.ч. і по дому, що в кінцевому підсумку формує симптоми-комплекс споживача і небажання в юності міняти розмірений уклад життя за «надійним батьківським плечем».

4. До моменту виходу на ринок праці після закінчення навчального закладу спостерігається відсутність чіткої професійної визначеності у молоді, і навіть освіта не є основним професійним орієнтиром і не дає ясних переваг у виборі галузі, уявлень про цільових роботодавців і можливих посадах.

5. Більшість випускників закладів освіти не готові до конкурентоспроможного виходу на ринок праці, що проявляється у відсутності орієнтування в регіонально-галузевій специфіці ринку праці, сформованих критеріях вибору і оцінки організацій-роботодавців, розвинених стратегій пошуку роботи, навичок підготовки представницьких документів (кар'єрного портфоліо), умінь проходження відбіркових процедур.

6. Ідея поступового зростання професіоналізму і добробуту, а також реалістичні очікування майбутніх досягнень приймаються здебільшого після низки невдач і періоду безробіття, викликаних надмірною амбітністю випускників вузів, завищених вимогах до змісту, умовами і рівнем оплати праці.

Зовнішніми (ринковими) чинниками, що впливають на стан молодих фахівців на ринку праці є несприятливі особливості макросередовища.

1. Домінуюча орієнтація роботодавців на підбір кадрів з категорії більш досвідчених фахівців і робітників.

2. Необґрунтовано низька система оплати праці в провінції, висока плинність кадрів на підприємствах стимулюють молодих перспективних фахівців шукати роботу в інших, більш успішних регіонах або країнах.

3. Тенденція недобросовісних підприємців до експлуатації молодіжної праці, що виявляється в заниженні оплати праці, встановленні ненормованого робочого часу, наднормативних навантажень, відсутності контролю за безпекою праці.

4. В умовах нестабільного економічного розвитку саме молодих співробітників частіше вивільняють на підприємствах, намагаючись зберегти стабільний колектив з досвідчених і висококваліфікованих працівників.

5. Зміст масової культури, як і раніше прищеплює інтерес молоді до пошуку альтернативних форм заробітку в сфері неформальної економіки і тіншового бізнесу.

6. Стабільно низький рівень життя в провінції сприяє закріпленню у молоді відчуття безперспективності, посилення алкоголізації і поширенню наркоманії, що знецінює ключову ідею молодого віку – професійне становлення.

Таким чином, молоді фахівці на ринку праці складають соціально-вразливий сегмент. поведінки молодого населення. Гострота поставленої проблеми вимагає глибокого вивчення входження випускників закладів освіти на ринок праці, а саме первинної адаптації на ринку праці та подальшого працевлаштування.

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРИ ЯК ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Система професійної (професійно-технічної) освіти України в сучасному суспільстві є одним із головних та ефективних каналів соціальної активності, мобільності, ціннісних орієнтацій професійного середовища, володіння розвиненими кар'єрними компетентностями фахівців. Саме тому ефективна підготовка майбутніх робітничих кадрів, використання інноваційних педагогічних та виробничих технологій, поєднання освіти з наукою і виробництвом у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О) надає можливість забезпечити сучасний ринок праці висококваліфікованими робітниками.

Тенденції розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на сучасному етапі висувають принципово нові вимоги до особистості майбутнього кваліфікованого робітника, впливають та формують ціннісні орієнтації кар'єрного становлення особистості та професійного успіху. Професійне становлення особистості здійснюється успішно, якщо у процесі практичної фахової підготовки формується система уявлень про професійну кар'єру, які впливають на формування життєвих та професійних планів особистості, організують і спрямовують її активність, впливають на професійний розвиток і постають регуляторами професійного самовизначення.

Проблема кар'єри та кар'єрної компетентності, напрацювання з теорії та практики підготовки здобувачів професійної освіти до планування й реалізації професійної кар'єри розглядається науковцями як складне соціально-психологічне явище, що охоплює всі сфери життєдіяльності людини, як процес професійного становлення та розвитку особистості (С. Алексєєва, В. Біскуп, Л. Єршова, Д. Закачнов, В. Лозовецька, Н. Ничкало, В. Орлов та ін.). Розвиток кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників відбувається шляхом формування ціннісних орієнтацій кар'єрного становлення особистості, які в подальшому визначають траєкторію розвитку.

Під час навчання у ЗП(ПТ)О у молоді закладаються основи професійного розвитку та власної професійної кар'єри, визначення кар'єрної спрямованості, які визначають сукупність уявлень про професію та майбутню професійну діяльність. Розвиваючи професійну компетентність, майбутні кваліфіковані робітники, водночас, розвивають і свою кар'єрну компетентність. Вона закріплюється в якості утвердження професійних орієнтирів і позицій, цілісної характеристики особистості і проявляється в здатності людини чітко усвідомлювати власний кар'єрний потенціал, можливість збагачувати власний досвід, ефективно вибудовувати кар'єрний шлях, розвивати особистісні компетенції, вносити зміни в систему життєвих, професійних і кар'єрних цінностей. У цих умовах, крім набутих учнем в процесі професійної підготовки знань, умінь і навичок, важливим показником в побудові та розвитку професійної кар'єри стає сформованість кар'єрної компетентності, як здатності самостійно приймати рішення та ставити цілі, швидко адаптуватися до динамічних змін у професійній діяльності. Саме сформована кар'єрна компетентність сприяє творчій самореалізації, конкурентоспроможності особистості.

У травні 2019 року на базі вищого професійного училища № 25 м. Хмельницького, в межах всеукраїнської експериментальної роботи за темою «Формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі», створено Центр кар'єрного консультування та розвитку професійної кар'єри. Мета Центру полягає у формуванні в учнів навичок планування кар'єри, сприяння у побудові успішної кар'єри, допомозі соціальним партнерам – роботодавцям навчального закладу у підготовці якісного кадрового резерву.

Володіючи кар'єрною компетентністю, кваліфікований робітник з інноваційним мисленням оперує знаннями та інструментами, що дають можливість вирішувати, крім основних, нетипові та нестандартні кар'єрні завдання. Кар'єрна компетентність є показником, що визначає, які з вироблених особистісних компетенцій потрібні для вирішення комплексних завдань. Вона дає можливість фахівцеві розставляти пріоритети й визначати власні кар'єрні досягнення, а потім розрахувати свої можливості і вчасно робити кар'єрний ривок, що виводить його на новий, більш високий рівень кар'єри.

Випускник ЗП(ПТ)О повинен сформувати в процесі навчання уявлення про власну професійну кар'єру, розвинути навички активної поведінки на ринку праці, навчитися управляти своїм професійним розвитком впродовж фахової діяльності, сприймати, акумулювати й застосовувати у фаховій діяльності інформацію із суміжних галузей [1, с. 85].

Відрядно те, що сьогодні поняття кар'єри особистості розглядається як таке, що має орієнтацію на практичну реалізацію особистісного, професійного потенціалу та власних конкурентних переваг. Професійний та життєвий досвід формує у кожної особистості певну систему ціннісних орієнтацій, успішне самовизначення, сукупність професійних та особистісних цілей, спрямованих на задоволення потреб професійного росту. Саме за умов правильної, продуманої, узгодженої, успішно побудованої кар'єри

майбутні кваліфіковані робітники набувають необхідних умінь, знань, навичок, мотиваційних рушіїв, у гармонійному поєднанні яких постає рівень кар'єрної компетентності, усвідомлення власних можливостей, підвищення своєї конкурентоспроможності на сучасному ринку праці, бажання досягти життєвого успіху. Тому професійна освіта як соціальний інститут стає ресурсом соціальної мобільності молоді, кар'єрного зростання та професійного успіху. Адже розвиток кар'єри у сучасному контексті формується завдяки ціннісній орієнтації кар'єрного становлення особистості, її професійного та життєвого простору.

Орієнтація професійної освіти на опанування практичними навичками у професії (активне впровадження дуальної форми навчання) та посилення практичної складової у навчальному процесі дають можливість забезпечити кар'єрну мотивацію та актуалізацію кар'єрних уподобань. Формування та узгодженість кар'єрних ціннісних орієнтацій випускників закладів професійної освіти є найважливішою передумовою професійної самореалізації, які спрямовані на задоволення потреб професійного росту особистості, для успішної реалізації потреби кар'єрного становлення та забезпечують побудову індивідуальної освітньої траєкторії кожним випускником. Зорієнтований на успішну кар'єру підхід сприяє активній самоактуалізації, підвищує самооцінку, рівень мотивації, ефективність праці особистості у тій чи ін. галузі [2, с. 173].

Отже, з огляду на нові виклики сучасності формування кар'єрної компетентності є головною умовою успішної кар'єри, кар'єрної самореалізації в умовах економічних, ціннісних трансформацій, вміння позиціонувати себе у конкурентному довіллі, вибудувати бажану кар'єру, зважаючи на об'єктивну соціальну дійсність і суб'єктивні орієнтації та особистісні уподобання молоді.

Література

1. Біскуп В. С. Декомпозиційна структура інтегральної кар'єрної компетентності та її складові / В. С. Біскуп // Психологія і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 82–90.
2. Котенева Ю. М. Чинники впливу на формування уявлень майбутніх учителів про професійну кар'єру // Вісн. Луган. Нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2001. – 13(224). – С. 112.
3. Лозовецька В. Т. Кар'єрні орієнтації сучасної особистості [Електронний ресурс] // В. Лозовецька. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10169/1/Лозовецька.pdf>.
4. Лозовецька В. Т. Професійна освіта особистості у сучасних умовах : монографія. – Київ, 2015. – 279 с.
5. Орлов В. Формування кар'єрних орієнтацій учнів ПТНЗ як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс] // В. Орлов. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/165999/1/OVF.pdf>.

КУЗЬМІН ВІКТОР, КУЗЬМІНА МАРІЯ

Національний університет «Запорізька політехніка»

ІНСТИТУЦІЙНІ БАР'ЄРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАР'ЄРНИХ СТРАТЕГІЙ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

В умовах множинності нелінійних процесів, що сьогодні відбуваються в українському суспільстві, соціально значущим є процес злагодженої взаємодії різних соціальних інститутів. Відсутність структурно-функціонального балансу призводить до появи дисфункціональних і конфліктогенних явищ, що мають небезпечні соціальні наслідки. Конкретні емпіричні приклади (зокрема актуалізація еміграційних процесів, зростання рівня безробіття і збільшення кількості українців, що не працюють за фахом) дають підстави засвідчити відсутність злагодженої взаємодії між бюрократично «навантаженим» інститутом вищої освіти і динамічною сферою ринку праці в Україні.

Активні процеси реформування сучасного українського суспільства зумовлюють поширення простору дії «ситуації ножиць» не лише на молодих фахівців, що тільки-но здобули вищу освіту, а й на інші соціально-професійні групи. Ці групи так само стикаються з інституційними бар'єрами, приміром представники різних професійних груп, що були скорочені внаслідок дії закону України «Про очищення влади» [2] чи сучасних реформ.

Отже, дослідження чинників актуалізації і шляхів подолання «ситуації ножиць» як інституційні бар'єри реалізації кар'єрних стратегій українців є актуальним і соціально значущим завданням не лише для наукових студій, а й для державної освітньої та економічної політики.

У вітчизняній та зарубіжній соціологічній літературі поняття «кар'єра» і «кар'єрна стратегія» розглядаються на індивідуальному, груповому та інституціональному рівнях. Аналіз наявних досліджень цього феномену свідчить, що на індивідуальному рівні феномен кар'єри розглядається в рамках мікросоціологічної оптики біографічних ситуацій чи життєвих стратегій суб'єктів, на груповому – як чинник схожого і відмінного на рівні соціальних спільнот (здебільшого студентства), на інституціональному – як складова ринку праці та економічної підсистеми суспільства. Динамічність змін у сучасному світі зумовлює актуальність аналізу соціологічного поняття «кар'єра» і відповідного соціального феномену в умовах сучасних макросоціальних викликів.

Поняття «кар'єра» є одним із наріжних понять сучасного трудового процесу, оскільки символізує трудовий шлях індивіда в розрізі основних трудових успіхів та невдач. Кар'єрні стратегії інколи розглядаються як різновиди соціальних алгоритмів, які на основі соціально-професійних планів, культурного капіталу суб'єкта і сформованого соціального досвіду в подальшому визначають його кар'єрне просування. Беззаперечною, на наш погляд, є соціокультурна природа кар'єрних стратегій суб'єктів, оскільки кар'єрні вподобання реалізуються в полі інтенсивної взаємодії з представниками різних соціальних груп і культурно-історичного контексту суспільства на макрорівні [1].

На макросоціальному рівні (рівні соціальних інститутів) до чинників появи і постійного відтворення «ситуації ножиць» ми відносимо нормативний конфлікт у сфері правового регулювання діяльності закладів вищої освіти як державних установ (як суб'єктів публічного права) і ринку праці як галузі дії суб'єктів приватного права. У рамках соціологічного дискурсу цей факт можна пояснити протиріччям між бюрократично ускладненими процесами управління ЗВО (приміром, бюрократична вертикаль узгодження діяльності ЗВО з Міністерством освіти і науки та місцевими державними адміністраціями) і нормативною «свободою» розвитку ринку праці, що значною мірою відчуває проєкцію глобалізаційних процесів, є чутливим до сучасних бізнес-тенденцій та активно генерує нові форми занятості (приміром фріланс тощо). На нашу думку, інститут ринку праці в Україні розвивається переважно в мережевому форматі, оперативно орієнтуючись на потреби основних соціальних суб'єктів – бізнесу, держави і громадянського суспільства. Інститут вищої освіти є вертикальною управлінською системою, в рамках якої мають місце підпорядкованість, керування «з центру», координація і узгодження управлінських рішень.

Отже, здійснений нами аналіз чинників появи «ситуації ножиць» як інституційних бар'єрів реалізації кар'єрних стратегій українців засвідчив їхню вбудованість у системну відтворюваність «ситуації ножиць» на мікро-, мезо- і макросоціальному рівнях. Виходячи з теорії Е. Гідденса, «ситуацію ножиць» можна визнати феноменом структуризації, який виникає внаслідок відсутності рефлексивно орієнтованих кар'єрних стратегій суб'єктів (індивідуальних і групових) та наявності нормативної неузгодженості у взаємодії таких соціальних інститутів, як вища освіта і ринок праці в Україні. Цей суб'єктно-структурний зв'язок пояснює постійний характер відтворення цієї соціальної проблеми і неможливість її практичного подолання без використання системного підходу.

Підсумовуючи зазначене, підкреслимо, що оптика соціологічного синтезу Е. Гідденса у вирішенні питання системного подолання «ситуації ножиць» в українському суспільстві орієнтує нас на необхідність одночасних змін як на рівні практик соціальних суб'єктів (руйнація «кар'єрних архетипів» і видозміна кар'єрних стратегій), так і на рівні нормативної регуляції діяльності соціальних інститутів вищої освіти і ринку праці в Україні. Щодо останнього, то може йти про нормативну лібералізацію діяльності закладів вищої освіти (послаблення державного регулювання у цій сфері), щоб інститут вищої освіти «встигав» за тенденціями ринку праці; або про застосування протилежного підходу, а саме посилення державного регулювання розвитку ринку праці в Україні (державний патерналізм, поглиблення моніторингових процесів і статистичного обліку сприятимуть покращенню прогнозування і позбавлятимуть стихійності у цих процесах).

У межах цієї наукової розвідки ми не надаємо обґрунтування актуальності застосування якогось з цих підходів, проте визначаємо необхідність врахування наших пропозицій у формуванні державної освітньої та економічної політики в майбутньому. Зауважимо, що використання жодного з цих підходів не призведе до повного запобігання і нівелювання «ситуації ножиць»: йдеться лише про мінімізацію масштабу негативних соціальних наслідків, які вона спричиняє сьогодні в українському суспільстві.

Література

1. Карманова О. А. Карьерные стратегии молодежи : учеб. пособ. / О. А. Карманова, В. Н. Лаврикова, В. И. Подшивалкина [и др.] ; Забайкал. гос. ун-т. – Чита, 2013. – 213 с.
2. Про очищення влади : Закон України від 31.08.2018, підстава – 2462-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – ст. 2041.

МЕЛЬНИКОВА ТЕТЯНА, ШАТКОВСЬКА ЛІЛІЯ

Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

В основі формування сучасної економіки є модернізація системи освіти, яка створює фундамент динамічного, економічного зростання та соціального розвитку суспільства. Є потреба постійно оновлювати технології, освоювати сучасні інновації, швидко адаптуватися до запитів і вимог мінливого світу.

Сучасна освітня політика повинна відповідати таким критеріям як відкритість освіти до зовнішніх запитів та запитів ринку праці, потреб громади, практикоорієнтованості, які направлені на формування у випускників навичок та професійних компетентностей.

Тому завданням сучасної освіти є сформуувати громадянина, спроможного до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності, а формування ключових компетентностей, що відповідають основним видам діяльності громадянина, стає актуальним завданням освітнього процесу закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

На сьогодні підприємницька компетентність є однією з ключових та передбачає реалізацію здатності здобувачів освіти [2, с. 14]:

- співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними ресурсами, інтересами і потребами інших людей та суспільства;
- організувати власну трудову та підприємницьку діяльність і роботу колективу, орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин;
- аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співставляти їх з потребами ринку праці;
- складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес-проекти;
- презентувати й поширювати інформацію про результати власної економічної діяльності та діяльності колективу.

Здобувачі освіти мають усвідомлювати місце добросовісного підприємництва в структурі суспільства, навчитися керувати власним бізнесом і досягати успіху на ринку, випереджаючи конкурентів. Вони повинні не тільки здобути загальні економічні знання, а й навчитися застосовувати їх на практиці.

З цією метою в навчальних планах нашого закладу передбачено вивчення таких дисциплін: «Основи підприємницької діяльності», «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Економіка підприємства».

Для ефективнішого набуття підприємницьких навичок під час викладання цих предметів слід використовувати в освітньому процесі такі форми, методи і технології навчання, які створюють можливості здобувачам освіти виконувати ті ролі, завдання, шукати такі розв'язки проблем, робити такі відкриття, які їм доведеться застосовувати у повсякденному житті.

З-поміж великої кількості методів та форм навчання нами визначено, що для оптимального поєднання форм, методів формування компетентності потрібно обрати такі методи [1, с. 17]:

- методи, що ґрунтуються на вміннях критичного мислення, аналізу, оцінювання й узагальнення фактів. Для реалізації цього виду цілей нами використовуються: мозковий штурм, лекція з презентацією і робота з текстом-джерелом;
- методи, що сприяють формуванню відповідальності, здійсненню й оцінюванню вибору, а також прийняттю рішень з повним усвідомленням наслідків. Корисними для цього є: «дерево прийняття рішень», методи дискусії (дебати, «шість капелюхів»), «критерійний покер», дискусія на бали, метаплан);
- методи, що розвивають уяву, ґрунтуються на емоціях і переживаннях здобувача освіти, а також створюють умови для дії: драма, моделювання, рольова гра, «асоціативний куш», ментальні карти;
- методи, які добре відомі й часто застосовуються – лекція з презентацією, робота з текстом-джерелом, співпраця й робота в малих групах, експертні групи, зупинки з завданнями, а також останніми роками – проект.

На наш погляд, використання цих форм та методів сприятиме розвитку таких якостей, які є надзвичайно важливими у сучасному інформаційному середовищі, серед них можемо назвати: наявність критичного мислення, чітке усвідомлення де і як можна застосовувати набуті знання, генерувати нові ідеї, бути комунікабельним, постійно самовдосконалюватися.

Слід зазначити, що формування підприємницьких навичок пов'язане не тільки з тим, як здобувачам освіти викладають перераховані предмети, а з усією системою навчання і виховання у закладах професійної освіти. Формування підприємницьких умінь відбувається вже тоді, коли здобувачі освіти беруть участь в учнівському самоврядуванні та дослідницькій діяльності тощо.

Отже, використання інноваційних технологій при набутті підприємницьких навичок є найбільш ефективними, тому що вони імітують реальні умови, де здобувачі освіти можуть застосувати отримані знання і вміння. Використання таких методик дозволяє нам готувати продуктивно-творчих випускників-професіоналів, які не бездумно будуть виконувати свої обов'язки, а й розпочинати власну справу та на рівних конкурувати з іншими підприємцями.

Література

1. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : метод. рекомендації / А. М. Гельбак. – Кропивницький : КЗ «КОІППО ім. Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.
2. Проект для обговорення «Нова школа» (простір освітніх можливостей) / за заг. ред. М. Грищенка. – Київ, 2016. – 34 с.

РОЛЬ САМООСВІТИ В КАР'ЄРНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Одна з найбільших освітніх тенденцій – неперервність освіти та її орієнтованість на особистісно-розвивальний характер, задоволення потреб особистості, посилення виховної складової. Таким чином, освіта сьогодні спрямована на задоволення всіх потреб особистості: освітніх, духовних, культурних та інших. З цього випливає, що сучасна освіта дає людині право вибору щодо шляхів її отримання.

Разом з тим, аналіз освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти показав, що сьогодні педагоги недостатньо уваги приділяють формуванню самоосвітньої компетенції в учнів, а саме: самостійній діяльності щодо застосування знань і їх трансформації; самостійній діяльності з визначення критеріїв оцінювання об'єктів; самостійній діяльності щодо поповнення знань з різних джерел; самостійному визначенню обсягу, змісту завдання для опрацювання; самостійній діяльності щодо знаходження помилок в процесі пізнавальної діяльності; самостійному закріпленню знань; самостійній діяльності щодо формування умінь аналізувати, зіставляти та робити висновки.

У контексті виникнення тенденції неперервності освіти, масовості, орієнтації на задоволення потреб та запитів особистості, особистісно-розвивального характеру та посилення виховного компонента, виник особистісно-орієнтований тип освіти. Він забезпечує розвиток особистості, підтримує її індивідуальність, повноцінне задоволення її освітніх, духовних, культурних, життєвих потреб та запитів, надає свободу вибору змісту, шляхів отримання освіти, способів самореалізації у культурно-освітньому просторі.

Широкий потік інформації про нові досягнення науки, техніки та мистецтва ставить сучасну людину перед необхідністю систематично поновлювати та поповнювати знання самоосвітніми шляхами. І це, у свою чергу, викликало необхідність пошуку шляхів, які у процесі навчання забезпечують розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів. При цьому, не дивлячись на тісний зв'язок з освітою, самоосвіта є явищем автономним. Докорінні зміни технологій самоосвіти виникають з поглибленням розподілу розумової та фізичної праці, в результаті чого самоосвіта виокремлюється із загальної системи життєдіяльності у самостійний вид діяльності. Це супроводжується процесами особистої самоосвіти.

Різноманітні підходи до розуміння суті самоосвіти дозволяють визначити, що самоосвіта ґрунтується на знаннях, вміннях, навичках та способах навчальної діяльності, набутих у процесі навчання, проявляється як самостійна пізнавальна діяльність, яка здійснюється тим, хто навчається. Основні підходи до суті самоосвіти унаочнено у вигляді схеми (рис. 1).



Рис 1. Сутнісні характеристики самоосвіти

Як вбачається зі схеми, основними критеріями ефективності процесу самоосвіти є формування інтелектуальної сфери особистості, її готовність до самоосвіти, професіоналізація, саморегуляція, суб'єктивність та соціалізація. Таким чином, самоосвіта це:

– освітній процес, особистісно орієнтована та особистісно спрямована багатоаспектна діяльність, спрямована в першу чергу на професіоналізацію через неперервне набуття соціального досвіду, який оснований на знаннях, використанні різних ресурсів та оволодіння навичками й уміннями самоорганізації, самонавчання, самоконтролю та самооцінки;

– процес, спрямований на досягнення конкретної мети: самостійного оволодіння цілісною системою знань, умінь, навичок, поглядів, переконань прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих та суспільних інтересів;

– оволодіння знаннями за ініціативою самої особистості щодо предмета занять, обсягу та джерел пізнання, встановлення тривалості та часу проведення занять, а також вибору форми задоволення пізнавальних потреб та інтересів;

– вид діяльності, основною функцією якої є самореалізація особистості;

– найбільш складний вид освітньої діяльності за наявності свободи вибору. Він пов'язаний з процедурами самооцінювання, самоідентифікації, саморефлексії та набуття вмінь самостійно отримувати актуальні знання та втілювати їх у практичній діяльності, тобто набувати вміння самоосвітньої діяльності.

Підсумовуючи коментарі щодо сутнісних характеристик самоосвіти можна сказати, що рівень професійної майстерності майбутнього робітника безпосередньо залежить від рівня організації самоосвітньої діяльності. Проте, її рівень в свою чергу залежить від великої кількості факторів, серед яких: наявний рівень теоретичної та практичної підготовки учня, мотиви, які спонукають його до самоосвіти, об'єктивна та суб'єктивна значущість навчального матеріалу, ступінь оволодіння ним уміннями здійснювати самоосвітню роботу, емоційний, фізіологічний стан учня та інші чинники.

Як зазначає дослідниця проблеми Р. Сагітова, самоосвіта – це цілеспрямована, самостійна, пізнавальна, практико-орієнтована діяльність, спрямована на розширення наявних знань та компетентностей, отримання нових знань та формування сучасних компетентностей в одній або декількох галузях людського життя, самовдосконалення особистості протягом життя.

Цікавий підхід до розуміння самоосвіти пропонує Н. Бухлова, яка розкладає самоосвітню діяльність на декілька складових «само», зокрема:

– самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;

– самовизначення – вміння вибирати своє місце в житті, в суспільстві, усвідомити свої інтереси;

– самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;

– самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організувати робоче місце та діяльність;

– саморозвиток – результат самоосвіти;

– самооблік – вміння брати до уваги наявність своїх якостей;

– самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;

– самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей.

Самоосвітня компетентність – це інтегрована характеристика особистості, яка містить у собі знання, уміння, навички та досвід самоосвіти, особистісні якості, які проявляються у потребі, здатності та готовності до реалізації певного виду діяльності, спрямованої на досягнення особистісної, професійної та соціальної самореалізації людини, характеризується особистісними та професійними цінностями, які зумовлюють готовність і здатність особистості успішно здійснювати самоосвітню діяльність.

ПРИСЯЖНЮК ОКСАНА, САЛАБАЙ НАТАЛЯ

Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КАР'ЄРИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Становлення та розвиток професійної кар'єри особистості, незалежно від обраного фаху, було і залишається актуальним питанням в Україні. Самореалізуватися у професійній сфері, грамотно та успішно вибудувати свій кар'єрний шлях, створити успішний сценарій кар'єрного розвитку в мінливих умовах ринку – це прагнення як досвідчених працівників, так і майбутніх фахівців, випускників навчальних закладів.

Однією з складових професійної компетентності є кар'єрна компетентність, що характеризує прагнення особистості, її готовність та здатність до професійної самореалізації.

Аналіз наукових праць свідчить, що проблема формування кар'єрної компетентності є предметом досліджень таких вчених: С. Алексєєвої, Н. Ничкало, В. Орлова, Д. Закатнова, В. Ігліна, Б. Літова, В. Петрушина, О. Ушакова, В. Чурилова та ін.

Кар'єрна компетентність – здатність чітко уявляти власний кар'єрний потенціал і відповідно до нього формувати кар'єрну траєкторію, долаючи перепони та кар'єрні кризи.

Під кар'єрними компетенціями розуміються індивідуально-особистісні характеристики, знання, вміння, навички, моделі поведінки учня закладу професійної (професійно-технічної) освіти, цінності, чинники мотивації, потрібні для ефективного виконання професійної діяльності на більш високому рівні, які сприяють особистому та кар'єрному росту. Поєднання наявних у особистості кар'єрних компетенцій визначає її подальший шлях (траєкторію) розвитку, в тому числі і певний кар'єрний сценарій.

Кожну кар'єрну компетенцію можна сформувати певним набором поведінкових індикаторів – якостей, здібностей і умінь, необхідних для успішного виконання професійної діяльності [2].

В структурі кар'єрної компетентності можна виділити мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та емоційно-вольовий компоненти, які тісно взаємопов'язані між собою.

Мотиваційно-ціннісний компонент – це внутрішні мотиви кар'єрної орієнтації, що спонукають особистість до побудови ефективної кар'єри в професійному середовищі, усвідомлення цінності та значущості обраної сфери діяльності та кар'єрного зростання.

Когнітивний компонент включає знання теоретичного і технологічного характеру: наявність і постійне оновлення знань про область, об'єкти і види обраної професійної діяльності, про можливі шляхи розвитку кар'єри і необхідних компетенцій кар'єрного росту, що дозволяє прогнозувати, планувати кар'єру.

Діяльнісний (практично-технологічний) компонент передбачає формування практичних вмінь за обраним фахом, професійне зростання, самовдосконалення, самоосвіта, формальне та неформальне навчання після здобуття кваліфікації за професією, прагнення до безперервного професійного розвитку.

Емоційно-вольовий компонент проявляється в здатності до адекватної оцінки власних можливостей для професійного і кар'єрного зростання, здатності до подолання кар'єрних криз та проблем, цілеспрямованості, володіння собою в ситуаціях невизначеності та стресу.

Для адекватного вибору кар'єрного шляху, побудови алгоритму розвитку професійної кар'єри, доцільно за допомогою SWOT-аналізу розвитку кар'єри оцінити майбутнє професійне середовище. Після оцінки можливостей і загроз із точки зору зовнішнього середовища необхідно переходити до самоаналізу: які сильні та слабкі сторони дозволяють сподіватися на успішність і можливості зростання.

Основними загрозами для розвитку кар'єри особистості можуть бути: суперечності між кар'єрою і суспільством, у якому людина може розраховувати на власні сили; кар'єрою й іншими сферами життя, умовами, в яких ці протиріччя можуть посилюватися; соціальними стереотипами щодо кар'єри та їх впливом на індивідуальні кар'єрні орієнтації; відсутністю смислового зв'язку між якістю професійної підготовки та майбутніми життєвими і професійними перспективами. Як сильними, так і слабкими сторонами можуть бути психологічний тип особистості, пізнавальні інтереси, схильності, професійна спрямованість, професійна мотивація, рівень досягнень, самооцінка і т.д. Кожна людина має набір особистісних характеристик, концепцію, мотиви, цінності, які визначають вибір кар'єрної траєкторії.

Для професійного становлення особистості в ринкових умовах належна увага має приділятися кар'єрному консультуванню учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Саме з метою набуття кар'єрних компетенцій учнями різних професій, формування чіткого бачення власного кар'єрного потенціалу, вміння вибудовувати траєкторію професійної діяльності в рамках реалізації плану кар'єри у Вищому професійному училищі № 25 м. Хмельницького створено Центр кар'єрного консультування та розвитку професійної кар'єри.

Основні функції центру:

– оцінно-діагностувальна – передбачає визначення в учнів, випускників ЗП(ПТ)О мотивів вибору типу й способів реалізації професійної кар'єри, діагностування кар'єрних орієнтацій та рівнів розвинутоності кар'єрної компетентності з урахуванням результатів самооцінки;

– навчально-комунікативна – зорієнтована на навчання учнівської молоді технологіям планування професійної кар'єри засобами індивідуально-особистісної взаємодії, обміну інформацією, визначення й відтворення зв'язків і відносин, що утворюють систему цінностей, норм, поведінку молоді в мінливих умовах ринку праці;

– інтегративно-координаційна – обумовлює наскрізні вектори діяльності працівників центру, співробітників ЗП(ПТ)О, центрів зайнятості, представників громадських організацій, соціальних партнерів і роботодавців щодо підготовки конкурентоспроможних робітників, здатних до проектування професійної кар'єри, самореалізації у межах фахової діяльності, професійного зростання;

– інформаційно-стимульовальна – полягає у забезпеченні учнівської молоді актуальною інформацією про ймовірні шляхи становлення професійної кар'єри та способи подальшого кар'єрного розвитку, наданні інформації про новітній стан ринку праці, затребувані професії, вимоги роботодавців, а також зорієнтована на своєчасне виявлення досягнень і недоліків у побудові й реалізації професійної кар'єри [3].

Отже, професійне самовизначення і професійна самоактуалізація учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти є тривалим процесом професійного становлення. Індивідуальна кар'єра і вибір кар'єрних орієнтацій визначається впливом ряду факторів, до яких відносяться як індивідуальні, особистісні особливості людини, так і фактори зовнішнього середовища.

Створення центрів кар'єрного консультування та розвитку професійної кар'єри у закладах професійної (професійно-технічної) освіти допоможе професійній самореалізації молоді на основі узгодження індивідуально-особистісних інтересів учнів, запитів роботодавців та потреб суспільства.

Література

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю [Електронний ресурс] / Ю. А. Білова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2013. – Вип. 7. – С. 15–17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2013_7_7.
2. Гриценюк І. Складові кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ [Електронний ресурс] / І. Гриценюк. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/712270/1/%D1%81%D1%82%20%D0%93%BA.pdf>.
3. Базиль Л. Концепція функціонування центрів професійної кар'єри у закладах освіти [Електронний ресурс] / Л. Базиль. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/713005/1/%D0%91%D0%B0%D0%B7.pdf>.

ТРЕТЬКО ВІТАЛІЙ

Хмельницький національний університет

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Розвиток інтеграційних процесів у всіх сферах суспільства, міжкультурна взаємодія, зростання взаємозалежності в усіх галузях життєдіяльності людей стають провідними тенденціями світового розвитку, що підсилює актуальність розробки нових шляхів професійного розвитку фахівців-міжнародників. Вони повинні ґрунтуватися на поглибленні науково-методологічної, теоретичної та професійної підготовки, універсальності і широті знань. При цьому повинні забезпечуватися формування особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань і професійних дій, а й виділяється відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості, здатністю до плідної професійної діяльності в умовах сучасного ринку праці та розвитку інтеграційних процесів.

Новий етап у розвитку міжнародних відносин, нові пріоритети у зовнішній політиці держав, наростання процесів глобалізації та регіоналізації, нові глобальні виклики та загрози національній безпеці на всіх рівнях: світовому, регіональному, державному – висунули нові вимоги до кадрів. Виникає необхідність підготовки нового покоління фахівців міжнародних відносин – аналітиків, дослідників і управлінців з менталітетом професіоналів, здатних ідентифікувати і ефективно використовувати можливості міжнародного середовища, готових адекватно і вчасно реагувати на його виклики.

Професійний розвиток фахівців міжнародних відносин – це багатогранний феномен. Його основні характеристики відповідають цілісній, динамічній і відкритій системі, основними атрибутами якої є відповідна структура, мета і завдання, зміст, методи і форми, які спрямовані на освоєння професійних знань, розвиток компетентності від початку професійної освіти і протягом усієї професійної діяльності міжнародника, а також реалізацію системи оволодіння компетентністю.

Професійний розвиток має бути не обов'язком або формальністю, а способом мислення, корисною звичкою. З точки зору суспільних інтересів, професійний розвиток людини можна також розглядати як один з пунктів кодексу професійної етики: людина, яка не працює над собою, не може бути визнаний професіоналом. Професійний розвиток вимагає від людини усвідомленого, спрямованого, активного навчання. Таке навчання відрізняється від всіх інших форм, оскільки вона не призначена згори. Людина сама вирішує, в якому напрямі йому необхідно розвиватися, якими способами отримувати інформацію, яким чином її освоювати тощо.

Загальні вимоги до професійного розвитку фахівця з міжнародних відносин можна сформулювати таким чином. Він повинен: мати професійні знання і бути переконаним в їх соціальній доцільності і корисності; вміти застосовувати їх у своїй професійній діяльності; всебічно поглиблювати професійні знання з міжнародних відносин, історії, світової економіки та економіки України, основних принципів і тенденцій розвитку міжнародних відносин, розуміння процесів їх реалізації; вміти майстерно користуватися повним арсеналом засобів і прийомів у процесі вирішення будь-яких питань зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного характеру. Крім того, фахівець з міжнародних відносин повинен мати відповідний рівень політичної, етичної та психологічної культури.

Професійний розвиток фахівців-міжнародників характеризується гнучкістю і динамічністю, швидким реагуванням на запити сучасного ринку праці. Він реалізується як у формальному, так і неформальному форматі і базується на наявності бажання і спроможності вчитися, готовність до безперервного професійного розвитку, вмінню пристосовуватися до нових вимог часу і адаптуватися до них за допомогою формування нових навичок і умінь.

ПСИХОПЕДАГОГІКА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

ЛАСТОВЕЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, ЛІВШУН ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АУТОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Інтеграція України до загальноєвропейського простору, кардинальні зміни на ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до підготовки інженерно-педагогічних кадрів. Система професійно-технічної освіти сьогодні ставить перед сучасними інженерами-педагогами вимогу не тільки оволодіти спеціалізованою професійною підготовкою, бути висококомпетентними фахівцями із наукомістких галузей, здатними до практичного застосування отриманих знань, умінь і навичок у професійній діяльності, але й уміти застосовувати їх у майбутній педагогічній діяльності.

Вища інженерно-педагогічна освіта сьогодні потребує пошуків нових підходів до підготовки інженерів-педагогів, нових педагогічних технологій, методик, навиків дидактичного проектування та побудови логічної послідовності викладу навчального матеріалу для успішного розвитку студентів, майбутніх фахівців. У наш час проводиться комплексна модернізація системи професійної освіти, що обумовлено збільшеними вимогами, які успішно реалізують досягнення науково-технічного прогресу у всіх сферах суспільного життя. Найбільш затребуваними стають фахівці, які ефективно здійснюють професійну діяльність, швидко адаптуються до сучасних умов праці, адекватно оцінюють свою діяльність, проявляють професійну мобільність. У зв'язку з цим виникає питання про формування в процесі професійного навчання специфічних якостей майбутнього фахівця, визначених як «компетентність» і «компетенція».

У сучасній психолого-педагогічній літературі з проблеми професійної компетентності інженера-педагога, існують різні точки зору. Частіше за все дослідники визначають компетентність, як одну із сходинок професіоналізму, тобто як систему знань, умінь, навичок, способів діяльності, психологічних якостей, необхідних інженеру-педагогу для здійснення професійно-педагогічної діяльності, виділяючи в структурі компетентності певний склад компонентів.

А. П. Акімова трактує професійну компетентність як суму знань, вмінь, навичок, засвоєних суб'єктом в процесі навчання, – у вузькому розумінні поняття, і як рівень успішності взаємодії з навколишнім середовищем – у широкому [1].

В. Сластьонін визначає професійну компетентність як інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей спеціаліста, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості. У поняття «професійна компетентність» учений включає три аспекти: проблемно-практичний, смисловий та ціннісний. Різновидами професійної компетентності В. Сластьонін вважає такі: практична (спеціальна), соціальна, психологічна, інформаційна, комунікативна, екологічна, валеологічна [1, с. 34–35].

До елементів професійної компетентності Н. В. Кузьміна відносить наступні: спеціальна компетентність в галузі дисципліни, що викладається; методична компетентність в галузі формування знань, умінь і навичок; психолого-педагогічна компетентність в області мотивів, здібностей, спрямованості; аутопсихологічна компетентність – рефлексія педагогічної діяльності [2].

На нашу думку, аутопсихологічний компонент (аутопсихологічна компетенція) є важливим компонентом педагогічної компетентності майбутнього інженера-педагога і потребує більш глибокого дослідження. В основі необхідності розвитку аутопсихологічної компетентності майбутнього інженера педагога лежить її розуміння, за визначенням дослідників (А. О. Деркач, Л. А. Степнова та ін.), в якості «метакомпетентності» [3], яка відіграє важливу роль у розвитку комунікативної, соціально-перцептивної та соціально-психологічної компетентностей особистості й особливо – педагогічного фахівця. На основі такого підходу наше бачення необхідності формування та розвитку аутопсихологічної компетентності як важливої складової професіоналізму майбутнього інженера-педагога співпадає з позицією як вищеозначених науковців, так і В. М. Гладкової, Н. В. Кузьміної, С. Д. Пожарського [4], які розглядають її як універсальну характеристику здатності особистості до саморозвитку. При цьому постійна усвідомлена спрямованість особистості до самовдосконалення та особистісного саморозвитку лежить в основі процесів акмеологічного розкриття потенціалу професіоналізму фахівця. Узагальнюючи, можна відзначити, що сутність такої спільної позиції полягає в тому, що аутопсихологічна компетентність розвивається в процесі формування акмеологічної самоперетворюючої діяльності, яка й лежить в основі особистісно-фахового зростання «акме» професіонала.

Отже розвиток аутопсихологічної компетентності як параметру формування професіоналізму інженера-педагога відбувається при застосуванні модульного блоку акмеологічних тренінгових занять з

розвитку самопізнання як основи саморозвитку [5] та розвитку аутокомпетентності [6]. Метою такого модуля з розвитку аутопсихологічної компетентності інженера-педагога є: стимуляція самоперетворюючої діяльності майбутнього педагога на основі актуалізації процесу професійно-особистісної мотивації та цілепокладання; прагнення допомогти учасникам занять усвідомити важливість прийняття свого «Я» з метою ефективної фахової самоідентифікації; гармонізація «Я-концепції» майбутнього педагога (інженера-педагога); розвиток у майбутнього інженера-педагога аутопсихологічних вмінь самопізнання як потенціалу розвитку та самовдосконалення його педагогічного професіоналізму; усвідомлення важливості для соціально-професійної та інтроіндивідуальної діяльності, їх позитивного самоусвідомлення та самоприйняття; формування аутопсихологічних вмінь та навичок педагогічної саморефлексії, самоконтролю, самоаналізу в умовах професійної діяльності як бази для особистісно-професійного саморозвитку майбутнього інженера-педагога; розвиток саморегуляції в процесі навчально-педагогічного спілкування; вироблення навичок адекватної самооцінки майбутнім інженером-педагогом на основі усвідомленого прийняття фахової «Я-позиції»; активізація процесів особистісно-професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Література

1. Акимов А. П. О характере профессиональных умений в деятельности педагогов-мастеров / А. П. Акимов // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Ленинград, 1973. – Вып. 1.
2. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
3. Акмеология : учеб. / под общ. ред. А. А. Деркача. – М. : изд-во РАГС, 2002. – 650 с.
4. Акмеология развития / под общ. ред. В. Н. Гладковой, С. Д. Пожарского. – СПб., 2006. – 392 с.
5. Назарук Н. Діагностика та профілактика психічного здоров'я педагога. Тренінг-курс / Н. Назарук // Психолог. – 2006. – № 31–32 (223–224) – С. 6–43.
6. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пособ. / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – М. : МПСИ, 2005. – 216 с.

MALAZONIJA SVETLANA

Educational Scientific Professionally Pedagogical Institute of the Ukrainian Engineering-Pedagogical Academy (Bakhmut)

PROFESSIONAL AND PERSONAL DEVELOPMENT OF FUTURE ENGINEER TEACHERS

In this article the author considers how personal development affects the choice of profession. The present rapid growth is determined by psychological problems related to the professional development of future engineers-teachers. The attention of scientists is highlighted by the need for a new socio-economic and professional experience.

L.S. Vygotsky was engaged in the question of the development of a personality of a professional in the twentieth century. According to his theory, due to the interaction of natural and social factors, in the process of socialization, potential opportunities become relevant.

B.G. Ananiev used the concept of "individuality" for the opus of higher human abilities of his vivid manifestations and creative activity.

F. Barron believes the ability, with the help of creativity, to selfdesigning as the main function of the individual.

The development of the students' interest in their future profession and development needs for self-transformation and self-development is the main goal of highly school. The development of personality involves the formation of new needs. They arise only when the person feels the readiness for self-realization. Baseline characteristics of the individual as focus, competence, emotional and behavioral flexibility is a form of the creative and professional potential of man. The psychological readiness for self-realization is a systemic phenomenon, and it is a dialectical unity of psychic states and personality traits.

Along with personal self-realization, one should consider the idea of readiness for self-realization at the level of social consciousness. This is the notion of "collective subject of life-creativity".

Social psychological readiness is created by the integration of individuals. The psychological foundations of personality are such characteristics as personality orientation, behavioral flexibility and professional competence. These characteristics will enable the future professional to implement special value standards.

Psychological well-being, life satisfaction, personal growth is either a result or a means of professional and personal development.

Literature

1. Abulkhanova K. A. Sootnoshenie individualnosti i lichnosti v svete subektnogo podkhoda // Mir psikhologii. Nauchno-metodicheskiy zhurnal. 2011. № 1. S. 22–31.
2. Asmolov A. Psikhologiya lichnosti. M., «Smysl», 2005. – 415 s.

3. Barron F. Lichnost kak funktsiya proektirovaniya chelovekom самого sebya // Voprosy psikhologii. – 1990. – № 2. – S. 153–159.
4. Vygotskiy L. S. Istoriya razvitiya vysshikh psikhicheskikh funktsiy // Sobr. soch. – K. : Pedagogika, 2007. – T. 8. – S. 6–328.
5. Gornostay P. P. Lichnost i rol: Rolevoy podkhod v sotsialnoy psikhologii lichnosti. – K. : "Interpress LTD", 2007. – 312 s.
6. Gofman I. Predstavlenie sebya drugim v povsednevnoy zhizni / Per. s angl. – M. : "Kanon-press-Ts", "Kuchkovo pole", 2000. – 304 s.

МАЦУК ЛЮДМИЛА

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Мова – це важливий засіб комунікації, спілкування людей, їх соціальної взаємодії. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях низка учених окреслює, що за допомогою мови відбувається передача історико-культурного досвіду опанування людством навколишнього світу.

Так, за словами В. Русанівського, мова є консолідуючим елементом духовної та матеріальної галузі культури, а «поняття матеріальної і духовної культури формуються в національній мові, де людина виступає не тільки суб'єктом, що створює ці поняття, але й об'єктом, на якому позначається дія мовного мислення, в широкому розумінні – мовної культури» [6, с. 19].

Мова, як відомо, реалізується в мовленні, тобто в усній формі (зв'язне мовлення). Сучасні дослідження свідчать, що в мовознавстві тривалий час не було єдності в тлумаченні понять «мова» та «мовлення». Відповідно, «мова» – це здатність людини говорити, висловлювати свої думки, «мовлення» є реалізацією мови-коду [8, с. 235–238]. Так, В. Артемова, Н. Бабич, Л. Близниченко, Т. Ладиженська, О. Пилипенко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін., ґрунтовно узагальнили структуру мови, її динаміку та функції.

Аналізуючи проблеми взаємозв'язку розвитку культури мови із суспільно-історичною ситуацією України радянської доби, Н. Бабич стверджує, що цей період є одним із класичних прикладів взаємозв'язку мови і мислення, її розвитку в контексті історії суспільства, характерних особливостей літератури [1, с. 16–17]. У дослідженнях В. Сухомлинського простежуємо взаємозв'язок розвитку мови, з інтелектуальним і духовним зростанням особистості. Вироблений вченим підхід до пояснення ролі культури слова в житті людини сформувався на основі осмислення її поліфункціональності [10].

Так, М. Стельмахович зазначав, що мовна культура є важливим чинником формування світогляду людини тільки в гармонійній єдності з культурою моральних почуттів, відносин, вчинків. Педагог окреслює значення слова у становленні та розвитку розуму, оскільки твердження людина – істота обдарована, зумовлює її здатність пізнавати світ, активно взаємодіяти із членами суспільства, а це неможливо без високорозвиненої мовної культури [10].

Сучасні психолого-мовознавчі дослідження з культурою мови пов'язують уміння правильно висловлювати свої думки, добираючи мовно-виражальні засоби, які оптимально відповідають меті та обставинам спілкування. Так, Л. Виготський, ввівши поняття «зона найближчого розвитку», обґрунтував внутрішній зв'язок між навчанням та психічним розвитком людини, який здійснюється шляхом переходу від колективних до індивідуальних форм діяльності. Л. Виготський висунув фундаментальну ідею психології співробітництва в педагогічному спілкуванні «педагог – дитина» [5, с. 203].

Проблеми психології усного мовлення активно вивчав О. Леонт'єв.

Механізми контролю мовної правильності висловлювань стали предметом психолінгвістичних досліджень, зокрема, в моделі зародження мовного висловлювання передбачено функціонування такого механізму [3, с. 4–5].

Дослідники теорії та практики в галузі лінгводидактики зазначають, що на сучасному етапі життєдіяльності українського суспільства, характерними особливостями якого є суспільно-економічні зміни, мобільність ринку праці, зростання соціальної ролі особистості, актуалізація в системі вищої освіти взаємозв'язку змісту навчання з обраною професією, особливого значення для розвитку культури мовлення майбутніх фахівців набуває вдосконалення змісту вищої освіти, спрямованого на забезпечення всебічної мовленнєвої компетентності особистості, здатної до різноаспектної комунікації в професійній діяльності [4, с. 19]. Акцентуючи на значенні мови в житті людини, сучасні дослідники в Л. Мацько і Л. Кравець окреслюють, що мова підтримує в людині стан психологічної впевненості, рівноваги, дає відчуття життєвої перспективи, духовної опори. Аналізуючи ситуацію зі становленням української мови на сучасному етапі, О. Мацько наголошує: «На жаль, з радянських часів і досі повсюдно зберігається така ситуація, коли мовне навчання не виробляє в учнівської і студентської молоді умінь, не закріплює навичок і відповідно не переходить у вільне володіння мовою, а отже, залишається низькою культура мовлення» [7, с. 435].

Відповідно, М. Пентилюк, акцентує на тому, що саме мовна освіта є чинником формування пізнавально-творчої особистості з високим рівнем комунікативної компетентності, здатної до сприйняття та передачі різноманітної інформації [9, с. 123].

Мовна особистість як базовий, національно-культурний прототип носія певної мови в науковому полі сучасної України стала об'єктом і лінгводидактичних досліджень (М. Вашуленко, О. Хорошковська, Т. Донченко, М. Пентилюк, С. Караман, Т. Симоненко). У контексті аналізу поняття «мовна особистість» сучасними дослідниками визначено сукупності вмінь і характеристик мовної особистості певного індивіда. Формування мовної особистості відбувається в своєрідній системі координат, яка визначена системою цінностей, які закладені народом, зразками соціальної поведінки, особливостями сприйняття світу [2, с. 261].

Експериментальні дослідження свідчать, що виникають об'єктивні перешкоди у формуванні мовної особистості студентської молоді, які безпосередньо пов'язані з проблемами розвитку культури мови. Зокрема, через невміння публічно читати, декламувати, виголошувати зв'язний текст; відокремлювати мікротеми, ключові слова, узагальнювати та робити висновки; спонтанно формулювати власні висловлювання та аргументувати, коректно доводити свій погляд; користуватися правилами мовленнєвого етикету, відповідно до для конкретних ситуацій.

Отже, для майбутніх вихователів ЗДО володіння орфоепічно правильним мовленням – це показник їхньої професійної підготовки. Опанування культурою мовлення є розумінням значення всіх елементів мови та їх використання в літературному мовленні. Майбутніх вихователів необхідно готувати до успішного спілкування у фахових і повсякденних ситуаціях, формувати навички організації ділової комунікації, удосконалювати культуру професійного мовлення, навички етикету службової взаємодії не лише з дітьми, а й їх батьками та колегами.

Література

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
2. Голик С. Мовна особистість як об'єкт лінгвокультурологічних досліджень. Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. 2013. Вип. 21. С. 258–264.
3. Ейгер Г. В. Механізм контролю языковой правильности высказывания. Харків : Основа, 1990. 184 с.
4. Захарчук-Дуке О. Проблема культури мовлення у науковому полі сучасної лінгводидактики. Наука-школі: Мовознавчі студії. Українська мова і література України. 2014. № 2. С. 19–25.
5. Климова К. Формування культури українського мовлення в майбутніх учителів-нефілологів (психологічні передумови). Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) / за ред. Л. Мацько. Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 3. С. 198–205.
6. Культура української мови: Довідник. Київ : Либідь, 1990. С. 122.
7. Лінгвокультурологічні чинники формування культури українського мовлення. Мовознавство: Матеріали V-го конгресу Міжнародної асоціації україністів. Чернівці, 2008. С. 432–435.
8. Окуневич Т. Г. Про культуру мови і мовлення студентів-філологів. Наукові записки. Серія: «Філологічна». Вид-во Національного університету «Острозька академія». 2013. Вип. 40. 290 с.
9. Пентилюк М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні. Вісник Львів. ун-ту. Серія: Філологія. 2010. Вип. 50. С. 123–130.
10. Стельмахович М. Г. В. О. Сухомлинський про культуру мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine15-2.pdf> (дата звернення: 31.01.2016).

НАЙИБОВА МАРИНА, ПЕЧЕНОГА ГАЛИНА
ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»

РОЛЬ І МІСЦЕ ПСИХОПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Актуальною потребою сучасності постала практична інтеграція психології й педагогіки в навчально-виробничому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Входження України у світовий освітній простір зумовлює приведення світових освітніх стандартів, зокрема, щодо підвищення ефективності начально-виробничого процесу, який досягається шляхом удосконалення викладання фахових дисциплін, підвищенням рівня методичної роботи викладачів та майстрів виробничого навчання, їх професійної компетентності, розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу. Для піднесення вітчизняної освіти на європейський рівень, необхідно знаходити реальні засоби взаємодії і взаємопроникнення психології в педагогіку та навпаки [2, с. 359].

Навчально-виробничий процес у ЗП(ПТ)О базується на принципах гуманістичної особистісно-орієнтованої педагогіки, демократизму, спільній діяльності педагогічних працівників, учнів, слухачів, батьків, колективів підприємств, установ та організацій, також може включати природничо-математичну,

гуманітарну, фізичну, загально-технічну, професійно-теоретичну, професійно-практичну підготовку, а також виховну роботу з учнями та слухачами [5, с. 165].

Професійно-технічна освіта має свої суттєві особливості, які проявляються в тому, що поряд із здобуттям повної загальної середньої освіти учні отримують не тільки початкові професійні знання, а здобувають практичні трудові навички. Тому навчальний процес в ЗП(ПТ)О є більш фахово навантаженим та насиченим, відповідно стресовий та психотравмуючий. Заклад професійно-технічної освіти є місцем підвищеного психологічного напруження для всіх основних учасників педагогічного процесу: адміністрації, педагогів, вихователів та, насамперед, здобувачів освіти. Тому, щоб бути успішним та ефективним навчально-виробничий процес повинен забезпечувати набуття професійних знань, умінь, навичок та психічного розвитку в процесі становлення особистості. Відповідно, першочерговим завданням психопедагогів (педагогів, психологів, соціальних педагогів) повинно стати забезпечення психологічної безпеки учнів та викладачів від негативного впливу освітнього середовища.

Здобутки у галузі психопедагогіки величезні, бо сама ідея інтеграції психології та педагогіки виникла ще в XIX ст. За цей час здійснено кілька потужних спроб створити нові науки, в межах яких психологія і педагогіка збагатили одна одну: педагогічна психологія (П. Каптерев), педагогічна антропологія (К. Ушинський), експериментальна педагогіка (Е. Мейман), педологія (О. Крісмен, О. Холл) [1, с. 38]. Саме тому робота педагога в професійній освіті базується на досвіді найбільш видатних представників цієї професії, вона становить творчий процес, споріднений, по своїй суті, праці вченого, артиста, художника, режисера та інших представників творчої інтелігенції.

В останній третині XX ст. нову спробу об'єднати психологію та педагогіку здійснив професор Ліверпульського університету Едвард Стоунс, що ввів у науковий обіг термін «психопедагогіка». Він розуміє психопедагогіку як застосування теоретичних принципів психології в практиці навчання. Наголошує, що психологічна теорія й педагогічна практика змогли б зблизитися й збагатити один одного, а навчання потрібно розглядати як вид експериментальної психології [3, с. 215].

На його думку, система освіти, що тривалий час впливає на формування особистості, надає унікальну можливість постійно емпірично перевіряти психологічні теорії й концепції та оперативно коректувати їх. Е. Стоунс підводить нас до того, що поєднання психологічної теорії навчання з практикою навчання дуже важливе як для розвитку самої теорії навчання, так і для вдосконалення навчального процесу в закладі професійної освіти. Звичайно, Е. Стоунс був не першим, хто звернув увагу на важливість застосування досягнень психологічної науки у педагогіці, але його ідеї спонукали вітчизняних учених до активного обговорення значення та особливостей застосування результатів психологічних досліджень у реальній освітній практиці, у щоденних педагогічних діях вчителя. Вжите британським професором поняття «психопедагогіка» було сприйняте науковцями неоднозначно: одні вважали його свідченням появи на Заході нової науки; деякі – як тенденцію до використання психологічних знань у практиці підготовки майбутніх фахівців (так з'явилися різні галузеві психопедагогіки); інші – як заклик до психологізації педагогіки. Фахівець із психопедагогіки (педагогічної психології) має можливість вести безперервний психолого-педагогічний пошук в умовах здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, змінювати й удосконалювати умови організації навчання, навчально-виробничого процесу, сприяти розкриттю творчого потенціалу й розвитку творчої індивідуальності кожного, хто навчається та педагогічного колективу загалом. Сама педагогіка має стати психологічною, як у практичному, так і теоретичному вимірі. Кожен психолог повинен бути педагогом і кожен педагог зобов'язаний бути психологом.

Нові економічні умови викликають якісні зміни в характері і змісті праці, які, в свою чергу, визначають напрями вдосконалення професійно-технічної підготовки та особливості педагогічного процесу. Структурні зміни в сфері виробництва є вихідними теоретичними передумовами для визначення дидактичних основ змісту і процесу професійної підготовки, появи нових засобів і зміни методик навчання [4, с. 1].

Основою сучасної педагогіки повинні бути досягнення психологічної науки, відповідно, будь-яка педагогічна діяльність і педагогічна дія, зокрема, повинні здійснюватися на основі знань з психології. У свою чергу, педагоги та майстри виробничого навчання не мають беззаперечно приймати усі положення психологічної науки, а простежувати і перевіряти їх на практиці – у безпосередній взаємодії з учнями та колегами. Лише у такий спосіб можливо досягти суттєвого удосконалення теоретичного та виробничого навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти, що передбачає зміни в техніці та технологіях, притаманні відповідній галузі виробництва чи сфері послуг, пропозиції замовників кадрів.

Таким чином, ми переконані, що творчий синтез психології та педагогіки, важливі кроки до створення якого здійснюють вже кілька поколінь психологів та педагогів, допоможе подолати системні порушення у сучасній вітчизняній освіті та підняти ефективність навчально-виробничого процесу в закладах ЗП(ПТ)О.

Література

1. Дяченко Л. М. Психопедагогіка як предмет наукового інтересу / Л. М. Дяченко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 38.

2. Ничкало Н. Г. Профтехосвіта України: XX ст.: Енциклопедичне видання / Н. Г. Ничкало. – 2004. – 359 с.
3. Стоунс Э. Психопедагогіка. Психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс. – М. : Педагогіка, 1984. – 215 с.
4. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология [Электронный ресурс] : учеб. пособ. / Н. Ф. Талызина. – Режим доступа: <http://www.NataHaus.ru>.
5. Фридман Л. М. Психопедагогіка общего образования : пособ. для студ. и учителей / Л. М. Фридман. – М. : Ин-т практ. психологии, 1997. – 165 с.

ОРЛОВ ВАЛЕРІЙ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Специфічне гносеологічне значення поняття «професійне становлення» полягає в тому, що воно дає можливість повніше розкрити механізм утворення нових якостей особистості, зокрема професійних, у генетичному зв'язку із попередніми особистісними станами: студента і фахівця, як рух між минулим і майбутнім, ідеальним і реальним, буттям і небуттям.

Процес професійного становлення вимагає від особистості проявів власної активності. Такі прояви притаманні людям цілеспрямованим, метою яких є досягнення життєвого і професійного успіху. Проблема полягає в тому що далеко не всім випускникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти це вдається. Зауважимо, що 80 % безробітних українців – це люди з вищою освітою. Однією з причин, яка заважає їхньому професійному становленню і самореалізації, є недостатній рівень розвитку ділової активності.

Значимість феномена «ділова активність» можна зрозуміти, якщо взяти до уваги твердження дослідників, які доводять, що економічний і соціальний добробут суспільства безпосередньо залежить від того який в ньому відсоток творчих ділових людей. Завдяки їх активності створюються нові робочі місця, укріплюється добробут громадян, відбувається економічне зростання суспільства.

З позицій професійної педагогіки поняття «ділова активність» вимагає досліджень її проявів у поведінці і ставленнях майбутніх фахівців до певних напрямів діяльності. Ділова активність виявляється у плануванні кар'єрного розвитку фахівця, підприємницької діяльності, використанні різних її засобів, подоланні бар'єрів на шляху до успіху, взаємодії особистості з оточуючими людьми. Ділова активність певною мірою співвідноситься з нормами і правилами професійної та підприємницької діяльності, хоча визначається самим суб'єктом, відповідно до його кар'єрних орієнтацій, уявлень про професійний успіх і успіх у бізнесі. Через ділову активність людина прагне створити такі умови для самореалізації, щоб вони забезпечували високий соціальний статус, відповідали вимогам внутрішнього світу, уможлилювали відчуття внутрішньої гармонії.

Ділова активність випускників закладів професійної освіти виникає як життєва необхідність особистості, яка усвідомлює, що досягнення успіху можливе тільки завдяки власним зусиллям, які вона докладає під час навчання і у подальшій професійній та підприємницькій діяльності. Ділова активність породжується потребою в досягненні успіху. Характеристики ділової активності визначаються й опосередковуються вищими життєвими потребами. Інтенсивність проявів ділової активності не завжди пов'язана з інтелектуальним розвитком людини і не завжди відповідає віковим особливостям людини, її можливостям. Ділова активність безпосередньо залежить від рівня розвитку професійної, кар'єрної та підприємницької компетентності.

Професійне становлення, розвиток кар'єрної та підприємницької компетентності, формування підприємницьких якостей особистості нерозривно пов'язані з проявами власної ділової активності. Особливо гостро питання формування і розвитку ділової активності відчувається у підприємницькій діяльності де людина визначає стратегію і тактику своїх дій, уявляє, напрями руху до життєвого і комерційного успіху. В системі професійної освіти підприємницькі дії мають переважно імітаційний характер. Часто повторюючись в імітаційних іграх вони набувають функції підприємницьких навичок. Така, підприємницька діяльність, підприємницькі дії, виявляючись у зовнішніх мотиваційних, цільових, інструментальних взаємодіях індивіда, утворюють гнучку динамічну систему, яка так чи інакше співвідноситься з дійсністю. Засвоєння вмінь і навичок підприємницької діяльності виражається через активні дії. Вони стають усвідомленими, тому що спрямовані на досягнення визначеної мети.

Відтак, професійне становлення особистості відбувається послідовно – у процесі оволодіння професією, під час навчання, побудови власної кар'єри та коригування свого сходження до успіху. У свою чергу рівень ділової активності залежить від того як вирішується проблема професійного становлення особистості, від кар'єрних орієнтацій випускників закладів професійної освіти, їхніх уявлень про професійний і підприємницький успіх до вершин самореалізації у професійній та підприємницькій діяльності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

АНДРОЩУК ІГОР
Хмельницький національний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ

Оптимізацію освітнього процесу через реалізацію міждисциплінарності та трансдисциплінарності забезпечує *синергетичний підхід*, що вможливує розширення меж опанування навчальних дисциплін, використання когнітивних схем однієї галузі в іншій, створення середовища діалогічного спілкування учасників освітнього процесу. Питання реалізації синергетичного підходу до освітнього процесу вивчали А. Баскаков, Г. Бірта, Т. Дмитренко, В. Кремень, Є. Хриков, Ю. Хотунцев, Р. Шевчук та ін.

Необхідність впровадження синергетичного підходу в освіту обумовлена потребою адаптації ідей синергетики в освітній процес: їх використанням під час моделювання педагогічних систем, прогнозування тенденцій їх розвитку та управління освітнім процесом.

В енциклопедії освіти під редакцією В. Кременя синергетика трактується як наука, що вивчає взаємодію в системах різної природи, у результаті якої виникає нова якість системи, обумовлена взаємодією об'єктів (теорія самоорганізації складних систем) [2, с. 831]. У філософському енциклопедичному словнику поняття «синергетика» витлумачене як напрям міждисциплінарних досліджень, що вивчає процес самоорганізації у відкритих системах, становлення, розвиток і упорядкування їх структур [3, с. 542]. У педагогічних словниках термін «синергетика» не визначають, однак оперують такими поняттями як «самоорганізація», «самоосвітні системи» [4, с. 479]. Зокрема С. Гончаренко самоосвітні системи визначає як такі, що здатні підвищувати ефективність свого функціонування під впливом зовнішніх чинників [1, с. 297]. На думку Ю. Хотунцева, щоб система характеризувалася здатністю до самоорганізації, вона має бути відкритою (мати змогу обмінюватися інформацією з оточуючим середовищем), узгодженою (процеси, що відбуваються в системі повинні узгоджуватися, тобто бути кооперативними), динамічною [5].

Отже, в основу синергетичного підходу покладено принцип самоорганізації системи, що відображає здатність педагогічної системи до утворення внутрішніх множинних структур. Особливістю самоорганізації є якісна «стрибокподібна» зміна системи. Зазначимо, що для внутрішніх структур системи характерні властивості системи, складниками якої вони є. Зміни всередині системи, що зумовлені змінами структур її внутрішніх компонентів, сприяють розвитку системи. Отже, синергетичні системи вирізняються когерентністю.

Погоджуємося з думкою С. Гончаренка стосовно того, що освітньому процесові притаманні різні форми взаємодії, відкритість, які постають предметом вивчення синергетики [1]. З огляду на це, розвиток системи суттєвою мірою залежить від взаємодії її структурних компонентів, співпраці суб'єктів цієї системи всередині неї та поза її межами. Саме розвиток системи сприяє переходу її з «нестійкості» до «стійкого» стану. Згідно із законами синергетики, можна стверджувати, що для професійної підготовки, зокрема майбутніх учителів, характерні багатоваріантність й альтернативність освітніх напрямів, індивідуальних траєкторій підготовки, тобто нелінійність, здатність конструктивно та динамічно змінювати свою структуру й водночас зберігати цілісність. Ці ж властивості притаманні й освітньому процесу в закладах загальної середньої та позашкільної освіти як синергетичній системі, що здатна до самоперетворення та саморозвитку. Тому підготовка майбутніх учителів на засадах синергетичного підходу не лише сприятиме забезпеченню альтернативності й багатоваріантності освітнього процесу у закладах вищої освіти, а й сприятиме формуванню у них готовності до реалізації індивідуальних освітніх траєкторій для учнів у майбутній професійній діяльності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

Синергетичний підхід, на думку Ю. Хотунцева, не обмежується принципом самоорганізації системи й базується на принципах: нелінійності, нестійкості, незамкнутості, гомеостатичності, динамічної ієрархічності, самоактуалізації [5]. Реалізації принципів синергетики передбачає відкритість, поліфункціональність і багатоваріантність функціонування систем професійної підготовки майбутніх учителів на міждисциплінарних засадах. Це уможливує інтегрування дисциплін, системне вивчення різних педагогічних явищ, закономірностей.

Використання синергетичного підходу сприяє пізнанню складних і водночас відкритих систем, таких як людина, її діяльність (освітня, професійна), що особливо актуально для майбутніх педагогів та їхньої професійної діяльності. При цьому відкритість педагогічної системи передбачає здатність кожного з її структурних компонентів до взаємодії й обміну (інформацією, технологіями, методами, суб'єк-

тами) із зовнішнім середовищем, що перебуває за межами системи. На підставі цього варто стверджувати, що система професійної підготовки майбутніх учителів є синергетичною, отже, зовнішні зміни в галузях науки, техніки й технологій зумовлюють зміни в структурних компонентах системи та її в цілому. Це зумовлює наявність постійних змін у системі, активізує процес саморозвитку й професійного становлення майбутнього вчителя, забезпечує свободу вибору індивідуальної стратегії професійної підготовки й самореалізації в педагогічній діяльності. Якісні зміни системи професійної підготовки в закладах вищої освіти вможливають якісний розвиток особистісних і професійних якостей зазначених фахівців. Характерною особливістю такого розвитку є нелінійність. У цьому аспекті доцільно говорити про нелінійність і когерентність процесу формування в майбутніх учителів трудового навчання та технологій готовності до професійної діяльності.

Таким чином, реалізація синергетичного підходу в процесі підготовки майбутніх учителів дає змогу, з однієї сторони, пізнати учня як складну відкриту систему, яка взаємодіє із зовнішнім середовищем і під його впливом змінюється, з іншої розглядати освітній процес на засадах міждисциплінарності та трансдисциплінарності як складну систему, що характеризується внутрішніми множинними структурами, зміни яких зумовлюють розвиток самої системи.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : «Либідь», 1997. 376 с.
2. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред. : О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Кримський С. Діяльність : філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ : Абрис, 2002. 742 с.
4. Педагогічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nv-imc.edukit.zt.ua/metodichna_robota/shkola_teoretichnogo_dosvidu_vid_kreativnogo_metodista-do_kreativnogo_vchitya/pedagogichnij_slovník/.
5. Хотунцев Ю. Л., Хотунцев А. Ю. Научный метод, реальные системы и элементы синергетики. *Педагогическое образование и наука*, 2001. – № 2. – С. 9–16.

АНДРОЩУК ІРИНА
Хмельницький національний університет

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У більшості наукових досліджень методична підготовка схарактеризована як самостійний складник, структурний компонент системи професійної підготовки педагога, що має якісну визначеність. Поняття «методична підготовка» є багатоаспектним, тому в наукових джерелах запропоновано різні підходи до його трактування: системотвірний компонент професійної підготовки вчителя загалом і може бути представлена як сукупність методичних знань, умінь та професійно важливих особистісних якостей [3]; комплексна й динамічна система, що вирізняється метою, змістом, формами й технологіями, діагностичним інструментарієм та результатом [4]; самостійна система засвоєння міждисциплінарних знань і сформованості методичних умінь і навичок їх представлення в освітньому процесі [5]; процес формування й удосконалення знань і умінь, необхідних для адекватного виконання своїх професійно-педагогічних методично орієнтованих завдань [6]; процес опанування передового педагогічного досвіду щодо провадження педагогічної діяльності, що базоване на досягненнях педагогіки, психології, методик навчання й виховання [7].

Умовно в методичній підготовці виокремлюють певні етапи. Методична підготовка вчителя, як правило, містить три етапи: ознайомлення (передбачає ознайомлення з навчальними програмами закладу загальної середньої освіти, навчальними підручниками з предмета, досягненнями в галузі психології та педагогіки, шляхами підвищення ефективності освітнього процесу); вивчення (спрямований на опанування основ дисципліни, передового педагогічного досвіду її викладання, державних нормативних документів); розвиток (зорієнтований на розвиток творчого потенціалу, педагогічної майстерності й навичок самоосвітньої роботи) [1, с. 138–139].

Ефективність методичної підготовки залежить від сукупності методів і технологій її реалізації. Як засвідчують результати дослідження, дієвими методами проведення методичної підготовки є ділові ігри, розв'язування кейсів, виконання проєктів, мікрОВикладання.

Під час проведення ділової гри майбутні вчителі можуть поставати в ролі вихованців гуртків, учасників Малої академії наук, творчих груп, батьків учнів, керівників гуртків, членів журі та ін. Для ефективності ділової гри доцільно налагодити продуктивну взаємодію між її учасниками з метою

взаємообміну знаннями й досвідом. Зазначимо, що використання ділових ігор у підготовці майбутніх учителів сприяє не лише вдосконаленню знань і вмінь, набуттю певного досвіду поведінки в ситуаціях, наближених до реальних умов, а й формуванню особистісних якостей, таких як ініціативність, увічливість, тактовність, спостережливість, урівноваженість, критичність, самокритичність та ін. Ділова гра імітує реальні умови освітнього процесу, під час її проведення необхідно дотримуватися таких вимог: моделювання умов гри, максимально наближених до умов професійної діяльності; поетапність розвитку подій у грі, що передбачає вплив результатів виконання завдань попередньому етапу на успішність реалізації наступних завдань; включення в гру конфліктних і неоднозначних ситуацій; чіткий контроль за часом гри; попередньо розроблені й доведені до відома учасників правила та умови проведення гри, система оцінювання.

Аналіз і розв'язування конкретних навчальних ситуацій для ухвалення оптимальних рішень, вироблення алгоритму дій у заданих умовах прогнозують використання кейсів у процесі підготовки майбутніх учителів. Під час аналізу кейсів важливо формувати в майбутніх учителів уміння працювати в команді, взаємодіяти з учасниками; розвивати критичне мислення; життєві установки; професійно-ціннісні орієнтації. Технологія кейсів передбачає використання таких методів: ситуаційного аналізу, інциденту, ситуаційно-рольовий, візуалізації, пазлів, дискусії тощо. У професійній підготовці майбутніх учителів доцільно використовувати такі види кейсів: ілюстративні, що сприяють формуванню алгоритму діяльності, правильній послідовності дій на основі аналізу практичної ситуації; навчальні, які забезпечують розвиток умінь діагностувати ситуацію, виокремлювати проблему, ухвалювати самостійне рішення щодо її розв'язання; прикладні, що спрямовані на формування вмінь розв'язувати проблемні ситуації на основі їх докладного аналізу.

Важливу роль у методичній підготовці відіграє проектна технологія, що передбачає розроблення технічних і педагогічних проектів. Саме використання проектної технології під час підготовки майбутніх учителів дає змогу розвивати мислення, творчі здібності, професійні компетентності під час аналізу професійних ситуацій, здатність добирати ефективний спосіб пояснення навчального матеріалу або технологію виготовлення об'єкту. Основна мета застосування проектної технології в підготовці майбутніх учителів – інтеграція знань студентів, виявлення міжпредметних зв'язків, формування навичок дослідницької та самоосвітньої діяльності. Актуальність розроблення педагогічних проектів майбутніми вчителями зумовлена відсутністю сучасного навчально-методичного забезпечення.

МікрОВикладання – один із дієвих методів підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій через опанування досвіду педагогічної діяльності. Для підготовки вчителів доцільно використовувати два види мікрОВикладання: проведення фрагментів занять протягом 5–10 хвилин студентами під час лекційних і практичних занять; проведення фрагментів уроків на пропедевтичному етапі проходження педагогічної практики в закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

Отже, методична підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій є важливим складником освітнього процесу в закладах вищої освіти. Її успішність залежить від цілісності проведення й використання доцільних методів і технологій.

Література

1. Годованюк Т. Л., Махомета Т. М. Методична підготовка майбутнього вчителя математики з першого курсу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія 3: Фізика і математика у вищій і середній школі. 2014. Вип. 13. С. 137–144. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_3_2014_13_18 (дата звернення: 18.06.2018).
2. Горбатюк Р. М. Теоретичні основи проектної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Молодь і ринок* : щомісячний наук.-пед. журнал Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. 2009. № 2(49). С. 35–42.
3. Княжева І. А. Методична підготовка майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури. *Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 1. С. 177–182.
4. Ковбаса Т. І. Зміст методичної підготовки майбутнього вчителя технологій. *Вісник*. 2015. № 130. С. 237–240.
5. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / П. Г. Лузан. Київ, 2004. 505 с.
6. Моторіна В. Г. Дидактичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. Г. Моторіна ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 45 с.
7. Хома О. Методична підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах університету. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету : традиції, проблеми, перспективи* : зб. наук. пр. / за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмидта. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. Т.1: Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі : виклики, проблеми, динаміка змін. С. 288–295.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сьогодні професійна підготовка майбутніх фахівців педагогічних та інженерних спеціальностей потребує поряд із традиційним навчанням активного використання елементів інноваційного, що реалізується через особистісно-орієнтований підхід до здобувачів вищої освіти, перевазі діалогічного стилю комунікативної та інтелектуальної діяльності, демократичний стиль спілкування який дозволяє здобувачам співпрацювати із викладачем, проявляти ініціативу у прийнятті власних рішень, в процесі творчої діяльності, максимальному підвищенні суб'єктності майбутніх фахівців, переході від пасивного сприйняття знань здобувачами вищої освіти до активного тощо.

Інноваційне навчання характеризується використанням у процесі підготовки здобувачів вищої освіти сучасних методів активізації навчання, інформаційно-комп'ютерних технологій, сучасних педагогічних технологій і форм організації навчання тощо.

Єдиний інформаційний простір Хмельницького національного університету, що заснований на інформаційно-комп'ютерних технологіях, сприяє покращенню якості освітньої діяльності та реалізується в освітньому процесі через наявність таких підсистем «MOODLE», «Електронний університет», «Дистанційне навчання», «Автоматизована бібліотечно-інформаційна система», «Anti-Plagiarism».

За допомогою комп'ютерних технологій можлива цікава інтерпретація та представлення навчальної інформації в Інформаційній системі «Модульне середовище для навчання» та безпосередньо під час аудиторних занять. Відтак, формами візуалізації навчальної інформації можуть бути: мультимедійні презентації, анімовані презентації, діаграми, електронні підручники, скрайбінг, бізнес скетч, інфографіка тощо.

Створення навчальних ситуацій, що сприяють вимушеній активізації мислення, активній діяльності студента, творчій самостійності при вирішенні нестандартних завдань, підвищенню ступеню мотивації та емоційності, усвідомленому коригуванню власних дій у відповідності зі зразком, аналізу результатів власної праці і, як наслідок, запобігання помилок в роботі неможливе без використання методів активізації навчання.

Методи активізації навчання – це методи, що стимулюють пізнавальну діяльність студентів і характеризуються високим рівнем їх активності [1, с. 32]. Вони дозволяють студентам у більш короткі терміни і з меншими зусиллями оволодіти необхідними знаннями і уміннями та забезпечити усвідомлене формування необхідних дій [2, с. 25].

На сьогоднішній день досить популярним є використання імітаційних (моделюючих) методів навчання або «активних» методів теоретичного навчання і «активних» методів практичного навчання, що у класифікації методів навчання за О. Новіковим, належать до емпіричних методів-операцій навчання. Специфіка імітаційних методів полягає у моделюванні в навчальному процесі різних стосунків та реальних умов, що виникають у професійній діяльності. Виокремлюють два імітаційних методи: аналіз конкретної ситуації і вирішення ситуацій. Перевагами імітаційної (моделюючої) системи навчання, зазначає С. Батишев, є: діяльнісний характер навчання; організація колективної навчальної діяльності в якій формуються спілкування, мислення, рефлексія; використання колективу як засобу розвитку індивідуальності.

Із розглянутих С. Батишевим методів навчання для активної мисленнєвої, продуктивної діяльності здобувачів вищої освіти, визначимо такі, що, на нашу думку, забезпечують результативне навчання майбутніх фахівців: вирішення виробничо-технічних завдань, виконання завдань творчого характеру, вправи на прийняття рішень у різноманітних виробничих ситуаціях.

Метод проектів, кейс-метод, ігрові методи направлені на моделювання майбутньої професійної діяльності у навчальному процесі. Використання методу проектів полягає у створенні проекту студентом або групою студентів згідно із поставленим викладачем завдання для отримання якісного кінцевого результату, готового для впровадження у життя. Метою використання методу проектів у навчальному процесі є надання студентам можливості самостійно набувати комплекс знань, умінь і професійно-важливих якостей у вигляді складових компетентності, що забезпечують здатність вирішувати практичні завдання, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. У процесі розробки проекту у студентів формуються уміння самостійного узагальнення думок науковців, передового досвіду в галузі майбутньої професійної діяльності, аналізу знань та їх практичного застосування при вирішенні питань.

Використання кейс-методу при підготовці майбутніх фахівців полягає у реалізації колективної форми навчання під час аудиторної або самостійної роботи. Під час розв'язання кейсів студенти повинні проаналізувати запропоновану ситуацію, розібратися в суті проблеми та запропонувати можливі шляхи її вирішення і вибрати найкращий. Кейси при цьому базуються на реальному фактичному матеріалі або ж максимально наближені до реальної ситуації.

Використання ігрових методів під час навчання передбачає імітацію виконання професійних дій у певних ситуаціях шляхом гри за певними правилами. Ознаками гри, на нашу думку, є: створення умов, що імітують реальну професійну діяльність, наявність проблемних ситуацій, колективна діяльність учасників гри, визначені етапи та час проведення гри, наявність елементів змагання, визначені критерії оцінювання гри.

Одним із різновидів ігрових методів є навчальний тренінг, що максимально сприяє формуванню практичних навичок у здобувачів вищої освіти. Об'єктом тренінгу є конкретний вид діяльності, що передбачає напрацювання і засвоєння поведінкових навичок, ідей тощо. Перевагами тренінгового навчання є максимальне наближення заняття до реальних ситуацій та активізація студентів. Методичною особливістю навчального тренінгу є груповий характер, що потребує інтенсивної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу [3, с. 128–129].

Відтак, ми переконані, що використання інноваційних інформаційно-комп'ютерних технологій та методів активізації навчання в освітньому процесі сприяють більш усвідомленому та ефективному формуванню результатів навчання, підвищенню інтересу до навчання, можливості аналізу власної та командної (групової), діяльності на занятті, посиленню ступеня об'єктивності оцінювання тощо.

Література

1. Захарова И. Г. Модель поэтапного формирования социальной компетенции у будущих инженеров / И. Г. Захарова // *Инновации в образовании*. – 2008. – № 12. – С. 25–32.
2. Шевчук Л. І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. І. Шевчук. – Київ, 2001. – 237 с.
3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – Київ : ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

БОХОНЬКО ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗВО ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ НА ПОЧАТКОВИХ КУРСАХ

Вільне входження суб'єкта в реальне життя в умовах ринкових перебудов стало складнішим, а тому сьогодні, тим більше в майбутньому, професійній освіті у закладах вищої освіти альтернативи не існує. Бо вона сама і забезпечені нею знання та вміння дозволяють правильно вирішувати проблеми, які постають перед молоддю під час адаптації до умов ринку праці.

Цікавим є погляд М. Васильєвої, яка вважає, що під терміном «підготовка» слід розуміти процес формування, удосконалення знань, умінь, навичок, окремих якостей особистості, необхідних для виконання діяльності, що здійснюється в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти [1, с. 136–146].

Допомогти студентам першого курсу знайти своє покликання, розібратися чим вони будуть займатися на виробництві, що являє собою їх професія, яке її значення для суспільства, прищепити до неї любов і повагу – ось завдання для викладачів і майстрів виробничого навчання.

В умовах демократизації суспільства майбутній спеціаліст з вищою технічною освітою має бути не тільки добре підготовленим фахівцем, але й вмілим організатором, повинен цінити колективний досвід, враховувати думку товаришів і поради викладачів, критично оцінювати досягнуте і наполегливо відстоювати власні погляди.

Очевидним є той факт, що професіоналізм забезпечується успішною професійною діяльністю, що не може бути без привитих здібностей, комунікативних процесів, комунікацій, компетентності, яка залежить від діяльності, ціннісних установок, прийняття рішень, типу особистості, професійних характеристик і професійного середовища.

Саме тому сучасні умови роботи підприємств легкої промисловості вимагають від інженерно-технічних працівників повноцінної професійної діяльності на конкретному виробництві. Крім того, сьогодні роботодавець хоче бачити інженерно-технічного працівника таким, який не тільки може вирішувати складні інженерні завдання, і крім того, завдання які вирішуються на рівні робітничих професій [2]. Особливо часто, такі завдання ставлять наші зарубіжні партнери і вимагають від інженера-конструктора, інженера-технолога вміння виготовляти виріб (залежно від асортименту) від початку і до кінця самостійно і якісно. Тому такі вимоги будуть успішно виконаними тільки такими фахівцями хто має достатню як теоретичну так і практичну підготовку. Тому, проблема підготовки професійно підготовлених інженерів легкої промисловості є вкрай актуальною на сьогодні.

Розуміючи важливість професійної підготовки для майбутніх інженерів-конструкторів та інженерів-технологів швейного виробництва студентам напрямку підготовки 6.051602 «Технологія виробів легкої промисловості» присвячена дисципліна «Вступ до фаху». Основне її завдання – надання студентам знань і практичних навичок при виконанні ручних і машинних операцій різноманітного призначення, з одночасним оволодінням термінологією швейного виробництва.

Формування високопрофесійного фахівця складний, багатогранний і тривалий процес. Тому, якість професійної підготовки і в подальшому реалізація професійної діяльності в значній мірі залежить від того, наскільки повно і вірно сформовані професійні навички у майбутніх інженерів (конструкторів чи технологів) швейного профілю.

За результатами вивчення дисципліни «Вступ до фаху» студент має досягти таких результатів навчання (сукупність знань, умінь, навичок):

– **знати:** основні поняття і терміни щодо асортименту та класифікації швейних виробів; найменування основних деталей швейних виробів та їх зрізів; термінологію ручних, машинних видів робіт та операцій ВТО при виготовленні швейних виробів; призначення та умови виконання ручних та машинних строчок і швів; основні правила роботи на швейному обладнанні; основи початкового оброблення деталей легкого одягу;

– **вміти:** виконувати ручні стібки та строчки різноманітного призначення; виконувати машинні строчки та шви різноманітного призначення; замальовувати схеми швів обробки легкого одягу.

Після виконання лабораторних робіт студенти готують альбом зразків виконання ручних та машинних стібків і строчок і захищають перед комісією результати своєї роботи.

Отже, можна стверджувати що професійна підготовка майбутніх інженерів швейної галузі завдяки вивченню дисципліни «Вступ до фаху», яка хоч і являється першою із фахових дисциплін, проте значення її для становлення професійно підготовленого інженера швейного профілю являється чи не найголовнішим.

Література

1. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін / В. А. Петрук. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2006. – 176 с.

2. Сушенцева Л. Л. Основи професійної мобільності. Програма авторського спеціального курсу / Л. Л. Сушенцева. – Кривий Ріг : СПД Щербенок С. Г., 2011. – 20 с.

ВОВК НАДІЯ

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК» НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Наскрізнi лiнii є засобом iнтеграцiї ключових i загально предметних компетентностей, навчальних предметiв та предметних циклiв; iх необхідно враховувати при формуваннi шкiльного середовища. Наскрізнi лiнii є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Мета наскрізних лiнii – «сфокусувати» увагу й зусилля вчителiв-предметникiв, класних керiвникiв, зрештою, усього педагогічного колективу на досягненнi життєво важливої для учня й суспільства мети, виразити ключові компетентності.

Наскрізна лiнii «Екологічна безпека та сталий розвиток» передбачає формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства.

При вивченнi трудового навчання у 5–9 класах реалізацiя наскрiзної змiстової лiнii «Екологічна безпека та сталий розвиток» пов'язана з формуванням в учнів: соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у збереженнi довкілля й розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколiнь.

Змiстова лiнii «Екологічна безпека та сталий розвиток» нацiлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирiшеннi питань збереження довкілля i розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколiнь. Одним iз провідних завдань у трудовому навчаннi є взаємовiдносини людини з природою, свiтом, на основi формування такого способу життя, який став би основою довготривалого ошадливого розвитку людства.

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках трудового навчання здійснюється під час художньо-образного сприйняття дизайнерської діяльності. Зокрема, у процесі аналізу-інтерпретації виробів-аналогів увага учнів має спрямовуватися на самоцінність природи, гармонію і красу світу, необхідність економного споживання природних ресурсів. У цьому сенсі об'єкти проектування виступають як ідеальні моделі, які допомагають у виборі найбільш оптимальних стратегій взаємодії людини і природи, людини і світу. Це сприяє вихованню емоційно-ціннісного ставлення учнів до природи, а також усвідомленню себе як частини світу в якому усе взаємопов'язано; виробленню у школярів екологічно-моральної поведінки та пошуку шляхів вирішення екологічних проблем; формуванню культури споживання школярів на основі особистісної причетності, щодо перегляду «споживчого» підходу, розуміння єдності національно-регіональних цінностей і глобальних людських пріоритетів.

У навчальній програмі «Трудове навчання» реалізацію цієї змістової лінії окреслено у розділі «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів» як: розуміння учнями того, що у різних видах проектної діяльності повною мірою відображається багатоплановість і складність навколишнього середовища (5 клас); усвідомлення підлітками відповідальності людини за збереження природного середовища свого краю, України та планети (6 клас); уміння висловлювати ціннісні ставлення щодо об'єктів проектування, які відображають життя і побут різних верств населення минулого та сучасності (5–9 класи).

Основні шляхи реалізації наскрізних змістових ліній передбачають формування особливостей організації освітнього процесу, а саме застосування:

1) конкретних форм (урок-лекція, урок-семінар, урок-дискусія, урок-«круглий стіл», урок-контроль знань, урок роботи в Інтернеті, урок-практикум, урок-дослідження, міні-проект тощо);

2) методів, які використовуються в різних поєднаннях: пояснювально-ілюстративний, що поєднує словесні методи (розповідь, пояснення, робота з літературними джерелами) з ілюстрацією різних за змістом джерел (довідники, карти, схеми, діаграми, натуральні об'єкти та ін.); частково-пошуковий, що ґрунтується на використанні географічних знань, життєвого і пізнавального досвіду учнів (бесіда); дослідницький (складання графіків, діаграм, схем, звітів, економіко-географічних характеристик території); роботи з різними джерелами географічного змісту та над творчими завданнями);

3) підходів (компетентнісний) та технологій навчання (проблемного, модульного, особистісно-орієнтоване, перевернутого навчання, критичного мислення тощо).

Вміння самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатність розвивати навички самостійного інформаційного і наукового пошуку, прогнозування та проектування, а також практична спрямованість, яка реалізується в ході виконання практичних робіт, аналітичних завдань та досліджень (розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації, а також передбачають розв'язання географічних, екологічних й соціально-економічних задач, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні-досліджень, дискусій, семінарів, презентацій, експертиз, круглих столів, ділових ігор, творчих робіт, індивідуальних і колективних проектів) та вміння опрацьовувати літературу, зокрема працювати з підручником є основою для досягнення поставлених мети та завдань вивчення предмету.

Сучасному вчителю необхідно урізноманітнювати форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з географії в різних режимах (традиційний, інтерактивний та самостійна робота) та використовувати традиційні й нетрадиційні види уроку географії, практичної й дослідницької, творчої роботи з географії та позакласного й профільного географічного навчання, що сприятиме формуванню не лише предметних (географічних), а й ключових компетентностей.

Така організація освітнього процесу передбачає зв'язок навчання з життям, підвищення мотивації учнів до навчання, реалізацію системно-діяльнісного підходу до навчання, розвиток самостійності й активності учнів, розвиток умінь адаптуватися до дійсності, уміння спілкуватися, співпрацювати з людьми в різних видах діяльності.

ВІТРУК ОЛЬГА, КЛЮД ОЛЕНА

ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з існуючими державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства.

Аналіз наукових джерел з педагогічної інноватики свідчить, що успішність інноваційної діяльності багато в чому залежить від психологічної готовності педагога до сприйняття і реалізації нововве-

день (М. Боришевський, Г. Головін, В. Загвязинский, Н. Клокар, Л. Мітіна, Є. Павлютенков, Н. Попель, О. Соснюк, О. Францева та ін.). У той же час питанням вивчення і розвитку психологічної готовності педагога до інноваційної діяльності приділяється недостатньо уваги.

Ефективність інноваційних процесів у системі професійно-педагогічної підготовки зумовлюється інноваційним середовищем вищих педагогічних навчальних закладів, яке забезпечує інноваційну діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу і, насамперед, розвиток готовності до нововведень як компонента професійної підготовки. У педагогічній науці поняття «інновація» вживають у таких значеннях: нововведення в освіті, зміни в освітній політиці, нові організаційні форми, результат інноваційного процесу, педагогічні інновації. Під педагогічною інновацією розуміють нововведення в педагогічну діяльність, зміни в змісті та технології навчання й виховання, метою яких є підвищення їх ефективності [2, с. 19].

Мета статті – аналіз психологічних аспектів готовності учителів до інноваційної педагогічної діяльності як особистісного утворення, що забезпечує успішність реалізації освітніх інновацій.

На сьогодні, інновації не можуть розглядатися як данина «моді», це – невід'ємний атрибут діяльності навчального закладу, умова збереження його конкурентоспроможності, забезпечення якості освіти: «Інноваційний процес є не поодиноким актом впровадження будь-якого нововведення через інновацію, а цілеспрямованої зміною станів, етапів по створенню, розповсюдженню, освоєнню та використання нововведень» [1].

Аналіз літератури показав, що термін «інновація» в сьогодні розуміється і тлумачиться неоднозначно. Інновація = «novatio» (оновлення) + in (в напрям), тобто innovatio – в напрямі змін. Особливість інновації в тому, що вона дозволяє створити додаткову цінність, дозволяє інноватору отримати додаткову цінність і пов'язана з впровадженням [6]. У рамках цього погляду інновація не є інновацією до того моменту, поки вона успішно не запроваджена і не почала приносити користь. На підставі сказаного ми вважаємо, що освітня інновація – це мотив, мета, процес і результат перетворюючої освітньої діяльності суб'єктів освітнього процесу в напрямі забезпечення ефективності та якості освіти.

Психологічні аспекти формування готовності особистості до інновацій знаходять своє відображення у дослідженнях особливостей ставлення людей до нововведень (В. Дудченко, Б. Сазонов, Т. Шукаєва, В. Юрченко), характеристик людського чинника інноваційних процесів та цільових орієнтацій учасників інноваційного процесу (А. Іскандаров, М. Лапін, Ю. Карпова, О. Хомерики), механізмів подолання інноваційних бар'єрів і розвитку мотиваційної сфери суб'єктів інноваційних процесів (Н. Городецька, А. Пригожин, А. Свенцицький, М. Кроз, Л. Подлесна), ролі і місця творчості в інноваційній діяльності (О. Дусавицький, С. Максименко, В. Моляко, Б. Твісс, Л. Хадсон), розвитку відповідних здібностей до реалізації нововведень (Б. Паригін, О. Советова).

У педагогічній науці інноваційна діяльність розуміється як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні (рефлексії) свого власного практичного досвіду за допомогою порівняння і вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів, отримання нового знання, якісно іншої педагогічної практики. Відповідно, об'єднуючи поняття освітньої і наукової інновацій, інноваційної діяльністю викладача будемо називати діяльність по перетворенню нових знань, ідей в педагогічні технології, впровадження їх у зміст освіти, в засоби навчання і т.д.

Загалом структура психологічної готовності особистості до професійної діяльності включає такі компоненти: мотиваційний (психологічна установка (для ситуаційної готовності), інтерес до діяльності, ставлення суб'єкта до цієї діяльності, потреба у досягненні успіху); пізнавально-операційний (знання про предмет і способи діяльності, розуміння своїх обов'язків, поставлених завдань, оцінка їх важливості, знання засобів досягнення цілей); емоційний (почуття відповідальності, впевненість в успіху); вольовий (управління собою, зосередженість на виконанні завдання), а також професійно важливі якості особистості й професійна самосвідомість.

До основних функцій інноваційної діяльності відноситься зміна компонентів педагогічного процесу: цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління і т.д.

Відмінні риси інноваційної діяльності педагога: новизна в постановці цілей і завдань; глибока змістовність; оригінальність застосування раніше відомих і використання нових методів вирішення педагогічних завдань; розробка нових концепцій, змісту діяльності, педагогічних технологій на основі гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу; здатність свідомо змінювати і розвивати себе, робити внесок в професію [4].

Серед факторів, що впливають на успішність інноваційної діяльності педагога ми виділяємо оволодіння інформацією (отримання, переробка, застосування), використання досягнень науки і технічного прогресу, знання закономірностей педагогічної науки, зовнішні фактори: державна освітня політика. Виділення внутрішніх і зовнішніх факторів обумовлено тим, що системи забезпечення якості повинні передбачати:

1) визначення ступеня відповідальності та обов'язків всіх зацікавлених організацій і закладів вищої освіти;

2) оцінку програм або навчальних закладів, включаючи внутрішнє оцінювання, зовнішні експертизи, участь студентів у діяльності оцінки та публікацію її результатів [7].

Таким чином, результати інноваційної діяльності педагога відбиваються на якості освіти, тому що продукується нове знання, розробляються нові педагогічні технології і відповідні технічні засоби навчання. Вважаємо, що професійними якостями педагога, які сприяють введенню ефективних змін у навчально-виховний процес є: 1) фахові знання; 2) психолого-педагогічна культура; 3) технологічна культура.

Саме готовність викладача до впровадження нових технологій навчання є важливим фактором інноваційних змін в організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти. Практика інноваційних технологій досить різноманітна, тому для впровадження у навчально-виховний процес оптимальним варіантом має стати той, що базується на проблемному та розвивальному навчанні, поєднанні фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи, що включають сукупність проблемних, частково-пошукових і дослідницьких методів навчання. В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і характеру практичної підготовки педагога.

Таким чином загальні характеристики психологічної готовності особистості конкретизуються в понятті «готовність до педагогічної діяльності» і набувають специфічних проявів у цінностях, смислах, мотивах, моральних позиціях, способах діяльності педагога як суб'єкта інноваційного процесу. У психологічному контексті готовність до інноваційної діяльності співвідноситься з особистісними структурами педагога, рівень сформованості яких суттєво впливає на успішність реалізації освітніх інновацій, а також професійної й особистісної самореалізації педагога

Література

1. Алексашина И. Ю. Учитель и новые ориентиры образования / И. Ю. Алексашина. – СПб., 1997. – 230 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Кузьміна Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л., 1985. – 156 с.
4. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. І. Клокар. – Київ, 1997. – 227 с.
5. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С. Д. Максименко, О. М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – № 3. – С. 68–72.

ГЕРНІЧЕНКО ІВАН

Хмельницький національний університет

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПОЄДНАННЯ ТРУДОВОГО І ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Нині проблема взаємодії людини й природи, а також впливу людства на навколишнє середовище загострилась і набула глобального масштабу. Розв'язання найважливіших проблем сучасності неможливе без розвитку екологічної освіти та виховання. Розширення зон екологічних нещастій і реальність всесвітньої екологічної катастрофи, яка наближається, висувають на порядок денний проблему невідкладної і життєво необхідної екологізації системи освіти.

Для вирішення екологічних проблем необхідна широкомасштабна екологічна підготовка усіх верств населення, під якою розуміємо психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування.

Завдання екологічного виховання – сприяти накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння і навички діяльності в природі. Це передбачає вміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах навчання у школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості школярів.

Перший етап (молодші школярі) – формуються перші уявлення про навколишній світ, про живу і неживу природу, про ставлення до природи, що виявляється в конкретній поведінці на емоційному рівні.

Другий (5–7 класи) і третій (8–9 класи) етапи передбачають накопичення знань про природні об'єкти, закономірності розвитку та функціонування біологічних систем, аналіз і прогнозування нескладних екологічних ситуацій, закріплення нормативних правил поведінки в навколишньому середовищі. Поглиблюються і розширюються знання про явища й закони природи, розкриваються причини екологічної кризи та обґрунтовуються шляхи збереження природних комплексів.

Четвертий етап (10–11 класи) – завершується узагальнення здобутих екологічних знань, здійснюється моделювання простих кризових ситуацій. У навчальні програми запроваджуються інтегровані курси різних природничо-екологічних дисциплін.

Значний внесок у виховання екологічної свідомості школярів, на нашу думку, може (і має) внести вчитель технологій. Складність у формуванні екологічних знань та умінь учнів під час занять з трудового навчання полягає у відсутності системного підходу до цієї проблеми в шкільних програмах і підручниках.

До основних недоліків, що виявляються в навчальному процесі, відносимо: а) відсутність наступності, цілеспрямованості і систематичності в організації еколого-трудової діяльності учнів; б) підміна виховної роботи в процесі трудового навчання окремими виховними моментами; в) слабка увага до організації інтелектуальних, практичних і емоційних процесів трудової діяльності у їх єдності; г) недостатній зв'язок між уроками та позакласними формами організації еколого-трудового виховання учнів.

Усі перераховані проблеми часто доводиться самотійно вирішувати учителеві технологій, при цьому він відчуває значні труднощі.

Учитель технологій – це фахівець-практик, організатор і вихователь учнівських колективів. І саме від його світоглядної позиції багато в чому залежить, як і в якому напрямі, з урахуванням яких пріоритетів будуть розгортатися виробничі й життєві процеси в майбутньому.

Він формує в учнів ставлення до праці, предметами якої є об'єкти природи. А тому в умовах глобальної екологічної кризи саме вчитель технологій покликаний сформулювати в учнів ціннісне і шанобливе, а не суто споживацьке ставлення до природи.

До еколого-виховної діяльності на уроках трудового навчання відносимо еколого-естетичне виховання та виховання шанобливого й відповідального ставлення до природи.

Формування екологічної відповідальності в школярів охоплює такі етапи: пробудження й підтримання інтересу до сучасних екологічних проблем; розвиток соціально значущих мотивів ставлення особистості до природи; розкриття універсальної цінності природи; формування системи екологічних знань і моральних переконань, відповідних умінь і навичок, узагальнених принципів і моделей поведінки та діяльності в природному середовищі; безпосереднє залучення учнів до природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності; оцінювання фактів взаємодії людини та природи, у т.ч. – результатів власної природоохоронної діяльності.

У процесі професійної підготовки майбутньому вчителю трудового навчання необхідно оволодіти системою знань про природу і механізми впливу науково-технічного прогресу на навколишній світ, матеріальне виробництво, розвиток творчого потенціалу людей, знань про економічні, екологічні, психологічні, етичні, соціально-економічні наслідки впровадження нових технологій. Це дозволить йому досить глибоко з'ясувати роль науково-технічного прогресу у вирішенні соціально-економічних проблем суспільства, усвідомити об'єктивні вимоги матеріального виробництва, що пред'являються до особистісних і професійних якостей людини, яка вступає в трудове життя, зрозуміти соціальну значущість гармонійного розвитку особистості в духовній і матеріальній сфері діяльності. Проте, як свідчить практика, проблема екологічної підготовки майбутнього вчителя технологій сьогодні вирішена не у повній мірі.

З огляду на недостатню ефективність традиційних методів упровадження екологічної інформації в курс трудового навчання, потрібні принципово нові підходи, які сприятимуть вихованню екологічного мислення, формуванню екологічної поведінки у підростаючого покоління, що створить у майбутньому можливість подолання екологічних негараздів. Найбільшою мірою, на нашу думку, це стосується шкільного предмету «Трудове навчання», що зазнає за останній час значних змін.

Екологічні проблеми є міждисциплінарними, мають комплексний характер. Тому в педагогічному ЗВО має здійснюватись філософська інтеграція різнорідних знань, поглядів на природу, людину та суспільство. Це вимагає орієнтування на нові принципи екологічної освіти, зокрема: оцінювання природи з різних позицій: економічних, соціальних, законодавчих, культурно-естетичних.

Основним завданням викладачів ЗВО є навчити майбутніх учителів технологій мислити такими категоріями, які б допомогли їм усвідомити свою природну сутність, невіддільність від природи, зрощення з нею, а звідси – й уміння застосовувати набуті знання для подальшого її збереження і розвитку, зокрема й завдяки екологічному вихованню учнів. Вирішальним чинником здійснення широкомасштабного екологічного виховання в школі є підготовленість учителів загальноосвітньої школи як носіїв екологічної культури до передавання цієї культури своїм підопічним.

Найбільш важливою складовою екологічної культури вчителя технологій вважаємо наявність сформованих професійних еколого-педагогічних умінь як умови його високої педагогічної кваліфікації. Звідси витікає, що в підготовці майбутніх учителів трудового навчання до діяльності в напрямі екологічного виховання цей аспект професійного навчання має зайняти чільне місце.

Дослідження та аналіз навчальних планів показують, що природничий аспект навчальних дисциплін складає незначну частку в загальному обсязі навчального навантаження в процесі підготовки майбутніх учителів технологій, питанням забезпечення екології навколишнього середовища в навчальних програмах відведено занадто мало місця. Більшість випускників не мають відповідного рівня екологічної культури, яка дозволила б на рівні переконань розв'язувати екологічні проблеми, активно брати участь у природоохоронній діяльності. Крім того, як показує практика, майбутнього вчителя технологій не вчать основам теорії екологічного виховання, тобто його еколого-педагогічна підготовка є незадовільною.

У підготовці майбутнього вчителя технологій особливе місце має займати формування етично-екологічної свідомості і громадянського відчуття служіння ідеї охорони природи, розуміння її міжнародного значення і необхідності сформувати відповідні цінності в своїх учнів. Учитель технологій має володіти певним рівнем екологічної компетентності і бути носієм екологічної культури, тобто він має бути озброєний системою наукових знань, умінь, навичок і ціннісних установок, що забезпечують професійну можливість передати відповідний досвід культури раціонального природокористування своїм учням. Враховуючи таку високу значущість сформованості екологічної культури як показника високої педагогічної кваліфікації вчителя технологій, важливо максимально повно виявити і реалізувати потенціал, закладений в системі його професійної підготовки у ЗВО.

Оптимальне поєднання екологічної підготовки майбутніх учителів технологій з підготовкою з інших дисциплін гуманітарного, природничо-наукового та професійно-практичного циклів у контексті концепції стійкого розвитку забезпечить необхідну системність педагогічного процесу.

ДРАГІЄВА ЛЮДМИЛА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

АКТУАЛЬНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Зміни, що відбуваються інтенсивними темпами в сучасному суспільстві, вимагають від закладів вищої освіти підготувати високоякісно і багатогранно освічених, ділових людей, здатних до співпраці, роботі в команді, мобільних, конструктивних, готових до гнучкої адаптації в різних життєвих колізіях, які вміють здобувати необхідні знання, застосовувати їх на практиці при вирішенні різноманітних проблем протягом усього життя, навчених самостійно і критично мислити, здатних до творчості, які вміють генерувати нові ідеї, бути комунікабельним, толерантним, а також працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня. Прийти до такого результату професійної підготовки фахівців можливо переглянувши зміст освіти через призму компетентнісного підходу, проблеми якого широко розглядалися в методологічному та теоретичному аспектах багатьма дослідниками (В. А. Сластьонін, Н. В. Кузьміна, І. О. Зимня, Р. Уайт, К. Скала та ін.).

Особливою актуальністю зміни в професійній підготовці сучасних фахівців набувають в контексті підготовки майбутнього вчителя, педагога, викладача бо саме представники цієї професії повинні не тільки володіти цими характеристиками, але і бути готові до діяльності по формуванню ключових компетенцій у підростаючого покоління. Унікальність педагогічної діяльності в тому, що вона покликана як би заповнити прогалину, розрив між культурою і формуючою людиною: допомогти йому зробити те, що він ще не вміє робити; вирішити завдання, до вирішення яких він абсолютно не готовий і для цього йому треба зробити перехід до абсолютно нових форм діяльності. Від рівня професійної компетентності педагога, від його громадянської позиції безпосередньо залежить духовний розвиток сучасного суспільства, результати соціальної діяльності і вигляд підростаючого покоління.

На сучасному етапі, коли традиційні форми навчання поступаються місцем більш продуктивним формам, суть педагогічної діяльності і підготовка студентів педагогічних закладів освіти орієнтується на те, щоб майбутній педагог був здатний допомогти своєму учневі усвідомити його власну потребу, ще невідому йому самому; зіштовхнути з новим світом речей, подій і вчинків і пробудити бажання вдосконалити себе, постійно переживати дефіцит компетентності. Тобто функції вчителя не зводяться до інформаційних, технічних і т.п., найважливішою особливістю педагогічної діяльності є те, що вона є гуманітарна система, зі своїми законами.

Сучасний технологічний процес вимагає від особистості прояву таких професійних якостей як гнучкість мислення, вміння адаптуватися в умовах, що змінюються, самоосвіта, саморозвиток, підвищення кваліфікації, підвищення якості знань самостійно.

Перехід до підготовки вчителів на якісно нову основу відкриває великі перспективи в соціальному і педагогічному планах, що буде сприяти підвищенню її престижу в закладах освіти і суспільстві в цілому.

Системоутворюючим стрижнем професійної підготовки педагога виступає психолого-педагогічний і методичний блок дисциплін і підготовка фахівця на фундаменті компетентнісного підходу, а, отже, майбутній педагог повинен володіти ефективною діагностикою ситуації розвитку особистості дитини; вміти здійснити оцінку та проектування механізмів, ресурсів його розвитку; володіти педагогічними технологіями. Однак, зміст педагогічної освіти далеко не в повній мірі ідентично тій професійній реальності, з якої на практиці зіткнеться майбутній педагог. Основним завданням вчителя є формування нових відносин, побудованих в творчій атмосфері пошуку, заснованих на гуманістичній у співпраці.

Впровадження інноваційних засобів в освітній процес сприяє підвищенню якості навчання, зацікавленості учнів і викладачів, розвитку компетенцій і є важливою стадією процесу реформування традиційної

системи освіти в контексті глобалізації. Однією з таких методик, яка вчить знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати та розв'язувати поставлені задачі є методика web-квестів [1].

Перевагами застосування інтерактивного навчання у закладах освіти є: встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування; отримання учнями можливості бути більш незалежними і впевненими в собі; заохочення викладачем студентів до співпраці; отримання учнями можливості подолати проблему мовного бар'єру; нівелювання авторитарної позиції викладача; залучення до роботи кожного учня; допомога із відсталими студентами; постійне й активне використання раніше набутого досвіду [2]. Таким чином, інтерактивні форми навчання можуть служити ефективним засобом підвищення пізнавальної активності учнів на уроках. Сказане вище обумовлює актуальність застосування інтерактивних методів навчання на заняттях при формуванні пізнавальної активності учнів [3].

Підготовка майбутнього педагога має здійснюватися шляхом запровадження у навчальний процес інтерактивного навчання, використання якого є міцним стимулюючим чинником активної пізнавальної діяльності на заняттях, максимально розвиває здатність студентів до комунікації, взаєморозуміння у процесі педагогічно організованого співробітництва, діалогу та спілкування [4]. Це дозволяє надати процесу навчання комунікативної спрямованості, забезпечити оволодіння студентами технікою спілкування: арсеналом засобів і прийомів, що дозволяють досягати в спілкуванні своїх цілей.

Освітні технології, інтерактивні методи навчання, нестандартні форми педагогічної діяльності, які дозволяють учневі організувати свою навчальну працю в умовах, наближених до реальних, дають очікуваний ефект. Застосування різних інтерактивних технологій не тільки оптимізує навчальну діяльність учнів, а й підвищує рівень педагогічної майстерності вчителя розширює діапазон методів і прийомів роботи, піднімає рівень його професійної ерудиції.

Література

1. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс] / О. В. Ільченко. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/.
2. Остапчук Д. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах / Д. Остапчук, Н. Мирончук // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : зб. наук. пр. / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. С. С. Вітвицької, канд. пед. наук, доц. Н. М. Мирончук. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 140–143.
3. Наметова К. Н. Актуальность использования интерактивных методов обучения на уроках естественнонаучного цикла, как средство формирования познавательной активности учащихся [Электронный ресурс] / К. Н. Наметова, Р. А. Рафиков, Т. А. Петерсон [и др.] // Молодежный научный форум: Гуманитарные науки : электрон. сб. ст. по мат. XXVIII междунар. студ. науч.-практ. конф. № 9 (27). – Режим доступа: [https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/9\(27\).pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/9(27).pdf) (дата обращения: 07.10.2019).
4. Сідельник Н. В. Інтерактивні методи навчання майбутніх педагогів у вищій школі / Н. В. Сідельник // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. пр. – Вип. 47. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 6–9.

КРАСИЛЬНИКОВ СЕРГІЙ
Хмельницький національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН КУРСІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БАКАЛАВРАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Характерною ознакою сьогодення є широке впровадження інформаційних технологій у всіх сферах діяльності людини, зокрема і при підготовці фахівців для галузей народного господарства. Реалізація вимог часу щодо інформатизації освіти відбувається шляхом запровадження стандартів нового покоління, що містять набір очікуваних результатах навчання майбутніх фахівців на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності. Водночас, заклади вищої освіти (ЗВО) користуються правом формувати освітні програми, наповнювати їх навчальними дисциплінами, вивчення яких дозволяє здобувачам вищої освіти досягти очікуваних результатів навчання, у т.ч. опанувати інформаційними технологіями [1].

При підготовці бакалаврів професійної освіти за спеціалізацією «Транспорт» на досягнення результату навчання «володіння навиками проектування деталей, вузлів, механізмів, пристроїв та їх комп'ютерного моделювання» націлена низка дисциплін, а саме «Інформатика» (4 кредити ЄКТС), «Інженерна та комп'ютерна графіка» (8 кредитів ЄКТС), «Пакети прикладних програм» (4 кредити ЄКТС). Зокрема, при вивченні дисципліни «пакети прикладних програм» майбутній фахівець має ознайомитися з роботою низки прикладних програм, у т.ч. графічною комп'ютерною програмою КОМПАС – 3D для створення плоских креслень деталей, планів діляниць та цехів автомобільних підприємств, об'ємних моделей геометричних тіл, навчитися використовувати прикладні програмні засоби для побудови інформаційних транспортних систем; вирішувати завдання управління транспортній галузі з застосуванням системи управління базами даних MS Access тощо.

Для ефективної організації навчального процесу з вищезгаданої дисципліни актуальним є питання вибору певних прикладних програм. При цьому, вагомим критерієм постає їх вартість, оскільки ліцензування й оновлення стаціонарного програмного забезпечення потребує значних фінансових витрат. Значна економія витрат на вивчення інформаційних технологій досягається ЗВО за рахунок розроблення власних і використання існуючих веб-аналогів, онлайн-курсів.

Прикладом такого вирішення проблеми забезпечення освітнього процесу необхідними програмними продуктами може бути досвід Хмельницького Національного університету щодо використання платформи MOODLE. Ця система використовується як інтерактивний засіб для самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання. Серед позитивних аспектів використання платформи є: можливість розміщувати на курсі навчальні матеріали будь-яких форматів: текстові матеріали, рисунки, графіки, аудіо- та відеофайли, презентації тощо; створювати ефективну систему контролю знань: розміщувати завдання, тести; забезпечувати налаштування необхідних умов контролю; здійснювати постійний моніторинг всіх дій студентів, інформувати їх про майбутні події тощо. Незважаючи на переваги використання MOODLE, можна відзначити як недолік значні витрати часу на підготовку навчальних курсів.

Відтак, актуальним є використання готових он-лайн курсів, які розміщені в Україні на платформах Prometheus, Coursera, edX, UdeMy. До переваг використання он-лайн-навчання можна віднести: доступ до програм найкращих університетів світу; актуальна інформація, технології; безкоштовність навчання; можливість навчання в зручний час; отримання сертифікату після успішного он-лайн навчання, що збільшує шанси на працевлаштування. Європейська практика визнання такої форми неформальної освіти добре відома, вона базується на єдиному атестаті онлайн-освіти [2].

Отже, враховуючи переваги використання онлайн-курсів, вважаємо доцільним поєднання традиційних аудиторних занять з курсу «Пакети прикладних програм» з самостійним опануванням відповідних онлайн-курсів як обов'язкових компонент освітньої програми підготовки бакалаврів професійної освіти за спеціалізацією «Транспорт». Зокрема, при вивченні розділу «Веб-технології» актуальним є використання он-лайн курсу Prometheus «Основи Web UI розробки» [3], який розрахований на п'ять тижнів навчання і містить теоретичні матеріали, відеоуроки, практичні завдання з мови HTML, каскадних таблиць стилів та мови Java Script. Для закріплення вивченого матеріалу в курсі використовуються тести. Результати тестування та виконання практичних завдань впливають на загальний бал з курсу і на отримання сертифікату. Наявність сертифікату про успішне завершення он-лайн курсу дозволяє студенту претендувати на вищу оцінку з дисципліни «Пакети прикладних програм».

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 8.10.2019).
2. Навчання онлайн. У Європі розроблений єдиний атестат онлайн-освіти. URL: http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/44715/ (дата звернення: 8.10.2019).
3. Найкращі онлайн-курси України та світу. Сайт PROMETHEUS. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 8.10.2019).

КУЛІНКА ЮЛІЯ

Криворізький державний педагогічний університет

ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВА КОМПОНЕНТА ДИЗАЙН-ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Поява нових матеріалів та технологій породила проміжну між мистецтвом і технічним конструюванням форму діяльності людини – дизайнерську, що забезпечує оновлення форм предметів відповідно до сучасних естетичних норм, удосконалення їх конструктивних і функціональних властивостей. Це цілком відповідає головній меті трудового навчання – формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя та активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства. Сьогодні художньо-проектна діяльність набуває важливого значення як різновид творчої діяльності особистості, спрямованої на створення цілісного предметно-технічного середовища.

Відповідно до структури, дизайн – це один із видів художньо-проектної культури, а дизайн-підготовка передбачає формування мотиваційно-ціннісного, когнітивного та процесуального компонентів дизайн-підготовки студентів. На цьому наголошують ряд дослідників: Н. Валькова, В. Глазичев, О. Голікова, Ю. Грабовенко, В. Даниленко, А. Дмитрук, Н. Дубова, Є. Зенкевич, Л. Кулеєва, С. Кучер, Є. Лазарев, С. Михайлов, Ю. Срібна, В. Тименко, В. Титаренко та ін.

Проблеми розвитку дизайну та дизайнерської освіти досліджувалися за різними напрямками, а саме: як засіб розвитку творчих здібностей особистості (О. Вишнеvsька), методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну (О. Генісаретський), проектна культура та естетика дизайнерської творчості (В. Сидоренко), врахування етнокультурного середовища як важливої умови формування конструктивних умінь (В. Тименко), предметне середовище існування людини на основі культурологічного підходу (О. Шевнюк).

Соціальне призначення дизайн-освіти полягає у тому, щоб створювати предмети як промислового, так і не промислового виробництва, які здатні зробити «людським» навколишній світ. Тому саме дизайн призначений здійснювати масову культурно-естетичну комунікацію, щоб передати через предмети побуту, засоби виробництва, речі повсякденного використання певний тип естетичного смаку. Дизайн-освіта пов'язує в одне ціле матеріальну та духовну культуру суспільства, забезпечуючи цілісність цивілізації. Дизайн вимагає врахування будь-якої новації у зміні предметного світу. Тому наше **завдання** – дослідити можливості художнього проектування для дизайн освіти майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Художньо-проектна діяльність є змістовою компонентою дизайн-освіти. Виходячи зі змісту трудового навчання майбутньому вчителю трудового навчання та технологій необхідно мати відповідну художньо-проектну підготовку. Тому особлива відповідальність у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій до навчання учнів загальноосвітньої школи художньому проектуванню або дизайну покладається на педагогічні ЗВО. Доведено, що фахова підготовка майбутнього вчителя трудового навчання та технологій здійснюється за наступною схемою: образотворча, загально-технічна, технологічна, творчо-конструкторська та художньо-проектна підготовка. Саме художньо-проектна підготовка здійснюється завдяки дизайнерській діяльності. Про це наголошено у працях Н. Дубової, М. Курача, С. Кучер, В. Харитонової та ін.

Так, Н. Дубова наголошує, що у підготовці майбутнього вчителя технологій необхідним є визначення «обсягу дизайнерських знань та вмінь для процесу проектування виробів, а також необхідними є спеціальні знання, зокрема, знання основ композиції, формування і розвиток у них композиційних вмінь та навичок, які необхідно використовувати в художньо-конструкторській діяльності» [1, с. 28]. Робота майбутнього вчителя трудового навчання та технологій по художньому проектуванню ґрунтується на наступних позиціях: 1) суб'єктивне сприйняття предметного світу; 2) зовнішня форма предмета; 3) співвідношення; 4) об'ємно-просторова будова; 5) матеріал.

Вивчаючи методику проектування в процесі фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, авторка за необхідне відзначити існування двох умов проектування, що диктує різні шляхи реалізації: модернізація та створення принципово нового технічного продукту [1, с. 29]. Ми погоджуємося з цією думкою.

Основним завданням педагогічної освіти сьогодні Ю. Срібна вважає пошук інноваційних підходів до взаємодії з дизайном у трьох основних напрямках: зміст дизайнерської освіти може включатися в процес підготовки фахівців і стати частиною програмного матеріалу; феномен дизайн-освіти можна розглядати як підґрунтя фахової підготовки вчителів трудового навчання; теоретична педагогіка мусить орієнтуватися на проектні підходи дизайну в освіті, як колись у виробництві це зробили піонери дизайну – теоретики і практики предметної творчості [3, с. 53].

С. Кучер доводить, що системність організації дизайн-підготовки вчителя технологій пов'язана з використанням теоретичної бази дизайн-освіти. Основою для формування у майбутнього вчителя трудового навчання та технологій професійного багажу з дизайн-підготовки, дослідниця виділяє «задачі дизайну на сучасному етапі, концептуальні засади предметно-перетворювальної діяльності у різних галузях людської життєдіяльності, історія становлення дизайну як характеристика переходу свідомості людства від декоративно-прикладного мистецтва до художнього проектування» [2, с. 179].

В. Тименко [4], займаючись питаннями впровадження художньо-проектної діяльності в практику українських шкіл, називає художню працю якісно новим видом проектної діяльності, у якій поєднуються елементи технічної та художньої творчості, елементи трудового навчання та образотворчого мистецтва. У художньому проектуванні вчений передбачає три взаємопов'язані структурні складові: формування творчого задуму в художній формі (мовленнево-творчі дії: твори мініатюри, вірші, фрагменти казок та інсценізації тощо); графічне зображення проектного зразка (використання графічних і художніх засобів художньої виразності, для розробки проектних макетів, моделей, композицій, які б ілюстрували словесно-сформульовані творчі задуми); виготовлення пошукового макета з різних матеріалів (художньо-трудова дія: художнє конструювання з різних пластичних матеріалів, з метою предметного втілення графічних зображень у пошукових макетах моделях, композиціях) [4, с. 15].

Таким чином, для ефективної організації художньо-проектної діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій процес фахової підготовки у педагогічному ЗВО необхідно спрямувати на змістове наповнення дизайн-освіти через сукупність знань, умінь і навичок та здатності студентів до художнього проектування художньо-творчими засобами, а саме: знання основ проектування та принципів організації дизайн-освіти; вміння методично грамотно вести роботу в різних техніках, у тому

числі з основ дизайну; здатність оволодіння художньо-образною сферою; добувати, розширювати та поглиблювати знання, удосконалювати практичні уміння і навички у сфері технологій і мистецтва; здійснювати дизайн-проекування; вирішувати художньо-проектні завдання.

Література

1. Дмитрук А. Г. По законам красоты. О дизайнерском творчестве. Київ : Мистецтво, 1985. 78 с.
2. Кучер С. Л. Теоретичні і методичні засади неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг. 2018. 616 с.
3. Срібна Ю. Л. Обґрунтування ефективності підготовки майбутніх учителів трудового навчання до навчання учнів основ дизайну. *Молодий вчений*. 2018. № 5.3 (57.3). С. 52–56.
4. Тименко В. П. Дизайн-освіта в дитячому садку і початковій школі. *Палітра педагога*. 1999. № 1. С. 14–17.

МІЩЕНКО ОЛЕНА
Хмельницький національний університет

РОЛЬ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА У БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБІВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ»

Сучасне суспільство потребує висококваліфікованих бакалаврів професійної освіти спеціалізації технологія виробів легкої промисловості, оскільки саме вони здійснюють підготовку робітничого потенціалу країни, від якого залежить економічна могутність держави та добробут нації [1].

Бакалавр професійної освіти швейного профілю сучасної професійної школи – це педагог, який добре знає всі процеси швейного виробництва, володіє методикою організації професійного навчання учнів ПТНЗ, є креативною особистістю, здатною розкрити творчий потенціал і внутрішні ресурси кожного учня, є гідним представником національної школи.

Успішне здійснення підготовки бакалаврів професійної освіти швейного профілю високої кваліфікації вирішальною мірою залежить від якості процесу навчання проектно-конструкторських дисциплін.

Серед дослідження процесу розвитку практичних занять у студентів закладів вищої освіти варто відзначити наукові доробки В. Олексенко, В. Ортинського, В. Андрущенко, В. Білик, С. Грабовської, С. Негоди, Ю. Романенко, Е. Цупикової, О. Янченко та ін. У той же час, проблема розвитку сучасних форм практичних занять щодо вивчення дисципліни «Конструкторсько-технологічна підготовка виробництва» у бакалаврів професійної освіти спеціалізації технологія виробів легкої промисловості не стала предметом окремих наукових досліджень.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сучасних тенденцій розвитку практичних занять з дисципліни «Конструкторсько-технологічна підготовка виробництва» у бакалаврів професійної освіти спеціалізації технологія виробів легкої промисловості.

Практичне заняття – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань. Головне їх завдання – закріплення, переведення у довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь з тієї чи тієї навчальної дисципліни, оволодіння апаратом наукових досліджень. Цю форму занять проводять у лабораторіях або аудиторіях, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою [2].

Практичні заняття є основною організаційною формою навчання при формуванні компонентів проєктувальної компетентності у майбутніх бакалаврів професійної освіти швейного профілю.

Як відомо, компетентність, за національним освітнім глосарієм вищої освіти, визначено як «динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1].

Спеціалізовані компетентності для бакалаврів професійної освіти спеціалізації технологія виробів легкої промисловості передбачають готовність випускника до проектно-конструкторської діяльності та використання інформаційних технологій при проєктуванні виробів легкої промисловості та його здатність виготовляти вироби легкої промисловості, використовуючи нові види професійного устаткування, нормативно-технологічну документацію та систему управління якістю.

Практичні заняття з дисципліни «Конструкторсько-технологічна підготовка виробництва» проводяться в навчальній лабораторії та підприємствах галузі.

Одним з видів практичної роботи є екскурсія на швейне підприємство, яке проводиться з метою практичного вивчення студентами його структури, сучасної техніки і технології виробництва, наукової організації праці, прийомів і методів праці.

Екскурсія на виробництво – це організаційна форма навчання, яка створює умови для впливу на емоційну сферу особистості студента, сприяє розвитку спостережливості, формуванню умінь виділяти суттєві об'єкти з великої сукупності представлених до огляду, дає багатий матеріал для його подальшої аналітичної діяльності [3]. На думку автора, саме на екскурсії у свідомості студента відбувається закріплення й конкретизація набутих теоретичних занять знань, розкриття актуальності навчального матеріалу, осмислення шляхів застосування знань і вмінь на практиці, у подальшій професійній діяльності. Крім того, більше 70 % інформації, одержаної на екскурсії, складає зорова й слухова наочність.

Під час екскурсії студенти ознайомлюються зі структурою, обладнанням та основними напрямками роботи швейного підприємства. В наслідок чого у них відбуваються логічні операції: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення отриманої інформації.

Основними методами навчання під час екскурсії є: спостереження, розповідь екскурсовода, розгляд та аналіз екскурсійних об'єктів, фіксація результатів спостереження (короткі записи, замальовки, фото). В якості екскурсовода виступають провідні фахівці підприємства. Взагалі, під час екскурсії на виробництво студенти спостерігають та знайомляться зі: структурою підприємства; видами та роботою цехів; устаткуванням, процесом проектування та виготовлення швейних виробів.

Основна частина екскурсії відбувається в експериментальному цеху, де студенти спостерігають за видами робіт та їх змістом. За видом трудової діяльності процеси підготовки виробництва поділяються на дослідні, конструкторські, технологічні, виробничі та економічні. Це комплекс послідовно пов'язаних наукових, проектно-конструкторських, технологічних, організаційно-економічних та інших заходів, направлених на створення і впровадження у виробництво нових видів виробів, технологічних процесів і вдосконалення раніше освоєних конструкцій та технологій.

Студентам пояснюють зміст та особливості роботи відділів цеху: конструкторського, технологічного та планування технічної підготовки виробництва. Також студенти знайомляться з обладнанням цеху та особливостями його роботи.

Заключним етапом екскурсії є обробка матеріалів та підведення підсумків, який розпочинається відразу після проведення екскурсії. Викладач ставить питання студентам з метою відтворення головних моментів екскурсії. Для більш глибокого закріплення результатів – студенти оформлюють звіт до практичної роботи. На основі зібраних матеріалів студенти складають комплексну характеристику підприємства за розробленим планом: структура підприємства; загальний перелік цехів і видів робіт, які там проводяться; детальна характеристика структури, обладнання та робіт експериментального цеху.

Оцінювання діяльності студентів під час екскурсії проводиться у відповідності до активності студента на підприємстві та за оформлення звіту. Також для закріплення матеріалу проводиться підсумкова конференція, на якій студенти діляться враженнями щодо побачених під час екскурсії об'єктів.

Під час екскурсії студенти не лише суттєво доповнюють і розширюють знання про види робіт експериментального цеху, намагаються глибше зрозуміти значення та обсяг конструкторсько-технологічної підготовки виробництва, активізують свою пізнавальну діяльність в видах та асортименті одягу, що має попит для певного регіону.

Література

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. – 2-е вид., перероб. і допов. – Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
2. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / В. Л. Ортинський. – Київ : ЦУЛ, 2009. – 472 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Побудова лекал деталей одягу різного асортименту : навч. посіб. / А. Л. Славінська. – 3-тє вид., випр. і допов. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – 173 с.

ОЛЕФІРЕНКО ТАРАС

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ВЧИТЕЛЯ

В умовах реформування, загальної, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти України проблеми професійного розвитку вчителя/викладача набувають особливого значення. Ефективне професійне становлення особистості вчителя відбувається за умов наявності внутрішньої мотивації та система-

тичного стимулювання на формування професійної компетентності, усвідомленої чіткої програми розвитку професійної кар'єри вчителя та наявності такої програми у адміністрації закладу освіти.

При цьому важливість і комплексний характер проблематики побудови професійної кар'єри вчителя підтверджуються не тільки обставинами особистісного зростання, а й підвищеним інтересом керівників закладів освіти до проблематики розвитку людського капіталу.

Сучасні дослідники і теоретики прагнуть розглядати кар'єрне зростання в контексті змін, які зачіпають і вчителів, і заклад освіти, і соціум, в межах якого діє заклад освіти.

Разом з тим на практиці фіксується ряд проблем, пов'язаних як із професійним розвитком особистості вчителя, так і з управлінням його кар'єрою. Це обумовлено тим, що на стадії вступу до закладу вищої освіти абітурієнти несвідомо підходять до вибору виду майбутньої професійної діяльності, більшість вчителів слабо займаються власним професійним розвитком, недостатньо звертають увагу на перспективи свого кар'єрного розвитку, а також управління кар'єрою в рамках управління персоналом закладу освіти проходить безсистемно, не має наукового обґрунтування.

Відсутність цілеспрямованого впливу на процес формування та розвитку професійної кар'єри вчителів призводить до зниження ефективності використання ресурсів закладу освіти. Оскільки, найвищі досягнення в певному соціально значимому виді професійної діяльності є результатом взаємодії високого професіоналізму і творчої майстерності особистості.

Вивчення психолого-педагогічних основ феномену професійної кар'єри дозволяє врахувати висхідні і низхідні фази розвитку, критичні періоди життя, а також вплив соціально-економічних та особистісних факторів на розвиток особистості вчителя.

Специфіка трудової діяльності сучасного вчителя обумовлюється специфікою середовища, наявністю постійних контактів з людьми, які мають різноманітні темпераменти, необхідністю витримувати емоційну стійкість. Професія вчителя пов'язана з постійним напруженням, що створює передумови для постійного розвитку та вдосконалення в межах обраної професії.

Важливо, щоб вчитель визначав особливості навчання учнів заздалегідь, встановлюючи чіткі очікування і результати взаємодії з учнями. Вчителі, які не мають плану дій та не передбачають реакцій учнів, не тільки втрачають цінний навчальний час, але часто не отримують поваги від своїх учнів.

Вчителі повинен входити в свій клас кожен день з позитивним настроєм. Кожна людина проходить через особисті випробування, з якими буває важко впоратися. Не зважаючи на те, що у всіх бувають жакливі дні, включаючи й вчителів. Важливо, щоб особисті проблеми вчителя не заважали його здатності до навчання. Не слід забувати, що при роботі з дітьми необхідно частіше ніж з дорослими створювати моменти психологічної релаксації. Для цього вчитель повинен включати гумор в свої щоденні уроки. Це може бути історія як пов'язана зі змістом навчального матеріалу так й відсторонений матеріал з досвіду вчителя, інших учнів тощо. Учням сподобається приходити в ваш клас, тому що вони люблять сміятися і дізнаватись про щось нове.

Навчання повинно бути захоплюючим. Ніхто не хоче проводити час в класі, де лекції і конспектування є нормою. Учням подобаються практичні заходи, де можна виконувати певні навчальні дії, де вони можуть вчитися активно. Учні з ентузіазмом ставляться до активних і наочних уроків, заснованих на застосуванні різних технологій.

У кожного учня є пристрасть до чогось. Вчитель повинен використовувати ці інтереси і пристрасті в своїх інтересах, включаючи їх в свої уроки. Опитування учнів є гарним способом вимірювання цих інтересів. Як тільки вчитель дізнається, що цікавить його клас, він має знайти творчі способи інтегрувати цей інтерес у свої уроки. Гарний учитель використовує інтереси учнів в активізації освітнього процесу.

Слід пам'ятати, що учні живуть не лише у межах вашого класу й виконання домашнього завдання не єдина їх мета діяльності поза школою. Учителю необхідно розмовляти з учнями про їхні інтереси і позакласні заходи, в яких вони беруть участь. Цікавтеся їхніми інтересами, навіть якщо ви не поділяєте їхню пристрасть. Подумайте про позакласні заходи, що відбуваються в цей конкретний день, і постарайтеся не перевантажувати своїх учнів.

Учні ніколи не будуть поважати вчителя, якщо він їх не поважає. Вчитель ніколи не повинен кричати, використовувати сарказм, виділяти учнів з негативного боку або намагатися принизити їх. Це призведе до втрати поваги з боку всього класу. Деякі учні потребують такого вчителя, який витратить більше часу ніж це передбачено програмою для засвоєння навчального матеріалу. Тому, вчителі надають можливість учням на додаткове навчання у вільний час від занять.

Отже, психолого-педагогічні компоненти, що впливають на побудову професійної кар'єри вчителя визначаються: рівнем мотивації професійної діяльності; здатністю до емпатії; рівнем агресивності; рівнем нервово-психічної стійкості; рівнем емоційного вигорання; сформованістю моральних, філософських, естетичних цінностей; психолого-педагогічною майстерністю; професійною і загальною ерудицією; культурою поведінки; колом інтересів; стилем спілкування; дотриманням прав та обов'язків тощо.

АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ПОДАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІНИ «АВТОМОБІЛІ»

Одним з центральних елементів методики навчання будови автомобіля, які в тому чи іншому матеріальному чи ідеальному вигляді реалізують цілі, принципи, зміст, методи та форми навчання є дидактичні засоби. Засоби навчання використовуються при реалізації всіх педагогічних процедур: пояснення знань, опрацювання знань і умінь, мотивації і контролю засвоєння.

Вибравши за ознаку класифікації дії викладача, можна поділити засоби навчання на засоби подання інформації; засоби отримання відповіді від тих, кого навчають; засоби аналізу і оцінки відповідей; засоби прийняття рішень про подальші дії тих, кого навчають [1].

Крім того, засоби навчання можна поділити на види залежно від змісту інформації, носіями якої вони є, і форми, в якій ця інформація представлена. Засоби навчання слугують для подання і отримання знань про об'єкти і дії з ними, формулювань завдань, питань і задач, а також відповідей студентів і вказівок про подальші дії. За формою подання інформації засоби навчання можуть бути розділені, з одного боку, на матеріальні і знакові, а з іншого – на візуальні, слухові, тактильні і комбіновані.

За своїм призначенням засоби навчання поділяються на три групи: 1) інформативні – дозволяють прискорити сприймання складної і великої за обсягом інформації і оптимально орієнтуватися в оперативних діях; 2) оперативні – можливість здійснювати певні завдання і операції; 3) контрольні – призначені для перевірки засвоєних знань. Окремою групою виділяють також технічні засоби навчання.

Процес формування фахових знань з будови автомобіля у майбутніх інженерів-педагогів пов'язаний як з предметно-матеріальною, так і з діяльністю абстрактно-інтелектуальною.

Це обумовлює необхідність використання як матеріальних, так і ідеальних (нематеріальних) засобів формування знань з будови автомобіля. Серед ідеальних засобів навчання виділяють окремо «знаневі засоби» (репрезентують декларативні знання) і операційні (репрезентують процедурні знання) [2].

Значний вклад в теорію і практику розроблення засобів навчання внесли розробники і послідовники теорії поетапного формування розумових дій: Б. Ц. Бадмаєв, Т. В. Габай, П. Я. Гальперін, І. П. Калюшина, Ю. І. Машбиць, З. О. Решетова, Н. Ф. Талізін та ін. Представники цієї школи виділяють в засобах навчання мотиваційно-цільову, орієнтувальну, виконавчу, контрольну та коригувальну частини. За провідною орієнтувальною частиною ці засоби навчання одержали назву схем орієнтувальної основи дій (ООД) [3]. Традиційно виділяють три види схем ООД. Перший вид схем ООД характеризується неповним складом орієнтирів, який методом помилок визначається суб'єктом і призначений для аналізу конкретного завдання. Другий вид схем ООД визначається новим складом орієнтирів, що надається суб'єкту навчання в готовому вигляді. Схеми ООД третього виду мають повний склад орієнтирів, що придатний для цілого класу задач. Суб'єкт навчання одержує склад орієнтирів у повному вигляді, але для розв'язання конкретної задачі самостійно складає часткову схему ООД.

До групи засобів навчання, що репрезентують процедурні знання, належать також структурні формули навчального матеріалу і навчальних задач А. М. Сохора [4]. Ці структурні формули мають вигляд графів. Вершинами графів є логічні елементи міркувань, що потрібні для розв'язання задачі, а гілки – переходи між логічними елементами. Позитивною рисою цих засобів є можливість відображення усіх варіантів розв'язання задачі. Ці засоби можна також віднести до засобів формування переважно процедурних знань.

Загальним недоліком розглянутих вище засобів навчання є те, що вони дозволяють керовано формувати у студентів, в першу чергу, процедурні знання, при цьому система декларативних знань формується некеровано, як додатковий результат.

Велику групу складають засоби навчання, що формують переважно декларативні знання. Інформаційну основу більшості засобів цієї групи складає формування дерева (графа) навчального матеріалу. До цієї групи можна віднести мереживу модель, яка являє собою сукупність взаємозв'язаних понять [5, с. 157]. Ця мережа складається з понять різних категорій: об'єктів, властивостей, операцій, подій і т.д.

Якщо предметну галузь розглядати як сукупність понять і зв'язків (відношень) між ними, то семантичні мережі дають можливість представляти знання про предметну галузь в предметній і структурованій формі. Семантичні мережі забезпечують подання предметної галузі у вигляді *орієнтованого графа*, вершинами якого виступають поняття, а ребрами – зв'язки між ними. Зв'язок між поняттями мережевої моделі виражає мінімальний об'єм знань, простий факт, що відноситься до двох понять.

Різновидом семантичних мереж є фреймова модель. Фрейм – це деяка структура для подання знань яка при її заповненні відповідними значеннями перетворюється на опис конкретного факту, події або ситуації. Кожен фрейм можна розглядати як семантичну мережу, що складається з виділених

вершин і зв'язків [6]. Фреймова модель заснована на принципі фрагментації знань. Основою фреймової моделі є слот, який складається з імені деякої ознаки, значень цієї ознаки і зв'язку з іншими слотами.

Д. Халперн [7] крім дерева пропонує використання таких засобів подання декларативної інформації, як таблиці, матриці, графічні засоби – схеми, діаграми, моделі тощо.

Заслужують уваги розроблені А. та О. Егідес логіко-графічні схеми репрезентації декларативної інформації [8], які є однією з форм структурно-логічних схем.

До засобів подання декларативної інформації можна віднести також опорні схеми В. Ф. Шаталова [9]. Безумовні простота та наочність стали причинами широкого розповсюдження цих засобів навчання як у середній, так і у вищій школах. Але опорні схеми мають і недоліки. За своєю сутністю опорні схеми є мнемопланом і не містять у собі логічних зв'язків між його елементами у явному вигляді. Ця обставина ускладнює мислительну діяльність студентів.

В останній час у світі широко використовуються такі засоби репрезентації декларативної інформації, як інтелект-карти Тоні та Барі Бьюзенів [10]. В їх основу покладено радіантну (радіальну) форму подання структурно-логічних схем з широким використанням додаткових графічних образів (малюнків) для ілюстрації основних понять схеми. Перевагами інтелект-карт є подвійна наочність – фізична (малюнки) та логічна (структурно-логічні схеми).

Заслужує також уваги новий клас моделей подання інформації розроблений В. Е. Штейнбергом – логіко-сміслові моделі, які являють собою комбінацію опорно-вузлових каркасів і мікрооператорів, що програмуєть операції переробки інформації [11].

Конструювання цієї моделі здійснюється наступним чином: в умовний фокус уваги поміщається об'єкт конструювання; визначаються основні частини об'єкта (теми), наприклад: походження, будова і функціонування тощо, які відображаються на майбутніх координатах; визначаються додаткові ознаки, наприклад: мета і результати вивчення об'єкту, прикладне значення знань про об'єкт і т.п.; відповідно до обраної ознаки з інформації в кожній частині теми виділяється істотна група відомостей, яка кодується з допомогою ключового слова (словосполучення, аббревіатури, метафори) і поміщається в опорний вузол на поточній координаті [11, с. 15–16].

Логіко-сміслові моделі володіють наступними позитивними властивостями:

- відіграють роль мнемосхем при запам'ятовуванні і відтворенні інформації;
- забезпечують особливу теоретичну наочність в матеріалізованій, зоровій формі при абстрактно-логічному мисленні; дозволяють бачити в узагальненій формі весь предмет, тему або проблему відразу і в той же час кожен частку, кожен її істотний, вузловий елемент окремо;
- полегшують синтез знань завдяки недовизначеній формі представлення результатів попередньої їх декомпозиції;
- володіють алгоритмізованістю, оскільки послідовність нанесення або прочитування інформації не може бути довільною, тобто є певним алгоритмом.

У результаті аналізу існуючих засобів навчання будови автомобіля для подання навчального матеріалу ми пропонуємо ієрархічні мережеві моделі, що дають можливість представляти знання про предметну галузь в предметній і структурованій формі.

Література

1. Педагогика и психология высшей школы / под ред. М. В. Булановой-Топорковой. – Ростов н/Д : «Феникс», 2002. – 544 с.
2. Психология XXI века / под ред. В. Н. Дружинина. – М. : ПЕР СЭ, 2003. – 863 с.
3. Бадмаев Б. Ц. Психология и методика ускоренного обучения / Б. Ц. Бадмаев. – М. : изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 272 с.
4. Сохор А. М. Логическая структура учебного материала. Вопросы дидактического анализа / под ред. М. А. Данилова. – М. : Педагогика, 1974. – 192 с.
5. Башмаков А. И. Интеллектуальные информационные технологии : учеб. пособ. / А. И. Башмаков, И. А. Башмаков. – М. : изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2005. – 304 с.
6. Гурина Р. В. Фреймовое представление знаний : монография / Р. В. Гурина, Е. Е. Соколова. – М. : Народное образование; НИИ школьных технологий, 2005. – 176 с.
7. Халперн Д. Психология критического мышления / Д. Халперн. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
8. Егидес А.П. Лабиринты мышления, или Учеными не рождаются / А. П. Егидес, Е. М. Егидес. – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2004. – 320 с.
9. Шаталов В. Ф. Учить всех, учить каждого / В. Ф. Шаталов // Педагогический поиск. – М. : Педагогика, 1987. – С. 141–204.
10. Бюзен Т. Супермышление / Т. Бюзен, Б. Бюзен ; пер. с англ. Е. А. Самсонов. – 2-е изд. – Минск : ООО «Попурри», 2003. – 304 с.
11. Штейнберг В. Э. Технологии проектирования образовательных систем и процессов [Элементы технологии проектирования образовательных систем] / В. Э. Штейнберг // Школьные технологии. – 2000. – № 2. – С. 3–23.

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ТА СТРУКТУРУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІНИ «АВТОМОБІЛІ»

Проблема стиснення навчальної інформації й подання її в лаконічному й доступному вигляді зараз є дуже актуальною. В епоху інформаційної насиченості проблеми подання знань й мобільного їх використання набувають колосальну значимість. У галузі інформаційних технологій сьогодні досить активно ведуться пошуки, пов'язані із проблемами придбання, представлення й практичного використання знань. Створюються всілякі типи моделей подання знань у стислому, компактному, зручному для використання вигляді (логічні моделі, семантичні мережі, продукційні моделі та ін.).

Поряд із цим ефективні способи стиснення навчальної інформації містяться у відомих психолого-педагогічних теоріях змістовного узагальнення (В. В. Давидов, Д. Б. Эльконін) і укрупнення дидактичних одиниць (П. М. Ерднієв), формування системності знань (Л. Я. Зоріна, А. В. Усова). У цьому випадку використовуються наступні прийоми: моделювання в предметній, графічній і знаковій формі, структурна блок-схема теми, опорні конспекти і т.д. Слід враховувати й той факт, що при стисненні програмного матеріалу міцність засвоєння досягається при подачі навчальної інформації одночасно на чотирьох кодах: графічному, числовому, символічному й словесному.

У проблемі, пов'язаній із систематизацією й структуруванням навчальної інформації Бутаков С. виділяє кілька аспектів, які проявляються в наступному: 1) складність створення логічно несуперечливої системи інформації як по окремих навчальних предметах, так і по змісту всього шкільного освіти в цілому; 2) відносна недовговічність існування створеної системи інформації, що пов'язане з появою нових наукових знань, їх розвитком; що, безсумнівно, повинне провадити до реорганізації побудованої системи, однак на основі заданих нею норм; 3) подолання певної соціальної інертності освіти, пов'язаної із протидією з боку викладачів, яке може бути викликано необхідністю переходу до нових форм систематичного викладу навчального матеріалу [1].

Тому для структурування навчального матеріалу необхідно вивести ряд принципів, що дозволяють упорядковувати навчальний матеріал і структурувати його відповідно до основних принципів пізнання. Ці принципи необхідно враховувати при формулюванні навчальних завдань і засвоєнні студентами навчального матеріалу, тому що по встановлюваній у процесі навчання логічній структурі теорії студенти можуть простежити й краще зрозуміти процес її формування.

Логічне структурування навчальних дисциплін дозволяє одержати чітку, добре організовану структуру, виділення якої дозволяє побачити багатство внутрішніх зв'язків і їх гармонійність і обґрунтованість. Тому проблема науково обґрунтованого структурування навчального матеріалу з урахуванням гносеологічних принципів є актуальною.

Формування знань, навиків, умінь і особистісних якостей студента відбувається інформаційним шляхом. При цьому, інформація, що пред'являється студенту, може відобразити один і той же об'єкт вивчення з різним ступенем складності і деталізації. Виходячи з цього необхідні проведення структурного аналізу і вибір критеріїв оцінки повноти змісту інформації, що пред'являється. Вони повинні можливо точніше відображати вимоги до знань і умінь студентів, які виникають в професійній діяльності, як відносно об'єму і рівня досвіду в цій діяльності, так і відносно творчих здібностей майбутнього фахівця [1].

Відбір змісту матеріалу навчальних тем дисципліни «Автомобілі» проводиться і відображається в навчальній програмі дисципліни. Проте, наявність навчальної програми по дисципліні не виключає подальшої творчої роботи викладача по відбору змісту навчальних питань, що вивчаються в даних темах. Цей відбір базується на загальнодидактичних принципах, а також окремих положеннях, запропонованих в теоріях поетапного формування розумових дій, програмованого, модульного і проблемно-діяльнісного навчання тощо, і включає наступні елементи: відбір за принципом генералізації-концентрації змісту навколо провідних концепцій, ідей і закономірностей науки, на якій базується навчальна дисципліна; відбір за принципом наукової цілісності; відбір за принципом забезпечення внутрішньої логіки науки, що є базою для навчальної дисципліни; відбір, заснований на використанні сучасного наукового змісту, нових наукових досягнень, теорій і фактів; відбір такого змісту, який повинен відповідати загальним цілям підготовки фахівців; відбір змісту доступного для засвоєння [25, с. 54].

Цей процес повинен відбуватися безперервно в ході роботи викладача над структурою навчальної дисципліни [25, с. 55].

Література

1. Бутаков С. А. Структурирование учебного материала в соответствии с принципом восхождения от абстрактного к конкретному : дис ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / С. А. Будаков. – Магнитогорск, 2001. – 164 с.
2. Белова О. К. Педагогичні технології в сучасній освіті : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів інженерно-педагогічних спеціальностей / О. К. Белова, О. Е. Коваленко. – Харків : ВПП «Контраст», 2008. – 148 с.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

В умовах оновлення освітньої галузі, інтеграції в європейський освітній простір все більшої уваги науковців набуває проблема підготовки педагога з високим рівнем професіоналізму, методологічної і духовної культури, інноваційним творчим стилем мислення. Однією із заповорок підвищення якості освіти випускника галузі професійної освіти є запровадження студентоцентрованого навчання, в основу якого покладено компетентнісний підхід до побудови та реалізації освітніх програм.

Аналіз наукової літератури дало можливість визначити, що теоретико-методологічні засади дослідження фахових компетентностей відображені в працях С. Архангельського, В. Безпалька, Н. Бібік, О. Дубасенюк, І. Зимньої, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Лозової, М. Лук'янової, А. Маркової, Т. Мельниченко, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Пуховської, В. Радкевич, О. Савченко, Л. Хорунжої, А. Хуторського.

Формування фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання ґрунтується на ідеях сучасної педагогічної науки, зокрема, ідеї гуманізації навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі, ідеї особистісно-орієнтованого навчання, а також ідеї неперервної освіти впродовж життя. Наукова організація процесу формування фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання передбачає розробку певної системи і її теоретичне обґрунтування.

У сучасній педагогічній науці поняття «формування» трактується як процес розвитку особистісних якостей [3]. Саме тому, проєціюючи це визначення на процес підготовки майбутніх викладачів професійного навчання, на нашу думку, необхідно розширити дане трактування, розглядаючи його як сукупність знань, умінь і професійно важливих якостей особистості педагога, що здійснює навчання учнів.

Основними професійно важливими якостями для здійснення фахової діяльності в галузі професійної освіти є:

– **ініціативність**, що проявляється в продуктивній діяльності, високій мотивації, бажанні якісно виконувати поставлені завдання, залученні інших учасників навчального процесу до вирішення практичних завдань у певній галузі господарювання тощо;

– **самостійність**, що проявляється в здатності міркувати, аналізувати ситуації, висловлювати власну думку, приймати рішення і діяти за власною ініціативою, психологічній готовності до виконання професійних завдань, здатності до самооцінки тощо;

– **креативність**, що проявляється в критичному мисленні, бажанні проєктувати нові об'єкти штучного предметного середовища, спрямованість особистості на творчість тощо.

Вибір саме таких якостей обумовлений: внутрішніми особливостями навчальної діяльності майбутніх викладачів професійного навчання; вимогами до особистості майбутнього фахівця; специфікою навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу; наявністю дослідної технології визначення рівня сформованості в умовах педагогічного експерименту.

У довідкових джерелах «фахова компетентність» трактується як сукупність академічних (знання та навички), загально професійних (базові теоретичні і практичні знання та навички), профільних і спеціальних (практико-орієнтуючі знання та навички) компетентностей [2]. Формування фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання нами трактується як спеціально організований процес, система особистісного становлення педагога, що може бути спроектована лише шляхом оволодіння студентами відповідними загальними та професійними знаннями, уміннями і навичками до їх застосування.

Виходячи з зазначеного, можна стверджувати, що система формування фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання – це організований логічно побудований педагогічний процес спрямований на розвиток, навчання, виховання і формування особистості педагога, який відповідає стратегічним цілям сучасної освіти.

До загальних компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання можна віднести: знання і розуміння предметної області та розуміння професії; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність генерувати нові ідеї (креативність) та використовувати знання у практичних ситуаціях; здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу, мотивувати людей та рухатися до спільної мети; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність спілкуватися рідною та іноземною мовою (усно і письмово).

До фахових компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання можна віднести: здатність застосовувати знання законодавства та державних стандартів України в галузі професійної (професійно-технічної) освіти; здатність використовувати знання про сучасні досягнення в галузі теорії й методики професійного навчання; вміння організувати та керувати навчально-виховним процесом у навчальних закладах різних типів; володіння психофізіологічними особливостями викладача професійного навчання; володіння основами проєктування об'єктів та систем на основі техніко-економічних критеріїв та з урахуванням властивостей різних конструкційних матеріалів; здатність використовувати

знання в галузі сучасних інформаційних технологій, уміння й навички роботи з комп'ютером для вирішення як завдань навчально-виховного процесу, так і предметно-перетворювальної діяльності.

Отже, формування компетентностей майбутніх викладачів професійного навчання передбачає створення спеціальної системи неперервної освіти впродовж життя, що має необхідний теоретичний і методологічний потенціал для підготовки сучасного педагога і ґрунтується на засадах гуманізації, демократизації і глобалізації освітнього простору.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – С. 47–52 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 375 с.
3. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи ; за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – С. 6–15.
4. Семиченко В. А. Моделювання структури педагогічної діяльності / В. А. Семиченко. – Ялта, 2000. – 75 с.

ТОМАШ ВАСИЛЬ, ГАВРИЛЮК ПАВЛО
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В сучасному інформаційному суспільстві система освіти розвивається швидкими темпами. Змінюються стандарти загальної середньої освіти, професійної та вищої освіти. Для отримання кращих навчальних результатів слід удосконалювати форми та методи навчання, а також акцентувати увагу на якості освітнього контенту. Безпосередня робота з інформацією різного характеру – запорука розвитку оптимального для існування в сучасних умовах мислення і світогляду.

Наочні методи використовуються вже протягом тривалого часу і на даний момент переважають у навчанні. «Дослідження видавництва Pearson 2018 р. виявило, що учні покоління Z замість паперових підручників надають перевагу навчальним відео. Як джерело знань відео посідає друге місце після вчителя» [1]. Візуалізація є одним з найефективніших методів відображення інформації. Саме тому візуальний контент сьогодні активно використовується на сайтах, в соціальних мережах, в мобільних додатках та ін. Учні все менше і менше читають чи розглядають статичні картинки, – вони надають перевагу відео. Враховуючи це сучасний педагог повинен вміло використовувати візуальний канал передачі інформації.

Перехід до компетентнісного підходу в освіті передбачає залучення учнів в проектну діяльність. Створення власного відеоконтенту в якості навчального проекту є ефективним засобом для активізації навчально-пізнавальної діяльності та формуванню ключових компетентностей учнів.

На сьогодні використовується наступна типологія відео-контенту:

1. Подкастинг (англ. podcasting, від iPod і англ. Broadcasting – передача, мовлення) – процес створення та розповсюдження аудіо-та відеофайлів (подкастів) в стилі радіо- і телепередач в Інтернеті (мовлення в Інтернеті). Подкаст – окремий аудіофайл (зазвичай у форматі MP3, AAC, Ogg/Vorbis (для аудіо); FlashVideo і WMV (для відеоподкастів) або регулярно оновлювана серія таких файлів, публікуються на одному ресурсі Інтернету, з можливістю підписки [2].

2. Скрінкастинг (англ. screen – екран і англ. broadcasting – передача, мовлення) – тип подкастингу, що дозволяє передавати для широкої аудиторії відеопотік із записом того, що відбувається на екрані комп'ютера користувача. Скрінкасти (англ. screencast) – відеозахват екрану, що дозволяє задіяти одразу кілька каналів сприйняття інформації: зоровий, моторний і слуховий [3].

3. Сторітеллінг – мистецтво донесення повчальної інформації, за допомогою знань, розповідей, історій, які збуджують у людини емоції і мислення.

4. Інфографіка – це мультимедійний спосіб передачі даних, який демонструє інформацію через динамічні графіки, таблиці, мальовані образи та інші графічні об'єкти, які супроводжуються текстовими поясненнями. Інфографіка складається з трьох компонентів: графічний об'єкт, динаміка, аудіосупровід, це дозволяє гранично доступно і ефективно демонструвати блоки інформації будь-якої складності в межах короткометражного відеоролика [4].

5. Комп'ютерна анімація – створення рухомих зображень за допомогою комп'ютерів. Є підрозділом комп'ютерної графіки та анімації. На відміну від більш загального поняття «графіка CGI», що відноситься як до нерухомих, так і до рухомих зображень, комп'ютерна анімація має на увазі тільки рухомі [5].

6. Скрайбінг (англ. scribing – нарис, креслення) – технологія візуалізації інформації за допомогою різних графічних символів і малюнків, причому обов'язково простих і які ясно доносять суть. Відеоскрайбінг – «мальоване відео» [3].

Подання відео-контенту характеризується певними особливостями, важливими для педагогічного процесу: динамічна подача навчального матеріалу, що сприяє посиленню уваги, викликає інтерес і робить різноманітним процес передачі інформації; використання інтерактивної графіки, анімації, відео фрагментів, аудіо ефектів, голосового супроводу; емоційне сприйняття інформації; візуалізація явищ і процесів, які неможливо продемонструвати іншим способом; наявність подібної моделі введення навчального контенту; надання інформації засобами мистецтва; підвищення мотивації учнів, що сприяє активізації їх діяльності; використання навчальних відео-матеріалів; використання різних режимів роботи: стоп-кадр, відеофрагмент та ін.; можливість автоматизації етапів навчального процесу.

Проте нерідко сучасним викладачам недостатньо власних компетенцій, які б дозволили методично грамотно використовувати навчальне відео, а також створювати навчальні матеріали, що володіють досить високими технічними, естетичними, ергономічними та функціональними якостями. Тому необхідно під час навчання за педагогічними спеціальностями ознайомити майбутніх вчителів із сучасними технологіями розробки візуальних продуктів, забезпечити розуміння особливостей візуальної подачі інформації, а також здійснювати добір технічних рішень, які відповідають навчальним завданням та вимогам сучасного інформаційного середовища.

Література

1. Як навчати покоління, яке не може зосередитись. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cap-47391740> (дата звернення: 26.09.2019).
2. Подкастинг. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/33008> (дата обращения: 27.09.2019).
3. Использование видео-контента при подготовке специалистов в предметной области «Искусство». URL: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/ispolzovanie-video-kontenta-pri-podgotovke-specialistov-v-predmetnoy-oblasti> (дата обращения: 26.09.2019).
4. Что такое инфографика? URL: <https://video2b.com.ua/infografika/> (дата обращения: 26.09.2019).
5. Комп'ютерна анімація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 28.09.2019).

ФЛОРЕСКУЛ КАТЕРИНА, КРАМАР ВАЛЕРІЙ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ АВТОСПРАВИ ТА МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Запровадження профільного навчання у старшій школі є нагальною потребою сьогодення і вимогою закону «Про загальну середню освіту». Необхідність цього зумовлена розвитком світових глобалізаційних та інтеграційних процесів і орієнтацією України на входження до спільноти вільних демократичних країн. За цих умов в усіх сферах суспільного життя сталися зміни, які вимагають підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних акумулювати інноваційні ідеї та швидко адаптуватися в умовах ринку праці. Для досягнення цієї мети має бути відповідно реформована національна система освіти, серед найважливіших проблем якої є організація, формування змісту та забезпечення якості профільного навчання.

Основною метою профільного навчання є забезпечення рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої та початкової допрофесійної підготовки з урахуванням їхніх освітніх потреб, нахилів і здібностей, відповідно до власного професійного самовизначення. Головними складовими допрофесійної підготовки є система профорієнтаційної роботи та залучення учнів до пізнавальної та трудової діяльності, продовженням якої буде професійне навчання [3]. Воно має лягти в основу усвідомленого процесу неперервного професійного розвитку людини впродовж усього життя, її професійної самореалізації відповідно особистих інтересів і потреб економіки країни [2]. Вирішення цих питань вимагає суттєвих змін у підходах щодо організації допрофесійної підготовки школярів.

З метою ознайомлення з методикою формування змісту й організації допрофесійної підготовки у закладах позашкільної освіти (ЗПО) та визначення системи та критеріїв її оцінювання нами здійснений аналіз літературних джерел, в яких висвітлюються питання, пов'язані з профільним навчанням та допрофесійною підготовкою. До таких можна віднести наступні.

Питанням організації профільного навчання у закладах загальної середньої освіти присвячені праці С. Волянської, Т. Галкіної, М. Гузик; методам та технологіям його реалізації – Т. Афанасьєвої, В. Єрошина, Н. Немової, Т. Пуденко, С. Кравцова, П. Лернера, О. Овчарук. Дидактичні засади профільного навчання у закладах загальної середньої освіти в сільській місцевості аналізувала Н. Шиян; проблеми активізації самостійної пізнавальної діяльності учнів профільних класів – С. Генкал. Проблеми організації допрофесійної підготовки школярів висвітлені у працях І. Бех, І. Гладкої, Н. Нікітіної, Н. Ничкало, С. Сисоевої, Н. Южаніної.

Аналіз теоретичних положень, викладених у цих працях, дозволяє зробити висновок про те, що допрофесійна підготовка є одним із компонентів системи неперервної професійної освіти, мета якої

полягає у формуванні особистісної мотивації учнівської молоді до здобуття професійної освіти та розвитку особистісних якостей, властивих представникам обраної професії. Вона може бути реалізована у шляхом формування відповідного змісту освіти у взаємозв'язку з практичною діяльністю, а також виховною, мотивуючого характеру, роботою педагогів. Ефективність її досягається за умови організації навчального процесу, що забезпечує його цілісність, системність, наступність та прогностичність.

Попри те, що допрофесійна підготовка та професійне навчання часто здійснюються у закладах поза-шкільної освіти (ЗПО), проблеми її організації, формування змісту та системи оцінювання в них висвітлені недостатньо [1]. Зміст професійної підготовки у ЗПО визначається стандартом відповідної професії. Реалізація його здійснюється на основі науково обґрунтованої системи дидактичних підходів з використанням методично сформованого навчального матеріалу, що забезпечує формування компетенцій, визначених стандартом професії. Цього можна досягти шляхом організації навчального процесу, що забезпечує компетентісно орієнтований підхід, використання інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій.

Профільне навчання ґрунтується на принципі диференціації з урахуванням освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів. Проте, навіть за умови набору учнів до профільних класів (груп у ЗПО) за відповідними критеріями, організація навчального процесу не завжди враховує індивідуальні особливості кожного з них. Так, аналіз стану реалізації індивідуального підходу на уроках технологічного профілю дозволяє стверджувати, що лише 59,1 % педагогів вважають урахування індивідуальних особливостей учнів важливою дидактичною проблемою [4]. Це зумовлює актуальність проблеми формування змісту програм профільного навчання, які повинні враховувати можливості індивідуального підходу в процесі їх реалізації.

На нашу думку, в умовах організації профільного навчання на базі ЗПО, де групи формуються відповідно до обраної професії, диференціація учнів за ознакою їхніх освітніх потреб та схильностей звужується. Тому індивідуальний підхід може ґрунтуватися виключно на врахуванні їхніх здібностей, наявності важливих для здобуття професії задатків і навичок. Так, у групах навчання автосправи, компетентісна орієнтація програми підготовки водіїв не передбачає здобуття учнями компетенцій творчого мислення. Основними її програмними компетентностями є: *знає, уміє*. Це обумовлено особливостями професії – водій має знати та чітко виконувати правила дорожнього руху, знати будову автомобіля, призначення та принцип дії його вузлів і агрегатів, періодичність і технологію їх регламентного обслуговування, а також уміти здійснювати його та, за потреби, необхідний ремонт. Аналогічно, кваліфікаційна атестація за змістом тем: «Основи законодавства України», «Охорона праці та навколишнього середовища», «Професійна етика та культура водіння» вимагає володіння компетентностями: *знати, виконувати*.

Відповідно до вказаних особливостей має будуватися увесь навчальний процес, зокрема і критерії оцінювання навчальних досягнень. Індивідуалізація підходів до його реалізації може ґрунтуватися на врахуванні інтелектуальних здібностей учнів (знати не тільки призначення вузла або агрегату, але й принцип його роботи, фізичні явища та процеси, на яких ґрунтується його дія, відмінності конструктивних рішень його будови у різних моделях тощо), їх інтересів (мотивувати пошук порівняння відмінностей будови автомобілів різних часів та моделей і т.п.), умінь і практичних навичок. Оцінювання рівня навчальних досягнень має виходити з того, що мінімальна оцінка знань повинна виставлятися за умови неухильної відповідності вимогам стандарту професії та критеріям кваліфікаційної атестації.

Література

1. Мачуський В. В. Допрофесійна підготовка учнівської молоді: теоретичний аспект / В. В. Мачуський // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 13, кн. II. – С. 317–321.
2. Сучасна професійна освіта: концептуальні засади реформування професійної освіти України (проект) [Електронний ресурс]. – Київ : МОН України, 2018. – 18 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-goztobilo-proekt-konceptualnih-zasad-reformuvannya-profesijnoyi-osviti-ukrayini-suchasna-profesijna-osvita>.
3. Український педагогічний словник / уклад. С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Уруський А. В. Методика реалізації індивідуального підходу до навчання старшокласників за технологічним профілем : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання технологій» / А. В. Уруський. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – 20 с.

ЦИНА АНДРІЙ, ШАХ ІРИНА

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У контексті теми дослідження з'ясуємо змістову частину складових понять «розвиток», «особистість», «театральна педагогіка», як провідних складових феномена «розвиток особистості школяра засобами театральної педагогіки».

Категорія «розвиток» розглядається у філософському енциклопедичному словнику як незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів або один із загальних видів зв'язку [1, с. 555]. С. Максименко, поділяючи ці три одночасно діючі властивості процесу розвитку людини (надбаня безповоротних, спрямованих і закономірних змін у психіці та свідомості людини), результатом розвитку визначає якісно нові утворення в людині, в тому числі механізми творчості [2, с. 491].

Як зазначає Н. Мойсеюк, розвиток є результатом навчання, що визначає готовність до самостійної організації своєї розумової діяльності відповідно до поставлених завдань різного рівня та складності [3, с. 147]. Водночас, на думку Г. Костюка, «розвиток не вичерпується тими змінами індивіда, які є прямими результатами його учіння. Він включає переробку, систематизацію, узагальнення того, що ним засвоюється в ході різних видів діяльності, і є цілісними і якісними змінами особистості, які знаменують виникнення її можливостей засвоювати складані знання та уміння, включатися у самостійне здобування знань» [4, с. 42].

В межах нашого дослідження поняття *розвиток* розглядається як соціально-феноменологічний процес і результат незворотних, спрямованих, закономірних змін особистісних новоутворень школярів, які спрямовуються впливом освітнього простору навчального закладу та власною активністю особистості, визначають її свідомість, освіченість, самостійність у здобуванні знань.

Для побудови сучасної концепції особистісного розвитку учня важливе значення має конструктивне, плюралістичне використання концептуального розуміння природи особистості, її структури та розвитку різними психологічними школами, що пропонують свої фрагментарні моделі особистості та психотехніки.

Як зазначав О. Леонт'єв, «особистістю не народжуються, а стають» [5, с. 42]. Діти не мають особистості, оскільки відповідальність за їхні вчинки несуть батьки. До продуктивних виявів особистості як суб'єкта діяльності А. Асмолов відносить не лише перетворення самого себе, а й перетворення діями та вчинками особистості смислової сфери інших людей, культури суспільства [6]. Отже, у нашому дослідженні ми виходимо з того, що *особистість* уособлює в собі єдність індивідності (природного начала) й індивідуальності (формується соціальним середовищем). Людина, стаючи самостійно особистістю у результаті процесу виховання і самовиховання, самосвідомо перетворює власними діями та вчинками не тільки саму себе та власну смислову сферу, а й смислову сферу інших людей, культуру суспільства.

Вивченням проблеми розвитку особистості школяра займалися видатні вітчизняні педагоги та психологи: Л. Виготський, П. Блонський, П. Гальперін, Д. Ельконін, А. Запорожець, В. Зінченко, П. Зінченко, Г. Костюк, О. Леонт'єв, А. Лурія, С. Рубінштейн, Н.Тализіна, та ін.

Аналіз психолого-педагогічних підходів до проблеми розвитку особистості засвідчує обумовленість суспільного прогресу та ефективного функціонування учнівської молоді ідеалом соціально-спрямованого типу компетентної, соціально активної та відповідальної особистості. Соціальний досвід, за наявності просуспільної активності і відповідальності школярів, є основою особистісного розвитку в освітній діяльності. Соціальний досвід школяра, на основі якого відбувається його особистісний розвиток, формується в умовах міжособистісної взаємодії в різноманітних просуспільних ситуаціях.

Ефективність оволодіння учнями навчальним матеріалом залежить у багато-чому від переконливості, яскравості і живості тих образів, на яких будується урок трудового навчання в цілому. Створення образів також є головним і у театральному мистецтві. Тому, в нашій науковій роботі ми виходимо з гіпотези, що використання на уроках трудового навчання елементів театральної педагогіки дасть можливість розвивати в учнів образне мислення, сприяє навчанню творчості. Сутність поняття *«театральна педагогіка»* нами розглядається на засадах аналогії діяльності акторів театру і педагогічної діяльності щодо впливу на особистість спільними засобами: міміка, жести, пластика, голос, мовлення, загальна пантоміміка. Педагогічну дію у навчально-виховному процесі вирашно вирізняє від таких самих дій у театрі постійний склад учнівського колективу.

Театральне мистецтво розкриває уміння і навички впливу на людину, які називають акторською технікою, що дає змогу акторові вільно володіти власним психофізіологічним апаратом під час сценічного втілення. Як режисер уроку, вчитель засобами театральної педагогіки може формувати в учнів уміння і навички емоційно-психологічного впливу: гнучкість, виразність, інтонацію мовлення, відбиття у погляді відтінків внутрішнього стану, передача ідей на рівні навіювання, володіння волею слухачів.

Спираючись на закони фізіології і психології, К. Станіславським були відкриті закони акторської творчості, які містять систему свідомого оволодіння підсвідомим, мимовільним процесом творчості людини, розвитку уваги, волі, уяви, емоційної пам'яті, здібностей, творчого спілкування [7, с. 75]. Водночас, застосування засобів театральної педагогіки має запобігати використанню акторської техніки для трудового навчання і виховання школярів без духовного змісту, що несе в собі загрозу маніпулювання особистістю. Трудове навчання з елементами театральної педагогіки повинно відбуватися паралельно з формуванням духовної культури школярів як синтезу ціннісних орієнтацій (визначають морально-світоглядну і емоційну основу) особистості і творчості.

Отже, у результаті аналізу психолого-педагогічних теорій та поглядів розвиток особистості школяра засобами театральної педагогіки у процесі трудового навчання розглядається нами як процес і результат кількісних та якісних змін в особистості учня, що відображають здатність до засвоєння предметних техніко-технологічних знань і формування умінь емоційно-психологічного впливу під час проведення акторських тренінгів, які проявляються в творчій активності та стимулюються позитивними образними почуттями. Застосування елементів драматизації на уроках виявляється в позаурочній роботі з трудового навчання, що вважаємо одним із ефективних засобів соціальної адаптації школярів і розвитку їхніх творчих здібностей.

Література

1. Розвиток. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. С. 555.
2. Загальна психологія : підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. – 2-ге вид., перероб. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704 с.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. – 2-ге вид. Київ, 1999. 350 с.
4. Вікова психологія / за ред. дійсного члена АПН СРСР Г. С. Костюка. Київ : Рад. школа, 1976. – 269 с.
5. Леонтьев А. Н. Начало личности – поступок / А. Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения в 2-х т. ; под ред. В. В. Давыдова – Т. 1. – М. : Педагогика, 1983. – 385 с.
6. Асмолов А. Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. Москва: «Институт практической психологии», 1996. 768 с.
7. Станиславский К. С. Статьи, речи, беседы, письма. М. : Искусство, 1953. 465 с.

ЧИСТЯКОВА ЛЮДМИЛА

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Взаємодія суспільства з навколишнім середовищем має як позитивні, так і негативні наслідки. Людство у технічному та технологічному процесі стрімко прогресує до створення загальнолюдських благ, робить життя кожної людини зручним і комфортним, при цьому часто забуваючи про наслідки і негативні впливи на природу. Усвідомлене ставлення до природи, формування екологічного мислення та світогляду, виховання цінностей у фундаментальних відносинах «людина – природа», розвиток екологічної культури – сьогоденне актуальне завдання сучасної школи. Значні можливості для реалізації цих завдань мають вчителі трудового навчання та технологій, які, володіючи високим рівнем екологічної свідомості та культури, зможуть формувати екологічну компетентність в учнів.

Однією із змістовних ліній шкільної навчальної програми з трудового навчання заявлено «Екологічна безпека та сталий розвиток», яка сприяє усвідомленню учнями важливості збереження довкілля, відповідальному споживанню природних ресурсів; формує соціально-моральні цінності шанобливого ставлення до навколишнього середовища, відповідальну екологічну свідомість.

Екологічна компетентність майбутніх педагогів є однією з складових професійних компетентностей. Формування екологічної компетентності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій відбувається фрагментарно на міжпредметній основі – під час вивчення загально педагогічних та методичних курсів: «Педагогіка», «Основи сільськогосподарської праці», «Історія техніки», «Методика трудового навчання» та ін.

Педагогічна практика доводить, що часто майбутні вчителі не готові до здійснення природоохоронної діяльності. Це виявляється в тому, що вони недостатньо володіють уміннями оцінювати стан навколишнього середовища, захищати природне середовище від забруднень та руйнування.

Завдання вищої освіти в галузі свідомого та відповідального ставлення до природи та формування у майбутніх учителів екологічного мислення та культури полягає у створенні цілісної програми підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, яка включатиме систему знань і уявлень про екологію, навички взаємодії з природою на основі гармонійних взаємозв'язків, формуватиме емоційно-почуттєве та ціннісне ставлення до навколишнього середовища тощо.

Основою екологічної культури є загальнолюдські цінності. Осмислення таких цінностей як природа, здоров'я, краса, шанобливе ставлення стають вихідними у гуманістичній спрямованості особистості. Розвиток екологічної культури – це забезпечення майбутнього людини, її існування і розвитку як частини природного середовища та соціально-культурної істоти.

РОЛЬ НАСТАВНИЦТВА В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ І КАР'ЄРНОМУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Професіоналізм педагога професійного навчання – це не тільки достатня сукупність знань, умінь і навичок. Це ще особистісні якості, які відповідають специфіці викладацької діяльності, а, головне, – постійна зацікавленість викладача у професійному удосконаленні.

Все це повинно закладатись викладачу – початківцю в рамках його професійної адаптації на вперше займаній посаді педагога. Важливою особливістю процесу адаптації, при його оптимальному розвитку, є засвоєння початківцем цілей та завдань педагогічної діяльності, які висувуються суспільством.

Адаптацію (лат. «adaptatio» – пристосування) трактують як зміни, що супроводжують на рівні психічної регуляції процесу активного пристосування індивіда до нових умов життєдіяльності [1]. Професійна адаптація викладача-початківця – це процес його пристосування до вимог професії педагога, умов праці, до завдань та змісту педагогічної діяльності, специфічних особливостей роботи, а також до колективу педагогів в цілому. Безумовно, що основні завдання всебічної підготовки висококваліфікованого педагога професійного навчання покладаються на керівників колективу та навчального закладу. Але практичний досвід наочно свідчить про те, що виважене та вдале застосування наставництва у педагогічному колективі є не тільки складовою частиною системи фахової підготовки викладача-професіонала.

Наставництво – це діяльність, що полягає в наданні допомоги порадами, навчанням тощо. Тобто, це форма професійної підготовки і виховання молодих спеціалістів, яка здійснюється наставниками. Наставник – це той, хто дає поради, навчає, тобто порадник, учитель. Таким чином, – це досвідчений фахівець, який здійснює шефство над молодим педагогом [2]. Основна мета наставництва – прискорення процесу становлення викладача-початківця як спеціаліста своєї справи, формування у нього комплексу ділових, морально-психологічних якостей, педагогічної культури, викладацького хисту, власного педагогічного почерку. Наставництво націлене на отримання початківцем нових знань, умінь і навичок, необхідних для конкретних умов його діяльності у формі індивідуального навчання безпосередньо на робочому місці. Цей підхід практикується з давніх часів, і добре себе зарекомендував. При цьому наставник має викликати симпатію та бажати такого роду діяльності. Природно, процес наставництва має бути організований так, щоб діяльність досвідченого викладача, як наставника, не відображалася на ефективності його власної сфери діяльності. Інакше система адаптації викладача – початківця, яка заснована на наставництві, може, у цілому, призвести не до підвищення, а до зниження якості навчального процесу.

Взаємовідносини між наставником та викладачем-початківцем у плані професійних стосунків будуються на спільно визначених меті і завданнях, а також очікуваних результатах від процесу наставництва. Вони спільно окреслюють завдання наставницької діяльності та очікувані терміни їх відпрацювання. У процесі наставництва, по взаємній згоді, вносяться зміни до переліку та обсягів попередньо визначених завдань сумісної діяльності. Між наставником і керівництвом колективу також окреслюються взаємовідносини, які мають бути запорукою успіху ефективної підготовки викладача-початківця. Керівництво педагогічного колективу має усвідомлювати значущість ролі наставника і затрати часу, які необхідні для виконання завдань наставництва. Головним аргументом при цьому є розуміння керівниками колективів того, що метою наставництва є удосконалення діяльності викладачів-початківців.

Найважливішою особливістю є те, що наставник офіційно не оцінює результативність професійного та педагогічного росту викладача-початківця. Основна роль наставника – максимально сприяти його професійному розвитку. Це означає певну конфіденційність сумісного плану роботи наставника з початківцем, який не доцільно обговорювати у педагогічному колективі, а тим більше, офіційно затверджувати його керівником. Але одночасно це означає глибоку та всебічну виваженість цього плану, який постійно корегується та передбачає наявність між ними відповідальних і конкретних зобов'язань.

Ключовим моментом у стосунках наставника з викладачем-початківцем є побудова довірливих взаємостосунків, які створюють можливість для самоаналізу і відповідальності за процес становлення підопічного на педагогічній посаді. Тому між ролями керівників педагогічних колективів і наставників існують чітко окреслені відмінності. Таким чином, наставництво у педагогічних колективах це одна з найважливіших та найефективніших складових частин цілеспрямованої системи адаптації викладача-початківця до високопродуктивної педагогічної діяльності.

Література

1. Москаленко А. П., Кобзін Д. О. Професійна адаптація працівників ОВС : метод. рекомендації. – Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. – 70 с
2. Положення про організацію професійного навчання особового складу Державної Митної служби України без відриву від роботи. Витяг з наказу. – Київ, 10 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ), ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

БАЗЕЛЮК ОЛЕКСАНДР

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасний рівень розвитку електронних технологій дозволив їм увійти до соціальної сфери суспільства, що раніше була для них не доступною. Вплив, що почали здійснювати електронні технології, передусім, на соціальні процеси призвів до нових викликів та пошуку нових способів соціальної взаємодії, у т.ч. й у галузі професійної освіти. Ці процеси позначаються науковцями як процеси цифровізації або ж цифрової трансформації. Цифрова трансформація передбачає, передусім, утворення єдиного кіберфізичного простору зі значною перевагою над реальним світом віртуальної складової, що є основною відмінністю лише від процесів інформатизації, а головне – стало новітнім, досі незнаним викликом для людства [2, 3, 5].

Для професійної освіти, як важливого соціального інституту, важливо враховувати означений вектор суспільного розвитку. Однак, саме для професійної освіти, у силу власної специфіки, цифрова трансформація є надзвичайно складним завданням. Підготовка висококваліфікованих робітничих кадрів передбачає, насамперед, набуття студентами практичних трудових навичок, що утворює значне протиріччя між всеохоплюючим процесом цифровізації та конкретною реалізацією його у професійній освіті. Одночасно, вирішення цього протиріччя ще більш ускладнюється у зв'язку із тим, що рівень цифрової культури педагогічних працівників є досить низьким, що пов'язане, насамперед, із тим, що цифровізація є новітнім соціально-технологічним феноменом. Розвиток цифрової культури, що ґрунтується на теоретичних і методологічних засадах андрагогіки ускладнена тим, що педагогічні працівники закладів професійної освіти мають не достатньо досвіду взаємодії із цифровими сервісами у контексті професійного освітнього процесу [1].

Аналіз досліджень проведених Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України, щодо різних аспектів використання електронних технологій у професійній освіті дозволяє зробити висновок про значний потенціал цифрових сервісів у вирішенні указаних протиріч [1, 4]. Основними сьогодні є сервіси Microsoft 365 та Google G Suite. Проте, якщо прийняти до уваги, що цифровий сервіс – це сукупність електронних технологій, які утворюють віртуальне середовище, що дозволяє здійснювати створення та обробку цифрового контенту, забезпечує безперервний доступ до нього, реалізує можливості інтерактивної взаємодії між учасниками як в середині даного середовища так і на ззовні, в мережі Інтернет, а також здійснює збір та аналіз даних телеметрії користувачів, то до цифрових сервісів, що є корисними для професійної освіти, можна віднести Системи дистанційного навчання (LMS), а також системи керування контентом (CMS) [1].

Будь-який цифровий сервіс насамперед є інтернет-базованим середовищем. Інтернет є визначальним для розуміння характеру взаємодії між учасниками цифровізованого освітнього процесу. Доступність у будь-який час з будь-якого місця та пристрою вимагає від педагогічного працівника закладу професійної освіти розуміння основних Інтернет загроз та способів протидії ним, а також реалізацію принципів безпечного освітнього середовища для студентів. Таким чином, первинними завданнями стають: здійснення заходів із забезпечення безпеки персональних даних учасників освітнього процесу (в межах відповідних повноважень); дотримання інформаційної гігієни та високий рівень критичного мислення. Характерні для процесів цифрової трансформації вони стають важливими складовими цифрової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Для навчального процесу закладів професійної освіти в умовах цифрової трансформації особливим стає перехід професійно-теоретичної підготовки до віртуального середовища цифрових сервісів. Актуальними для педагогічних працівників закладів професійної освіти стають навички освітньої взаємодії у середовищі системи дистанційного навчання. У цьому контексті важливими стають: уміння налагодити взаємодію зі студентами засобами конкретного цифрового сервісу; навички створення та модифікування навчального контенту; навички здійснення контролю за діями студентів та їхнього начального прогресу тощо. Зазначимо, що використання цифрових сервісів з метою лише зберігання, доставки, або забезпечення безперервного доступу до навчального контенту є ознакою низького рівня цифрової культури.

Отже, цифрова трансформація є невідворотнім процесом, що забезпечує інноваційний розвиток усіх сфер суспільного життя і характеризується високим рівнем віртуалізації усіх його аспектів. Проти-

річчя, які виникають внаслідок специфіки процесу цифровізації професійної освіти стає можливим розв'язати за умови здійснення професійно-теоретичної підготовки з урахуванням можливостей віртуальних середовищ цифрових сервісів. Здійснення професійного освітнього процесу базованого на цифрових сервісах вимагає високого рівня цифрової культури насамперед від педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Література

1. Артюшина М. В., Радкевич В. О., Романова Г. М., та ін. (2017) Професійно-технічна освіта: інформаційно-аналітичні матеріали за результатами констатувального етапу досліджень ТОВ «ІМА-прес». Київ.
2. Биков В. Ю. (2019) Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України / Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка. Київ, ст. 20–26.
3. Биков В. Ю., Лещенко М. П., Тимчук Л. І. (2017) Цифрова гуманістична педагогіка ІТЗН НАПН України. Київ.
4. Бородієнко О. В., Пуховська Л. П., Радкевич В. О. та ін. (2018) Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід. Монографія. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ.
5. Радкевич В. О. (2018) Професійна освіта і навчання: потенціал для розвитку людського капіталу Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії та перспективи. ст. 283–289.

БАЗИЛЬ ЛЮДМИЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ УСПІШНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємницька діяльність є основою соціально-економічного поступу України, найважливішим чинником утворення матеріальних ресурсів, дієвим способом реалізації цілей сталого розвитку, зокрема, вирішення соціальних проблем, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Згідно з даними Держстату України за 2018 р., у нашій державі функціонує 81,2 % об'єктів малого підприємництва, 14,3 % – середнього. Кількість працівників, задіяних у малому підприємстві, складає 28,6 %, у середньому – 44,4 %. Обсяг товарів і послуг, реалізованих суб'єктами середнього підприємництва – 42,2 %, малого – 19,3 %, а загалом – 61,5 % [3].

При цьому «найвищою цінністю соціально нової моделі економічного розвитку» визнається Людина, а «головною рушійною силою суспільного прогресу – реалізація креативного потенціалу нації» [2, с. 13], економічний вимір якого «полягає у виявленні її впливу на підприємництво, генерування і стимулювання інновацій, підвищення продуктивності та економічне зростання» [2, с. 113]. Ключова мета заходів соціальної політики передбачає створення для кожного працездатного громадянина сприятливих умов щодо забезпечення власного добробуту і добробут сім'ї через виконання професійної діяльності та здійснення підприємництва.

Підтримка підприємницької ініціативи громадян легітимізована Конституцією, Цивільним і Господарським кодексами України, а також положеннями Законів України «Про зайнятість населення», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань», «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», численних програмних документів.

Вивчення законодавчо-нормативного підґрунтя увиразнює національну візію України до 2030 року: заохочення підприємницької ініціативи кожного громадянина, створення «комфортного бізнес-клімату» і забезпечення свободи реалізації бізнес-ідей [4, с. 113].

Пріоритетним напрямом державної політики, у зв'язку з соціальним навантаженням молоді, зростанням її ролі у зміцненні державної позиції України в світовому просторі та забезпеченні конкурентоспроможності нашої країни розглядають молодіжне підприємництво. На часі – підготовка ініціативних, енергійних, цілеспрямованих фахівців, здатних до підприємницької діяльності, створення і реалізації інноваційних ідей.

Вперше проблему формування готовності до підприємництва на масштабному рівні було порушено Агентством міжнародного розвитку США (USAID) (Mansfield R.S., McClelland D.C., Spencer L.M., Santiago J.) у 1987 р. в межах крос-культурного дослідження. За результатами дослідження був сформо-

вано перелік якостей успішних підприємців, а саме: якості досягнення (ініціативність, здатність виокремлювати у кожній ситуації, явищі чи процесі потенційно важливі ресурси та ефективно їх використовувати, піклування щодо досягнення високої якості виконуваної роботи, усвідомлення зобов'язань, передбачених змістом контракту, цілісна зорієнтованість на ефективність); здатності щодо мислення та розв'язання проблемних ситуацій (систематичне планування окремих дій і діяльності загалом для вирішення однієї чи кількох проблем); наполегливість, контроль і самоконтроль; орієнтація на оточення (партнерів), що передбачає усвідомлення значення ділових контактів [1].

Грунтуючись на результатах зарубіжних і вітчизняних учених, вважаємо, що становленню майбутнього фахівця як підприємливого успішного професіонала сприятиме розвиток системи індивідуально-особистісних якостей, які умовно можна об'єднати в такі групи: **«успіхи й досягнення»** (ініціативність; здатність раціонально використовувати всі наявні ресурси і потенційні можливості у досягненні свідомо поставленої мети, долаючи при цьому зовнішні і внутрішні перешкоди; володіння достовірною актуальною інформацією, своєчасне її застосування; пошукова активність і наполегливість; прагнення до успіхів; усвідомлення відповідальності за свої дії загалом і зокрема щодо підвищення ефективності діяльності); **«лідерство»** (упевненість у собі; здатність переконувати співрозмовників, партнерів; здатність працювати в команді і бути лідером; директивність і постійне підвищення власного рівня освіти); **«підприємницьке мислення»** (цілеспрямованість і планування; генерування й оцінювання ідей; результативність дій у розв'язанні проблемних ситуацій); **«взаємодія і відносини»** (надійність і чесність; комунікативність і визнання важливості ділових відносин; прагнення постійно розширювати сферу спільної діяльності із метою ефективного виконання поставлених завдань; імідж); **«економічна грамотність»** (наявність знань і умінь у питаннях здійснення підприємницької діяльності, прагнення до самовдосконалення, орієнтація в професійній сфері); **«індивідуально-особистісні потенційні ресурси»** (працездатність, що конкретизується потенційними здібностями індивіда виконувати певну діяльність на заданому рівні ефективності упродовж певного часу; саморегуляція, що деталізується сукупністю взаємопов'язаних усвідомлених індивідом дій щодо досягнення необхідного психічного стану, управління своєю психікою; працьовитість, яка виражається через ділову активність; досвідченість; самоорганізація; усвідомлення своїх здібностей, сильних і слабких сторін; креативність і нестандартне мислення; послідовність як здатність систематизувати трудову діяльність задля досягнення максимально можливого корисного ефекту з урахуванням конкретних умов цієї діяльності).

Розвинути означені якості в учнівської молоді можливо на основі організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О на засадах ситуаційно-контекстного навчання як методологічно-концептуального підґрунтя реалізації компетентнісного підходу в сучасній професійній школі. Ситуаційно-контекстне навчання уможливує імітаційно-практичне пізнання особливостей професійної діяльності фахівців певної галузі, формування в учнів уявлення щодо майбутньої професійної діяльності як структурної цілісності, позитивні зміни у потребово-мотиваційній сфері, визначенні цільових орієнтирів фахової праці та чітке формулювання завдань. Означена методика передбачає усвідомлення майбутніми робітниками сутнісних характеристик професії, набуття професійних знань у загальному контексті виробничих ситуацій. При цьому фахові знання вирізняються міжпредметністю, системністю, відображаючи соціальні аспекти професійної діяльності. Оскільки учні працюють колективно, то успішним є формування здатності до встановлення продуктивної міжособистісної взаємодії, умінь щодо успішної комунікації, обміну думками, спільного прийняття рішень, усвідомлення відповідальності за справу, за себе і за інших. У зв'язку з цим зауважимо: реалізуючи ситуаційно-контекстне навчання, педагогічним працівникам важливо постійно актуалізувати складники як предметного, такі соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівців певної галузі. Ефективними методичними засобами відтворення соціального контексту є метод ситуаційного аналізу (розглядаються конкретні випадки та епізоди професійної діяльності), виконання проблемно-ситуаційних і проблемно-пошукових завдань, імітаційно-рольові ігри, навчально-дослідницька та дослідно-експериментальна діяльність, виробнича практика, метод проєктів, підготовка курсових і дипломних робіт.

Література

1. Mansfield R.S., D.C. McClelland, L.M. Spencer, J. Santiago, The Identification and Assessment of Competencies and Other Personal Characteristics of Entrepreneurs in Developing Countries: Final Report Project No. DAN-5314-C-00-3074-00, 1987.
2. Біла книга економічної політики України до 2030 року: національний і регіональний виміри / Л. Антонюк, О. Гуменна, А. Поручник [та ін.]. – Київ : СПД Павленко, 2018. – 152 с.
3. Статистична інформація. Держстат України, 1998–2018. Дата останньої модифікації: 03.08.2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html.
4. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. – 2-ге вид. – Львів : Кальварія, 2017. – 164 с.

СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ТА СЛУХАЧІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

Сьогодні рівень і якість підготовки кадрів стає найважливішим чинником та необхідною передумовою ефективного вирішення завдань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні. Сучасні економічні та соціально-політичні умови потребують «працівника нової формації», який має глибокі професійні знання з інтегрованих професій, здатного до технічної та соціальної творчості, самовдосконалення, готового до роботи при різних формах організації праці. Це, в свою чергу, викликає необхідність зміни стратегій підготовки кваліфікованих робітників [1].

Одним із основних складників якісної професійної освіти є застосування сучасного освітнього середовища. Нині не можливо уявити сучасний навчальний процес без використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Під інформаційно-освітнім середовищем закладів професійної освіти (ЗПО) ми розуміємо цілеспрямовану побудовану інноваційну педагогічну систему, створену на основі сучасних педагогічних, інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій, методів та інтеграції комп'ютерно-орієнтованих засобів з інформаційно-ресурсним забезпеченням, призначену для адаптації сучасного навчально-виховного процесу до умов інформаційного суспільства.

З переходом на нову систему підготовки кваліфікованих робітників висуваються нові вимоги до науково-методичного забезпечення навчального процесу. Поряд із традиційними складовими компонентами науково-методичного забезпечення навчального процесу інноваційною формою в умовах реформування професійної освіти є електронні навчально-методичні комплекси (ЕНМК).

У Хмельницькому професійному ліцей ведеться активна робота над створенням електронного навчально-методичного комплексу для професії 7233 «Слюсар з експлуатації та ремонту газового устаткування». Для створення електронного навчального комплексу за програмою з виробничого навчання теми «Слюсарні та слюсарно-складальні роботи» використовується сервіс Google Classroom [2].

Google Classroom – безкоштовний веб-сервіс створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації навчальних завдань безпаперовим шляхом. Google Classroom – інтегрований з сервісами: «GoogleDisk», «YouTube», «GoogleDocs».

Основна мета сервісу – створити навчальний інформаційний простір між педагогами і учнями. Для роботи в цьому сервісі кожен учень і викладач має аккаунт на сервісах Google.

Google Classroom дозволяє викладачам організувати як стандартний навчальний процес, так і повноцінне дистанційне навчання через Інтернет. У Google Classroom зручно працювати як викладачеві, так і учневі, оскільки служба забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, має зручний інтерфейс і можливості, необхідні учасникам освітнього процесу.

Google Classroom дає можливість створювати навчальні класи. Для кожного класу створюється свій ключ доступу, який учні та інші викладачі використовують для приєднання до навчального курсу. Коли викладач використовує Google Classroom, папка «Клас» автоматично створюється на його робочому Google Диску. Для учнів також створюється папка «Клас» з вкладеними папками для кожного класу, до якого вони приєднуються, додають викладачів і майстрів, які створюють нові матеріали, завдання, запитання.

Усі типи дописів дають можливість використовувати посилання на файли будь-якого виду з Google Диску, зовнішні посилання та посилання на відео з YouTube (презентації, лекції, інструкційні карти, завдання, тестування, додаткова література та відеоуроки).

На сторінці завдань висвітлюються поточні матеріали для опрацювання. Учня досить просто натиснути на завдання, щоб приступити до його виконання. Викладач може вказати термін виконання роботи. Коли учень здає завдання до завершення терміну виконання, на його документі з'являється статус «Перегляд», що дозволяє викладачеві перевірити роботу. Після перевірки викладач може повернути завдання учневі для доопрацювання. Воно автоматично переходить в статус «Редагування» і учень продовжує роботу над документом. Список виконаних робіт в реальному часі оновлюється на панелі викладача – він може перевірити роботу, поставити відповідну оцінку і написати коментарі. За всіма завданнями можна спостерігати одночасно, і контролювати роботу над окремим завданням. Оцінювання можна виконувати вручну або автоматизовано. Система оцінювання може бути адаптована під будь-яку кількість балів (автоматично 100 балів). Після оцінювання за допомогою кнопки «Повернути» оцінка відправляється на пошту кожного учня. Всі оцінки курсу можна експортувати до Google Таблиці. У Classroom викладачі можуть легко і швидко створювати і перевіряти завдання в електронній формі. Завдання і роботи при цьому автоматично систематизуються в структуру папок і документів на Google Диску, зрозумілу і викладачам і учням. Даний сервіс має ряд переваг: просте налаштування, економія

часу, систематизація матеріалів, ефективний навчальний процес, доступність і безпечність. Використання даного сервісу можливе на будь-якому гаджеті, що спрощує роботу педагога та підвищує зацікавленість учня, адже він усвідомлює свою невідривність від даного предмету і бачить зв'язок з життям. Google Classroom дає змогу викладачу працювати з учнями в позанавчальний час.

Простота у використанні, безкоштовність та високий рівень доступності Google Classroom та інших сервісів Google, які цифровий гігант Google постійно оновлює та вдосконалює, допомагає педагогам організувати підтримку звичайних форми навчання, а також для перевернутого, дистанційного, індивідуального навчання, групових форм роботи. Для засвоєння матеріалу кожен учень має змогу підібрати темп сприйняття, обробки та засвоєння інформації.

Використання Classroom сприяє підвищенню мотивації до навчання, дозволяє економити час підготовки до навчання; наочність та інтерактивність інформації при подібній організації сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Результатами використання Classroom у Хмельницькому професійному ліцеї є апробація освітніх веб-платформ, створення баз електронних освітніх ресурсів з професійно-теоретичної, професійно-практичної і загальноосвітньої підготовки, ведення моніторингу ефективності дистанційної підтримки учнів ліцею.

Педагогічною радою ліцею визнаний позитивний результат від впровадження такої інноваційної діяльності та рекомендовано до застосування всіма педагогами ліцею.

Література

1. Концептуальні засади реформування та розвитку професійної освіти України «Сучасна професійна освіта». Київ, 2018.
2. <https://classroom.google.com/c/Mjg0NTc3NTMzMtIa>, пароль входу – pnt25if.

БЛИК ВІКТОР

ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького»

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ БІНАРНИХ УРОКІВ ЯК ОДНІЄЇ З ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У сучасних умовах освіта не може залишатися осторонь від стрімких процесів науково-технічного прогресу, посилення інтеграційних функцій у розвитку науки, техніки, виробництва, політики.

В умовах надзвичайно серйозних змін в економічному, політичному та науковому житті нашої держави, керуючись національними ідеями у вихованні та навчанні, ключовим питанням у роботі викладачів спецдисциплін стала проблема застосування на практиці бінарних уроків. Враховуючи те, що бінарні уроки в ЗПО ще не набули належного застосування, вважаю за необхідне наголосити на основних відмінностях та на основних загальних рисах бінарних та інтегрованих уроків, єдина загальна риса яких – заняття, яке побудоване на тісних міжпредметних зв'язках.

Інтегрований урок може проводити лише один викладач (не виключається варіант – проводять два викладачі), використовуючи тісні міжпредметні зв'язки, а бінарний урок – це заняття, яке однозначно проводять два викладачі, з яких один (і це обов'язкова умова) – викладач спецтехнології, інший – викладач одного з предметів, який вивчається в навчальному закладі.

Відомо, що крім загальних методів та прийомів навчання, у навчальному процесі серйозна роль належить засобам навчання: підручникам, посібникам, обладнанням, комп'ютерній техніці та інше. Велике значення у викладанні не лише якоїсь певної теми, але і предмета в цілому має техніка особистої праці викладача. Техніка особистої праці викладача – це комплекс автоматизованих прийомів, простих, але вдосконалених приладів і технічних засобів (індивідуальних телефонів, смартфонів), необхідних і достатніх для того, щоб підняти організацію власної викладацької діяльності на рівень сучасних вимог.

Бінарний урок – це заняття, яке побудоване на тісних міжпредметних зв'язках, яке проводиться спільно двома викладачами відповідних дисциплін.

Першим етапом у підготовці бінарних занять має бути аналіз навчальних програм з предметів. На засіданні методичних комісій викладачів, наприклад, загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, обговорюється план роботи на навчальний рік. Викладачі предметів відмічають з яких тем можна провести бінарні уроки, який тип занять можна використати при цьому. Отже, на першому етапі відбираються предмети й теми, де можливі варіанти бінарних занять у комп'ютерному класі, намічається тип і мета заняття, час його проведення.

Другим етапом буде спільна робота викладачів по розробці плану-сценарію заняття, по підготовці матеріалів заняття. На цьому етапі ставляться задачі по кожному з предметів, визначається мета. При необхідності розробляється навчально-контролюючий або навчально-розрахунковий пакет.

Третій етап – це контрольний огляд і коректування розроблених матеріалів до заняття. Цей етап важливий тому, що на цьому етапі викладачі, які готувались до бінарного заняття, повинні об'єднати свої розробки заняття. На другому етапі кожен працював над своїми задачами й проблемами, а на третьому проходить співставлення розробок кожного. Уточнюється, як і що на уроці викласти, які питання поставити, яка послідовність проведення заняття. Визначаються функції кожного викладача. На цьому ж етапі коригуються домашні завдання учням напередодні бінарного заняття по кожному з предметів.

Четвертий – планування бінарного заняття в розкладі занять. Це дуже важливий етап і тут можливі варіанти. Перший варіант – на бінарне заняття планується два уроки підряд. Без різниці в якому порядку по одному уроку на кожний із предметів планується в розкладі занять, але заняття повинні бути одне за одним. Другий – з урахуванням типу заняття і підготовчої самостійної роботи учнів, можливе планування одного уроку по двох предметах одночасно. Підготовча самостійна робота учнів може включати:

- складання математичної поставленої задачі;
- побудова алгоритму рішення задачі;
- повторення матеріалу попереднього заняття;
- підготовка даних для обробки на комп'ютері.

Бінарний урок може проходити в такій послідовності:

1. У навчальний кабінет заходять двоє викладачів і оголошують тему заняття (тема може бути спільною або з кожного предмета).

2. Можлива перевірка домашнього завдання по кожному з предметів у вигляді фронтального опитування, розв'язування тестів, задач, кросвордів, коли кожен викладач по черзі задає завдання з предмету. Можливий варіант окремого опитування, наприклад, по одному предмету програмований контроль, а по іншому – індивідуальні картки. Варіанти опитування викладачі можуть запланувати по різному.

3. Викладач спецтехнології подає новий матеріал, пояснює, використовує відео-, фотоматеріали з предмету, ставить завдання пов'язані з темою, а другий викладач, використовуючи знання учнів його предмету або вивчаючи нову тему, допомагає виконати завдання. І навпаки .

4. Підводяться підсумки заняття і доводиться учням домашнє завдання на наступний урок, яке буде практичним.

За таким сценарієм за моєї участі було проведено бінарні уроки:

- спецтехнології з професії «Слюсар з ремонту автомобілів» та виробничого навчання;
- спецтехнології з професії «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та англійської мови;
- спецтехнології з професії «Токар» та англійської мови;
- спецтехнології з професії «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та математики;
- спецтехнології з професії «Токар» та математики.

Контрольно-залікові заняття використовують всі без винятку викладачі. Основна мета контролю знань – дати можливість учням співставити свою роботу з вимогами викладача. І навпаки, можливість викладача скоректувати підготовку й проведення уроків на основі результатів контролю. Такий тип уроку був використаний при проведенні бінарного уроку «Спецтехнологія з професії «Токар» – Інформатика». Роль контролера в цьому випадку виконував персональний комп'ютер. Викладач спецтехнології готує залікові запитання, тести, які за сприяння викладача інформатики закладаються у відповідну програму, основними характеристиками якої є:

- програма розрахована на обсяг попередньої та нової тем;
- кожний учень, використовуючи власний смартфон, дає відповіді на контрольні запитання, що відображається через Wi-fi на комп'ютері ;
- на відповіді відводить по 20–30 с, а це економить аудиторний час і дисциплінує учнів;
- ця програма дає можливість за короткий час опитати практично всю групу учнів і дати викладачу повну картину того, як засвоюється поданий ним матеріал.

Бінарний урок дозволяє створити умови, які апелюють до власного досвіду учня, активізують його емоційну, інтелектуально-вольову й моральну сфери та підключають до процесу пізнання. А міжпредметні зв'язки сприяють глибшому сприйняттю й осмисленню матеріалу та розвивають ерудицію учнів. Розглянувши особливості бінарних уроків, зауважу, що саме застосування таких видів уроків:

- психологічно і методично допомагає викладачам та учням опанувати навчальний матеріал за професійним спрямуванням;
- формує критичне ставлення до змісту предметів, які викладаються, з точки зору можливості їх інтеграції;
- сприяє напрацюванню форм організації самостійної пошуково-дослідної роботи учнів;
- забезпечує накопичення досвіду використання інформаційних технологій як під час викладання, так і під час перевірки рівня знань учнів.

Бінарні уроки в Державному навчальному закладі «Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького» сприяють оптимізації навчально-виховного процесу, підвищують зацікавленість учнів і розширюють можливості для їх самовираження і самовдосконалення.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Ключовими трендами серед планів розвитку сучасних готелів є ІТ технології і персонал. Якщо цінність і переваги використання новітніх ІТ розробок для всіх очевидні, то не всі керівники згодні порівняти їх з цінністю людей, яких включають до штату підприємства.

Підвищення якості і продуктивності обслуговування та отримання на цієї основі максимального прибутку може бути досягнуто лише завдяки ефективній праці персоналу. Тому вимоги до співробітників з року в рік зростають: починаючи від вільного володіння іноземною мовою до знань маркетингу і адміністрування готельного господарства. Чи справляються вітчизняні навчальні заклади з такими задачами? І чому коефіцієнт корисної дії закордонних ЗВО на порядок вище за наш?

В країнах, відомих своїм високоякісним готельним сервісом, взаємовідносини між роботодавцями й навчальними закладами дуже міцні. Достатньо порівняти навчальні плани вітчизняних і відомих зарубіжних ЗВО, щоб побачити практичну спрямованість європейської освіти. Наприклад, у всесвітньо відомій швейцарській школі гостинності Swiss Hotel Management School розподіл навчального і практичного навчання знаходиться в такому співвідношенні (табл. 1).

Таблиця 1

Інтенсивна програма бакалаврату

1 рік – Кампус Ко		
Організація харчування	Стажування	
1 семестр (5 місяців)	Стажування з оплатою праці в Швейцарії чи за кордоном (4–6 місяців)	
2 рік – Кампус Ко		
Організація обслуговування номерів	Стажування	
2-й семестр (5 місяців)	Стажування з оплатою праці в Швейцарії чи за кордоном (4–6 місяців)	
3 рік – Кампус в Лейзані		
«Менеджмент в індустрії гостинності», «Управління заходами», «Гостинність і управління заходами»		
3 семестр (5 місяців)	4 семестр (5 місяців)	Дисертація/незалежне дослідження в Кампусі або поза його межами (6 тижнів)
Swiss Higher Diploma in chosen specialisation	Swiss SHMS and British Bachelor of Arts (Honours) in chosen specialisation	

Інші ЗВО також демонструють картину, у якій в середньому з трьох років навчання один рік припадає на стажування, причому, в усіх випадках стажування є оплачуваною діяльністю. Більш того, стажист – повноправний учасник трудового процесу, нарівні з іншими захищений законодавством. При цьому гарантія отримання роботи в закладах гостинності складає 80–98 %, а сам навчальний заклад у жодному разі не гарантує роботу всім випускникам.

Зовсім іншу картину можна спостерігати у нашому випадку. При організації практичного навчання вітчизняний студент стикається з проблемами, серед яких:

- незацікавленість адміністрації готельних підприємств у прийманні студентів для проходження практики через додаткову відповідальність і додаткові витрати;
- відсутність зацікавленості коучерів у додатковій роботі з молодими людьми, що додає їм «зайвого» клопоту та додаткових зусиль;
- відсутність матеріального стимулювання самих студентів, що сприймається ними, як дармова праця;
- формальний підхід у створенні належних умов для виконання студентами програми практики, доручення їм другорядних функцій, що заважає самоствердженню молодих фахівців;
- недостатні умови для самовизначення студентів щодо конкретного напрямку роботи в подальшому працевлаштуванні, відсутність можливості набуття достатнього професійного світогляду для вирішення складних професійних задач.

З більшою готовністю йдуть на співпрацю з навчальними закладами крупні підприємства з великою місткістю, оскільки у них частіше з'являються вакантні місця, але таких – одиниці, й основну масу складають готелі малої місткості. При цьому їх власниками є люди, які не завжди мають спеціальну підготовку, що формує спрощений підхід до організації обслуговування. До штату в таких готелях вхо-

дять люди без професійних навичок і знань, яких адміністрація готелю підбирає на власний розсуд. Потрібна позиція держави і місцевих органів влади щодо створення іміджу вітчизняних готелів.

Бажано уважно проводити моніторинг всієї готельної бази регіону, що не під силу окремому навчальному закладу через організаційні, матеріальні й, навіть правові складнощі. Така робота повинна проводитись державними регіональними службами, яким під силу здійснювати організаційні й координуючі функції між ЗВО й підприємництвом, одночасно здійснювати свій адміністративний вплив на сферу гостинності з метою забезпечення підвищення рівня сервісу вітчизняних і зарубіжних споживачів послуг та сприяння позитивному іміджу регіону й країні в цілому. Йдеться не про черговий додатковий департамент або комітет, яких існує безліч, але їх державне утримання має невисоку ефективність. Вірогідно, така робота може бути доручена міській або обласній державній адміністрації, яка здатна акумулювати можливості відділу освіти з профільними напрямками.

Високі результати завжди є підсумком самовідданої праці. Колективна праця однодумців, одержаних високою ідеєю, здатна зробити не просто корисну справу для суспільства, вона може виявити приховані резерви громади, яка і є міцною цеглиною в державній споруді. Наша молодь і наша країна цього варті.

Література

1. Офіційний сайт Business and Hotel Management School. Режим доступу: <https://www.bhms.ch/>.
2. Портал «Обучение за рубежом с IQ Consultanc». Режим доступа: <https://www.iqconsultancy.com.ua/>.

БОРОДІЄНКО ОЛЕКСАНДРА, СМАЛЬ ВАЛЕНТИНА, БИКОВСЬКИЙ МИХАЙЛО

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Загальний внутрішньополітичний вектор децентралізації управління, у т.ч. й у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, зумовлює необхідність декомпозиції стратегічних пріоритетів та їх адаптації до регіональної специфіки. Унікальні особливості розвитку досліджуваної сфери у Донецькій та Луганській областях породжують необхідність наукового осмислення та практично зорієнтованої діяльності у напрямі її модернізації, підвищення ефективності та зорієнтованості на потреби локального ринку праці.

Розвиток сфери професійної (професійно-технічної) освіти у Донецькій та Луганській областях має свої особливості, зумовлені специфікою дії низки чинників, які умовно можна класифікувати на політичні, економічні, соціально-демографічні. За даними досліджень, проведених в рамках діяльності Програми ООН з відновлення та розбудови миру, ними є: суттєві втрати ресурсного (у т.ч. економічного, демографічного, кадрового, інтелектуального) потенціалу, спричинені агресією з боку Російської Федерації; вкрай низькі показники народжуваності населення та його відтворення (що позначається на суттєвому скороченні контингенту учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та посилення конкуренції із закладами вищої освіти); домінування таких видів економічної діяльності, як сільське господарство, виробництво сільськогосподарської продукції, будівництво та реконструкція будівель та інфраструктури, вугільна промисловість, розвиток відновлювальної енергетики, машинобудування і металургія, сфера послуг; негативні тенденції на ринку праці (постійне збільшення відтоку та трудової міграції трудоресурсного потенціалу, зростання неформального сегменту економіки, моногалузєва спеціалізація більшості населених пунктів, посилення серед населення мотивації до утримання, зростання питомої ваги осіб із частковою зайнятістю (в режимі маятникової трудової міграції, вахтового методу тощо), високий рівень мотивації молоді до виїзду на навчання до інших регіонів країни та за кордон).

Зазначені чинники суттєво обмежують розвиток сфери професійної (професійно-технічної) освіти в регіоні, породжуючи гостру необхідність пошуку нових імпульсів такого розвитку. Викликами, з якими стикається досліджувана сфера у регіоні, є низька якість освіти (внаслідок застарілих навчальних планів і методів навчання, що не відповідають вимогам ринку праці, відсутності сучасного обладнання в професійно-технічних навчальних закладах), слабкі зв'язки з роботодавцями та поганий менеджмент. Підвищення рівня знань та управлінської спроможності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти сприятиме покращенню конкурентоздатності закладів на освітньому ринку регіону, забезпеченню якості надання освітніх послуг, зростанню затребуваності кваліфікованих робітників на регіональному ринку праці.

Зазначені передумови визначили необхідність підготовки програми розвитку управлінської компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у Донецькій та Луганській облас-

тях. Особливостями такої програми стало те, що розвиток управлінської компетентності зазначеної категорії учасників здійснювався у декілька етапів: очне навчання у форматі тренінгу (Модуль 1), пост-тренінговий супровід, очне навчання у форматі тренінгу (Модуль 2), підготовка та презентація стратегії розвитку закладу, процедура комплексного оцінювання стратегій. Метою тренінгів стало набуття практичних навичок застосування інструментів операційного та стратегічного управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Концептуальною основою виокремлення змісту розвитку управлінської компетентності стало управління, орієнтоване на результат (Results-basedmanagement). Для реалізації завдань тренінгу застосувались такі форми й методи: міні-лекції, дискусії, бізнес-моделювання, модерація, метод «criticalfriend» (критичний друг), індивідуальна робота, супервізія, робота в трійках, менторинг, створення індивідуальних проєктів, виконання домашніх завдань, провокаційні діалоги. Роботу було організовано в інтерактивному режимі, що дало змогу учасникам набути навички застосування конкретних інструментів операційного та стратегічного управління закладами. З метою закріплення набутих знань і навичок та підвищення вмотивованості учасників тренінгів до їх застосування у професійному контексті здійснювався посттренінговий супровід в міжсесійний етап (у формі дистанційного консультування учасників). Метою міжсесійного етапу було опрацювання учасниками тренінгів технології ефективного операційного управління та генерування стратегічних ініціатив розвитку закладів. При цьому передбачалось, що у процесі виконання цього завдання учасниками будуть використані інструменти, які обговорювались під час тренінгу.

Результати проведеного аналізу дають змогу виокремити такі рекомендації щодо впровадження управління, орієнтованого на результат (Results-basedmanagement) в діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти:

1. Передумовою запровадження зазначеного управлінського підходу є розвиток професійної компетентності керівників закладів, що може бути реалізований шляхом створення та реалізації відповідної програми навчання.

2. У процесі розроблення такої програми варто брати до уваги принципи: системності (забезпечення системного характеру педагогічного впливу на керівників); ціннісної зорієнтованості (розвиток у керівників цінностей та настанов, релевантних специфіці їхньої професійної діяльності); контекстності (врахування особливостей контексту діяльності у процесі розвитку управлінської компетентності керівників); саморозвитку (розгляд суб'єктів навчання як систем, що саморозвиваються); поліфункціональності (інтеграція функцій розвитку управлінської компетентності керівників, забезпечення цілеспрямованого застосування набутих знань і вмінь у професійній діяльності); безперервності (культивування культури та цінностей безперервного професійного розвитку); диверсифікації (використання різноманітних форм і методів розвитку управлінської компетентності); інтеграції (використання технологій неформального та інформального навчання); результативності (забезпечення гарантованості результатів педагогічного впливу).

3. Програмою мають передбачатись етапи очного навчання, міжсесійного посттренінгового супроводу учасників, самостійної роботи, оцінювання.

4. Сформовані навчальні групи мають відповідати критерію гомогенності (за віком, досвідом управління, профілем закладів тощо), що впливатиме на групову динаміку й інтерес до опанування програми.

5. Для збільшення управлінської спроможності закладів та впровадження орієнтованого на результат управління доцільним також є: підтримання подальшої тісної взаємодії з керівниками закладів, які продемонстрували високу особисту вмотивованість протягом періоду навчання; ініціювання конкурсу на кращого керівника закладу (критеріями оцінювання можуть стати критерії, які використовувались під час оцінювання стратегій); подальша методична підтримка керівників (зокрема, створення посібників, які розкривають сучасні інструменти результативного здійснення окремих бізнес-процесів – взаємодії зі стейкхолдерами, управління персоналом, маркетингової діяльності тощо); стимулювання учасників до використання сучасних технологій (зокрема, ІКТ) в управлінському та навчальному процесі (використовуючи досвід європейських країн, де для аналогічних цілей застосовуються відповідні мобільні додатки, які уможливають здійснення ефективного операційного та стратегічного управління). Доцільним є також розширення програми за рахунок модулів, які дають можливість керівникам опанувати технологію проєктної діяльності (написання проєктної заявки, пошук партнерів для консорціуму, організаційно-фінансові аспекти управління проєктами тощо).

Література

1. Барановський М. Резюме дослідження «Комплексний аналіз системи професійно-технічної освіти Донецької області». Програма ООН з відновлення та розбудови миру, 2019. 12 с.

2. Бородієнко О. Ефективне управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти. Методичні матеріали для учасників тренінгу. Програма ООН з відновлення та розбудови миру, 2019. 120 с.

3. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти і науки». Міністерство освіти і науки України, 2019.
4. Мельник С. Резюме дослідження «Комплексний аналіз системи професійно-технічної освіти Луганської області». Програма ООН з відновлення та розбудови миру, 2019. 7 с.
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
7. Сучасна професійна освіта: проект концептуальних засад реформування професійної освіти України / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-proekt-konceptualnih-zasad-reformuvannya-profesijnoyi-osviti-ukrayini-suchasna-profesijna-osvita>.
8. Maliha Arif, Muhammad Jubair, and Ali Ahsan. Use of Result Based Management (RBM) Framework for Monitoring Projects of Public Sector in Pakistan – A Case Study. International Journal of Innovation, Management and Technology, Vol. 6, No. 2, April 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/318470915_Use_of_Result_Based_Management_RBM_Framework_for_Monitoring_Projects_of_Public_Sector_in_Pakistan_-_A_Case_Study.
9. Results Based Management Concepts and Methodology. UNDP Results Framework. Technical Note, 2000. 19 p.
10. Results-based management handbook. Applying RBM concepts and tools for a better urban future. UN-Habitat Results-Based Management Handbook, 2017. 230 p.
11. Results-based Management Handbook. Harmonizing RBM concepts and approaches for improved development results at country level. United Nations Development Group, 2011. 68 p.
12. Results-Based Management Handbook: Working together for Children. United Nations Children's Fund (UNICEF), 2017. 192 p.

БОХОНЬКО ЄВГЕН

Хмельницький національний університет

СТАН МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ

Вимоги до якості вищої освіти, що різко зростають в умовах її структурної перебудови і інтеграції в світове освітнє середовище, суттєво підвищують рівень соціальних очікувань по відношенню до результативності всього комплексу педагогічних наук. Проблема розвитку математичних здібностей інженерів-педагогів галузі автотранспорту є досить актуальною на сьогодні.

Розглянемо ряд основних причин погіршення в студентів якості математичної підготовки в останні роки. По-перше, безпосереднє погіршення в студентів якості математичної підготовки в останні роки. Це відбулось у зв'язку з падінням престижу професії «шкільний учитель» (його низькою заробітної платою), що привело до зниження професійного рівня педагогічного складу шкіл. Негативним є і зовнішнє незалежне оцінювання знань з математики, яке є обов'язковим для вступу у вищі навчальні заклади та проводиться у формі тестів. Поясненням цьому є той факт, що не всі розділи математики, а також вміння і навички, легко перевірити за допомогою тестів. Майже немає тестів, що перевіряють вміння логічно мислити. За межами тестових технологій залишається майже вся геометрія. По-друге, в країні велика кількість закладів вищої освіти та їх філіалів, а відповідно велика кількість студентів по відношенню до випускників шкіл. Це свідчить про державну політику, що орієнтована на масовість та доступність вищої освіти, результат якої – чималий контингент студентів з низьким рівнем знань.

На сьогодні, розповсюджений раніше інформаційно-пояснювальний підхід не дає потрібних результатів, а саме якісних знань. Відомий педагог А.І. Маркушевич писав, що «система математичної освіти, яка своїм головним завданням ставить передачу фактів та набуття навичок в розв'язанні типових завдань, являється нестійкою по своїх результатах» [1, с. 32].

Саме тому, вирішення проблеми підвищення якості математичної підготовки майбутніх інженерів педагогів галузі автотранспорту ми бачимо в подоланні формалізму та розвитку особистості при навчанні математиці. Даний висновок опирається на роботи відомих психологів Л.А. Венгера, А.Г. Ковалева, В.А. Крутецького, К.К. Платонова, Б.М. Теплова, які підкреслюють зв'язок між знаннями, вміннями та навичками. З однієї сторони, згага, вміння та навички залежать від здібностей. «Здібності дозволяють швидше, легше оволодіти відповідними знаннями та навичками. В процесі набуття математичних знань, умінь та навичок розвиваються такі здібності, як математична пам'ять, здатність до геометричних уявлень, здатність до логічного мислення. Проте при добре розвинутих математичних здібностях оволодіння знаннями в області математики відбувається швидше, легше, успішніше» [2, с. 21].

Математичним здібностям багато уваги приділяв математик і педагог Б.В. Гнеденко, з цього приводу він писав, що «математичні здібності зустрічаються набагато частіше, ніж ми зазвичай вважаємо. Як правило, невдачі з освоєнням курсу математики відбуваються не через відсутність звички систематично працювати та доводити вивчене до рівня розуміння, а не до запам'ятовування» [3, с. 42]. В школі, закладі вищої освіти дуже мало уваги приділяється виявленню і розвитку математичних здібностей в процесі викладання математики, не дивлячись на те, що низка психолого-педагогічних досліджень показали і доказали можливість розвитку даних здібностей в системі спеціальних вправ і задач.

Аналіз державних освітніх стандартів для різних інженерних спеціальностей показує, що ціллію навчанню математики є, з однієї сторони фундаментальна математична підготовка, а з іншої, набуття навиків математичного моделювання в області майбутньої професійної діяльності. Тому поняття математичної підготовки розширюється, включаючи в себе фундаментальну математичну підготовку, навички математичного моделювання, застосування знань на практиці [4, с. 10].

Зміст освіти, як показує практика, побудовано в основному у відповідності з першою складовою, що являє собою формальне логічне викладення системо утворюючих знань курсу математики. Лінія формування навиків математичного моделювання відслідковується нечітко, або відсутня взагалі, так як зміст направлено на тільки на отримання математичних знань [5, с. 100].

На наш погляд, М. В. Носков, В. А. Шершнева в своїй статті «Состояние и перспективы математического образования в инженерных вузах» найбільш повно відобразили напрямок системи відбору змісту математичної дисципліни, що відповідає наступним дидактичним принципам [6, с. 17]:

1. Зміст навчання повинен включати системотворчі наукові знання, які визначені в освітніх стандартах, що формують наукове мислення студента.

2. Зміст повинен відображати основні об'єкти майбутньої професійної діяльності випускника, здійснювати міжпредметні зв'язки.

3. Зміст повинен враховувати систему дій інженера-педагога, задану характером його спеціальності.

Отже, аналізуючи психолого-педагогічну, математичну та іншу спеціальні літературу, ми встановили, що дана проблема є соціально-педагогічною по своїй природі. Вона ставить питання перед філософами і соціологами, математиками і педагогами. Рішення її не може бути однозначним, але робота в цьому напрямку необхідна та актуальна.

Література

1. Маркушевич А. И. Об очередных задачах преподавания математики в школе / А. И. Маркушевич // На путях обновления школьного курса математики. – 1978. – С. 29–48.
2. Хабина Е. Л. Развитие математических способностей учащихся 8–9 классов с углубленным изучением математики (на материале теории делимости целых чисел) : дис. ... канд. пед. наук / Е. Л. Хабина. – М., 2002. – 211 с.
3. Гнеденко Б. В. Математическое образование в вузах / Б. В. Гнеденко. – М. : В. школа, 1981. – 174 с.
4. Носков М. В. Математическая подготовка как интегрированный компонент компетентности инженера (анализ образовательных государственных стандартов) / М. В. Носков, В. А. Шершнева // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 2005. – № 7. – С. 9–13.
5. Костенко И. П. Вузовские учебники математики: узел проблем / И. П. Костенко // Педагогика. – 2005. – № 9. – С. 98–109.
6. Носков М. В. Состояние и перспективы математического образования в инженерных вузах / М. В. Носков, В. А. Шершнева // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 2007. – № 3. – С. 14–19.

БРОВЧУК ЛЕСЯ, ТИМОЩУК ОКСАНА

Державний професійно-технічний навчальний заклад «Красилівський професійний ліцей»

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Інтенсивне реформування освіти в Україні зумовлює наполегливі пошуки шляхів реформування освітнього процесу на гуманістичних засадах. Одним із проявів реформування є інноваційні педагогічні ідеї, що передбачають якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його складових, що приводять до істотного підвищення його результативності. Тому основну ідею реформування системи освіти можна сформулювати таким чином: ефективність навчання може бути поліпшена завдяки проектуванню і поширенню інноваційних освітніх систем і технологій.

Сьогодні висуває нові вимоги оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти, запровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій, пошуку нових форм і методів організації навчального процесу.

Державний професійно-технічний навчальний заклад «Красилівський професійний ліцей» – навчальний заклад сучасного типу професійної освіти і навчання, у якому поєднуються як класичні принципи педагогічного процесу, так і активно запроваджуються інноваційні технології.

Зважаючи на загострення глобальної екологічної кризи, пріоритетними завданнями сучасної освіти загалом є формування якісного нового суспільства. Екологічно свідоме суспільство повинно функціонувати на нових засадах і принципах, де збереження природи вважалося б таким же важливим, як і захист власного життя.

Сталий розвиток суспільства – це сучасна концепція, що ґрунтується на принципах взаємодії суспільства і природи та передбачає гармонізацію економічного і соціального розвитку та збереження довкілля. Сталому розвитку підпорядковані дві ідеї: 1) розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем і досягнення рівноваги між ними для забезпечення якісного рівня життя людини; 2) впровадження зобов'язань нинішнього покоління, які гарантують таке збереження природних, соціальних та економічних ресурсів, щоб рівень добробуту наступних поколінь лишився не нижчим за сучасний.

Головні принципи сталого розвитку:

– принцип «задоволення потреб»: на перший план висуваються потреби найбідніших прошарків населення;

– принцип «встановлення обмежень»: на розвиток людства та стан технологій накладаються обмеження задля збереження довкілля.

Мета освіти для сталого розвитку полягає у сприянні засвоєнню знань, вмінь та переконань, які дають змогу ухвалювати та впроваджувати рішення на місцевому та глобальному рівнях, спрямовані на підвищення якісного рівня життя і які не загрожують можливостям наступних поколінь задовольняти свої потреби.

Головними інструментами з впровадження освіти для сталого розвитку є:

– діалог: налагодження взаєморозуміння та постійного діалогу між владою, неурядовими організаціями, бізнесовими структурами, різними групами населення, окремими особами;

– навчання: розвиток нових знань, навичок та вмінь для заохочення практики сталості в сфері бізнесу, економіки, в цілому у повсякденному житті;

– інформування: доступ до інформації з питань сталого розвитку та стану довкілля, інформування про здобутки в справі впровадження сталого розвитку;

– маркетинг: зміни в поведінці кожної людини на користь сталості при виборі рішення, оцінюючи вигоди та затрати.

Освіта для сталого розвитку передбачає зміни в навчальному процесі, що стосуються викладачів, учнів та управління освітою:

– для викладачів – це перехід від передачі знань до створення умов для їх активного засвоєння та отримання практичного досвіду;

– для учнів – це перехід від пасивного засвоєння знань до активного їх пошуку, практичного осмислення;

– для керівництва навчальним закладом – це зміни у використанні ресурсів закладом, впровадження принципів сталості та демократизації в управління, налагодження діалогу із зацікавленими групами населення.

Створюється освітнє середовище, де учні можуть:

– висловлювати та відстоювати власну точку зору;

– мислити критично, робити свідомий вибір між альтернативами;

– вчитися працювати у команді: слухати та розуміти інших, домовлятися, взаємодіяти, поважати демократичні рішення;

– бути толерантними та відповідальними;

– бути відкритими для навчання та самонавчання;

– вміти приймати самостійні рішення у власному повсякденному житті, відповідати за свій вибір та прогнозувати його наслідки.

Учні мають не тільки знати, як зберігати природні ресурси, але й спрямовувати власну діяльність на те, щоб їх вистачило на наступні покоління. Освіта для сталого розвитку передбачає формування у них сталого, екологічно доцільного стилю повсякденного життя у домашньому господарстві, навчальному закладі та місцевій громаді, що передбачає насамперед:

– зменшення викидання марних витрат сировини;

– раціональне споживання енергії та води;

– збільшення частки екологічних продуктів у щоденних покупках тощо.

Діяльність ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» спрямована на здійснення заходів щодо вирішення проблеми екологічної освіти. Наш ліцей активно почав впроваджувати питання сталого розвитку в освітній процес. Педагогічний колектив чітко усвідомив, що для суспільства сталого розвитку ліцей має змінити розуміння основного освітнього результату і підходу до його оцінки. В епоху знань і глобалізації навчальний заклад став ініціатором і проектувальником свого суспільного життя. Модель

ліцею сприяє перебудові професійної освіти на засадах сталого розвитку, вирішує завдання переходу на якісно новий рівень використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у всіх сферах діяльності нашого навчального закладу.

Адміністрація та педагоги вбачають місію закладу у створенні таких умов, в яких учень стане повноправним учасником освітнього процесу, а не пасивним споживачем знань; у здобутті учнями основ інтелектуальної та екологічної культури, які є пріоритетними в освітньому процесі закладу, де свобода педагогічної думки та ідеї стає головною опорою позитивного іміджу ліцею.

Література

1. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти. – Київ : Парламентське вид-во, 2004.
2. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про концепцію екологічної освіти в Україні» // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 2002. – № 7.
3. Пропозиції із впровадження освіти для сталого розвитку в рамках Болонського процесу. URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/03-Pos_pap-05/041008_Copernicus-Campus_GHESP_WWF.pdf.
4. Проект Стратегії ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку. URL: <http://www.unesco.org/env/cep/11thsession.html>.
5. Інструментарій для освіти для сталого розвитку. URL: <http://www.esdtoolkit.org/>.
6. Мережа навчання і сталості. URL: <http://www.eco-net.dk/ENGLISH/NLS/Index.html>.
7. Навчання для сталого розвитку. URL: <http://www.unesco.org/education/tlsf/index.htm>.

ВОЛИК ІЛЛЯ, ДОРОШЕНКО ЄВГЕНІЯ, ЦИНА ВАЛЕНТИНА

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Масштабні реформи загальної середньої освіти, розпочаті Міністерством освіти і науки України, обумовили оновлення навчальних програм шкільних предметів для учнів 5–9 класів на основі чинного Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти (Державний, 2011). Зміни до програм мають на меті поступовий перехід до принципів демократичного навчання, передбачені концепцією «Нової української школи» (Нова, 2016).

Концепція реформування української школи закладає нові підходи до освітнього процесу, орієнтуючи вчителів на формування надпредметних ключових компетентностей учнів, відійшовши від традиційних методик простого передавання знань. З метою формування в учнів ключових компетентностей під час навчального процесу в оновлених початкових програмах виділено низку змістових ліній, зокрема «громадянську відповідальність», спрямовану на формування відповідальних громадян, які поважатимуть права людини, вмітимуть критично мислити, розумітимуть особисту відповідальність за долю країни, її народу, а також розумітимуть важливість громадянської участі в процесі вирішення різних проблем місцевих громад. У зв'язку з цим для сучасної основної школи актуальними є питання формування громадянської відповідальності учня засобами сучасних інноваційних педагогічних технологій.

У педагогічній літературі проблеми вивчення громадянської відповідальності знаходять віддзеркалення у таких відомих педагогів як Дж. Локк, А. Дістервег, К. Ушинський. У ХХ ст. дослідженням цього питання займалися А. Макаренко, В. Сухомлинський. Серед сучасних педагогів проблему формування громадянської відповідальності вивчали Ш. Амонашвілі, О. Беляєв, Т. Гусєва, Є. Королькова, Н. Суворова та ін.

З метою обґрунтування системи інноваційних педагогічних технологій формування громадської відповідальності учнів основної школи використано комплекс методів дослідження: аналіз, класифікація, узагальнення теоретичних підходів до обґрунтування інноваційних педагогічних технологій формування громадянської відповідальності школярів; систематизація теоретичних та емпіричних даних для обґрунтування психолого-педагогічних основ її формування.

Провідною стратегією дослідження інноваційних педагогічних технологій стала їхня відповідність концептуальним підходам до зрілості особистості: за гуманістичним (А. Маслоу) і феноменологічним (К. Роджерс) напрямками теорії особистості (Гусєва, 1991) та адаптацією учнів до нормативних вимог громадянського суспільства (О. Беляєв, 1997).

Методичною основою інноваційних педагогічних технологій, згрупованих за провідними ознаками етапу адаптації школярів до нормативних вимог громадянського суспільства, стали: технології *традиційної шкільної освіти*, що передбачають постійний емоційний вплив особистості вчителя на учнів за допомогою педагогіки вимог; технологія *педагогіки співробітництва* (Дьяченко, 1991; Лысенкова, 1997),

за якою суб'єкти й об'єкти освітнього процесу об'єднані у спільній освітній діяльності педагогікою відносин взаєморозуміння і взаємодопомоги; **технологія викладання навчальних дисциплін, яка формує людину** (Ильин, 1991), за якою кожен школяр навчається за двома програмами: освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу та зовнішнього освітнього простору місцевого соціального середовища.

Розвиток здатності до неупередженого сприйняття реальності, толерантності, терпимості, уміння адаптуватися, прийняття себе, інших такими, якими вони є, зосередженості на надособистісних проблемах, які стоять вище за безпосередні проблеми особистості, вияву просуспільних інтересів і прагнень допомоги іншим, почуттів братської любові до всього людства, за гуманістичним (А. Маслоу) і феноменологічним (К. Роджерс) напрями теорії особистості здійснювався за: **технологією педагогіки співробітництва** (Дьяченко, 1991; Лысенкова, 1997), за якою основоположні громадянські права й обов'язки всіх учасників освітньої діяльності визначаються цінностями, які кожен із них повинен зберегти у собі та передати іншим; **концепцією громадянської освіти у технології її інтеграції** (Беляев, 1997; Гусева, 1991), завданням якої є навчання розпізнанню громадських структур різних типів, мисленню політичними альтернативами, виховувати терпимість відносно інших політичних думок і готовності до відповідальних громадянських дій.

Практичне значення дослідження полягає у наданні науково-методичної підтримки вчителям для реалізації наскрізної змістової лінії «громадянська відповідальність» у своїх навчальних предметах. Перспективою подальших розвідок за цим напрямом є дослідно-експериментальна перевірка ефективності системи інноваційних педагогічних технологій формування громадянської відповідальності учнів основної школи.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Основы гуманной педагогики : собрание сочинений Ш. А. Амонашвили : в 20 кн. / [ред.-сост.: М. В. Богуславский]; Междунар. центр гуманной педагогики. М. : Амрита-Русь, 2013. Кн. 6, ч. 1: Здравствуйте, Дети! – 2013. – 315 с.
2. Беляев А. В. Социально-педагогические основы формирования гражданственности учащейся молодежи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Екатеринбург, 1997. 41 с.
3. Гусева Т. Н. Формирование гражданской зрелости учащейся молодежи : автореф. дис... канд. филос. наук: 24.00.01. М., 1991. 20 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <http://zakon2/rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 23.09.2019).
5. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении. М. : Просвещение, 1991. 191 с.
6. Ильин Е. Н. Герой нашего урока. М. : Педагогика, 1991. 287 с.
7. Королькова Е. С., Суворова Н. Т. Гражданское образование: новая концепция и новый учебник. *Преподавание истории и обществознания*. 2002. № 4. С. 27–32.
8. Лысенкова С. Н. Педагогическое сотрудничество. *Инновационные движения в российском школьном образовании*. М. : Парсифаль, 1997. С. 383–386.
9. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konceptziya.pdf> (дата звернення: 23.09.2019).

ВОРОНА ЮЛІЯ

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ІНКЛЮЗИЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

16 грудня 2009 року Україна ратифікувала один з найважливіших міжнародних документів у сфері прав людини – Конвенцію ООН про права інвалідів і Факультативний протокол [1] до неї. Держава взяла на себе міжнародні юридичні зобов'язання щодо виконання основних положень Конвенції. Починаючи з 2010 року, вносяться зміни до Закону України «Про загальну середню освіту», Закону України «Про дошкільну освіту», якими вводяться поняття інклюзивної освіти, розробляється Концепція розвитку інклюзивної освіти та інші нормативно-правові документи, що регламентують роботу навчальних закладів, які повинні надавати освітні послуги для усіх дітей, в тому числі для осіб з особливими потребами. Проте і досі існують неузгодженості в законодавстві, які дуже важливо усунути.

Поширеною є думка, що інклюзивне навчання – це лише навчання дітей із певними діагнозами, захворюваннями, в тому числі із інвалідністю. Кожен навчальний заклад за своєю філософією повинен бути інклюзивним. Це означає готовність у будь-який час прийняти кожну дитину, прагнучи створити максимально сприятливе середовище для розвитку її потенціалу.

Хвороба не дорівнює інвалідності, інвалідність – наявності особливих освітніх потреб (наприклад, особи із серцево-судинними захворюванням не мають цих потреб), особливі освітні потреби не означають захворювання або інвалідність.

Проте, на сьогодні немає спільної узгодженої термінології категорії дітей з особливими освітніми потребами на національному рівні. Так, Закон України «Про вищу освіту» [2] визначає особу з особливими освітніми потребами як особу з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти. Закон України «Про позашкільну освіту» [3] та Закон України «Про освіту» [4] визначають, що особа з особливими освітніми потребами це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту. У тому ж Законі Про освіту у ст. 19 п. 8. зазначено, що категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України у листопаді 2018 року до категорії осіб з особливими освітніми потребами відніс особи, які здобувають (здобували) повну загальну середню освіту мовою, що не належить до слов'янської групи мов та особи, які здобувають (здобували) повну загальну середню освіту мовою корінних народів. Проте, чіткий перелік категорій осіб з особливими освітніми потребами Кабінет Міністрів так і не затвердив, хоча він існує в проекті.

На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних досліджень з проблеми інклюзивної освіти науковцями розроблено класифікацію студентів ЗВО з особливими освітніми потребами. До них віднесено біженців; внутрішньо переміщених осіб (переселенці); сиріт; жертв збройних і міжнародних конфліктів; жертв екологічних і техногенних катастроф та стихійних лих; студентів, які проживають в малозабезпечених сім'ях; які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі у виховних колоніях; маргіналіз; студентів-іноземців; студентів, що потребують психологічної допомоги; жертв насильства; студентів з відхиленнями в поведінці; з інвалідністю; з незначними психічними відхиленнями; що потребують фізичної реабілітації; осіб, вразливих в результаті ВЛ/СНІДу, учасників АТО; учасників бойових дій; солдатів строкової служби; вагітних студенток; талановитих студентів; студентів, які потребують надвисокого рівня освіти та спеціальних освітніх програм підвищеної складності; які мають високі спортивні досягнення; які мають високі художні досягнення; які належать до релігійних організацій; які належить до мовних меншин; які належить до етнічних меншин [5].

Відсутність чіткого затвердженого переліку категорій осіб з особливими освітніми потребами створює проблеми при організації інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Адже ці заклади окрім загальноосвітньої підготовки навчають професії. А це передбачає виробниче навчання в майстернях, виробничих дільницях, на базі роботодавців та виробничу практику, що тягне за собою певні ризики як для здобувачів з ООП, так і для відповідальних за них педагогів. У Порядку організації інклюзивного навчання у ЗП(ПТ)О [6] в п. 3 зазначено, що прийом осіб ООП до ЗП(ПТ)О, яким не протипоказане навчання за обраною професією, здійснюється з урахуванням прав та гарантій, визначених законодавством. Водночас, у стандартній медичній довідці № 086/о, яку подає учень при вступі зазвичай зазначається «придатний до навчання», а не «придатний до навчання такій то професії». Тому потребує оновлення перелік медичних протипоказань щодо професій, адже діти з ООП зараховуються на пільгових умовах. Водночас батьки і діти не завжди враховують особливості нозології при виборі професії на яку має навчатися майбутній учень. В багатьох випадках батьки не визнають проблеми своєї дитини, що створює нездоланні перешкоди для надання якісних освітніх послуг.

Щодо організації інклюзивного навчання та створення інклюзивних груп то вимога щодо висновку інклюзивно-ресурсного центру в Методичних рекомендаціях щодо організації навчання осіб з ООП в закладах освіти в 2019/2020 н. р. [7] є обов'язковою в закладах загальної середньої освіти, а в закладах професійної освіти – за наявності. Тобто на ЗП(ПТ)О перекладається відповідальність за організацію навчання здобувача освіти з ООП з розробленням освітньої програми теоретичного та виробничого навчання дотримуючись вимог стандартів професійно-технічної освіти без висновку спеціалістів ІІР. Водночас гранична чисельність здобувачів освіти з ООП визначається з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких здобувачів.

Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності здобувача на момент зараховування до ЗП(ПТ)О педагогічному колективу не відомі, тому висновок ІІЦ допоміг би у організації інклюзивного навчання. У 2018 р. були внесені зміни до Закону України «Про професійно-технічну освіту» [8] у ст. 45, якими було уведено до переліку педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти асистента викладача та асистента майстра виробничого навчання. Водночас, в Переліку посад педагогічних і науково-педагогічних працівників [9], зміни до якого теж вносилися в 2018 р., таких посад немає.

Визначені проблеми забезпечення інклюзивної освіти можуть стати підґрунтям у вдосконаленні законодавства та методичного забезпечення щодо організації та змісту навчання здобувачів освіти в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Література

1. Факультативний Протокол до Конвенції про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g72.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20140701#n28>.

3. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 №1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-14/ed20181013#n454>.

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n29>.

5. Ткачук В., Єчкало Ю. Класифікація студентів ВНЗ з особливими освітніми потребами. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/707465/2/>.pdf.

6. Порядок організації інклюзивного навчання у ЗП(ПТ)О затверджений постановою КМУ від 10.07.2019 р., № 636. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP190636.html.

7. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з ООП в закладах освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2019/08/07/rekomendatsiioorganizatsiya-navchannyaoop.pdf>.

8. Закон України «Про професійно-технічну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80/ed20180725>.

9. Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF>.

ГЛАДКОВА ВАЛЕНТИНА

Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)

АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Нині активно впроваджуються новітні освітні технології. Щоб процес навчальної та професійної діяльності був ефективним, необхідно навчитися користуватися сучасними акмеологічними технологіями, розуміти їхню сутність і створювати власні професійні стратегії діяльності творення. При цьому необхідно враховувати ту обставину, що гармонійний освітній процес можливий лише як точне відтворення наперед спроектованого образу результату і втілення його в реальний продукт (матеріальний, матеріалізований, духовний). Тоді уможливується перетворення навчально-виховної роботи з слабо упорядкованої сукупності дій у цілеспрямований освітній процес.

На думку сучасних науковців, технологія наближує освіту до точних наук, а професійну практику робить організованим і керованим процесом із прогнозованими позитивними результатами.

Акмеологічні технології дають можливість поєднувати експромти суб'єктів освіти зі застосуванням конкретних рекомендацій, які включені в технології та забезпечують досягнення тими, хто навчається, шуканих результатів. Акме-технологія передбачає проект освітнього процесу, що визначає структуру і зміст діяльності самого здобувача освіти. Якщо у традиційній педагогіці проблема цілей задається не дуже чітко, ступінь їх досягнення є доволі приблизною, то в акме-технології ця центральна проблема розглядається з позиції втілення шуканого образу результату в духовний продукт (у властивостях здобувачів освіти), який задовольняє наперед сформульованим вимогам.

Освітні технології – це система діяльності викладача та учнів в освітньому процесі, яка побудована на конкретній ідеї у відповідності з визначеними принципами організації та взаємозв'язку цілей – змісту методів. Сутність освітніх технологій виражається в зміні характеру і способу освіти. Нарівні з розвитком розумового, творчого, комунікативного потенціалів учнів відбувається особистісний розвиток, тобто сам освітній процес передбачає, що викладач і той, хто навчається, постають рівноправними учасниками освітнього процесу. Отже, освітньою технологією можна назвати комплекс, який складається з прогнозування образу результату навчання, акме-цілевих стратегій забезпечення та акме-цілевих стратегій управління.

Сучасні науковці виділяють такі критерії, що визначають сутність освітньої технології: 1) однозначне чітке визначення цілей навчання; 2) відбір і структура змісту; 3) оптимальна організація освітнього процесу; 4) методи, прийоми та засоби навчання; 5) урахування необхідного реального рівня кваліфікації викладача; 6) об'єктивні методи оцінювання результатів навчання.

Освітня технологія – це системна цілісність методів і засобів, які спрямовані на гарантоване досягнення цілей, розвиток особистості здобувача освіти, загалом на формування його інтелектуального, фізичного, поведінкового та професійного статусів. Освітній технології притаманні такі суттєві ознаки: **діагностичне цілепокладання** і **результативність** (гарантоване досягнення цілей та ефективності процесу навчання); **економічність** (якість технології, що забезпечує резерв навчального часу, оптимізацію праці фахівця освіти, досягнення запланованих результатів навчання в обмежені проміжки часу); **алгоритмованість, проєктованість, цілісність та керованість; коригованість** (можливість постійного оперативного зворотного зв'язку, що послідовно орієнтований на чітко визначені цілі); **візуалізація**.

Наразі використовуються різноманітні види освітніх технологій: структурно-логічні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові, дослідницькі, акмеологічні та ін.

Структурно-логічні (задані) технології навчання – це поетапна організація висування освітніх задач, вибору способів їх розв'язання, діагностики та оцінювання отриманих результатів. Логіка структування таких задач може бути різною: від простого до складного і в зворотній бік, від теоретичного до практичного і навпаки. **Ігрові** технології – це ігрова форма взаємодії викладача та учнів через реалізацію певного сюжету (при цьому освітні задачі включені в зміст гри). В освітньому процесі використовуються театралізовані, ділові, рольові, імітаційні, сюжетно-рольові, комп'ютерні ігри. **Комп'ютерні** технології реалізуються в межах системи «викладач – комп'ютер – студент» за допомоги різноманітних навчальних програм (інформаційних, тренінгових, контролюючих, розвивальних та ін.). **Діалогові** технології пов'язані зі створенням комунікативного середовища співробітництва на рівні «викладач – студент», «студент – студент», «студент – автор» в ході постановки та розв'язання навчально-пізнавальних задач. **Тренінгові** (ігрові) технології – це система діяльності по відпрацюванню певних алгоритмів освітніх дій і способів розв'язання типових задач протягом навчання (практичні вправи). Ігрові технології широко використовуються при проектуванні технологій освіти дорослих, коли освітній процес є не стільки процесом передачі предметних образів, скільки процесом управління розвитком особистості.

У сучасній вищій освіті широко використовуються дослідницькі технології, в межах яких вибудовується суб'єктивно нове знання. Дослідницька діяльність дає можливість успішніше навчатись, глибше осмислювати навчальні дисципліни. Напрацьовується навичка працювати з літературою. Студенти вчать чітко та ясно викладати думки, відстоювати свою думку, розвивають своє ораторське вміння.

Особлива роль належить духовному продукту у властивостях особистості, досягненню акме людини.

В акмеологічних технологіях основні тенденції вдосконалювання освітніх технологій характеризуються переходом від:

- навчання як функції запам'ятовування до навчання як процесу інтелектуального і творчого розвитку, що уможливило використовувати засвоєне;
- асоціативної статичної моделі знань до динамічно структурованих систем інтелектуальних дій;
- орієнтації на окремого студента до диференційованих та індивідуалізованих програм навчання;
- зовнішньої мотивації навчання до внутрішньої морально-вольової саморегуляції.

Акмеологічна технологія в освіті є однією з найбільш ефективних технологій. Вона реалізується через систему навчальних дисциплін. Розвиток особистості відбувається на навчальному занятті, тому завдання викладача полягає у включенні кожного студента в різні види діяльності. Правильно сформульована ціль визначає конкретний добір методів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Найважливішою складовою освітнього процесу є особистісно-орієнтована взаємодія викладача зі студентами, де забезпечується комфортне психологічне самопочуття суб'єктів освітнього процесу, зняття конфліктних ситуацій на заняттях і за межами навчальної діяльності, де створюються сприятливі передумови для підвищення рівня інтелектуальної, психологічної, комунікативної підготовки.

Література

1. Жаринова Е. Н. Психолого-акмеологические технологии в образовании : монография / Е. Н. Жаринова. – СПб. : изд-во НУ «Центр стратегических исследований», 2015. – 208 с.
2. Фундаментальна акмеологія – наука XXI століття : монографія / за заг. ред. В. М. Гладкової, С. Д. Пожарського. – Київ : Інтерсервіс, 2019. – 206 с.

ГОЛДОБІН ВІКТОР

ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ

Професійно-технічна підготовка та її якість повністю залежить від компетентності та мобільності викладача професійної підготовки і майстра виробничого навчання, яка здійснюється за навчальними планами і програмами. Вони забезпечують сучасний рівень їх професійної готовності, а також спрямовані на формування особистості, яка здатна творчо, на професійному рівні розв'язувати освітні та виховні завдання в умовах формування й розвитку української державності та національної системи професійно-технічної освіти.

Серед функцій педагогів професійного навчання провідними є організаційна та технологічна (організація навчальної діяльності учня, управління навчально-виховним процесом в ПТНЗ, організація управління діяльності суб'єктів навчально-виробничого процесу, контроль і корекція технології навчання, оформлення технічної та навчальної документації, здійснення навчально-виробничого процесу.)

Очевидно, що для того, щоб кваліфіковано та якісно здійснювати управління пізнавальною діяльністю учнів, викладач професійної підготовки повинен мати глибокий знання з педагогіки, психології та методики професійного навчання.

Для якісного забезпечення професійної освіти насамперед, викладач професійної підготовки (майстер виробничого навчання) повинен:

- систематизувати в учнів формування професійно-теоретичних і практичних умінь, навичок та здатності в майбутній професії;
- аналізувати професійну діяльність кваліфікованого робітника з метою формування змісту його освіти;
- аналізувати та діагностувати стан навчального й виробничого процесу в ПТНЗ;
- проектувати зміст навчання;
- розробляти методичні розробки планів-конспектів занять теоретичного та виробничого навчання;
- використовувати педагогічні технології;
- організовувати навчальну діяльність учнів професійно-технічних закладів із засвоєнням теоретичних знань і практичних умінь.

Вивчення та засвоєння викладачами професійної підготовки, забезпечити розуміння сутності та змісту педагогічної діяльності, а також усвідомлення механізму трансформування технічного знання в методику професійного навчання на рівні професії, предмета та теми.

На сьогоднішній день забезпечення ефективності і якісної професійної освіти від викладача професійної підготовки залежить:

- аналізувати нормативно-правові документи, в яких відображено зміст освіти підготовки кваліфікованих робітників;
- виділяти дидактичні принципи й системи побудови програм, основні знання, уміння та навички учнів з кожної дисципліни;
- складати перспективно-тематичні плани занять теоретичного навчання на прикладі окремого предмету та календарно-тематичний план з виробничого навчання (перелік пробних робіт);
- добирати оптимальні методи навчання відповідно до завдань уроку;
- здійснювати мотивацію навчальної діяльності учнів;
- розробляти методичні розробки планів-конспектів уроків теоретичного і виробничого навчання за допомогою Інтернету;
- розробляти інструкційні, технологічні картки за допомогою інформаційних технологій (сучасних моделей, макетів, вузлів, агрегатів тощо);
- проводити не традиційні уроки теоретичного та виробничого навчання.

Також для поліпшення якісного навчання в ПТНЗ, інженерно-педагогічний працівник повинен засвоювати, як аксіому, такі загально-дидактичні і специфічні принципи.

1. Технологічні послідовності у вивченні навчального матеріалу .
2. Зв'язку теорії з практичною, науки з виробництва.
3. Систематичності і послідовності.
4. Міцності засвоєння знань, умінь і навичок.
5. Професійної спрямованості загальноосвітніх і загальнотехнічних дисциплін.
6. Урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.
7. Моделювання професійної діяльності в навчальному процесі.
8. Створення навчального середовища професійного навчання.
9. Свідомості й активності
10. Модульності професійного навчання.
11. Професійної мобільності

Все перераховане реалізується в практичній діяльності педагога професійного навчання за допомогою методичної підструктури, яка характеризується значною варіантністю. Кількість елементів у методичній підструктурі визначається педагогом виходячи із загальної структури уроку й мети навчання, виховання та розвитку учнів.

Література

1. Сушенцева Р. Л. Основи професійної мобільності : навч.-метод. посіб. Кривий Ріг, 2011.
2. Сулина Т. Сучасний урок професійного навчання в ПТНЗ : метод. рекомендації. Київ, 2012.

ПОРТФОЛІО ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ, ЗОРІЄНТОВАНА НА ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА

Самостійність як відповідальна, ініціативна, незалежна поведінка, яка здійснюється власними силами, є відповіддю на нові запити, що поставлені сучасним життям перед випускником закладу вищої освіти. Вона є основним чинником підвищення ефективності навчальної діяльності студента та можливості його самореалізації в процесі трудової діяльності.

Самоконтроль і самооцінка, як базис портфоліо студента, мають велике значення, адже мотивують його навчання. Завдяки ним студент переконується в тому, на якому рівні він опанував знаннями, перевіряє правильність виконання завдань шляхом зворотних дій, оцінює практичну значущість результатів виконаних робіт (завдань).

Портфоліо в традиційному розумінні є колекцією робіт студента, що демонструє його досягнення, і прогрес, що відбувся в процесі навчання за обраною спеціальністю. Воно відповідає цілям, завданням та ідеології практико-орієнтованого навчання [1].

«Портфель студента» – папка, що містить різноманітну інформацію, яка документує його набутий досвід і досягнення. Ця технологія зорієнтована на особистість студента, враховує і розвиває його індивідуальні особливості та здібності. Адже відповідальність за успіх навчальної діяльності, яка відображена в портфоліо, студенти більшою мірою беруть на себе. Роль викладача змінюється, через те, що головною метою навчання стає розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів, їх моральних цінностей.

Нині існує безліч різних типів портфоліо, кожне з яких може служити різним цілям. Доцільно поділити портфоліо на такі основні типи.

«Портфоліо документації». Цей тип портфоліо є портфелем задокументованих освітніх і позанавчальних індивідуальних досягнень студента (дипломи, атестати, довідки, сертифікати, грамоти, відгуки, рекомендації та ін.). Подібна модель передбачає можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів портфоліо.

«Портфоліо процесу». При його застосуванні включаються матеріали, що пов'язані з усіма аспектами і фазами процесу навчання. Вони особливо корисні для моніторингу процесу навчання студентів. Цей тип портфоліо може показати, як студенти сприймають одержані знання або навички, і як вони розвиваються в процесі навчання, досягаючи необхідних загальних і професійних компетенцій. Воно являє собою зібрання різних навчальних, творчих, проектних, дослідницьких робіт студента, а також опис основних форм і напрямів його навчальної і творчої активності: участь у наукових конференціях, конкурсах, проходження курсів за вибором, різного роду практик, спортивних і художніх досягнень та ін. Цей тип портфоліо передбачає якісну оцінку, наприклад, за параметрами повноти, різноманітності й переконливості матеріалів, якості представлених робіт, зорієнтованості на обраний профіль навчання та ін. Однак і кількісна оцінка з виставленням рейтингу студента також можлива.

«Портфоліо-презентація». Цей тип портфоліо найкраще застосовувати для підсумкової оцінки майстерності випускників ЗВО, для оцінки їх ключових результатів. У нього включаються кращі роботи студентів, обрані як самими студентами, так і викладачами. Цей тип портфоліо особливо добре сумісний з електронним форматом, коли можуть бути включені різнопланові аудіовізуальні файли – фотографії, відеозаписи та інші електронні звіти про закінчену роботу студентів. «Портфоліо-презентація» має також включати письмовий самоаналіз об'єктів його зміст, тобто роздуми студентів про те, чому саме ці роботи включені в портфоліо.

Як показує вітчизняний і зарубіжний досвід, при впровадженні методу портфоліо можна запропонувати закладам вищої освіти конструювати «комплексні» моделі портфоліо (які включають в себе всі описані типи як своїх розділів) або «прості» (реалізують один або два з представлених типів).

Наприклад:

1) портфоліо, що складається з трьох розділів (найбільш об'ємний і комплексний): «розділ документів» + «розділ процесу» + «розділ презентації»;

2) Портфоліо, що складаються з двох розділів: «розділ документів» та «розділ презентації» (найбільш підходить випускникам ЗВО для їх самопрезентації роботодавцям або при вступі на інший рівень освіти).

Також можливі й інші варіанти типів портфоліо, які відображають специфіку кожного конкретного закладу вищої освіти.

На магістерських студіях «Портфоліо» можна використовувати як «методичну скарбничку», відбиток поглядів студента на свою майбутню професійну діяльність. Викладачу необхідно допомогти студенту вибрати напрями професійного зростання, скласти програму самовдосконалення та самостійної роботи за вибраним напрямом, чітко сформулювати мету роботи з «портфоліо».

Якщо магістрант вибирає професійно-педагогічний напрям і готується до викладацької діяльності, то розділи його портфоліо можуть бути такими: бібліографія новинок психолого-педагогічної та фахової літератури; конспекти першоджерел; анотації та короткі резюме відвіданих у процесі педагогічної практики лекцій і практичних занять викладачів та аналіз їх педагогічного досвіду; аналіз методів і методик навчання, методів діагностування навчальних досягнень студентів тощо [2].

Будь-який сучасний студент, який мріє про успішну кар'єру після закінчення ЗВО, має вміння представити себе роботодавцю, проінформувати його про свої здібності, досягнення та вміння. І саме ведення портфоліо сприяє формуванню цих навичок.

Література

1. Кныш И. А. Портфолио студента образовательного учреждения СПО : метод. рекомендации по структуре, технологии организации и оценке (рейтингованию) «портфеля достижений студента» / И. А. Кныш, В. Ю. Переверзев, С. А. Прудков. – М. : Е-Медиа, 2007. – С. 48.
2. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Т. І. Туркот. – Київ : Кондор, 2011. – 628 с.

ГОРБАН ЄВДОКІЯ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИСТІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ПІД ЧАС ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТЬ

В умовах інтеграції в європейський і світовий освітній простір професійний розвиток та підвищення кваліфікації сучасного педагога «впродовж життя» є одним з найважливіших завдань, що стоїть перед вітчизняною освітньою галуззю [5]. Ефективність процесу професійного зростання сучасного педагога залежить від його позитивного ставлення до свого власного вдосконалення. Здатність вдосконалюватися є важливим чинником, що впливає на професійну успішність сучасного фахівця професій типу «людина–людина». Методисти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (надалі – ЗП(ПТ)О) також належать до означеного типу професій, оскільки є суб'єктами взаємодії з іншими членами суспільства в різних сферах життєдіяльності.

Реалії сучасного життя, інноваційна діяльність освітніх закладів, потреби особистості постійно вдосконалюватися, підвищувати свій професійний імідж і статус зумовлюють необхідність неперервної освіти. На шляху до пізнання кожен новий крок забезпечує внутрішній саморозвиток і мотивацію людини, що є підґрунтям можливості подальшого її вдосконалення.

Процес вдосконалення педагогічної діяльності методистів ЗП(ПТ)О в умовах модернізації вітчизняної освітньої галузі набуває особливого значення. З огляду на це актуальною постає проблема пошуку таких форм навчання, які відповідатимуть освітнім потребам та сприятимуть вдосконаленню методистів ЗП(ПТ)О, оскільки на сучасному етапі модернізації системи освіти їм належить особливе місце у системі організації освітнього процесу на інноваційній основі.

Сьогодні в освітній процес активно впроваджуються нестандартні методи навчання. До таких варто віднести технології тренінгу як активної та ефективної форми навчання з дорослими. Тренінгові заняття, на думку відомого фахівця з активних форм навчання Ю. М. Смелянова, повинні використовуватися для позначення методів розвитку здібностей до навчання або оволодіння будь-яким складним видом діяльності, і зокрема спілкуванням [2], що спрямовані на самопізнання, самовизначення та самовдосконалення особистості. Застосування тренінгових занять дає можливість активізувати весь спектр особистісних і професійно значущих якостей методистів ЗП(ПТ)О, їхніх знань, умінь і навичок. На відміну від традиційного навчання, орієнтованого на правильну відповідь, тренінг передбачає запитання та пошук. Тренінгові форми навчання дають змогу повністю охопити весь потенціал людини від рівня та обсягу її соціальної, емоційної та інтелектуальної компетентності до самостійності, здатності до прийняття рішень та до взаємодії тощо [4].

Форма й структура тренінгового заняття сприяють інтенсивності навчання, результат якого досягається завдяки власній активній роботі методистів ЗП(ПТ)О. Саме вони під час тренінгу перетворюють знання і вміння в продукт власної активної діяльності. Основу тренінгового заняття складають самостійне навчання учасників та інтенсивна їх взаємодія. Визначальним є те, що відповідальність за результативність навчального процесу в однаковій мірі поділяють між собою всі учасники тренінгу.

Успішності тренінгового заняття як інтерактивної форми навчання сприяє використання різних видів фізичної, соціальної, змістовної стосовно тематики тренінгу активності учасників тренінгу (рухова активність, комунікація, взаємодія, взаємосприйняття) [6].

Важливим показником для вдосконалення методистів ЗП(ПТ)О виступає те, що під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування його учасників, яке відкриває перед групою безліч варіантів розвитку та розв'язання проблеми, сприяє розвитку групової динаміки, міжособистісних взаємин і норм у групі. Тренінгова форма навчання дає змогу будувати навчальну діяльність методистів ЗП(ПТ)О на підставі їхнього власного досвіду відповідно до потреб аудиторії з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей та соціально-психологічних властивостей тренінгових груп, що є втіленням суб'єктно-продуктивного підходу і відповідає загальним принципам андрагогіки як науки про навчання дорослих [3].

Тренінгові вправи орієнтовано на формування основи базису для продукування нових ідей, удосконалення креативного підходу до розвитку власної професійної діяльності, підвищення рівнів творчої командної та індивідуальної роботи в нестандартних умовах. Кожна з виконуваних вправ спрямована на розвиток у методистів ЗП(ПТ)О здатностей до аналізу, синтезу, продукування альтернатив, нестандартних рішень. Це сприяє розвитку уваги, пам'яті, спостережливості, формує оригінальність та гнучкість сприйняття, навичок до подолання стереотипів мислення. Виконання навчальних вправ-ігор, що є синтезом релаксодібних підходів та імітаційних проблемних ситуацій, дає змогу методистам зняти бар'єри, психологічну скутість тощо. Тренінги як інтерактивні методи навчання є поєднанням практичних вправ із моделюванням реальних або вигаданих професійних, суспільних та побутових ситуацій. Беручи участь у тренінгах, методисти ЗП(ПТ)О мають можливість закріпити й розвинути знання, уміння, навички, змінити своє відношення до власного, загальнолюдського або професійного досвіду.

Отже, тренінг як найефективніша модель включення особистості в міжособистісне спілкування, діяльність у широкому розумінні цього слова, здатна за короткий проміжок часу спрямувати методиста ЗП(ПТ)О на самопізнання, розвиток, саморозвиток та самовдосконалення особистості, здатної до самоактуалізації власного потенціалу в різних сферах [6].

Література

1. Безпалько О. В. Тренінг як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи / О. В. Безпалько // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2004. – № 1. – С. 22–28.
2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : изд-во ЛГУ, 1985. – С. 89.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень ; [заст. гол. ред.: О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Нестандартні форми методичної роботи з педагогами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://qoo.by/3OG2>.
5. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII ВР // ВР України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2002. – 208 с.
7. Технологія тренінгу / упоряд.: О. Главник, Г. Бевз ; за заг. ред. С. Максименко. – Київ : Главник, 2005. – 112 с.

ДЖЕРЕЛЕЙКО ЛЮДМИЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Зміни, які відбуваються протягом останніх років в Україні, вимагають докорінних змін у системі професійної підготовки. Одним із важливих напрямів цих змін є адаптація молоді в умовах соціально-економічного життя, формування в них готовності до підприємницької діяльності, що забезпечить досягнення ними успіхів в області професійної діяльності, зокрема формування готовності до підприємницької діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі.

Будівництво є флагманом економіки країни, навіть економічні кризи не зупиняють, а лише сповільнюють його процес. Завдяки будівництву створюється, відновлюється та вдосконалюється інфраструктура економіки держави, підвищується якість та рівень життя людей. Будівельні об'єкти України складають понад 50 % існуючих фондів країни, що є перспективою затребуваності кваліфікованих робітників будівельного профілю та широким простором для підприємницької діяльності.

Сьогодні Україна гостро відчула наслідки масштабної міграції кваліфікованих робітників, у тому числі будівельників. Необхідність змінити ситуацію є очевидною. Заклади професійної (професійно-

технічної) освіти не повинні залишитися осторонь, а навпаки, покликані одні з перших долучитися до змін або стати ініціаторами впровадження інноваційних моделей освітніх середовищ, що готують всебічно розвиненого, адаптованого до змін, спроможного навчатися впродовж життя, здатного на професійне зростання та підприємницький успіх випускника.

Сучасна педагогіка генерує освітні послуги, які не відповідають ні вимогам суспільства, ні запитам особистості, ні потребам сучасної ринкової економіки [1, с. 11].

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти повинні стати такими освітніми установами, які швидко реагують на трансформації та готові до системних змін у своїй діяльності, діяльність орієнтована на успіх з мінімальними витратами та максимальним ефектом.

Формування якісного трудового потенціалу з успішною кар'єрою, здатністю до підприємницької діяльності – для цього необхідно об'єднати зусилля, можливості, ресурси. Саме недооцінка ролі та значення всебічної підготовки в системі професійної (професійно-технічної) освіти до підприємницької діяльності випускників як структуроутворюючого елемента ринкової економіки призводить до недостатнього рівня сформованості економічної та підприємницької компетентності.

Високий рівень підготовки до підприємницької діяльності – це той елемент, без якого не може успішно розвиватись жодна країна світу. Підприємницька діяльність призводить не лише до збільшення рівня податкових відрахувань, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя мешканців країни. Він також породжує соціальні та ментальні зміни, формує середній клас, дозволяє людині відчути себе господарем своєї долі, перестати бути залежним від влади чи роботодавця, уникнути бажання шукати кращої долі на чужині.

Розглядаючи процес формування готовності до підприємницької діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі, варто зазначити, що одною із цілей такої підготовки є підвищення рівня компетентності у фінансовій діяльності (грамотності), що є одним із показників рівня готовності молоді до підприємницької діяльності.

Значна частина молоді не може аналізувати ринкову ситуацію, чітко визначитися зі своїм майбутнім, самостійно оцінювати власні можливості, ризикувати. Формувати готовність майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі до підприємницької діяльності необхідно у кожного учня, забезпечуючи розвиток відповідних компетентностей. Але слід обумовити, що підприємницькою діяльністю будуть займатися лише ті, хто має відповідні особистісні та ділові якості. «Досвід світової економіки, дослідження західних спеціалістів свідчать про те, що талановитим підприємцем може бути далеко не кожен, а лише 5–7 чоловік із 100 працездатних» [2, с. 18].

Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі до підприємницької діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти сприяє їх професійному становленню з широким спектром компетентностей та професійній освіченості, визначенню траєкторії економічної успішності, спрямовує молодь до самореалізації, формує середовище успішних людей для подальшого економічного розвитку України.

Актуальною проблемою залишається адаптація сучасних освітніх методик, розробка методичних та інформаційних матеріалів для супроводу з питань формування готовності до підприємницької діяльності галузевого спрямування, зокрема, будівельної галузі.

Література

1. Шимановський М. М. Підготовка учнівської молоді до підприємницької діяльності в процесі допрофесійної та професійної підготовки : методичні рекомендації / М. М. Шимановський, М. І. Вовковинський. – Київ : ПІТО НАПН України, 2015. – 90 с.
2. Тирпак І.В. Основи економіки та організації підприємництва : навч. посіб. / І. В. Тирпак, В. І. Тирпак, С. А. Жуков. – Київ : Кондор, 2011. – 284 с.

ДЖУС ЛЮДМИЛА
НМЦ ПІТО ПК у Хмельницькій області

ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Термін «дуальна система» (лат. dualis – подвійний) був введений у педагогічну термінологію в середині 1960-х років у ФРН – як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та

виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Процес впровадження елементів дуальної форми навчання розпочався у Хмельницькій області з першого вересня 2017 р. у ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» з професії «Швачка» відповідно до наказу МОН України № 916 від 23.06.2017 р. «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників». Для впровадження елементів дуальної форми навчання було здійснено вибір підприємств швейної галузі міста Хмельницького. У результаті відбору співпраця розпочалася з такими підприємствами м. Хмельницького: ТОВ «Бембі» (виготовлення дитячого одягу); ТОВ «Хмельницьклегпром-плюс» (виготовлення форменого одягу); ПП Нікітюк (виготовлення жіночого одягу); ТОП Т-стиль (виготовлення жіночого та чоловічого одягу).

Впровадженню елементів дуальної форми навчання з професії «Швачка» передувала велика підготовча робота, зокрема, Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (далі НМЦ ПТО ПК) спільно з Департаментом освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації проведено ряд «круглих столів» з педпрацівниками ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», роботодавцями та соціальними партнерами.

У ході засідань відбулося детальне обговорення змісту Примірною положення про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників та Договору про дуальну форму навчання, внесені в них корективи і доповнення щодо зобов'язань, прав та відповідальності сторін між освітнім закладом, підприємством та учнем. Розроблено Положення та тристоронній договір щодо підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання, обговорено процедуру закріплення майстрів виробничого навчання та учнів за підприємствами, відредаговано посадові інструкції майстрів виробничого навчання, закріплені за навчальною групою та з врахуванням пропозицій роботодавців складено графік навчально-виробничого процесу.

У процесі навчання здійснювався моніторинг впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників з професії «Швачка» та аналізувались виконання обов'язків підприємств відповідно до Положення та тристоронніх договорів. Моніторинг проводився на рівні навчального закладу та працівниками НМЦ ПТО ПК.

Організаційні питання, проблеми та проміжні результати впровадження елементів дуальної форми навчання розглядалися тричі на засіданнях педагогічної ради ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», на засіданнях обласних фахових секцій викладачів та майстрів професій швейного виробництва: 27.03.2018 («Дуальна освіта – інноваційна форма організації навчання»); 06.06.2018 («Особливості впровадження елементів дуальної форми навчання»).

Питання щодо упровадження елементів дуальної форми навчання в освітній процес двічі розглядалося на засіданні науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області (19.03.2018 р. і 01.06.2018 р.) за участю педагогічних працівників, керівників навчальних закладів, представників бізнесу та соціальних партнерів.

Досвідом роботи з упровадження елементів дуальної форми навчання в.о. директора ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» Є. С. Царьова ділилася на Всеукраїнській Інтернет-конференції з теми «Впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку робітничих кадрів в закладах професійної освіти України» (лютий 2018 р.), на науково-практичному семінарі в рамках Дев'ятої міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2018».

Апробована у ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» система роботи з упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих кадрів, її результативність створила сприятливі передумови для активного упровадження цієї форми навчання в інших закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП (ПТ)О) Хмельницької області.

У 2018/2019 н.р. на виконання наказу МОН України № 473 від 15.05.2018 р. «Про розширення переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для впровадження елементів дуальної форми навчання» 11 ЗП(ПТ)О з 14 професій у співпраці з 27 підприємствами Хмельницької області розпочали підготовку кваліфікованих робітників з упровадженням елементів дуальної форми навчання.

У 2019/2020 н.р. відповідно до наказу МОН України від 20.08.2019 за № 1132 дуальну форму навчання запровадили усі ЗП(ПТ)О (23), окрім ВХПУ № 19 смт Гриців із 40 професій.

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області здійснює науково-методичний супровід впровадження дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників. На допомогу працівникам ЗП(ПТ)О на сайті НМЦ ПТО ПК створено рубрику «Дуальна форма навчання», в якій розміщується вся необхідна інформація.

Працівниками НМЦ ПТО ПК розроблено інструктивно-методичні вказівки для ЗП(ПТ)О області щодо організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання.

На курсах підвищення кваліфікації, які проводить НМЦ ПТО ПК слухачі опановують тему «Дуальна форма навчання: світовий досвід, українська практика» з якою вже ознайомлено більше 600 педагогів.

Упродовж 2018–2019 років проведено 12 обласних семінарів для керівників та педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, на яких розглядалися питання впровадження дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників. У жовтні – листопаді 2018 р. працівники НМЦ ПТО ПК виїжджали у всі ЗП(ПТ)О та надали методичну допомогу з питань впровадження у освітній процес елементів дуальної форми навчання, провели навчання у педагогічних колективах з даної проблеми.

Питання впровадження дуальної форми навчання розглядалися під час засідання круглого столу освітян спільно з представниками бізнесу з теми: «Співпраця бізнесу та професійно-технічної освіти. Курс на економічний розвиток країни», ініціатором якого виступив народний депутат України Сергій Лабазюк, яке відбулося 22 червня 2018 р.

Другий етап проекту (практичний) «Співпраця бізнесу та професійно-технічної освіти» стартував ще у шести ЗП(ПТ)О області.

У ході впровадження дуальної форми навчання у ЗП(ПТ)О області визначено цілий ряд переваг даної форми навчання для усіх суб'єктів освітньої діяльності, зокрема: максимальне наближення навчального процесу до реальних виробничих умов; забезпечення безперервної модернізації змісту професійної освіти; підвищення якості підготовки здобувачів освіти в результаті опанування інноваційних виробничих технологій; можливість формування нової психології молодих фахівців, забезпечення високого ступеня їх соціалізації, адаптації у виробничих умовах наближених до реальності; підвищення шансів випускників отримати перше робоче місце; врахування вимог роботодавців щодо формування професійних компетенцій майбутніх кваліфікованих робітників; додаткові можливості підвищення кваліфікації та стажування педагогів професійного навчання ЗП(ПТ)О на сучасних виробництвах.

Разом з тим виявлено не вирішені питання та проблеми, зокрема:

1. Недостатня зацікавленість роботодавців у фінансуванні підготовки кваліфікованих робітників. Причина в тому, що на законодавчому рівні не прописані пільги для роботодавців, які несуть певні фінансові витрати для забезпечення навчання здобувачів освіти на своїх підприємствах.

2. Не в повній мірі на законодавчому рівні вирішені взаємовідносини трьох сторін (ЗП(ПТ)О – підприємство – здобувач освіти), а саме: чи обов'язково випускники мають працевлаштовуватися на тих підприємствах де вони здобували професійно-практичну підготовку? Як свідчить досвід Німеччини, роботодавці відбирають найкращих випускників, а всі інші можуть працевлаштовуватись на інших підприємствах і це спонукає роботодавців до здорової конкуренції.

3. Не повна відповідність видів робіт, які виконують учні на підприємствах змісту компетентностей відповідно до стандарту професійної (професійно-технічної) освіти. Причина – відсутність потужних виробничих підприємств. Можливо при цьому значну роль має зіграти мережева освіта з використанням більш сучасної навчально-матеріальної бази навчально-практичних центрів ЗП(ПТ)О, де здобувачі освіти можуть опанувати ті компетентності, які неспроможні отримати на базовому підприємстві. При цьому необхідно в тристоронній договір залучити ще четверту сторону – НПЦ.

4. Відсутність психолого-педагогічної та методичної підготовки майстрів-наставників підприємств, які проводять навчання учнів.

Наразі готується нове Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти та новий Договір здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою.

Сподіваємося, що шляхи вирішення вказаних проблем будуть прописані на законодавчому рівні.

Література

1. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80/ed20180725>.
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p>.
3. План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80>.

ДОБРУХА МАРИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦІАНТІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ОСВІТИ

В умовах глобалізації основу конкурентоспроможності робочої сили, а надалі й національної економіки, становлять передусім професійні якості працівників та рівень їхньої компетентності. Тож чи отримає випускник професійно-технічної освіти роботу, найбільшою мірою визначається саме професійно-кваліфікаційними якостями та компетентностями.

Важливим чинником для формування цих якостей, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності випускників професійно-технічних навчальних закладів на ринку праці, є професійне навчання. Сьогодні рестораторів цікавить насамперед не формат «знань» випускників професійно-технічних навчальних закладів за професією «Офіціант», а їх готовність до здійснення професійної діяльності. У представників ресторанного бізнесу не має часу на перенавчання учнів та випускників з професії «Офіціант» під свій формат налагодженої роботи підприємства.

На підвищення кваліфікаційного рівню випускників професійно-технічних навчальних закладів безумовно впливатимуть такі чинники, як використання зарубіжного досвіду організації навчального процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація освітнього процесу тощо.

Проблема підвищення якості підготовки майбутніх офіціантів зумовила впровадження елементів дуальної форми професійної освіти.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному освітньому закладі. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Подібна форма професійної освіти виникла як продукт соціального партнерства, що представляє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці [3, с. 9–11].

В рамках дуальної системи учні проходять виробниче (практичне) навчання безпосередньо на виробництві 3–4 дні на тиждень, а теоретичне навчання – 1–2 дні у професійному навчальному закладі. Ця система має велику історію успішного розвитку, вона визнана на міжнародному рівні як передумова досягнення крайньої економічної продуктивності.

В дуальній моделі створюються умови для залучення підприємств до процесу підготовки кадрів, зокрема ідеться про значні витрати, пов'язані з підготовкою фахівців. При цьому підприємства стають зацікавленими не лише в результаті навчання, але й у його змісті та організації. У цьому полягає значення дуальної системи як моделі організації професійної освіти, яка дає змогу долати неузгодженості між виробничою та освітньою сферами у процесі підготовки кадрів. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає побудовану на єдиних методологічних засадах узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки майбутніх офіціантів в рамках організаційно відмінних форм навчання.

Література

1. Дуальна освіта [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Київ, 2017. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.
2. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 02.02.2018). – Назва з екрана.
3. Федотова Г. А. Социальное партнерство в профобразовании ФРГ / Г. А. Федотова // Профессиональное образование. – 2000. – № 6. – С. 9–11.

ДРОЗІЧ ІРИНА

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»

МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Стратегія модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти вимагає від сучасного закладу професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) забезпечення високої якості освітніх послуг. У «Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні», зазначено, що на шляху розвитку інформаційного суспільства якісна освіта стає одним із головних чинників успіху, а педагог є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін [2].

У ЗП(ПТ)О центральною фігурою є майстер в/н, адже саме він, має забезпечити якісні результати професійно-практичної підготовки здобувачів освіти. Майстер в/н має досконало володіти високою фаховою компетентністю та мати ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, вміти методично правильно побудувати та провести урок виробничого навчання, сформулювати в учнів творче мислення та професійну компетентність.

Важливу роль в забезпеченні безперервного професійного розвитку майстрів в/н, формуванні їх професійної компетентності відіграє методична робота. Методична робота – це заснована на досягненнях науки та передового досвіду система аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослід-

ницької, науково-практичної, інформаційної діяльності з метою удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників та підвищення ефективності навчально-виховного процесу [3].

Участь у методичній роботі є невід'ємною складовою професійної діяльності педагога. Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників – «Педагогічні і науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію» [1].

Методична робота як багатогранний і творчий процес, що складається з комплексу систематичної, цілеспрямованої діяльності педагогів, сприяє підвищенню науково-теоретичного і культурного рівнів, удосконаленню професійної компетентності.

Ефективність методичної роботи майстра в/н визначається низкою вимог, а саме: науковістю її змісту та організації; цілеспрямованістю і систематичністю; творчою активністю; раціональним поєднанням індивідуальних та колективних форм; дієвістю методичної роботи, активним впровадженням її результатів в педагогічну практику.

Науковість змісту та організація методичної роботи. Методична робота, повинна ґрунтуватися на дослідженнях педагогічної науки і передової практики в галузі дидактики, окремих методик та теорії виховання. Досконале знання педагогічної теорії, психологічних закономірностей сприйняття, мислення, пам'яті підлітків, їх вікових та індивідуальних особливостей дозволить майстру в/н цілеспрямовано формувати мисленнєві здібності здобувачів освіти під час виконання ними різних виробничих завдань по плануванню, розрахункам, самоконтролю; усвідомлено відбирати та раціонально використовувати методи і прийоми, що розвивають пізнавальну активність здобувачів освіти, в результаті чого, процес оволодіння фаховою компетентністю стає для них внутрішньо усвідомленим та бажаним. Крім того, вимоги науковості та змісту організації методичної роботи передбачають знання майстром в/н таких методів науково-педагогічного дослідження як: спостереження, бесіда, педагогічний експеримент, робота з різними джерелами інформації, робота з навчально-програмною документацією. Володіння цими методами допоможе йому більш чітко і об'єктивно аналізувати умови досягнутих ним успіхів або причини невдач; активно впроваджувати в свою педагогічну діяльність елементи дослідження і творчого пошуку по вдосконаленню методики виробничого навчання; уміло узагальнювати, аналізувати та аргументувати отримані результати.

Цілеспрямованість і систематичність методичної роботи майстра в/н означають: вибір головного методичного завдання, з тих, котрі вирішує колектив ЗП(ПТ)О для подальшого вдосконалення навчально-виховної роботи; рівномірний розподіл методичних завдань впродовж запланованого часу, що виключить можливість поверхневого виконання роботи, випадкових, необґрунтованих висновків і пропозицій, створить умови для запобігання поспішності; визначення шляхів та засобів, котрі дозволяють виконати поставлені завдання. Цілеспрямованість методичної роботи означає, що вона проводиться на основі детального планування змісту і форм особистої роботи майстра в/н з врахуванням загальних завдань, які стоять перед професійною (професійно-технічною) освітою, загальної методичної проблеми ЗП(ПТ)О, методичної проблеми методичної комісії.

Творча активність майстра в/н в проведенні методичної роботи. Для методичної роботи майстра в/н ЗП(ПТ)О актуальна думка В. Сухомлинського, звернена до вчителів загальноосвітніх шкіл, про те, що «значення творчого дослідження полягає не тільки в тому, що вчитель побачив, вивчив яку-небудь грань педагогічного процесу, на яку до цих пір ніхто не звернув увагу. Творче дослідження докорінним чином змінює погляд вчителя на свою працю. В педагогічній справі вчитель бачить не щоденне повторення одного й того ж..., а завжди нову, неповторну творчість» [4, с. 74]. Методична робота, за своїм призначенням покликана вдосконалювати процес навчання і виховання здобувачів освіти, ґрунтуватися на творчому, активному, новаторському пошуку шляхів і методів цього вдосконалення, вона не переносить схеми, стандарту.

Раціональне поєднання індивідуальних та колективних форм методичної роботи передбачає найбільш раціональне співвідношення самостійної методичної роботи майстра в/н з колективними формами її організації. Індивідуальна форма методичної роботи надає майстрам в/н більш широкі можливості для самостійного розподілу питань, які вивчаються, як по термінах так і по способу та місцю їх виконання. Самостійна методична робота передує колективній методичній роботі, або її продовжує та часто визначає її результативність. Наприклад, педагогічні читання, як своєрідна форма узагальнення та розповсюдження передового педагогічного досвіду досягнуть своєї мети в тому випадку, якщо питання, які обговорюються будуть представляти собою результати самостійної методичної роботи. При підготовці до виступів на методичних комісіях майстер в/н має можливість не тільки збагатити себе знаннями з окремих питань організації навчання та виховання, але й розкрити свої методичні ідеї та знахідки, поділитися досвідом, обговорити проблеми, які його цікавлять. Педради, інструктивно-методичні наради, педагогічні конференції, будучи, безсумнівно, важливими формами в загальній системі методичної роботи ЗП(ПТ)О, виконують найчастіше узагальнюючі, інструктивні функції. Безпосередню участь у них майстра в/н (якщо він не готує питання для засідання) досить обмежена. Тому майстру в/н надзвичайно важливо визначити характер своєї участі в колективних формах методичної роботи: з

якою доповіддю він може виступити на конференції чи семінарі; на яку тему проведе відкритий урок; яку допомогу він бажає отримати на семінарах-практикумах, засіданнях школи педагогічної майстерності або яким досвідом він може поділитися на цих заняттях; що потрібно зробити згідно плану методичної комісії або відповідно до рішення педагогічної ради.

Рациональне поєднання індивідуальних і колективних форм методичної роботи майстра в/н передбачає їх неодмінну узгодженість. Весь зміст роботи, що проводиться має бути пов'язаний внутрішньою логікою і являти собою єдине ціле.

Дієвість методичної роботи, активне впровадження її результатів в педагогічну практику. Дієвість методичної роботи майстра в/н в першу чергу визначається якістю навчання і виховання здобувачів освіти. Не можна говорити про ефективність вдосконалення навчально-виробничого та виховного процесів, якщо немає позитивних зрушень в якості знань здобувачів освіти, якщо рівень вихованості підлітків залишається без зміни і у них не сформувалося позитивне ставлення до навчальної праці. Завершеність методичної роботи з тих чи інших питань виробничого навчання або виховання учнів вимагає конкретних висновків майстра в/н за результатами використовуваних ним в навчально-виховному процесі нових форм, методів, засобів і прийомів навчання. В одному випадку, ці висновки робляться майстром в/н для того, щоб скоригувати, поліпшити, відпрацювати власний методичний стиль і систему роботи та служать засобом педагогічного самовдосконалення. В іншому випадку, якщо майстер домагається стабільних позитивних результатів, узагальнення педагогічного досвіду необхідно для того, щоб познайомити зі своїми методичними знахідками своїх колег. Дієвість методичної роботи передбачає також творче використання майстром в/н у своїй педагогічній практиці всього нового, передового, що він отримує при систематичній самоосвіті, під час стажування, займаючись в школах професійної майстерності, на семінарах-практикумах, самостійно вивчаючи досвід своїх колег. Майстру в/н дуже важливо знати, над чим працюють його колеги в ЗП(ПТ)О. Таку інформацію він частково отримує на засіданнях методичної комісії, методичних нарадах, педагогічних радах, на яких обговорюються результати діяльності окремих педагогів і виносяться практичні рішення про заходи з розповсюдження їх методичних досягнень.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що завдання кожного педагогічного працівника й майстра в/н, зокрема, систематично підвищувати рівень своєї професійної компетентності. Основною формою розвитку професійної компетентності майстра в/н є методична робота.

Література

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF> (дата звернення: 25.09.2019).

2. Концепція розвитку педагогічної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 25.09.2019).

3. Про удосконалення методичної роботи в системі професійно-технічної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2000 р. № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582290-00> (дата звернення: 25.09.2019).

4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1977. – Т. 4. – 638 с.

ЄЖОКІНА ЮЛІЯ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку України переконують, що цілеспрямоване формування правової культури громадян, їх високої правосвідомості є домінантним вектором модернізаційних змін. Це, у свою чергу, вимагає ґрунтовної професійно-правової підготовки кваліфікованих робітників усіх галузей виробництва, зокрема робітників морського транспорту.

Наразі це особливо актуально, оскільки за останні десятиліття судноплавство зазнало суттєвих змін: активізується кораблебудування, з'являються судна нового покоління, оновилися значна частина виробничих процесів, на яких впроваджені нові форми організації праці, новітні технології, зокрема, безпеки судноплавства. Важливим є те, що значна частина випускників вітчизняних закладів професійної (про-

фесійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О) морського профілю працюють на судах іноземного морського транспорту: Україна сьогодні займає шосте місце серед країн-постачальників морської робочої сили.

Проблему цілеспрямованого формування професійно-правової культури майбутніх робітників-моряків у закладах професійної освіти актуалізує й той факт, що праці, у яких досліджуються наукові аспекти професійно-правової підготовки вказаних фахівців, є вкрай малочисельними.

Метою нашого дослідження є визначення та обґрунтування педагогічних факторів та умов цілеспрямованого формування професійно-правової культури майбутніх робітників-моряків у ЗП(ПТ)О.

Варто вказати, що з появою міжнародного ринку праці моряків сфера морського судноплавства перетворилася на першу в світі справжню глобальну галузь. Це привело до посилення міжнародних заходів регулювання правовідносин у цій сфері, зокрема в питаннях питань зайнятості, професійного навчання, репатріації, оплати праці, безпеки мореплавання, медичного і побутового обслуговування, а також соціального забезпечення моряків. З огляду на специфіку роботи цієї категорії робітників для ефективного виконання професійних обов'язків і захисту власних прав вони мають бути добре обізнаними у міжнародному морському праві, трудовому та соціальному праві, володіти правилами дій в особливих обставинах.

Натомість аналіз освітнього процесу ЗП(ПТ)О морського профілю свідчить про недостатній рівень професійно-правової підготовки робітників-моряків (матросів і мотористів (машиністів) судових, електриків судових та ін.). Обмежені терміни підготовки в умовах достатньо суворих міжнародних вимог до засвоєння майбутніми моряками значних обсягів різнопланового навчального матеріалу, застарілі програми і методики групового навчання є тими основними чинниками, які гальмують компетентісно орієнтовану освіту цієї категорії робітників. Необхідно принципово інші, сучасні підходи до організації освітнього процесу у ЗП(ПТ)О морського профілю, інноваційні технології забезпечення дієвих, продуктивних умов, зокрема професійно-правової підготовки робітників плавскладу.

Насамперед зазначимо, що у нашому дослідженні професійно-правову культуру майбутніх кваліфікованих робітників-моряків витлумачуємо як інтегральну властивість, яка характеризує рівень розвитку особистості у сфері права, виявляється у правомірній професійній діяльності та законослухняній поведінці робітника-моряка, і потребує володіння правовим мінімумом у галузі трудового та гуманітарного права, національного і міжнародного законодавства з судноплавства, навичок правомірних дій та необхідних професійно-етичних якостей, уможливорює професійно-правову активність особи та захист своїх прав при розв'язанні соціально-правових ситуацій.

Отже професійно-правова культура моряка передбачає набуття правосвідомості, знань у галузі права, постійне правове виховання, розуміння принципів правовідносин, перетворення накопиченої інформації у галузі права на особисті переконання, розвиток стереотипів правомірної поведінки, розуміння значущості законів, зацікавленість у правовій підготовці, а також правозастосування при здійсненні професійної діяльності. Природно, для забезпечення необхідного науково-методичного супроводу процесу формування вказаної інтегральної властивості особистості варто визначити і теоретично обґрунтувати провідні детермінанти, які слід першочергово врахувати і зреалізувати відповідними методиками. Мова, насамперед, про педагогічні фактори і умови, які необхідно визначити за результатами наукового пошуку.

На першому етапі експериментального дослідження засобами пілотажного анкетування педагогічних працівників було визначено сукупність факторів, що найбільшою мірою впливають на формування професійно-правової культури майбутніх робітників-моряків в умовах освітнього процесу ЗП(ПТ)О. З отриманого переліку чинників на другому етапі дослідження експерти відібрали 11 найбільш вагомих факторів цілеспрямованого формування професійно-правової культури майбутніх моряків, зокрема: 1) інноваційні педагогічні технології; 2) зміст професійно-правової підготовки майбутніх робітників-моряків; 3) сучасні засоби (у т.ч. ІТ-технології) професійно-правової підготовки; 4) інформаційно-освітнє середовище закладу професійної (професійно-технічної) освіти; 5) педагогічна інтеграція; 6) самоосвітня пізнавально-правова діяльність учня; 7) результативні методи опанування учнями правовими знаннями і уміннями; 8) професійно-педагогічна компетентність викладачів, задіяних до програми підготовки робітників-моряків; 9) досвід професійно-правової поведінки; 10) мотивація учнів в оволодінні професійно-правовими знаннями; 11) діагностика, оцінювання та управління процесом формування правової культури учнів.

Відмітимо, що в наведеному переліку експерти вказали на фактори, що потенційно можуть уплинути на результативність формування професійно-правової культури майбутніх кваліфікованих робітників-моряків. Серед цих детермінант, природно, є основні, найбільш вагомі, які маємо врахувати першочергово. Ґрунтуючись на результатах статистичного аналізу, можемо стверджувати, що найвпливовішими педагогічними факторами формування професійно-правової культури майбутніх моряків є: мотивація учнів в оволодінні професійно-правовими знаннями; інноваційні педагогічні технології; результативні методи опанування учнями правовими знаннями й уміннями; інформаційно-освітнє середовище ЗП(ПТ)О; самоосвітня пізнавально-правова діяльність учня; діагностика, оцінювання та управління процесом формування правової культури учнів; професійно-педагогічна компетентність викладачів, задіяних до підготовки робітників-моряків.

На основі індуктивного методу встановлення причинно-наслідкових зв'язків визначено основні педагогічні умови, які, при їх забезпеченні, експериментально доведені фактори перетворюють в реальні причини формування професійно-правової культури майбутніх кваліфікованих робітників-моряків. Отже, для продуктивного формування правової культури майбутніх кваліфікованих робітників-моряків в освітньому процесі ЗП(ПТ)О необхідно забезпечити такі умови: цілеспрямоване формування потреби учнів у професійно-правових знаннях; застосування інноваційних педагогічних технологій у професійній правовій підготовці робітників-моряків; організацію продуктивної самоосвітньої пізнавально-правової діяльності учнів; впровадження в освітній процес ЗП(ПТ)О факультативу «Правова культура сучасного моряка».

Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з розробленням докладної методики забезпечення обґрунтованих педагогічних умов формування професійно-правової культури майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти морського профілю.

ЄРШОВ МИКОЛА-ОЛЕГ

Житомирський державний університет імені І. Я. Франка

ПРОЕКТ РОЗВИТКУ АКсіОЛОГіЧНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В Україні швидко розвивається ІТ-ринок і зростає популярність високооплачуваних і престижних ІТ-професій. Цьому сприяє вітчизняне законодавство, на основі якого бізнес-асоціації та громадські об'єднання мають змогу надавати освітні послуги. Це зумовлює активне поширення неформальної й інформальної ІТ-освіти та сприяє працевлаштуванню молоді в ІТ-сфері ще в процесі навчання в закладах освіти.

Вітчизняні заклади вищої освіти (ЗВО) мають потужний науково-педагогічний потенціал, необхідний для якісної професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців. Однак, у погоні за підвищенням якості формування професійних навичок, соціо-гуманітарна складова професійної підготовки в них майбутніх фахівців набула стійких ознак формальності й несистемності. Дисципліни соціо-гуманітарного циклу, покликані формувати світогляд і ціннісну систему молоді, віднесені до предметів «за вільним вибором» студентів, тобто не є обов'язковими і, по факту, «пропонуються» адміністрацією, яка часто інтереси випускаючих кафедр ставить вище, ніж віддалені перспективи виховання патріотичних громадян країни. Тому в доленосні періоди становлення нашої державності ЗВО часто демонстрували консервативну поведінку, у більшості випадків підтримуючи владну, не завжди корисну для країни, позицію. Відтак, прогресивні й революційні дії молоді, спрямовані на подолання соціальної інерції та захист інноваційних ідей, генерувалися не в закладах освіти, а політичними організаціями чи громадськими об'єднаннями.

Натомість у неформальній освіті, що не має звичних для формальної шаблонів щодо змісту освіти, форм, методів, обсягів, стала виявлятися зацікавленість у розвитку соціальних навичок фахівців і формування в них громадянської компетентності. Прикладом такого дієвого інтересу до формування аксіологічної складової професіоналізму майбутніх ІТ-фахівців є програма розвитку ТОВ «Український центр дуальної освіти», відкритого 2018 р. у м. Житомирі. На базі центру створюється ІТ-кластер «Полісся» з навчальним центром, коворкінгом, лабораторіями, бізнес-інкубатором. У партнерів центру є успішно реалізовані стартапи: LingvoLive для вивчення мов та навчальна платформа iDecisionGames для відлагодження техніки ведення ділових переговорів [6; 7]. В компанії працює близько 100 людей, серед яких десять фахівців підготовлено завдяки Центру дуальної освіти. Нові працівники компанії отримали роботу за місцем проживання, зареєстровані як платники податків і вже здійснюють виплату податків до місцевого бюджету. Ними здійснюється також робота з реалізації дистанційного та змішаного навчання (blended learning), створення науково-освітніх online платформ та вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій молоді для працевлаштування в ІТ-галузі.

Центром розроблено також проект коучинг-школа «Аксіологія ІТ-освіти», мета якої – підготовка гармонійно розвинених, вмотивованих, патріотичних, відповідальних ІТ-фахівців, готових до реалізації успішної професійної кар'єри в Україні. Даний проект може бути корисний іншим організаціям та закладам освіти в забезпеченні соціогуманітарної освіти майбутніх фахівців ІТ-галузі.

Проект покликаний: компенсувати недоліки соціогуманітарної освіти майбутніх ІТ-фахівців у системі формальної освіти України [4]; забезпечити належну соціогуманітарну підготовку молоді до трудової діяльності в ІТ-сфері [3]; розвивати громадянську компетентність майбутніх ІТ-фахівців та їх здатність протистояти викликам гібридної війни; розвивати у майбутніх працівників ІТ-сфери підприємницьку компетентність та виховувати в них соціальну відповідальність [1]; зменшувати відтік кваліфікованих кадрів за кордон [5]; формувати готовність до побудови успішної професійної кар'єри у рідній країні; зміцнювати зв'язки закладів освіти, центрів кар'єри, органів студентського та місцевого самоврядування, громадських організацій та об'єднань [2; 8].

Цільовою аудиторією освітніх проектів Центру є студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти регіону. Метою коучинг-школи виступає організація навчання майбутніх ІТ-фахівців за програмою студійних та онлайн-занять (лекції, практичні заняття, тренінги, коуч-сесії тощо) з розвитку аксіологічної сфери майбутніх професіоналів. Ключовими партнерами, окрім закладів освіти, є також Житомирська обласна рада та ІТ-компанія iDecisionGames. Бізнес-стосунки з партнерами та споживачами бізнес-продукту визначаються на основі укладених договорів про співпрацю. Основні ресурси, необхідні для організації діяльності школи, поділяються на інтелектуальні (науково-педагогічні та ІТ-фахівці, коуч-тренери, фрилансери) та матеріальні (комп'ютерне обладнання, офіс-техніка, конференц-зали, дидактичне забезпечення). Ключовими видами діяльності у проекті є: науково-педагогічна, організаційно-методична, освітньо-виховна.

До структури витрат проекту варто віднести: матеріально-технічне й організаційне забезпечення (утримання приміщення, обслуговування техніки, організація взаємодії між суб'єктами освітнього процесу) та оплату вартості інтелектуальних ресурсів (розроблення і проведення лекцій, тренінгів, семінарів, коуч-сесій, методик, технологій тощо).

Запропонований проект суттєво відрізняється від аналогічних послуг, представлених на вітчизняному освітньому ринку. Зокрема, на українському ринку комерційних освітніх послуг представлено багато коуч-тренінгів і навчальних семінарів. Проте для студентської молоді вони, з одного боку, фінансово обтяжливі, а з іншого – не завжди науково обґрунтовані. Тому запропонований проект Коучинг-школи «Аксіологія ІТ-освіти» має відрізнитися фінансовою доступністю та системним науковим підходом до формування аксіологічної сфери майбутніх ІТ-фахівців.

Для реалізації проекту передбачено кілька етапів: укладання меморандуму про співробітництво між закладом неформальної освіти та органами місцевого самоврядування, закладами формальної освіти й роботодавцями; підготовка Положення про Коучинг-школу; гуртування бізнес-партнерів; обґрунтування, вивчення, запровадження Концепції аксіології ІТ-освіти, етичного кодексу ІТ-фахівця, технологій і методик формування ціннісної системи майбутніх ІТ-фахівців; підготовка освітньої програми й розкладу занять, розроблення лекцій, тренінгів, практичних занять, коуч-сесій тощо; формування коуч-груп; організація взаємодії всіх суб'єктів коучинг-школи.

Принципово важливим у проекті є забезпечення реальних механізмів узагальнення досвіду діяльності Коучинг-школи, формування банку даних щодо професійного та особистісного успіху її випускників; розроблення програми лонгітюдного дослідження досягнення соціально-економічного ефекту формування системи цінностей майбутніх ІТ-фахівців.

Таким чином, міста, в яких активно відкриваються центри дуальної освіти, мають усі шанси стати регіональними центрами high-tech та ІТ-індустрії, оскільки для цього мають сукупність необхідних умов, а саме: формальні заклади освіти, що мають відповідні спеціальності і досвід класичної підготовки ІТ-фахівців; талановиту молодь, яка активно обирає для професійної самореалізації ІТ-сферу, роботодавців, готових сприяти втіленню цієї ідеї в життя. Фінансова підтримка подібних освітніх проектів з боку органів місцевої та центральної влади здатна значно посилити синергію суспільства й наблизить досягнення важливого соціально-економічного ефекту – виховання вмотивованих до успіху, відповідальних, патріотичних фахівців.

Література

1. Дуальна освіта – протидія еміграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1gtOcVLJ70I>.
2. Єршова Л. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти / Л. Єршова // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2018. – № 16. – С. 162–168.
3. Єршова Л. Формування референтної особистості як проблема освітньої практики сучасної України / Л. Єршова // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Т. 6. – № 339. – С. 119–124.
4. Інтерв'ю з директором ТОВ «Український центр дуальної освіти» М. Єршовим // Бізнес-медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/www.bzns.media/videos/vb.898907133511026/454773861961818/?type=2&theater>.
5. Кулалаєва Н. В. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників / Н. В. Кулалаєва // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2018. – № 15. – С. 54–60.
6. Стартап у Житомирі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=XUA4UtDAzJk&feature=youtu.be>.
7. У Житомирі вперше відбувся конкурс стартапів, переможець отримає фінансування для свого проекту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.zhitomir.info/news_185126.html.
8. Kulalaieva N., Leu S. Work-based learning involving the dual education elements // Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Vocational pedagogy. 2019. № 18. S. 162–168. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.162-168>.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ КАР'ЄРНИХ ПЛАНІВ УЧНІВ ЗП(ПТ)О

Зміни, що відбуваються в суспільно-економічному житті України свідчать про незворотній перехід до ринкових умов господарювання, однією з найбільш істотних ознак якого є розвиток підприємництва. За такого підходу подальший розвиток держави прямо залежить від готовності та вміння молоді займатися підприємницькою діяльністю, тобто підготовка молоді до підприємницької діяльності набуває значення категорії суспільно-державної значущості. На необхідність підготовки молоді до підприємницької діяльності в процесі професійної освіти робиться акцент й у низці міжнародних документів, наприклад, – у плані дій з реалізації стратегії в галузі технічної і професійної освіти та підготовки на 2016–2021 рр. (UNESCO, 2016), де визначається необхідність її перетворень і підвищення привабливості як вектора працевлаштування молоді та розвитку підприємницької діяльності. За такого підходу проблема підготовки учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вибору підприємницької діяльності як напрямку реалізації подальшої освітньо-професійної є актуальною соціально-педагогічною проблемою.

Дослідження кар'єрних планів учнів закладів професійної (професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) на найближчу перспективу (до п'яти років) дає змогу дійти висновку, що вони, насамперед, пов'язані з обраним напрямом професійної підготовки, а, по-друге, певним чином орієнтовані на сферу підприємницької діяльності. В опитуванні, що проводилось у 2017–2018 рр. брали участь більше 1000 учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, розташованих як в обласних центрах (м. Вінниця, м. Хмельницький), так і в сільській місцевості (Волинська обл.).

Одержані емпіричні дані свідчать про те, що, по-перше: в учнів ЗП(ПТ)О, розташованих у сільській місцевості, чіткіше виражений вектор освітньо-професійної траєкторії, пов'язаний з роботою за спеціальністю (табл. 1, скорочення: МЗ – ЗП(ПТ)О у містах, СЗ – ЗП(ПТ)О у сільській місцевості).

Таблиця 1

Кар'єрні плани учнів на найближчу перспективу (у %)

Кар'єрний план	I курс		II курс		III курс		Середнє значення	
	МЗ	СЗ	МЗ	СЗ	МЗ	СЗ	МЗ	СЗ
Працювати за спеціальністю	55,4	85,4	61,3	58,1	55,4	74,4	57,4	73,9
Змінити професію	21,6	2,4	16,7	6,4	22,3	12,8	20,1	7,2
Поступати до ЗВО	23,0	12,2	22,0	35,5	22,3	12,8	22,5	18,9

У процесі дослідження також вивчалися кар'єрні плани учнів ЗП(ПТ)О щодо підприємницької діяльності (див. табл. 2, скорочення: Д – дівчата, Ю – юнаки, СЗ – середнє значення).

Таблиця 2

Освітньо-професійна траєкторія орієнтована на підприємницьку діяльність (у %)

Група навчальних закладів	I курс			II курс			III курс			Середнє значення		
	Д	Ю	СЗ	Д	Ю	СЗ	Д	Ю	СЗ	Д	Ю	СЗ
Міські ЗП(ПТ)О	24,9	43,4	33,8	30,7	25,5	27,9	27,9	23,8	25,8	27,7	30,6	29,2
Сільські ЗП(ПТ)О	19,6	52,8	34,1	9,1	16,7	10,7	10,5	8,3	9,7	14,2	33,3	21,5

Результати дослідження дали змогу виявити декілька тенденцій. Насамперед, характерним є зменшення з роками навчання кількості учнів, які планують в майбутньому займатися підприємницькою діяльністю. Особливо чітко така тенденція проявляється в учнів сільських ЗП(ПТ)О, де кількість учнів зменшилася із 34,1 % – на першому курсі до 9,7 % – на третьому курсі, тобто в 3,5 рази.

На нашу думку, одним із факторів, що зумовлюють такий стан, є відсутність систематизованої економічної, у т.ч. підприємницького спрямування, підготовки під час набуття базової середньої освіти, що сприяє формуванню у випускників 9-х класів несистематизованих, неповних та ідеалізованих уявлень щодо підприємництва. Опитування засвідчило й те, що понад 60 % респондентів не мають чіткого уявлення про підприємницьку діяльність, а переважна більшість опитаних (близько 70 %) не може назвати якості особистості, важливі для підприємницької діяльності.

Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 р. схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя (European Union, 2018), де серед них визначено ті, що для працевлаштування, посилення особистого потенціалу та ін. До їх числа віднесено й підприємницьку компетентність.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблемі формування підприємницької компетентності вітчизняними дослідниками приділяється певна увага, однак, переважно присвячена висвітленню окремих аспектів цього процесу. На наш погляд, розв'язання проблеми підготовки учнів ЗП(ПТ)О потребує проектування та реалізації такої системи, яка би враховувала вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на цей процес, його поетапність, взаємозв'язок економічної та підприємницької підготовки молоді, педагогічний потенціал загальноосвітньої, загальнопрофесійної, професійно-практичної та професійно-практичної підготовки, взаємодії з роботодавцями тощо, репрезентувала б теоретичний базис функціонування системи (її мету та суб'єкти, теоретичні основи та принципи підготовки до підприємницької діяльності, теорії професійного і кар'єрного розвитку особистості тощо). Системоутворюючим елементом педагогічної системи є її мета. Аналіз сучасних стандартів професійної (професійно-технічної освіти), що ґрунтуються на компетентнісному підході, дає змогу дійти висновку, що складовою загальнопрофесійної компетентності випускника ЗП(ПТ)О є його підприємницька компетентність. За такого підходу метою функціонування системи підготовки учнів ЗП(ПТ)О є формування в них підприємницької компетентності.

КИРИЛЮК ІННА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗП(ПТ)О ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року» [2] одним із напрямів реформування професійної (професійно-технічної) освіти є забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти шляхом: формування змісту професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі, модернізації освітнього середовища, що забезпечує інноваційність, доступність, прозорість, гнучкість і відкритість освітнього процесу.

Ініціативність і підприємливість є важливими якостями особистості, тісно пов'язаними з ключовими навичками XXI ст.: вирішення складних проблем, критичне мислення, творчість, управління людьми, емоційний інтелект, оцінка та прийняття рішень, орієнтація на сервіс, ведення переговорів, когнітивна гнучкість. Підприємницьку компетентність визначено ключовою для професійної освіти в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року», введено до Рамкової програми оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя та схвалено Європейським парламентом та Радою Європейського Союзу.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблеми формування підприємницької компетентності досліджуються науковцями у таких напрямках: Н. Акаєва, Ю. Білова, В. Мадзігон, Г. Матукова, Н. Побірченко, С. Прищепа, Є. Сулаєва вивчають шляхи формування підприємницької компетентності, Д. Айстраханов, З. Варналій, О. Климко, В. Колот, О. Проценко досліджують підприємницькі уміння як складник життєвої компетентності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

У 2019–2020 н.р. у ЗП(ПТ)О Хмельницької області ведеться навчання з 132 професій на модульно-компетентнісній основі, з них 67 – на основі СП(ПТ)О на модульно-компетентнісній основі, 71 – в інтеграції ДСПТО традиційних та СП(ПТ)О на модульно-компетентнісній основі. ЗП(ПТ)О Хмельниччини акцентується увага на оновленні змісту та створенні сприятливого середовища для формування підприємницької компетентності, як складової ключових компетентностей. Постає потреба в переорієнтації освітніх процесів в ЗП(ПТ)О на формування в здобувачів освіти готовності до самовизначення, самореалізації в професійній діяльності, пов'язаній із відкриттям власної справи, а саме: розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти відповідно до індивідуально-особистісних якостей (задатків, здібностей, схильностей тощо); підвищення рівня загальної і професійної культури; забезпечення цілісності сприйняття суб'єктивної картини світу; надання психолого-педагогічного супроводу здобувачам освіти та створення сприятливих умов у процесі досягнення ними особистісного успіху; задоволення потреб, інтересів у пізнавальній, комунікативній, естетичній, фізичній, творчій діяльності; вільний розвиток індивідуальності, удосконалення здібностей; формування мотивації до реалізації власної мети у підприємстві, мотивації до самозайнятості; сприяння соціалізації та адаптації особистості.

Формування підприємницької компетентності відбувається впродовж кількох етапів: I етап (мотивація) – усвідомлення здобувачем освіти цілей, змісту підприємницької діяльності; II етап (актуалізація) – окреслення необхідного досвіду діяльності здобувачів освіти в економічній сфері; III етап

(опанування) – теоретичний і практичний навчально-інформаційний блок з питань підприємницької діяльності в економічній сфері суспільного життя та в контексті професії; IV етап (самоаналіз) – аналіз отриманих результатів та співвіднесення їх із передбачуваними [1].

Формування підприємницької компетентності пов'язане не лише з вивченням предметів «Основи галузевої економіки та підприємництва», «Громадянська освіта», «Технології» та опануванням професій економічного напрямку, але й з іншими предметами та компетентностями, які опановуються здобувачем освіти протягом всього терміну навчання, спрямовується абсолютно на всі професії, які здобуваються. Компоненти підприємницької компетентності: комунікація, презентація, робота в команді, тайм-менеджмент, креативне мислення, самомотивація набуваються в процесі опанування професії та здобуття повної загальної середньої освіти. Для втілення підприємницької ідеї здобувачу освіти необхідні професійні навички, що потребують базових вмінь та знань: юридичної обізнаності, фінансової грамотності, маркетингового мислення, практичних вмінь, технічної та технологічної компетентності у створенні продукту або послуги.

Викладачу необхідно визначити оптимальне поєднання форм, методів формування компетентності та обрати найбільш вдалі методи, що ґрунтуються на вміннях критичного мислення, аналізу, оцінювання й узагальнення фактів, сприяють формуванню відповідальності, здійсненню й оцінюванню вибору, прийняттю рішень з повним усвідомленням наслідків, розвивають уяву, ґрунтуються на емоціях і переживаннях, а також створюють умови для дії. Застосовуються тренінги, метод проектів, ігрові технології, бізнес-симуляції, в яких здобувачі освіти мають змогу побувати в ролі експертів чи підприємців, відтворюється повний цикл підприємницької діяльності: прийняття, виконання, здача замовлення, планування економічної діяльності, створення бізнес-плану, планування маркетингової та рекламної діяльності, аналіз коштів і ведення власного підприємства, здобувачі освіти мають змогу набути практичного досвіду у процесі реалізації проектів [3]. Зокрема, в ВПУ № 25 м. Хмельницького створена та активно діє навчально-тренувальна фірма «Проскурів» – модель діючого підприємства з усіма структурними підрозділами та атрибутами, яка взаємодіє з навчально-тренувальними фірмами в інших містах України і за кордоном. Така модель дає змогу здобувачам освіти працювати у реальних виробничих умовах, набувати необхідних компетентностей, працювати більш продуктивно, особливо у сфері купівлі-продажу. У 2017 р. на базі ВПУ № 25 м. Хмельницького створено Центр професійної кар'єри, що долучився до формування підприємницької компетентності здобувачів освіти. Учнівський бізнес-центр, створений у ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького» дає змогу набути досвіду з відкриття власної справи та реалізації бізнес-ідей, отримати навички пошуку та реалізації бізнес-ідей, досвід роботи в команді.

Як одна із складових формування в здобувачів освіти ЗП(ПТ)О підприємливості та фінансової грамотності, розвитку лідерських якостей, навичок з проектного менеджменту, формування підприємницьких здібностей Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області серед учнів ЗП(ПТ)О проведено вернісаж бізнес-ідей серед учнів ЗП(ПТ)О «Стартап юніор». Його завдання – пошук бізнес-ідей, що можуть стати стартовим майданчиком для реалізації власної справи за професією, що здобувається в ЗП(ПТ)О, а також реалізація соціальних ініціатив для місцевої громади. 27 учнів із 13 ЗП(ПТ)О презентували 16 проектів: 11 проектів у номінації «Бізнес-ідея для підприємницької діяльності» та 5 проектів у номінації «Соціальний проект для місцевої громади». Учасники вернісажу запропонували бізнес-ідеї в галузі енергетики, сільського господарства, деревообробки, переробки відходів, перукарських послуг, туризму, ресторанної справи, організації дозвілля, промоції діяльності закладів ЗП(ПТ)О.

Отже, успіх формування підприємницьких компетентностей залежить від здатності викладачів до постійного пошуку форм, методів та засобів навчання, створення сучасного освітнього середовища через розробку комплексу початково-методичного забезпечення навчальних предметів та компетентностей, спрямованих на формування знань вмінь та навиків підприємництва. Досягти продуктивного формування підприємницької компетентності здобувачів освіти можливо за умов системного, інноваційного підходу до організації освітнього процесу та освітнього середовища.

Література

1. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : метод. рекомендації / А. М. Гельбак. – Кропивницький : КЗ «КОІППО ім. Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року» [Електронний ресурс] : схвалено КМУ від 12 червня 2019 р. № 419-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Проценко О. С. Підприємницькі уміння як складник життєвої компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів / О. С. Проценко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 30 (83). – С. 298–301.

РОЛЬ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Пріоритети розвитку сучасної професійної освіти спрямовані на формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя [2]. У контексті реалізації означених цілей розуміємо, що процес формування професійних компетентностей інтегрує не тільки набуття знань та опанування уміннями й навичками, які є важливими для подальшої успішної професійної діяльності випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, а й передбачає створення сприятливих умов для формування у здобувачів освіти професійно важливих особистісних якостей, які забезпечать їм у межах обраної професії: професійну мобільність, гнучкість, автономність; професійну комунікативність і здатність працювати у команді; відповідальність, адекватність, витривалість, готовність знаходити правильні рішення у нестандартних ситуаціях; цілеспрямованість, здатність вчитися й самоудосконалюватися упродовж усієї професійної діяльності. Йдеться про задоволення потреб випускників у набутті ширших компетентностей – ключових – важливих для успішного життя особистості [1; 4].

Місце останніх у змісті професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників визначається стандартами професійної (професійно-технічної) освіти (далі – СП(ПТ)О), відображаючись у контексті освітніх програм, що реалізуються за професійно-теоретичним та професійно-практичним напрямками. У 2019 р. наказом Міністерства освіти і науки України від 04. 03. 2019 р. № 296 затверджено СП(ПТ)О з професії 5129 «Майстер ресторанного обслуговування» (кваліфікації: майстер ресторанного обслуговування 4-го та 5-го розрядів). Підготовка за кожною професійною кваліфікацією ґрунтується на компетентнісному підході та структурується за модульним принципом. Навчальні модулі формуються на основі кваліфікаційної характеристики, із урахуванням потреб роботодавців, сучасних технологій та новітніх матеріалів. У цьому СП(ПТ)О визначено три групи компетентностей: загальнопрофесійні, ключові та професійні. Сутність поняття «ключові компетентності» представлено у стандарті як «... загальні здібності й уміння (психологічні, когнітивні, соціально-особистісні, інформаційні, комунікативні), що дають змогу особі розуміти ситуацію, досягати успіху в особистісному і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечують ефективну професійну й міжособистісну взаємодію». Відповідно до вимог стандарту майбутній майстер ресторанного обслуговування (кваліфікація: 4-й розряд) має опанувати такі ключові компетентності: оперативно приймати правильні рішення при виникненні нестандартних ситуацій під час роботи; відповідально ставитись до професійної діяльності; знати професійну лексику та термінологію; працювати в команді; дотримуватись професійної етики; запобігати виникненню конфліктних ситуацій. Варто зазначити, що означені ключові компетентності набуваються впродовж всього терміну навчання поза робочим навчальним планом [3].

Результати аналізу змісту СП(ПТ)О з професії 5129 «Майстер ресторанного обслуговування» дає підстави стверджувати про комплексне опанування загальнопрофесійними, професійними та ключовими компетентностями майбутніми кваліфікованими робітниками у процесі професійної підготовки. Це підтверджується тим, що до змісту загально професійних компетентностей (ЗПК 4. Оволодіння основами психології, професійної етики та етикету) включено ключові компетентності щодо дотримання професійної етики, запобігання виникненню конфліктних ситуацій; у ЗПК 7. Оволодіння основами організації і техніки обслуговування в закладах ресторанного господарства та ЗПК 8. Оволодіння основами товарознавства, технології приготування закусок, страв і напоїв – відображені знання професійної лексики і термінології.

Таким чином, визначаючи роль ключових компетентностей у професійній підготовці майбутніх майстрів ресторанного обслуговування, розуміємо їх поєднання із загальнопрофесійними та професійними компетентностями, які за своєю суттю відображають знання, уміння та навички згідно з вимогами стандарту. Разом з тим, значення ключових компетентностей майбутніх майстрів ресторанного обслуговування найбільш чітко вбачається у процесах виробничого навчання та виробничої практики, де відображаються професійні компетентності в дії, якість прояву яких залежить використання потенціалу сформованих ключових компетентностей. Результат якісного набуття майбутніми майстрами ресторанного обслуговування загальнопрофесійних, професійних та ключових компетентностей у взаємозв'язку має відобразитись високим рівнем підготовки фахівця до здійснення професійних функцій й, у перспективі, забезпечити задоволення потреб економіки в інноваційному розвитку ресторанного господарства.

Література

1. Кіндзерська С. Г. Методологічні засади розроблення державних стандартів нового покоління / С. Г. Кіндзерська // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Всеукраїн-

ської (звітної) науково-практичної конференції (Київ, 18–19 квіт. 2011 р.) ; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України ; за заг. ред. В. О. Радкевич. – Київ : ПТО НАПН України, 2011. – С. 71–73.

2. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII // Законодавство України / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

3. Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти. СП(ПТ)О 5129.І.56.10 – 2018. Професія: Майстер ресторанного обслуговування. Код: 5129. Кваліф.: Майстер ресторанного обслуговування 4-го, 5-го розрядів : вид. офіц. / МОН України, М-во соц. політики України. – [Чинний від 2019-03-04]. – Київ, 2019. – 21 с.

4. The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020. Communiqué of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European Social Partners and the European Commission, meeting in Bruges on 7 December 2010 to review the strategic approach and priorities of the Copenhagen process for 2011–2020 [Electronic resource]. – Mode of Access: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_en.pdf.

КОЛОМІЙЧУК СВІТЛАНА

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ

З метою формування нового іміджу сучасної професійної освіти та надання високоякісних послуг у сфері підготовки кваліфікованих кадрів Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р. передбачено формування сучасного освітнього середовища закладу, високотехнологічного, із відповідними матеріальними ресурсами, високим рівнем кадрового забезпечення, що моделює чи відтворює умови праці на робочому місці.

Фактором актуалізації проблеми створення сучасного освітнього середовища, в якому розвивається особистість учня, є розгортання та розвиток ринкових відносин у соціально-економічному просторі України. З огляду на це суспільство вимагає пошуку нових підходів до організації освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, яка має підготувати випускників до життя в умовах постійних техніко-технологічних, соціально-економічних змін та стресових ситуацій, що в ринковому середовищі детермінуються конкуренцією на ринку праці.

Аналіз наукової літератури з даної проблеми дозволяє зробити висновки, що вчені розглядають освітнє середовище у різних типах освітніх закладів здебільшого, як:

– систему умов, впливів і можливостей заохочення активності соціального індивіда у напрямі залежно-керованого переходу від діяльності в навчальній ситуації до діяльності в життєвій і професійній ситуації у запропонованих обставинах і відношеннях (Г.Ю.Беляєв) [3];

– різнорівневе полікультурне утворення, індивідуальне для кожного, хто навчається, середовище побудови власного Я, що забезпечує створення умов для актуалізації внутрішнього світу особистості, її особистісного зростання, самореалізації, становлення самосвідомості (Васильєва О.Ю.) [4];

– система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для розвитку, які вміщуються в соціальному та просторово-предметному оточенні (Гусаковський М.А.) [5];

– сукупність можливостей для задоволення професійно-освітніх потреб учня для становлення його професійної компетентності (Редько Л.Л.) [6].

Підсумовуючи ці погляди, можна визначити, що освітнє середовище для закладу професійної (професійно-технічної) освіти – це багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що цілеспрямовано впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього кваліфікованого робітника, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності. Фактично це комплекс умов, можливостей та ресурсів (нормативно-правових, матеріальних, фінансових, особистісних, інтелектуальних, технологічних, організаційних, економічних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання професійної освіти, забезпечує можливість для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу.

Концепція «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» визначає, що сучасне освітнє середовище – це матеріально-технологічне, соціальне й фізично-просторове оточення (доступне, інноваційне, бізнес-орієнтоване, відкрите, інклюзивне, ціннісно спрямоване, розвивальне, мотивуюче), програми, технології й засоби навчання, розумний дизайн, що сприяють набуттю особою компетентностей професійної освіти впродовж життя. Завдяки йому забезпечується перехід до системного запровадження ІКТ

у всі види освітньої діяльності, створення онлайн-платформ із навчальними й методичними матеріалами для здобувачів освіти і педагогів, використання електронних підручників, контент-бібліотек, смарт-комплексів, нових ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, соціальних професійних мереж. Таке освітнє середовище створюється сьогодні шляхом відкриття високотехнологічних навчально-практичних центрів, а у подальшому через започаткування в освітньому процесі стартапів, симуляційних центрів, освітньо-виробничих кластерів [1].

На теренах Хмельницької області на даний час функціонує шість навчально-практичних центрів. У 2019 р. планується створення ще двох.

Аналізуючи сутність та структуру освітнього середовища, науковці виділяють різні його компоненти. Компоненти освітнього середовища розділяються на дві категорії: суб'єкт та об'єкт. Суб'єктами освітнього процесу є здобувачі освіти та педагогічні працівники. Об'єктами – засоби навчання та інструменти навчальної діяльності, методики, матеріальна база, царина управління педагогічним процесом, засоби комунікації. Об'єкти – це носії інформації та навчальні дії, які, будучи засвоєні та перетворені свідомістю суб'єктів, перетворюються в процесі навчальної діяльності на якості особистості – професійні компетенції, світобачення, систему цінностей і сенсів, переконань і т.д. З іншого боку, враховуючи мету, завдання, шляхи розвитку та ключові складники сучасної професійної освіти, структурними компонентами освітнього середовища, вважають [2]: особистісний, аксіологічний, просторово-предметний, інформаційно-комунікаційний (змістовний), організаційно-діяльнісний, компетентнісний.

Особистісному компоненту належить важлива роль у формуванні неповторного освітнього середовища ЗП(ПТ)О. Проте педагоги спроможні його змінювати адекватно новим вимогам лише за умови власного професійного зростання. Професійний розвиток педагогів системи ПТО Хмельниччини реалізується в системі неперервного професійного розвитку, яка включає інформальне навчання, методичну роботу на рівні ЗП(ПТ)О, регіональному та всеукраїнському рівнях і курсове підвищення кваліфікації. Зокрема, навчальними планами курсів підвищення кваліфікації при НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області передбачено опрацювання педагогами комплексу психолого-педагогічних інновацій. Широко практикується проведення занять у формі тренінгів з використанням активних методів навчання, ІКТ. На регіональному рівні спільні зусилля педагогів ЗП(ПТ)О щодо професійного розвитку, впровадження сучасних технологій, форм і методів навчання зосереджені у роботі 38 обласних фахових секцій. Дієвими формами регіональної методичної роботи є школи передового досвіду, авторські школи. Для поширення позитивного досвіду впровадження сучасних технологій і методів навчання систематично проводяться обласні огляди-конкурси інноваційних проектів.

Структура освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти покликана забезпечувати професійну підготовку майбутнього фахівця у поєднанні з особистісним розвитком, сприяти задоволенню потреб особистості у саморозвитку, самовдосконаленні, самореалізації, створювати підґрунтя для формування ціннісних орієнтирів та мотивів діяльності. Особлива увага має приділятися створенню можливостей для формування і розвитку якостей особистості, які необхідні для побудови та реалізації успішної життєвої траєкторії: мотивація досягнення успіху, подолання труднощів, активної життєвої позиції та кар'єри, зокрема навчання підприємливості та підприємництва у ЗП(ПТ)О.

На рівні закладів для розвитку в здобувачів ПТО підприємливості як ключової компетентності стандартами П(ПТ)О, розробленими за модульно-компетентнісним підходом, передбачено оволодіння у базовому блоці основами ринкової економіки. Здобувачі освіти, що навчаються за традиційними СП(ПТ)О, вивчають основи підприємництва через предмети за вибором «Основи підприємницької діяльності», «Основи ділової активності». Здобувачі, які одночасно з професійною підготовкою отримують повну загальну середню освіту, набувають підприємницької компетентності через предмети «Громадянська освіта», «Технології» (модуль «Основи підприємницької діяльності»).

На базі ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького» упродовж 2019–2021 рр. проводиться експеримент всеукраїнського рівня за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності», в межах реалізації якого передбачено функціонування при закладі Учнівського бізнес-центру, розроблення спецкурсу «Основи підприємництва», навчальних програм дисциплін «Менеджмент малого бізнесу» та «Основи маркетингу», тренінгу з формування готовності учнів ЗПО до підприємницької діяльності.

Упродовж 2017–2019 рр. на базі ВПУ № 25 м. Хмельницького здійснюється експеримент всеукраїнського рівня з теми «Формування кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців у ПТНЗ», в ході якого творча група розробила та експериментально перевірила навчально-методичний комплекс «Професійний успіх та кар'єра».

Отже, якість освітнього середовища визначається його здатністю забезпечувати всім суб'єктам освітнього процесу можливості для задоволення освітніх потреб, особистісного розвитку, саморозвитку. Відтак, можна стверджувати, що удосконалення освітнього середовища, виявлення можливостей для розвитку суб'єктів, дозволяє не тільки допомогти їм адаптуватись до умов освітнього середовища, але й певним чином впливати на нього, сприяючи максимальній реалізації освітніх цілей. Можливості

освітнього середовища ЗП(ПТ)О є ресурсом підвищення якості освіти, джерелом розвитку професійних якостей особистості, а цілеспрямоване його вивчення, організація та вдосконалення дозволяє здійснити вплив на процес професійної підготовки та сприяти максимальній реалізації освітніх цілей.

Література

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80>.
2. Ахновська І. О. Теоретичні засади формування освітнього середовища в контексті економіки знань / І. О. Ахновська // Економіка і організація управління. – 2018. – Вип. 4. – С. 26–34.
3. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. Ю. Беляев. – М., 2000. – 157 с.
4. Васильева Е. Ю. Образовательная среда вуза как объект управления и оценки / Е. Ю. Васильева // Университетское образование: практика и анализ. – 2011. – № 4 (74). – С. 76–82.
5. Гусаковский М. А. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе / М. А. Гусаковский, Л. А. Яценко, С. В. Костюкевич. – Минск : БГУ, 2004. – 279 с.
6. Редько Л. Л. Социально-образовательная модель педколледжа как среды саморазвития личности в научно-образовательном комплексе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. Л. Редько. – Ростов н/Д, 1996. – 27 с.

КОНОНЕНКО АНДРІЙ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

На сьогоднішній день в освітній галузі України започатковано низку реформ. Це пов'язано з багатьма чинниками, серед яких варто виділити наступні: неефективність традиційних методик навчання, орієнтація на європейські стандарти в освіті, зміна економічного курсу країни. Процес реформування не оминає й систему професійної (професійно-технічної) освіти України. Адже ця галузь є надзвичайно важливою для розвитку економіки. Відомо, що робітничі кадри становлять потужний потенціал економіки держави. В Європі професійне навчання обирає майже 70 % учнів, опановуючи близько 230 професій. Водночас в Україні такий показник сягає лише 27 % [2]. Тому одним із стратегічних напрямів реформування освіти є оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти.

Серед професій, що користуються значним попитом на ринку праці, є професія слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів. Донедавна у закладах професійної (професійно-технічної) освіти відбувалася підготовка слюсарів з ремонту автомобілів. Сьогодні ця професія є оновленою. Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів – це фахівець, який виконує ремонт та технічне обслуговування транспортних засобів, підтримує їх у справному стані. Від рівня кваліфікації робітничих кадрів за даним напрямом залежить як стан транспортних засобів зокрема, так і розвиток транспортного сектору України у цілому.

Підготовка майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів відбувається відповідно до стандарту професійної (професійно-технічної) освіти 7231.С.19.10–2018 та включає первинну професійну підготовку, перепідготовку та підвищення професійної кваліфікації. При цьому навчання за кожною професійною кваліфікацією ґрунтується на компетентнісному підході та структурується за модульним принципом [1]. Такими компетентностями є загальнопрофесійні (знання та уміння, що є спільними для відповідної професії), ключові (загальні здібності й уміння, що дають змогу здобувачу освіти розуміти ситуацію, досягати успіху в особистісному і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечують ефективну професійну й міжособистісну взаємодію) та професійні (знання та уміння здобувача освіти, які дають змогу виконувати трудові функції, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності і є складовими відповідної професійної кваліфікації).

Принагідно зазначимо, що в освітньому процесі компетентнісний підхід має надзвичайно важливе значення. Саме компетентності, які формуються під час навчання, забезпечують готовність випускників закладів освіти до самостійного життя, подальшого особистісного та професійного зростання, конкурентоздатності на ринку праці. Програма підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів включає перелік навчальних модулів, а також перелік та зміст професійних компетентностей.

Крім того, якість підготовки майбутніх кваліфікованих робітників залежить і від вибору форм та методів організації освітнього процесу. Практичний досвід показує, що традиційні методики наразі не

дають бажаного результату, а знання та практичні навички, які отримують учні під час такого навчання, не відповідають вимогам роботодавців. Тому при підготовці майбутніх фахівців транспортної та машинобудівної галузі необхідно використовувати сучасні форми і методи організації освітнього процесу, впроваджувати інноваційні технології, орієнтуватися на зміни у галузевих технологіях. Уроки теоретичного навчання повинні не репродуктивний характер, а бути проблемно-пошуковими. У свою чергу, уроки виробничого навчання варто наблизити до реальних умов виробництва.

Безумовно, ефективним засобом формування професійної компетентності є використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій, електронних ресурсів, Smart-технологій. Цифрові пристрої та цифрові технології стають незамінними помічниками в освіті, розширюють спектр професійної діяльності педагогічних працівників, стимулюють учнів до навчання. Моніторинг результатів навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти свідчить, що результативність освітнього процесу з використанням інноваційних технологій є набагато вищою, ніж при традиційних методиках.

Як бачимо, сучасний освітній процес потребує суттєвого реформування й оновлення, а підготовка майбутніх фахівців будь-якої галузі повинна відповідати вимогам ринку праці. Від якості надання освітніх послуг залежить стан розвитку економіки, а отже, і майбутнє нашої держави.

Література

1. Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з професії «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» [Електронний ресурс] // Київ. – 2019. – Режим доступу: <https://cutt.ly/NeaREtk>.
2. Труханов Г. Стан та перспективи розвитку системи освіти, підготовки робітничих кадрів для галузей економіки з урахуванням потреб ринку праці [Електронний ресурс] / Г. Труханов. – 2017. – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/5666-perspektivi-rozvitku-sistemi-osviti-dlya-ekonomki-krayini.html>.

КУЛАЛАСВА НАТАЛЯ, РОМАНОВА ГАННА, РОМАНОВ ЛЕОНІД

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Зміна соціально-економічних умов розвитку України в контексті євроінтеграційних, демографічних, зовнішньополітичних та внутрідержавних процесів зумовлює низку перетворень у всіх сферах суспільного життя, зокрема освітній та виробничій. Сучасне реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) України націлене на посилення її практичної спрямованості, спонукає до створення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів. Відповідно, активізується вивчення зарубіжного досвіду розвитку систем професійної освіти і навчання, залучаються кращі практики, серед яких найбільш актуальною та продуктивною виявилася дуальна форма здобуття освіти (Данія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Сінгапур та ін.). Саме тому в Україні відбувається накопичення практичного досвіду активного впровадження освітніми елементами дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх фахівців.

Дуальна форма здобуття П(ПТ)О є способом її здобуття, що передбачає поєднання навчання здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О з навчанням на робочих місцях на суб'єктах господарювання для набуття відповідної кваліфікації на основі договору [1]. Це тристороння угода, що укладається у письмовій формі та регламентує відносини між здобувачем П(ПТ)О, ЗП(ПТ)О та суб'єктом господарювання (СГ) з метою організації та провадження дуальної форми здобуття П(ПТ)О. Її завданням є забезпечення відповідності якості П(ПТ)О вимогам ринку праці з урахуванням поточних і перспективних потреб СГ усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О [2].

Науковим дослідженням у галузі системної організації професійної освіти на основі методологічного принципу дуальності присвячені праці німецьких учених: Г. Бауман, В. Грайнерт, Г. Кершенштейнер, А. Ліпсмаер, Г. Пецольд, А. Шелтен, К. Штратман, Х. Штегман та ін. Уперше нову систему фабрично-заводського навчання, що поєднувала практичну роботу на виробництві з теоретичним навчанням, заклад німецький педагог Г. Кершенштейнер. Безпосередньо поняття «дуальна система» у педагогіці вперше було використане у Німеччині у середині 60-х років ХХ ст. для позначення нової форми організації професійного навчання. Пізніше вона поширилась і на інші німецькомовні країни (Австрію, Швейцарію). Функціональними критеріями дуальної системи професійної підготовки згідно тверджень В. Грайнерта, є такі положення: регулювання ринком праці кількості працівників і здобувачів освіти;

носієм професійного навчання є СГ (професійна підготовка відповідає державним законодавчим нормам і підлягає прямому або непрямому державному контролю); якість професійних кваліфікацій співвідноситься з вимогами СГ, держави та профспілок; фінансування професійної освіти за дуальною системою здійснюється переважно СГ, а також можливе з боку різних фондів і часткове держави; рівень систематизації професійної підготовки зумовлений потребами держави, суспільства і залежить від фінансування. Питання, що стосуються дуальної системи навчання, на пострадянському просторі вивчали науковці: Н. Абашкіна, І. Акімова, С. Амеліна, В. Аніщенко, І. Бойчевська, М. Дернова, Т. Козак, Н. Ничкало, Т. Постоян, В. Радкевич, С. Романов, Д. Торопов, Г. Федотова, К. Хюфнер та ін. На їхню думку, структура дуальної системи Німеччини, котра ґрунтується на цеховій організації праці та має давні традиції, надто тісно пов'язана із специфічним економічним і соціальним шляхом розвитку цієї країни. Дуальна форма здобуття П(ПТ)О ґрунтується на принципі взаємного зв'язку теорії з продуктивною діяльністю, що дає можливість її здобувачам не лише знайомитися з виробництвом, але й засвоювати прийоми та навички роботи на робочих місцях СГ та отримувати оплату праці. Вона також відповідає інтересам усіх суб'єктів цього процесу: держави, закладу П(ПТ)О, СГ та здобувачів П(ПТ)О [3]. За таких умов її успішне впровадження в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників потребує визначення та теоретичного обґрунтування організаційних засад дуальної форми навчання в ЗП(ПТ)О, а саме:

- законодавче врегулювання взаємодії, функцій, обов'язків усіх суб'єктів системи П(ПТ)О;
- розроблення моделей і механізмів державно-приватного партнерства, зокрема співпраці між ЗП(ПТ)О та СГ, що передбачають відповідні методи мотивації і стимулювання соціальних партнерів до участі в практичній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання;
- створення спеціальної незалежної платформи для здійснення системного моніторингу ринку праці як на державному, так і на регіональному рівнях з оперативного реагування на його потреби, тобто цілеспрямованої професійної орієнтації, до якої залучені всі суб'єкти системи П(ПТ)О, які мають чітко визначені функції, обов'язки та повноваження;
- систематичне підвищення кваліфікації педагогічних працівників, спрямоване на опанування новітніми виробничими технологіями та створення інституту наставництва;
- оптимізація професійно-теоретичної підготовки майбутніх фахівців у ЗП(ПТ)О, орієнтована на використання електронних підручників, освітніх ресурсів, контент-бібліотек, SMART-комплексів тощо;
- модернізація матеріально-технічної бази системи П(ПТ)О: технологічне оновлення майстерень і лабораторій ЗП(ПТ)О; створення регіональних багатопрофільних ресурсних центрів, обладнання навчально-практичних центрів сучасною технікою; побудова технопарків тощо;
- соціальний захист здобувачів П(ПТ)О, що включає: гідні умови та безпеку навчання в ЗП(ПТ)О й на виробництві; медичне страхування; відповідну оплату праці та адаптацію до професійної діяльності.

Отже, проектування інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього роботодавців з урахуванням запропонованих організаційних засад дуальної форми навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти сприятиме покращенню якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Література

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII // Законодавство України / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
2. Кабінет міністрів України (КМ), 2018. *Розпорядження Кабінету міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти»* [online] (Останнє оновлення 30 Жовтень 2018). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-r#n9> (дата звернення: 30.05.2019).
3. Кулалаєва Н., 2018. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 15, с. 54–60.

ЛЕВКО МАР'ЯНА

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасному суспільстві особливої уваги набула політична культура майбутніх офіцерів, оскільки вона забезпечує їхню здатність толерантно вирішувати складні проблеми військово-професійної діяльності і, відповідно, постає необхідною умовою забезпечення успішного розвитку професіоналізму загалом.

Реальний стан сьогодення спонукає до пошуків нових підходів задля якісної зміни системи професійної освіти в Україні загалом і у вищих військових навчальних закладах зокрема. Відповідно у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів нами увиразнено низку *суперечностей* між:

– актуалізацією значення політичної культури молоді на рівні суспільства і недостатньою увагою до її формування у вищих військових навчальних закладах;

– завданнями політичної соціалізації курсантів ВВНЗ і недостатньою готовністю викладачів до їх розв'язання;

– усвідомленням потреби у формуванні політичної культури майбутніх офіцерів і недостатнім методичним забезпеченням цього процесу.

Розв'язання означених суперечностей зумовлює дослідження низки різних аспектів порушеної проблеми, а саме: розкриття сутності та педагогічних ознак політичної культури, її структури, визначення педагогічних умов і моделювання процесу формування політичної культури з урахуванням специфіки підготовки офіцерів Збройних Сил України; обґрунтування технологій підготовки курсантів ВВНЗ та ін.

Політична культура є невід'ємним елементом політичного життя, політичної системи, що впливає на функціонування політичних інститутів, демократичного типу культури в усіх його різновидностях.

Політична культура – це одна з інтегральних властивостей особистості, яка характеризується мірою і результатом сформованості суспільно-значущих політичних якостей, генетично заданих і соціально набутих у процесі функціонування механізму внутрішньої ціннісно-сислової регуляції політичної поведінки особи та включення її в систему зовнішніх політичних відносин в процесі її життєдіяльності та самореалізації. Її основне призначення полягає в здійсненні не відчуження, а приєднання людей до політичної системи і політичної діяльності.

Особливостями політичної культури є те, що вона:

- 1) включає не тільки політичні ідеали, цінності і установки, але і діючі норми політичного життя;
- 2) втілює комплекс специфічних для політики засобів регуляції детермінації діяльності;
- 3) служить каналом взаємодії особистості і політичної влади.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити зміст політичної культури, її структуру, призначення та місце в професійній підготовці майбутніх офіцерів. Політична культура майбутніх офіцерів як складова їх професійної підготовки охоплює систему знань про політичні аспекти професійної діяльності, правила професійної комунікації.

Дослідники В. Бебик, М. Головатий, Є. Головаха, М. Корнєв, В. Ребкало розглядають політичну культуру як систему стійких уявлень, орієнтацій, цінностей, переконань, позицій, поглядів, зразків поведінки у сфері взаємовідносин між владою і народом, що виявляються у діяльності суб'єктів політичного процесу. Узагальнюючи висновки науковців О. Бойка, О. Ковнір, В. Костіва, А. Куруч, В. Резнікова, В. Ягупова та ін., визначено політичну культуру майбутніх офіцерів як інтегральну властивість особистості, що містить систему знань про політичні аспекти професійної діяльності офіцера Збройних Сил України, правила професійної комунікації, політичну поведінку й політичні дії.

На підставі системного, особистісно-орієнтованого, культурологічного, діяльнісного, компетентнісного, інтегративного, аксіологічного та акмеологічного підходів виокремлено у структурі політичної культури такі її компоненти: політична спрямованість (потреби, інтереси, світогляд), політична грамотність (знання та уміння), політична готовність (політична свідомість, політична поведінка) та політична компетентність (політичний досвід, політичні переконання).

Зміст політичної культури майбутніх офіцерів розкривається через логічно структуровану систему наукових знань, яка є формотвірним чинником їхньої загальної культури.

Загальний контекст сутності і змісту політичної культури досліджували Г. Алмонд, В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, І. Федірко та ін.; формування політичної культури української молоді порушено у працях В. Бебика, Г. Баталова, О. Бушуєва, М. Головатого, С. Грицяя, В. Ребкала. Функціонування елементів політичної культури молоді вивчали О. Баснін, С. Бесклетний, М. Іванов, В. Костів, Ю. Кравченко, С. Трофімов тощо; теоретико-методологічні пошуки у руслі національної політичної культури сучасного суспільства здійснювали Г. Васянович, М. Дмитренко, І. Нагорна, Н. Ротар, О. Рудакевич, Б. Цимбалістий; регіональні аспекти політичної культури обґрунтовували О. Кваша, Ю. Рябой, В. Серєда; особливості функціонування політичної культури у військовій сфері досліджували С. Білявець, О. Бойко, О. Ковнір, А. Куруч, В. Резніков, В. Ягупов та ін.

У своїх дослідженнях вони, застосовуючи та розробляючи різноманітні підходи до оновлення змісту поняття «політична культура» та її особливостей, враховують вимоги сьогодення щодо рис ментальності, змісту політичних традицій українського народу, визначають теоретико-методологічні засади таких базових складових політичної культури, як політичні ідеї, цінності та ідеали, політичні міфи та стереотипи, обґрунтовують місце та ролі громадянського суспільства, мас-медіа та еліти у формуванні політичної культури, роблять спроби концептуалізації генези та утвердження засад політичної культури модерного українського суспільства в умовах демократичного транзиту.

На тлі значної кількості праць із різних аспектів політичної культури сучасні дослідження сприятимуть поглибленому вивченню та використанню концептуальних засад сучасних політичних та інших суспільствознавчих наук, що у подальшому дасть змогу зробити новий крок у всебічному аналізі політичної культури загалом.

Література

1. Васянович Г. Виховання політичної культури у майбутніх офіцерів Збройних сил України – імператив часу / Г. Васянович // Освітній простір України. Теорія виховання : Формування етновиховного простору навчально-виховних закладів західноукраїнського регіону: теоретичний аспект. – 2017. – № 11. – С. 123–128.
2. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблеми визначення / М. Дмитренко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 134–138.
3. Костів В. Спрямованість у цілісній системі окремої культури особистості / В. Костів // Формування громадянської культури особистості (системно-синергетичний підхід) : монографія. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. – С. 130–135.
4. Ковнір О. І. Формування політичної культури курсантів вищих морських навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О. І. Ковнір ; Херсонський державний університет. – Херсон, 2015. – 243 с.

ЛЕМЕШКО ЛЮДМИЛА, ЄРШОВА ЛЮДМИЛА
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТЕХНІКІВ-КОНСТРУКТОРІВ ОДЯГУ

Глибокі та давні традиції має система професійної освіти в організації навчально-виховного процесу, проте, поруч із традиційними формами та методами навчання кожен викладач використовує нові сучасні методики. Це – вимога часу. Науково-технічний прогрес спонукає до пошуку нових педагогічних технологій. У сучасних умовах гуманізації й демократизації навчального процесу як ніколи актуальні дидактичні заповіді В. Сухомлинського, в яких він стверджував, що немає абстрактного учня, а мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. Завдання кожного викладача – допомогти студенту знайти себе в житті, пробудити чи розвинути художньо-творчу компетентність, яка є в кожного, тому що вона закладена там природою.

Формувати художньо-творчі компетентності техніків-конструкторів одягу можна по-різному. Окремі студенти (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, і удосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку художньо-творчих компетентностей більшості студентів важливою є саме роль викладача, який повинен вміло управляти процесами творчого пошуку студентів, йдучи від простого до складного. А одним з багатьох найефективніших засобом досягнення мети є використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання, які забезпечують позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяють розвитку творчої особистості. Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожного студента – основна мета, що покладена в основу інноваційних технологій навчання.

Сучасному викладачеві необхідно вибрати те «зерно», що дасть змогу створити свою «міні-методику». У творчого викладача і студенти прагнутимуть до творчості. Творчий підхід викладача до побудови та проведення уроку, насиченість різноманітними прийомами, методами та формами викладання зможуть забезпечити її ефективність. Один із способів розвитку пізнавальної та творчої активності – це використання мультимедійних технологій, які дають змогу підвищити активність і привернути увагу студентів до навчання. Часто студенти бояться висловлювати свою думку, бояться помилитися. Комп'ютер створює на занятті сприятливий мікроклімат, знімає напругу. Він дає змогу перетворити окремі етапи заняття на гру. Систематичне використання на занятті комп'ютера сприяє:

- підвищенню якісного рівня використання наочності на занятті;
- зростанню продуктивності заняття;
- реалізації міжпредметних зв'язків;
- підвищенню рівня знань студентів;

– зміні ставлення студента до комп'ютера (адже вони починають сприймати його не як сучасну іграшку, а як універсальний інструмент для ефективної роботи в будь-якій галузі людської діяльності).

На заняттях мистецтвознавчого циклу ПК можна застосувати для демонстрації наочності, віртуальних екскурсій в музеї, на виставки, на конкурси.

Цікавими за формою і методом для використання на занятті є комп'ютерні програми, які дозволяють створити пензлем (мишкою) малюнки.

Комп'ютер є універсальним пристроєм для створення творчої атмосфери шляхом використання музичного супроводу.

Навіть незамінним буде комп'ютер для застосування комп'ютерних тестів, які допомагають вдосконалити процес перевірки теоретичних знань.

Саме тому застосування мультимедійних засобів на заняттях мистецького циклу дозволяє підвищити не тільки інтерес до майбутньої спеціальності, а і рівень формування художньо-творчих компетентностей техніків-конструкторів одягу. Навчальні комп'ютерні програми і електронні посібники дають можливість кожному студенту незалежно від рівня його підготовки брати активну участь у навчальному процесі, індивідуалізувати свій процес навчання, здійснювати самоконтроль, бути не пасивним спостерігачем, а активно одержувати знання і оцінювати свої можливості [1].

Брак навчально-методичних видань, електронних посібників з дисциплін мистецького напрямку дає суттєвий негативний відбиток на формуванні художньо-творчих компетентностей техніків-конструкторів одягу, тому я створюю електронні посібники, які включають всі теми програми та додатковий матеріал, представлений в цікавій для студентів формі, враховуючи навчальні програми [2].

На мою думку, застосування комп'ютера на заняттях мистецтвознавчого напрямку значно підвищує ефективність засвоєння знань на основі інтенсифікації навчання, дає додаткові можливості для реалізації індивідуального підходу, не лише доповнює традиційні методи та прийоми навчання основам образотворчого мистецтва, але й значно розширює можливості формування та розвитку художньо-творчих компетентностей студентів. Викладач-художник має на заняттях завжди прагнути створити творчу позитивно активну емоційну атмосферу та завжди йти в ногу з часом, застосовуючи інноваційні технології.

Література

1. Гриценчук О. О. Електронний посібник і його роль у процесі інформатизації освіти. Ін-т засобів навчання АПН України. 2005. С. 255–261.
2. Лемешко Л. Ю. Формування художньо-творчої компетентності техніків-конструкторів одягу як проблема професійної педагогіки. *Наук. вісник Інст. професійно-технічної освіти НАПН України*. 2018. № 16. С. 100–103.
3. Лемешко Л. Ю. Електронні підручники в опануванні мистецьких дисциплін студентами. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 4. С. 39–42.
4. Лемешко Л. Ю. Живопис: Курс лекцій. Біла церква. 2011. 98 с. URL: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=48008>.
5. Лубянська Л. П. Дизайн зачіски: навч. посіб. для професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах мистецького профілю. Київ. 2010. 216 с.
6. Однорог Г. В. Теоретичні засади формування ключових компетентностей учнів у закладах професійної освіти засобами інтерактивних технологій. *Наук. вісник Інст. професійно-технічної освіти НАПН України*. 2018. № 16. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2018_16_19.
7. Радкевич В. О. Принципи модернізації професійно-технічної освіти. Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи. *Зб. наук. пр. Інст. професійно-технічної освіти НАПН України*. 2011. № 1. С. 5–17.

ЛИПСЬКА ЛАРИСА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРОЕКТУВАННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Основна проблема впровадження технологій Smart-освіти в Україні пов'язана із недостатнім розумінням перспектив та всіх можливостей даної продукції, а також обмеженими технічними можливостями окремих навчальних закладів (забезпечення доступом до мережі Інтернет, відсутність необхідного технічного та програмного забезпечення та ін.).

Мета Smart-навчання полягає в тому, щоб зробити процес навчання ефективним за рахунок переносу навчального процесу в електронне середовище, а це, в свою чергу, надає можливість доступу кожному, розширення кількості бажаючих навчатися з будь-якого місця і у будь-який час. З цією метою необхідно здійснити перехід від книжкового до електронного контенту, зробити його активним. Учні

отримують можливість вивчати навчальні дисципліни за електронними матеріалами, дивитись лекції в on-line або of-line режимах, тестуватися, брати участь у телекомунікаційних проектах.

Smart-освіта відкриває нові можливості для педагогічних працівників, надає можливість ділитися досвідом, підвищувати свій професійний рівень, більше займатися наукою, економити час, постійно розробляти контент та ін. Особлива увага приділяється управлінню навчальним контентом і навчальними ресурсами у Smart-навчанні.

Таким чином постає гостра потреба у розробці для учнів професійної освіти такого комплексного інформаційно-педагогічного продукту, який зможе надійно забезпечити розвиток необхідних знань, умінь і навичок не лише в урочний, але й у позаурочний час.

Розробка такого комплексу має бути відносно простою, оскільки викладачі професійної освіти мають виконувати щонайменше три функції, а саме: бути професіоналом своєї робітничої справи, бути педагогом-вихователем, а ще бути фахівцем з ІТ-технологій.

Очевидно, що це не проста задача одночасно поєднувати в собі багато соціальних ролей у навчальному процесі на високому рівні. Тому розробка SMART-комплексів і їхнє впровадження має бути за можливості максимально оптимізованим під навчальні потреби професійної (професійно-технічної) освіти. Використання SMART-комплексів дає можливість:

- інтенсифікувати навчальний процес;
- реалізувати ефективне поєднання нових і традиційних технологій навчання на основі використання ІКТ ;
- формувати навички самостійного вивчення навчального матеріалу;
- спростити функції контролю за рівнем компетентності учнів;
- здійснювати постійний моніторинг успішності учнів;
- економити час на підготовку викладача до занять, створення роздаткового матеріалу, демонстрацію дослідів.

Отже, важливе місце у підготовці кваліфікованих робітників має широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, Smart-комплексів, що дасть можливість закласти фундамент щодо здійснення успішної професійної діяльності та кар'єри.

Література

1. Гуревич Р.С. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Ю. В. Бадюк, Л. С. Шевченко – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006. – 296 с.
2. Кадемія М. Ю. Використання електронного навчально-методичного комплексу в навчальному процесі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. ; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. / М. Ю. Кадемія. – Київ–Вінниця : ООО «Планер», 2005. – Вип. 8. – 547 с.
3. Каленський А. А. Застосування педагогічних інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи / А. А. Каленський. – Київ : НАКККіМ, 2011. – 268 с.
4. Липська Л. В. Роль SMART-технологій у навчальному процесі професійних навчальних закладів / Л. В. Липська // Адаптивні технології управління навчанням : матеріали IV Міжнар. конф. (Одеса, 24–26 жовт. 2018 р.). – Одеса, 2018. – С. 15–19.

ЛЯСКА ОЛЕНА
Шепетівський професійний ліцей

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ГОЛОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОМУ ЦЕНТРІ НА БАЗІ ШЕПЕТІВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

Сучасні тенденції в розвитку освіти створили необхідність реформування та вдосконалення всієї системи професійної (професійно-технічної) освіти в цілому. Одним з напрямів змін в професійній (професійно-технічній) освіті є оновлення та модернізація матеріально-технічної бази навчальних закладів шляхом створення навчально-практичних центрів за галузевим принципом. Тому в напрямі реалізації державної політики щодо модернізації системи закладів професійної (професійно-технічної) освіти в грудні 2018 р. на базі Шепетівського професійного ліцею було створено структурний підрозділ, навчально-практичний центр з професій «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування. Електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж. Електромонтажник силових мереж та електроустаткування».

Навчально-практичний центр – інноваційний заклад освіти, де ми впроваджуємо у навчально-виробничий процес інноваційні технології та методи професійного навчання із застосуванням сучасних виробничих технологій, техніки, інструментів та матеріалів. На базі навчально-практичного центру надаються такі освітні послуги: первинна професійна (професійно-технічна) підготовка, підвищення кваліфікації, професійна (професійно-технічна) освіта, професійна перепідготовка, професійне навчання здобувачів освіти. На цих етапах роботи важливого значення набуває упровадження відкритого професійного навчання населення на модульно-компетентнісній основі. Таке навчання дає можливість вибору особою-замовником освітніх послуг місця, часу, терміну, темпу навчання. При організації та здійсненні навчально-виробничого процесу перевага надається самостійній роботі слухача, особливо в складовій професійно-теоретичної підготовки.

Перспективним напрямом підвищення кваліфікації робітничих кадрів є курси цільового призначення. Навчання за програмами перепідготовки та підвищення кваліфікації розпочинаємо з проведення вхідного контролю знань, умінь та навичок для осіб, які приймаються на навчання до закладів професійно (професійно-технічної) освіти, але технологія вхідного контролю потребує постійного вдосконалення. Вхідний контроль має містити теоретичну і практичну складові. Найбільш об'єктивними формами вхідного контролю є тестування для теоретичної складової та виконання комплексного кваліфікаційного завдання для практичної. Тестові завдання розробляються на основі навчальних програм з професії відповідного кваліфікаційного рівня. Результати вхідного контролю є підставою для здійснення навчання за індивідуальним робочим навчальним планом або комплектування груп здобувачів освіти з урахуванням однакових за обсягом раніше здобутих освітніх і професійних знань, умінь та навичок.

Підготовку навчальних програм із професії починаємо з розробки програми виробничого навчання, яку спільно формують майстер виробничого навчання та викладач професійно-теоретичної підготовки. Комплексні кваліфікаційні завдання містять три варіанти виробничих ситуацій у кожному та включають види робіт, які за своєю складністю відповідають вимогам кваліфікаційних (освітньо-кваліфікаційних) характеристик випускника. За змістом вони повинні відповідати модульним блокам навчальної програми з професійно-практичної підготовки. Виконання комплексного кваліфікаційного завдання може здійснюватись у навчальному закладі або на базі підприємства за згодою сторін. Отже, навчаючись на курсах цільового призначення здобувач освіти має можливість за короткий термін опанувати відповідний фах і отримати сертифікат, який дасть можливість в подальшому виконувати певні види робіт.

З метою впровадження нових освітніх технологій, здатних модифікувати традиційні форми представлення інформації для підвищення якості навчання на базі навчально-практичного центру Шепетівського професійного ліцею з метою підготовки фахівців електротехнічного напрямку використовується сервіс Google Classroom. Це унікальний додаток Google, оскільки розроблений саме для освітніх потреб. У ньому зручно працювати і викладачу і здобувачу освіти, оскільки сервіс забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, має зручний, інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс і можливості, необхідні учасникам освітнього процесу. Цей сервіс забезпечує такі функції організації роботи в навчально-практичному центрі:

1. Налаштування класу. Для кожної групи створюється свій ключ доступу, який учні та викладачі використовують для приєднання до навчального курсу. Або викладач може розіслати запрошення до свого навчального курсу, групі учнів на пошту кожного учня і вони стають автоматично учасниками класу.

2. Інтеграція з Google Диском. Коли викладач використовує Google Classroom, папка «Клас» автоматично створюється на його робочому Google Диску. Для здобувачів освіти також створюється папка «Клас» з вкладеними папками для кожної групи.

3. Різноманітні можливості для створення та розповсюдження завдань. Всі записи в Класі відображаються як у блозі, стрічкою. Викладач отримує можливість використовувати в дописи 4 типів: «Створити оголошення», «Створити завдання», «Створити запитання» та «Використати наявний допис». Таким чином забезпечені умови доступу учнів до навчального матеріалу (презентації, лекції, демонстрації, інтерактивні завдання, тестування, додаткова література та відеоуроки).

4. Управління часом. При створенні завдань викладач може вказати термін здачі роботи. Після перевірки викладач може повернути завдання учневі для доопрацювання. Воно автоматично переходить в статус «Редагування» і учень продовжує роботу над документом.

5. Контроль виконання завдань і оцінювання. За всіма завданнями можна спостерігати одночасно і контролювати роботу над окремим завданням відразу в декількох групах. Система оцінювання може бути адаптована під будь-яку кількість балів. Також є можливість експортувати всі оцінки курсу до таблиці.

6. Комунікація в Класі. Завдяки поєднанню можливостей сервісу «Оголошення» і коментування завдань в Класі, викладачі та учні завжди підтримують зв'язок і слідкують за виконанням чи перевіркою кожного завдання.

7. Звіти для батьків. В класі для групи учнів є ще одна корисна функція – можливість розсилки звітів батькам учнів. Батьки отримують запрошення на будь-яку існуючу електронну адресу і мають можливість щодня або щотижня отримувати звіт про заплановані роботи і успіхи учня.

Простота у використанні, безкоштовність та високий рівень доступності Google Classroom, дає можливість викладачам організувати ІКТ-підтримку звичайних форм навчання, а також для відкритого професійного і дистанційного, індивідуалізувати навчання і широко використовувати групові форми роботи.

Завдання, які потрібно вирішувати закладам професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах, спонукають змінювати підходи до побудови навчально-виробничого процесу. Перспективним шляхом підвищення ефективності діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти є впровадження інноваційних освітніх технологій, задоволення потреб особистості в отриманні якісних послуг протягом життя, а саме впровадження технології відкритого професійного навчання населення на модульно-компетентнісній основі.

МАРИНЧЕНКО ІННА, МАРИНЧЕНКО ЄВГЕНІЙ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

РОЛЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВПРОВАДЖЕННІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасний етап розвитку світової педагогічної науки характеризується утвердженням інновацій як важливого чинника суспільного відтворення, здатного забезпечити сталий економічний розвиток на основі досягнення конкурентоспроможності країни. Тому провідним завданням державної політики в Україні стає формування інституціональних механізмів та інфраструктур інноваційних шляхів стратегічної модернізації професійної освіти. Реалізація стратегічних завдань до професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання вимагає нових підходів щодо переходу кількісних показників її рівня в якісні. Винятково важливого значення набуває використання відповідних стратегій підготовки педагогів професійного навчання конкурентоспроможних на ринку праці, які базуються на засадах інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ). Проблеми підготовки педагогів професійного навчання актуальні як в Україні так і за її межами [7].

На сучасному етапі розвитку української держави виникає гостра потреба створення системи інноваційного розвитку аграрної галузі на основі єдності освіти, науки і виробництва. Неабияку роль у цьому контексті відіграють педагоги професійного навчання, які мають готувати фахівця, здатного розв'язувати пріоритетні завдання сільського господарства і агропромислової галузі, реалізовувати інноваційні проекти, спрямовані на підвищення ефективності та результативності наукового забезпечення розвитку виробництва.

Вважаємо, що сільське господарство – це саме та сфера, в якій можуть бути всесторонньо реалізовані інноваційні ідеї сьогоденних випускників спеціалізації «015.18 Професійна освіта. Технологія виробництва і переробка продуктів сільського господарства».

Дослідженням проблем інноваційної діяльності та впровадження інновацій в галузі сільсько-господарського виробництва досліджувались у працях науковців: В. Г. Андрійчука, В. І. Благодатного, В. О. Василенка, С. А. Володіна, О. І. Дація, О. В. Донця, В. О. Заготова, М. В. Зубця, С. М. Ілляшенка, М. І. Кісіля, М. Ф. Кропивка та ін. [1–4].

У своєму дослідженні зупинимось більш детально на інноваціях у сфері аграрного сектора та на тих питаннях інноваційної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, які згодом працюватимуть у закладах професійної освіти та готуватимуть робітничі кадри для системи професійної освіти сільськогосподарського профілю.

У сучасних умовах оновлення та розвитку професійної освіти важливими складовими інноваційного підходу в процесі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти є впровадження комплексних навчальних екскурсій.

На думку багатьох дослідників, основні завдання екскурсії полягають у збагаченні знань тих, що навчаються, встановлення зв'язків теорії з практикою, життям, вихованні шанобливого ставлення до праці, природи, розвиток творчих здібностей, спостережливості, пам'яті, мислення майбутніх педагогів професійного навчання, їх самостійності; формування естетичних почуттів, активізації пізнавальної і практичної діяльності тощо [5-6].

Наші спостереження показують, що в умовах сьогодення комплексні навчальні екскурсії набувають вагомого інноваційного значення, оскільки жодне майстерне слово чи найбільш точна наочність не замінять живого споглядання. Результати побаченого і отримані на екскурсіях відомості заповнюють можливі прогалини у знаннях студентів, пов'язані з вадами сприймання та уявлення; а враження, отримані під час екскурсій, стимулюють їх до засвоєння навчального матеріалу з професійно-орієнтованих дисциплін, пробуджують їхню допитливість та активність.

Враховуючи значну вартість різних сільськогосподарських машин та агрегатів, приладів та устаткування та їх часткову або ж повну відсутність в навчальних закладах освіти, проведення комплексних навчальних екскурсій у даний час при підготовці майбутніх педагогів професійного навчання є як ніколи актуальним заходом інноваційного спрямування [2].

В останні роки майбутні педагоги професійного навчання факультету технологічної та професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка спеціалізації «015.18 Професійна освіта. Технологія виробництва і переробка продукції сільського господарства» здійснили комплексні навчальні екскурсії до таких підприємств різної форми власності як: сільськогосподарське підприємство «ТОВ Велетень»; молочнотоварна ферма по виробництву молока на промисловій основі; підприємство по переробці конопель «Лінен оф Десна»; агропромисловий холдинг «Росток-Холдинг»; міжнародна сільськогосподарська виставка в м. Київ [3].

На прикладі екскурсії на тваринницьку ферму покажемо роль цього заходу в процесі інноваційної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

За своїм змістом цю екскурсію слід вважати інноваційною, оскільки ферма займається виробництвом молока на промисловій основі. За видом екскурсію є комплексною, тому що під час її проведення студенти отримують знання з декількох навчальних тем та предметів, зокрема, з навчальної дисципліни «Технологія виробництва і переробка продуктів тваринництва». Студенти на фермі можуть детально ознайомитися з сучасними технологіями утримання тварин, їх годівлею та напуванням, утилізацією гною, видами та способами підготовки кормів, доїнням корів та контролем якості молока, штучним осіменінням тварин, доглядом за новонародженими телятами, ветеринарно-профілактичними заходами по збереженню поголів'я і т.п. Під час екскурсії на ферму майбутні педагоги професійного навчання отримали також певні знання з таких навчальних дисциплін, як «Машини та машиновикористання в тваринництві», «Охорона праці», «Основи стандартизації та управління якістю продукції сільського господарства», «Електропривод та автоматизація» та ін.

Отже, екскурсії це досить ефективний метод залучення майбутніх педагогів професійного навчання до сучасних інноваційних технологій у сільськогосподарському виробництві, до формування мотивації, навчальної та фахової діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. Вони ефективні в першу чергу в тих випадках, коли в навчальному закладі недостатнє матеріально-технічне забезпечення навчального процесу.

Література

1. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження / В. С. Білінська // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія: «Економіка». – Київ, 2015. – С. 74–80.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – Київ, 2004. – 352 с.
3. Гордійчук А. І. Ефективність галузей сільського господарства та їх інноваційний розвиток [Електронний ресурс] / А. І. Гордійчук. – Київ, 2008. – Режим доступу: elibrary.nubip.edu.ua/7331/1/10gai.pdf (дата звернення: 15.01.2019).
4. Міжуй А. С. Інноваційна діяльність в сільському господарстві [Електронний ресурс] / А. С. Міжуй. – Київ, 2011. – Режим доступу: www.rusnauka.com/27_NNM.
5. Ковальчук В. І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу в ПТНЗ: спецкурс для підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти / В. І. Ковальчук. – Київ, 2009. – 136 с.
6. Єрмоленко Є. І. Показники та критерії готовності майбутніх педагогів професійного навчання до застосування знаково-символічної наочності / Є. І. Єрмоленко // Педагогічний часопис Волині. – Луцьк, 2018. С. 74–81.
7. Шелудько І. В. Фахова підготовка педагогів професійного навчання в умовах інноваційних технологій як педагогічна проблема / І. В. Шелудько // Молодь і ринок. – 2017. – № 6 (149). – С. 124–130.

МАР'ЯНИЧ ТЕТЯНА

Вище професійне училище № 25 (м. Хмельницький)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Англійський письменник Редьярд Кіплінг писав: «Освіта – найбільше із земних благ, якщо вона найвищої якості. В іншому разі вона абсолютно марна». Дійсно, якість освіти визначає якість життя людини й суспільства. Нині освіта характеризується не лише рівнем знань, умінь і навичок, а і якістю особистісного, світоглядного, громадянського розвитку майбутнього покоління. Тому питання якості освіти повинно розглядатися передусім із позиції людських та соціальних цінностей.

Професійно-технічна освіта в Україні наразі стикається з труднощами, які мали чимало країн світу. Демографічна криза, спад економіки, сплеск робочої міграції, високі соціальні запити молоді щодо привабливості робочого місця, доступність отримання освіти за кордоном, зростання впливу соціальних мереж на вибір роду занять та стилю життя, серед молоді панує схильність обирати здобуття вищої освіти, внаслідок чого потерпає професійна освіта, куди йдуть не так багато учнів.

Серед проблем, які заважають закладам професійної освіти надавати професійну підготовку на високому рівні, виокремимо такі: 1) відсутність інвестицій у модернізацію системи професійної освіти; 2) невідповідність між попитом і пропозицією, якістю підготовки кадрів і потребами ринку праці у професійних кваліфікаціях; 3) недосконалість системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування молоді і дорослих; 4) недостатньо зусиль докладається для прогнозування потреб у кваліфікаціях (професіях у зв'язку із суспільно-економічними змінами); 5) велика кількість некваліфікованих або низько кваліфікованих робітників та недостатнє забезпечення можливостей для навчання упродовж життя; 6) недостатньо можливостей для визнання неформального або спонтанного навчання; 7) низький ступінь залучення зацікавлених сторін (зокрема роботодавців) [2].

Як підвищити якість підготовки? З початку ставимо перед собою чіткі і реальні цілі, тобто плануємо, наступне – впровадження, далі оцінювання на предмет досягнення цілей і перегляд результатів, щоб внести корективи у досягненні запланованих результатів. Все це є етапами, які необхідно пройти – всі етапи умовно взаємопов'язані, результати одного визначають дії іншого, водночас кожен етап відокремлений в часових рамках [2].

У Вищому професійному училищі № 25 м. Хмельницького педагогічний колектив підтверджує свою готовність і спроможність до мобільності, реформування, розвитку та подолання існуючих проблем. Зокрема, маємо достатній досвід співпраці з роботодавцями з питань реформування професійної освіти і навчання (дуальна форма навчання), працюємо над створенням державних стандартів, розробляємо програми на компетентнісно-модульній основі, проводимо експериментальну роботу з формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців.

Завдяки таким підходам констатуємо наступні позитивні наслідки:

- вільний вихід нашого випускника на ринок праці та повернення його до здобуття нових професійних кваліфікацій упродовж життя (навчання у закладах вищої освіти);
- створення різнорівневої якісної системи підготовки педагогів професійної освіти, залучення до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва чи сфери послуг, запровадження мотиваційних механізмів стимулювання професійного розвитку педагогічного персоналу;
- випереджувальне внесення змін до освітнього процесу для впровадження інноваційних виробничих технологій, що враховують потреби економічного розвитку країни та регіону, конкретних роботодавців;
- розроблення освітніх програм педагогами;
- зміст та вимоги до результатів навчання визначаються професійними стандартами, стандартами оцінювання, роботодавцями та надавачами освітніх послуг;
- посилення питомої ваги виробничого навчання і виробничої практики шляхом формування професійних компетентностей, які забезпечать спроможність особи кваліфіковано провадити трудову діяльність, виконувати завдання або роботу, ефективно виконувати виробничі функції (елементи дуальної форми навчання).

Кабінет Міністрів Олексія Гончарука презентував Програму уряду на 5 років. У частині, запропонованій Міністерством освіти і науки, містяться, зокрема, сміливі реформаторські плани. В Топ-5 стратегічних новацій освіти, запланованих на 2020–2024 рр., під третім номером зобов'язання про реалізацію зростання відсотку випускників шкіл, що обирають професійну освіту після школи, щонайменше до 45 %. Для цього будуть створені умови для розвитку ефективної мережі закладів професійної освіти, підтримуючи об'єктивно найкращі з них. Також планується створити не менше 250 навчально-практичних центрів у закладах професійно-технічної освіти та сформувати мережу центрів професійного вдосконалення. Створюватимуться умови для максимального залучення бізнесу до процесу підготовки фахівців у закладах професійної освіти та її популяризації [9].

Отже, якісна професійна освіта можлива за умови, коли держава інвестує в галузь і зацікавлена в її розвитку. Тривалий час інвестиції у профтехосвіту були обмеженими, що й призвело до зниження престижу цього напрямку серед українців. Однак вже сьогодні ми маємо ствердити думку, що здобуття професійно-технічної освіти – не форма соціального захисту, а реальна економічна інвестиція в особистість [3]. Планується це все за рахунок модернізації освітнього середовища, залучення до навчання працівників з виробництва та сфери послуг, стимулювання професійного розвитку педагогів закладу.

Література

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р., № 2145-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Київ, 2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Забезпечення якості у системі професійної освіти і навчання (Twinning проект – 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipq.org.ua>.
3. Проект концептуальних засад реформування професійної освіти України «Сучасна професійна освіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.
4. Концепція розвитку професійно(професійно-технічної) освіти на 2018–2028 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.
5. Романенко Ю. А. Якість освіти: суть поняття та оцінювання. *Вісник НПУ ім. М. П. Драгоманова*.
6. Ткачук Л. В. Концепція педагогічної освіти в області: якість освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/2Ab8WA>.
7. Кремень В. Г. Якісна освіта: сучасні вимоги. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 4. С. 5–18.
8. Федорченко Ю. Про моніторинг оцінювання та забезпечення якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/54822/>.
9. Топ-5 стратегічних новацій освіти, запланованих на 2020–2024 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua>.
10. URL: <http://dinz.gov.ua>.

МАХМУДОВ ІГОР, МОЗГОВИЙ ВІТАЛІЙ

Хмельницького національного університету

ДИДАКТИЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Існує безліч проблем, які стоять сьогодні перед професійною освітою України, однією з яких є проблема дидактичного проектування змісту навчального матеріалу. Дидактичне проектування дає змогу відбирати й структурувати змісту навчального матеріалу, що уможливує розроблення програми вивчення певної дисципліни, визначення основних програмних результатів, зв'язків між поняттями. Це сприяє удосконаленню системи знань, формуванню професійних умінь і навичок майбутніх робітників, якісному виконанню ними професійних завдань, що визначаються вимогами у відповідній галузі. Актуальність проблеми дидактичного проектування змісту підготовки учнів професійно-технічних закладів є їхня недостатня теоретична розробленість, яка необхідна в практичній підготовці фахівців. Проблеми педагогічного проектування розглядаються в дослідженнях В. П. Беспалька, О. Е. Коваленко, Н. В. Конопліної, В. С. Лазарева, В. М. Монахова, О. І. Нижникова, А. А. Сидорчук, Т. Н. Шабанова.

Однією з важливих складових педагогічної діяльності викладача професійно-технічних закладів є дидактичне проектування. Як зазначають науковці, особлива увага до проектувальної діяльності виникає на інноваційній стадії розвитку освіти, коли необхідно вирішувати найважливіші проблеми на методологічному, теоретичному і практично-прикладному рівнях.

Зазначимо, що термін «проектування» у педагогіці пройшов еволюційний шлях розвитку від методу проектів до функції управління освітніми системами. Серйозні спроби застосування проектування у галузі освіти з'явилися наприкінці ХХ ст. Цей період характеризується появою принципово нових технічних можливостей, стрімким зростанням психологічних, кібернетичних, педагогічних знань людства, розповсюдженням інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Перед усім, треба зазначити, що проектування – це здатність намічати цілі, скласти послідовний план дій, моделювати задум, конструювати та прогнозувати майбутні дії. Одним з видів проектування, які здійснюють у своїй професійній діяльності педагоги є дидактичне проектування, під яким, як наголошує О. Е. Коваленко, необхідно розуміти методичну діяльність, тобто діяльність щодо створення проекту навчання [2]. Дидактичне проектування вимагає від викладача досконалої готовності до здійснення такого виду діяльності, яка складається з системи методичних знань і вмінь. Знання забезпечують досконалу теоретичну готовність до дидактичного проектування, вміння – практичну готовність. У сукупності теоретичні знання і практичні вміння забезпечують ефективність здійснення дидактичного проектування.

Як правило, об'єктом дидактичного проектування часто виступає зміст підготовки майбутніх фахівців. Під змістом навчання розуміють систему наукових знань, умінь і навичок а також світоглядних і морально етичних ідей, які необхідно опанувати учням в процесі навчання [3]. Зміст навчання – це науково обґрунтований методичний та дидактичний навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття освіти і кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем. Зміст навчання характеризується сукупністю навчальних циклів, курсів та дисциплін і відображається в навчальному плані спеціальності у вигляді їх переліку із зазначенням періоду вивчення і числа годин, які відводяться для їх вивчення. Таким чином, зміст навчання можна розглядати як систему, яка має рівневу структуру, яка закладена в навчальних планах, програмах дисциплін, темах. На кожному з визначених рівнів ця система може проектуватися.

Навчальний план є нормативним документом навчального закладу, який визначає зміст навчання та регламентує організацію навчального процесу зі спеціальності (напрямку підготовки). Навчальні та робочі навчальні плани складаються окремо для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і за кожною формою навчання. У робочому навчальному плані з урахуванням специфіки навчального року деталізуються усі особливості навчального процесу [5]. Їх зміст конкретизується в циклах нижчого порядку: у змісті навчальних дисциплін, їх елементів – розділів та тем, окремих видів занять.

Програми навчальної дисципліни забезпечують професійну підготовку фахівців, їх розробляють у взаємозв'язку та з метою забезпечити цілісне оволодіння навчальним матеріалом, необхідним для успішного виконання професійної діяльності, запобігти можливому дублюванню, урахувати міжпредметні зв'язки, визначаючи послідовність вивчення навчальних предметів [4]. Наступний рівень змісту навчання, являє собою набір дидактичних одиниць та інформаційну смислову модель, яка відображає логічні взаємозв'язки між ними. Під дидактичною одиницею розуміють логічно самостійну частину навчального матеріалу підручника, яка має об'єм і структуру, що відповідають певним компонентам змісту (таким, як поняття, форма, теорія, закон, факт, явище тощо). Зазвичай встановлення взаємозв'язків та визначення їхньої логіки викладу дають змогу представити дидактичний проект теми як модель процесу поетапного руху до бажаного кінцевого дидактичного результату. Це особливий засіб забезпечення цілеспрямованості й інтегрованості зусиль педагога і учнів. Як і всякий будь-який проект, дидактичний проект навчальної теми повинен володіти певними якостями: актуальність, прогностичність, раціональність, реалістичність, цілісність, контрольованість [6].

Отже, під дидактичним проектуванням розуміють спрямовану діяльність педагога, на обґрунтування цільової ідеї, створення та реалізацію дидактичного проекту як інноваційної моделі процесу навчання. Дослідники вважають що до проектування можливо віднести два його основних підходи: проектування є однією з функцій педагогічної діяльності та проектування як самостійна складова діяльності.

Література

1. Ильин Г. Л. Проектное образование и становление личности. *Высшее образование в России*. 2001. № 4. С. 85–93.
2. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання : підручник для студ. вищ. навч. закл. Харків : НУА, 2005. 360 с.
3. Харламов И. Ф. Педагогика : науч. пособ. М : Высш. школа, 1990. 128 с.
4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
5. Головенкін В. П. Рекомендації щодо розроблення навчальних планів. Київ : НТУУ «КПІ», 2012. 28 с.
6. Кузьминов Р. И. Проектирование инновационных процессов в образовании: понятийно-терминологический аппарат : материалы 5-й Междунар. науч.-метод. конф. Ч. 1. Сочи, 2003. С. 61–62.

МЕЛЬНИК ВІКТОР

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГЕОЛОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У КОЛЕДЖАХ

Продуктивність професійної діяльності майбутніх геологів, залежить не тільки від володіння заданою спеціальною інформацією, а і від уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, ініціативності, вміння справлятися з проблемами, шукати і використовувати знання, яких бракує або інші ресурси для досягнення поставленої мети. Це допоможе у вивченні ГІС, що забезпечить студентів надійними теоретичними і практичними знаннями у галузі геології. Нові інформаційні технології допомагають зробити викладання ГІС цікавим і простим, а процес засвоєння знань і набуття практичних навичок роботи з картою й іншими інструментами, більш ефективним. Бо, як відомо, активізувати пізнавальні здібності студентів під час занять не так-то просто, бо за сучасних умов вони, із задоволенням і великим інтересом вивчають природничі дисципліни, особливо в тих випадках, коли до процесу такого вивчення підключаються сучасні освітні та комп'ютерні технології, відповідно до засвоєних геологічних знань, умінь, навичок, переконань, мотивів, ціннісних уявлень, геологічно значущими особистими якостями і практичним досвідом геологічної діяльності та ефективним використанням сукупності програмно-технологічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюг, що забезпечує збір, зберігання, обробку, аналіз і поширення геологічної інформації, зокрема, з використанням мережі Інтернет. Тобто, це результат підготовки конкурентноздатних геологів на основі використання інформаційних технологій.

Як видно, одним з основних чинників результативності ГІС була і залишається робота викладача над науково-методичним забезпеченням власних навчальних занять у процесі викладання дисциплін природничого циклу та передбачає вирішення ним деяких певних питань геологічного змісту.

У підсумку геоінформаційну компетентність геолога ми визначаємо як його теоретичну та практичну підготовленість, інтелектуальну, діяльнісну та суб'єкту здатність, а також професійну, особистісну, психологічну готовність до комплексного застосування ГІС і відповідних технологій у своїй професійній діяльності в межах своїх посадових компетенцій.

У результаті визначаємо такі критерії оцінювання сформованості геоінформаційної компетентності геологів – випускників коледжів: ціннісно-мотиваційний, фахово-когнітивний, технологічний, індивідуально-психологічний і суб'єктивний.

1. Ціннісно-мотиваційний критерій, який дає можливість визначити наскільки «дійсно» сформована геоінформаційна компетентність, оскільки зміст цього критерію дає можливість діагностувати «справжню вагу» інших компонентів. Основні показники: зорієнтований на професію геолога і задоволений нею, має й усвідомлює перспективу свого професійного буття в якості геолога; позитивне ставлення до обраного фаху – геолога; позитивне ставлення до застосування ГІС і ГІТ у процесі професійної діяльності як суб'єкта геологічного буття; наявність внутрішньої мотивації до опанування фахом геолога і сучасними його інформаційними технологіями, у т.ч. й безпосередньо геоінформаційними. Вважаємо, ці показники достатньо повно демонструють ставлення студента до набуття геологічної освіти, смисл опанування ГІС і ГІТ; характер мотивації набуття фаху геолога; наявність фахових інтересів і потреб у сфері ГІС. Усе це у сукупності визначає смисл набуття студентом майбутнього фаху – геолога. Коли цей зміст позитивний, то інші компоненти геоінформаційної компетентності будуть достатньо ціннісно, смислово та змістовно наповненими.

Досліджується за допомогою методика вивчення мотивації професійної діяльності (К. Замфір у модифікації А. Реана) та авторської анкети, спрямованої на визначення спрямованості на професію геолога.

2. Фахово-когнітивний компонент, який є фундаментальним у геоінформаційній компетентності геологів, оскільки він його інформаційну компетентність «переводить» у геологічну – фахову – площину. Тут найголовніше не тільки те, наскільки геолог володіє ГІС, а як її він може використовувати для вирішення професійних і фахових завдань, для реалізації посадових компетенцій. Це система спеціальних інформаційних і геоінформаційних знань з багатьох галузей наук, які адаптовані до специфіки професійної діяльності геологів, що складає теоретичний фундамент для реалізації їх посадових компетенцій за допомогою теоретичних і практичних геоінформаційних здатностей. Отже, основними показниками цього критерію є система спеціальних фахових знань з багатьох галузей наук, яка складає теоретичну основу здатностей до роботи на сучасних ГІС як геологу.

Діагностується за допомогою авторських тестів для контролю означених елементів знань, а також шляхом визначення навчальної успішності з основних фахових дисциплін шляхом вхідного контролю, перевірки якості виконання домашніх завдань; фронтальні опитування або міні-тести для актуалізації навчального матеріалу, необхідного для вивчення нової теми; оцінювання виконаних лабораторних і практичних робіт; тематичний контроль у формі тесту для виявлення рівня засвоєння понять, наукових фактів, алгоритмів, розуміння найбільш доцільних шляхів застосування певних технологій опрацювання геоінформаційних матеріалів, з'ясування їх переваг і труднощів у використанні.

3. Технологічний компонент геоінформаційної компетентності геологів демонструє їх практичну здатність використовувати ГІС для реалізації своїх посадових компетенцій. Основні показники: аргументоване обґрунтування власних думок щодо вирішення квазіпрофесійних ситуацій; вміння організації самостійної роботи з різними геоінформаційними джерелами; практичні геоінформаційні вміння, які забезпечують застосування геоінформаційних знань для розроблення баз даних для ГІС, редагування та опрацювання інтерактивних карт, аналізу просторової інформації, розроблення математичних моделей і певних ГІС-проектів. Діагностується за допомогою авторського пакету тем індивідуальних проектів та творчих завдань для діагностування сформованості вмінь використовувати ГІС для реалізації своїх посадових компетенцій.

4. Індивідуально-психологічний компонент, який зумовлений тим, що геолог водночас працює в різних системах – «людина-машина», «людина-знак», «людина-людина», відповідно має володіти багатьма і водночас протилежними професійно важливими якостями. Це, з одного боку, терплячість, витривалість, логічність, посидючість, уважність, послідовність, здатність до тривалої концентрації уваги на відверненому (знаковому) матеріалі, точність сприйняття, а з іншого – творчість, схильність до інтелектуальних видів діяльності, висока працездатність, гарна оперативна і механічна пам'ять, гнучкість, оперативність і стратегічність мислення, хороший розподіл і переключення уваги, вміння бачити те, що стоїть за умовними знаками та ін. Основними показниками є сформованість професійно важливих якостей і професійного – фахового, інформаційного та геоінформаційного – мислення геолога.

Діагностується за допомогою авторського пакету тем індивідуальних проектів і творчих завдань для діагностування сформованості вмінь використовувати ГІС для реалізації своїх посадових компетенцій.

5. Суб'єктний компонент, який є інтегративний компонент, оскільки визначає суб'єкту та професійну здатність геолога творчо і водночас професійно застосовувати ГІС і ГІТ для реалізації своїх посадових функцій. Основні показники: об'єктивна самооцінка як геолога; автономність і самостійність; усвідомлення відповідальності за результат своєї діяльності та здатність нести відповідальність за свої дії; здатність організувати самостійну роботу з різними геоінформаційними джерелами; здатність до усвідомлення та аналізу власних помилок. Діагностується за допомогою авторської анкети на визначення рівнів сформованості навичок самоконтролю, самооцінювання та самовизначення як геолога; з'ясування рефлексивності інженера-програміста (адаптований А. Карповим, В. Пономарьовою).

Ці критерії дають можливість діагностувати сформованість інтегральної геоінформаційної здатності геологів застосовувати ГІС для оперативного пошуку необхідної професійної та фахової інформації; статистичного її опрацювання; пошуку ділянок для проведення певних геологічних заходів, розташування експедицій тощо; впровадження сучасних транспортних інформаційних і навігаційних систем для ідентифікації місцезнаходження транспортних та інших геологічних засобів і об'єктів; забезпечення безпеки діяльності працівників і просування по маршруту до певного геологічного об'єкта за допомогою GPS-технологій; знакування геологічних планів, геологічних маршрутів з використанням цифрових електронних карт та ін.

У цілому, отримані результати за цими критеріями дають можливість з'ясувати рівні сформованості здатності випускника коледжу до застосування ГІС у майбутній професійній діяльності. Визначено три рівня – високий, середній і низький.

Високий – творчий, аналітико-продуктивний – рівень характеризується такими проявами: здатність до саморефлексії і самооцінювання як майбутнього геолога; усвідомлює необхідність набуття фаху геолога та необхідності професійного становлення; вміє аналізувати та критично оцінювати власні результати; знає та вміє використовувати ГІС для вирішення професійних і фахових завдань, для реалізації посадових компетенцій; професійно важливі якості сформовані; має професійне – фахове, інформаційне та геоінформаційне – мислення як геолога; усвідомлює відповідальності за результати навчальної та майбутньої професійної діяльності як геолога; вміє моделювати ситуацію та обирати оптимальний шлях досягнення цілей; здатний коригувати свої навчальні дії та має план щодо професійного становлення як геолога за конкретною спеціалізацією; вміє організувати самостійну роботу з різними інформаційними джерелами.

Середній – теоретико-орієнтувальний – рівень характеризується такими проявами: має навички саморефлексії та самооцінювання як майбутнього геолога; в основному усвідомлює необхідність набуття фаху геолога та необхідності професійного становлення; в основному вміє аналізувати та критично оцінювати власні результати; знає та але недостатньо вміє використовувати ГІС для вирішення професійних і фахових завдань, для реалізації посадових компетенцій; не всі професійно важливі якості сформовані; має основу професійного – фахового, інформаційного та геоінформаційного – мислення як геолога; в основному усвідомлює відповідальності за результати навчальної та майбутньої професійної діяльності як геолога; вміє моделювати ситуацію та обирати шлях досягнення цілей; у цілому здатний коригувати свої навчальні дії та має план щодо професійного становлення як геолога за конкретною спеціалізацією; недостатньо вміє організувати самостійну роботу з різними інформаційними джерелами.

Низький – знаннево-репродуктивний – рівень характеризується такими проявами: нездатний до саморефлексії та самооцінювання як майбутнього геолога; слабо усвідомлює необхідність набуття фаху геолога та не розуміє необхідності професійного становлення; слабо вміє аналізувати та критично оцінювати власні результати; недостатньо знає та тільки по шаблону вміє використовувати ГІС для вирішення професійних і фахових завдань, для реалізації посадових компетенцій; професійно важливі якості сформовані слабо; слабо сформоване професійне – фахове, інформаційне та геоінформаційне – мислення як геолога; слабо усвідомлює свою відповідальність за результати навчальної та майбутньої професійної діяльності як геолога; вміє по шаблону моделювати ситуацію та обирати шлях досягнення цілей; слабо вміє коригувати свої навчальні дії та не має плану щодо професійного становлення як геолога за конкретною спеціалізацією.

НІЖНИК НАДІЯ

ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей»

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ЗАПОРУКА ВИВЕДЕННЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ НА ВИЩІЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІЙ РІВЕНЬ

Модернізація професійно-технічної освіти зумовлює необхідність формування сучасного педагогічного працівника, який органічно поєднує функції організатора, педагога й вихователя. Особливого значення у становленні педагога нового типу набуває система вдосконалення його професійної майстер-

ності, психолого-педагогічна й науково-методична підготовка, соціально-політична активність і творчий підхід до підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

Перехід на інноваційний характер навчання передбачає серйозну роботу над створенням науково обґрунтованої педагогічної системи, вимагає спеціальних досліджень, координації зусиль методистів, педагогів, психологів, а також напруженої праці педагогів-практиків.

Сьогодні, ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» в більшій мірі працює у інноваційному режимі. Одним із найважливіших стратегічних завдань ми розуміємо забезпечення якості підготовки компетентного випускника на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умов зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання.

Основними принципами інноваційного розвитку освітнього процесу ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» є: принцип системності інноваційного розвитку, що передбачає врахування розмірності всього комплексу змін освітнього процесу; принцип досягнутого результату, що відображає залежність наступних нововведень від рівня культурного засвоєння попередніх; принцип модульної побудови інноваційних структур освітнього процесу.

До основних завдань інноваційного розвитку освітнього процесу ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» слід віднести:

- а) моделювання інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців;
- б) створення єдиної інноваційної системи професійного навчання учнів, адаптованої до динаміки розвитку сучасного виробництва;
- в) розробку інноваційних технологій навчання та їх впровадження в освітній процес закладу професійної освіти.

Отже, нині необхідний комплексний підхід до інноваційної освітньої стратегії ЗП(ПТ)О, що відображає головну спрямованість, – якість оновлення всієї системи професійної підготовки кадрів.

Педагогічний колектив ліцею з 2015 р. працює над єдиною науково-методичною проблемою «Використання інноваційних педагогічних та сучасних виробничих технологій у навчально-виробничому процесі як умова підвищення якості підготовки кваліфікованого робітника». У ході дослідження викладачі та майстри в/н ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» втілюють велику кількість інновацій різного характеру, направленості і значення. Адже саме освітні технології, інтерактивні методи навчання, нестандартні форми педагогічної діяльності, які дозволяють учневі організувати свою навчальну працю в умовах, наближених до реальних, дають очікуваний ефект.

Результати роботи на методичною проблемою закладу, інноваційна діяльність активно презентуються передовими педагогами ліцею на обласних та всеукраїнських методичних заходах:

– викладач історії Голуб О. М. – доповідь «Застосування ІКТ на уроках історії – ефективна та доступна форма навчання» (2016, обласний семінар викладачів історії «Запровадження сучасних технологій на уроках історії»);

– соціальний педагог Мальчик А. О. – «Досвід роботи психологічної служби ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» щодо профілактики негативних проявів серед учнівської молоді. Тренінгові технології» (2016, обласний проблемний семінар «Особливості роботи психологічної служби ПТНЗ щодо профілактики негативних проявів серед учнівської молоді»);

– директор Ніжнік Н. О. – доповідь: «Забезпечення внутрішньої ефективності загальноосвітньої підготовки у системі професійної освіти» (2017, обласна серпнева конференція педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів на тему: «Модернізація професійної освіти: реалії сьогодення та перспективи розвитку»);

– викладач Черномаз Т. М. – стаття: «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання хімії та біології за допомогою інтернет-сервісів» (2018, вебінар на порталі освітнього проекту «На урок»: «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання за допомогою інтернет-сервісів»);

– викладач Черномаз Т. М. – стаття: «Розвиток творчих здібностей учнів шляхом нетрадиційних методів навчання» (Проект «Інноваційний олімп освітян України»).

Якості педагога можуть розвиватися лише при ефективній, творчій організації науково-методичної роботи, що в свою чергу передбачає: упровадження інноваційних технологій навчання; інтерактивних методів навчання з використанням інформаційних технологій; створення комп'ютерно-орієнтованих методів навчання з різних навчальних дисциплін; розробку й запровадження програмових засобів навчального призначення, підручників, посібників, методичних матеріалів нового покоління. (навчальні посібники: методичний посібник ситуаційний завдань «Кмітливому професіоналу смачної професії» (Зубарець О. П.), та методичний посібник «Практичне використання сучасних педагогічних технологій при вивченні природничих дисциплін» (Черномаз Т. М.), розглянуті та схвалені науково-методичною радою НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій обл. Протокол № 2, від 19.03.2018 р.; посібник «Україна в II світовій війні» (Голуб О. М.), «Використання інтерактивних технологій на уроках фізики», розглянутий та схвалений науково-методичною радою НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій обл. № 2 від 07.03.2017 (Лисюк В. В.).

Важливим етапом функціонування інноваційного середовища у ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» є здатність педагогів використовувати інформаційні і комунікаційні технології для здійснення інформаційної діяльності (пошуку інформації, її визначення і організації, управління і аналізу, а також її створення і розповсюдження) в своїй професійній сфері.

В ліцеї функціонує веб-сайт (у 2016 р. оновлений на новій платформі <https://dptnzspl101.ucoz.net/>) – офіційне джерело інформації закладу професійної освіти, метою створення та функціонування якого є забезпечення достовірної інформації про освітні послуги, які надаються освітнім закладом, специфіку його роботи, висвітлення його діяльності, широке інформування громадськості про досягнення та перспективи розвитку закладу, про нововведення у галузі освіти.

Отже, створення інноваційного освітнього простору ліцею є загальною необхідністю. Впровадження інновацій в освітній процес ЗП(ПТ)О забезпечує поступовий перехід освіти на новий, якісний рівень, професійне зростання педагога, що в свою чергу буде плекати інтелектуальну, творчу, здатну до самоосвіти і саморозвитку особистість, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити своє життя.

ОВЕРЧУК ОКСАНА

Нетішинський професійний ліцей

ПРОЕКТНА ТА КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЕЛЕКТРОГАЗОЗВАРНИКІВ

В умовах ринкової економіки і науково-технічного прогресу в галузі електрогазозварювання, переходу до міжнародних стандартів зварювання значною мірою зросли вимоги до підготовки висококваліфікованих робітників, які повинні швидко пристосуватися до умов праці, що постійно модернізуються.

На даний момент головним завданням педагогічних працівників Нетішинського професійного ліцею є формування нового асоціативного, професійно- та соціально-компетентного типу робітника, здатного до творчого вирішення професійних завдань.

Саме тому необхідно постійно опановувати інноваційні освітні та виробничі технології, розвивати власне мислення, удосконалювати вміння та навички, щоб заохочувати до активної діяльності здобувачів освіти – не як виконавців поставлених завдань, а як творчих особистостей, здатних до активного пошуку й втілення інноваційних технологій виробництва.

Використання в освітньому процесі проектних та кейс-технологій дає вагомий внесок при опануванні здобувачами освіти Нетішинського професійного ліцею найсучаснішого обладнання австрійської компанії ТОВ «Фроніус Україна» (11 зварювальних апаратів TransSteel 2200, 2 зварювальних апарати Magic Wave 230i EF, апарат плазмової різки Powermax 30 AIR, тренажер зварника Virtual Welding, 15 столів зварювальних Basic), якими обладнано навчально-практичний центр зварювальних технологій, що функціонує на базі нашого закладу з 03.12.2018 р.

Застосування кейс-технологій на уроках виробничого навчання дає змогу формувати й удосконалювати практичні уміння і навички роботи з сучасним обладнанням на основі системної оцінки професійної діяльності в процесі моделювання реальних виробничих ситуацій.

Майстри виробничого навчання Нетішинського професійного ліцею при використанні кейс технологій на уроках виробничого навчання роботу над кейсом поділяють на два основні етапи: домашня самостійна робота й робота в кабінеті або майстерні.

На II етапі (підведення підсумків) за допомогою тренажера зварника Virtual Welding майстер виробничого навчання має змогу не лише пояснити правильне рішення сухими теоретичними фактами, але й продемонструвати практично або ж учні мають можливість самостійно у цьому переконатись.

Тренажер Fronius Virtual Welding дає учням змогу крок за кроком відпрацьовувати та накопичувати базові навички зварювання в реалістичних умовах. Однією з ключових особливостей тренажера Virtual Welding є педагогічно обґрунтована система оцінювання, що забезпечує об'єктивну і прозору оцінку знань. Віртуальний інструктор, або «Ghost», допомагає користувачу пройти програму, видаючи візуальні та акустичні сигнали, щоб проінформувати про помилки та відхилення. Завдяки спеціальній функції користувач може записати та відтворити всі виконані зварні шви, щоб переглянути свою роботу, проаналізувати помилки та задокументувати процес навчання. Це допомагає швидше опанувати навчальну програму. Завдяки симулятору навіть недосвідчені зварювальники здатні опанувати роботизоване зварювання.

Цілком ймовірно найближчими роками ситуативна методика стане домінуючою. Але вже в наш час в її розвитку спостерігається поєднання накопиченого міжнародного досвіду з національною методичною специфікою.

Поряд з кейс-технологіями педагогічні працівники Нетішинського професійного ліцею при підготовці кваліфікованих робітників з професії «Електрогазозварник. Електрозварник на автоматичних та напівавтоматичних машинах» часто практикують використання в освітньому процесі наступні види проектів:

– інформаційні (збір інформації та ознайомлення з нею зацікавлених осіб, аналіз і узагальнення фактів; ці проекти схожі з дослідницькими і є їх складовою, вимагають презентації та її детальної розробки; реферат, твір, мультимедійна презентація, відеофільм);

– дослідницькі (за структурою наближені до справжнього наукового дослідження; доказ актуальності теми, визначення проблеми, предмету і об'єкта дослідження, позначення завдання, методів, джерел інформації, висування гіпотез, узагальнення результатів, висновки, оформлення результатів, позначення нових проблем – анкетування, інтерв'ю, захист дипломних робіт);

– практично-орієнтовані (результат діяльності орієнтований на інтереси якоїсь групи людей; вимагають розподілу ролей учасників, плану дій, зовнішньої експертизи – створення продукції, діючих стендів).

При підготовці практично-орієнтованих проектів учні професії «Електрогазозварник» часто користуються верстатом плазмового різання CNC-CUT 3. Це найефективніша технологія отримання металовиробів для багатьох сфер виробництва (будівництво, машинобудування).

За допомогою плазмової різки можна виготовити металеві конструкції будь-якого призначення і складності. Користуючись цим апаратом, учні створюють вироби на виставки, для продажу.

Сучасна навчально-матеріальна база професії «Електрогазозварник. Електрозварник на автоматичних та напівавтоматичних машинах», яка відповідає вимогам сучасних підприємств, дає можливість педагогічним працівникам та учням ліцею в повній мірі реалізувати готовність до розроблення проектів.

З досвіду роботи по створенню проектів, педагогічні працівники нашого навчального закладу виділяють кілька груп компетентностей, які найбільше вдосконалюються при використанні цього методу:

- дослідницька (генерування ідеї, вибір кращого рішення);
- соціальна (співпраця в процесі навчальної діяльності, надання допомоги товаришам і отримання їхньої допомоги, стеження за ходом спільної роботи і направлення її в потрібне русло);
- пошукова (оцінка ходу, результату своєї діяльності і діяльності інших);
- інформаційна (самостійне здійснення пошуку потрібної інформації; виявлення, якої саме інформації або умінь бракує);
- презентаційна (виступ перед аудиторією; відповіді на незаплановані питання; використання різних засобів наочності; демонстрування артистичних можливостей);
- управлінська (проектування процесу; планування діяльності – часу, ресурсів, прийняття рішення; розподіл обов'язків при виконанні колективних справ).

Впровадження інновацій у галузі професійної освіти сприяє не лише істотному підвищенню рівня підготовки кваліфікованих кадрів, а й переорієнтації ЗПО на особистість, оскільки передбачають: урахування здібностей, інтересів здобувачів освіти в освітньому процесі; моделювання реальних виробничих ситуацій; варіативність та особистісно-орієнтовану спрямованість навчально-виробничого процесу, внаслідок чого знання, уміння й навички перетворюються на засіб розвитку пізнавальних і особистісних якостей здобувачів освіти. Практикуючи використання проектної та кейс-технології, педагоги Нетішинського професійного ліцею переконалися, що їх впровадження в освітній процес сприяє: покращенню рівня технічного і творчого мислення здобувачів освіти; збільшенню зацікавленості майбутньою професією; покращенню рівня розвитку мислення і здібностей здобувачів освіти (застосування знань у проблемних ситуаціях); самостійності здобувачів освіти.

Таким чином, безумовно, проектна та кейс-технології – один із шляхів до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості здобувачів освіти у навчанні.

ОДНОРОГ ГАЛИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ – АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Мета сучасної професійної освіти – підготовка вмотивованих, активних та соціально відповідальних здобувачів кваліфікацій, які прагнуть безперервного професійного розвитку, самореалізації та кар'єрного зростання [1, с. 162]. Сучасний підприємець зацікавлений у робітникові, який вміє думати самостійно, працювати з інформацією, знаходити оптимальні рішення для подолання поточних виробничих питань, володіти критичним та творчим мисленням, бути комунікабельним.

Майбутній фахівець швейного напрямку повинен володіти ґрунтовними професійними компетентностями: вміти визначати особливості фігури, знімати мірки, добирати модель одягу відповідно до

фігури замовника, обирати матеріали з урахуванням їх властивостей та у відповідності до виду й моделі одягу, створювати конструкцію, якісно виготовляти виріб, створювати для замовника позитивну психоемоційну атмосферу [2, с. 34]. Водночас засвоєння ключових компетентностей дасть робітнику швейної галузі можливість досягнути результатів у особистому та професійному житті, забезпечити «ефективну міжособистісну взаємодію в умовах виробництва» [3, с. 147].

З метою вивчення попиту керівників швейних підприємств України на кваліфікованих робітників з розвиненими ключовими компетентностями, було виконано аналіз вакансій розміщених на сайтах пошуку роботи: work.ua, hh.ua, rabota.ua; та розглянуто 270 вакансій за професіями «Швачка», «Кравець», «Закрійник». Аналіз вакансій свідчить про те, що: 42 % роботодавців шукають робітників цієї галузі з розвиненими професійними та ключовими компетентностями, 58 % роботодавців акцентують увагу на професійних навичках або взагалі не висувають вимоги до майбутнього робітника.

З'ясовано, що роботодавці більше приділяють уваги таким м'яким навичкам як: **відповідальність**, яка передбачає сміливість прийняття самостійних рішень, взяття на себе відповідальності за свої дії, вимогливості до себе – 42,5 %; **робота в команді** – 41,6 %; **орієнтація на навчання, розвиток та результат** – 33,6 %. Не менш важливими є навички: **тайм-менеджменту** (вміння організувати свою роботу та час, пунктуальність) – 23,0 %; **креативності** (здатності нестандартно мислити, творчо розвивати свій досвід, застосовувати інноваційні підходи до вирішення завдань) – 17,7 %; **комунікативності** (навички, що сприяють успішній взаємодії з людьми, емоційний інтелект) – 15,9 %. Найменше уваги роботодавці приділяють **орієнтації на клієнта** – 8,0 %, **багатозадачності** – 8,0 % та **стресостійкості** – 3,5 % (рис. 1).

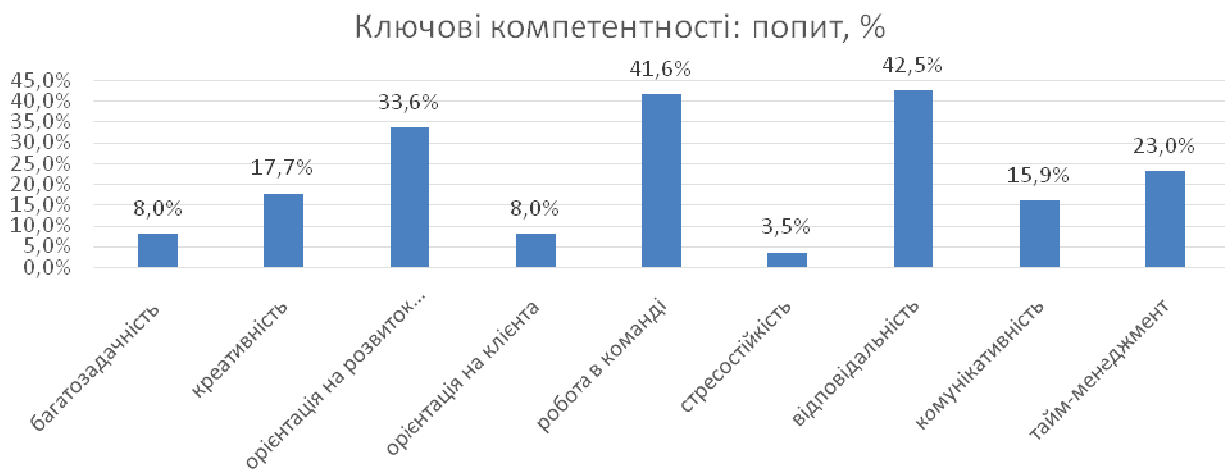


Рис. 1. Порівняння попиту основних ключових компетентностей робітників швейного профілю на ринку праці (складено за вакансіями сайтів роботи в період з 14.08.2019 по 04.09.2019)

Результати аналізу попиту роботодавців на кваліфікованих робітників швейного напрямку з розвиненими м'якими навичками свідчить про необхідність формування та розвитку особистісних якостей майбутніх швачок, кравців та закрійників. Особливу увагу керівники підприємств приділяють вмінню працювати в команді, почуттю відповідальності та вимогливості до себе, орієнтації на розвиток та результат і тайм-менеджменту. Для ефективної професійної діяльності та реалізації як особистості в умовах одиночного або малого виробництва зростає цінність навичок комунікативності, креативності, орієнтації на клієнта та багатозадачності. Перераховані вище навички мають попит у професіях «Кравець» та «Закрійник» в сфері побутового обслуговування населення. Для швейних підприємств серійного та масового виробництва, де робітник виконує конкретні операції в технологічному потоці, а реалізація себе як особистості не є пріоритетною, попит на професійні компетентності (тверді навички) більш вагомий, ніж на ключові компетентності (м'які навички). Тому зрозумілий низький рівень попиту на розвинені особистісні якості для професії Швачка, окрім навичок відповідальності, роботи в команді та орієнтації на розвиток і результат, які сприяють ефективному та якісному виконанню робочих функцій.

Література

1. Єршова Л. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. Київ, 2018. № 16. С. 162–168. – Режим доступу: <http://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.162-168>.

2. Однорог Г. The essence and structure of key competencies of future skilled sewing workers. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. Київ, 2019. № 18. С. 31–36.

3. Дубницька О. Компетентнісно-інтегративний підхід до формування професійної підготовки фахівців швейного профілю. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* (Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки). Київ, 2013. № 76. С. 246–250.

ОДЮШИН ВЯЧЕСЛАВ, ГРАБОВСЬКА ЛЮДМИЛА
ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти»

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Сучасне інтерактивне обладнання сприяє систематичному використанню інноваційних підходів до здійснення освітнього процесу. Конкуренція на сучасному ринку праці, вимагає від робітника не лише глибоких теоретичних знань, практичних вмінь і навичок, а й швидкої модернізації, креативності, постійного оновлення власного досвіду у виробничій сфері. Саме тому педагогам необхідно постійно опановувати нові технології, розвивати власне мислення, удосконалювати вміння та навички, щоб захочувати до активної діяльності здобувачів освіти – не як виконавців поставлених завдань, а як творчих особистостей. Навчання за допомогою традиційних методів на сучасному етапі не є достатньо ефективним і не викликає зацікавленості в отриманні знань учнями. У сьогоденні найбільш ефективним є навчання з використанням інтерактивних систем (Інтернет ресурсів, електронних посібників, програм для вивчення і удосконалення професійних навичок), які можуть містити набагато більше інформації різного типу, а також дозволяють проводити дистанційне навчання.

Одним з найбільш ефективних методів підготовки робітників за спеціальністю монтажник гіпсокартонних конструкцій є інтерактивні засоби навчання, використання мультимедійних ресурсів.

У ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти» для здобуття професії викладачем створено освітнє середовище, побудоване на хмарному сервісі Google. Центром середовища став блог, на базі якого розміщено ЕНМК, основними компонентами якого є:

- навчально-методичний комплекс навчального модуля МГК-3.3.1. Монтаж простих гіпсокартонних перегородок;
- педагогічний програмний засіб «Монтажник гіпсокартонних конструкцій» (який вже теж по сутності є ЕНМК), встановлений на комп'ютері;
- електронний навчальний методичний комплекс «Технологія монтажу каркасно-обшивних конструкцій»;
- електронний підручник «Матеріалознавство для монтажників гіпсокартонних конструкцій» (створений у програмі Flip PDF);
- електронні плакати;
- використано відеохостинг YouTube, хмарне сховище даних Google Drive, файловий хостинг OneDrive;
- електронна система тестового контролю знань з НМ для здобуття учнями професії монтажник гіпсокартонних конструкцій 3 розряду (виконана у програмі для створення тестів easyQuizzy);
- інтернет-сайт <https://www.knauf.ua/>.

Для повного функціонування даного ресурсу необхідно, щоб всі складові компоненти були встановлені в комп'ютерній мережі. В ідеалі було краще працювати за схемою «1 учень – 1 комп'ютер».

Ресурс покликаний працювати як єдине ціле інформаційне середовище, тому що усі розміщені на ньому компоненти взаємопов'язані один з одним і працюють як одне ціле. Їх можна використовувати, як для проведення уроків, так і для самостійного вивчення матеріалу.

У блозі викладача розміщено НМК навчального модуля «МГК-3.3.1. Монтаж простих гіпсокартонних перегородок», який є базовою основою для використання усього ресурсу та в якому знаходяться наступні матеріали: навчальний модуль; методична розробка уроку; презентація; плакат; інструкційно-технологічна карта; креслення перегородки; відеоматеріали; електронні тести; критерії оцінювання.

Для вільного доступу до навчальних матеріалів цього ЕНМК використано хмарні сховища даних **Google Drive** (дозволяє зберігати до 15 ГБ інформації безкоштовно) та **One Drive** (дозволяє зберігати до 5 ГБ інформації безкоштовно), в яких зберігаються усі навчальні матеріали. Це дає можливість отримати доступ з будь-якого комп'ютера підключеного до Інтернету та здійснивши вхід в систему під своїм обліковим записом.

Більш широкого розширення можливостей використання ЕНМК дають педагогічний програмний засіб «Монтажник гіпсокартонних конструкцій» (рекомендований Міністерством освіти і науки України) та

електронний навчальний методичний комплекс «Технологія монтажу каркасно-обшивних конструкцій», які містять теоретичний матеріал, відео фрагменти, комп'ютерну анімацію, статичні та динамічні ілюстрації, схеми, моделі процесів, інтерактивні тестові завдання (мають персональну та мережеву версії).

Інтерфейс оболонки ППЗ забезпечує зручну навігацію по змісту, роботу з усіма компонентами, що не складає певних труднощів використання його на уроках.

Електронний підручник «Матеріалознавство для монтажників гіпсокартонних конструкцій» створений програмі Flip PDF має сучасний дизайн та зручну навігацію змісту і відповідає ергономічним вимогам до комп'ютерних засобів навчання, сучасний спосіб подання інформації, яка відповідає навчальній програмі. Електронною версією легко користуватися у домашніх умовах. Якщо при цьому підручник покласти на сервер, то до нього можна забезпечити необмежений доступ.

Електронні плакати представлені у вигляді логічно завершених окремих фрагментів, це дозволяє викладачу конструювати урок у відповідності із завданнями, прості у використанні і мають високу інтерактивність.

Використання відеохостингу YouTube, дозволяє безпосередньо застосувати педагогу навчальне відео під час уроку, знову ж таки, при наявності доступу до мережі.

Завершальним компонентом нашого ЕНМК є «Електронна система тестового контролю знань з НМ для здобуття учнями професії монтажник гіпсокартонних конструкцій третього розряду». Вона створена у програмі для створення тестів easyQuizzy, завдяки своїй простоті у використанні дає можливість визначити наскільки учні засвоїли навчальний матеріал. Тестування проводиться за визначений час, з визначеною кількістю питань, в кінці тесту можна отримати оцінку і побачити звіт, де проведений аналіз відповідей.

Використання ЕНМК дає можливість:

- інтенсифікувати освітній процес;
- реалізувати ефективно поєднання нових і традиційних технологій навчання на основі використання ІТКТ;
- формувати навички самостійного вивчення навчального матеріалу;
- спростити функції контролю за рівнем знань, умінь і навичок учнів;
- здійснювати постійний моніторинг успішності учнів;
- підвищити ефективність мовлення за рахунок здійснення інтерактивного навчання;
- економити час на підготовку педагога до занять, створення роздаткового матеріалу.

Отже, умовою успіху використання ЕНМК завжди буде власне переконання педагога в тому, що електронні матеріали виявляються корисними, важливими і невід'ємними елементами вивчення певного предмета.

ПАСТОЩУК ГАЛИНА

Вище професійне училище № 4 (м. Хмельницький)

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сьогодні українське суспільство переживає трансформаційні процеси у системі професійно-технічної освіти. Разом із процесом навчання, значну роль займає і виховання, адже перед професійною освітою стоїть завдання підготувати не тільки висококваліфікованого фахівця, але і гармонійну особистість, яка прагне до саморозвитку та професійного зростання. Серед умов забезпечення сучасного рівня освіти одне з провідних місць займають соціально-педагогічний патронаж і соціально-психологічне забезпечення навчально-виховного процесу [3, с. 3].

Проблемі професійного становлення учнівської молоді та психологічним питанням розвитку особистості присвячені праці вчених, зокрема: професійної орієнтації (О. В. Карпов, Б. О. Федоришин та ін.); психологічні особливості професійного самовизначення (Т. М. Афанасьєва, Є. М. Клімов та ін.); психологічний відбір, профорієнтація, професійна підготовка (І. А. Зязюн, С. Д. Максименко); зрілість особистості (Б. Г. Ананьєв, Т. Н. Гусєва та ін.).

Учні, які вступають до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, знаходяться в критичному віковому (15–16 років) періоді. Це час формування і виявлення самостійності. К. Ушинський називає цей віковий період «...найбільш вирішальним у житті людини, коли остаточно складається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проекція головних напрямів пошуків самореалізації на інших вікових етапах» [2, с. 448]. У цьому віці багато учнів постають перед проблемою вибору майбутньої професії. Отже, проблеми соціальної і професійної адаптації учнів ЗП(ПТ)О неможливо вирішувати без урахування прояву таких психологічних чинників професійного становлення, як профе-

сійний вибір, індивідуально-психологічні особливості учнів, професійне самовизначення і зрілість особистості. Необхідно розробляти і впроваджувати комплексну систему психологічної допомоги учням у самореалізації, у їх професійному становленні. Саме такий підхід до вирішення цих проблем дозволить сформулювати сучасні вимоги до характеристики професійного становлення особистості, визначення рівня професійної особистісної зрілості випускників ЗП(ПТ)О.

Один із засновників української школи професійної орієнтації Б. Федоришин визначає проф-орієнтацію як науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення. Таким чином, особистість постає в центрі означеного процесу як суб'єкт проф-орієнтаційної діяльності, наділений можливістю використовувати засоби професійної орієнтації для підготовки до свого власного й самостійного професійного самовизначення [5, с. 68].

Аналіз психологічної літератури з проблеми професійного становлення особистості свідчить про те, що акцент ставиться на необхідності вивчення ролі суб'єкта у процесі навчання, проте у дослідженнях недостатньо звернено увагу на психологічні проблеми особистості учня, які стоять на шляху до оволодіння обраною професією та його успішної професійної діяльності у майбутньому. У сучасних соціальних умовах молодому фахівцю знайти своє місце в суспільстві досить складно, адже життєвий шлях – це не приватне життя окремої особистості, а окреслення її творчого самостійного внеску в розвиток суспільства.

У Стратегії розвитку психологічної служби системи освіти в Україні на період до 2012 р. актуалізується проблема педагогічно доцільної і неконфліктної адаптації особистості молодого людини до суспільних змін, її підготовка до самостійного життя в суспільстві. Більш глобальна життєва перспектива у молоді, як правило, поєднується із проблемою професійного самовизначення, працевлаштування, матеріального забезпечення майбутнього життя [3].

Разом з тим саме у період юності фіксуються найнижча задоволеність сенсом свого життя, найгостріша невпевненість у собі, стан тотальної невизначеності [2, с. 440]. Та саме «... відчуття переконаності власними спроможностями забезпечувати себе у розвитку духовності, передусім власного культурного поступу» називає І. Зязюн показником найважливішої характеристики особистості – її психологічної стійкості [1, с. 55]. Тому в своїй діяльності працівникам психологічної служби навчального закладу важливо звернути увагу на розвиток в учневі відчуття власної впевненості, необхідної людині в усіх життєвих ситуаціях, зокрема у професійній діяльності.

І хоча самовпевненість започатковується в ранньому дитинстві, особливо інтенсивний її розвиток відбувається в юності, триваючи усе життя. Допомогти молодій людині зорієнтуватися в такій складній ситуації покликана психологічна служба в системі професійно-технічної освіти, основна мета діяльності якої полягає не тільки в соціально-психологічному забезпеченні процесу реформування професійно-технічної освіти на всіх її рівнях, підвищення ефективності навчально-виховної діяльності, а й у професійному сприянні саморозвитку особистості учня, захисті психічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу шляхом проведення психологічної діагностики, соціально-психологічної корекції, профілактики, соціальної реабілітації, психологічної просвіти [3, с. 5].

Отже, під час оволодіння професією учень має можливість, за умов правильно організованої психологічної допомоги в закладі освіти, сприйняти установку на вироблення психологічних програм із критичним, дослідницьким ставленням до світу й до себе, тобто на формування чіткого образу «Я», що приведе першочергово до більш глибокого пізнання самого себе [4, с. 8].

Вважаємо, що психологічна служба у період професійного становлення учнів у системі професійно-технічної освіти покликана надати відповідну допомогу молодій людині, зорієнтувати її в складній ситуації вибору професії, адаптаційному періоді та під час навчання, особистісному розвитку, закріпленні ціннісних орієнтацій та виправлення вад і проблем їхнього соціального розвитку шляхом соціально-психологічної корекції. Саме тоді особистість матиме найбільше можливостей для власного саморозкриття та певні гарантії зарекомендувати себе у майбутньому, як висококваліфікованого фахівця в умовах ринкової економіки.

Література

1. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : навч.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – Київ : МАУП, 2000. – 312 с.
2. Основи практичної психології: підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – Київ : Либідь, 1999. – 536 с.
3. Про затвердження «Стратегії розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2008 р.» / Наказ Міністерства освіти і науки України № 734 від 17.09.2004 р.
4. Руденко Л. А. Специфіка роботи практичного психолога у професійно-технічному навчальному закладі : метод. рекомендації / Л. А. Руденко, Г. В. Павлова. – 2-е вид., допов. – Львів, 2005. – 27 с.
5. Синявський В. В. Борис Олексійович Федоришин (1930–2007) засновник української школи професійної орієнтації / В. В. Синявський // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 1. – С. 68–70.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У нормативно-правових документах, що регламентують діяльність у сфері освіти, самостійну роботу визначено однією із форм освітнього процесу, основним засобом оволодіння здобувачами освіти навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань [1].

Самостійна робота, як діяльність, орієнтована на розвиток самостійності в учнів, формування умінь ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у різних видах практичної та інноваційної діяльності. Разом з тим, у процесі самостійної роботи формується здатність до саморозвитку та самоосвіти, навчання упродовж життя.

Суб'єктивно-психологічні характеристики здобувачів освіти є різними, саме тому, самостійна пізнавальна діяльність здійснюється у різних режимах, у диференційованих пізнавальних ситуаціях, диференційованих самостійних роботах. Диференційоване навчання надає викладачеві можливість для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти із урахуванням особливостей навчальної роботи; сприяє виявленню та розвитку їхніх здібностей. Диференційоване навчання ґрунтується положеннях особистісно-орієнтованого підходу, в основі якого – принципи демократії, співробітництва та партнерства, гуманізації, індивідуалізації та ін. Психолого-педагогічний контент особистісно-орієнтованого підходу найбільш оптимально сприяє організації самостійної роботи учнів, спрямованої на оволодіння системою знань, умінь і навичок, способами творчої діяльності, визначення ціннісних орієнтирів, необхідних для виконання навчально-практичних завдань, які сприяють розвитку особистості, зміцненню її інтелектуального й духовного потенціалу [2].

Наукові дослідження у галузі педагогіки та психології засвідчують, що завдяки такому підходу в освіті можливе оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців, здійснення професійної діяльності через удосконалення структурних компонентів самостійної навчальної роботи, яка в умовах особистісно-орієнтованого навчання стає засобом формування самостійності особистості, сприяє підвищенню навчально-пізнавальної активності, забезпечує розвиток професійного мислення тощо.

Результати теоретичного аналізу та вивчення практичного досвіду засвідчують, що самостійна робота здобувачів освіти – це складне педагогічне явище, особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності здобувачів освіти і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок. Самостійна робота здійснюється за наявності дидактичних умов, необхідних для досягнення ефективності у цій діяльності, її своєчасного та успішного виконання. У такому разі виникає потреба визначення комплексу педагогічних умов, які потрібно створити задля реалізації особистісно-орієнтованого підходу в процесі організації самостійної роботи здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О). Отже, педагогічними умовами для організації самостійної роботи учнів у ЗП(ПТ)О є:

- 1) діагностування реального рівня знань, умінь, навичок, ступеня навчальної мотивації, працездатності та здійснення типологічного розподілу здобувачів освіти;
- 2) створення методичного забезпечення самостійної роботи, яке містить багатоваріантні різнорівневі завдання з дисципліни, завдання міжпредметного характеру, а також професійного спрямування;
- 3) забезпечення дієвого управління на всіх етапах організації самостійної роботи;
- 4) формування позитивної мотивації до самостійного навчання;
- 5) створення сприятливої емоційної атмосфери на заняттях, налагодження партнерської взаємодії між викладачем і здобувачами освіти в процесі навчання.

У процесі самостійної роботи змінюється також позиція викладача, він виступає організатором, керівником самостійної діяльності здобувача освіти, який, у свою чергу, перетворюється на суб'єкт, здатний впливати на хід навчання. За цих обставин відбуваються позитивні зрушення в особистісній сфері майбутніх фахівців: зростає їх відповідальність та самостійність, помітно підвищується інтерес до навчання, зменшується емоційна напруженість під час самостійної роботи, покращується настрій, з'являється бажання продовжувати працювати, не зупинятися на досягнутому, навчатися упродовж життя.

Сьогодні інноваційний розвиток науки, технологій, галузей виробництва суттєво випереджує зміст функцій й завдань щодо виконання певного виду діяльності, що й спричинює дефіцит інноваційно-професійних знань й призводить до невідповідності між існуючим рівнем професійної підготовки випускника ЗП(ПТ)О й вимогами сучасного ринку праці до якості підготовки професіонала, «...здатного до постійного самонавчання, саморозвитку і самовдосконалення, гнучкого, здатного до виконання нових, більш складних професійних функцій» [3].

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page6>].
2. Авдеев А. П. Влияние дифференцированного подхода к учащимся в процессе обучения на развитие у них стремления к самообразованию / А. П. Авдеев // Формирование у учащихся стремления к самообразованию. – Волгоград : ВГПИ, 1976. – С. 43–49.
3. Ничкало Н. Г. Неперервній професійній освіті – педагогічні кадри нової генерації / Н. Г. Ничкало // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2005. – № 10. – С. 21–33.

ПЕТРОВ ОЛЕКСАНДР
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

3D-ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Новітні технології з кожним роком набувають популярності в освітній галузі. Сучасні «гаджети»: комп'ютери, планшети, мобільні телефони з цілодобовим доступом до Інтернету не є чимось незвичним у повсякденному житті. Освіта не залишається осторонь цих процесів. У навчальному процесі на сьогодні використовується мультимедійне оснащення та телекомунікаційні технології. Разом з тим, швидкий розвиток технологій вимагає боротись за увагу учнів. Сучасним трендом в освітніх технологіях, які відповідають всім вимогам є 3D-технології (3 dimensions – трьохвимірність).

Існує такий метод, як анагліф, який дозволяє отримати стереоефект (3D) для стереопари звичайних зображень з допомогою кольорового кодування зображення, призначених для лівого та правого ока. Для отримання ефекту необхідно використовувати спеціальні окуляри, в яких замість діоптрійних скелець встановлено спеціальні світлофільтри: для лівого ока – червоний, для правого – блакитний або синій. Стереозображення є комбінацією зображення стереопари, в якому в червоному каналі – зображення для лівого ока, а в синьому – для правого. Червоно-сині анагліфічні окуляри дозволяють «обманути» мозок і створюють ілюзію трьохвимірності зображення за рахунок кольорового кодування.

3D-технології в освіті дозволяють урізноманітнити уроки, зробити освітній процес ефективним та візуально-об'ємним. Застосування 3D-контента в кабінеті надає можливість наочно пояснити учням матеріал, сприяє «зануренню» в тему предмета, дозволяє мобільно переходити від цілої структури до окремих її елементів, від складного до простого і навпаки. Навчальний освітній інтерактивний контент вміщує в собі тести, 3D-відео, моделювання, віртуальні лабораторії, інтерактивні завдання, ігри, а також тексти, зображення та гіперпосилання. Використання 3D-технологій не потребують великих фінансових витрат, потрібно забезпечити здобувачів спеціальними окулярами.

Переваги 3D-технологій:

- озброюють викладача високоякісними навчальними матеріалами, які економлять час на пояснення складних понять;
- сприяють візуалізації «складних» тем програми, допомагають краще засвоїти матеріал;
- використання 3D (трьохвимірних моделей) процесів та об'єктів в традиційні засоби навчання вносить інновацію в процес навчання, підвищує мотивацію;
- надають можливість створення сучасного дидактичного забезпечення;
- полегшують систематизацію знань;
- сприяють засвоєнню більшого об'єму інформації, що позитивно впливає на результати тестів та екзаменів.

Використання інформаційно-комунікативних технологій на заняттях іноземної мови розкриває великі можливості комп'ютера як ефективного засобу навчання. Застосування різноманітних on-line сервісів для розробки дидактичних матеріалів сприяє не тільки тренуванню різних видів мовленнєвої діяльності, але і забезпечують реалізацію індивідуального підходу та інтенсифікацію самостійної роботи учнів.

Однак тривимірні графіка – це не лише «об'ємні» зображення на площині. Також під цю категорію потрапляють технології тривимірного друку і сканування. Іншими словами, вже сьогодні існують 3D-пристрої, які дозволяють сканувати та друкувати об'ємні предмети, створювати віртуальні моделі за допомогою спеціального програмного забезпечення.

3D-моделювання – це процес створення об'ємної моделі будь-якого предмета. Мета тривимірного моделювання полягає в тому, щоб створювати візуальний тривимірний образ потрібного вам об'єкта. Це дозволяє створювати не лише нові об'єкти, а й точні копії вже існуючих [1].

Сучасні 3D-технології відкривають перед людьми нові можливості, що практично не мають кордонів. Вже сьогодні можна роздрукувати практично будь-який предмет і повноцінно використовувати.

вати його. При цьому друк може здійснюватися різними матеріалами: різними видами пластика; склом; металом; будівельними сумішами, тощо.

На уроках математики нам демонстрували приклади геометричних фігур з пластику або інших матеріалів, теж саме відбувалося і на уроках хімії, фізики, біології. Ця тенденція в багатьох ЗП(ПТ)О нашої країни зберігається і нині. До появи комп'ютерів всі макети зістарились, ламались і приклади почали показувати на картинках, забуваючи про те, що кінестатичний досвід краще сприймається людиною, на відміну від візуального [2].

Віртуальний тур – це мультимедійний спосіб представлення простору навколо вас. В основі віртуального туру лежать панорами, які відрізняються від звичайних фотографій своїм інтерактивним характером перегляду. Це означає, що при перегляді панорамної фотографії користувач може побачити тільки ту частину зображення, яка його цікавить в даний момент, і що при бажанні він може наблизити зображення, щоб розгледіти деталі. Під час віртуальної подорожі розповідаємо англійською про кімнату: її призначення, про предмети, які знаходяться в ній. Ми з легкістю можемо опинитись в будь-якому місці, виконуючи ряд комунікативних вправ.

Викладачам іноземної мови необхідно розуміти, що використання комп'ютерних технологій призначене для того, щоб удосконалювати процес навчання іноземної мови, але при цьому, ні в якому разі не замінити викладача. Використовуючи комп'ютерні технології на уроках іноземної мови, викладач може більше часу приділяти виконанню вправ, стимулюючи реальне спілкування, що є метою комунікативного підходу до вивчення іноземних мов.

Таким чином, прогрес в розвитку 3D-технологій, який можна спостерігати вже сьогодні, в майбутньому відкриє для людства великі можливості та дозволить нам зробити крок в нову технологічну еру.

Література

1. 3D технологии в повседневной жизни людей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://techno-guide.ru/informatsionnye-tehnologii/3d-tehnologii.html>.
2. 3D-технологии в образовании или про то, как 3D-принтеры бороздят просторы большого театра [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://3dtoday.ru/blogs/3dplemya/3dtechnology-in-education-or-about-how-3d-printers-plough-open-spaces/>.
3. 3D технологии в образовании [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/3d-tehnologii-v-obrazovanii>.
4. 3D-технології у школах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gofunded.org/campaigns/3d-tech/>.
5. 3D-технологии в образовании [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cvberleninka.ru/article/n/3d-tehnologii-v-obrazovanii>. – Назва з екрану.

ПИЛЯВЕЦЬ МАРИНА

Вище художнє професійно-технічне училище № 5 (м. Вінниця)

ПАРТНЕРСТВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Останніми роками Україна досить суттєво відстала від економічно розвинутих країн світу в сфері інноваційного розвитку національної економіки, що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу, а також про поступове перетворення в країну, що експортує лише матеріальні ресурси. Ці особливості зумовлюють необхідність розробки стратегічних напрямів розвитку господарства нашої держави, налагодження різних партнерських зв'язків з розвиненими країнами Європи, реалізації системної державної політики, що спрямована на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку й оновлення національної економіки. Однак інноваційна діяльність – це не тільки новачі технологічного характеру, що виявляються в появі нової продукції, виробничих процесів. За сучасних умов вона має значне соціальне підґрунтя, адже залежить від людей, їх професійної компетентності, усвідомленої мотивації до неперервного професійного розвитку, а також від рівня задоволення своєю роботою, її результатами [3, с. 5]. Разом з тим, у сучасній професійно-технічній освіті є низка суперечностей. З одного боку, – інноваційність педагогічного та виробничого напрямів, гуманістична спрямованість змісту освіти націлена на навчання впродовж життя, а з іншого, – застаріла навчально-матеріальна база, різний рівень оволодіння комп'ютерною технікою педагогічних кадрів, тощо. Як здійснити модернізацію професійної (професійно-технічної) освіти за таких умов? Розглянемо особливості вирішення заданої проблематики на прикладі вищого художнього професійно-технічного училища № 5 міста Вінниця (далі ВХПТУ № 5 м. Вінниця). Згідно з основними завданнями Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., модернізація і розвиток освіти набу-

вають випереджувального безперервного характеру, мають гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі [2, с. 7]. Базовою умовою для забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників є розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широких кваліфікацій на основі компетентісного підходу за модульним принципом. Отже, в училищі розроблені робочі навчальні плани та програми з професій «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр», «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування». Особливістю їх створення є гнучка система формування модулів, що дозволяє ВХПТУ № 5 м. Вінниці самостійно наповнювати їх тим змістом, який враховує потреби ринку праці, роботодавців, інновацій у певні галузі виробництва.

У 2014 р. було підписано тристоронній договір з Фондом ім. Ебергарда Шьока (місто Баден-Баден, Німеччина), Департаментом освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації та училищем про участь у пілотному проєкті «Модернізація та адаптація визначених професій» з урахуванням Меморандуму про взаєморозуміння щодо сприяння співробітництву у сфері науки, технологій та інновацій між Міністерством освіти і науки України та Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень Федеративної Республіки Німеччина [1, с. 1]. Загалом цей фонд є приватним фондом, який визнано благодійним. Його засновано у 1992 р. інженером-будівельником та підприємцем Ебергардом Шьоком (Eberhard Schöck). Основний акцент діяльності Фонду знаходиться у сфері підтримки ремісничої сфери та середнього класу в Центральній та Східній Європі. За основу Фонду взято досягнення цілей: підтримка освіти і виховної роботи у сферах будівельних ремесел та будівельних інженерних досліджень, особливо у державах Центральної та Східної Європи; підтримка малих підприємств у Центральній та Східній Європі; підтримка взаємоповаги і толерантності, а також інтелектуального діалогу за допомогою спільної праці та навчання, через обмін інформацією і фаховим досвідом; підтримка німецької мови в Німеччині та за кордоном [4]. Внаслідок співпраці з Фондом ім. Ебергарда Шьока (м. Баден-Баден, Німеччина) та Фондом підтримки будівельної галузі (м. Київ, Україна) у 2015 р. відбулося відкриття навчально-виробничого центру та започаткування підготовки з професії «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» на базі ВХПТУ № 5 м. Вінниця. В Центрі створено кабінети теоретичної підготовки (оснащені проектором, персональними комп'ютерами) та виробничу майстерню (оснащену електроінструментами, плотером тощо). У процесі професійно-практичної підготовки учні користуються сучасними інструментами німецького виробництва (шліфувальні машини, електродрилі, перфоратор, пиросос) фірм «Bosch», «Metabo» та сучасними матеріалами фірм «Caparol», «Knauf». Професійно-теоретична підготовка забезпечується завдяки реалізації змісту відповідних модулів та за допомогою сучасної комп'ютерної техніки, зокрема роботі з графічними редакторами: Corel Draw, Easy Cut Studio.

У 2017 р. було підписано аналогічний договір щодо модернізації підготовки висококваліфікованих робітників з професії «Столяр будівельний, виробник художніх виробів з дерева». До реалізації проєкту долучився менеджер Крістоф Юнгханс, що координує роботу з оновлення навчально-матеріальної бази та модернізації професії «Столяр будівельний, виробник художніх виробів з дерева». ВХПТУ № 5 м. Вінниці активно поглиблює та розширює співпрацю, шляхом подальшої модернізації зазначених професій і удосконалення навчально-матеріальної бази, забезпечує учнів відповідними матеріалами та інструментами. Зокрема, у майстерні столярів виконано низку ремонтних робіт: оновлення стін, підлоги, заміна опалення та встановлення сучасного вентиляційного обладнання. Для безпосередньої реалізації змісту модулів було встановлено відповідні верстати, що сприяє створенню умов для формування профільних компетентностей з столярних робіт на уроках виробничого навчання: форматно-розкрюювальний верстат – призначено для розпилювання фанери, ДСП, ДВП, пиломатеріалів; фугувальний верстат Nikmann DMA 53L – для вирівнювання поверхні дерев'яних заготовок; рейсмусовий верстат Nikmann DMS 63 – для створення протилежних площин паралельними та надання дерев'яній заготовці точних розмірів і форми; фрезерний верстат Nikmann T1005 – для виготовлення шипів, провущин, четвертей, фальців, різних профільних поверхонь.

Інший напрям розвитку соціального партнерства – співпраця з вітчизняними роботодавцями. Підготовка фахівців здійснюється, враховуючи потреби замовників-партнерів: Концерн «Поділля», «Водрем», «Поділля-Залізобетон», «Техномонтаж Сервіс», ПП «Техноцентр», ТОВБК «Стам», КБМП «БМУ-2», ТОВ «МУР», з якими укладені відповідні угоди. Отже, майбутні роботодавці є активними учасниками в реалізації Державних стандартів з відповідних професій, сприяють забезпеченню якісного проходження учнями училища виробничої практики, яка ще є і оплачуваною. На об'єкти вищезазначених підприємств, учні приходять підготовленими, оскільки безпосереднє формування первинних профільних компетентностей відбувалось у сучасних майстернях. У створеному Центрі з професії «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування» здобувачі відповідної професії мають змогу оволодіти профільними компетентностями, згідно відповідного стандарту, завдяки повністю оновленій навчально-матеріальній базі: наявні трубопроводи каналізаційного та водопостачального обладнання, засоби встановлення та підключення різних видів санітарно-технічного обладнання, прокладання трубопроводів різного призначення до кухонного обладнання, виконання елеваторного вузла; встановлення теплої підлоги; розведення систем опалення; підключення приладів до системи опалення, тощо. У май-

стернях з професій «маляр» та «штукатур» є сучасні види розчинів для здійснення звичайного, поліпшеного та високоякісного штукатурення різних видів поверхонь; виконання різних видів малярних робіт (нанесення фарби, рідких шпалер, тощо).

Унаслідок проведеного моніторингу абітурієнтів, їх батьків було встановлено, що 70 % з опитаних обрали навчання у ВХПТУ № 5 міста Вінниця за порадами своїх друзів, які вдало закінчили заклад та працевлаштувалися на вигідних умовах. 74 % опитаних випускників стверджували, що задоволені проходженням виробничої практики на підприємствах та отриманою платою за виконані роботи. За підсумками виробничого навчання показники коливаються від 89 % з професій «столяр будівельний, виробник художні виробів з дерева» до 96 % з професій «реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр». Такі показники свідчать про високу якість підготовки кваліфікованих робітників з відповідних професій, відображають результативність роботи усього педагогічного колективу щодо удосконалення реалізації освітнього процесу, забезпечують підґрунтя для подальшого розширення партнерських зв'язків з різними зарубіжними та вітчизняними організаціями.

Література

1. Меморандум про взаєморозуміння щодо сприяння співробітництву у сфері науки, технологій та інновацій між Міністерством освіти і науки України та Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень Федеративної Республіки Німеччина від 23.11.2009 р.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] / Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/print>.

3. Радкевич В. О. Принципи модернізації професійно-технічної освіти / В. О. Радкевич // Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи : зб. наук. пр. ; редкол.: В. О. Радкевич (голова) [та ін.]. – Київ : Інст професійно-технічної освіти, 2011. – Вип. 1. – С. 5–17.

4. Сайт Фонду імені Ебергарда Шьока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eberhard-schoeck-stiftung.de/uk/>.

ПІВТОРАЦЬКА НАТАЛІЯ,
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОМУ ПРОЦЕСІ ЗПО

Реформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в суспільно-політичному і економічному житті України, певним чином вплинули і на розвиток освітньої галузі. Зростання інформатизації суспільства, запровадження інноваційних технологій виробництва потребують висококваліфікованих робітників, спроможних самостійно здобувати нові знання та вміння й приймати відповідні рішення. Тому одним із головних завдань, що стоять перед освітою є всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей.

Серед шляхів подолання проблем, які існують сьогодні в освіті, ключове місце належить активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Активізація пізнавальної діяльності учнів – з одного боку, якісний рівень діяльності учня, якому притаманна певна система ознак; з іншого – цілеспрямоване керування процесом пізнання учнів, шляхом створення оптимальних психолого-педагогічних умов, підпорядковане меті професійної підготовки, яке направлене на формування внутрішніх мотивів та цілей пізнавальної діяльності; ефективне засвоєння нових знань і здобуття навичок їх практичного застосування. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів є і процесом, і результатом процесу стимулювання їхньої пізнавальної активності та дає можливість учню на заняттях думати логічно, працювати змістовно, швидко долучатися до роботи на заняттях, захоплено працювати. До того ж, вона формує такі риси характеру, як зібраність, відповідальність, зосередженість, а також розвиває розумові здібності й мовлення, силу волі, працелюбність.

Основна мета роботи педагога з активізації пізнавальної діяльності учнів полягає в розвитку їх творчих здібностей. Засобом розвитку пізнавальних здібностей учнів є вмиле застосування таких методів і прийомів, які забезпечують високу активність учнів у навчальному пізнанні. Методи і прийоми активізації, що їх застосовує педагог, повинні враховувати рівень пізнавальних здібностей учнів, бо непосильні завдання можуть підірвати віру учнів у свої сили і не дадуть позитивного ефекту. Тому система роботи педагога з активізації пізнавальної діяльності учнів повинна будуватись з врахуванням поступового і цілеспрямованого розвитку творчих пізнавальних здібностей учнів, розвитку їх мислення.

Активізація пізнавальної діяльності учнів тісно пов'язана з активізацією їх мислення.

Особлива роль у формуванні особистісної активності учня в процесі навчання належить активному (інтерактивному) навчанню. Активні методи навчання сприяють розвитку самостійної творчої діяльності учнів в процесі оволодіння професією. Інтерактивні методи спрямовані на організацію навчання в режимі діалогу, в процесі якого відбувається взаємодія учнів між собою з метою сумісного рішення проблеми, взаєморозуміння, розвитку особистісних якостей. Тобто, окрім рішення освітніх функцій, інтерактивні методи спрямовані на подолання труднощів у міжособистісних комунікаціях учнів.

Педагогічними умовами, що сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПО на уроках виробничого навчання є:

- використання проблемних ситуацій;
- створення у навчально-пізнавальній діяльності учнів ситуацій гарантованого успіху;
- запровадження на уроках виробничого навчання активних методів навчання, зокрема, імітаційно-ігрових.

Один з видів розвиваючого навчання, характерною особливістю якого є зближення психології мислення самої людини з психологією навчання, – це проблемне навчання.

Проблемне навчання ставить учня перед необхідністю вирішувати нові нестандартні задачі, або вирішувати поставлені перед ними проблеми. Життєву можливість і значущість цих проблем вони усвідомлюють. Це розвиває в учнів вміння орієнтуватися у нових умовах, комбінувати запас знань і вмінь, які вони мають, для пошуку нових, висувати гіпотези, шукати шляхи більш надійного та творчого рішення.

Метод проблемного навчання максимально стимулює активність і самостійність учня у процесі навчання. Майстер виробничого навчання у цій ситуації є керівником, завдання якого створити послідовний ланцюг проблемних ситуацій, у ході вирішення яких учень оволодіває змістом навчального предмета.

Роль майстра в процесі реалізації проблемного навчання на уроках змінюється: він не просто повідомляє навчальну інформацію і демонструє трудові прийоми й операції, які потрібно відтворити, але й сприяє розвитку мислення і самостійної пошукової діяльності учнів

У процесі професійно-практичної підготовки застосовуються імітаційні ігрові і неігрові методи, які сприяють розвитку професійно значущих якостей майбутніх кваліфікованих робітників: критичного, аналітичного та технічного мислення, професійної самостійності, умінь творчого застосування знань у процесі виконання професійних обов'язків, умінь бачити проблеми і знаходити правильні рішення в нестандартних ситуаціях.

Характерною рисою застосування імітаційних методів на уроках виробничого навчання є формування й удосконалення практичних умінь і навичок на основі системної оцінки професійної діяльності в процесі моделювання реальних умов роботи (аналіз конкретних виробничих ситуацій, навчальна ділова (рольова) гра.

Використання ігрових форм дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів. Метою ігрового навчання є забезпечення особистісно-діяльнісного характеру засвоєння знань і вмінь, пізнавальної активності, спрямованої на пошук, обробку і засвоєння інформації, залучення учнів у творчу діяльність. Це уроки-змагання, конкурси, вікторини, рішення кросвордів тощо.

Ігрове навчання можна проводити протягом уроку виробничого навчання або використовувати його елементи під час вступного чи поточного інструктажу. Використання гри на уроці, як правило, має міжпредметний характер, оскільки, для виконання трудових дій необхідні інтегровані професійні знання.

Ще один підхід до навчання – це диференційоване навчання. Істотним у цьому є можливість, з одного боку, спиратися на актуальний рівень розвитку знань різних учнів, а з іншого боку – поступово переводити кожного до більш досконалого оволодіння знаннями і способами їхнього придбання. Складність цього підходу полягає в тому, що програму знань, умінь, навичок повинен засвоїти кожен і рівень засвоєння повинен бути оптимальним для різних категорій учнів (сильних, середніх, слабких). При цьому треба сприяти, щоб усі учні поступово переходили в більш високу категорію учнів (зі знань і вмінь).

Однак, і диференційоване навчання не може стати універсальним підходом, оскільки навчальний процес має інші важливі ресурси навчання, які мають значення для розвитку учнів. Так, фронтальна робота з учнями усіх категорій успішності одночасно є інструментом виміру учнями свої власних можливостей, своїх зусиль у порівнянні з іншими.

У наш час проблема розвитку особистісної пізнавальної активності учнів стає усе більш актуальною. Одним з можливих засобів рішення цієї проблеми є інтеграція медіаосвіти в навчальні предмети (у т.ч. виробниче навчання), що збагачує навчальний процес цікавим змістом, новими формами і прийомами роботи. Важливе місце тут належить методу проєктів, методу портфоліо, які дають можливість учням не тільки чомусь навчитися самостійно, використовуючи сучасні технології, а й презентувати результат роботи.

При інтеграції медіаосвіти в навчальні курси вирішуються наступні задачі: включення зовнішньої інформації в зміст навчальної програми, у систему формування знань і умінь; навчання сприйняттю і переробці інформації, формування вмінь знаходити, готувати, передавати і приймати необхідну інформацію; розвиток критичного мислення.

Кожний з методів сприяє удосконаленню навчального процесу і разом з тим не є універсальним. Але всі вони звернені до того, щоб знайти найкращі шляхи до збагачення особистості учня. Усіх їх поєднує ідея розвитку і виховання в процесі навчання підростаючої людини, яка відповідає загальним потребам сучасного суспільства.

Література

1. Дейніченко Т. І. Диференціація навчання в процесі групової форми його організації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Т. І. Дейніченко ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2006. – 21 с.
2. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності / О. Жорник // Рідна школа. – 2000. – № 3. – С. 37–39.
3. Коваленко Е. Э. Методика профессионального обучения : учеб. для инженеров-педагогов, преподавателей специализированных систем профессионально-технического и высшего образования / Е. Э. Коваленко. – Харьков : ЧП «Штрих», 2003. – 480 с.
4. Левіна М. М. Використання ефективних технологій навчання / М. М. Левіна // Вчитель. – 2003. – № 1.
5. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. – Київ : Наукова думка, 2003. – 853 с.

ПРИЙМАК ВІКТОР

Хмельницький національний університет

МОДЕЛІ ДИДАКТИЧНИХ СИСТЕМ ПРИ ФОРМУВАННІ ЗНАТЬ З БУДОВИ АВТОМОБІЛЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Для формування знань учнів з будови автомобіля в різні роки пропонувалися різні системи навчання. Аналіз літератури [1–8] дозволив здійснити їх узагальнення. В залежності від основних складових виду інформаційного процесу, типу засобів передачі інформації і керування пізнавальної діяльності розрізняють наступні дидактичні елементи:

Система № 1 «Традиційне навчання» – характеризується невідповідним сполученням складових: розімкнутим управлінням, розсіяним інформаційним процесом. Не маючи зворотного зв'язку з викладачем, отримуючи інформацію не зовсім відповідну індивідуальним особливостям, не виконуючи контрольовану учбову діяльність, більшість учнів не можуть піднятися вище першого рівня засвоєння.

З цих пір, коли педагоги перейшли від індивідуального навчання до групового, ця система розповсюджена дуже широко. Типовим її прикладом в наш час є лекція без застосування технічних засобів.

Лекція дозволяє на протязі порівняно короткого часу опрацювати великий об'єм інформації. Однак, доля засвоєння частини інформації невелика, а рівень засвоєння не перевищує першого. Не використовуючи ні яких засобів автоматизації своєї праці, педагог повинен не лише інтенсивно працювати протягом всього заняття, але й витратити багато часу і сил на підготовку. Виключно важливу роль в цій системі відіграє вміння викладача цікаво подати інформацію, емоційно та оригінально вести заняття, відмінно володіти мовою, мімікою, жестикуляцією, володіти хорошою дикцією.

Цю систему слід застосовувати на ввідних, інструктивних, заключних заняттях, при повідомленні інформації, що не міститься у підручниках, а також у всіх випадках, коли мета навчання на даних заняттях обмежується засвоєнням на першому рівні.

Система № 2 «Технічні засоби інформації». Викладача замінюють технічні автоматичні засоби управління пізнавальною діяльністю і передачі інформації. Ця система широко використовується у вигляді навчальних програм телебачення і радіо, занять і виступів, записаних на платівки і магнітофонні стрічки, навчальних кінофільмів та слайд презентацій. Порівняно з «Традиційним навчанням» ця система має певні переваги. З її допомогою можна донести слово кращих лекторів в будь-який куточок країни.

Дослідження і досвід показали, що застосування цієї системи, як єдиної в чистому вигляді нераціональне. Технічні засоби слід застосовувати в оптимальному поєднанні з «ручними» засобами викладача.

Система № 3 «Звичайний підручник» – найбільш часто представляється у вигляді самостійних завдань учнів по підручнику за відсутності сторонньої допомоги викладача. Тут має місце розімкнуте управління. Так як учень сам обирає для себе найбільш зручний темп сприйняття інформації, інформаційний процес можна вважати спрямованим. Через відсутність викладача засоби управління і передачі інформації можна вважати автоматичними. Будучи представлені самі собі, маючи справу з матеріалом, що не містить діючого керівництва по орієнтовним і виконавчим діям, по самоконтролю засвоєння переважна більшість учнів не можуть досягнути засвоєння вище першого рівня.

Система № 4 «Малих груп». В групі, склад якої не перевищує 15 чоловік, викладач, повідомляючи однакову інформацію всім учням (розсіяний інформаційний процес), має можливість забезпечити зворотній зв'язок і в міру необхідності провести індивідуальну роботу з тими учнями, які мають в цьому необхідність, тобто здійснити замкнуте керування.

Заняття в цій системі можуть вивести учнів на III рівень засвоєння. Однак, мале заповнення груп призводить до високої вартості навчання. При підготовці водіїв системи «Малих груп» широко застосовується проведення практичних занять і практика.

Система № 5 «Автоматизований клас без викладача». Усім учням поступає однакова інформація і керівництво по її засвоєнню (навчальна програма) у вигляді друкованих карток, книг чи кадрів, що висвітлюються на екрані, тобто має місце розсіяний інформаційний процес. Кожен учень з допомогою індивідуального пульта здійснює зворотній зв'язок з керуючим пристроєм. Керуючий пристрій дає індивідуальні команди кожному учневі: при правильному виконанні контрольних дій – переходить до наступної дози інформації, при неправильному – повторити вивчення. Учень обирає найзручніший темп вивчення. Але навіть при кваліфікованому складанні навчальної програми з подальшою експериментальною перевіркою і коригуванням окремі її частини для деяких учнів незрозумілі, важкі для засвоєння. Про те не отримавши від навчальної програми жодної допомоги, учень в таких випадках знаходиться в безвихідному положенні і не може продовжити вивчення. Тому система в «чистому вигляді» не застосовується. В автоматизований клас вводять викладача, що забезпечує індивідуальну допомогу кожному учневі.

Система № 6 «Керівник» – викладач, займаючись з одним учнем, здійснює спрямований інформаційний процес і замкнуте управління. Дякуючи цьому, можуть бути досягнуті високі результати по засвоєнню – третій і навіть четвертий рівень. Як відомо, ця система користується при навчанні майбутніх водіїв керуванню автомобілем. Її суттєвим недоліком є висока вартість навчання.

Вище наведені недоліки розглянутих моносистем призвели до широкого розповсюдження комбінованих систем, серед яких найпоширенішими є «Сучасна» і «Програмоване навчання».

«Сучасна» система (№ 7) являє собою сполучення трьох моно систем: «Традиційне навчання», «Технічні засоби інформації» і «Звичайний підручник». Від сприйняття інформації викладача учні періодично переходять до вивчення раніше передбачених викладачем фрагментів підручника, працюють з роздатковим матеріалом, виконують різні вправи. Учень відвикає від шкідливого уявлення про те, що якщо слухав викладача, то не потрібно опрацьовувати підручник, читав підручник – не обов'язково ходити на заняття. Але найважливіше інша перевага цієї системи: можна досягти другого рівня засвоєння.

«Сучасна» система, передбачаючи застосування технічних засобів інформації, полегшує доступність складних динамічних процесів розумінню учнів. Знижується навантаження голосового апарату педагога.

«Сучасна» система застосовується не завжди вірно. Для очного навчання характерним є застосування моно систем «Традиційне навчання» і «Технічні засоби інформації» на уроках з переносом роботи з підручником додому; для заочного навчання переважною моно системою є «Звичайний підручник» з обмеженням – лише в період лабораторно-інформаційних серій – застосуванням лекцій і технічних засобів. Деякі викладачі не використовують, або використовують неправильно технічні засоби. У всіх цих випадках комбінована система «Сучасна», по суті, розпадається на складові моно системи і результати навчання про рівню засвоєння знижуються.

Система № 8 «Програмоване навчання» являє собою індивідуальне навчання в складі великої групи. До складу цієї комбінованої системи входять наступні моно системи:

– «Традиційне навчання» – при орієнтовних діях для введення, інструктажу, передачі інформації, зокрема тієї, що не міститься в навчальній програмі, для вивчення тих навчальних елементів, засвоєння яких заплановано на I рівні;

– «Технічні засоби інформації» – для передачі важко доступної інформації, зокрема по процесах, що мають динамічний характер;

– «Автоматизований клас». Ця моно система є основою програмованого навчання. Навчальні програми і пристрої автоматизованого класу забезпечують управління всією навчальною діяльністю;

– «Керівник» – завдяки моно системі «Автоматизований клас» викладач має можливість в умовах повної групи працювати індивідуально з учнями, допомагаючи їм почергово у всіх необхідних випадках;

– «Програмоване навчання» забезпечує засвоєння на III навіть IV рівнях. Система вельми перспективна. Достатньо широке її застосування обумовлене, головним чином, відсутністю навчальних програм, розробка і випуск яких є досить проблематичними.

Вибір дидактичної системи, яку слід застосовувати для вивчення запланованих навчальних елементів, заснований на двох умовах: досяжність наміченого рівня і реальні можливості навчального закладу. Наприклад, для досягнення другого рівня, цілком придатна система «Сучасна». Вона тепер може здійснюватись в будь-якій школі, тому що технічні засоби інформації – діaproектори, кінопроектори – широко розповсюджені. Якщо необхідно вивести учнів на рівень умінь і навиків. Можна скористатись трьома системами: «Програмоване навчання», «Малих груп», «Керівник».

З них найбільш вигідна перша – вона забезпечує роботу цілої групи. Однак, через відсутність навчальних програм і автоматизованих класів її не завжди можна реалізувати, доводиться використовувати систему «Малих груп» і «Керівник».

Література

1. Алексеев Н. А. Понятие личностно-ориентированного обучения / Н. А. Алексеев // Завуч. – 1999. – № 3. – С. 133.
2. Иосипова С. А. Влияние индивидуально-психологических особенностей на обучаемость студентов / С. А. Иосипова, Е. В. Чмыхова // Инновации в образовании. – № 2. – 2001. – С. 54–63.
3. Коваленко О. Е. Засоби активізації пізнавальної діяльності учнів (Методичні основи технології навчання) / О. Е. Коваленко. – Харків : Основа, 2001. – 135 с.
4. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – Київ, 2000. – 368 с.
5. Новые педагогические технологии в системе образования : учеб. пособ. / под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2002. – 272 с.
6. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівці: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ–Вінниця, 2000. – 486 с.
7. Тализина Н. Ф. Педагогическая психология / Н. Ф. Тализина. – М. : Академия, 2001. – 228 с.
8. Чухно А. Г. Психологическое обеспечение личностно-ориентированного образования / А. Г. Чухно // Специалист. – № 9. – 2001. – С. 22–24.

РАДКЕВИЧ ОЛЕКСАНДР

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Інформатизація суспільства та нагальна необхідність спрощення оперування великими масивами ресурсів та інформації в управлінській діяльності зумовлює необхідність застосовувати програмне забезпечення. Йдеться про управління проектною діяльністю, що має за мету успішне виконання на всіх рівнях та етапах проектних завдань і досягнення проектного результату. Це можливо за умови ефективного використання матеріальних та людських ресурсів для досягнення освітніх та управлінських цілей.

Управління проектною діяльністю надзвичайно важливе для закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі П(ПТ)О) як дієвий механізм успішного стратегічного планування та залучення всіх ресурсних можливостей для ведення освітньої діяльності. У проектному менеджменті у сфері П(ПТ)О переважно застосовується безкоштовне та умовно безкоштовне програмне забезпечення для управління проектною діяльністю.

Ураховуючи всі виклики, зумовлені прискореним науково-технічним розвитком, самим функціональним програмним забезпеченням управління проектною діяльністю в закладах П(ПТ)О є Microsoft Project [1]. Це спеціалізований програмний продукт, розроблений для управління проектами і дає змогу планувати проекти, відстежувати їх виконання, співпрацювати з виконавцями, не прив'язуючись до конкретного робочого місця. Microsoft Project забезпечує зв'язок у режимі реального часу й обмін миттєвими повідомленнями безпосередньо в проектному плані через Skype для бізнесу, а також консолідує всі потенційні ресурси проекту в єдиному завданні. Це програмне забезпечення поділено на дві версії: стандартна та професійна. Головною відмінністю між ними є лише більш розширені функції та можливість застосування «Office 365» у професійній версії. Програмне забезпечення носить умовно безкоштовний характер з ознайомлювальним строком 14 днів, після проходження якого пропонується його придбати.

Під час першого запуску програмного забезпечення користувачу пропонується створити новий проект, або обрати онлайн-шаблон проекту, здійснивши пошук по ключовими словами. Обравши необхідний шаблон користувач переходить до робочої зони програми, яка складається зі вкладок: завдання, ресурс, звіт, проект, подання, довідка, формат та допоміжного пошукового модуля. Кожна вкладка відповідає за певну сферу дій у проекті. Зауважимо, що вкладки інтуїтивно зрозумілі, а їх розташування носить логічну послідовність. З огляду на це, пропонується розглянути процес створення проекту на основі шаблону. Після запуску програми виберіть «файл» – «створити» необхідно обрати шаблон, який найбільше відповідає вимогам типу діяльності в проекті. Для цього здійснюється пошук в полі «пошук онлайн-шаблонів» та обирається один із представлених варіантів. Наприкінці визначається початкова дата проекту та підтверджується вибір, натиснувши кнопку «створити». Після цього першо-

черговим є налаштування проекту, а саме задання ключових параметрів проекту (вкладка «проект» – «відомості про проект»). Налаштування цього пункту меню мають визначальні для планування проектно-ї діяльності наслідки. У програмному забезпеченні Microsoft Project можливі два варіанти планування проекту, що задаються полем «планування». По-перше, це дата початку проекту, вона стає директивною. Решта робіт плануються якомога раніше, тобто для них призначаються можливі строки початку робіт. Дата завершення проекту представляє собою обчислювальну дату і не може бути змінена вручну.

Поле «календар» визначає графік робочого часу, який буде використовуватися під час планування проектних завдань. При цьому слід використовувати календар, згідно з яким працює заклад П(ПТ)О. На основі обраного шаблону пропонуються проектні дії для успішного завершення проекту. Зауважимо, що всі проектні дії можна коригувати шляхом додавання, видалення та зміни завдань, їх тривалості залежно від робочих потреб.

Додання завдань здійснюється на вкладці «завдання». Після цього вводиться назва завдання, кількість днів на його виконання та визначається виконавець. Додання виконавців проекту знаходиться у вкладці «ресурс» – «призначити ресурси». У випадку перенавантаження виконавця перед проектною лінією з'явиться піктограма «червоної людини». Звернемо увагу на графічне зображення ходу виконання завдань проекту. Для додання завдань до існуючого проекту, необхідно відкрити вкладку «подання» та натиснути на «діаграму Ганта». Це дасть змогу графічно відобразити проектні дії в обраному представленні.

Серед можливостей програмного забезпечення управління проектною діяльністю є створення звітів про виконану роботу та її ефективність. Для цього здійснюється перехід до вкладки «звіт» та обирається необхідний варіант звіту. Форматування в програмному забезпеченні схоже з програмами оброблення тексту на основі стилів програмного забезпечення Microsoft Word, в якому визначення стилю впливає на весь зміст документа, для якого цей стиль застосовано.

На основі викладеного, застосування програмного забезпечення в управлінні проектною діяльністю передбачає: стратегічне планування діяльності управлінського та освітнього сектору закладу П(ПТ)О; управління проектними завданнями, строками та людськими ресурсами, задіяними для їх виконання; використання спільного документообігу, що сприятиме своєчасному і повному обміну інформацією між виконавцями, швидкому реагуванню на форс-мажорні обставини, дотриманню часових рамок, залученню до проектно-ї діяльності заінтересованих учасників; висвітлення результатів аналізу проектно-ї діяльності закладу за відповідний строк та ін.

Література

1. Microsoft Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://products.office.com/uk-ua/project/project-and-portfolio-management-software>.

САДОВА НАТАЛІЯ
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

СТАЖУВАННЯ – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні система освіти працює над удосконаленням надання якісних послуг, тому освітній процес мають здійснювати висококваліфіковані та вмотивовані педагоги. Педагог закладу професійної (професійно-технічної) освіти, незважаючи на вік здобувачів освіти, є для них зразком наслідування і певним чином формує його. Хороші комунікативні навички та професійні компетентності необхідні для цієї роботи. У той же час наполегливість та відданість є також важливими для цієї професії.

Педагоги закладів професійної освіти викладають теорію професій та навчають здобувачів освіти практичних навичок. Перш за все, вони передають їм знання та практичні вміння. Через це педагоги повинні знати не просто професію, а все нове, що з'являється в ній, в тому числі, і в галузі. Набуття нових компетентностей можливе через процес навчання впродовж життя.

Навчання – це постійний процес і має важливе значення для подальшого розвитку людини та економіки. Стажування педагогічних працівників – це теж навчальний процес. Але для педагогічних працівників закладів професійної освіти це більше, ніж звичайне навчання і, таким чином, розуміти його слід як частину розвитку закладу професійної освіти.

Стрімкий розвиток виробничих та інформаційних технологій, а звідси, і вимогливість сучасних здобувачів освіти спонукає до постійного удосконалення професійних компетентностей працівників професійної освіти. Таким чином, на сьогоднішній час, професійний розвиток визначається, з одного боку, посадовою інструкцією та професійними вимогами, а з іншого – суб'єктивним вирішенням цих вимог.

Під професійним розвитком розуміється набуття професійних компетенцій та здібностей, виховання педагогічних поглядів та цінностей як основи власної ідентичності, пов'язаної з професією.

Згідно з низкою нормативних документів, зокрема про атестацію педагогічних працівників, стажування як одна із форм підвищення кваліфікації є обов'язковою.

У Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р., № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», особлива увага надається програмі стажування. У пункті 11, в якому зазначені ключові моменти при організації стажування педагогічних працівників закладів професійної освіти, прописано наступне: «індивідуальна (індивідуальні) програма (програми) є невід'ємним (невід'ємними) додатком (додатками) до договору» про стажування. Програма стажування має містити як навчальні цілі, так і перелік професійних компетентностей, якими повинен оволодіти педагогічний працівник під час стажування.

Стажування – це навчання, під час якого педагогічний працівник отримує практичний досвід з оволодіння сучасними технологіями, устаткуванням, інвентарем, сировиною. Таким же чином поглиблюється його досвід та знання. Характер стажування, пов'язаний з професією, – це перша можливість застосувати теорію на практиці.

У процесі стажування, крім «професійної компетентності», удосконалюється «загальна компетентність» у дії. Вона поділяється на предметну, методологічну, соціальну та особистісну компетентність. Перше місце цих напрямків компетенцій належить особистісній компетентності, оскільки вона є необхідною умовою розвитку технічної, методичної та соціальної компетентності педагогічного працівника.

Під особистісною компетентністю розуміють, наприклад: власні стандарти та цінності; критику; креативність; сприйнятливості; бажання вчитися; мобільність; мотивацію; відповідальність; ініціативу.

Технічна компетентність включає: професійні навички; технічні знання; професійну прихильність.

Методична компетентність включає, наприклад, такі навички: можливість планування; мобільність; вміння вирішувати проблеми; здібності прийняття рішень; здатність збору інформації.

До соціальних компетентностей належать, наприклад: робота в команді; соціальна відповідальність; справедливість та бажання співпрацювати; екологічна свідомість; незалежність; навички спілкування; здатність делегації.

Оскільки, стажування є обов'язковим для всіх майстрів виробничого навчання та викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тому слід своєчасно ознайомитися з правилами навчання, щоб знайти сучасну базу та пройти відповідне стажування.

Проходячи стажування, слід звертати увагу на наступне:

1. Стажування має навчальний характер. Тому для найкращих умов педагогу слід узгодити чіткі навчальні цілі з базою стажування і записати це в програму стажування.

2. База стажування має відповідати сучасним вимогам виробництва.

3. Видача наказів про направлення на стажування від ЗП(ПТ)О та про прийом педагогічного працівника на стажування на відповідний термін базою стажування.

4. Відповідальність педагога, який проходить стажування також повинна бути зазначена в договорі.

На якість результатів стажування неабияку роль впливає правильно вибрана база для проходження даного навчання. На сьогодні існує багато пропозицій щодо організації стажування. Наказом Міністерства освіти і науки від 20 серпня 2019 р., № 1133 «Про затвердження переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для організації стажування майстрів виробничого навчання, педагогів професійного навчання та викладачів професійно-теоретичної підготовки та визнання такими, що втратили чинність, наказів Міністерства освіти і науки України від 23.10.2014 р., № 1199, від 08.10.2015 р., № 1024, від 14.07.2017 № 1066», визначено найкращі заклади професійної освіти України, де можна пройти стажування з опанування сучасними виробничими технологіями, а також перейняти педагогічний досвід кращих профтехосвітян.

Отже, стажування, яке пройдено педагогом з дотриманням усіх вимог, завжди дасть позитивні результати при підготовці кваліфікованих робітників.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Постанова КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>.
3. Наказ МОН від 30 квітня 2014 р. № 535 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14>.
4. Наказ МОН від 20 серпня 2019 року № 1133 «Про затвердження переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для організації стажування майстрів виробничого навчання, педагогів професійного навчання та викладачів професійно-теоретичної підготовки та визнання такими, що втратили чинність, нака-

зів Міністерства освіти і науки України від 23.10.2014 № 1199, від 08.10.2015 № 1024, від 14.07.2017 № 1066». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-dlya-organizaciyi-stazhuvannya>.

5. Накази МОН України від 04.11.2016 № 1335 (від 23.02.2017 № 294, від 27.02.2018 № 206, від 26.02.2019 № 266) «Про затвердження Переліку професійно-технічних навчальних закладів, на базі яких будуть створені навчально-практичні центри».

6. Орієнтовані методичні рекомендації щодо організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів // Професійна освіта : наук.-метод. вісник. – 2014. – № 1–2 (42–43). URL: https://drive.google.com/file/d/1g_RTb4hTaCDMU45jYCDAAQ-QRMjphaaE1/view.

СИДОРЕНКО ТЕТЯНА
НМЦ ІТТО ПК у Хмельницькій області

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Законом України «Про освіту», ухваленим 5 вересня 2017 р., визначено мету повної загальної середньої освіти – це всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, серед яких – компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність, компетентності, пов'язані з ідеями здорового способу життя. Тому створення умов для розвитку STEM-освіти є пріоритетним напрямом модернізації освітньої галузі. Акронім STEM (англ. science – наука, technology – технології, engineering – інженерія, mathematics – математика) визначає характерні риси відповідної дидактики, сутність якої виявляється у поєднанні між-дисциплінарних практико орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін.

Особливою формою STEM-навчання є інтегровані уроки/заняття, що спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці.

Ця мета у загальній середній освіті найбільш ефективно може бути реалізована навчальними предметами освітньої галузі «Природознавство», оскільки метою цієї галузі є формування в учнів природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей, як обов'язкової складової загальної культури особистості і розвитку її творчого потенціалу.

З 2018/2019 н.р. у закладах професійної (професійно-технічної) освіти запроваджено інтегрований курс «Природничі науки» за навчальною програмою авторського колективу під керівництвом Ільченко В. Р. Впровадження курсу передбачено Типовою освітньою програмою наказу МОН від 20.04.2018 р., № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня».

Зміст інтегрованого курсу відповідає Державному стандарту освіти освітньої галузі «Природознавство» і дає можливість випускникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти складати ЗНО і вступати до ЗВО. Програма побудована за модульним підходом і реалізує всі компоненти освітньої галузі «Природознавство» у відповідних модулях – загальноприродничому, фізико-астрономічному, хімічному, біолого-екологічному, географічному.

Вивчення курсу базується на знаннях і компетентностях, набутих учнями в основній школі, і спрямоване на подальше формування їхнього світогляду, розширення розуміння широкого спектра наукових ідей астрономії, біології, географії, екології, фізики і хімії в цілісному пізнанні природи, розвиток розумово-пізнавальних і творчих якостей, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних завдань (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності.

Курс уже апробувався в школах України і має досить ґрунтовне навчально-методичне забезпечення:

1. Експериментально перевірений у 2008–2017 рр. посібник для учнів «Загальноприродничий, фізико-астрономічний модуль» інтегрованого курсу «Природознавство-10» (той самий авторський колектив), в якому найбільш необхідним для формування цілісності знань про природу є «Загальноприродничий модуль». З інших модулів (фізико-астрономічний, хімічний, біолого-екологічний) учні можуть використовувати як представлений посібник для учнів, так і підручники для 10 класу «Фізика і астрономія-10», «Хімія-10», «Біологія і екологія-10», «Географія-10».

2. Посібник для вчителів «Концепції та методичні моделі природознавства у профільній школі» (2011, той самий авторський колектив), експериментально перевірений і рекомендований Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України до друку (електронний варіант).

3. Народний календар.

4. Методичний посібник для вчителів «Методика навчання природознавства в старшій школі» (2017, той самий авторський колектив). Електронні варіанти посібників розміщені на сайті Освітнього центру «Довкілля».

Інтегрований курс потребує більш гнучкої, різнопланової системи оцінювання, яка на основі диференційованого навчання повинна враховувати не лише навчальні досягнення, але і творчі, проектно-дослідницькі, особистісні, соціально значущі результати, уміння вирішувати проблеми, що виникають у різних життєвих ситуаціях і професійній діяльності.

Для оцінювання компетенцій рекомендовано використовувати завдання дослідження PISA, в якому Україна вперше брала участь у 2018 році.

Одним із аспектів Програми міжнародного оцінювання учнів є визначення природничо-наукової грамотності, яка передбачає уміння пояснювати наукові явища, робити обґрунтовані висновки про них, усвідомлювати вплив науки і технологій на зміну матеріального, інтелектуального й культурного середовищ.

Розвитку професійної компетентності викладачів інтегрованого курсу «Природничі науки» закладів професійної (професійно-технічної) освіти сприяють різнопланові заходи регіонального рівня: науково-практичні конференції, семінари, вебінари, конкурси, дистанційне та очне навчання тощо.

Для якісного та ефективного проведення інтегрованих уроків, навчальних досліджень, проектних робіт педагоги та їх вихованці можуть скористатися ресурсною базою міжпредметного лабораторного комплексу Національного центру «Мала академія наук України» «МАНЛаб» [<http://manlab.inhost.com.ua>; <http://stemua.science>] та освітнього проекту «На урок».

Література

1. Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня *МОН України*; Наказ, Програма, План, Перелік від 20.04.2018 р. № 408 Опубліковано: Інформаційний збірник та коментарі МОН України від 08.2018. – 2018. – № 8. – С. – 19.

2. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік ; *Інститут модерн. змісту освіти, МОН України*; Лист, Рекомендації від 22.08.19 р. № 22.1/10-2876. – Режим доступу: <http://www.imzo.gov.ua>.

СИНЮК ОЛЕГ

Хмельницький національний університет

ПІДГОТОВКА КАДРОВОГО РЕСУРСУ НА БАЗІ ОСВІТНІХ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИХ КЛАСТЕРІВ

Протягом довгого часу в системі вищої професійної освіти однією з проблем підготовки фахівців залишається високий рівень теоретизації навчання. Молоді фахівці технічних спеціальностей не відповідають кваліфікаційним вимогам роботодавців, так як потребують тривалого періоду адаптації до виробничих умов, обладнання та принципів побудови взаємовідносин у трудовому колективі. У менш гострій формі дана проблема стоїть при підготовці фахівців за іншими спеціальностями.

Хоча в стандартах вищої освіти передбачена навчальна практика (в пасивній і активній формі), а також навчально-професійні лабораторні заняття на базі профільних підприємств та установ, однак цього недостатньо для забезпечення необхідного рівня професійної підготовки фахівців.

З метою усунення цієї проблеми при підготовці молодих фахівців пропонується поєднати його теоретичну підготовку з практичною, залучивши студентів до виробничих процесів на профільних підприємствах. Тобто в основу освітньої програми слід покласти практико-орієнтовну систему підготовки кадрів [1], яка може бути реалізована закладом вищої освіти спільно з підприємствами або установами в рамках освітнього науково-виробничого кластеру.

Під освітніми науково-виробничими кластерами будемо розуміти об'єднання сконцентрованих на території регіону промислових підприємств, науково-дослідних установ та закладів вищої освіти, а також інших підприємств і організацій на принципах взаємодії та взаємозалежності.

Такі освітні науково-виробничі об'єднання дозволять збільшити ефективність функціонування підприємств за рахунок зниження виробничих витрат, що досягається внаслідок автоматизації виробничих процесів, зменшення енергетичних витрат та матеріалоемності при виготовленні продукції. Все це забезпечується тісною взаємодією підприємств з закладами вищої освіти та науковими установами в рамках науково-виробничих кластерів [2]. Крім того, створення освітніх науково-виробничих кластерів та залучення студентів до виконання практичних робіт на підприємствах, що входять у цей кластер і відповідають їх профілю навчання, дозволить забезпечити такий рівень підготовки молодих фахівців, який буде відповідати кваліфікаційним вимогам роботодавця.

Тому, головною метою практико-орієнтованого навчання є формування у майбутнього фахівця повної готовності до професійної діяльності, так як сьогодні інші фахівці на ринку праці не затребувані. Професійна освітня програма практико-орієнтованої підготовки студентів повинна реалізуватися через інтегрований навчальний план, побудований на модульній основі з застосуванням міждисциплінарних зв'язків. Спільна реалізація професійної підготовки молодих фахівців закладом вищої освіти разом із підприємствами, що входять в освітні науково-виробничі кластери, дозволить: 1) підвищити професійну мобільність випускників освітніх установ, їх конкурентоспроможність на регіональному ринку праці; 2) вирішити завдання підготовки фахівців, повністю готових до виконання конкретних трудових функцій; 3) значно підвищити практико-орієнтованість навчання при збереженні рівня теоретичної підготовки [1].

З метою збільшення ефективності практичної реалізації здобутих знань, вмінь та навиків, а також для підвищення проектно-творчого рівня у студентів, у договорі про співпрацю між закладом вищої освіти та підприємством в межах освітнього науково-виробничого кластеру слід передбачити можливість оснащення матеріально-технічної бази навчального закладу та залучення фахівців підприємства до розробки навчально-методичної документації.

Література

1. Майковська В. І. Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні / В. І. Майковська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти, 2016. – № 50–51. – С. 161–167.
2. Чернишова Є. Р. Освітні кластери: регіональний аспект формування кадрового потенціалу навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти / Є. Р. Чернишова // Економіка і освіта, 2012. – № 3 (106). – С. 36–45.

СМАЛЮК АЛЛА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ ЗП(ПТ)О ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Одним із пріоритетних напрямів роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти Хмельниччини є громадянське виховання учнівської молоді – процес формування свідомого громадянина, людини з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні. Головна мета громадянського виховання – це підготовка молоді до життя у громадянському демократичному суспільстві, у взаємопов'язаному світі, визнання та прийняття цінностей, що виступають головними, визначальними для нашого суспільства, це формування громадянської позиції у кожного учня ЗП(ПТ)О. Процес розвитку і формування громадянина – це виховання особистості, в якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетентність, активність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, перед Батьківщиною.

Громадянське виховання учнів ЗП(ПТ)О у Хмельницькій області є наскрізним процесом, який насичений різними аспектами громадянського виховання та здійснюється через предмети суспільно-гуманітарного та художньо-естетичного циклу. Важливу роль також відіграє позаурочна робота з учнівською молоддю. При плануванні виховної роботи ЗП(ПТ)О формується окремий розділ «Громадянське виховання».

Зміст громадянського виховання передбачає: національну самосвідомість учнів, осмислення моральних і культурних цінностей країни, відповідальності перед своєю нацією, збереження рідної мови; гордість за успіхи держави, біль за невдачі; усвідомлення свого глибокого зв'язку з народом; збереження і примноження традицій, звичаїв, обрядів рідної країни; знання символіки своєї Батьківщини; знання історії свого народу, прихильність до рідних місць.

Серед методів та форм громадянського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють також формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Основними напрямками роботи та методами громадянського виховання в ЗП(ПТ)О є:

1. Проведення виховних годин, лекцій: «Державні та народні символи України», «Права людини та її правова культура», «Політична культура учнів», «У чому важливість молодіжних організацій для формування громадянського суспільства в Україні?», «Дякуємо Вам за сміливість і відвагу!», «Їх дух незламний та безсмертний подвиг накреслив шлях до мирного життя» та ін.

2. Відзначення пам'ятних дат (заходи, присвячені річниці УПА, річниці створення ЗУНР, відзначення Дня української писемності та мови, вшанування Дня пам'яті жертв голодомору, святкування Дня Збройних сил України, відзначення Дня Соборності України, заходи до Міжнародного дня захисту дітей, заходи до Дня Героїв Небесної Сотні та Дня захисника Вітчизни та багато інших).

3. Зустрічі здобувачів освіти з учасниками бойових дій.
 4. Організація щорічного відкритого зльоту обласних рад лідерів учнівського самоврядування професійної (професійно-технічної) освіти.
 5. Участь учнівських команд у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»).
 6. Проведення «круглих столів»: «Повага до закону», «Розуміємо права людини» та ін.
 7. Проведення волонтерських акцій: «Подаруй радість дітям», «Дорогою Святого Миколая», «Подаруй тепло солдату», «Солодке серце», «Серце до серця», «Великдень від Заходу до Сходу», «Голос миру», «Ангели пам'яті».
 8. Акція-флешмоб серед ЗП(ПТ)О Хмельницької області «Передача паперових кораблів в підтримку військовополонених моряків».
 9. Розроблені та реалізуються проекти «Герої не вмирають!», «Вишивка – мій оберіг», «Писанкові дерева і площі» (Шепетівський професійний ліцей).
 10. Оформлення книжкових виставок, тематичних полиць щодо стану та розвитку громадянського суспільства «Місцеве самоврядування», «Вчимося бути громадянами», «Громадянське суспільство і правова держава», «Право: знати, розуміти, дотримуватись», «Права і свобода людини», «Демократична держава та її цінності», «Громадянське суспільство».
 11. Організуються учнівські екскурсії.
 12. Участь викладачів ЗП(ПТ)О у роботі громадських організацій по патріотичному та історико-культурному вихованню молоді;
 13. Участь педагогічних працівників, здобувачів освіти в громадських міських та районних заходах щодо вшанування пам'яті загиблих, учасників ліквідації аварії на ЧАС, афганській, російсько-українській війнах та інших міжнародних військових конфліктах.
- Пріоритетною складовою в організації громадянського виховання є національно-патріотичне виховання учнівської молоді.
- «Я – творець своєї держави!» – під таким гаслом працювали упродовж багатьох років педагогічні працівники ЗП(ПТ)О області спільно з батьківськими комітетами, громадськими організаціями, учнівським самоврядуванням, реалізуючи нагальні потреби і завдання громадянського виховання молоді. З метою активізації суспільної позиції учнівської молоді систематично проводяться виховні заходи й акції: на допомогу учасникам АТО та українській армії; спортивно-розважальні свята «Козацькі забави»; учнівські історичні марафони; тренінги для учнів та викладачів «Разом проти корупції» та ін.
- Особлива увага приділяється вшануванню пам'яті тих учасників Революції Гідності та АТО, які віддали своє життя за збереження незалежності і територіальної цілісності України. На фасаді ЗП(ПТ)О встановлені меморіальні дошки бійцям, які загинули в зоні АТО та під час виконання інтернаціонального обов'язку в Афганістані. Організація конкретної участі учнів у громадському житті ЗП(ПТ)О дозволить прищепити їм почуття Громадянина і Патріота.

Література

1. Вишневецький О. Сучасне українське виховання (система цінностей). – Львів, – 1996. – 15 с.
2. Громадянин – Держава – Громадянське виховання. Антологія / М. П. Рогозін, О. В. Сухомлинська. – Донецьк, 2001, – 262 с.
3. Концепція громадянської освіти в Україні // Директор школи. – 2001. – № 20 (164). – С 7–10.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: посібник. – Київ: Академвидав, 2003. – 448 с
5. Оржехівський В. Громадянська освіта формує громадянина // Відродження. – 1998. – № 2. – С. 2–4.

СОЛЕНЦОВА ГАЛИНА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

В умовах ринкової економіки підготовка сучасного робітника повинна відповідати цілій низці вимог, під впливом яких вона спрямовується на розвиток у нього вміння: самостійно виконувати і оновлювати знання, ставити проблеми, творчо мислити, приймати оригінальні рішення в нестандартних ситуаціях, бути соціально-активною особистістю тощо.

Виробництву потрібні конкурентоспроможні фахівці, здатні адаптуватися до швидких суспільних та економічних змін, а це потребує істотного підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників. Якісна підготовка майбутнього конкурентоспроможного робітника вимагає творчого підходу педагогічних працівників до вибору форм і методів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, передового новаторського і педагогічного досвіду.

За сучасних умов від творчого підходу до вирішення складних багатогранних завдань, які стоять сьогодні перед майстром виробничого навчання, чималою мірою залежить ефективність педагогічної праці, якість навчального процесу, пошук нових форм і методів навчання та виховання учнів. Творчість у пошуку виявляється в удосконаленні вже відомих методів і засобів педагогічної праці, а також в освоєнні нових методів і технологій, які не лише охоплюють окремі сторони педагогічної діяльності, а й поширюються на всю роботу майстра виробничого навчання.

Оскільки процес виробничого навчання має характерні особливості, що стосуються цілепокладання, навчальних принципів, організаційних форм, методів і засобів навчання, то для досягнення основної мети навчання професії потрібно правильно організувати взаємодію майстра і учнів на уроках виробничого навчання. Досягнути потрібної взаємодії дозволяють відповідні технології навчання. Кожна з технологій має не тільки певну логіку, структуру, змістову цілісність, але й має відповідати віковим та особистісним особливостям учнів. Завдання майстра – вибрати найдоцільніші технології та методи для навчання професії.

Саме впровадження проблемних методів в традиційну систему навчання – ефективно змінює структуру організаційних форм навчання, що сприяє становленню особистості учня, на його самореалізацію у житті, на активність і розвиток творчих здібностей, стимулює активну участь в рішенні проблемних ситуацій професійної діяльності. Проблемне навчання – вчить учнів вирішувати непередбачувані ситуації, сприяє розвитку розумових здібностей, аналітичного і логічного мислення; формує вміння і навички застосовувати у повсякденному житті, привчає учнів до самостійних пошукових і дослідницьких дій. Проблемне навчання – один з видів розвивального навчання, характерною особливістю якого, є зближення психології мислення самої людини з психологією навчання. Проблемне навчання здійснюється у трьох основних формах, які розрізняються за ступенем пізнавальної самостійності в них учнів: проблемний виклад; частково-пошукова діяльність; дослідницька діяльність.

Найменша пізнавальна самостійність учнів має місце при **проблемному викладі**. Повідомлення нового матеріалу здійснюється самим майстром виробничого навчання, але учні при цьому залучаються ним у активну розумову діяльність. Це здійснюється у формі розповіді, бесіди, проблемність при цьому створюється за допомогою прийомів, мета яких – викликати у учнів зацікавленість у розкритті ними всього процесу виникнення і вирішення проблем. Проблемний виклад потребує від майстра виробничого навчання великої підготовчої методичної роботи, переробки навчального матеріалу для того, щоб представити його у вигляді проблемних питань, задач та завдань.

В умовах **частково пошукової діяльності** робота, в основному, направляє майстром виробничого навчання за допомогою спеціальних питань, які спонукають учнів до самостійного міркування, активного пошуку відповіді.

У закладах професійної освіти цей вид діяльності має місце на етапі повідомлення нового матеріалу, з застосуванням методу евристичної бесіди, коли майстер виробничого навчання, за допомогою вміло поставлених питань або організації проблемного спостереження та його аналізу, підводить учнів до «відкриття» якоїсь закономірності, формулювання понять і таке інше.

Дослідницька діяльність представляє собою, у повній мірі, самостійний пошук рішення учнями та передбачає наявність проблеми і виконання всієї послідовності пошукових дій, які необхідні для її вирішення.

Використання на уроках виробничого навчання проблемних ситуацій вимагає від майстра серйозної підготовки до майбутнього заняття. Не можна рекомендувати єдину схему організації проблемного уроку. Все залежить від конкретного змісту навчального матеріалу та навчально-виховних цілей уроку. Готуючись до проведення проблемних уроків, майстер виробничого навчання повинен ретельно проаналізувати навчальний дидактичний матеріал майбутнього заняття, визначити можливості створення проблемних ситуацій. Необхідно продумати і заздалегідь спланувати не лише власну діяльність на уроці, але і можливі варіанти відповідей учнів. Крім того, майстер виробничого навчання повинен диференційно підходити до поставлення проблеми перед учнями, які мають різний рівень знань і умінь. Тому готуючись до уроку, майстер виробничого навчання повинен враховувати індивідуальні особливості учнів, підбирати пізнавальні задачі різної складності і трудності, намітивши методику їх вирішення в залежності від складу і підготовки навчальної групи.

Підготовка до уроку має дві взаємопов'язані сторони: підготовка змісту занять, тобто чому навчати, та підготовка процесу його засвоєння, тобто як навчати, щоб розвинути уміння учитись. Щоб підготовка до проблемних уроків була більш успішною, треба додержуватись певних умов.

Дидактичним показником проблемного уроку є його скомбінованість, синтетичність. Сутність полягає в тому, що повторення попереднього матеріалу, як правило, зливається з введенням нового матеріалу, відбувається неперервне повторення знань, умінь, навичок в нових зв'язках та сполученнях, що характерно як раз для проблемного уроку.

Структура проблемного уроку має елементи логіки пізнавального процесу продуктивності розумової діяльності, а не тільки процесу навчання та обов'язково пов'язана із зовнішніми та внутрішніми елементами навчання, можливістю управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю учня в процесі виробничого навчання.

Центральне місце у проблемному уроці посідає створення проблемної ситуації, формулювання проблеми, а також її вирішення – висунення припущень, гіпотез, пошук шляхів перевірки гіпотези та оцінка отриманих результатів. При цьому рівень проблемності уроку визначається його конкретним змістом, ступенем самостійності дій учнів. Майстру виробничого навчання необхідно враховувати те, що проблемними запитаннями на уроці є тільки інтелектуально складні запитання, оскільки відповіді не має в попередніх запитаннях учня, ні в пропонованій, майстром виробничого навчання, інформації. Проблемне запитання містить у собі ще нерозкриті учнями проблему, сферу невідомого, нові запитання, для набування яких необхідна будь-яка інтелектуальна дія, визначений майстром виробничого навчання цілеспрямований розумовий процес, але бути доступними і посилюючими, тому що непосильні завдання не можуть викликати інтересу до їх розв'язання.

Проблемне навчання передбачає послідовне, систематичне та цілеспрямоване вивчення учнями пізнавальних завдань з проблемним підходом, розв'язуючи, які під керівництвом майстра виробничого навчання, учні активно засвоюють нові знання та вміння.

Для організації проблемного навчання та управління розумовою діяльністю учня важливе значення має поділ запитань на основні принципи проблемності: інформаційні, пізнавальні та проблемні.

Майстер виробничого навчання формулює проблему, включаючи різний рівень, а учень засвоює прийоми та методи логічного мислення на основі досвіду, отриманого в процесі навчання і шукає шляхи її вирішення. Застосування проблемного навчання можливе на всіх етапах уроку виробничого навчання, де воно має свої особливості. Ці особливості зумовлюються функціями та організацією етапу уроку, особливостями дидактичної побудови самих виробничо-технічних ситуацій, які виникають із життя під час виробничої практики учнів. Слід пам'ятати, що особливість проблемного питання – це відсутність можливості дати на нього пряму однозначну відповідь. Для формування проблемних запитань можна рекомендувати наступні ключові слова: «Що відбудеться у випадку...?», «Чи можна замінити...?», «Які умови необхідні для здійснення...?», «Як необхідно змінити послідовність операцій, щоб...?», «Чому потрібно зробити саме так, а не інакше...?».

Значна увага в структурі проблемного уроку приділяється обговоренню помилок учнів, причому така робота здійснюється на всіх етапах сумісної діяльності майстра виробничого навчання і учнів. При роботі з типовими помилками майстер виробничого навчання повинен дотримуватись таких правил: 1) помітити помилки; 2) довести їх до свідомості учнів; 3) з'ясувати причину помилкових дій; 4) допомогти учням у пошуках істини; 5) сумісно з ними виправити помилку; 6) чітко сформулювати шляхи рішення.

Типові помилки, як правило, обговорюються на останніх етапах занять з виробничого навчання, але якщо майстер повідомить їх у вигляді проблемних ситуацій на етапі інструктажу, то учні більш уважно, з зацікавленістю будуть слухати і співпрацювати з ним, а типових помилок наприкінці заняття вже не буде.

Створення проблемних ситуацій на уроках та їх аналіз – важливий резерв формування в учнів знань, умінь, інтелектуальних, вольових рис, що дозволять їм вільно і ефективно діяти в подальшому в нестандартних умовах праці. Особливістю застосування проблемних методів на уроках виробничого навчання є обов'язковий зв'язок з конкретною діяльністю учнів. При цьому варто враховувати наступне: формування проблеми та її розв'язання доцільні на уроках, на яких відпрацьовуються вміння і навички виконання порівняно складних навчально-виробничих робіт; проблемна ситуація повинна відображати процес виконання практичних дій та ґрунтуватися на теоретичних питаннях, пов'язаних з виробничою діяльністю; постановка і розв'язання проблемних ситуацій доцільні на всіх етапах уроку: в процесі вступного, поточного і заключного інструктажів; проблемні ситуації необхідно формулювати і розв'язувати не тільки на уроках, але і при навчанні на виробництві, при виконанні учнями домашнього завдання.

Роль майстра в процесі реалізації проблемного навчання на уроках змінюється: він не просто повідомляє навчальну інформацію і демонструє трудові прийоми й операції, які потрібно відтворити, але й сприяє розвитку мислення і самостійної пошукової діяльності учнів. Але не кожен урок дозволяє будувати його повністю проблемними методами. Як би не був продуманий і організований вступний інструктаж, під час виконання практичних завдань в учнів можуть виникнути непередбачені труднощі, які можна вирішити в ході поточного інструктажу в індивідуальному порядку, бригадно чи фронтально, якщо труднощі у більшості учнів групи.

Проблемне навчання активує пізнавальну діяльність учнів, розвиває вміння та навички, застосовування їх у повсякденному житті, виховує здатність до узагальнення висновків та обґрунтувань, привчає учнів до дослідницької роботи. Це дає змогу розвивати пізнавальний інтерес, виховувати в учнів переконаність в знаннях, одержаних шляхом проблемного навчання та майбутнім кваліфікованим робітникам самостійно виконувати різні виробничі завдання і творчо підходити до виконання незнайомих видів робіт.

Література

1. Кобзар О. Б. Роль проблемного навчання в підвищенні якості підготовки фахівців / О. Б. Кобзар // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – Київ : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2002. – Вип. 27. – С. 34–42.

2. Дендеренко О. О. Проблемне навчання як освітня технологія / О. О. Дендеренко, В. Д. Шарко // Відкритий урок. – 2003. – № 2. – С. 13.
3. Фурман А. В. Проблемні ситуації в навчанні / А. В. Фурман. – Київ : Радянська школа, 1991.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.

СТАСЮК МИКОЛА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕРЕЖЕВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА БАЗІ ДНЗ «ДЕРАЖНЯНСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»

На даному етапі розвитку професійної (професійно-технічної) освіти всі чинники визначають потребу оновлення системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) відповідно до вимог інформаційно-технологічного суспільства з урахуванням динамічних змін на ринку праці. Діяльність професійної (професійно-технічної) освіти має бути прив'язана до головної мети – підготовки конкурентно-спроможної особистості, яка володіє високою професійною культурою та має попит на ринку праці.

Вимоги сучасного ведення сільського господарства, інтереси роботодавців, які потребують висококваліфікованих робітничих кадрів є ключовою мотивацією для створення Навчально-практичного Центру з підготовки фахівців агропромислового виробництва з професії «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва». Саме в цьому напрямку працює педагогічний колектив ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти». Відповідно до наказу директора цього закладу освіти Черкаського М. В. від 25 червня 2019 р., №74 було створено Навчально-практичний центр з підготовки фахівців агропромислового виробництва. Головним його завданням є високоякісна професійна підготовка кваліфікованих робітників для агропромислового виробництва.

Основною метою діяльності навчально-практичного центру визначено:

- 1) впровадження у навчальний процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасної сільськогосподарської техніки;
- 2) вдосконалення практичної підготовки педагогічних працівників, учнів, підвищення кваліфікації працівників сільськогосподарських підприємств;
- 3) постійний зв'язок між підприємствами та професійними навчальними закладами;
- 4) поширення інноваційних виробничих та педагогічних технологій, інформації щодо новітніх виробничих технологій, обладнання, техніки.

Серед завдань новоствореного центру є надання можливості учням інших ЗП(ПТ)О Хмельницької області здобути практичні навички на сучасній сільськогосподарській техніці у системі мережевої освіти.

Мережева форма професійної (професійно-технічної) освіти є кооперативним способом організації навчання здобувачів освіти професійних кваліфікацій, завдяки якому набуття відбувається на базі різних освітніх закладів, підприємств, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

Організацію освітнього процесу за мережевою формою планується здійснювати на підставі договору про співпрацю між ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти» та іншими ЗП(ПТ)О області, партнерами, підприємствами, який містить мету, завдання, опис способів співробітництва та іншу інформацію, необхідну для набуття сучасних професійних кваліфікацій, компетентностей.

Навчально-практичний центр забезпечуватиме виконання освітньої програми з новітніх виробничих технологій та сільськогосподарської техніки. Буде здійснювати кваліфікаційну атестацію (модульний контроль) та видавати документ про засвоєння компетентностей і часткових кваліфікацій згідно з ДСПТО 8331.А.01.50-2016 професії «тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва – категорії А1, А2». Для забезпечення якісного виконання функцій Навчально-практичного центру, його обладнано сучасною сільськогосподарською технікою українського виробництва: оприскувач (ОПШ – 2,4 – 21); Європак – АКПК – 6; дискова борона УДА – 3,8; трактор ХТА – 220 Слобожанець; сівалка Харвест – 5,4.

Науково методичне забезпечення діяльності Навчально-практичного центру насичується електронними посібниками, відеоматеріалами з сучасної сільськогосподарської техніки та виробничих технологій, які використовуються при проведенні теоретичних занять у сучасній медіатеці.

З метою організації мережевої професійної освіти у регіоні Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно педагогічних працівників у Хмельницькій області було проведено три виїзні засідання робочої групи, на яких сплановано програму навчання для учнів інших ЗП(ПТ)О для засвоєння певних компетентностей, зокрема таких, як виконання основного та поверхневого обробки ґрунту, виконання посіву та посадки сільськогосподарських культур, виконання внесення добрив та отрутохімікатів, виконання операцій технічного обслуговування, усунення нескладних несправностей тракторів, сільськогосподарських та інших машин, що з ними агрегуються, виконання технічного обслуговування та ремонту двигуна, трансмісії, гідравлічного і електричного обладнання.

Серед проблем, які необхідно в подальшому розв'язати, залишається підвезення учнів з інших ЗП(ПТ)О у ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти», організація їх проживання та харчування, оплата праці працівникам, комунальні послуги та інші питання, що в цілому потребує нормативно-правового врегулювання на державному рівні.

Література

1. Проект Положення про інституційну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р).

СТЕБЛЮК СВІТЛАНА

Мукачівський кооперативний торговельно-економічного коледж

ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процес модернізації професійної освіти в Україні потребує нових підходів до підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування. Сучасна ступенева вітчизняна освіта спрямована на педагогіку співробітництва, утвердження гуманістичної педагогіки. Основним завданням є підготовка конкурентоспроможного фахівця, який володіє певним рівнем знань, практичними вміннями, здатний самодосконалуватись протягом життя. Компетентнісний підхід є пріоритетним.

Вченими визначено складові професійної компетентності майбутніх фахівців, серед яких загальнокультурна. Аналіз науково-педагогічних джерел засвідчив, що проблема формування загальнокультурної компетентності досліджується у різних аспектах: сутність та наукові підходи до її визначення (О. Дубасенюк, О. Смірнова, А. Ярош та ін.), перелік та зміст ключових компетентностей (О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.), формування загальнокультурної компетентності особистості засобами інноваційних технологій в сучасному освітньому просторі (І. Кривенко, А. Пашенко, Ю. Хаюк та ін.), формування комунікативних здібностей як складової загальнокультурної компетенції (М. Нікітчина, С. Тарасенко та ін.).

Під загальнокультурною компетентністю особистості слід розуміти сукупність знань, навичок, елементів, культурного досвіду, що дозволяють орієнтуватися в соціальному, культурному оточенні і оперувати його елементами [2]. Формування означеної компетентності, з позиції О. Овчарук, передбачає «високий рівень розвитку культури особистості та суспільства в усіх її аспектах, виховання культури міжособистісних взаємин, толерантності, плюралізму, оволодіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, що дозволяє особистості: 1) аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки й культури; 2) орієнтуватися в культурному та духовному аспектах сучасного українського суспільства; 3) застосувати засоби та технології інтеркультурної взаємодії; 4) знати рідну й іноземні мови; 5) застосувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури; 6) інтерактивно використовувати рідну та іноземні мови, символіку та тексти; 7) застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних, загальнолюдських цінностей для розроблення і реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри...» [1, с. 86].

Загальнокультурна компетентність майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності формулюється як здатність особистості до оволодіння національною та світовою культурою, бізнес-комунікації з дотриманням морально-етичних норм. Формування загальнокультурної компетентності передбачає виховання культури міжособистісних взаємин, толерантності, відповідальності у процесі професійної діяльності; розуміння національної стратегії розвитку економіки України, морально-етичних якостей працівників підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, культури комунікації.

Майбутній фахівець з підприємництва повинен володіти низкою комунікативних умінь, без яких не зможе виконувати певні професійні дії. Значення комунікативної діяльності зумовлене зростанням ролі міжособистісного спілкування в ділових стосунках; змінами форм спілкування (sms-повідомлення, Skype-бесіда) суб'єктів господарювання із споживачами; інтеграцією України в Європейський простір.

На думку Т. Шевчук «більшість науковців вважають, що реалізація компетентнісного підходу не може здійснюватися відокремлено від отримання громадянських цінностей. Такі цінності включають певні ідеали, переконання, відповідну етичну позицію, без яких неможливе становлення громадянської компетентності. Громадянська компетентність, на відміну від інших компетентностей, не може формуватися без опори на громадянські цінності й не може реалізовуватися поза системою ціннісних орієнтацій» [3].

Громадянська компетентність майбутніх фахівців є невід'ємною частиною загальної культури. Упровадження курсу «Громадянська освіта» у коледжах, що здійснюють підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», сприяє формуванню національної свідомості, морально-етичних якостей, критичного мислення, почуття власної значущості; здатність відповідально реалізувати права і обов'язки в конкретній ситуації. Загальна культура включає загальножиттєві знання, якими має володіти кожен громадянин країни, незважаючи на професійну приналежність.

Отже, нами розглянуто зміст загальнокультурної складової професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
3. Шевчук Т. Є. Громадянська компетентність як елемент формування особистості майбутніх фахівців // «Молодий вчений» № 4.1 (56.1) квітень, 2018. С. 85–88.

СТРІЛЕЦЬ ОЛЕКСАНДР

ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти»

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗИ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Професійна освіта безпосередньо пов'язана з потребами економіки держави, а якість навчання має задовольняти сучасні вимоги ринкових підприємств, забезпечуючи їх висококваліфікованими працівниками, які досконало володіють професією, можуть швидко змінювати спеціалізацію, що стане певним гарантом їхньої зайнятості.

Сучасна професійна освіта, відповідаючи на вимоги часу з підготовки висококваліфікованих робітників, які володіють сучасними виробничими технологіями, вміють працювати на устаткуванні високого класу, володіють високою культурою праці, здатні в максимально короткі терміни адаптуватися на робочому місці і безперервно підвищувати професійну компетентність, змінює свої підходи не тільки до процесу навчання, але і до форм оцінки готовності випускника до самостійної трудової діяльності.

Дійсно, з питання забезпечення кваліфікованими робітниками провідних галузей промислового виробництва сьогодні слід, на наш погляд, говорити не тільки і не стільки в кількісному, скільки в якісному аспектах. Розглядаючи якісний аспект, слід мати на увазі можливі траєкторії удосконалення освітнього рівня фахівців. Саме таким умовам відповідає дуальна система освіти. В європейських країнах підприємства на основі дуальної освіти забезпечують підприємства кваліфікованими кадрами, які відповідають конкретним вимогам і запитам замовників кадрів, що дозволяє рціонально використовувати фінансові ресурси при пошуку та адаптації працівників, а головне виховувати молоде покоління робітників відповідно до своїх вимог, умов праці, корпоративної культури підприємства. Простіше кажучи, формують такого фахівця, який би з перших днів міг включитися в роботу і виконував її на високому професійному рівні.

Другий рік ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти» готує кваліфікованих робітників машинобудівної галузі з елементами дуальної форми навчання. Разом з підприємством здійснено наступні заходи: підписані угоди про наміри щодо підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі з Дніпровським Південним машинобудівним заводом ім. О. М. Макарова, Приватним підприємством «Джерело», Публічним акціонерним товариством «Дніпроважмаш»; здійснено розробку робочих програм, навчально-плануючої документації, річних календарних графіків реалізації програм і плану спільних заходів; сформовані спільно з підприємством умови для проведення лабораторно-практичних робіт і практичних занять, проходження виробничого навчання та виробничої практики учнями Центру; укладено трьохсторонні угоди між здобувачами освіти, навчальним закладом та роботодавцями; відповідно до графіку освітнього процесу виробниче навчання проходить в умовах виробництва на спеціально обладнаних учнівських місцях; здійснюється оплата заробітної плати здобувачам освіти за випуск реальної продукції виробництва.

Основними напрямками взаємодії навчального закладу і соціальних партнерів у сфері дуальної освіти є: участь роботодавців в розробці освітніх програм, навчальних планів, програм і графіків навчального процесу; організація виробничого навчання та практики здобувачів освіти з використанням технічної бази заводу, стажування викладачів навчального закладу на підприємстві; розвиток взаємодії сторін з питань підготовки майбутніх робітників відповідно до вимог підприємства і сприяння їх працевлаштуванню; залу-

чення до процесу навчання висококваліфікованих фахівців, які мають досвід професійної діяльності у відповідних галузях економіки (у т.ч. і фахівців підприємства); закріплення роботодавцями наставників за учнями, розвиток наставництва; участь в організації контролю якості підготовки майбутніх фахівців при проведенні підсумкової атестації здобувачів освіти, також у вигляді демонстраційного іспиту (можлива сертифікація випускників); залучення фінансових коштів роботодавців на розвиток навчального закладу.

Досвід використання дуальної системи навчання показав її переваги в порівнянні з традиційною: усувається основний недолік традиційних форм і методів навчання – розрив між теорією і практикою; формується психологія майбутнього працівника; створюються ситуації для засвоєння корпоративних цінностей виробництва; створюється висока мотивація до отримання знань та придбання навичок в роботі (так як якість знань безпосередньо пов'язана з виконанням службових обов'язків на робочих місцях); облік навчальним закладом вимог замовників-підприємств до майбутніх спеціалістів, тим самим з'являється можливість корегування змісту навчальних програм; відбувається додаткова профорієнтація здобувачів освіти; майбутні робітники можуть об'єктивно оцінити виробничі та соціальні можливості підприємства, його значення в економічній ситуації регіону; у здобувачів освіти з'являється можливість у вибудовуванні власної професійної траєкторії.

Впровадження дуальної форми навчання вплине на: забезпечення високого відсотку працевлаштування випускників; якість підготовки робітників буде оцінюватись роботодавцями безпосередньо в виробничих умовах; стажування викладачів професійного циклу, майстрів виробничого навчання на виробництві; залучення в якості викладачів і майстрів виробничого навчання фахівців підприємств – соціальних партнерів; забезпечення тісного взаємозв'язку й взаємовплив різних систем (науки, освіти, виробництва), що призведе до якісних змін у професійній освіті; зниження навантаження на бюджет держави та громади.

Сучасна професійна освіта повинна бути інтегрованою. Є потреба відійти від фрагментарності знань, вмінь. Треба знайти спосіб говорити з молоддю про те, що не слід прагнути стати спеціалістом в ізольованій сфері, а навпаки – орієнтуватися на отримання знань широкого спрямування, про те що недостатньо розумітися на технологіях, а потрібно знати, як технології впливають на людей. Треба спробувати закрити прогалини між тим, чого ми вчимо, і тим, який досвід дарує знання в реальному житті.

Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація інноваційної програми, заснованої на дуальному навчанні, сприятиме переходу на якісно новий рівень підготовки і перепідготовки кадрів і фахівців для виробництва.

Література

1. Гриневич Л. Дуальна освіта виклик безробіттю [Електронний ресурс] / Л. Гриневич. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-02-15-%C2%ABdualna-osvita-stane-mostom-mizh-rinkom-praczi-ta-ukrayinskoju-osvitoju%C2%BB,-%E2%80%93liliya-grinevich>.
2. Дуальна освіта [Електронний ресурс] // МОН України. – Режим доступу: mon.gov.ua.
3. Козак Т. Б. Особливості організації та функціонування дуальної системи професійної освіти Німеччини / Т. Б. Козак // Педагог професійної школи : зб. наук. пр. – Київ : Науковий світ, 2007. – № 7. – С. 258–264.
4. Greinert W.-D. Das duale System der Berufsausbildung in der Bundesrepublik Deutschland. Struktur und Funktion. 2., verbesserte Auflage. – Stuttgart. – Holland Johannes, 1995.

ТИМОЩУК ГАЛИНА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ

Сьогодні велика увага приділяється науково-методичному супроводу впровадження сучасних педагогічних та виробничих технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У тлумачному словнику поняття «*супровід*» трактується, як дія зі значенням «іти поруч». Сутність науково-методичного супроводу, як педагогічної категорії, полягає в тому, що це – професійна педагогічна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності, умовами якої є добровільність і партнерство, визначальними ознаками – особистісний і професійний розвиток педагогів, а результатом – нова якість професійної діяльності викладачів, яка виявляється у професійній компетентності.

Поняття «*науково-методичний супровід*» введено Національною доктриною розвитку освіти в Україні. Вчені зазначають, що науково-методичний супровід необхідно розглядати, як сукупність різноманітних форм, технологій, підходів, заходів, що забезпечують допомогу педагогічним та іншим працівникам у подоланні труднощів протягом професійної діяльності. Про вагомість науково-методичного

супроводу свідчить відповідна стаття новоухваленого Закону України «Про освіту», що має назву «Наукове і методичне забезпечення освіти» [1]. Однією із складових науково-методичного забезпечення є видання підручників (посібників), у тому числі електронних.

У ЗП(ПТ)О області залишаються проблемними питання недостатньої кількості навчальної літератури з професійної підготовки, виданої на державному рівні. Ця проблема посилює увагу до науково-методичного супроводу на рівні освітнього закладу та регіональному [3].

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, здійснюючи науково-методичний супровід упровадження сучасних педагогічних технологій в освітній процес, проводить навчання педагогів ЗП(ПТ)О області впровадження інноваційних технологій, таких як: особистісно-орієнтоване навчання, інтерактивне навчання, ігрові технології, проектна технологія, проблемне навчання, кейс-технологія, технологія веб-квесту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, мультимедійних засобів навчання, здоров'язберігаючі технології навчання тощо.

Найбільш активно використовують сучасні педагогічні технології такі заклади освіти області: ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», ДНЗ «Подільський центр ПТО», Старокостянтинівський, Шепетівський, Нетішинський, Хмельницький професійні ліцеї, ВПУ № 4, № 25 м. Хмельницького, ДНЗ «ВПУ №11 м.Хмельницького», Вище художнє професійне училище № 19 смт Гриців, ВПУ № 36 с. Балин.

Основою якісної підготовки конкурентоспроможних випускників ЗП(ПТ)О є опанування ними новітніх виробничих технологій. Впровадження новітніх виробничих технологій потребує тісної співпраці з роботодавцями, оновлення змісту навчання учнів, відповідного матеріально-технічного та дидактичного забезпечення освітнього процесу, обмін досвідом з вирішення даних проблем здійснюється педагогами в рамках роботи обласних фахових секцій.

З метою обміну педагогічними та виробничими інноваціями та їх впровадження у навчально-виробничий процес лабораторією ППД та ІВД сформовано каталог інноваційних педагогічних і новітніх виробничих технологій, який розміщений на офіційному сайті НМЦ ПТО ПК у розділі «Передовий педагогічний досвід». Лабораторією ППД та ІВД НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області підготовлено дайджест з теми «Впроваджуємо сучасні педагогічні та виробничі технології». До дайджесту увійшли науково-методичні матеріали, зокрема: презентаційний матеріал щодо впровадження освітніх інновацій; інноваційна освітня діяльність професійної освіти на всеукраїнському рівні; перелік ЗП(ПТ)О, на базі яких може здійснюватись стажування майстрів виробничого навчання, педагогів професійного навчання та викладачів спецпредметів; перелік навчально-практичних центрів з впровадженням сучасних виробничих технологій, а також перелік активних підприємств м. Хмельницького.

З метою поширення кращого педагогічного досвіду, виявлення творчого потенціалу педагогів, підвищення якості освітнього процесу у ЗП(ПТ)О проведено цього року обласний конкурс інноваційних освітніх технологій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Конкурс надав можливість кожному ЗП(ПТ)О презентувати свій інноваційний потенціал, поділитися досвідом впровадження його у систему підготовки кваліфікованих робітників, акцентувати основну увагу на глобальних проблемах і перспективах подальшої інноваційної діяльності. Презентація конкурсних робіт відбувалася у відкритому режимі. Представляли роботу для журі і загалу директор навчального закладу, його заступник з навчально-виробничої роботи і методист ЗП(ПТ)О. Якщо робота побудована на досвіді педагога, то в презентації брав участь і педагог. Під час конкурсу своїми творчими здобутками з чотирьох номінацій поділилися 21 ЗП(ПТ)О області. Це, зокрема, такі номінації: «Інноваційні технології у навчально-виробничому процесі при підготовці кваліфікованих робітників у закладі професійної (професійно-технічної) освіти», «Інноваційні технології в організації освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти», «Інноваційні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти», «Інновації у формуванні соціального середовища у закладі професійної (професійно-технічної) освіти». Кожен заклад професійної (професійно-технічної) освіти намагався максимально позиціонувати себе як осередок інноваційно-творчої праці усього педагогічного колективу.

За підсумками роботи, на підставі рішення журі було визначено 17 ЗП(ПТ)О області переможцями обласного конкурсу інноваційних освітніх технологій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Матеріали конкурсу розміщені на сайті НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області <http://profosvitakm.at.ua/index/konkursi/0-92>. Крім того, на регіональному рівні здійснюється науково-методичний супровід упровадження сучасних педагогічних та виробничих технологій через інформаційні ресурси НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, зокрема офіційний сайт, інформаційний портал, науково-методичний вісник «Професійна освіта».

В інформаційно-освітньому середовищі, а саме на блозі методистів закладів професійної (професійно-технічної) освіти Хмельниччини акумулюється інформація щодо впровадження педагогічних та виробничих технологій у закладах професійної освіти, створено рубрику «Впроваджуємо новітні технології» [3].

Ще одним із шляхів поширення кращого досвіду щодо впровадження сучасних педагогічних та виробничих технологій є організація педагогічних практик під час курсів підвищення кваліфікації на

досвіді педагогів-новаторів, а також тих, хто готується до підвищення свого кваліфікаційного рівня, присвоєння педагогічного звання під час атестації.

З метою поширення кращого досвіду використання ІКТ лабораторією ППД та ІВД систематично проводяться обласні конкурси на кращий веб-сайт закладів професійної освіти [2].

Усе зазначене дає підстави стверджувати, що впровадження сучасних педагогічних та виробничих технологій сприяє розвитку професійної компетентності педагогів, є потужним засобом підвищення якості підготовки висококваліфікованих робітників для різних галузей економіки як нашого регіону, так і держави в цілому.

Література

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р., № 2145-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Київ, 2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Тимошук Г. В. Використання ІКТ у методичній роботі ЗП(ПТ)О / Г. В. Тимошук // Професійна освіта. – 2017. – № 1–2 (48–49).
3. Тимошук Г. В. Підвищення ефективності методичної служби ПТНЗ / Г. В. Тимошук // Професійна освіта. – 2015. – № 1–2 (44–45).
4. Конкурси. Матеріали обласного конкурсу інноваційних освітніх технологій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://profosvitakm.at.ua/index/materiali_oblasnogo_konkursu_innovacijnih_ovitnikh_tekhnologij/0-194.

ТКАЧУК ГАННА

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Вінницькій області

РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВИТИ

Розвиток системи професійної (професійно-технічної) освіти на сучасному етапі відображає практично всі провідні тенденції соціальних перетворень в Україні і характеризується зміною педагогічної парадигми, оновленням змісту освіти, пошуком особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Зростає потреба в компетентному педагогові, здатному реалізовувати нові, більш ефективні форми професійної взаємодії. Гуманізація і демократизація освіти в якості прерогативи висувають особистісно-орієнтований процес навчання і виховання, в якому центральне місце займає особистість учня, його розвиток і самоцінність. Ставши новітніми орієнтирами освітньої політики України, ці тенденції спричинили комплекс вимог до професійних і особистісних якостей педагога та обумовили необхідність переорієнтації педагогів на виховання фахівця нової генерації. Отже, безсумнівно актуальність на сучасному етапі розвитку науки і практики набуває розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до особистісно-орієнтованої професійної взаємодії з учнями та виявлення педагогічних умов, що детермінують цей процес. Усе це дозволить створити умови для розвитку, саморозвитку і самореалізації особистості учня як професіонала.

У сучасних дослідженнях проблемам підготовки педагогів до використання особистісно-орієнтованого підходу до навчання на технологічних засадах присвячені роботи І. Зязюна, В. Петровського, В. Серікова, М. Чобітка та ін. Психолого-педагогічні аспекти запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у професійно-технічній освіті висвітлюються у працях Г. Романової, П. Лузана, О. Кошука, В. Манька та ін.

Затребуваність нових форм і технологій особистісно-орієнтованої взаємодії виявляє ряд суперечностей. Ключовими можна назвати протиріччя між:

– новими державними і суспільними замовленнями, направленними на розвиток особистості учня та знанневою (предметно орієнтованою) системою викладання;

– орієнтацією навчального процесу на особистісний розвиток учня та відсутністю особистісно-орієнтованого освітнього середовища в межах закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Вирішення цих протиріч вимагає істотних коректив в системі підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів у міжкурсовий період. У зв'язку з цим важливим завданням виступає розвиток їх готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, які є складовою частиною готовності до професійної педагогічної діяльності в рамках гуманістичної парадигми, що відповідає рівню сучасних вимог.

Удосконалення професійної педагогічної діяльності являє собою процес безперервного оновлення педагогом своїх професійних знань і умінь, цілеспрямованого розвитку професійно значущих особистісних якостей. Удосконалення професійної педагогічної діяльності викладачів спеціальних дисциплін, яке б відповідало запитам суспільства, є необхідною умовою якості професійної освіти.

У період модернізації професійної (професійно-технічної) освіти за сучасних запитів суспільства, курси підвищення кваліфікації в повному обсязі не вирішують проблем удосконалення професійної педагогічної діяльності викладачів. Поділяючи точку зору дослідників (О. Шамрай, Т. Перепелюк), вважаємо, що для освітнього закладу одним із пріоритетних завдань стає створення умов для вдосконалення професійної педагогічної діяльності педагогів, в нашому випадку – викладачів спеціальних дисциплін. Залежно від змін, що відбуваються в професійній освіті педагогам необхідно бути готовим до вдосконалення професійної педагогічної діяльності. Однак, як показують дослідження, педагогічні колективи закладів освіти знаходяться на низькому рівні готовності до сприйняття педагогічних інновацій, у педагогів не достатньо розвинена мотивація до освоєння нового. У результаті викладачі відчувають певні труднощі у застосуванні особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

На основі опрацьованих джерел приходимо до розуміння, що розвиток готовності педагогів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій здійснюється під впливом зовнішніх і внутрішніх стимулів. Зовнішнім стимулом виступає соціально-педагогічне середовище, в якому створені організаційно-педагогічні умови (змістовні, організаційні та мотиваційні) для вдосконалення професійної педагогічної діяльності педагога. Внутрішнім стимулом є готовність кожного педагога до вдосконалення своєї діяльності.

Для визначення організаційно-педагогічних умов, що сприяють ефективній діяльності всього колективу і окремої особистості педагога з метою вдосконалення професійної педагогічної діяльності в контексті застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, необхідно уточнити, що ми розуміємо під умовами. У нашому випадку під умовами ми розуміємо сукупність обставин і правил, форми взаємодії між суб'єктами, педагогічні засоби, від яких залежить процес розвитку готовності педагогів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Ми вважаємо, що вдосконалення професійної педагогічної діяльності залежить від організаційно-педагогічних умов: організаційних, змістовних та мотиваційних. Але одних педагогічних умов недостатньо для повного залучення педагогів до процесу розвитку готовності до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, в результаті чого ми визначили механізми формування готовності педагогів, за допомогою яких в процес будуть включені всі педагоги закладу.

У рамках нашого дослідження під механізмами будемо розуміти елементи системи управління, що забезпечують вплив на фактори (теоретико-методологічні, соціально-педагогічні та особистісні), що призводять до запланованого результату діяльності (підвищення рівня готовності педагогів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій). Роботу з колективом по включенню педагогів в спільну діяльність по розвитку готовності до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій слід здійснювати за допомогою інтерактивних форм і методів роботи. На основі активної взаємодії педагоги зможуть залучитися до інноваційної діяльності із застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Ще одним механізмом формування готовності педагогів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій може стати проектування індивідуальної траєкторії вдосконалення, яка передбачає визначення особистих перспектив подальшого професійного зростання педагога, формування готовності педагога до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в логіці компетентнісного підходу.

Отже, готовність педагогів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій – це інтегративне особистісне утворення, яке визначає спрямованість педагога на розвиток власної педагогічної діяльності та діяльності всього колективу, що передбачає здатність виявити актуальні проблеми підготовки фахівців, знайти і реалізувати ефективні способи вирішення і у тому числі взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний.

Література

1. Перепелюк Т. Підвищення професійної майстерності педагогічних працівників навчальних закладів / Т. Перепелюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2016. – Вип. 1. – С. 30–34.
2. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / С. Сисоева // Підручник для директора. – Київ : Плеяди, 2005. – № 9–10. – С. 25–31.
3. Удосконалення професійної педагогічної компетентності / О. Шамрай // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 122. – С. 404–411.

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ З ФАХОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗІОЛОГІЯ ХАРЧУВАННЯ»

Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців завжди була однією з найбільш нагальних у навчальному процесі, тому науковці перебувають у пошуку інструментарію, що допоможе ефективно використовувати спільну діяльність педагога і студентів. Досягти високих показників у процесі формування професійної компетентності майбутніми бакалаврами харчових технологій у процесі вивчення фахових дисциплін допоможуть інноваційні форми, методи та технології навчання.

Різні аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців фахової передвищої освіти у своїх дослідженнях розглядали О. Вдовенко, Ю. Гвоздецька, Т. Кравченко, Т. Лазарева, Н. Недосекова, С. Ткачук та ін. Використання інноваційних форм та методів навчання досліджували Б. Андрієвський, І. Дрозіч, О. Коваленко та ін. Однак поза увагою вчених залишається методика реалізації інноваційних технологій у процесі викладання фахових дисциплін, зокрема, у підготовці майбутніх бакалаврів харчових технологій.

Практичний досвід засвідчує, що виконання навчальних завдань вимагає використання викладачем принципово нових підходів через застосування інноваційних навчальних технологій.

Інноваційні технології – особлива форма педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі; це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на оновлення навчального процесу, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов. це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [2, с. 18].

Навчальна дисципліна «Фізіологія харчування» має на меті засвоєння знань про якісний й кількісний склад харчових продуктів, потреби людини в їжі; вивчення процесів травлення та засвоєння поживних речовин і харчових продуктів, а також дослідження особливостей харчування та стану здоров'я населення та визначення на їх основі фізіологічних потреб у поживних речовинах та енергії. Знання, що студенти одержать під час вивчення дисципліни, надалі знадобляться під час опрацювання матеріалу спеціальних дисциплін відповідно до галузевої специфіки, курсового та дипломного проектування, а також у професійній діяльності фахівців.

Проте нерозкритими залишаються структурні елементи аксіологічного та особистісного компоненту: мотив прояву особистості в професійній діяльності, сформованість особистісних якостей майбутнього фахівця, вміння здійснювати адекватну професійну самооцінку досягнень. Компенсувати ці прогалини можливо за рахунок використання сучасних способів мотивації: повідомлення практичної, теоретичної й соціальної значущості навчального матеріалу, створення проблемних ситуацій, ситуації успіху, окреслення далеких і близьких перспектив навчання.

Розглянемо фрагмент проведення практичної роботи з фахової дисципліни «Фізіологія харчування» на тему: «Особливості травлення організму людини» (табл. 1).

Таблиця 1

№ з/п	Структурні елементи практичної роботи	Форми та методи	Засоби	Сформовані компетентності
1	2	3	4	5
1	Формування мотивації навчальної діяльності через усвідомлення студентами практичної значущості навчального матеріалу	Групові форми, методи ділових ігор	Ділова гра «Гості на банкеті». Студенти формуються у дві групи: гостей святкового заходу та офіціантів, що пропонують різноманітні закуски. Завдання гостей – обрати такі страви, що поєднуються за складом інгредієнтів та мають визначену харчову цінність	Здатність до аналізу результатів розрахунків, та спостережень в галузі харчових технологій
2	Вивчення теоретичного матеріалу	Метод бесіди та проблемного навчання	Використання навчальних відеороликів, фрагментів науково-популярних фільмів, постановка проблемних ситуацій у презентаціях	Здатність до системного аналізу технічних і педагогічних систем, впровадження досягнень науки і техніки

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
3	Закріплення отриманих знань	Групові форми, навчальна гра, інтерактивні тестові завдання	Навчальна гра «Хто я?». Студенти отримують картки з прихованими термінами. Завдання: ставлячи запитання, на які можна відповісти «так» або «ні», здогадатись, який саме термін є зашифрованим. Застосування тестових завдань у вигляді кросвордів, що містять непрямолінійні формулювання [2, с. 250].	Здатність до самопрезентації у різних умовах загальної та професійної діяльності
4	Самостійне виконання студентами практичних завдань	Частково-пошуковий метод, самостійна робота	Для запам'ятовування професійної термінології доречно використовувати Інтернет-ресурс «Quizlet». Студентам пропонуються завдання, де за визначенням треба відтворити назву або процес [2, с. 250]	Здатність аналізувати глобальні та розробляти етапні цілі власної професійної діяльності
5	Узагальнення і систематизація отриманих знань та практичних умінь	Методи проблемного навчання	Аналітична гра «Знайди помилку». Студентам пропонується текст з теоретичними відомостями вивченої теми. Викладач оголошує завдання: знайти визначену кількість помилок (5–10). Далі роботи перевіряються та разом зі студентами аналізуються допущені або не знайдені помилки [2, с. 250]	Здатність до швидкого включення у взаємодію з іншими суб'єктами виробничого або освітнього процесів
6	Підведення підсумків заняття	Ігрові методи, методи евристичного навчання	Методика «Мікрофон», «Закінchte речення»: викладач пропонує закінчити речення, що містить загальні висновки, окреслює перспективи наступних досліджень [2, с. 250]	Здатність генерувати оригінальні, ідеї щодо вирішення виробничих ситуацій

Отже, вважаємо, що навчальна дисципліна «Фізіологія харчування» є необхідною для розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій, оскільки має чітку спрямованість на формування таких структурних елементів професійної компетентності майбутніх фахівців: зацікавленість у майбутній професійній діяльності; формування чіткої системи спеціально-предметних знань та вмінь, а також особистісних якостей майбутнього фахівця.

Література

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки / О. А. Дубасенюк // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія ; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14–47.
2. Філімонова І. А. Інноваційні технології як обов'язкова умова формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій / І. Філімонова // Інженерна освіта у сфері харчової і готельної індустрії: виклики сьогодення : тези Міжнар. наук.-метод. конф. до 50-річчя кафедри устаткування харчової і готельної індустрії ім. М. І. Беляєва, 23–24 травня 2019 р. / редкол.: О. І. Черевко [та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2019. – С. 249–251.

УРМИЧ ОЛЕНА

Комунальний заклад вищої освіти Дніпровський педагогічний коледж Дніпропетровської обласної ради

ЗБІЛЬШЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Студенти, які отримують освіту у вітчизняних ЗВО, у більшості своєї не оцінюють її якість високим балом [1]. Об'єктивність такої думки потребує досліджень, але з другого боку, багато науковців вказують на необхідність інтенсифікації навчального процесу [2], відповідності освіти сучасним вимогам. Звертається увага на важливість безперервності освіти, коли людина може вважатися освіченою, бути компетентним працівником, справжнім професіоналом у своїй сфері [2; 3]. Багато уваги приділяється необхідності збільшення активності та мотивації студентів під час навчання, ролі їх самостійного навчання, визначаються напрями збільшення якості навчального процесу [4–7]. Виходячи з вище сказаного, визначаються основні напрями збільшення якості сучасної освіти, які потребують подальшого дослідження та впровадження.

Закон України «Про освіту» та Національна доктрина розвитку освіти ставлять завдання перед навчальними закладами забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння й упровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці [2].

Питанню якості викладання навчального матеріалу приділяється багато уваги, але воно залишається актуальною проблемою пошуку перспективних напрямів удосконалення вітчизняної освітньої системи [1]. Також треба враховувати напрями професійного навчання і приділяти більше уваги певним особливостям.

Метою дослідження є визначення загальних та особливих напрямів збільшення якості підготовки педагогічних працівників дошкільної та початкової освіти, систематизація активних методів навчання з метою розвитку творчих та комунікативних здібностей особистості, формування особистісного підходу, активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Підготовка майбутнього фахівця у галузі дошкільної та початкової освіти підпорядковується загальним сучасним вимогам але має і особливості. Протягом навчального процесу студенти – майбутні педагоги – мають можливість не просто навчатися, але і спостерігати за роботою педагога, методами впровадження навчальних методів, спілкуванням викладачів. Паралельно іде усвідомлена або неусвідомлена оцінка діяльності викладача, на скільки він відповідає сучасним вимогам, на скільки він має активну життєву позицію та ін. Особливе значення сучасності має формування активної національно-громадянської позиції майбутніх викладачів, які правильно розставляють пріоритети у подальшому формуванні патріотизму та любові до Батьківщини дітей. Тому такі напрями, як урізноманітнення форм та методів навчального процесу, використання сучасних інтерактивних технологій навчання приймають для майбутніх педагогів особливе значення. Аналіз сучасної інформації дозволяє систематизувати впровадження сучасних педагогічних технологій для збільшення якості вищої та передвищої освіти. Нами визначено, що основна кількість запроваджень та значення при забезпеченні якісного навчання припадає на викладача, його професійну компетентність, особистісні властивості, активну життєву позицію, можливість творчого підходу. Роль викладача визначається у модернізації класичних методів, впровадженні інтерактивних форм навчання, формуванні у студентів нового підходу до професійного навчання, мотивації навчальної діяльності в процесі вивчення дисциплін, активізації студентів, індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу. Активність студентів, якість їх навчального процесу у величезному ступені залежать від цього людського фактору.

Фактори, які особливо корисні при налагодженій праці викладача зі студентами, після проходження адаптаційного періоду до навчального процесу, належать до спільної праці викладача і студентів: формування творчого підходу до майбутньої професії, вміння спільного обговорення проблем та роботи у команді, формування активної національно-громадянської позиції. Викладач управляє активністю студентів, тобто активізує їх потенційні навчальні можливості.

Від активної, але правильно спрямованої викладачем самостійної роботи студентів залежить майбутнє використання набутих знань фахової діяльності студентами. Процес починається з формування самостійного мислення, навичок самостійного розвитку у сфері професійної компетентності, адекватної самооцінки своєї професійної діяльності, самостійного розвитку потенційних можливостей.

Якісна підготовка педагогів дошкільної та початкової освіти включає таку важливу складову, як контроль за здоров'ям та правильним розвитком дітей. Особливе значення набуває формування та розповсюдження здорового способу життя (ЗСЖ). Доросле населення країни на 80 % не дотримується ЗСЖ, що відображається на здоров'ї дітей. Майбутньому вихователю або вчителю треба не тільки пояснювати, впроваджувати ЗСЖ, але і самому бути прикладом. Основним завданням таким чином є усіма доступними методами пояснювати та впроваджувати у життя студентів ЗСЖ. У процесі навчального циклу студенти повинні розуміти головні пріоритети збереження, у першу чергу, свого здоров'я і поступово впроваджувати його у майбутній педагогічній діяльності.

Отже, для забезпечення якісного високого рівня навчання нами систематизовані загальні вимоги сучасної освіти, в яких основне значення припадає на активну діяльність викладача, визначені напрями спільної діяльності викладача та студентів, та активізація самостійної діяльності студентів.

Виявлені також деякі особливості підготовки майбутніх педагогічних працівників, урахування яких сприяє формуванню педагога з активною національно-громадянською позицією, творчої діяльної особистості.

Література

1. Кулиняк І. Я. Напрями удосконалення навчального процесу у ВНЗ [Електронний ресурс] / І. Я. Кулиняк, О. В. Перелигіна ; Національний університет «Львівська політехніка» (на прикладі економіко-управлінських спеціальностей). – 2011. – С. 676–678. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/1644>.
2. Новицька О. В. Удосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах / О. В. Новицька ; ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». – 2013.
3. Бакіна Т. В. Модель формування навчальної мотивації студентів вузів у процесі вивчення економічних дисциплін / Т. В. Бакіна // Удосконалення навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі : зб. наук.-метод. пр. – Мелітополь, 2016. – С. 20–29.

4. Кочарян О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навч. посіб. / О. С. Кочарян, Є. В. Фролова, В. М. Павленко. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2011. – 342 с.
5. Яруліна Л. Р. Розвиток навчальної мотивації студентів / Л. Р. Яруліна // Социс. – 2011. – № 4. – С. 30–32.
6. Безверхня Ю. В. Сучасні форми та методи самостійної роботи студентів / Ю. В. Безверхня : зб. наук.-метод. пр. Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2016. – С. 59–66.
7. Болтянський Б. В., Болтянська Л. О. Використання активних методів навчання у вищих навчальних закладах / Б. В. Болтянський, Л. О. Болтянська : зб. наук.-метод. пр. Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2016. – С. 59–66.

ХРАПАЧ ДМИТРО, КРАСИЛЬНИКОВА ГАННА

Хмельницький національний університет

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Автомобільна транспортна система України налічує 9,2 млн транспортних засобів, вона потребує кардинальних змін та модернізації. Одним з основних причин критичного рівня розвитку транспортної галузі, зазначених в Національній транспортній стратегії України на період до 2030 р., є недостатнє технічне обслуговування інфраструктури та транспорту, технічна відсталість, що ускладнює виконання його соціально-економічних функцій.

Подолання негативних тенденцій у галузі потребує комплексного підходу, немаловажну роль при цьому відіграє підготовка висококваліфікованих фахівців – бакалаврів професійної освіти автотранспортного профілю. Науково-технічний прогрес, широке використання інтелектуальних систем в технічній експлуатації автомобілів обумовлюють необхідність оновлення змісту освітніх програм, проектування результатів навчання, націлених на розвиток фахових компетентностей майбутніх фахівців (управлінської, проектувальної, техніко-технологічної, контрольної та ін.).

Особливістю розвитку сфери технічного обслуговування та ремонту автотранспорту в світі та нашій країні є стрімкий розвиток малих підприємств, заміна двигунів внутрішнього згоряння на електромобілі, перехід на енергозберігаючі технології, що ускладнює зміст праці фахівців, обумовлює необхідність підготовки високопрофесійних фахівців широкого профілю. Крім цього, соціальне замовлення на підготовку фахівців у сфері автотранспортного профілю має відповідати вимогам до формування соціально-професійних якостей, а саме, комунікативність, критичне мислення, технічна творчість тощо.

Отже, впровадження інноваційних форм організації освітнього процесу, удосконалення системи підготовки бакалаврів професійної освіти є вимогою часу, що прослідковується і в нормативних документах (Закону України «Про освіту» (2017) та проекті «Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти» (2019)).

В багатьох університетах, на засадах педагогічного експерименту, відбудеться запровадження в освітній процес підготовки фахівців різних спеціальностей програм дуального навчання, що, на думку експертів, дозволить реалізувати співпрацю закладів освіти та підприємств в процесі навчання здобувачів вищої освіти, дозволить враховувати реальні потреби ринків праці регіонів та країни, сприятиме підвищенню рівня професійної кваліфікації та якості освіти в цілому.

В Хмельницькому національному університеті (ХНУ) результати педагогічного експерименту з підготовки бакалаврів професійної освіти автомобільного транспорту з елементами дуального навчання, що реалізується з 2016 року, свідчить про його успішність. Тісна співпраця ХНУ з підприємствами галузі (стейкхолдерами) сприяє постійному моніторингу потреб роботодавців та оновленню освітньої програми підготовки фахівців за спеціальністю 015.20 «Професійна освіта. Транспорт». Особливе важливе значення у формуванні техніко-технологічної компетентності бакалавра професійної освіти автотранспортного профілю відіграє ефективна система практичної підготовки майбутнього фахівця в умовах реального виробництва, створення сприятливого освітнього середовища для неперервної освіти, як в університеті так і на виробництві, що сприяє формуванню та розвитку технічних здібностей студентів та підвищує їх мотивацію до майбутньої професійної діяльності.

Література

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України, стратегія від 30.05.2018 р., № 430. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>.
2. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра [Електронний ресурс] : Професійна освіта. Транспорт (Обслуговування та ремонт автомобілів) 2017 р. // Офіційний сайт Хмельницького національного університету. – Режим доступу: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=50&p=1&f=%D0%91>.

3. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р., № 2145-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Київ, 2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Дуальна форма здобуття вищої та фахової перед вищої освіти [Електронний ресурс] : Проект положення (наказ МОН від 13.02.2019 № 175) // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/>.

ЦЬОСЬ ВАСИЛЬ

ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»

ФЕНОМЕН АГАТАНГЕЛА ЮХИМОВИЧА КРИМСЬКОГО

Постановка проблеми. В жовтні 2019 р. Вищий комунальний навчальний заклад «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені Агатангела Юхимовича Кримського» святкує свій вісімдесятирічний ювілей. Закладу присвоїли ім'я видатного земляка у 1971 р. Ми вирішили детальніше вивчити феномен нашого наставника академіка А. Ю. Кримського.

Кримський татарин, мовознавець світового рівня А. Кримський 120 років тому писав: «Боротьба Росії на території Сирії та Лівану триватиме, зміниться тільки зброя». Як бачимо, це були пророчі слова.

1970 р. на сесії Генеральної асамблеї ЮНЕСКО, ім'я українського вченого Агатангела Юхимовича Кримського внесено до переліку видатних діячів світу.

А. Ю. Кримський є постаттю світового масштабу. Існує так званий List of Polyglots (список поліглотів), він вміщує два українських прізвища. Це Костянтин Тищенко та Агатангел Кримський, якого вважають експертом з 34 мов, хоча говорив він понад шістдесятма мовами.

Неможливо переоцінити вклад академіка Кримського для української науки та нації зокрема. Тому вивчення його праць, поглядів та діяльності є актуальним питанням і сьогодні.

Мета дослідження. Відкрити зовсім невідомого Кримського – видатного організатора науки, будівничого найвищої наукової інституції України протягом першого десятиліття її існування, на долю якого випало прийняти участь у її створенні, а згодом зберігати й розбудовувати.

Результати дослідження. У 1918 р. Агатангел Юхимович Кримський був запрошений М. П. Василенком та В. І. Вернадським для створення Української академії наук [3, с. 3]. Засновники мали на меті відроджувати українську культуру, національну свідомість, самоутвердження національної мови. Основною концепцією в організації вищої наукової інституції була незалежність від зовнішніх впливів.

А. Кримський очолив кафедру арабо-іранської філології, з однойменним кабінетом, що був створений на основі унікальної бібліотеки науковця.

Агатангел Юхимович головував разом з Д. І. Багалієм в гербаістично-археологічній комісії.

Працював над власними монографіями: «Хафіз та його пісні», «Історія та її література», «Історія Туреччини» та багато інших [3, с. 4].

А. Ю. Кримський, будучи ще студентом, писав: «Кожнісіньку вільну од «офіціальних» занять я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова, ею найперше й заклопотався...». Ставши академіком він приділяв велику увагу питанню національного відродження. Вже у 1918 році заснував Комісію живої української мови. Складені під керівництвом та безпосередньої участі Кримського «Найголовніші правила українського правопису» (1921 р.) стали першим офіційним стандартом для всієї України.

Радянська влада апріорі не могла вважати А. Кримського своїм прихильником, адже він категорично відкидав тезу про «спільну колиску трьох братніх народів», відстоюючи гіпотезу щодо самостійності української мови, котра вже у XI ст. постала «як цілком рельєфна, цілком означена, яскраво-індивідуальна одиниця» [2].

Тим часом професор, викладаючи у Київському університеті, створює потужну школу сходознавства в українській науці, а з 1921 р. очолює Інститут української наукової мови. Кримський майже зовсім втратив зір, його очима стає секретар Микола Левченко, пізніше вчений його усиновив.

Наркомос приймає абсурдні кадрові рішення, щоб поставити на чолі ВУАН своїх людей. У 1926 р. було засновано кафедру єврейської культури. НКО намітив співробітників кафедри: т. в. о. керівника призначено Н. І. Штіфа, юриста за фахом; на дійсного члена та керівника секції історії – А. І. Слущького, завідуючого педагогічним технікумом, який не мав навіть вищої освіти, зате був членом КП(б)У та інших осіб без наукової кваліфікації. На що в офіційному листі до Укрнауки, разом з президентом академії В. Липським та віце-президентом С. Єфремовим, Кримський пише «Академія наук визнає величезну вагу дослідничної катедри єврейської культури. Але вважає, що люди, які працюють на цій кафедрі і мають підготовлювати майбутніх професорів, повинні задовольняти і науковим вимогам...».

Це була досить смілива критика влади в часи репресій проти інтелігенції. Але це показує прагнення неодмінного секретаря зберегти науковий потенціал Академії.

Надмірно дратувало раду те, що А. Ю. Кримський та й інші старі академіки лишались вірними традиціям громадського, академічного наукового життя, захищаючи діячів науки і культури від політичних переслідувань. З подачі революційної влади, її ворожого ставлення до інтелігенції, дуже часто арештовували вчених. На захист науковців Кримський розробив такий план порятунку: на засіданні спільного Зібрання відразу сповіщалося про арешт й приймалося рішення клопотати перед владою та урядом про звільнення людини. Писався колективний лист від Академії, який майже завжди приносив позитивний результат [3, с. 26].

У 1939 р., напередодні четвертого поділу Речі Посполитої і вересневого взяття під захист західноукраїнських земель, А. Кримського було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, і він став академіком-орденоносцем – «за заслуги в галузі філології» [1].

У 1941 р. постановою НКВС Кримського оголосили «ідеологом українських націоналістів, який упродовж років очолював націоналістичне підпілля». Його разом з іншими українськими патріотами заарештовують і відправляють до кустанайської в'язниці в Казахстані. Уже невдовзі він помирає – за однією з версій дослідників, унаслідок жорстоких тортур.

Висновки. Отже, ми можемо стверджувати, що фундаментальна українська наука зародилася разом зі створенням Академії наук України, у витоках якої стояв феноменальний вчений Агатангел Юхимович Кримський. У А. Кримського ми повинні вчитися любити українську мову та Україну.

Для подальшого розвитку науки академік лишив у спадок власну бібліотеку, яка налічує більше чотирнадцяти тисяч книг. Він зберіг унікальні приватні фонди наукової літератури інших академіків. Зараз ми маємо Інститут сходознавства імені Агатангела Кримського. Володимир-Волинський педагогічний коледж носить славетне ім'я Агатангела Юхимовича Кримського.

Література

1. Гурницький К. Епатажна історична постать А. Кримського [Електронний ресурс] / К. Гурницький // «РІО»: Закарпатська народна газета. – 2013. – Режим доступу: <http://www.rionews.com.ua/mixed/all/n/n1329412275>.
2. Кононенко О. Хто він – сходознавець, поліглот Агатангел Кримський? [Електронний ресурс] / О. Кононенко // Волинська правда. – 2018. – Режим доступу: <https://pravda.lutsk.ua/хто-він-сходознавець-поліглот-агат>.
3. Матвеева Л. В. А. Ю. Кримський – неодмінний секретар Всеукраїнської Академії наук : Вибране листування / Л. В. Матвеева, Е. Г. Циганкова. – Київ : АТ «Обереги», 1997. – 172 с.

ЧІЧЕРОВ ОЛЕКСІЙ

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Мультимедійні технології є на сьогоднішній день найпрогресивнішим напрямом використання інформаційно-комп'ютерних технологій у сфері освіти.

У широкому сенсі «мультимедіа» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найефективнішого впливу на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Завдяки застосуванню в мультимедійних продуктах і послугах одночасної дії графічної, аудіо (звукової) і візуальної інформації ці засоби володіють великим емоційним зарядом і активно включають увагу користувача (слухача).

Підвищення якості професійно-технічної освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Активне навчання потребує залучення учнів до навчального процесу. Широке застосування мультимедійних технологій здатне різко підвищити ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу.

Експериментально встановлено, що у ході усного викладення матеріалу за хвилину здобувач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а в разі «підключення» органів зору – до 100 тисяч таких одиниць. Тому абсолютно очевидна висока ефективність використання в навчанні мультимедійних засобів, основа яких – зорове та слухове сприйняття матеріалу.

Мультимедійні продукти надають широкі можливості для різних аспектів навчання. Одними з основних можливостей і переваг засобів мультимедіа у разі їх застосування у навчальному процесі є:

- одночасне використання декількох каналів сприймання інформації в процесі навчання, за рахунок чого досягається її інтеграція;
- можливість симулювати складні реальні експерименти;
- візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного подання процесів;

Мультимедійні засоби навчання, що використовуються в навчальному процесі, повинні відповідати системі психологічних, дидактичних і методичних вимог. До специфічних дидактичних умов відносять: адаптивність до індивідуальних можливостей учня; інтерактивність навчання; реалізацію можливостей комп'ютерної візуалізації навчальної інформації; розвиток інтелектуального потенціалу учня; забезпечення повноти (цілісності) і неперервності дидактичного циклу навчання.

З дидактичними вимогами тісно пов'язані методичні, які враховують облік своєрідності і особливості конкретного навчального предмета, специфіку відповідної науки, її понятійного апарату, особливості методів дослідження її закономірностей, можливостей реалізації сучасних методів обробки інформації.

Мультимедійні засоби навчання повинні відповідати таким методичним вимогам:

– подання навчального матеріалу з опорою на взаємозв'язок і взаємодію понятійних, образних і дієвих компонентів мислення;

– відображення системи термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку;

– надання учню можливості виконання різноманітних контролюючих тренувальних дій.

Як основний технічний засіб мультимедійних технологій, безумовно, виступає комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Звісно, що комп'ютер не замінює собою педагога, а є лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником.

Завдяки своїм можливостям і розвитку технічних засобів мультимедійні технології можуть застосовуватися під час проведення практично всіх видів навчальних занять.

Аналіз педагогічної літератури і досвід викладання дозволив виділити кілька основних аспектів застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі під час проведення різних видів занять.

У процесі читання лекції викладач, маючи у своєму розпорядженні обмежену кількість часу, викладає основні поняття курсу і дає вказівки і пояснення учням по змісту самостійно вивченого матеріалу. У цих умовах для підвищення якості й ефективності навчання збільшується значення візуалізації навчальної інформації.

Викладач у мультимедійній лекційній аудиторії отримує замість дошки та крейди потужний інструмент для подання інформації в різноманітній формі (текст, графіка, анімація, звук, цифрове відео та ін.). Як джерело ілюстративного матеріалу в цьому випадку найзручніше використовувати HTML документи. Істотним є те, що відсутня необхідність ведення учнями конспектів, оскільки вся навчальна інформація надається їм у електронному вигляді.

Мультимедійні лекції можна використовувати для викладання дистанційних курсів. Якість і ступінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності, як показує практика, істотно зростає. Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедіа є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає «живий» зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо.

Таким чином, мультимедіа є новою інформаційною технологією, що охоплює сукупність методів, прийомів, способів продукування, оброблення, зберігання й передавання аудіовізуальної інформації.

Література

1. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога : зб. наук. пр. / за наук. ред. В. М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. – 208 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студ. ВНЗ / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2001. – 576 с.
3. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации педагог. кадров ; под ред. Е. С. Полат. – 2-е изд.; стер. – М. : Академия, 2005. – 272 с. – ISBN 978-5-7695-6156-6.

ЧУЙКОВА ОКСАНА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Необхідність переходу до модульно-компетентісної парадигми професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі зумовлена вимогами сучасного ринку праці, який висуває високі вимоги до їх кваліфікації, професіоналізму, професійної та спеціальної компетентності.

Компетентність визначається як підготовленість і здатність особи застосовувати професійні знання, вміння, досвід і професійно важливі якості для успішної професійної діяльності в певній галузі [1]. Саме рівень відповідності індивідуальних показників – результатів набуття професійної освіти – випускника системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) є основним показником професійної компетентності для роботодавця і суспільства.

Мета модульного навчання – створення найбільш сприятливих умов для розвитку особистості учня шляхом забезпечення гнучкості змісту, методів і засобів навчання, їх пристосування до індивідуальних потреб і рівню базової підготовки учнів.

Для обгрунтованої класифікації компетентності щодо кваліфікованих працівників машинобудівної галузі необхідно чітко відрізнити поняття «професійна компетентність» і «спеціальна компетентність», які характеризують якісну сторону підготовленості конкретної особистості як суб'єкта професійної діяльності до зайняття певної посади, наприклад, токаря, професійна компетентність якого формується в процесі отримання професійної освіти [2]. Це поняття безпосередньо пов'язане з поняттям «компетенції токаря», яке і визначає її зміст, структуру та перспективи актуалізації, вдосконалення і розвитку. У зв'язку з цим ми говоримо, що даний кваліфікований робітник не має повноважень приймати певні рішення, наприклад, токарь не відповідає за організацію виробничого процесу і не має право приймати рішення з фінансових питань функціонування підприємства. Відповідно, професійна компетентність токаря відображає специфіку його професійної діяльності, необхідної для здійснення основних видів професійної діяльності, жорстко прив'язана до професії токаря. А в спеціальній компетентності відображається специфіка конкретної предметної сфери професійної діяльності, наприклад, токарь-револьверник і т.д.

Загальна професійна підготовленість конкретного фахівця, в нашому випадку токаря, актуалізація його професійної компетентності в діяльності визначається поняттям «компетентний», основні прояви якого у професійній діяльності лежать в основі його професіоналізму. У зв'язку з цим виникає необхідність конкретизації змісту поняття «професійна компетентність» конкретно до кожної професії і одночасно необхідно його уніфікувати, оскільки без уніфікації важко стандартизувати професійну підготовку майбутніх фахівців, а також неможливо обгрунтувати відповідні навчальні модулі для формування професійної компетентності [2]. При цьому слід мати на увазі, що професійна компетентність означає здатність майбутнього фахівця мобілізувати отримані професійні та спеціальні знання, вміння, здібності, досвід і способи поведінки в умовах конкретної професійної діяльності.

Професійна компетентність формується на основі та з допомогою ключових компетентностей, які, з одного боку, забезпечують успішне її формування, а з іншого – лежать в основі професійної компетентності та забезпечують її актуалізацію і реалізацію. У зв'язку з цим розробка освітніх стандартів і програм з окремих модулів в системі П(ПТ)О має враховувати комплексність, міжпредметність та системність професійної компетентності, а освітній стандарт має сприяти розвитку ключових і формуванню професійних і спеціальних компетентностей випускника закладу П(ПТ)О [1].

Як правило, кількість модулів у більшості випадків відповідає переліку основних професійних умінь конкретного випускника закладу П(ПТ)О.

Таким чином, модульно-компетентнісний підхід, з одного боку, знаходиться в руслі концепції безперервної освіти («освіта протягом життя»), оскільки його метою є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в постійно мінливих ситуаціях у сфері праці і продовжувати професійне зростання, а з іншого – цей підхід у професійній освіті спирається на модель організації навчального процесу, в якості головної мети якої виступає професійна компетентність випускника, а як засіб її досягнення – модульна побудова структури і змісту професійного навчання майбутніх кваліфікованих працівників машинобудівної галузі [3].

Модульно-компетентнісний підхід у навчанні надає учневі широку можливість навчатися на робочому місці або в ситуації, що імітує трудове середовище в машинобудівній галузі.

Запровадження модульно-компетентнісного підходу в підготовку кваліфікованих робітників машинобудівної галузі є важливим завданням сучасної освіти. Він передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості, сприяє формуванню здатності самостійно вирішувати професійні проблеми різної складності на основі отриманих знань та власного досвіду, розглядати перешкоди як стимул до подальшого розвитку.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. – Вип. 4. – 2013. – С. 128–135.
3. Ягунов В. В. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців у системі професійно-технічної освіти / В. В. Ягунов // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. : в 5 т. – Київ : Пед. думка, 2012. – Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. – С. 124–134.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ

Професійний розвиток педагогічних працівників закладів професійно (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти потребує комунікації та науково-методичної підтримки на усіх рівнях – державному, регіональному, безпосередньо в умовах освітнього закладу, в якому працює педагог.

Поняття «комунікація» походить від лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. *communis* – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. *communis* – спільний. Тобто, це процес обміну інформацією, фактами, ідеями, поглядами між кількома або групою осіб, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації. Словник іншомовних слів визначає поняття «комунікація», як спілкування, що ґрунтується на взаєморозумінні, повідомленні інформації від однієї людини до іншої або кількох інших осіб, а також виокремлює поняття масової комунікації як процесу поширення інформації за допомогою технічних засобів [5, с. 543].

Процес обміну інформацією серед педагогів потребує наявності сформованих комунікативних компетентностей та комунікабельності особистості. Комунікабельна особистість – це той, хто схильний до спілкування, до встановлення контактів та зв'язків, товариський [5, с. 543].

Комунікабельність та комунікативні компетентності стають необхідною умовою професійного розвитку педагогічних працівників та якісного забезпечення освітнього процесу, які набуваються й розвиваються педагогом у процесі навчання та здійснення професійної діяльності.

В сучасних умовах зростає роль мережевого спілкування педагогічної спільноти, об'єднаної спільними професійними інтересами на рівні окремого навчального закладу, регіону, всеукраїнському та міжнародному рівнях. Досвід засвідчує, що функціонування комунікаційних платформ стає ефективним засобом професійного розвитку педагогічного персоналу системи професійно (професійно-технічної) освіти, забезпечуючи академічну мобільність, вільний доступ та вибір актуальної педагогічної інформації відповідно до власних освітніх потреб. Комунікаційні платформи надають можливість для обміну інноваційними педагогічними ідеями, технологіями, набуття нових професійно-педагогічних компетентностей.

Вербальні комунікаційні платформи на рівні навчального закладу функціонують у формі об'єднань педагогів у фахові методичні комісії, творчі групи, школи наставництва тощо. Найвищою за рівнем діяльності у ЗП(ПТ)О є педагогічна рада. Невербальні платформи навчального закладу, що сприяють професійному розвитку педагогів, функціонують у вигляді сайту ЗП(ПТ)О, блогів, портфоліо педагогів, які насичуються інноваційним контентом, та який є у відкритому доступі.

На регіональному рівні функціонують комунікаційні платформи для невербального спілкування педагогів. З цією метою створюються сайти регіональних методичних установ професійної (професійно-технічної) освіти, інформаційні портали, на яких розміщуються нормативно-правове та науково-методичне забезпечення навчального процесу у ЗП(ПТ)О, відеоматеріали кращих освітніх практик, семінарів, вебінарів, круглих столів, конференцій тощо.

Вербальними комунікаційними платформами для професійного розвитку педагогів на регіональному рівні стає широка палітра масових навчально-методичних та змагальницьких заходів, які сприяють поширенню та засвоєнню педагогами кращих освітніх практик: конференції, круглі столи, семінари, семінари-практикуми, естафети кращого педагогічного досвіду, педагогічні вернісажі, регіональні огляди-конкурси тощо.

Комунікаційні платформи, які педагоги можуть обрати для власного професійного розвитку, функціонують і на державному й регіональному рівнях – це сайти наукових установ МОН України та наукових установ НАПН України, всеукраїнські та міжнародні науково-практичні конференції, форуми, навчальні семінари, майданчики для стажувальних практик, друковані засоби представлення науково-педагогічної інформації. Поширюється практика використання електронних інформаційних ресурсів, розміщених на каналі «Ютуб», у професійному розвитку педагогічного персоналу системи професійно (професійно-технічної) освіти.

Ефективна співпраця між педагогами ЗП(ПТ)О регіону, держави, міжнародної педагогічної спільноти, Міністерством освіти та науки України, науковими інституціями утворює мережеве спілкування, яке сприяє індивідуалізації процесу професійного розвитку педагога відповідно до його освітніх потреб, а сайти наукових установ та навчальних закладів стають майданчиками для спілкування.

Отже, комунікаційні платформи різних рівнів створюють можливості для неперервного професійного розвитку педагогів ЗП(ПТ)О, здійснення комунікативних заходів для різних цільових аудиторій, вивчення потреб цільових груп, професійних спільнот та зацікавлених суб'єктів у навчанні, для вста-

новлення постійних партнерств, поширення практики обміну успішним досвідом, інноваційною педагогічною інформацією та технологіями, організації навчальних заходів, в тому числі за дистанційною формою, консультативної допомоги.

Позитивним у використанні комунікаційних платформ у професійному розвитку педагогів є результативна взаємодія у професійних спільнотах, швидка у часі, а також зростаюча мотивація педагогів до набуття комунікативних компетентностей.

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, працюючи над проблемою забезпечення професійного розвитку педагогів ЗП(ПТ)О, створив та постійно насичує інформаційним та навчальним контентом офіційний веб-сайт НМЦ ПТО ПК [3], Інформаційний портал «Профтехосвіта Хмельниччини» [1], Платформа дистанційного навчання НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області [4], здійснює випуск науково-методичного вісника «Професійна освіта» [2], що в сукупності дають можливість функціонувати установі, як інформаційному хабу. Водночас здійснюються моніторинг та конкурси сайтів ЗП(ПТ)О, конкурси на кращі блоги педагогічних працівників, посібники, методичні розробки, тощо, які в подальшому оприлюднюються.

Проблемами у професійному розвитку педагогів зі застосуванням комунікаційних платформ залишаються недостатнє забезпечення ЗП(ПТ)О сучасною комп'ютерною технікою, відповідним програмним забезпеченням, швидкісним Інтернетом, інформаційно-бібліотечних центрів навчальних закладів.

Література

1. Інформаційний портал «Профтехосвіта Хмельниччини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://profosvitakm.at.ua/>.
2. Науково-методичний вісник «Професійна освіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://profosvitakm.at.ua/index/naukovo_metodichnij_visnik_quot_profesijna_osvita_quot/0-7.
3. Офіційний сайт Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hmnmcs.km.ua/>.
4. Платформа дистанційного навчання НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hmnmcs.rit.org.ua/>.
5. Словник інішомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень / Л. О. Пустовіт [та ін.]. – Київ : Довіра, 2000. – 1018 с.

ЯКОВЛЄВА ВІКТОРІЯ, ПРОНЧАК ІРИНА

Криворізький державний педагогічний університет

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

В умовах швидко змінних кількісних і якісних показників структури й форм зайнятості населення, постійно зростаючих вимог роботодавців до рівня кваліфікації робітників і фахівців, активного впровадження у виробництво сучасних технологій, загальної інформатизації сучасний ринок праці потребує професійно компетентних, мобільних кваліфікованих робітників, що, у свою чергу, активізує пошук шляхів підвищення ефективності інженерно-педагогічної освіти.

У Криворізькому регіоні проводиться значна робота у цьому напрямі з врахуванням потреб ринку праці та залученням до цього процесу роботодавців, служби зайнятості, галузевих профспілок, при активному сприянні міської виконавчої влади.

Згідно з соціальним замовленням сучасного суспільства вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку інженерно-педагогічних кадрів, орієнтуються на якісно новий рівень підготовки фахівця, якому вже недостатньо оволодіти сукупністю певних професійних знань, умінь і навичок.

Реалії часу диктують необхідність підвищення рівня сформованості професійної компетентності, що представляє собою здатність майбутнього фахівця до активної, самостійної професійної діяльності. У свою чергу, показниками результату виступають відповідальність особистості за власні рішення, критичність оцінки своїх дій, рівень спроможності як особистості і як професіонала. З іншого ж боку, в умовах зростаючої мінливості соціального простору, особливого значення набуває звернення до соціального партнерства, яке представляє собою в загальному сенсі взаємодію людей один з одним, що, в кінцевому результаті і дозволяє фахівцю найбільш повно і успішно себе реалізувати.

Стрижневою основою соціального партнерства є можливість продуктивної соціальної взаємодії шляхом узгодження цілей всіх його учасників, встановлення взаємовигідних діалогових відносин за рахунок визначення не тільки спільних інтересів, але і межі їх розбіжності.

Таким чином, соціальне партнерство передбачає не роз'єднання, а злагодженість і взаєморозуміння сторін, що в свою чергу, дозволяє виявити невикористані ресурси, об'єднати виховні можливості мікросоціуму у вирішенні актуальних соціально-педагогічних проблем, зробивши при цьому більш успішним результат педагогічної діяльності. У зв'язку з цим, формування у майбутніх інженерів-педагогів, вже в період навчання в ЗВО професійної компетентності на основі соціального партнерства стає необхідним і ціннісно-важливим завданням.

З метою визначення сутності професійної компетентності необхідно теоретично обґрунтувати зміст поняття «професійна компетентність» майбутнього фахівця, яку будемо розглядати в контексті більш широкої категорії «готовність особистості до професійної діяльності» (професійна готовність). Ця категорія є об'єктом постійної уваги психолого-педагогічної науки.

У психології вона визначається як:

– стійка характеристика особистості, яка є результатом підготовленості до діяльності (М. Дьяченко, Л. Кандибович, В. Крутецький та ін.);

– психічний стан (М. Левітов, Б. Ломов та ін.);

– цілісний функціональний стан психіки (Б. Ананьєв, К. Платонов, Д. Узнадзе та ін.).

Поняття «готовність» до виконання будь-якої діяльності, незважаючи на його широку розповсюдженість, має неоднозначну психолого-педагогічну інтерпретацію.

Одним із теоретичних підходів щодо вивчення «готовності до діяльності» є трактування її як синтезу властивостей особистості, що означає її придатність до діяльності. До них ми відносимо: активне позитивне ставлення до діяльності, схильність займатися нею, що перетворюється в пристрасну захопленість; стійкі інтелектуальні почуття; наявність, під час діяльності, сприятливих для її виконання психічних станів; певний запас знань.

Аналіз наукових праць (Суліма Т. С., Шаповалов В. А., Щербак Л. В. та ін.) та особисті дослідження процесу формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на основі соціального партнерства показали, що мова йде про конструювання у студентів особливого особистісного стану, який передбачає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, спрямованості на розкриття індивідуальності у професійній діяльності з метою успішної самореалізації, розвиток педагогічних умінь спілкування з усіма учасниками освітньої взаємодії, що характеризуються пошуком і досягненням педагогічного консенсусу.

Ми вважали за необхідне виділити певні компоненти процесу формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на основі соціального партнерства. А саме:

– мотиваційний компонент визначає ставлення майбутнього фахівця до професійної діяльності на основі соціального партнерства. Мотиви, що спонукають студентів до активної навчальної діяльності, є одночасно і мотивами готовності до професійної самореалізації. До таких мотивів відносяться мотиви усвідомлення того, для чого і що саме їм доведеться вивчити, засвоїти, а потім і реалізувати у професійній діяльності;

– орієнтаційний компонент передбачає їх озброєність соціально-педагогічними, психолого-педагогічними, загальнокультурними, предметними та спеціальними знаннями;

– операційний компонент передбачає наявність необхідних якостей і умінь: організаторських; аналітичних; комунікативних; прогностичних; умінь безпосередньої реалізації соціально-педагогічної діяльності з вирішення певної проблеми; рефлексивних, що дозволяють повною мірою усвідомити досягнуті результати діяльності;

– вольовий компонент є процес мобілізації особистості на виконання важко досяжних цілей, він передбачає самовиховання цілеспрямованості, наполегливості, працездатності, впевненості в собі, вміння долати труднощі, що виникають у процесі вирішення різноманітних соціально-педагогічних проблем і ситуацій;

– оціночний компонент надає завершеність всій структурі аналізованої готовності. Даний компонент дозволяє майбутньому фахівцю, об'єктивно оцінивши свої дії, придбати новий стимул до професійної діяльності на основі соціального партнерства, зміцнити віру у власні сили і досягнення професійного успіху.

Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх фахівців засобами соціального партнерства розглядається нами як обов'язкова внутрішня структура, стан особистості, що дозволяє не тільки бути компетентним і успішним у своїй професії, досягнувши рівня майстерності, а й стати соціально значущою затребуваною особистістю, мобільною на сучасному ринку праці.

Література

1. Шаповалов В. А. Соціальне партнерство як механізм модернізації сучасної професійної освіти / В. А. Шаповалов, Т. С. Суліма // Сучасна металургія: проблеми, завдання, рішення. Наука і виробництво : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 28–29 квітня 2015 р. м. Нікополь. – Нікополь : НМАУ, 2015. – С. 43–51.
2. Щербак Л. В. Системи соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти (методичні рекомендації) / Л. В. Щербак. – Київ : Геопринт, 2018. – 45 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ), ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Швидкі і часом не передбачувані зміни в системі освіти, які відбуваються в нашій країні, стрімкий технологічний прогрес та потреба на ринку праці в кваліфікованих робітниках примушує заклади професійно-технічної освіти реагувати на запити та вимоги сучасного світу. І саме коледжі мають першими реагувати на потреби місцевого, регіонального та державного ринку праці. Саме вони мають створювати нові навчальні програми на замовлення роботодавців, виносити питання якості професійно-технічної освіти на перший план.

Сьогодні пріоритети роботодавців схиляються до випускника професійно-технічного закладу, здатного компетентно, ефективно і відповідально виконувати складні виробничі завдання, готового до постійного професійного зростання, соціальної професійної мобільності. Важливим нині є не тільки обсяг знань випускника, а і його уміння ці знання використовувати на практиці, вміння оперувати інформацією, активно діяти та швидко приймати рішення.

Отже, головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісної освіти. Для навчання важливі всі рівні пізнання і всі види методик і технологій. Сучасна концепція викладання потребує двостороннього контакту викладач – студент. Форми і методи, які викладач може використовувати на занятті, повинні бути різноманітними і сприяти стимулюванню творчих здібностей студентів, а також давати викладачу можливість індивідуально перевіряти знання і здібності студентів.

Одним з головних методів формування якісної освіти, який задовольняє потреби майбутніх спеціалістів в інтелектуальному і професійному розвитку, є залучення студентів до практичної роботи. Важливо не тільки дати студентам у короткий термін максимум інформації, скільки навчити самостійно орієнтуватись у потоках інформації та ефективно її використовувати. А це стає можливим тільки через набуття практичного досвіду.

У Законі про професійно-технічну освіту зазначено, що професійно-технічна освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Орієнтація на загальнокультурну компетентність, комунікабельність та вміння вирішувати ситуаційні задачі – ще одне завдання сучасної професійно-технічної освіти. Девізом сучасної професійно-технічної освіти має стати фраза «розумію що – знаю як». Вміння орієнтуватись у просторі інформації, критично мислити, використовувати набуті знання та творчо ними оперувати утворюють комплекс знань, умінь і цінностей людини, які дають їй змогу продуктивно й ефективно працювати, успішно розв'язувати професійні задачі та бути освіченою та гармонійно розвиненою особистістю. Саме гуманітарне знання дає можливість змінити вузькопрофільне мислення, виховує духовно багату особистість, яка орієнтована на людські цінності та має високу моральну культуру.

Отже, для забезпечення якості професійно-технічна освіта України має готувати спеціалістів нового рівня та можливостей.

ЯЦУК ТЕТЯНА, КАНТОР СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет

ДИНАМІКА ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ З БУДОВИ АВТОМОБІЛЯ

З появою автомобіля виникла необхідність підготовки кваліфікованих кадрів для їх обслуговування. Для формування у них знань з будови автомобіля була запроваджена нова дисципліна. Вона неодноразово змінювала в свою назву: «автомобілі», «будова автомобіля» та ін. В різні роки ця дисципліна викладалась по-різному. Постійно змінювалась послідовність викладання навчального матеріалу, запроваджувались або скасовувались окремі теми дисциплін, що було обумовлено багатьма чинниками, серед яких: постійна зміна і вдосконалення конструкції автомобіля, різні погляди на процес викладання та ін.

Протягом останніх 50-ти років відбувались істотні зміни в структурі викладання дисципліни. Деякі з тем зустрічаються постійно в процесі вивчення, деякі лише іноді фігурують, а потім знов зникають, частина тем з'явилась взагалі останніми роками. У результаті виконаного порівняння видно, що найбільшими «довгожителами» є теми: «Розподільний механізм», «Кривошипно-шатунний механізм», «Система мащення», «Система охолодження», «Гальмівна система», «Рульове керування» та ін. Це зумовлено тим, що дані системи і механізми автомобілів є основою і принципових змін в своїй конструкції

не зазнавали. Тоді як, скажімо, тема «трансмсія» також постійно вивчалась, хоча скажімо, та ж «коробка передач» пройшла великий шлях розвитку і зазнала значних змін від трьохступінчастої механічної, аж до сучасних багатоступінчастих автоматичних коробок передач. Тема «Система живлення двигунів» також постійно вивчалась, хоча дещо трансформувалась в інші теми, а саме в 50-ті роки вона поділялась на декілька тем: «Рідкі палива», «Подача палива», «Повітряні фільтри і колектори». Але вже в 1960-ті роки ці теми було об'єднано в одну загальну тему: «Система живлення». В різні роки по різному приділялась увага і паливно-мастильним речовинам. Тоді як в ті ж 1950-ті роки були окремі теми: «Мастильні речовини», «Рідкі палива», то вже в подальшому паливно-мастильні речовини вивчались лише поверхнево і в складі інших тем «Рідкі палива» – в складі «Системи живлення», а «Мастильні речовини» з агрегатами, в яких вони застосовуються. Не завжди вивчалась тема «Додаткове обладнання автомобіля». Так, ми бачимо, що вона фігурує в 60-х, 90-х та 2000-х роках.

Досить не типовою для дисципліни «Будова автомобіля» є тема «Особливості керування автомобілем», яка вивчалась лише в 1960–70-ті роки. Тема «Електрообладнання автомобіля» також вивчалась постійно, хоча і змінювала свою назву: в 60-ті роки вона поділяється на три теми: «Загальні відомості про електрику», «Джерела струму», «Споживачі струму», і вже в 70-ті роки її вивчають як одну тему «Електрообладнання». Далеко не завжди приділялась увага технічному обслуговуванню автомобілів. Аналіз показав, що лише в 70-ті, 90-ті та 2000-ні роки в програму вивчення включено тему «Технічне обслуговування автомобіля». Характерною рисою двотисячних років є впровадження в процес навчання вивчення будови автомобіля теми «Можливі несправності автомобіля», що ще більш наближує учнів до реальних умов їхньої майбутньої професії.

Вже було сказано, що автомобільний транспорт зазнав постійних змін у своїй конструкції, і лише в 2000-ні роки було вперше введено тему «Розвиток автомобіля», в ході вивчення якої учні мають можливість безпосередньо ознайомитись з тими змінами в конструкції автомобіля, що відбувались від часів створення перших автомобілів з паровими двигунами, аж до найсучасніших автомобілів.

Отже ми бачимо, що постійно безупинно змінювались не лише конструкція автомобіля, але й і той матеріал, що пропонувався для вивчення. Можна зробити висновок, що сьогодні діюча структура вивчення будови автомобіля є придатною для застосування. Адже вона починає знайомити учнів з першовитоками автомобілів, дає чітку класифікацію автомобілів за призначенням і послідовно розкриває конструкцію автомобіля. Учні мають можливість отримати знання з технічного обслуговування автомобіля, виявлення та усунення можливих несправностей.

Навчальну інформацію з будови автомобіля подають на трьох ступенях абстракції:

Ступінь А – описовий, констатуючий виклад явища. Наприклад, викладаючи учням процеси, які відбуваються в циліндрі автомобільного двигуна, педагог повідомляє про згорання робочої суміші, про робочий хід поршня, який рухається під дією виникаючого тиску газів. При цьому викладач не пояснює сутність явища, його причин і залежностей, і тим більше не знайомить з методикою розрахунку тиску, індикаторної потужності тощо. Ця ступінь отримала назву описової.

Ступінь Б передбачає елементарне пояснення природи і властивостей (якостей) явища. Так, викладач розкриває сутність процесу згорання суміші в циліндрі, розглядає причини підвищення тиску, повідомляє про збільшення зусилля на поршень при підвищенні робочого об'єму, ступені стиску тощо. Ця ступінь отримала назву якісної.

Ступінь В – пояснення явищ на основі кількісної теорії, з розрахунками параметрів, співвідношень між ними. Наприклад, учням дається розрахункова формула ефективної потужності в залежності від діаметра і ходу поршня, ступеня стиску, кутової швидкості колінчастого вала та ін. Назва цього ступеня – кількісна.

Зазначимо, чим вище ступінь абстракції, тим більше діяльність учня до творчості. Для набуття знань на високих ступенях абстракції не обов'язкового попереднє вивчення інформації на нижчих ступенях.

Література

1. Бочочкин А. И. Методическое пособие по подготовке водителей автомобилей / А. И. Бочочкин. – М. : ДОССАФ СССР, 1978. – 222 с.
2. Ерецкий М. И. Методика обучения автоделу в средней школе / М. И. Ерецкий. – М. : Просвещение, 1982. – 173 с.
3. Загвизинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация : учеб. пособ. / В. И. Загвизинский. – М. : Академия, 2001. – 192 с.
4. Мелецінек А. Інженерна педагогіка / А. Мелецінек ; пер. з англ. С. Ф. Артур. – New York : Springer Wien, 2000.
5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – Київ, 2000. – 368 с.
6. Чумаченко Ю. Т. Автомобильный практикум / Ю. Т. Чумаченко, Б. Б. Рассанов. – Ростов н/Д. : Феникс, 2002. – 480 с.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

АНИЩЕНКО ВІКТОРІЯ

Академія Державної пенітенціарної служби (м. Чернівці)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ОФІЦЕРІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ У США ТА В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЇ ПОРІВНЯЛЬНОГО АСПЕКТУ

На порядку денному в світлі реформування пенітенціарної системи України стоїть важливим питання щодо якості підготовки офіцерів Державної кримінально-виконавчої системи України нової формації.

Особливо цікавим для України є досвід реалізації системи професійної підготовки в США, оскільки саме пенітенціарна система цієї країни є найстарішою в аспекті історичного формування, багатопрофільною й багатofункціональною, що відбивається на специфіці підготовки офіцерів у різних шатах країни. На думку багатьох дослідників для становлення й розвитку пенітенціарної системи в світі, саме США зробили значний внесок в ідеї, розвиток теорії та менеджменту даної системи. Взагалі проблеми підготовки офіцерів та персоналу пенітенціарної системи в порівняльному аспекті вітчизняного та закордонного досвіду розглядали вчені різних країн В. Дворцов, Е. Койл, С. Кушнір, Дж. МакГакі, С. Морафф, К. Муравйов М. Пузирьов, О. Тимофєєва та ін.

Структурно й організаційно пенітенціарна система США є складним комплексом різних виправних установ, медичних, виховних та соціально-виховних центрів, що вимагає особливої уваги до підготовки офіцерів для пенітенціарної системи в галузі права, адміністративного менеджменту, фізичної підготовки, формування їх професійних компетентностей тощо. Серед головних факторів, що впливають на стан та якість квазіпрофесійної діяльності офіцерів пенітенціарної системи США можна виділити наступні: територіально-адміністративна підкерваність пенітенціарних установ (обумовлено тим, що кожен штат країни має свої закони, що обумовлюють функціонування тюрем певного штату); диференціація в функціях у межах виправної установи; регіональні особливості, що впливають на функціонування видів виробництв, до роботи на яких залучають засуджених; етнічний і класовий склад засуджених та ін. Це означає, що склад професійних компетентностей офіцерів пенітенціарних установ визначається певним набором факторів впливу, особливостями майбутньої службово-професійної діяльності в певній установі виконання покарань, а також процесом соціалізації та гуманізації пенітенціарної системи в усьому світі, що пов'язаний із дотриманням вимог міжнародних стандартів щодо охорони та захисту особистості засуджених, їх прав і свобод людини, запобіганням тортурам, надання їм можливостей та створення умов для їх ресоціалізації.

На нашу думку, що співпадає з результатами досліджень різних вчених, саме знання основ пенітенціарної педагогіки та пенітенціарної психології, етнічних та культурно-історичних особливостей штатів країни, наявності у офіцерів та персоналу пенітенціарної системи мовних і комунікативних навичок допомагає їм організувати спілкування і створити вербальні комунікації під час здійснення службово-професійної діяльності, а також сформуванню і вдосконалити за рахунок майже неперервного навчання власні професійні компетентності.

Системи професійної підготовки офіцерів пенітенціарних систем в Україні та США суттєво відрізняються, але деякі структурні елементи освітнього процесу мають схожість.

Під час проведення порівняльного аналізу підготовки офіцерів та персоналу пенітенціарної системи США та офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України показав наступне:

– в США майбутній офіцер зобов'язаний здобути вищу освіту не нижче ступеня «бакалавр» в цивільному закладі вищої освіти (коледж, університет) – це вимога більшості штатів країни, що пов'язано з постійною увагою Міністерства юстиції США до якості й професіоналізму персоналу пенітенціарної системи. Окрім того, важливо зауважити, що для прийняття на службу в штат, цілий рік спеціаліст пенітенціарної системи повинен працювати стажером, а по закінченні цього терміну він має скласти іспит. На відміну в Україні – передбачено здобуття освіти майбутнім офіцером-пенітенціарієм за двома рівнями: першим (бакалаврським) рівнем та другим (магістерським) рівнем вищої освіти (суттєва відмінність у ступеневому здобутті освіти пенітенціарія);

– навчальні програми підготовки США на відміну від вітчизняних засновані на діяльнісному підході, мають практико-орієнтоване спрямування на формування професійних компетентностей для здійснення службово-професійної діяльності в конкретній пенітенціарній установі; їх зміст та тривалість підготовки залежать від рівнів кваліфікації майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв або формуються безпосередньо для діючих офіцерів-пенітенціаріїв, які проходять курси підвищення кваліфікації з метою набуття нових професійних компетентностей; навчальні програми системи підвищення кваліфікації офіцерів, у т.ч. інших категорій персоналу, пенітенціарної системи мають вузько орієнтований характер, спрямовані на

якісне оволодіння новими компетентностями та не мають прив'язки до певної посади; в США навчальні програми орієнтовані на формування розвиненої особистості офіцера, який здатен вирішувати управлінські (адміністративні, господарські, фінансові та ін. проблеми), педагогічні, психологічні, виховні, соціальні та інші завдання. На відміну в Україні навчальні програми перевантажені специфічними правовими навчальними дисциплінами і дуже мало виділено навчальних годин на соціальні та поведінкові науки;

– існує суттєва відмінність щодо формування мовної (лінгвістичної) компетентності; так в США офіцери вивчають на рівні А1 дві та більше мов для можливості встановлення вербальних комунікацій з тими ув'язненими, які не володіють англійською мовою, натомість в Україні увага приділяється тільки англійській мові;

– правова підготовка офіцерів-пенітенціаріїв США, як і в більшості закордонних країн, поєднана з сучасними виховними формами, такими як наставництво, кімнати честі тощо, а в Україні ці форми мають здебільше формальний вигляд (дошки пошани, професійні музеї);

– система стимулювання мотивації офіцерів та персоналу пенітенціарної системи в США щодо отримання нових компетентностей базується тільки на особисто-значимих факторах, що пов'язані з бажанням мати більшу заробітну плату або досягти кар'єрного зростання у службовій діяльності; в Україні підвищення кваліфікації офіцерів ДКВС України має характер зобов'язання, а проходження курсів не сприяють покращенню фінансового стану персоналу та майже не впливають на кар'єру.

Також треба зауважити, що на відміну від України, в США офіцери-пенітенціарії – це службовці з високою соціальною значимістю їх діяльності для суспільства, які гарно володіють правовими знаннями, поважають й дотримуються прав людини.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні системи підготовки офіцерів пенітенціарної системи інших країн світу та розробці й обґрунтуванні універсальної наближеної до закордонних практик моделі підготовки офіцерів-пенітенціаріїв в Україні.

БАЙДУЛІН ВАЛЕРІЙ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Особливістю сучасного етапу розвитку економіки України є зміна пріоритетів національного прогресу. Світова спільнота в умовах глобалізації суспільних та соціально-економічних процесів визначає відправним фактором суспільного прогресу розвиток людини та якісні внески в людський потенціал, по відношенню до яких культура виробництва, продуктивність праці та інші пріоритети вважаються вторинними.

Досягнення економічного розвитку шляхом широкомасштабного введення у господарський обіг таких продуктів інтелектуальної праці, як знання, технології, науково-технічні розробки задля їх комерціалізації та досягнення соціально-економічного ефекту, вважається сучасною моделлю інноваційного розвитку економіки Євросоюзу. В умовах розгортання глобальної економічної кризи, на фоні торговельної війни двох «важковаговиків» світової економіки США та Китаю, загальнодержавних проблем та проблем у фінансовому секторі, зростає боргове навантаження та знецінюються заощадження, що свідчить про загальний низький рівень фінансової грамотності населення нашої держави.

Прискорення процесу глобалізації, фінансова система, що істотно ускладнилася останнім часом, поява широкого спектру нових фінансових продуктів і послуг ставлять перед громадянами достатньо непрості завдання. Необхідним елементом в системі навичок і правил поведінки в сучасному світі стала фінансова культура. Фінансова грамотність дозволяє людині не залежати від обставин, від волі інших людей. Громадянин здатний сам вибирати найбільш привабливі шляхи в житті, створюючи матеріальну основу для розвитку всього суспільства.

Фінансова освіта безумовно необхідна усім верствам населення. Дітям вона дасть уявлення про цінність грошових коштів, закладе підвалини для подальшого розвитку навичок планування бюджету і заощаджень. Молоді фінансова освіта допоможе у вирішенні проблеми освіти або житлової проблеми. Дорослим фінансова грамотність необхідна для управління особистими фінансами, прийняття виважених рішень при інвестуванні заощаджень, використанні різних фінансових продуктів та послуг а також під час планування пенсійного забезпечення. Освічений споживач фінансових послуг краще захищений від шахрайських дій в царині фінансів. Фінансова грамотність населення сприяє притоку коштів громадян в економіку країни і зміцненню фінансової стабільності.

З підвищенням рівня фінансової грамотності населення розвивається і ринок фінансових послуг, скорочується час грошового обігу, в фінансову систему залучаються зростаючі заощадження населення, створюються умови для розвитку страхових ринків і накопичувальних систем пенсійного забезпечення, населення отримує знання принципів і інструментів фінансового ринку, знижуються кризові ризики.

Потрібно зазначити, що майже в усіх розвинених країнах проводилися соціологічні дослідження щодо рівня фінансової грамотності населення, які виявили, що він є досить низьким. Невміння планувати заощадження, інвестувати в майбутнє, приймати важливі фінансові рішення – ось проблеми, які окреслили дослідження. І це не дивлячись на те, що в розвинених державах громадяни часто є власниками акцій та активів, користуються різними кредитними продуктами. У Великобританії 33 % громадян під час вибору фінансового продукту не порівнювали його з іншими пропозиціями на ринку. Все це призводить до зниження ефективності економічної діяльності суб'єктів господарювання, конкуренції в фінансовому секторі. Не менш гостро стоїть питання з фінансовим плануванням домогосподарств – 70 % респондентів в Великобританії не здійснюють ніяких заощаджень на випадок неочікуваного зниження доходів.

Всі ці проблеми знаходять розуміння на державному рівні майже в усіх країнах. Програми, стратегії, ініціативи щодо підвищення фінансової грамотності населення діють в Австралії, Австрії, Бельгії, Канаді, Чехії, Естонії, Фінляндії, Німеччині, Угорщині, Ісландії, Індонезії, Італії, Японії, Республіці Корея, Малайзії, Польщі, Румунії, Словаччині, Іспанії, ПАР, Великобританії, США.

Пильна увага до проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення як глобальна тенденція простежується у всіх країнах тим чи іншим чином зацікавлених у фінансовій і економічній стабільності.

Проблема підвищення рівня фінансової грамотності нерозривно пов'язана з інтересами держави, оскільки саме держава впроваджує норми і правила функціонування фінансового ринку. Держава зацікавлена в тому, щоб населення більше зберігало, інвестувало і користувалося послугами банків та інших фінансових установ замість вилучення коштів із обігу шляхом нецільеспрямованого, нераціонального накопичення в калитці. Найпильніша увага має бути приділена тому, щоб знання з фінансових питань були викладені найпростішою, доступною більшості, мовою та ілюстровані спеціально спрощеними, адаптованими для неспеціаліста матеріалами.

Економічна і фінансова освіта є важливим напрямом діяльності центральних банків багатьох країн. Вона необхідна для кращого розуміння економічних процесів, що відбуваються, допомагає розвинути навички, пов'язані з оцінкою фінансових ризиків, вибором фінансових послуг і продуктів, формує сучасну модель споживчої поведінки. Обізнаність у фінансових і економічних питаннях допомагає приймати обгрунтовані особисті фінансові рішення. Велике значення має і підтримка впевненості населення в тому, що центральний банк країни забезпечить стабільність банківської системи, національної валюти. Така діяльність вкрай необхідна для формування позитивних очікувань населення з метою запобігання паніки на споживчому і валютному ринках країни. Важливим питанням є і фінансування освітніх програм. У переважній більшості країн програми підвищення фінансової грамотності існують за державні кошти, а також кошти громадських організацій та фондів.

Серед структур та організацій, які спонсорують такі програми потрібно зазначити центробанки Бельгії, Чехії, Польщі, Сербії, Угорщини, Індонезії; фінансові регулятори і подібні організації (Держскарбниця США, Естонії, Ірландії, Японії, Великобританії); організації та інституції з питань зайнятості населення (Австрія, Чехія, Франція); міністерства освіти та інші освітні організації (Словаччина, Німеччина, Нідерланди); різні фонди (ПАР) та ін. Також існують програми за активної участі приватного сектора (переважно комерційних банків), а саме в Бельгії, Фінляндії, Індонезії, Польщі, Словаччині та США. Однак, це скоріше, приватно-державне партнерство в сфері розвитку фінансової грамотності.

Практично усі програми підвищення фінансової грамотності в різних країнах світу спрямовані на молоде покоління, в першу чергу на студентів та учнівську молодь, адже саме вони – майбутнє економічно активне населення і саме від їх рівня фінансової грамотності залежить добробут країни.

Програми підвищення фінансової грамотності в різних країнах включають спеціально організовані тематичні заходи, такі як конференції, колоквиуми, виставки та ін. В Канаді і США проводяться «тижні фінансового планування», або «кредитні тижні», коли кожен тиждень, присвячений окремій темі управління особистими фінансами. В Ісландії введений єдиний «день фінансової грамотності» – 18 вересня.

Підвищення рівня знань з економічних та фінансових питань опосередковано впливає на фінансову стабільність країни. Розуміння їх підвищує довіру суспільства до фінансової системи, формує здатність реагувати на зміни в економічній ситуації. Освічені люди здатні адекватно реагувати на попередження про ризики та сигнали, що «надсилає» економіка, і приймати грамотні рішення. Такі люди більш вимогливі до постачальників послуг, стимулюючи тим самим конкуренцію на фінансовому ринку.

БАХМАТ НАТАЛІЯ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми цілісного освітнього простору, пов'язана з необхідністю системного переходу на основи інноваційної, компетентнісної системи освіти, яка орієнтує на підготовку конкуренто-

здатного фахівця активного, мобільного, здатного до саморозвитку. Така позиція є головним аргументом необхідності інтеграції освітньої системи України в Європейський освітній простір, успішність якої залежить від сформованості освітнього простору в державі і, відповідно, регіоні, закладі освіти будь-якого рівня та типу. Головні позиції дослідження продиктовані базовими засадами стратегії інноваційного розвитку освіти, зафіксованими в чисельних нормативно-правових документах (Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» (1993), Закони України «Про освіту» (05.09.2017 р.), «Про вищу освіту» (редакція від 01.01.2019 р.), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Національна стратегія розвитку освіти (2013); документи, які пов'язані з педагогічною освітою (Концепція організації підготовки магістрів (2010), Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Державна програма «Вчитель» (2002) та ін.

Швидка зміна технологічної епохи на епоху інформаційно-технологічну спонукає до усвідомлення невідворотних змін, які очікують освітню галузь. Усі технологічні революції в історії людства характеризувалися всеосяжним впливом, проникненням у всі сфери людської діяльності не лише як зовнішнє джерело, але і як матерія, що наповнює цю діяльність. Інтегральною частиною життєвого середовища є освітнє середовище. Поряд із поняттям середовища у вітчизняній педагогіці і психології функціонує поняття «простір». Поруч з проблемою дослідження «простору» виникає проблема віртуальної реальності, віртуальних світів (віртуального середовища, простору тощо), яка широко обговорюється у науковій літературі з багатьох точок зору, а саме з технічної, програмної, соціальної, психологічної, педагогічної [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що теорію середовищного підходу розробляли: Л. Новікова, В. Караковський, Н. Селіванова, Ю. Мануйлов, М. Басов. Психологічну характеристику освітньому середовищу давали: І. Баєва, Ю. Громико, Т. Іволшина, Є. Клімов, В. Рубцов, В. Слободчиков В. Панов, В. Ясвін, Ю. Песоцький.

Філософсько-педагогічні аспекти освітнього середовища розглядали М. Князева, Н. Крилова, Ю. Мануйлов, С. Сергєєв. Проблема моніторингу освітнього середовища досліджується в роботах Т. Воронцової, В. Письменного, Н. Пустовіта. Аналіз віртуального освітнього простору з точки зору педагогічної психології дослідженні у працях С. Белозерова, М. Смульсон, Ю. Зінченко та ін.

Аналіз поняття віртуального освітнього простору, слід почати з викладених концептуальних засад у наукових працях С. Белозерова [3]. Під віртуальним світом автор розуміє «постійно генеровану серверною частиною масового мережевого додатку для багатьох користувачів велику тривимірну територію (або пов'язану телепортами систему територій, які доповнюють одна одну), наповнену квазі-матеріальним віртуальним середовищем, в якому «живуть» багато користувачів, яке надає широкі можливості продуктивної праці та аватар-опосередкованої життєдіяльності» [3, с. 54]. Цікаво, що при цьому під життєдіяльністю тут розуміється діяльність, спрямована на задоволення базових психологічних потреб, або взагалі підтримувальний засіб від соціального та психологічного дискомфорту [4].

Під віртуальним освітнім простором розуміємо весь комплекс контенту розміщених в Інтернеті (тобто створених за допомогою програмного забезпечення або комп'ютерних мереж) різноманітних навчальних та інших матеріалів: курсів, як систематичних, які відповідають навчальним програмам ЗВО, так і «не програмних», випадкових, розрізнених, так званих «тренінгових», а також інформаційних матеріалів, навчального контенту на сайтах іншого (найрізноманітнішого) спрямування та в соціальних мережах. Інакше кажучи, йдеться про контент Інтернету, який може бути використаний з навчальною метою.

З аналізу наукових праць Сіменса [3] слідує, що сучасний стан і прогноз на майбутнє щодо трьох основних напрямків побудови віртуального освітнього простору: дистанційної освіти, онлайн навчання і змішаного (blended) навчання. При цьому освітні технології для віртуальної освіти постійно розвиваються, вони пройшли такий розвиток: контроль, інтеграція, власність і структура, які формують основу аналізу різних наборів технологічних знарядь і шляхів використання їх в освіті.

Однак в ситуації нестабільності, хаосу, складності і невизначеності сучасного світу взагалі і віртуальної реальності зокрема, яка яскраво ілюструє таку нестабільність, основний акцент має робитися на розвиток готовності до пошуку власних нетривіальних підходів до прийняття рішень, розв'язування задач, тобто саме на розвиток інтелекту здобувача вищої освіти.

Отже, з огляду на вище викладене серед основних психолого-педагогічних критерії проектування віртуального освітнього простору здобувачів вищої освіти визначаємо шість критеріїв з показниками: мотиваційний (вмотивованість здобувачів вищої освіти до використання у навчанні сучасних технологій, а саме Інтернет, розширення знань про Інтернет та можливості його застосування в подальшій професійній діяльності; здатність до самореалізації власних можливостей; потреба у формуванні власного пізнавального інтересу), інтеграційний (знання іноземної мови на професійному рівні; вміння підібрати програмні засоби для застосування Інтернет-технологій у подальшій професійній діяльності), діяльнісний (формування аналітичних здібностей поділитись власно набутими знаннями з іншими учасниками освітнього процесу; використання Інтернет-технологій в освітньому процесі на конференціях, семінарах тощо, публікації власних напрацювань у наукових та методичних виданнях, розробка власних проектів та їх реалізація за допомогою сучасних комп'ютерних програм та просування їх у

віртуальному просторі), ціннісний (упевненість у своїх професійних якостях; вимогливість до себе; вміння контролювати свій емоційний стан у майбутній професійній діяльності; естетична поведінка), творчий (здатність проявити творчі здібності у застосуванні Інтернет-технологій; прагнення до розвитку свого творчого потенціалу; уміння оволодіти формами та методами управління творчою професійною діяльністю) і результативно-рефлексивний (контроль, самоконтроль, самооцінка, самопізнання, самовиховання та самоствердження своєї професійної діяльності; вміння аналізувати ефективність методів, прийомів, засобів використання Інтернет-технологій в подальшій професійній діяльності).

Таким чином, змістове та структурне наповнення терміну «віртуальний освітній простір» має технологічний характер і являє собою весь комплекс контенту, який розміщений в Інтернеті (тобто створених за допомогою програмного забезпечення або комп'ютерних мереж) різноманітних навчальних та інших матеріалів. Враховуючи те, що віртуальний освітній простір утворюють такі віртуальні освітні системи як: дистанційна освіта, Інтернет-навчання, комбіноване навчання, та характерні ознаки цілісного освітнього простору нами було визначено шість основних критерії проектування віртуального освітнього простору здобувачів вищої освіти (мотиваційний, інтеграційний, діяльнісний, ціннісний, творчий і результативно-рефлексивний).

Література

1. Белозеров С. А. Виртуальные миры MMORPG. Ч. 1. Определение, описание, классификация / С. А. Белозеров // Психология: журнал Высшей школы экономики. – 2015. – Т. 12. – № 1. – С. 54–70.
2. Белозеров С. А. Виртуальные миры MMORPG. Ч. 2. Средство от социального и психологического неблагополучия / С. А. Белозеров // Психология: журнал Высшей школы экономики. – М. : НИУ ВШЭ, 2015. – Т. 12. – № 2. – С. 71–89.
3. Siemens George, Gašević Dragan, Dawson Shane. Preparing for the digital university: are view of the history and current state of distance, blended, an donline learning [Electronic resource] // Athabasca University. 2015. Mode of access : <http://opentextbc.ca/teachinginadigitalage>.
4. Suler J. The Psychology of Cyberspace [Electronic resource] // New Jersey : Science and Technology Center of Rider University. 2007. Mode of access: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psy cyber/psy cyber.html>.

БЕЛАН ВЛАДИСЛАВ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

Освіта змінюється – це безпосередньо пов'язано зі зміною соціально-економічних умов, що зумовлено також розвитком техніки. Нинішні школи вже готують учнів до життя з новому інформаційному суспільстві, як свідомих так і творчих користувачів технологій, громадян світового цифрового світу, відповідальних за свій розвиток. Практика впровадження інформаційної освіти в польські школи вказує на те, що погляд на її реалізацію тісно пов'язаний з розвитком інформаційних технологій. Однак не стільки з технічним розвитком, а з прогресом у масовому розумінні і використанні інформаційно-комунікаційних технологій (надалі – ІКТ). Області застосування стали ширшими і включали різні: соціальні групи та групи працівників.

Не зважаючи на певні успіхи у сфері польської освіти, які відбулися за останній час, існує певна інерція професійної підготовки вчителів професійно-технічних предметів, однією з основних проблем якої вважається невідповідність професійної освіти потребам та очікуванням ринку праці. Існує дилема – виховувати в конкретних кар'єрах і/або готуватися до професійної мобільності.

У свою чергу, майбутні вчителі несуть відповідальність за зміцнення зв'язків між освітою та роботою, створення нових навчальних програм, надання більших можливостей для високоякісного стажування та інших форм навчання на основі праці та використання європейських інструментів. У наступні роки викладачі та викладачі закладів П(ПТ)О повинні будуть підтримувати розвиток швидкого та гнучкого реагування на нові потреби, пов'язані як з інтеграцією тисяч біженців та мігрантів на ринку праці, так і з необхідністю формування базових цифрових навичок та підприємництва.

Однією з особливостей реформи польської освітньої системи, започаткованої наприкінці минулого століття, є запровадження стандартів як механізмів, що забезпечують досягнення якості вищої освіти.

Для з'ясування особливостей організації процесу професійної підготовки вчителів професійних технічних предметів з використанням технологій дистанційного навчання в університетах Республіки Польща розглянемо, за приклад, відповідні стандарти підготовки майбутніх вчителів у сфері інформа-

ційно-комунікаційних технологій у Республіці Польща, які окреслюють компетентності та навички викладачів, а також напрями їх професійного розвитку у сфері глобальних цифрових технологій та його використання у формуванні учнівських досягнень та становищ. Ці стандарти були розроблені ще у 2010 році Польським інформаційним товариством (PTI), очолюваним Мачеєм Сисло [1].

До нинішньої версії стандартів, було ще декілька версій. Зокрема, у першій – стандарти підготовки вчителів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, розроблені в 1998–2003 роках, визначили знання та навички, які повинен мати кожен вчитель, щоб успішно працювати в технологічному середовищі того часу. Ці стандарти також враховували зміни в педагогічному підході, що полягають у зміщенні тиску з ролі вчителя як постачальника інформації, знань і досвіду у вигляді матеріалів, що базуються головним чином на підручниках на посаді студентського радника з використанням цілого ряду сучасних комп'ютерних засобів. Сьогодні сучасні технології забезпечують нові виклики і багатші можливості формування індивідуальних навчальних середовищ. Нові стандарти допомагають вчителям адаптувати своє викладання, роботу та особистісний розвиток до умов і вимог глобального інформаційного суспільства. Зокрема, викладачі стикаються з проблемою надихання студентів цифрового покоління на творче та інноваційне навчання, сприяючи громадянському становленню та відповідальності у суспільстві цифрової ери. Вчителі, разом зі студентами, повинні розвивати свої компетенції в області новітніх цифрових технологій.

Варто відзначити український досвід вивчення польських стандартів в освіті. Зокрема, українська вчена С. Сисоєва вивчала досвід Республіки Польща як члена Європейського освітнього простору щодо опрацювання Польських Стандартів Професійних Кваліфікацій та окреслення ефективних напрямів їх впровадження. При розробці стандартів професійних кваліфікацій у Республіці Польща в контексті процесів євроінтеграції, як зазначає дослідниця, виходили з того, що Польські Стандарти Професійних Кваліфікацій повинні забезпечити: можливість порівняння професійних кваліфікацій, отриманих у Польщі та країнах Європейського Союзу; визнання польських свідоцтв та дипломів (сертифікатів) за кордоном; розповсюдження і впровадження в Польщі норм якості ISO 9000.

Сьогодні у Польщі вважають, що Польські Стандарти Професійних Кваліфікацій мають включати чотири основні системи [2]:

- 1) Система Програмних Стандартів (державних, галузевих, регіональних);
- 2) Система Контрольних Стандартів (методи, частоту і методичний зміст контрольних для перевірки учнів; методи, частоту і методичний зміст контролю вчителів, які навчають);
- 3) Система Номінальних Стандартів (якому зі стандартів професійної кваліфікації відповідає номінаційний документ; необхідні умови для отримання особою, яка навчається, прав на здобуття професійної освіти);
- 4) Система Стандартів Забезпечення (опис потреб щодо дидактичних засобів; закупівлю і розробку дидактичних засобів з окресленими властивостями; накопичування і зберігання резерву дидактичних засобів; розповсюдження дидактичних засобів).

У стандартах приготування вчителів у сфері ІКТ, а також професійно-технічних предметів, чільне місце належить компетентностям у сфері Інтернет-технологій:

- знання історії розвитку мережі Інтернет, моделей дистанційного навчання, різновидів дистанційно керованих курсів;
- знання психолого-педагогічних засад дистанційного навчання (теорії конструктивізму, когнітивної теорії, функціональної теорії тощо), методів дистанційного навчання (проблемний метод, метод проєктів, навчання у співпраці, кооперації та ін.);
- знання основних типів та загальних принципів функціонування телекомунікаційних систем;
- знання основних систем дистанційного навчання CLMS (Content Learning Management System), комерційних (IBM Lotus Space, e-Learning та ін.) і Open Source (наприклад, MOODLE, Claroline, Dokeos, Atutor та інших), CMS систем (Content Learning Management System): Joomla!, Mambo, Nuke PHP Apache та ін., здатність виконувати порівняльну характеристику систем і вибирати найбільш відповідну систему і модель дистанційного навчання, відповідно до умов даного навчального закладу;
- знання телекомунікаційного етикету;
- знання категорій користувачів платформи дистанційного навчання, їх ролі, функцій і завдань;
- використання різних телекомунікаційних засобів для обміну повідомленнями та навчальними матеріалами з іншими користувачами (з учнями/студентами, колегами, батьками тощо) в асинхронному режимі (електронна пошта, телеконференції, форуми, дискусійні групи, «Вікіпедія», блоги, веб-сайти, сервіс FTP та ін.) та синхронному (спілкування в режимі реального часу через чат, програми комунікаторів ICQ, Skype, NetMeeting, Oxygen, Yahoo Messenger та інші);
- вироблення у себе навичок електронної навігації мережею;
- робота з освітніми ресурсами мережі (мережеві бази даних, служби новин, наприклад NewsNet, тематичні портали, WWW тощо);
- використання утиліт (MS PowerPoint, Hot Potatoes, Macromedia Authorware, Matchware Mediator та інші) для опрацювання матеріалів для дистанційно спрямованих курсів;

– знання та вміння використовувати одну з систем дистанційного навчання, наприклад, MOODLE, для опрацювання та управління дистанційно керованими курсами;
– володіння знаннями та навичками в управлінні системою дистанційного навчання;
– робота з сучасними гіпертекстовими та гіпермедійними системами;
– пошук в Інтернеті освітніх ресурсів, необхідних і найбільш доцільних для досягнення сформульованих і встановлених навчальних цілей;
– активне використання ІКТ, Інтернету та дистанційних форм навчання для самоосвіти, розвитку та самовдосконалення [3].

Як підкреслено у стандартах, вони можуть бути орієнтиром у розробці програм педагогічної освіти в університетах та програмах освіти та вдосконалення вчителів професійно-технічної освіти. Вони також можуть стати основою для розробки сертифікатів, що підтверджують рівень підготовки вчителів у застосуванні технології в освіті. [4; 5]

Література

1. Sysło M. M. Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki. Katowice, 2004.
 2. "Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki", przyjęte przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej przy ministrze edukacji narodowej. Warszawa, 2003.
 3. Smyrnowa-Trybulska Eugenia, Willmann-Baldys Danuta. (2009). Przygotowanie przyszłych nauczycieli do kształcenia na odległość: raport z badań. W: W. Korzeniowska (red.), "Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim: studia, rozprawy, przyczynki" (s. 246–263). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
 4. Standardy przygotowania nauczycieli do prowadzenia wydzielonych zajęć informatycznych, PTI. Warszawa 2010.
- Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 215 с

БІДЮК НАТАЛІЯ

Хмельницький національний університет

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасні виклики лінгвістичної глобалізації, стратегічні орієнтири інформаційного простору, проблеми мовної екології та мовної політики, стрімкий розвиток комунікаційних технологій в усіх галузях суспільства посилюють увагу до якості забезпечення людської комунікації. Реалії сьогодення засвідчують, що в умовах стрімкого розвитку міжнародних відносин, зростання інтересу до порівняння моделей освіти й культури різних країн закономірною є потреба у фахівцях, які здатні успішно використовувати іноземну мову як в ситуаціях міжкультурного спілкування, так у професійній педагогічній діяльності. Вітчизняна практика показує, що рівень професійної підготовки учителів іноземної мови, особливо у регіональних ЗВО, не завжди відповідає світовим вимогам, що зумовлено низкою чинників, серед яких недосконалість змістового, методичного та інформаційного забезпечення. Одним із шляхів вдосконалення та розвитку професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови є використання засобів міжкультурної комунікації.

На підставі контент-аналізу ключових категорій («професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови», «іншомовна комунікативна компетентність», «міжкультурна комунікація», «діалог культур», «крос-культурна комунікація» та ін.) з'ясовано їх сутнісні характеристики та встановлено взаємозв'язок. У сучасному науковому дискурсі міжкультурна комунікація набула нових дослідницьких векторів, зокрема дослідження суспільної природи мови, культури і комунікації, закономірностей розвитку сучасної міжкультурної взаємодії, міжкультурного спілкування та парадигматичної асиметричності терміносистем, лінгвістичних трансформацій тощо.

Результати наукових пошуків та рефлексія практичного досвіду у ЗВО показали, що із зростанням вимог до викладання іноземної мови як фахової дисципліни у ЗВО, важливе значення для професійної діяльності майбутніх учителів іноземної мови має міжкультурна комунікація. Міжкультурна комунікація (Ф. Бацевич, О. Леонтович, С. Тер-Минасова) – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило послуговуються різними ідентичними мовами, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні. Вважаємо, що зміст підготовки майбутніх учителів іноземної мови потребує оновленого структурування на засадах міждисциплінарності знань, діалогу культур, крос-культурного підходу та принципу міжкультурної взаємодії. Зокрема, зміст фахових дисциплін

(«Практичний курс іноземної мови», «Лінгвокраїнознавство», «Історія іноземної мови», «Історія зарубіжної літератури» та ін.) необхідно оновити на засадах інтеграції мови і культури. Доцільним вважаємо розроблення та впровадження низки вибіркового дисциплін сучасного спрямування: «Лінгвокультурологія», «Мова і крос-культурна комунікація», «Соціолінгвістика», «Професійна комунікація», «Мультилінгвістика», «Культура, інтеркультурність та ідентичність», «Світові мови і культури», «Мульти-модальна комунікація», «Міжкультурна взаємодія» та ін., що сприятиме збагаченню міжкультурних знань, відкритості до нового знання, формуванню неупереджених міжкультурних ставлень до сприйняття іншої культури, розвитку умінь вибрати вірну тональність та засоби спілкування, вдосконаленню комунікативних стратегій і тактик, форм самопрезентації.

Водночас розуміємо, що інколи низька мотивація, психологічна неготовність, відсутність інтелектуальної ініціативи та пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови може ускладнити процес навчання міжкультурної комунікації, навіть за умов наявності високого рівня навчально-методичного та організаційно-технологічного забезпечення. Переконані, що навчання міжкультурної комунікації майбутніх учителів іноземної мови доцільно здійснювати на основі комунікативно-діяльнісного підходу, що забезпечує використання інтерактивних, комунікативно-орієнтованих методів та прийомів навчання. Важливе значення в навчально-пізнавальній діяльності має планування, розроблення і проведення групових або індивідуальних дослідницьких проєктів, підготовка індивідуальних завдань, презентацій. Удосконалення методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови передбачає оволодіння методиками організації міжкультурного обміну, проведення міжкультурних проєктів різного рівня і спрямування. Серед методів навчання набувають поширення концептуальні мапи, кейс-навчання, віртуальна екскурсія, «конференц-планування», метод експертів, що сприяють заохоченню до вияву самостійності в навчанні, оволодінню крос-культурними знаннями, формуванню критичного, логічного типів мислення, розвиткові мовленнєвих і перекладацьких умінь, саморефлексії. Організація навчання через моделювання комунікативних ситуацій на основі змісту іншомовної культури стимулює інтерес та потребу студентів у нових знаннях. Безумовно важливе значення для набуття соціокультурного досвіду має запрошення відомих учених та експертів для проведення лекцій, майстер-класів, тренінгів тощо.

ГОНЧАР ЛАРИСА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників в Німеччині регламентується федеральним Законом «Про професійне навчання». Ця законодавча основа спрямована передусім на те, щоб рівень підготовки відповідав потребам національної та регіональних економік. Крім того, законодавчо регулюється й унормовується забезпечення під час навчання набуття таких компетентностей, як професійна мобільність, що у перспективі дає можливість випускнику оперативного адаптуватись та гнучко пристосуватись до змінних виробничих умов. Німецька система професійної підготовки, яка передбачає поєднання навчання у закладі професійної освіти та практичну підготовку на робочому місці, теоретичне й практичне навчання, є широкою відомою і визнаною як одна з найбільш ефективних моделей професійної підготовки.

Поняття «дуальна система» виникло тільки в другій половині 1960-х років у зв'язку з імплементацією прийнятого у 1969 р. Закону «Про професійне навчання». З того часу німецька модель професійної підготовки вважається взірцевою та імplementована в багатьох країнах світу. Прообраз дуальної системи професійної підготовки був запроваджений Георгом Кершенштайнером, німецьким педагогом, який з 1895 по 1919 рр. очолював Мюнхенську шкільну раду і займався народною реформою шкільної освіти. На початку ХХ ст. в Мюнхені Кершенштайнер ввів новий, орієнтований на практику, тип школи, у якій основну увагу було приділено професійній орієнтації. У 1900–1901 навчальному році в Мюнхені були засновані перші професійні школи. Вони стали прикладом нового, розділеного за професійною ознакою, типу школи, який повинен був доповнити виробничу професійну підготовку.

Після прийняття у 1969 р. федерального закону «Про професійну освіту» подальші законодавчі ініціативи були: прийняття Закону «Про сприяння професійному навчанню» (1981 р.), що гарантує продовження імплементації 1969 р. «Закон про професійну підготовку»; низка пілотних проєктів під загальною назвою «Апробація нових технологій у професійній підготовці» (1983 р.) з метою їх повної інтеграції в початкову та безперервну професійну підготовку.

Німецька модель дуальної освіти має характерні особливості:

1. Комплексність підготовки, що передбачає не тільки посилену практичну підготовку в умовах виробництва, а й потужну теоретичну підготовку (включаючи загальнотеоретичні та спеціальні теоретичні дисципліни), а також громадянське та суспільне виховання.

2. Сприяння працевлаштуванню. Німецька модель передбачає співпрацю з роботодавцями, що посилює прив'язку навчальних результатів, які отримує учень, та його здатність до працевлаштування.

3. Виконання соціальних функцій. Німецька модель передбачає існування трьох типів професійних шкіл – Hauptschule, Realschule та Gymnasium, набір до яких здійснюється із представників різних соціальних верств населення. Завдяки своїй здатності залучати значну більшість молодих для людей, незалежно від їх соціального чи освітнього походження, дуальна система відіграє безперечну роль в об'єднанні німецького суспільства.

4. Гарне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, інвестиції у яке здійснюються переважно компаніями. Це визначає рівень підготовки майбутніх кваліфікованих працівників та їхню здатність виконувати робочі операції із застосування найбільш нових виробничих технологій і обладнання.

Можна також констатувати, що система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в Німеччині характеризується протилежними тенденціями: з одного боку, посиленням фрагментарності, втратою прозорості, і посиленням спрямування на індивідуальне оцінювання та незалежне визнання результатів навчання; а з іншого – стійкістю та привабливістю даної моделі для отримання первинної кваліфікації та її підвищення, яка продовжує бути привабливою для великої кількості молодих людей. Німецька дуальна система підтвердила свій успіх протягом тривалого періоду, і вона все ще демонструє свою здатність швидко та ефективно реагувати на велику кількість змін, що впливають на економіку та суспільство.

Література

1. The German Vocational Training System: An Overview. [Electronic resource]. – Mode of Access: <https://www.germany.info/us-en/welcome/wirtschaft/03-Wirtschaft/-/1048296>.
2. Martina Krause, Christian Woll. Vocational education and training in Germany. Short description /Martina Krause, Christian Woll – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2017. – 87 p.
3. Wilfried Hesser. Implementation of a dual system of higher education with inforeign universities and enterprises, Univ.-Prof. Dr.-Ing. em. Wilfried Hesser Helmut Schmidt University, Hamburg, April 2018.
4. Jean Paul Géhin, Philippe Méhaut. The German Dual System: A Model for Europe? [Electronic resource]. – Mode of Access: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/00400919710190090/full/html>.

КУДЯРСЬКА ТЕТЯНА

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ)

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЯК ОРІЄНТИР У МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В Україні розпочався період реформування спеціальної освіти. Впровадження інклюзивної освіти в заклади дошкільної та загальної середньої освіти потребує врахування безлічі моментів, починаючи від створення та введення законодавчо-нормативних документів та закінчуючи врахуванням кількості дітей в інклюзивному класі. На цьому шляху доречно скористатися досвідом впровадження інклюзивної освіти зарубіжних колег, зокрема досвідом країн Західної Європи. Теоретичні та практичні напрацювання зарубіжних та вітчизняних фахівців в галузі спеціальної освіти виступають інструментом подолання труднощів, які пов'язані із неготовністю закладів освіти до інклюзивного навчання, недостатньою кількістю розроблених педагогічних технологій інклюзивного навчання, невідповідністю вчителів та вихователів дошкільних груп до роботи в умовах інклюзії [1, с. 111].

Досягнення провідних західноєвропейських країн в області спеціальної освіти стали орієнтиром у модернізації української спеціальної освіти, так як впровадження зарубіжними колегами різноманітних форм освітньої діяльності дітей з особливими освітніми потребами (ООП) практикується вже з другої половини ХХ ст. Питанням інтегрування у суспільство дітей із особливостями психофізичного розвитку, починаючи з дошкільного віку, активно займалися не лише освітяни, а й громадські інституції країн Західної Європи. Всі учасники освітньо-корекційного процесу скеровували свої зусилля для того, щоб діти із особливими освітніми потребами разом із здоровими ровесниками проходили шлях адаптації в соціумі, підготовки до незалежного самостійного життя, здобуття посильної фахової підготовки, що допоможе їм в подальшому працювати й бути повноцінними членами суспільства.

Рівноправне та гуманне ставлення до всіх без винятку учасників процесу навчання, в якому відсутні будь-які форми дискримінації, є основою фундаменту європейської спеціальної освіти. Люди з особливостями психофізичного розвитку мають гарантовані державою права на освіту, працевлаштування та громадську діяльність. Не одне покоління прогресивних вчених країн світу, зокрема Європейського Союзу, працювали над забезпеченням сприятливих умов для задоволення потреб зазначеної

категорії осіб, хоч можливим досягнення успіху в розв'язанні проблем людей з інвалідністю стало після об'єднання зусиль громадськості, державних інституцій та релігійних організацій [1, с. 112].

Європейське агентство з питань освіти опублікувало у січні 2003 р. доповідь на тему «Спеціальна освіта в Європі» після узагальнення досягнень в означеній сфері діяльності країн Західної Європи, в якій висвітлили найбільш актуальні напрями спеціальної допомоги дітям із порушеннями у розвитку, а саме фінансування спеціальної освіти; професійність педагогів у системі навчання дітей із ООП; раннє втручання у процес розвитку дітей із особливостями психофізичного розвитку; тенденції навчання дітей з особливими потребами; інформаційні технології в системі навчання. Дотримання таких напрямів спеціальної допомоги особливим дітям уможливило отримання ними якісно нового рівня життя [3].

Одним із ключових елементів західноєвропейської моделі організації спеціальної допомоги дітям із ООП залишається інклюзивна освіта, яка стала зразком для реформування освітніх систем для країн, які позбулися тоталітарних режимів, у ч.т. України. Ухвалення спеціальних освітніх законів у країнах Західної Європи стали передумовою впровадження спільного навчання дітей з ООП та їх однолітків. Шляхи модернізації системи освіти в різних західноєвропейських країнах мають деякі відмінності. Але спільним є залучення дітей із особливостями психофізичного розвитку до всіх сфер суспільного життя. Практика впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання в європейських країнах, а особливо питання психолого-педагогічного супроводу дітей із ООП, становлять науковий інтерес для вітчизняних вчених та мають важливе практичне значення для розвитку інклюзивної освіти в Україні [2, с. 69].

Література

1. Кайдалова Г. П. Досвід зарубіжних країн у запровадженні інклюзивного навчання в Україні / Г. П. Кайдалова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 6(50). – С. 108–116.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. – Київ : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
3. Спеціальна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Inozemtseva.pdf>.

МАЛИШЕВА МАХИРА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА І ТУРИЗМУ У ПРОФЕСІЙНИХ ШКОЛАХ ТУРЕЧЧИНИ

Динамічний розвиток технологічних процесів і поява нових методів виробництва зумовлюють зміни у професійній діяльності фахівців готельного господарства і туризму, що й спричинює важливість підвищення якості професійної освіти, зокрема професійно-практичної підготовки. Система професійно-технічної освіти повинна забезпечувати випускникам такі знання, навички та компетенції, які необхідні для успішного функціонування у професії та відповідають цілям світового ринку готельно-туристичних послуг.

У професійних школах Туреччини майбутні кваліфіковані робітники готельного господарства і туризму у період чотирирічного навчання опановують навчальні програми теоретичної та практичної підготовки. У цьому процесі здобувачі освіти в певні дні тижня проходять стажування на туристичних підприємствах з метою професійного практичного навчання. Із відкриттям туристичного сезону у Туреччині (друга половина квітня–вересень) учні проходять практику на підприємствах готельно-туристичної галузі. На думку турецьких дослідників, практика – це досвід використання і випробування у реальному житті отриманих учнем академічних знань, осмислення та застосування отриманої інформації у професійному житті [1, с. 154–169]. Практика під час навчання є основою освіти, оскільки надає можливості ознайомлення з реальним професійним досвідом і прийняття рішень щодо особистої придатності учня до роботи в обраній галузі. Практика передбачає продуктивний зв'язок між теоретичною підготовкою та виробничими процесами, сприяє розвитку професійної культури, позитивно впливає на формування моделей професійної поведінки майбутніх фахівців та забезпечує можливість їх працевлаштування. Під час практики/стажування в учнів формується рішення про продовження кар'єри у відповідному секторі економіки. У цей період учні сприймають практику/стажування як частину навчання та бачать практичне застосування теоретичних знань, отримують професійні знання та навички, професійну освіту на робочому місці, набувають досвіду у галузі й окреслюють перспективні плани щодо майбутньої професійної зайнятості.

Проходженню учнями практики на підприємствах передуює опанування загальними теоретичними знаннями та компетенціями, необхідними для всіх галузей економіки. Однак, варто зазначити, що

технологічні та виробничі нововведення спричинюють оновлення професійних знань, навичок та умінь, тому у процесі практичного навчання відбувається поглиблення навчальної інформації відповідно до вимог готельно-туристичної галузі. Практичне засвоєння знань, які учні отримують у теоретичному вигляді упродовж навчального періоду, може здійснюватися двома способами. Перший – це реалізація практичних програм у професійних закладах освіти, другий – стажування на підприємствах галузі туризму [2, с. 144]. Основна мета співпраці закладів професійної освіти та підприємств полягає в отриманні учнями якісної професійної підготовки та досягнення ними повної готовності до професійної діяльності. Виконання програм співпраці між освітніми закладами та готельно-туристичними підприємствами ґрунтується на принципах відповідальності, доцільного використання наявних ресурсів на відповідному рівні, допомоги молоді і суспільству та розширення можливостей для професійної освіти.

Окреслюючи умови співпраці між закладами професійної освіти і туристичними підприємствами, основними їх завданнями у частині ефективного здійснення практики/стажування є: забезпечити змістовне та функціональне навчання, заповнити розрив між теорією та практикою через поєднання теоретичної підготовки з реальними умовами праці; формувати загальні та спеціальні навички роботи, а також необхідні особистісні якості майбутнього фахівця; зміцнити формальне професійне навчання шляхом створення можливостей для професійної освіти у приватному та діловому секторах; створити сприятливі умови для навчання учнів, які не можуть продовжувати свою освіту із певних причин; полегшити перехід від навчання до робочого життя із метою використання наявних можливостей та ресурсів готельно-туристичної галузі тощо.

На сьогоднішній день у Туреччині, як і в Україні існують розбіжності між очікуваннями власників готельно-туристичних підприємств від практикантів/стажерів і наявними правилами організації практики учнів закладів професійної освіти. З точки зору представників освітньої галузі практика є частиною і продовженням навчання відповідно до нормативно-правових документів, що регламентують професійну підготовку. Турецькі дослідники (Aksuve Köksal, Dayıoğlu та ін.) з'ясували, що рівень теоретичних та практичних знань, отриманих учнями у професійній школі, не повною мірою відповідає потребам підприємств, які є базовими для проходження практики/стажування. Причиною цього є відсутність навчальних готелів, обладнаних майстерень і сучасних інструментів. Досліджуючи очікування учнів від проходження практики, виявлено їхню незадоволеність ненормованим робочим графіком, понаднормовою роботою, перенавантаженням на підприємстві, ігноруванням законних прав учнів-практикантів тощо. Подібні ситуації негативно впливають на розвиток професійної мотивації учнів, що вимагає перегляду й удосконалення умов проходження практики/стажування здобувачів освіти на готельно-туристичних підприємствах.

Першочергово, варто забезпечити адаптацію учнів до умов підприємства та провести навчальну орієнтацію відповідно до обраної спеціалізації; дотримуватись соціальних прав учнів під час практики/стажування, включаючи харчування та проживання; застосовувати механізми заохочення учнів до виконання професійних завдань, підтримувати їхні ініціативи, розвивати відповідальність тощо; запровадити систему моніторингу якості практики/стажування учнів за участю представників закладів професійної освіти та підприємств готельно-ресторанної галузі.

Література

1. Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanılan dersler üzerine ampirik bir araştırma: Mersin üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği, *Anatolia: Turizm araştırmaları dergisi*, Cilt:16, Sayı 2., s. 154–169.
2. Pelit, E. Ve Güçer, E. (2006). Turizm eğitimi alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1. s. 139–168.

SIKORA JAN

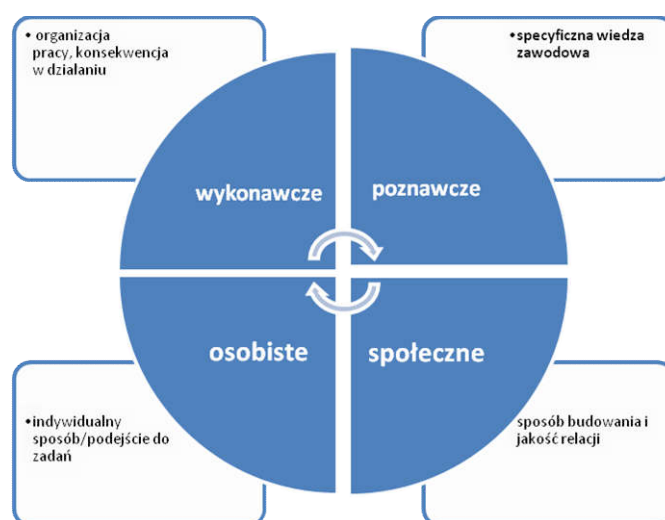
Instytut Pedagogiki w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE PRZESŁANKI ROZWOJU ZAWODOWEGO TRENERÓW PRACY

W obszarze zjawisk społecznych na każdym etapie rozwoju społeczno-gospodarczego można wyróżnić problemy ważne z punktu widzenia organizacji życia i sposobu funkcjonowania człowieka. W rozwiniętych społeczeństwach kluczową kwestią jest współcześnie spójność społeczna wyrażająca się w różnorodnych działaniach na rzecz możliwie wysokiej jakości życia ludzi oraz zmniejszania różnic dotyczących standardów życia i ograniczania nierówności społecznych oraz aktywności na rzecz włączenia społecznej jednostek i grup społecznych zagrożonych ekskluzją społeczną. Na tym tle ważnym zadaniem w ramach polityki spójności społecznej jest przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu jednostek i grup społecznych, do których można zaliczyć osoby o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

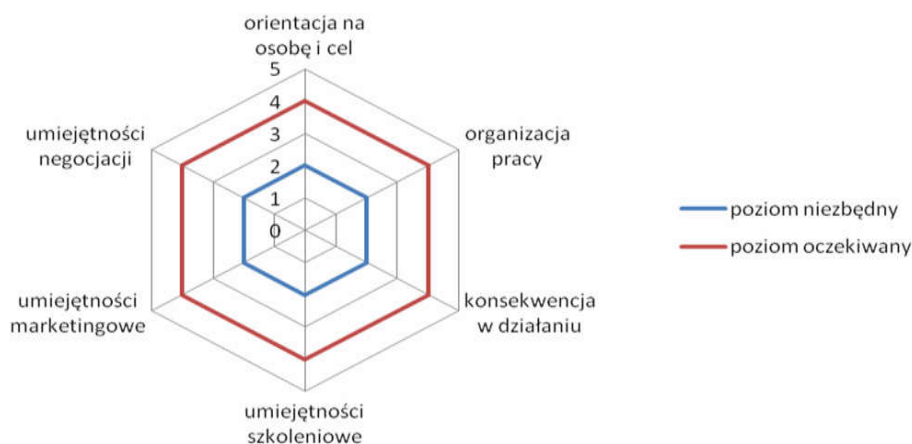
Skutecznym sposobem wsparcia osób zagrożonych marginalizacją na rynku pracy jest zatrudnienie wspomagane. Ta forma zatrudnienia adresowana jest do osób niepełnosprawnych i innych grup ludzi pozostających w niekorzystnej sytuacji w celu uzyskania zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Kluczowym elementem zatrudnienia wspomagane jest funkcja trenera pracy, którego zadaniem jest przygotowanie beneficjenta tej formy zatrudnienia do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, wspieranie go na etapie adaptacji zawodowej oraz współpraca z pracodawcą na rzecz utrzymania zatrudnienia pracownika³. Określone w ten sposób zadania trenera pracy wyznaczają obszar pracy trenera obejmujący osoby dorosłe ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wobec różnorodności wskazanych wyżej obszarów działania, trener pracy powinien uzyskać kompetencje charakterystyczne dla nauczyciela – instruktora praktycznej nauki zawodu, doradcy zawodowego, trenera osobistego, a w przypadku niepełnosprawnych intelektualnie beneficjentów zatrudnienia wspomagane – oligofrenopedagoga.

Na tym tle zasadniczą kwestię stanowi organizacja systemu przygotowania trenerów pracy do wykonywania postawionych im zadań. Zgodnie z opracowanymi w ramach działalności Europejskiej Unii Zatrudnienia Wspomagane oznacza to potrzebę ukształtowania kompetencji trenera, które sytuuje się w czterech podstawowych kategoriach kompetencji: osobistych, społecznych, poznawczych i wykonawczych. Wszystkie te kompetencje wymagają przyswojenia sobie przez trenera pracy określonej wiedzy i nabycia stosownych umiejętności określonych w programach szkoleń trenerów pracy. Grafika ilustrująca te kompetencje zaprezentowana jest na rys. 1.



Rysunek 1. Kompetencje trenera pracy

Zaprezentowane wyżej zestawienie oczekiwanych kompetencji trenera pracy można zilustrować w postaci profili kompetencyjnych, których przykładem jest profil kompetencji wykonawczych trenera zilustrowany graficznie na rys. 2.



Rysunek 2. Profil kompetencji wykonawczych trenera pracy

Opracowanie własne, na podstawie M. Gorący: Wytyczne dotyczące świadczenia usług przez trenera pracy. PFON. Warszawa 2015.

³ European Union ..., s. 9.

Jak wynika z grafiki przedstawionej na rys. 2, kompetencje wykonawcze stanowią rozległy zbiór wymagający ciągłego i równomiernego ich doskonalenia. Należy przy tym zwrócić uwagę na wyróżnione na rys. 2 poziomy kompetencji, które określone są przy wykorzystaniu skal opisowych, wyróżniających zbiór charakterystycznych dla danej kompetencji zachowań trenera. Każda z tych kompetencji ma swoją specyfikę i stanowi wyzwanie dla trenera wymagające zaangażowania w ich uzyskanie oraz umiejętności zarządzania czasem i tworzenia hierarchii ważności zadań do wykonania. Oznacza to zatem zakreślenie kierunków rozwoju zawodowego trenera pracy w tym obszarze.

Wspomniane wyżej skale opisowe stanowią podstawę do oceny poziomu kompetencji. Charakterystyka tego typu skali zawarta jest w tabeli 1.

Tabela 1

Skala do oceny poziomu kompetencji trenera pracy

Poziom	Charakterystyka poziomu kompetencji
1	Nie można zaobserwować zachowań wskazujących na posiadanie pożądaných kompetencji
2	Przyswojenie kompetencji w stopniu podstawowym. Jest ona wykorzystywana w sposób nieregularny. Wymagane jest aktywne wsparcie i nadzór ze strony bardziej doświadczonych osób. Kompetencja powinna być stale podwyższana wraz z doświadczeniem w realizacji zadań
3	Kompetencje przyswojone w stopniu dobrym – pozwalającym na samodzielne, praktyczne ich wykorzystanie w trakcie realizacji zadań zawodowych
4	Kompetencje przyswojone w stopniu bardzo dobrym, pozwalającym na bardzo dobrą realizację zadań z danego zakresu oraz przekazywanie innym własnych doświadczeń
5	Kompetencja przyswojona w stopniu doskonałym. Zdolność do twórczego wykorzystania wiedzy, umiejętności i postaw, właściwych dla danego zakresu działań

Źródło: M. Gorący: Wytyczne dotyczące świadczenia usług przez trenera pracy. PFON. Warszawa 2015.

Na tym tle celem rozważań podjętych w niniejszym artykule jest zwrócenie uwagi na charakterystyczne dla zawodu trenera pracy uwarunkowania jego profesjonalnego rozwoju.

Rozwój zawodowy jest kategorią pojęciową powszechnie stosowaną w warunkach charakterystycznych dla społeczeństwa zorganizowanego na zasadzie społecznego podziału pracy w rozwiniętej gospodarce rynkowej. W literaturze przedmiotu traktowany jest zwykle jako element złożonego procesu rozwoju człowieka ukierunkowany na wzrost i zmiany zdolności jednostki do określonych rodzajów zachowań zawodowych, wymagających uczenia się przez cały okres kariery zawodowej.

Teoretyczne ramy doskonalenia zawodowego wyznacza luka kompetencji zaprezentowana na profilach kompetencyjnych, określona jako różnica między poziomem niezbędnym (uzyskanym np. w procesie formalnego kształcenia), a poziomem oczekiwanym (uzyskanym np. w procesie doskonalenia zawodowego), który otwiera drogę do mistrzostwa w zawodzie.

W przypadku trenera pracy zaprezentowana na rys. 2 sekwencja kompetencji wykonawczych obejmuje: orientację na postawione cele i konsekwencję w działaniu, organizację pracy, umiejętności marketingowe i prowadzenie negocjacji oraz umiejętności prowadzenia szkoleń. Skupienie tych czynników wskazuje na menedżerską i edukacyjną orientację zaangażowania trenera pracy w realizację powierzonych mu zadań. Jednocześnie wskazana na profilu luka kompetencyjna określa możliwe kierunki doskonalenia zawodowego trenera. Należy przy tym zwrócić uwagę na potrzebę uwzględnienia w procesie rozwoju zawodowego trenera pracy doskonalenia wymienionych wcześniej kompetencji poznawczych, osobistych i społecznych.

W tym kontekście kluczową kwestią jest zapewnienie właściwego systemu przygotowania trenerów pracy do wykonywania powierzonych im zadań zawodowych. Oznacza to konieczność wypełnienia programów szkolenia konkretną treścią. Dobrym sposobem określenia tych treści jest zastosowanie analizy funkcjonalnej, której celem jest ukierunkowanie i usystematyzowanie działań szkoleniowych. Zaletą tej metody jest pewien stopień sformalizowania, pozwalający na dokonanie możliwie obiektywnych, pragmatycznie zorientowanych rozstrzygnięć. Metoda analizy funkcjonalnej polega na określeniu układu kluczowych celów, a następnie przypisaniu określonych działań potrzebnych do ich osiągnięcia. Procedura sporządzenia odpowiedniej mapy funkcjonalnej polega na wyodrębnieniu kluczowych obszarów aktywności i przypisaniu im właściwych funkcji. W rezultacie otrzymujemy opis niezbędnych działań, które należy podjąć dla osiągnięcia postawionego celu kluczowego. Podstawowym elementem tej procedury jest sposób identyfikacji celu kluczowego i wyodrębnienie odpowiadających temu celowi funkcji kluczowych.

W przypadku trenerów pracy za przykład celu kluczowego można uznać taki sposób organizacji środowiska pracy, który zapewni stabilne zatrudnienie beneficjentom zatrudnienia wspomaganego na otwartym rynku pracy. Tak określone celowi kluczowemu można przyporządkować następujące funkcje kluczowe:

- A. Tworzenie strategii dotyczących działań przystosowawczych w zakresie organizacji środowiska pracy dla potrzeb beneficjentów zatrudnienia wspomaganego;
- B. Zapewnienie prawidłowej adaptacji beneficjenta w środowisku pracy;
- C. Zapewnienie właściwej komunikacji pracownikom w środowisku pracy;
- D. Współpraca z pracodawcą zmierzająca do zapewnienia trwałego zatrudnienia beneficjentów zatrudnienia wspomaganego.

Wypełnienie funkcji kluczowych wymaga uzyskania odpowiednich kompetencji, a zatem przyswojenia stosownej wiedzy i umiejętności dotyczących sposobu organizacji środowiska pracy.

Efektywna realizacja określonych w taki sposób kierunków i celów rozwoju zawodowego wymaga świadomego zaangażowania trenera pracy w takie przedsięwzięcie. W praktyce oznacza to przyjęcie następującego schematu działania: ustanowienie celu głównego i celów szczegółowych, zrozumienie siebie, planowanie, działanie, refleksja⁴.

Każdy z wymienionych wyżej etapów związany jest z zastosowaniem odpowiedniego oprzyrządowania, zapewniającego krytyczną analizę możliwości wykorzystania posiadanego potencjału do osiągnięcia postawionych celów. Interesującym sposobem rozwiązywania pojawiających się problemów jest przyjęcie strategii obejmującej analizę dotychczasowych doświadczeń stanowiącą podstawę dla sformułowania diagnozy dotyczącej pojawiających się problemów, stworzenia wizji pożądanego rozstrzygnięcia i propozycji działań niezbędnych do ich urzeczywistnienia.

Niezależnie od prowadzonej analizy teoretycznej dotyczącej przedmiotowej problematyki, praktyczne rozstrzygnięcia realizowane są w materialnej rzeczywistości, na którą składają się ludzie z ich właściwościami i fizyczne otoczenie. W obszarze aktywności trenera pracy wymaga to podejmowania konkretnych decyzji dotyczących rozwiązywania pojawiających się problemów w zakresie świadczonych usług. Dobrym sposobem wsparcia trenerów w tym procesie jest opracowanie instrumentarium, którego przykładem w obszarze przystosowania środowiska pracy do potrzeb beneficjentów zatrudnienia wspomaganego mogą być stosowne wytyczne i listy kontrolne opracowane na bazie dotychczasowych doświadczeń z pracy trenerów. Przykładem takiego narzędzia, umożliwiającego dokonanie weryfikacji działań podejmowanych na rzecz spełnienia określonych wymagań dotyczących organizacji pracy dla osób niepełnosprawnych intelektualnie jest *Lista kontrolna dotycząca relacji pracownika niepełnosprawnego intelektualnie w środowisku społecznym zakładu pracy*. Przedmiotowa lista zaprezentowana jest w tabeli 2.

Tabela 2

Lista kontrolna odnosząca się do relacji pracownika niepełnosprawnego intelektualnie w środowisku społecznym zakładu pracy

Lp.	Treść pytania kontrolnego – relacja: pracownik niepełnosprawny intelektualnie – społeczne środowisko pracy	Wariant odpowiedzi		
		Tak	Nie	Nie dotyczy
1	Czy przełożony pracownika z niepełnosprawnością intelektualną został przygotowany (przeszkolony) do współpracy z osobą o tego rodzaju ograniczeniach?			
2	Czy przełożony pracownika z upośledzeniem umysłowym potrafi się z nim skutecznie komunikować w sprawach zawodowych?			
3	Czy najbliżsi współpracownicy zostali poinformowani o sposobach a także barierach komunikowania się z osobą niepełnosprawną intelektualnie?			
4	Czy pracownik z niepełnosprawnością intelektualną spotyka się z życzliwością pełnosprawnych współpracowników?			
5	Czy współpracownicy osoby niepełnosprawnej intelektualnie są w stanie udzielić jej pomocy w sytuacji zagrożenia?			
6	Czy uwagi i sugestie zgłoszone przez pracownika intelektualnie niepełnosprawnego, a dotyczące organizacji pracy, są przez pracodawcę uwzględniane?			
7	Czy pracownik z niepełnosprawnością intelektualną posiada stosowny do jego stopnia upośledzenia telefon (np. z dużymi przyciskami, w tym z wyróżnionym przyciskiem do osoby wspierającej)?			
8	Czy pracownik niepełnosprawny intelektualnie ma na swoim stanowisku pracy zainstalowany system dźwiękowy przy pomocy którego otrzymuje sygnalizację dotyczącą początku i końca pracy?			

Zaprezentowane wyżej rozważania można usytuować w ramach koncepcji znanej jako cykl Deminga. Istota tej koncepcji wyraża się w procesie ciągłego doskonalenia określonego procesu w cyklicznie następujących po sobie etapach: planowanie → wykonanie → sprawdzenie → poprawienie. Zastosowanie tego sposobu myślenia i działania zapewnia rodzaj sprzężenia zwrotnego między teoretycznymi założeniami i praktyką działania umożliwiające ciągłe doskonalenie organizowanych procesów pracy, a tym samym stymulowanie rozwoju zawodowego trenerów pracy.

Bibliografia

1. European Union of Supported Employment. Toolkit. 2010.
2. Europejska Unia Zatrudnienia Wspomaganego. Broszura informacyjna i standardy jakości. PFRON. Warszawa 2013.
3. Gorący M.: Wytyczne dotyczące świadczenia usług przez trenera pracy. Zestaw I. PFRON. Warszawa 2015.

⁴ J.J. Matthews, D. Megginson, M. Surtees: Rozwój zasobów ludzkich. HELION. Gliwice 2008, s. 160.

4. Matthews J.J., Megginson D., Surtees: *Rozwój zasobów ludzkich*. HELION. Gliwice 2008.
5. J. Sikora: *Kształtowanie kompetencji komunikacyjnych i przystosowanie ciągów komunikacyjnych i stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych*. APS. Warszawa 2016.

ХІМІЧ ВІТА

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Рух світового співтовариства у майбутнє викликає зміни у виробництві, культурі, поведінці людей і передбачає нові вимоги до навчання. Відтак потребує змін і вища школа, в якій з одного боку, враховуються пріоритети збереження культурної різноманітності національних систем освіти, а з іншого – враховуються завдання міжнародної співпраці, мобільність, працевлаштування студентів.

Вища освіта у Польщі зорієнтована на пошук нових освітніх програм підготовки, які відповідали б викликам змін на національному, регіональному та глобальному ринках освітніх послуг на ринках праці.

Система вищої освіти Польщі охоплює державні і приватні заклади вищої освіти.

Як зазначають науковці Н. Макаренко, М. Підгурський та ін. у ЗВО Польщі запроваджена триступенева система, що охоплює ступені бакалавра (ліценціат, інженер) – I ступінь; магістра – II ступінь етап; доктора наук – III ступінь етап.

Для вступу на бакалаврат (бакалавріат) необхідно одержати сертифікат середньої освіти «матуру», яка є аналогом зовнішнього незалежного оцінювання в Україні.

Перший етап завершується одержанням диплому ліценціата для випускників гуманітарних спеціальностей або інженера для випускників технічних спеціальностей. Ця система є обов'язковою з 2007–2008 навчального року.

Відповідно до Постанови «Про вищу освіту» від 2005 р., програми всіх напрямів навчання, крім правознавства, фармацевтики, психології, медицини та стоматології, мають два етапи. Третій етап (PhD) відкритий тільки для тих, хто має науковий ступінь магістра або ідентичний ступінь. Навчання для одержання ступеня PhD триває чотири роки, але цей термін можна скоротити або продовжити [5, с. 124].

Польська система вищої освіти функціонує відповідно до норм європейської системи перенесення та накопичення кредитів (ECTS, ECTS), а також до Міжнародних норм класифікації освіти (International Standard Classification of Education ISCE).

За визначенням Центру європейської освіти (European Education Center) дипломи польських навчальних закладів визнаються в усіх країнах Європи та не потребують спеціальної нострифікації (підтвердження) [6, с. 105]. Реалізація польської освітньої системи дозволила вивести її на провідні позиції у Європі.

У академіях фізичного виховання в Польщі факультет фізичного виховання для бакалаврату пропонує спеціальність «Фізичне виховання» з різними спеціалізаціями: фізичне виховання і довілля; фізичне виховання і корекційна гімнастика; фізичне виховання і реабілітація осіб з обмеженими здібностями; шкільний спорт; лікувальна педагогіка; хореографія; дошкільна педагогіка та початкова освіта [1].

Як зазначає науковець А. Кошура, система вищої освіти Польщі регулюється державними законодавчими актами та вирішує завдання оздоровлення, активного відпочинку, фізичного розвитку, естетичної привабливості. Студенти розробляють «карту навчання», в якій відображається дисципліни навчання відповідно до майбутнього фаху, тематику, кількість годин, види занять, форми звітності. Студент встановлює мету фізичної культури і шляхи її впровадження в суспільне життя поляків, розкриває завдання для державних та місцевих органів влади з розвитку фізичної культури [4, с. 73].

Зклади вищої освіти Польщі одержують свободу у визначенні змісту програм з фізичного виховання студентів. Міністерство визначає лише загальні принципи, яким повинні відповідати програми (за Національними Рамами Кваліфікації), а Польська Комісія Акредитаційна може визначати назви програм у разі відповідності їх змісту [4, с. 126].

Сучасні вимоги до професійної діяльності вчителя фізичної культури в Україні формуються під впливом традицій національної культури, соціально-культурних умов, соціально-економічних і політичних перетворень. У ст. 5, Закону «Про вищу освіту», Міністерство освіти і науки України затвердило рівні та ступені вищої освіти в останній чинній редакції від 16 січня 2016 р. [3]. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами вищої освіти.

Освітньо-кваліфікаційна система вищої освіти України максимально наближена до структури ступенів більшості країн Європи. У закладах вищої освіти здійснюється пошук оптимальної структури і змісту, передусім, бакалаврату, та удосконалення інших освітніх, кваліфікаційних і наукових рівнів підготовки.

Отже, проведений аналіз наукових джерел показав, що підготовка майбутніх вчителів фізичної культури за освітньою програмою «бакалавр» у Польщі та Україні має багато спільного. Вітчизняні заклади вищої освіти можуть запозичити у поляків «карту навчання», що буде сприяти підвищенню ефективності підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Література

1. Академія фізичного виховання у Вроцлаві навчання на бакалавраті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proekt-obk.com/university/akademiya-fizichnogo-vihovannya-u-vroclavi/bakalavrat>.
2. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн / І. Б. Гринченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – 2014. – Вип. 42. – С. 39–50.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://urist-ua.net/ закони/про_вищу_освіту/стаття_5/.
4. Кошура А. В. Розвиток фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / А. В. Кошура. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 263 с.
5. Макаренко Н. О. Порівняльний аналіз тенденцій розвитку світової та польської вищої освіти / Н. О. Макаренко, М. І. Підгурський, О. М. Кенс [та ін.]. // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2016. – № 3 (39). – С. 120–125.
6. Пальчук М. Модель професійної освіти і навчання у Польщі – четвертий етап європейської інтеграції / М. Пальчук // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 101–111.

ЦИЦЮРА КСЕНІЯ

Інститут професійно-педагогічної освіти НАПН України (м. Київ)

БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ В КИТАЇ

Прагнення України до вступу в ЄС, соціально-економічні умови, розвиток ринкових відносин зумовлюють необхідність підготовки майбутнього фахівця економічного профілю нового типу, здатного належно представляти країну на міжнародному рівні та захищати її інтереси в межах міжнародного співробітництва. Саме тому професійна підготовка економіста ХХІ ст. має бути здійснена за допомогою нових підходів вищої освіти.

Сучасний світ дуже швидко змінюється. Змінюються і вимоги до професійних якостей, знань та умінь майбутніх випускників ЗВО, що відображено в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, відповідно змінюються умови підготовки бакалаврів з бізнес-економіки, які висвітлюються в освітньо-професійних програмах.

Вітчизняні вчені приділили багато уваги вивченню професійної підготовки економістів в сучасних умовах інтеграційного розвитку суспільства. Наразі діяльність економіста вимагає не тільки професійної майстерності, а також широкої загальної освіти, оскільки вона пов'язана з активним усним і писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах професійної діяльності. В Законі України «Про вищу освіту» [2] зазначено, що випускники закладів вищої освіти України мають володіти англійською мовою як мовою міжнародного академічного спілкування на рівні B2 згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти [1]. Саме тому володіння рідною та принаймні однією іноземною мовою виступає на перший план серед умов професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки.

Так, М. Колтунова визначає бізнес як «вміння розмовляти з людьми». Вчена зазначає, що якість мовної підготовки фахівця є економічною категорією, тому що «...висока мовна культура і розвинена економіка в передових країнах є невід'ємними одне від одного. І навпаки, низька мовна культура суспільства визначає відповідний рівень розвитку та ефективність економіки» [4]. С. Квіт також констатує, що «...не можна уявити собі бакалавра чи магістра сучасного університету без володіння українською та англійською мовами саме на професійному рівні. Такі результати навчання мають стати складниками стандартів вищої освіти» [3].

Вимоги до професійної компетентності фахівця спеціальності «Бізнес-економіка» визначено в освітньо-професійній програмі, що є стандартом вищої освіти Китаю (Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Бізнес економіка», 2018). Така програма є основою для розроблення програм усіх навчальних дисциплін, що викладаються у закладах вищої освіти (ЗВО) Китаю. Програма для спеціальності «Бізнес-економіка» складена на двох мовах – китайській та англійській. Вона містить умови підготовки бакалаврів, структуру змісту дисциплін, що викладаються у ЗВО, в них встановлено обсяг навчального матеріалу для засвоєння студентами, визначено засоби діагностики рівня якості освітньо-професійної підготовки фахівця.

Основними умовами професійної підготовки, що висуваються до випускника спеціальності «Бізнес-економіка» ЗВО у Китаї, є відкритість для міжкультурної спільної роботи, бажання співпраці в міжкультурних колективах, проведення міжкультурних обмінів та спілкування з питань управління міжнародною бізнес-діяльністю [5, с. 5]. Всі вони передбачають високий рівень володіння принаймні однією іноземною мовою (особливо англійською) в усній та писемній формах для того, щоб добре орієнтуватися в особливостях міжнародного ділового етикету та навичках ведення переговорів в Китаї та закордоном. Саме тому 20 дисциплін, що входять до циклу основних дисциплін програми підготовки бакалаврів з бізнес-економіки, викладаються з використанням білінгвального підходу (китайської та англійської мов) або тільки англійською мовою. Вони включають такі дисципліни як Мікро- та Макроекономіка, Міжнародна економіка, Англійська мова професійного спрямування, Практика міжнародної торгівлі, Фінанси, Міжнародний маркетинг, Прикладна економіка, Міжнародна бізнес кореспонденція та документація, а також післядипломну практику та написання дипломної роботи англійською мовою. Всі практичні заняття у ЗВО проводяться з використанням білінгвального або тільки англомовного програмного забезпечення [5, с. 6–8].

Таким чином, як в Україні, так і в Китаї динамічні зміни суспільства передбачають формування нових умов підготовки економістів до виконання ними професійних обов'язків як в межах країни, так і закордоном. Тому підготовка майбутніх фахівців економічного профілю з вільним володінням іноземною мовою стає першочерговим пріоритетом ЗВО.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Закон України «Про вищу освіту»: офіц. вид. : офіц. текст, прийнятий Верховною Радою України 1 липня 2014 р. // Верхов. Рада України. – Київ : Ін Юре, 2014. – 164 с.
3. Квіт С. Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ [Електронний ресурс] / С. Квіт. – Режим доступу: www.pravda.com.ua/rus/articles/2015/01/27/7056516.
4. Колтунова М. В. Язык и деловое общение. Нормы. Риторика. Этикет / М. В. Колтунова. – М. : Экономика, 2002. – 152 с.
5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Бізнес економіка», 2018 // JiaxingUniversity, China. – 25 с.

ШАМРАЛЮК ОЛЕНА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

ІНСТИТУЦІЙНІ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ АГРАРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р. [1] одним із ключових чинників, які безпосередньо впливають на результативність освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О), визначено якість педагогічного персоналу. За таких умов актуалізується проблема професійного розвитку педагогів ЗП(ПТ)О, зокрема аграрного профілю, яка потребує наукового осмислення і дослідження.

У контексті зазначеного та враховуючи сучасні соціально-економічні виклики особливий інтерес становить досвід країн близького і далекого зарубіжжя щодо професійного удосконалення педагогів системи професійної освіти і навчання.

Зауважимо, що у США професійним розвитком педагогів аграрної професійної освіти опікується Національна асоціація педагогів аграрного профілю (NAAE), яка є федерацією асоціацій педагогів державних аграрних закладів. Місія асоціації полягає у підтримці сільськогосподарської освіти, наборі та утриманні педагогів у професії, забезпеченні їх професійного зростання. Для реалізації цієї трьохсторонньої місії пропонуються різноманітні освітні програми та послуги, з якими можна ознайомитися на веб-сайті Асоціації на домашній сторінці професійного розвитку або у списку воркшопів та інституцій [3].

За результатами опанування кожної програми або сесії педагоги отримують сертифікати, в яких зазначається зароблена кількість годин професійного розвитку. Зокрема, педагогам рекомендуються такі програми професійного удосконалення: віртуальний клуб NAAE, програма «Фермер до фермера» у Східній Африці, навчальна програма з освіти в галузі сільського господарства (CASE), навчальні сесії в NAAE, програма щодо розвитку аграрної науки, програма професійного розвитку щодо боротьби з наркоманією, національна превентивна програма навчання педагогів, ключова програма стипендій, XLR8 дослідна програма для педагогів, семінар з національної політики та аграрної освіти, регіональні конференції, лідерство та можливості волонтерів.

У Канаді в основу розробки програм підготовки педагогів для системи професійної освіти і навчання закладено дві орієнтації. Перша орієнтація підтверджує необхідність організації навчання професійного типу, друга – підкреслює культурний вимір навчання. Для реалізації обох типів програм застосовується компетентнісний підхід. Зокрема, розробка програм відповідно до культурологічного підходу передбачає обов'язкове врахування ролі педагога як ретранслятора культури. При цьому визначається, що частиною професійних обов'язків педагогів мають стати функції культурного брокера, носія, критика і творця культури.

Програми навчання педагогів, які розроблені з врахуванням змісту конкретної професії, забезпечують розвиток їх професійних компетентностей. Впровадження компетентнісного підходу безпосередньо впливає на методи оцінювання результатів, тобто чи сформувалася або стабілізувалася відповідна компетентність у педагога [6].

Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти на 2015–2020 роки у Білорусі розпочато перехід національної системи неперервної педагогічної освіти на кластерну модель розвитку, яка передбачає використання кластерів в якості системоутворюючих елементів розвитку системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. У Концепції позиціонується навчально-науково-інноваційний кластер неперервної педагогічної освіти.

Водночас державна кадрова політика передбачає цілий ряд можливостей для безперервного професійного розвитку майстрів виробничого навчання, які майже ідентичні українській моделі. По-перше, це підвищення кваліфікації, перепідготовка, стажування за рахунок коштів республіканського (місцевого) бюджету (для педагогічних працівників приватних закладів освіти – за рахунок самих закладів освіти). По-друге, функціонування в закладі освіти методичних (циклових) комісій, на рівні регіону і республіки – навчально-методичних об'єднань [5].

У Грузії розроблено професійні стандарти для інструкторів, які встановлюють вимоги до професійного розвитку на регулярній основі, співпраці між колегами і з сім'ями студентів. Стандарти переглядаються упродовж поточного року. Крім того, функціонує Центр професійного розвитку інструкторів, який працює над концепцією для навчання і професійного розвитку інструкторів професійної освіти, визначення засобів заохочення та шляхів залучення кваліфікованих кадрів для роботи в системі професійної освіти і навчання [4].

У Республіці Казахстан викладачі і майстри виробничого навчання проходять професійне удосконалення на базі міжрегіональних центрів підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи технічної і професійної освіти. Відмінною особливістю програм підвищення кваліфікації професійно-педагогічних працівників є компетентнісний підхід до їх проектування.

При цьому в системі підвищення кваліфікації професійно-педагогічних кадрів виділяють дві моделі підготовки: адаптаційну модель, спрямовану на адаптацію фахівця до умов роботи, і модель професійного розвитку, яка орієнтує на активність, здатність приймати рішення і нести відповідальність за зроблений вибір і здійснювані дії. На практиці більшою мірою реалізована адаптаційна модель, тому основним із завдань є перехід на модель професійного розвитку, так як вона адекватна затребуваним професійно важливим якостям і компетентностям сучасного фахівця системи професійної освіти [2].

Визначені позитивні аспекти міжнародного досвіду щодо інституційних форм професійного розвитку педагогів можуть стати підґрунтям у вдосконаленні змісту, форм і методів курсового підвищення кваліфікації, регіональної та локальної методичної роботи викладачів і майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О аграрного профілю, їх самоосвітньої діяльності в контексті прийняття нового Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Література

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80> (дата звернення 17.09.2019).
2. Кусаинов А. К. Повышение квалификации и переподготовка педагогических кадров в системе профессионального образования Казахстана [Электронный ресурс] / А. К. Кусаинов. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/povyshenie-kvalifikatsii-i-perepodgotovka-pedagogicheskikh-kadrov-v-sisteme-professionalnogo-obrazovaniya-kazahstana> (дата звернення 17.09.2019).
3. Національна асоціація педагогів аграрного профілю (NAAE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.naae.org> (дата звернення 17.09.2019).
4. Туринский процесс 2014 – Восточная Европа [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-02/TRP_2014_Eastern_Europe_RU.pdf (дата обращения 17.09.2019).
5. Туринский процесс 2016–17 Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [TRP%202016-17_Belarus_RU.pdf](https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-02/TRP%202016-17_Belarus_RU.pdf) (дата обращения 17.09.2019).
6. Teacher Training in Vocational Education [Electronic resource]. – Mode of Asses: http://www.education.gouv.qc.ca/fileadmin/site_web/documents/dpse/69-2118A.pdf.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАВИЧОК БАЯНІСТІВ

Формування технічних навичок баяніста є однією з найскладніших проблем, з якими зіштовхуються студенти в процесі вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент». Її складність полягає в тому, що педагогу доводиться формувати в них найтоншу систему рухових прийомів і навичок. Досягти високого художнього результату баяністу неможливо, якщо він не володіє технікою ігрових рухів на музичному інструменті, через які він передає свої думки та почуття. Інструментально-виконавській підготовці майбутніх вчителів музики приділяється значна увага. Основний музичний інструмент є однією з провідних навчальних дисциплін у навчальних планах спеціальностей музично-педагогічного спрямування.

Методичні засади підготовки студентів-баяністів педагогічних коледжів базуються на загальнонаукових підходах до формування майстерності музиканта-виконавця. Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що дослідження в галузі формування технічних навичок баяніста є однією з важливих проблем педагогічної теорії і практики, а її вивченням займалось широке коло дослідників, таких як: В. Самітов, Т. Захаров, Ю. Бай, М. Давидов, С. Іванов, М. Кравцов, В. Салій, В. Зав'ялов, В. Князев, В. Бесфамільнов, А. Семешко та багато ін. Накопичена величезна кількість наукової, практичної літератури та дисертаційні дослідження.

Найбільш значні роботи почали з'являтися починаючи з 1960-х років, коли ланка вищої музичної освіти досить зміцніла й почалося планомірне вивчення і узагальнення педагогічних і методичних проблем. У цей же час в практику роботи вузів, музичних училищ, а згодом і дитячих музичних шкіл та педагогічних коледжів дедалі активніше вводиться найбільш прогресивний тип інструменту – готово-виборний баян. Ця обставина значно вплинула на весь процес підготовки студентів-баяністів. За короткий термін кардинально змінився репертуар, розширилися виразні і технічні можливості виконавців, помітно підвищився загальний рівень виконавської культури. Суттєві зміни стали відбуватися в методиці навчання і виховання нового покоління баяністів. Зросли і критерії, які стали пред'являтися до педагогічної та методичної літератури для баяну. Принципи наукової обґрунтованості і зв'язку з практичною діяльністю стали провідними при написанні науково-методичних робіт. Вагомим внеском у навчально-методичну базу баянного мистецтва є праці М. Давидова, в яких на основі багаторічного досвіду і аналізу науково-методичної літератури з проблем музичного виконавства розроблено теорію виконавської майстерності. Автор виокремлює тенденції і аналізує проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні (формування теорії і методики баянного та баянного виконавства, якість інструментів, репертуар).

Процес технічного удосконалювання у своїй праці «Основи формування виконавської майстерності баяніста» М. Давидов розглядає в органічній єдності з розвитком художнього мислення виконавця як формою виявлення творчих прагнень. Дана наукова праця є спробою узагальнити досвід викладання гри на баяні та баяні з урахуванням прогресивних досягнень виконавського мистецтва та музичної педагогіки в суміжних галузях. Роботу побудовано за принципом «від простого – до складного», тобто від рекомендацій щодо засвоєння елементів техніки – до практичних порад, які стосуються виховання особистості музиканта. Своєю головною метою автор вважає постановку основного кола питань, безпосередньо пов'язаних з формуванням майстерності баяністів та баяністів. М. Давидов здійснює також спробу розв'язати класичну тріаду виконавського мистецтва, сформульовану Г. Нейгаузом: «інструмент – музичний твір – виконавець» [1, с. 114]. У праці розглянуто класифікацію музичного інструментарію і взаємопроникнення специфіки суміжних сфер виконавського мистецтва, проаналізовано артикуляційно-штрихові проблеми техніки гри на баяні та баяні. Подано обґрунтування принципу мікроструктурного виконавського інтонування як засобу формування художньої техніки в процесі глибокого емоційно-логічного проникнення в задум композитора, розроблено технологічний комплекс ритмодинаміки виконавського інтонування. У роботі порушуються проблеми виховання виконавця, розглядаються такі аспекти, як культура почуттів, єдність інтелектуального і емоційного факторів, робота над музичним твором, виховання індивідуальності музиканта, методика визначення оцінки за виконання програми. Дана праця може використовуватися в курсах методики і спеціального класу для учнів і викладачів усіх ланок навчання, виконавців різних спеціальностей. Важливе значення для удосконалення методики викладання гри на баяні мають навчальні посібники М. Кравцова, у яких висвітлена унікальна технологія автора, що дозволяє оволодіти баяном із принципово новою системою влаштування правої клавіатури; подані таблиці-схеми діатонічних мажорних, мінорних і хроматичних гам, топографія розташування пальців у тонічних тризвуках чотириголосного викладу, а також у домінантсептакордах з оберненнями і зменшених септакордах з оберненнями. Також розміщена рекомендована аплікатура для виконання легато в

діатонічних і хроматичних гамах подвійними нотами. У методичному посібнику Т. Сивак «Основи теоретичних знань з основного музичного інструменту» [6] викладені основні теоретичні положення, якими повинні опанувати студенти відділення музичного мистецтва в коледжі на кожному курсі. Визначенні контрольні запитання до тем та завдання для самостійної роботи студентів. Вміщені вимоги з основного музичного інструменту. Корисним буде короткий мистецько-педагогічний термінологічний словник. Посібник рекомендується для студентів і викладачів мистецьких спеціальностей у вищих та середніх навчальних закладах. Робота Ф. Ліпса «Мистецтво гри на баяні» [4] стала результатом багаторічного, вдумливого узагальнення великого особистого і колективного досвіду. У ній автор розглядає центральні проблеми виконавської майстерності баяністів та баяністів – звуковидобування, виконавську техніку, питання інтерпретації музичного твору і специфіку концертних виступів. У посібнику А. Семешка [5] «Виконавська майстерність баяніста», розглядаються окремі методичні та теоретичні питання професійного розвитку баяніста-виконавця. Дана праця присвячена актуальним проблемам професійного формування баяністів та баяністів. Книга написана доступно, зрозумілою і, разом з тим, професійною мовою. Надзвичайно важливим і цінним є те, що в ній автор категорично відмовляється від сумнозвісної і, на жаль, все ще живучої авторитарної манери нав'язування своїх наукових та методичних принципів і поглядів. У методичному посібнику Л. Дашицької «Формування виконавського мислення студентів педагогічного коледжу у процесі інструментальної підготовки» [2] висвітлені методичні засади формування виконавського музичного мислення студентів педагогічного коледжу у процесі інструментальної підготовки. На особливу увагу заслуговують представлені педагогічні умови, закономірності, принципи, методи і прийоми розвитку даного феномена. Автором подано власне розуміння сутності означеного поняття, висвітлена його структура, особливості виявлення. Сформульовані у посібнику висновки і практичні рекомендації можуть бути використані студентами-практикантами спеціальності «Музичне мистецтво».

Література

1. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста / М. А. Давидов. – Київ : Муз. Україна, 2004. – 290 с.
2. Дашицька Л. Формування виконавського музичного мислення студентів педагогічного коледжу у процесі інструментальної підготовки: методичний посібник / Л. Дашицька. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 120 с
3. Кравцов Н. А. Таблицы аппликатур гамм, аккордов и арпеджио для готово-выборного аккордеона / Н. А. Кравцов. – СПб., 2012 – 150 с.
4. Липс Ф. Р. Искусство игры на баяне: метод. пособие / Ф. Р. Липс. – М. : Музыка, 2004. – 354 с.
5. Семешко А. А. Виконавська майстерність баяніста / А. А. Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 144 с.
6. Сивак Т. Г. Основи теоретичних знань з основного музичного інструменту (баян, акордеон) / Т. Г. Сивак. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2011. – 135 с.

КОРНИЦЬКА ЛАРИСА

Хмельницький національний університет

МИСТЕЦТВО СТИЛІЗАЦІЇ ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Професійна освіта бакалаврів декоративного мистецтва має певну специфіку, що базується на стилізаційних принципах у вивченні дисциплін професійного циклу. Специфіка (у цій спеціальності) полягає у декоративному сприйнятті об'єктів творчості і відтворенні їх у проєктованих виробах декоративного мистецтва як продукту стилізації, тобто переосмисленого і трансформованого.

Будь-який творчий процес пов'язаний з певними художніми узагальненнями: абстрагуванням, виявленням загальних ознак властивостей об'єктів, з якими працює художник. Художнє узагальнення може носити образотворчий чи необразотворчий характер, опосередковані через емоційні асоціації. Образотворче узагальнення є характерним для конкретно-предметних об'єктів, в яких зберігається натуралістичність, незважаючи на більшу чи меншу умовність зображення. Необразотворче художнє узагальнення вимагає від художника здатності до абстрагування та асоціативного мислення [2]. Натуралізм в мистецтві не має стилю: чим більше об'єкт є натуралістичним, тим менше в ньому стильності [3].

Стилізація, як метод художньої творчості в образотворчому мистецтві відома з найдавніших часів і в пластичних мистецтвах досягла високого рівня. Кожна епоха у поступі свого культурного розвитку виробила характерні лише для неї прийоми стилізації, за якими ми сьогодні визначаємо мистецький стиль. Стилістика мистецького стилю проявляється у формах, пластиці й кольорових уподобаннях

певного історичного періоду, однак найбільш яскраво вона проявлена в декорі, зокрема в орнаменті, який часто називають почерком епохи.

Стилізація – це один із прийомів візуальної організації образного вираження, при якому виявляються найхарактерніші риси об'єкту і відкидаються неважливі або невиразні деталі. Стилізація як процес роботи являє собою декоративне узагальнення зображуваних об'єктів (фігур, предметів) за допомогою ряду умовних прийомів зміни форми, об'ємних і колірних співвідношень [3].

Декоративне мистецтво має свою мову і свої закони. Висловлюючи уявлення про прекрасне своїми специфічними засобами, воно ніколи не прагне сліпо копіювати навколишній світ, а передає лише найхарактерніше і найбільш виразне, виявлене в процесі його спостереження.

Мова декоративного мистецтва відрізняється **стилізацією**, надзвичайною точністю форм; виявленням та обіграванням фактури і пластичних властивостей матеріалу; використанням орнаментів, що включають як мотиви традиційних зображень, так і авангардні форми [1]. Декоративне узагальнення зображуваних фігур і предметів за допомогою ряду умовних прийомів, спрощення малюнка і форми, об'ємних і колірних співвідношень – це сенс стилізації щодо застосування її у пластичних мистецтвах.

У декоративному мистецтві стилізація – закономірний метод ритмічної організації цілого, що найбільш проявлено в орнаменті, в якому завдяки стилізації об'єкт зображення стає мотивом орнаментального узору. У станкове мистецтво стилізація вносить риси підвищеної декоративності. Тут термін «стилізація» практично прірівнюється до поняття «декоративність». Художник декоративного мистецтва творчо переробляє (стилізує) форми, водночас зважаючи на матеріал, його декоративні властивості та особливості технологічної обробки. У декоративному мистецтві форма повинна відповідати призначенню речі. Стилізація форми необхідна для того, щоб зробити річ більш виразною.

Отже, в декоративному мистецтві активній переробці піддаються природні форми, що призводить до втрати образотворчих рис і перетворенню їх в умовний, найчастіше орнаментальний образ. Орнаментальні форми найбільш абстраговані від зовнішніх факторів та їх стилістичні властивості завжди легко упізнаються. У крайньому вираженні декоративна стилізація призводить до геометризації та орнаменталізації образотворчих форм. Але і в цьому випадку орнаментальний образ повинен мати хоча б віддалену схожість з першоджерелом в частині пластичних і структурних особливостей. Стилізація дозволяє домогтися особливої художньої виразності, передати настрій, і додає творам декоративності [2].

Тож стилізація, як перетворюючий метод, у професійній освіті бакалаврів декоративного мистецтва є одним з найважливіших (базових) компонентів у формуванні специфічного декоративного сприйняття (бачення) світу й, водночас, способом його пізнання, що є закономірним проявом проектної культури, необхідної для професійної діяльності майбутнього художника декоративного мистецтва.

У процесі оволодіння професією художника декоративного мистецтва завдання зі стилізації у дисциплінах професійного циклу надають значну допомогу у формуванні художнього декоративного мислення нинішніх студентів. Це показує й навчальна практика з таких професійних дисциплін, як: рисунок, живопис, основи композиції, орнамент, біоніка, композиція художніх виробів, пластичне моделювання, де використовуються прийоми стилізації згідно специфіки кожної дисципліни. Саме на практичних заняттях з вищевказаних дисциплін студенти вивчають, аналізують, узагальнюють конструктивні, структурні, пластичні, фактурні, колірні особливості предметів і явищ навколишнього світу і вчать все це трансформувати через свої власні відчуття і сприйняття в декоративну форму: чи то форму окремого мотиву орнаментальної композиції, чи загальну цілісну форму окремого твору декоративного мистецтва. Такий процес є тривалим, розрахованим на весь період підготовки.

Нагадаємо, що декоративне мистецтво – галузь пластичного мистецтва, твори якого поряд з архітектурою формують художнє середовище, що оточує людину. Декоративна стилізація відрізняється від стилізації (як прийому спрощення та узагальнення) своїм зв'язком з просторовим середовищем, тож декоративну стилізацію ще називають просторовою. Вона найбільш повно проявляється у декоративному мистецтві.

Розуміння декоративності як якості, що наближає будь-який ужитковий виріб до визначення мистецького твору, вписуючи його в середовище перебування людини, вимагає широкого впровадження і використання мистецтва стилізації у процес професійної підготовки бакалаврів декоративного мистецтва – майбутніх художників, які визначатимуть зовнішнє і змістоє наповнення ужиткових речей та загального предметного простору.

Література

1. Стилизация в декоративно-прикладном искусстве [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.baget1.ru/applied-arts/stylization-applied-arts.php>.
2. Матвеева Т. В. Стилизация как приемхудожественного образного мышления будущих дизайнеров / Т. В. Матвеева // Успехи современного естествознания. – 2004. – № 8. – С. 88.
3. Електронні ресурси. Режим доступу: <https://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=13292>; <https://artmarshals.livejournal.com/12701.html>; <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

РИСУНОК ЯК БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ХУДОЖНИКА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

«Рисунок ... така ж суворі і, головне, точна наука, як математика. Тут є свої непорушні закони, стрункі та прекрасні, які необхідно вивчати» – так писав видатний художник-педагог П. П. Чистяков [3, с. 3]

У системі професійної освіти та підготовки всіх без виключення спеціалістів художнього напрямку навчальний рисунок займає провідне місце. Починаючи ще з часів Давнього Єгипту, в школах образотворчого мистецтва велике значення приділялося навчання рисунку, завдячуючи чому художники залишили світу безцінні зразки мистецтва. За останні десятиліття в навчальних закладах нашої країни відкриваються все більше і більше нових спеціальностей художнього профілю. Так і в Хмельницькому національному університеті на базі кафедри технологічної та професійної освіти навчаються майбутні художники декоративного мистецтва, в системі підготовки яких базовою дисципліною є саме рисунок

Дисципліна «Рисунок» виносить на засвоєння практичні аспекти щодо набуття базової художньо-графічної грамоти: володіння загальними композиційними прийомами передачі зображення папері; конструктивна побудова заданого зображення з перспективними скороченнями; володіння світлотіньовими прийомами моделювання форми різних об'єктів, володіння різними засобами графічної передачі зображення (графітний олівець; сангіна; перо тощо); застосування системи теоретичних та практичних основ рисунку: з натури, по пам'яті, з уяви, начерк тощо. Дисципліна викладається на протяжні семи семестрів, як базова дисципліна у професійній підготовці майбутнього художника декоративного мистецтва для виконання усіх подальших навчальних дисциплін художньо-практичного циклу та загально-професійної діяльності.

Оволодіння навчальною дисципліною складається з таких етапів: засоби і способи зображення; рисунок геометричних фігур; рисунок драпіровки; рисунок голови людини та її окремих складових; рисунок фігури людини; зображення фігури людини в одязі.

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: оперувати фаховою термінологією; професійно використовувати зображувальні засоби під час виконання художніх робіт; застосовувати різні способи зображення у процесі передачі об'ємних форм, світлотіньових співвідношень, різних фактур тощо; здійснювати побудову зображувальних об'єктів й передавати їх форму; визначати композиційні переваги розташування зображення на аркуші паперу; відтворювати об'ємно-просторову пластику зображувальних об'єктів; використовувати аналітично-творчий підхід у зображенні об'єктів навколишнього світу.

Отже, навчання рисунку являє собою єдиний художньо-творчий та навчально-пізнавальний процес, який дозволяє розвивати спостережливість, уяву, фантазію, координацію руки та ока, крім того придбати особливе бачення світу, теоретичні знання і практичні навички в цій галузі.

Література

1. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти : навч. посіб. / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. – Київ : Вища школа, 2002. – 190 с.
2. Сухенко В. О. Академічний рисунок : навч. посіб. / В. О. Сухенко. – Київ : «АМАДЕЙ», 2016. – 232 с.
3. Ли Н. Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка / Н. Г. Ли. – М. : Эксмо, 2009. – 480 с.

ЛІВШУН ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Науково-технічний та соціально-економічний розвиток країни значною мірою залежить від рівня творчої діяльності людини, характерною рисою якої є здатність до осмисленої творчості. Завданням сучасної освіти є не лише опанування професійних знань та навичок, а й формування і розвиток художньо-творчих здібностей, адже праця фахівця декоративного мистецтва, вимагає активізації інтелектуальної складової діяльності людини. Цілеспрямована інтелектуальна діяльність людини – це творчість, результатом якої є щось нове, таке що відрізняється неповторністю, оригінальністю і соціально історичною унікальністю [4]. Однією з найбільших цінностей цивілізованої країни є талановита людина. Творчий потенціал реалізується і на виробництві, і в мистецтві, і в житті. Особі з творчим складом розуму легше не лише змінити професію, а й знайти творчу «родзинку» в улюбленій справі, захопитися працею і досягти її високої продуктивності. Л. С. Виготський писав про те, що творчість виявляється скрізь, де людина уявляє, змінює, відступає від стереотипу, створює хоча б крупицю нового для інших або для себе [2].

Як відомо, творчість людини виявляється у різних сферах діяльності, що стало основою для створення психологічної класифікації її видів: наукова, технічна, художня (або, за класифікацією В. Кременя, науково-технічна, соціальна й художня). Останнім часом цей перелік доповнився новими видами творчості: ігровою, навчальною, комунікативною, ситуативною, військовою, літературною, музичною, управлінською тощо, які розглядаються вченими як прикладні види творчості.

Художню творчість розглядають насамперед не в аспекті створення чогось нового в певній галузі культури, а щодо самореалізації людини-творця. Здатність до творчості пов'язана з якимось видом діяльності чи навіть культурою загалом. Без цього вона не може актуалізуватися, реалізуватися на практиці [3].

У процесі фахової підготовки майбутніх фахівців декоративного мистецтва важливо створити умови, щоб вони могли розкрити свій творчий потенціал з художньо-технічної творчості. Завдяки інтенсивному розвитку технологій художньо-промислового і машинного виробництва товарів і послуг в умовах європейського індустріального суспільства поступово здійснювався художньо-технічний виробничий синтез. Цей синтез надає матеріальній формі інформативності, яка досягається художньо-технічним проектуванням. Гостра практична необхідність і очевидна актуальність проблеми диктують потребу теоретичного вивчення психолого-педагогічних аспектів художньо-технічної, творчої компетентності. Зокрема, створення ефективних педагогічних умов її формування у майбутніх фахівців декоративного мистецтва. Нам імпонує думка В. Андреева, котрий у своєму дослідженні трактує педагогічні умови як обставини навчального процесу, які є результатом цілеспрямованого відбору та застосування елементів змісту, методів та форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей [1, 254].

Педагогічні умови розуміємо як спеціально створені обставини, необхідні і достатні для ефективного формування художньо-творчої компетентності. Такими обставинами є створення відповідного психолого-педагогічного середовища, доцільний добір методів та організаційних форм роботи.

Порівнюючи наукову й технічну творчість із художньою, М. Каган зазначає, що в їх процесі відбувається постійне, без принципів втрат, перекодування інформації, що робить продуктивним застосування у них технологічного підходу. У художній же творчості виключно технологічний підхід є неможливим, оскільки мистецькі твори, на відміну від усіх інших, вимагають естетичного переживання як невід'ємного базового компонента художнього сприймання. Художня творчість, на відміну від інших видів творчої діяльності, є образним «упередженим» відображенням об'єктивного світу художником, зумовленим передусім суб'єктивними чинниками.

Наприклад, Ф. Шіллер вважав художню творчість грою пізнавальних здібностей людини. Дж. Гетделс, Ф. Джексон та Л. Кюбі уподібнювали її до вільної гри уяви, яка має багато спільного з дитячими іграми. Г. Гегель провідну роль у художній творчості відводив свідомості, А. Бергсон – інтуїції. А. Шопенгауер розглядав її з позицій волюнтаризму, вважаючи, що творчість – це діяльність, яка розкриває неусвідомлені й некеровані процеси спонтанної активності особистості [4].

Підготовка майбутніх фахівців декоративного мистецтва із використанням елементів художньо-технічної творчості має стати необхідною і пріоритетною умовою у їх професійному розвитку. На наше глибоке переконання саме використання елементів художньо-технічної творчості у навчальному процесі дасть можливість розвинути у свідомості студента матеріальні й духовні цінності, засобами образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, трудового навчання, етнопедагогіки, дизайн-освіти; формуються художні й технічні знання, уміння, навички у різних видах художньо-технічної діяльності. Для реалізації окреслених завдань, у навчальному процесі потрібно значну увагу приділяти формам організації навчання. На наш погляд для досягнення бажаних результатів у процесі навчання поруч із аудиторними заняттями, необхідно використовувати творчі об'єднання, студії, факультативні заняття, під час проведення котрих потрібно впроваджувати розв'язання творчих технічних задач, розвивальних творчих ігор, розробку та виготовлення творчих проектів і т.д. Для ефективності формування художньо-технічної творчості майбутнього фахівця декоративного мистецтва слід створити наступні педагогічні умови: залучення студентів до технічного проектування, створення художнього технічного продукту засобами проектної діяльності, мотивація до самонавчання та саморозвитку творчих здібностей, формування власного, творчого стилю діяльності, діалогізація навчального процесу.

Отже, використання елементів художньо-технічної творчості у підготовці майбутнього фахівця декоративного мистецтва буде ефективним за умов забезпечення орієнтації на цінності художньої творчості, стимулювання художньо-творчої активності, збагачення художньо-творчого досвіду. Впровадження останніх у процес підготовки студентів, майбутніх фахівців сприятиме виявленню бажання та інтересу до художніх цінностей, розвиватиме уяву, фантазію, креативність, сприятиме збагаченню знань із теорії декоративного мистецтва тощо. Перелічені критерії є визначальними та дозволяють досягти високих результатів при формуванні художньо-технічної творчості.

Література

1. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс / В. И. Андреев. – Казань : Казанский университет, 1996. – 567 с.

2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психолог. очерк / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1967. – 122 с.
3. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. / О. Л. Туриніна. – Київ : МАУП, 2007. – 160 с.
4. Турчин Т. М. Педагогіка мистецтва : навч. посіб. / Т. М. Турчин. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2015. – 272 с.

ЛОПАТЮК КАТЕРИНА

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка (м. Кропивницький)

СПЕЦИФІКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціально-економічні зміни у всіх сферах життя суспільства призвели до зміни ціннісних орієнтацій в освіті. Провідною метою освіти стає не обсяг засвоєних знань і умінь, а гармонійний різнобічний розвиток особистості. Хореографічне мистецтво завжди привертало до себе увагу дітей. Воно набуло широкого поширення в дошкільних установах, загальноосвітніх школах. Хореографічні відділення в школах мистецтв та хореографічні школи показали себе на практиці як перспективна форма естетичного виховання дітей і підлітків, в основі якої лежить прилучення їх до хореографічного мистецтва.

Працівники закладів культури та додаткової освіти, у т.ч. і педагоги-хореографи, все більше переконуються, що для успішної професійної діяльності їм необхідні глибокі знання педагогіки і психології.

Рівень і спрямованість навчання і виховання хореографічних колективів залежать в першу чергу від кваліфікації педагогів, які безпосередньо керують виховною діяльністю. Вони конкретизують цілі кожного заняття, визначають форми їх організації, планують виховний матеріал, доповнюючи його новими даними про історію і сучасне життя танцю, підбирають танцювальну музику, визначають методи і прийоми розучування репертуару тощо. Педагог показує і пояснює танцювальні рухи, допомагає оволодіти професійними вміннями та навичками, організовує вечори практики, конкурси, змагання [2].

Щоб кваліфіковано викладати, керівник повинен вільно володіти теорією, методикою і практикою навчання і виховання учнів у різних хореографічних колективах.

Виховання дітей засобами танцювального мистецтва допомагає всебічному розвитку особистості розвитку дитини, вчить його знаходити в танці естетичну насолоду. Тому робота в цьому напрямку представляється важливою ланкою в педагогічному процесі.

Навчання дітей мови танцю – це, перш за все, навчання мови людських почуттів; танцювальний рух скоріше не позначає, а виражає реалії людського життя. Зображально-виражальні засоби танцю, які використовуються на заняттях, характеризуються узагальненістю і умовністю, розкриваючись в єдності з музикою і драматургією [1]. Розвиваючи культуру танцю у школярів, правильніше розглядати цей процес невід'ємно з музичним вихованням. Танець – це мелодійний і ритмічний звук, що став мелодійним і ритмічним рухом людського тіла, що розкриває характери людей, їхні почуття і думки про світ.

Величезне значення має точне і ефективне виконання технічних рухових завдань. Краса рухів досягається багато в чому за рахунок легкості, геометричної точності, ритмічності, послідовності, гармонійності поєднання рухів і музики. Основним завданням керівника є гармонійний розвиток інтелекту, волі та емоцій дитини. Дисгармонія виникає у разі коли розвивається тільки одна з цих складових. У той же час загальний гармонійний розвиток передбачає більш-менш правильний фізичний розвиток в тій мірі, в якій це дозволяють зробити об'єктивні чинники. На жаль з точки зору вирішення завдання виховання гармонійної особистості в наш час танець не займає того місця, яке він в праві займати в ряді засобів виховання і розвитку.

Дослідження відомих педагогів і психологів підтверджують, що естетичний розвиток, зокрема, танцювальна практика виявляється істотним чинником загального інтелектуального росту дитини і впливає на його відносини з товаришами [3].

Таким чином, у більшості дітей, що займаються танцями, формується цілий комплекс естетичного, пізнавального і колективістського порядку, який багато в чому визначає нові мотиви поведінки школяра, осмислюється ним самим як гармонійне поєднання особистих і суспільних інтересів. Творча і виховна робота колективу служить основою його існування, а значить, здійснення широкої педагогічної програми формування особистості учасника. Специфіка виховної роботи в хореографічному колективі полягає в органічному поєднанні художньо-виконавських, загально-педагогічних і соціально-психологічних моментів.

Література

1. Алексеева Л. М. Рухатися і думати / Л. М. Алексеева. – М., 2000. – 37 с.
2. Методика роботи з хореографічним колективом : навч.-метод. посіб. / Л. М. Савчин, В. М. Годовський. – Рівне : Овід, 2012. – 351 с.
3. Сучасне хореографічне мистецтво: підрунтя, тенденції, перспективи розвитку : навч.-метод. посіб. / О. Плахотнюк, Л. Андросчук, Т. Благова [та ін.]. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – 240 с.

ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Специфіка сучасного навчання у закладах вищої освіти полягає в здатності не лише озброювати знаннями студентів, а й формувати у них потребу в безупинному самостійному оволодінні ними, розвивати вміння й навички самоосвіти. Тому основним завданням є формування інформаційно-грамотної особистості, здатної розуміти поставлені перед нею завдання, осмислювати, аналізувати результати, шукати нові можливості застосування зі змінами технологій та вимогами ринку [1]. В реалізації цього допоможуть сучасні інформаційні технології. Адже в сучасному світі стрімко зростає популярність інформаційних технологій, тому професійна підготовка фахівців має базуватись на нових викликах суспільства.

Науковці Г. Селевко, Р. Гуревич, М. Кадемія, Г. Коджаспірова, К. Петров у своїх працях розкривають педагогічні, дидактичні та методичні аспекти використання інформаційних технологій та засобів навчання. Дослідження В. Бикова, М. Жалдака, В. Заболотного, В. Лапінського, М. Львова, Н. Морзе, С. Ракова, Ю. Рамського, О. Співаковського свідчать, що впровадження інформаційних технологій у освітній процес уможливить індивідуалізацію та диференціацію процесу навчання, підвищення якості засвоєння навчального матеріалу та сприятиме активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз наукових джерел з профільних проблем нашого дослідження свідчить, що на даному етапі вища школа потребує не тільки впровадження сучасних інформаційних технологій та конкретизації засобів їх реалізації у підготовці бакалаврів декоративного мистецтва. Тому метою нашого дослідження є визначення та обґрунтування засобів інформаційних технологій у професійній підготовці бакалаврів декоративного мистецтва.

Варто конкретизувати що ми розуміємо під поняттям «засоби інформаційних технологій». Нам імпонує підхід науковця І. Роберта, який зазначає, що під засобами інформаційних технологій варто розуміти програмні, програмно-апаратні й технічні засоби й обладнання, що функціонують на базі засобів мікропроцесорної обчислювальної техніки, а також сучасних засобів і систем трансляції інформації, інформаційного обміну, що забезпечують операції зі збору, накопичення, обробки, зберігання, продукування, передачі, використання інформації, а також можливість доступу до інформаційних ресурсів комп'ютерних мереж (у тому числі й глобальних) [2].

В науковій теорії засоби інформаційних технологій поділяють на два види: апаратні (персональний комп'ютер і його основні складові, локальні та глобальні мережі, сучасне периферійне обладнання) та програмні (системні, прикладні, інструментальні) [3].

Основною метою підготовки бакалаврів декоративного мистецтва є формування особистості фахівця з декоративно-прикладного мистецтва, здатного зберігати і примножувати надбання національної етнокультури в умовах глобалізованого середовища. Одним з результатів навчання бакалаврів декоративного мистецтва у освітній програмі зазначено уміння володіти основними пакетами комп'ютерних програм для використання їх у художньо-проектній діяльності. Доцільно обґрунтувати умови, реалізація яких сприятиме досягненню цього результату.

На нашу думку, важливою умовою є реалізація змістового компоненту підготовки бакалаврів декоративного мистецтва до професійної діяльності, що здійснюється через впровадження в освітній процес дисциплін, спрямованих на формування умінь володіти програмними засобами фахового спрямування. Освітня програма підготовки бакалавра декоративного мистецтва передбачає наявність таких дисциплін як «Пакети прикладних програм» та «Комп'ютерний практикум». Але такі дисципліни студенти вивчають у восьмому семестрі.

Тому вважаємо, що використання окремих засобів сучасних інформаційних технологій у освітньому процесі інших дисциплін протягом всього періоду навчання також є необхідною умовою якісної підготовки бакалаврів декоративного мистецтва до професійної діяльності. Зокрема, під час створення орнаментальних елементів вишитих виробів в межах дисципліни «Композиція художніх виробів» студенти можуть використовувати можливості онлайн-конструкторів «OrnamentName» (<https://ornament.name/creator>) та «Текстова вишивка» (<https://vyshyvka.ukrzen.in.ua/>). Такі онлайн-конструктори дають змогу складати орнамент з букв і символів за правилами Бродівського письма («OrnamentName»); зі слів або речень, вибирати кольори та варіанти вишивки («Текстова вишивка»). Із утворених таким чином орнаментальних елементів можна скомпонувати композицію вишитого виробу. В цьому найкраще допоможе векторний графічний редактор (наприклад, Inkscape, CorelDraw). Використання засобів інформаційних технологій під час створення композицій вишитих виробів має перевагу над ручним способом, адже дає змогу мінімізувати витрати часу та створювати кілька зразків орнаменту, пропонувати кілька варіантів кольорового вирішення композиції виробу, покращує якість художнього проекту виробу, а відповідно й творчий задум у матеріалі буде виконано якісніше.

Третьою умовою варто визначити готовність викладачів до впровадження у освітній процес підготовки бакалаврів декоративного мистецтва засобів інформаційних технологій. Тому з'являється потреба у модернізації змістової складової курсів підвищення кваліфікації для викладачів закладів вищої освіти з метою оволодіння практичними вміннями використовувати різноманітні засоби інформаційних технологій, зокрема під час роботи з майбутніми бакалаврами декоративного мистецтва.

Отже, для здійснення професійної діяльності основною складовою є певний обсяг знань та умінь, достатній для розуміння проблем і шляхів їх практичного розв'язання. Засоби інформаційних технологій дають змогу урізноманітнити освітній процес, що, в свою чергу, вдосконалюватиме професійну підготовку майбутніх бакалаврів декоративного мистецтва.

Література

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посіб. / О. П. Буйницька. – Київ : ЦУЛ, 2012. – 240 с.
2. Роберт И. В. О понятийном аппарате информатизации образования / И. В. Роберт // Информатика и образование. – 2002. – № 12. – С. 2–6.
3. Романишина О. Я. Огляд інформаційних технологій та засобів їх реалізації у вищих навчальних закладах / О. Я. Романишина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2015. – № 29. – С. 179–183.

ХРЕНОВА ВІКТОРІЯ
Хмельницький національний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ АПСАЙКЛІНГУ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-МАЙСТРІВ З ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА, ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Згідно із даними прогнозу ООН на період до 2030 р., серед основних викликів глобальному розвитку людства визначено проблеми щодо зростаючого дефіциту важливих для життєзабезпечення ресурсів та катастрофічне погіршення навколишнього середовища через недосконалу економічну діяльність суспільства. У цьому контексті актуальним є онтологічний пошук та опрацювання шляхів гармонізації людської діяльності. Одним із таких шляхів є апсайклінг (від англ. up-cycling), тобто переробка, вторинне використання чого-небудь або навіть «нове життя» речей. «Upcycling» є творчим процесом, оскільки завдяки кмітливості та таланту дизайнерів виходять абсолютно нові і досить корисні в повсякденному житті вироби [1; 2].

Як показує аналіз різноманітних інформаційних джерел, апсайклінг можна умовно розділити на переробку суто сміття (пластику, паперу, банок, корків) та використання старих речей, які втратили свою функціональність (книг, техніки, шин, меблів, одягу) в абсолютно нових іпостасях, надаючи їм нового, інколи дуже неочікуваного змісту [3]. У рамках впровадження ідей апсайклінгу та екодизайну в життя пересічних споживачів продуктів індустрії моди багато дизайнерів та просто креативної молоді займається «реінкарнацією» старих речей, створенням мистецьких об'єктів зі сміття.

Дещо детальніше розглянемо напрямок текстильного апсайклінгу. Так український дизайнер Оксана Караванська сфокусувалась на поєднанні у своїй колекції елементів старовинних українських сорочок із новими тканинами, технологіями, сучасним кроєм. В колекціях Haute Couture Еллен Лондон з Таїланду поєднує тканини з різних країн, постійно зберігаючи цілісність справжнього текстилю, приділяючи увагу вишивці та іншим елементам автентики, що можуть покращити дизайн. Австралійська художниця Луїза Сакстон (Louise Saxton) впродовж останніх 15 років приділяла увагу створенню арт-об'єктів з використанням зібраних фрагментів старовинної вишивки, мережива, вінтажного одягу, постільної білизни, переймаючись проблемою реконструкції минулого і прагненням надати історичному текстилю «друге життя» вже в новій формі [1].

Church of Upcycling – бренд київського дизайнера Ясі Хоменко. Під її керівництвом було запущено проєкт TheShirtProject. Головна мета проєкту – переробка непотрібних чоловічих сорочок в стильні жіночі вбрання. Бренд Rapinarubashka, засновником якого є Павло Сусяков, виготовляє ексклюзивні обкладинки для арт-буків. У виробництві вони використовують тільки вінтажні тканини – сорочки, піджаки, штори, скатертини, знайдені на секонд-хендах, блошиних ринках і горищах.

Проте не лише вживаний текстиль або ж відходи текстильного виробництва надихають сучасних митців на творчість. Засновники бренду Talisman Fusing Factory Павло Зайцев та Роман Кузнецов замагаються виготовленням прикрас, предметів інтер'єру та посуду з плавлених пляшок. Ігор і Олександр Соколовські (бренд SlightStone) також обробляють непотрібні скляні пляшки і створюють з них світильники.

Продовжуючи тему декору та предметів інтер'єру, хочемо зауважити, що особливо активно апсайклінг використовується у вінтажному стилі, який зараз знову на піку популярності. Починаючи від прикрас і закінчуючи предметами інтер'єру – це шкатулки, браслети, вазони, світильники і всякі милі штучки, які здатні перетворити будь-який нудний і звичайний інтер'єр спальні або залу у вінтажні апартаменти з особливою вишуканою і затишною атмосферою. Маленькі кумедні вішалки з вилок або більш масивна вішалка з велосипеда, підставки під гаряче або килимки для взуття з пляшкових пробок, підставки для тарілок з вішалок, дзеркальця з бадмінтонних ракеток – все це, як стверджують дизайнери, можна зробити своїми руками з мінімальними фінансовими витратами.

Якщо ж казати про меблі, то і тут залишається тільки дивуватися тому, які шедеври здатна створювати багата фантазія і майстерність. Адже споглядаючи роботи майстрів, можна побачити такі вироби, як: дивани з кузовів старих автомобілів; приліжкові тумбочки з баків і бочок; крісла з автомобільних коліс; дивани, ліжка, шафи, столи з піддонів.

Отже, матеріалами для апсайклінгу можуть слугувати деревина, пластик, скло, текстиль, і все те, з чого складається оточуючий нас побутовий світ. Використовуючи ідеї апсайклінгу можна створювати стильні меблі з вторинної сировини, ультрамодний дизайнерський одяг з будь-якого текстилю, що вже відслужив своє. Широкий простір для польоту фантазії дає й апсайклінг в декорі інтер'єру.

Саме тому апсайклінг-ідеї знайшли своє відображення у підготовці майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, художників-майстрів з декоративного мистецтва. Під час практичних занять з дисциплін «Художня обробка матеріалів», «Нетрадиційні техніки художньої обробки матеріалів», «Технології обробки матеріалів з практикумом» та «Робота в матеріалі» майбутні фахівці виготовляють художні твори використовуючи: пластик (виготовлення штучних квітів з пластику та пластикових пляшок); картон та нитки зі старих в'язаних светрів (обмотування нитками, аплікація, нетканий гобелен), газети (плетіння з газетних трубочок), скляні пляшки та металеві коробки з-під чаю (розпис, пейп-арт); фанеру з використаних у побуті та «відправлених на смітник» меблів (вишивка по фанері хрестом та бісером, випилювання, маркетрі), старого одягу та текстильних відходів (печворк, аплікація, виготовлення ляльки-мотанки, виготовлення текстильних іграшок та ляльок-тільд), піддони з деревини (виготовлення меблів). Практикується й виготовлення художніх творів у змішаних техніках із застосуванням різних матеріалів.

Такий вид діяльності дає майбутнім фахівцям можливість підготуватись до професійної діяльності, повністю проявити та реалізувати себе як креативну особистість, здатну творити прекрасне. Адже ідея апсайклінгу – це прекрасне поєднання дизайнерських рішень та збереження екології корисним і вигідним для всіх способом. При цьому кожен може знайти собі заняття відповідно до особистих вподобань – деревина, скло, текстиль, пластик та можливо навіть винайдення якоїсь нової технології переробки «сміття» у щось прекрасне.

Література

1. Кротова Т. Перспективи апсайклінгу автентичного текстилю в дизайні / Т. Кротова, І. Давиденко // Актуальні проблеми сучасного дизайну : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квітня 2018 р., м. Київ) : у 2-х т. – Київ : КНУТД, 2018. – Т. 1. – С. 223–226.
2. Щербань Т. А. Реалізація напряму «стімпанк» у гуртковій роботі / Т. А. Щербань, Т. М. Борисова // Дизайн-освіта: проблеми та перспективи : матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2018. – С. 191–196.
3. Чупріна Н. В. Апсайклінг та його визначення як напряму екодизайну в сучасній індустрії моди / Н. В. Чупріна, М. Б. Суєук // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура. – 2014. – № 3. – С. 38–41.
4. Апсайклінг и ресайклінг: как украинская мода дает вторую жизнь вещам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://super.ua/apsajkling-i-resajkling-kak-ukrainskaja-moda-daet-vtoruju-zhizn-vesham-106064/>.
5. Друге пришествя: Кто і навіщо займається апсайклінгом в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bzh.life/ua/mesta-i-veshi/vtoroe-prishestvie-cto-i-zachem-zanimaetsya-apsajklingom-v-ukraine>.

ШАВИРІНА-ШКОЛЯР МАРИНА, КОРНИЦЬКА ЛАРИСА
Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ УЗАГАЛЬНЕННЯ У БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ЖИВОПИСНО-ДЕКОРАТИВНОГО НАТЮРМОРТУ

Під час навчання бакалаврів декоративного мистецтва важливо враховувати специфіку майбутньої професії, щоб правильно формувати необхідні професійні компетенції. Тому, поряд з академічними натурними постановками, в програмі з живопису передбачені завдання на декоративне їх рішення.

Завдання, що передбачають декоративну інтерпретацію, зокрема натюрморту, спрямовані на формування умінь узагальнення, стилізації, розвитку спеціально-специфічного стилістичного художнього мислення.

Жанр натюрморту різноманітний і показовий в процесі освоєння прийомів декоративної стилізації. Натюрморт став тим жанром, з якого починається вивчення методу реалістичного образотворчого мистецтва. Для послідовного вивчення законів ведення роботи з натури постановка натюрморту має першорядне значення [1]. Однак художник, зокрема декоративного мистецтва, має вільно експериментувати в різних напрямках, працюючи над натюрмортом.

За допомогою студіювання натюрморту швидше і простіше вдосконалити живопис та його техніку як академічного письма, так і декоративної інтерпретації. Працюючи над стилізованою композицією натюрморту важливо звертати увагу на пластику форм, їх виразність і декоративність, не забуваючи при цьому про основні принципи побудови та розміщення предметів на площині.

Поряд з академічним освоєнням живописного письма натурної постановки студенти, на нашу думку, мають творчо опрацювати її, у площині декоративної інтерпретації. Тож для цього доцільно ставити завдання на виконання кількох варіантів декоративних і колористичних рішень натюрморту, паралельно вести декілька композиційних пошуків у його написанні. Такий підхід потребує навиків узагальнення, спрощення, певної площинності і декоративності.

Процес стилізації реалістичного зображення доволі специфічний. У декоративному натюрморті ключову роль грає здібність художника творчо інтерпретувати натуру, знаходити виразність кожного елементу композиції і вносити до неї власне бачення. Без знання натури неможливо вирішити завдання передачі ритму та пластики елементів натюрморту в його стилізованому вигляді [2].

Тож перед педагогом стоїть важливе завдання підготувати художника з особливим «декоративним» мисленням компетентного у своєму фасі. Тому так важливо в процесі навчання допомогти студенту сформувати площинно-орнаментальне бачення натури та розвинути образно асоціативне мислення. Найбільш наглядним і найбільш зрозумілим у цьому процесі є виконання живописно-декоративного натюрморту.

Художник декоративного мистецтва має вміти бачити речі та явища, ніби через призму, розкладаючи їх як в калейдоскопі на кольорові частинки паралельно аналізуючи та узагальнюючи, щоб потім зуміти трансформувати, видозмінити, спростити, зробити більш виразним, нарешті, створити особливий авторський твір. У цьому полягає основна відмінність підготовки бакалаврів декоративного мистецтва від підготовки художників образотворчого мистецтва – художників станковистів, заснованої на оволодінні об'ємно-просторових побудов.

Простота форм, їх узагальненість, ексцентричність, геометричність, барвистість, емоційність – це основні загальні риси, що виникають в процесі стилізації, тобто спрощення, узагальнення елементів декоративної композиції. Стилiзацію в живописі почали застосовувати в роботах художники з кінця ХІХ ст. Використовують її і сучасні художники. Не зациклюючись на «документальному» відтворенні дійсності, вони вдаються до спрощення (стилiзації) і таким чином передають ідею, задум. Стилiзація може бути у передачі не тільки форм, а й кольору [3].

Жанр натюрморту найбільш характерний і багатообразний в плані вивчення ознак декоративної стилізації. У цьому жанрі працювали багато великих майстрів, зокрема: А. Матіс, П. Гоген, П. Пікассо, І. Машков, Б. Кустодієв, А. Купрін та ін. Історія світового та вітчизняного мистецтва дає нам безліч різноманітних по своїй стилістиці зразків декоративного натюрморту [4].

Декоративній стилізації властива узагальненість і символічність зображуваних об'єктів і форм. Цей художній метод використовує свідому відмову від повної достовірності зображення та докладної передачі елементів і деталей у живописному письмі. З розвитком сучасного мистецтва виникла необхідність створення творів декоративно-прикладного мистецтва, які без стилізації не відповідатимуть сучасним естетичним вимогам.

Отже, формування умінь узагальнення у бакалаврів декоративного мистецтва – це завдання сучасної мистецької освіти, набуття яких можливе в процесі виконання живописно-декоративного натюрморту.

Література

1. Зорко А. Є. Натюрморту класичному живописі та академічній художній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Lora-pc/ Downloads/Vknukim_myst_2011_25_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lora-pc/Downloads/Vknukim_myst_2011_25_6%20(1).pdf).
2. Декоративний натюрморт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vkpmrz.blogspot.com/2016/02/blog-post.
3. Матвеева Т. В. Стилiзация как прием художественного образного мышления будущих дизайнеров [Электронный ресурс] / Т. В. Матвеева // Успехи современного естествознания. – Режим доступа: <https://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=13292>.
4. Король А. М. Декоративна стилізація в натюрморті [Електронний ресурс] / А. М. Король. – Режим доступу: <http://intkonf.org/korol-am-dekorativna-stilizatsiyi-v-natyurmorti/>.

ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

БАЗИЛЬЧУК ОЛЕГ, БАЗИЛЬЧУК ВІРА,

Хмельницький національний університет

РУДИК ІРИНА

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ

Реалізація компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії стає важливим аспектом державної освітньої політики, а також теорії й практики вищої фізкультурної освіти. Застосування компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до відновлення здоров'я спортсменів припускає досягнення інтегрованого кінцевого результату вищої фізкультурної освіти, який може розглядатися як сформованість у випускника професійної компетентності та як єдність професійно орієнтованих знань, вмінь та навичок, здібностей до реабілітаційної діяльності та професійно значущих якостей. Це потребує розробки якісно нової методичної системи, яка б урахувала взаємний вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на її розвиток та спрямованості на набуття у процесі навчання майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії професійної компетентності, пов'язаної з діяльністю з відновлення здоров'я спортсменів.

Вважаємо, що досить актуальною проблемою є з'ясування особливостей особистісного і професійного розвитку фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у зв'язку зі зростанням і неперервним оновленням вимог до професійної зрілості і майстерності фахівців. Застосування професійно особистісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів сприяє: розвитку здатності майбутнього фахівця до адекватної самооцінки особистісних, професійних та інтелектуальних можливостей за рахунок оволодіння вміннями самопізнання і самодіагностики, засобами професійної самоосвіти, морального та творчого самовдосконалення.

Однією з характерних рис сучасної педагогічної науки є перехід від вивчення тільки певних сторін дійсності до комплексного вивчення об'єкта як системи. Головною перевагою системного підходу є здатність функціонувати як впорядковувальний принцип при описі, аналізі та моделюванні освітньої реальності. На противагу стихійності, суб'єктивізму та інтуїтивності завдяки застосуванню системного підходу забезпечується відносно стабільна послідовність процесу дослідження, особлива увага приділяється аналізу і синтезу та здійснюється певний порядок в дослідницькій діяльності.

Використання системного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії дозволяє розглядати навчально-виховний процес як єдине ціле відповідно до всієї системи вищої фізкультурної освіти, розширює можливості використання методів і методичних прийомів інших наукових дисциплін й найсучасніших інструментів наукового пізнання у галузі реабілітаційної діяльності.

Аксіологічний підхід характеризує цінності як основу регуляції людської поведінки, навчальної і професійної діяльності, прийняття рішень у ситуаціях вибору, дає змогу аналізувати процес формування системи професійно орієнтованих знань, вмінь та навичок через детермінацію ціннісного ставлення викладачів і студентів до змісту і результатів власної діяльності, професійних ролей і позицій.

Застосування суб'єктного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії сприяє розвитку їх активності, ініціативності, самостійності і відповідальності, здатності керувати, регулювати свою поведінку і дії відповідно до поставлених завдань, пов'язаних з роботою з відновлення здоров'я спортсменів.

Застосування культурологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів припускає детермінацію усвідомлення культури як умови становлення стимулу і духовної практичної основи соціального розвитку студентів, забезпечуючи цілісність їх поглядів на навколишній світ. Культурологічний підхід є тією методологічною позицією, що розкриває єдність аксіологічного, діяльнісного та індивідуально творчого аспектів культури. Залучення до цінностей культури майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії складає сутність вищої фізкультурної освіти як антропогенної практики культури.

Застосування акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів як нового теоретико-методологічного напрямку у вищій фізкультурній освіті сприяє: цільовій орієнтації на розвиток творчої індивідуальності і забезпечення успіху кожного студента; розвитку синергетичної здатності особистості майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії (самопідготовка – самовиховання і самоосвіта; самореалізація і самовдоско-

налення у реабілітаційній діяльності – самоствердження) як системно-акмеологічного критерію якості вищої фізкультурної освіти; підвищенню мотивації до досягнення вершин творчості в контексті формування професіоналізму фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; використанню акмеологічних технологій як засобів керування якістю вищої освіти: проектування освітніх програм і реалізації їх варіативних форм організації навчання; аналізу та оцінювання якості взаємодії викладача і студентів у творчій діяльності.

Отже, у створенні прогресивних систем професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які орієнтуються на інтелектуальний і креативний рівень розвитку особистості, значну роль відіграють процеси проектування і реалізації інтегрованих освітніх програм і технологій, що ґрунтуються на наукових ідеях та універсальних методологічних підходах до організації освітнього процесу.

ДУТЧАК ЮРІЙ, АНТОНЕЦЬ ВАСИЛЬ

Хмельницький національний університет

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми. Сучасні соціально-економічні тенденції розвитку нашої держави суттєво змінили сутність професійної діяльності педагога з фізичного виховання. Традиційні зміст, форми і методи підготовки майбутнього педагога не повністю відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню його як активної, творчої особистості. Внаслідок чого, винятково важливого значення набуває модернізація процесу підготовки педагога з фізичного виховання у закладах вищої освіти, де відбувається опанування студентами комплексом знань, умінь і навичок, їхній професійний розвиток, формуються інтереси, професійні мотиви та ціннісні орієнтації, що завершується виробленням професійно-педагогічної позиції.

В означених умовах педагогічний працівник, щоб бути успішним і затребуваним, повинен бути готовим до будь-яких змін, вміння швидко і ефективно адаптуватися до нових умов, проявляти прагнення бути професіоналом, постійно оновлювати свої знання та вміння, прагнути до саморозвитку, проявляти толерантність до невизначеності, бути готовим до ризику, тобто бути професійно компетентним.

Метою публікації є теоретичне визначення сутності професійної мотивації задля забезпечення професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього педагогічного працівника є складним і багатограним процесом, результативність якого забезпечується, в основному, ефективною організацією та плануванням навчальної діяльності, створенням зовнішніх і внутрішніх умов для інтенсивного прояву необхідних якостей, тощо.

Професійна діяльність майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, як зазначає С. С. Середня, обумовлюється специфічними умовами, що «поділяються на три групи: 1) умови психічної напруженості; 2) умови фізичного навантаження; 3) умови, пов'язані з факторами зовнішнього середовища» [4, с. 242]. Переконані, що великий вплив на якість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури має їх професійна мотивація.

Аналіз літературних джерел дозволяє констатувати відсутність єдиного підходу до поняття «професійна мотивація». Професійна мотивація, як вважає А. В. Сотнікова, є сукупність потреб та інтересів, які спонукають людину до професійної діяльності, до професійної самореалізації та професійного вдосконалення [5, с. 121]. Оригінальним видається тлумачення професійної мотивації, що запропонувала В. Л. Погрібна, «професійна мотивація – це спонукання, що викликає активність особистості та визначає її спрямованість щодо майбутньої професії» [3, с. 132]. Узагальнення зазначеного дає можливість сформулювати наступне тлумачення професійної мотивації. Під професійною мотивацією майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури ми розуміємо сукупність чинників та процесів, що відображаються у свідомості професіонала як потреба, інтерес та відповідальність, які спонукають та спрямовують діяльність особистості до вивчення майбутньої професійної діяльності.

На думку А. Г. Махмутової, професійна мотивація має дві складові: внутрішню і зовнішню [2, с. 13]. В подальшому, науковець, характеризуючи внутрішню складову відзначає, що вона суттєво впливає на саморозвиток, творчість, виховання морально-вольових якостей та розвиток цілісності особистості, а зовнішня – орієнтує особистість на відношення до трудової діяльності [2, с. 14].

Значно ширше професійну мотивацію характеризує С. А. Єрохін, запропонувавши чотирьох компонентну структуру. Науковець виділяє наступні компоненти: «мотивація ініціації (спонукає до діяльності); мотивація селекції (вибір мети); мотивація реалізації (регулює, контролює реалізацію виконання відповідної дії); мотивація постреалізації (завершує виконання дії і спонукає до іншої)» [1, с. 14].

Аналіз літературних джерел і власний науково-педагогічний досвід дозволяє виокремити шляхи забезпечення стійкої професійної мотивації майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури:

1) розкриття суспільної значущості майбутньої професійної діяльності для суспільства; 2) ознайомлення з кваліфікаційними характеристиками педагогічного працівника з фізичної культури; 3) залучення майбутніх магістрів у професійно-педагогічну діяльність у різних закладах освіти; 4) формування у магістрантів установки на власну активність і самопізнання як основу професійного самовизначення; 5) вироблення вмінь і навичок володіння сучасними технологіями і творчого застосування їх в майбутній професійній діяльності.

Висновок. Проаналізовані різні підходи до тлумачення професійної мотивації, теоретично доведено її вплив на формування професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Література

1. Єрохін С. А. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкуренції на ринку праці / С. А. Єрохін, Ю. В. Нікітін, І. В. Нікітіна // Юридична наука. – 2011. – № 1(1). – С. 20–27
2. Махмутова А. Г. Система непрерывного образования как фактор трудовой жизни молодежи (на материалах города Набережные Челны) : автореф. дис. ... канд. социол. наук специальность : 22.00.03 – Экономическая социология и демография / А. Г. Махмутова. – Казань, 2007. – С. 25
3. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму : монографія / В. Л. Погрібна. – Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2008. – 336 с.
4. Середня С. С. Місце та значення морально-вольових якостей у професіограмі вчителя фізичної культури / С. С. Середня // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2013. – Вип. 14. – С. 240–245.
5. Сотникова А. В. Профессиональная мотивация как предмет социологического анализа / А. В. Сотникова // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2010. – № 3(5). – С. 118–122.

КВАСНИЦЯ ІРИНА, ДМИТРИШИН НІКІТА

Хмельницький національний університет

КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві є соціально важливими видами діяльності. Суспільні аспекти спорту та фізичної культури безперечно відображаються на масовій свідомості людей. Як наслідок – підвищення інтересу глядацької аудиторії до спортивних змагань, висока активність населення в оволодінні фізичними вправами, престижність професійної роботи у сфері фізичної культури і спорту.

Безсумнівно, кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту – один з ключових аспектів професійної фізкультурно-спортивної освіти, але це також найважливіший напрям і першочергове завдання державної стратегії розвитку фізичної культури. Підготовка кадрів і підвищення кваліфікації працівників цієї сфери в Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту представлені як пріоритетний напрям державної політики у відповідній галузі. Повноцінне конкурентоспроможне кадрове забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності в умовах ринкової економіки є підґрунтям підвищення ефективності управління усією галуззю. Сучасний ринок фізкультурно-спортивних послуг все більше актуалізує потребу у конкурентоздатних, професійно мобільних фахівцях.

Неухильно зростаючий інтерес до професійної мобільності з боку вітчизняної педагогічної науки цілком закономірний і виправданий – суспільству необхідні фахівці, які здатні перебудувати свою діяльність відповідно до соціальних змін та змін вимог ринку праці, оскільки попередньо набутих знань і професійного досвіду у нових умовах може виявитися недостатньо. Для здобуття нових знань, навичок і вмінь, необхідних для конкретних умов сучасного суспільства, виникає потреба в підвищенні рівня адаптації випускників навчальних закладів вищої освіти та формуванні їхньої професійної мобільності, яка перш за все необхідна для успішного професійного розвитку особистості, забезпечує майбутньому кваліфікованому фахівцю здатність бути гнучким, швидко орієнтуватися у професії, бути конкурентоспроможним на ринку праці, готовим до підвищення кваліфікації, перекваліфікації та самоосвіти [3].

Заклади фізичної культури та спорту потребують кваліфікованих фахівців з вищою освітою, які могли б реалізувати необхідні функції відповідно до вимог сучасного ринку з урахуванням здоров'я-збережних інноваційних технологій [2]. В умовах сьогодення працедавцю потрібен фахівець, у якого існує не тільки концептуально-прикладна база в рамках професійної області знання, а й такі навички та вміння, які дозволять ці знання в перспективі ефективно застосувати в умовах безперервного професійного становлення і постійної модифікації. Сучасний тренер-викладач зобов'язаний бути готовим швидко адаптуватись до змін у професійній діяльності, вміти виконувати різноманітні професійні задачі, що передбачають певну соціальну діяльність, перекваліфікацію, зміну колективу, місцезнаходження тощо.

За останні роки істотні зміни на ринку праці сприяли формуванню нових уявлень про кар'єру, що сприймається як професійний розвиток особистості, реальне використання своїх можливостей з огляду на власний професійний досвід, змінилися й можливості людини щодо досягнення кар'єри. На нашу думку,

важливим є погляд ряду дослідників (Деркач А. А., Зазикін В. Г., Лозовецька Т. В., Вороновська Л. П.) на професійну мобільність особистості в контексті її професійної кар'єри. Сучасний погляд на професійне просування працівників полягає у ставленні до кар'єри як до сукупності багатьох кар'єрних циклів динамічного походження. У самому визначенні кар'єри використовуються терміни «переміщення», «мобільність», «просування» [1].

У контексті професіоналізації особистості дослідження кар'єрного росту дозволяє розглядати його як специфічний вид професійної активності людини, змістом якої є ефективна самореалізація та самовизначення особистості, досягнення смислової визначеності в ставленні до свого професійного майбутнього. Такий підхід надзвичайно важливий для вивчення механізмів професійної мобільності, вироблення підходів в організації кар'єри на ринку зростаючої конкуренції.

Саме в умовах зростаючої конкуренції на сучасному ринку праці конкурентоздатність майбутнього фахівця сфери фізичної культури і спорту вимагає не тільки фахової підготовки, а й підготовки до майбутнього кар'єрного росту в конкретних ринкових умовах. Підготовка конкурентоздатних тренерів-викладачів до кар'єрного зростання ефективна, якщо вона проходить в достеменних (кар'єрозорієнтованих) навчальних формах і вирішує взаємопов'язані завдання: формування інноваційної готовності до сприйняття нововведень і вміння діяти в умовах сучасного ринку, бути професійно-мобільним, соціально-адаптованим.

Ефективність професійної діяльності майбутнього тренера-викладача, його професійна мобільність, конкурентоздатність та кар'єрний розвиток залежать від рівня сформованих у нього професійних, спеціальних знань, умінь, навичок, компетентностей, здатності гнучко реагувати на постійно мінливі умови на ринку праці. В суб'єктивній площині професійна мобільність та професійна кар'єра залежать і від таких особистісних характеристик фахівця як потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, моральні якості та інші мотиваційні фактори. Слід зазначити, що фахівці, чії особистісні якості, знання та вміння, установки відповідають сучасним вимогам ринкової економіки, забезпечують фізкультурно-спортивним організаціям конкурентні переваги на сучасному ринку праці.

Отже, з позицій сьогодення саме професійна мобільність є однією з важливих характеристик, яка необхідна особистості фахівця фізичної культури та спорту для успішної самореалізації та кар'єрного зростання, її відсутність призводить до неможливості гнучкої орієнтації в змінних професійних умовах. Сформованість професійної мобільності у майбутнього фахівця фізичної культури і спорту сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності, трудової мотивації і в подальшому – ефективності його праці, за рахунок забезпечення своєї зайнятості на ринку послуг та впевненості у її збереженні.

Подальшим етапом нашого дослідження є вивчення й аналіз сучасних методів, способів і умов формування професійної мобільності майбутніх тренерів-викладачів в процесі професійної підготовки.

Література

1. Вороновська Л. Формування професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Вороновська // Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2016. – 267 с.
2. Самодай В. Актуальні питання щодо впровадження маркетингу у сферу фізичної культури і спорту / В. Самодай // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. – Львів, 2013. – Вип. 19. – Т. 4. – С. 158–165.
3. Сушенцева Л. Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема / Л. Сушенцева // Креативна педагогіка : наук.-метод. журн. – 2011. – Вип. 1. – С. 129–136.

МОЛДАВАН АНДРІЙ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Розвиток підприємницької компетентності у вітчизняних закладах вищої освіти залишається досить проблематичним і носить суб'єктивно-об'єктивний характер. Реалізація компетентнісного підходу, на думку вчених, може бути продуктивною, якщо, по-перше, передбачена певна завершеність освітнього процесу (у студентів сформована здатність до реалізації набутих знань, умінь, навичок, досвіду практичних дій, а також визначені рівні розвиненості компетентності в конкретному, обраному ними, різновиді діяльності); по-друге, закріплюється перехід від ЗВН-концепції (знання, вміння, навички) освіти до особистісно-орієнтованої концепції, адже компетентність – якість особистості, а знання та якість знань – тільки одна із складових компетентності; по-третє, суб'єкти освітнього процесу розуміють суть компетентності як мотиваційної, когнітивної та інструментально-операційної готовності до діяльності; по-четверте, освітній процес зорієнтований на певну комплексність, цілісність і завершеність у підготовці суб'єктів освітнього процесу до нового етапу їх життя і діяльності. Відповідно у закладах вищої освіти

наявні спроби виділити ядро, найістотніше і визначальне у професійній підготовці майбутніх фахівців. З цією метою встановлюють наскрізні, базові, ключові, а також надпредметні компетентності.

Успішність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту забезпечується поетапною і раціональною організацією освітнього та розвивального процесів у ЗВО, яка передбачає встановлення сукупності оптимальних форм, методів, педагогічних прийомів навчання з урахуванням їхніх об'єктивних можливостей, що в узагальненому вигляді представлені функціонально-процесуальною складовою (традиційні й інтерактивні форми організації практичних, лабораторних занять, тренінгів, спецсеминарів; методи: дослідницькі, рефлексивні, імітаційно-рольові, методи ситуаційного аналізу тощо; технології інтерактивного, проблемного навчання тощо).

На відміну від традиційного пропонується нами творчо-інноваційне освітнє середовище визначається креативно-перетворювальною функцією, яка передбачає розвиток якостей студентів важливих для здійснення підприємництва, можливість деталізувати проблеми розвитку підприємницької компетентності з метою їх подальшого нестандартного дослідження, творчого перетворення дійсності методом вирішення різних професійних завдань, постійне впровадження інновацій в освітній процес.

У розробленні методики розвитку підприємницької компетентності ми враховували, що кожна людина оцінює себе, власні потенційні можливості щодо досягнення успіху і самореалізації в обраній сфері діяльності, а разом із тим задоволення власних потреб. Досягнення успіху і результативність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС залежать від ступеня відкритості новому досвіду, новим знанням, прагнення здійснювати особистісно-професійний саморозвиток, спрямованості на оволодіння новими способами мислення, поведінки, нового ставлення до себе, як до суб'єкта підприємницької взаємодії та інвестування, вмотивованості щодо досягнення високого рівня тих якостей людини, які характеризують її як спортсмена-професіонала і підприємця здатного досягти успіху у реалізації планів створення власного бізнесу, розширення сфери спортивно-оздоровлювальних послуг для населення, досягнення фінансової незалежності, забезпечення контролю над своїми фінансами, майбутнім, долею.

Важливим складником професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС є магістерська практика. Програми магістерських практик припускають: 1) закріплення, поглиблення спеціальних, психолого-педагогічних і світоглядних знань в процесі застосування їх до вирішення конкретних завдань; 2) формування і розвиток у майбутніх підприємців умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, необхідних для розвитку підприємництва; 3) виховання стійкого інтересу до підприємницької діяльності, потреби в реалізації знань і вмінь в галузі ФКіС, самоосвіті; 4) виробленню творчого підходу до підприємницької діяльності; 5) ознайомлення з сучасним станом підприємницької і комерційної діяльності у сфері спорту, з досвідом успішних підприємців.

Магістерська практика припускає формування в них професійно-педагогічних, особових, суспільно-політичних якостей, а також розвиток професійно-етичної культури. Магістерська практика покликана розвивати і закріплювати проєктувальні, конструкторські, організаторські, комунікативні та інші уміння майбутніх магістрів. Її найважливіша мета – максимальне наближення діяльності магістрантів до їх майбутньої професії. Суттєву роль має відігравати контроль і самоконтроль, що забезпечують зворотній зв'язок у навчальному процесі – отримання викладачем і магістрантом інформації про ступінь труднощів, типові недоліки, які зумовлюють необхідність внесення в цей процес відповідних змін і постійного його вдосконалення. Контроль традиційно здійснюється на семінарських, лабораторно-практичних роботах, у формі усних опитувань, тестових завдань та проведення диференційованого заліку.

Оцінювання навчальних досягнень студентів за модульно-рейтинговою системою здійснюється для інтенсифікації навчального процесу, встановлення зворотного зв'язку для кожного магістранта, моніторинг та своєчасне коригування навчального процесу, підвищення мотивації до розвитку професійної і підприємницької компетентності.

ПОГРЕБНЯК ЛАРИСА
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО РОБІТНИКА

Фізичне виховання учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О) є складовою частиною навчально-виховного процесу, яка спрямована на розвиток фізичних і духовних сил майбутніх молодих робітників, їх підготовку до трудової діяльності і захисту Вітчизни. Фізичне виховання в ЗП(ПТ)О повинно мати професійно-прикладну спрямованість – удосконалювати фізичні, вольові та інші якості, необхідні для успішного освоєння обраної професії. Варто зазначити, що реалізація мети фізичного виховання учнів ЗП(ПТ)О неможлива без якісного кадрового потенціалу навчальних закладів, фахова підготовка якого наразі враховує стрімкий розвиток сучасного спортивного руху в світі.

Фізичне виховання учнів у ЗП(ПТ)О області здійснюється комплексно – через навчальний процес, позаурочну виховну роботу, функціонування органів учнівського самоврядування і носить послідовний характер. Учні беруть активну участь у Всеукраїнських, обласних, районних змаганнях з різних видів спорту. Систематично проводяться внутрішньоучилищні спартакиади: зимові, літні, осінні. Проводяться військово-спортивний конкурс «Майбутній воїн», спортивне свято до Дня фізичної культури та спорту, турніри між збірними командами працівників та учнями, обласний «Фестиваль освітянського спорту», міські легкоатлетичні кроси, товариські зустрічі з видів спорту, спортивне свято «Козацькому роду немає переводу», турніри присвячені пам'яті загиблим в зоні АТО, туристичні походи, виховні години на спортивну тематику, спортивне свято до Дня Перемоги, зональні і фінальні змагання обласної Спартакиади.

Усі виховні заходи сприяють розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я.

Здійснюється систематичний контроль за організацією спортивно-масової роботи в ЗП(ПТ)О області, проводяться моніторингові дослідження стану викладання предмета «Фізична культура» як на рівні навчальних закладів, обласному, так і на Всеукраїнському рівнях.

Для удосконалення професійно-педагогічної компетентності, поширення передового педагогічного досвіду, підвищення науково-методичного рівня навчального процесу НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області створено обласну фахову секцію викладачів предмета «Фізична культура», у яку входить 61 особа.

В рамках роботи обласної фахової секції проводяться різнопланові методичні заходи: семінари-практикуми, навчальні семінари, круглі столи та засідання шкіл ППД. Під час проведення цих заходів розглядаються найактуальніші питання щодо викладання предмета «Фізична культура», вивчається передовий педагогічний досвід, викладачі навчаються новітнім ефективним технологіям викладання, тощо.

Постійно триває пошук кращих освітніх методик. Кращі свої творчі доробки викладачі мають можливість представити на обласну виставку матеріалів комплексно-методичного забезпечення предметів загальноосвітньої підготовки «Педагогічні ідеї та знахідки», яка проводиться раз в два роки.

При НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області функціонує консультаційний пункт для викладачів предмету «Фізична культура» з питань організації викладання фізичної культури в закладах професійної (професійно-технічної) освіти області, організації спортивно-масової роботи, заходів безпеки при проведенні спортивно-масових заходів та інших питань викладання предмету.

Протягом року педагогічним працівникам надається методична допомога щодо планування, проведення та організації виховної роботи, організації спортивно-масової тощо, як у НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, так і при виїздах в професійно-технічні навчальні заклади.

Викладачами фізичної культури створені методичні посібники з професійно-прикладної фізичної підготовки, презентації, методичні розробки уроків, сценарії виховних заходів та навчальні фільми, що дають можливість більш компетентно і успішно використовувати передовий педагогічний досвід у вивченні фізичної культури. Кращі з них представляються на науково-методичну раду та поширюються серед ЗП(ПТ)О області.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – Київ : Міленіум, 2001. – С. 32.
2. Закон України «Про професійно-технічну освіту» [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: www.mon.gov.ua.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» // Спортивна газета. 1994. – 29 січня.

ХОМОВСЬКИЙ ВІКТОР

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У контексті сучасних реформ, особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій. Це обумовлено, перш за все, потребами суспільства у формуванні здорової нації, необхідністю зниження показників погіршення здоров'я учнівської молоді, розповсюдження інфекційних захворювань тощо. За результатами дослідження О. Болотіної, «майже 90 % учнів і студентів характеризуються наявністю відхилень у стані здоров'я, 50 % – незадовільну фізичну підготовку». Дослідниця відмічає, що «період навчання в закладі загальної середньої освіти кількість хронічних захворювань в учнів в середньому збільшується в 1,5–2 рази». За даними О. Микитюк і О. Шиян, «лише 10–15 % старшокласників, а пізніше й студентів характеризуються високим рівнем фізичного здоров'я; 10 % – вищим за середній; до 30 % – середнім; 25 % – нижчим за

середній та решта учнів – низьким рівень фізичної розвиненості». Наявність такої тенденції щодо стану здоров'я учнівської молоді свідчить про актуальність означеної проблеми й необхідність у підготовці майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій, збереження здоров'я молоді. Адже лише педагог, який веде здоровий спосіб життя, володіє здоров'язбережувальними технологіями й готовий до їх застосування, здатний вплинути на здоров'я своїх вихованців.

На важливості використання здоров'язбережувальних технологій, як умови збереження здоров'я підростаючого покоління, у своїх працях наголошували В. Дручик, В. Єфімова, А. Міт'єва, Л. Тихомирова та ін. Зокрема Л. Тихомирова зазначає, що під час визначення ефективних педагогічних технологій необхідно враховувати їх вплив на здоров'я учнів, тобто здоров'язбережувальний ефект [4]. Загалом під поняттям «здоров'язбережувальні технології» розуміють сукупність форм, методів, засобів, що сприяють підтриманню фізичного, психічного, соціального благополуччя особистості, забезпечують підтримання нею здорового способу життя [1]; як спосіб організації освітнього процесу, що передбачає послідовну реалізацію дій педагога, спрямовану на врахування індивідуального здоров'я учнів, особливостей їхнього психофізичного й духовно-етичного розвитку [2]; як певні педагогічні технології, що уможливають врахування вікових особливостей учнів, їхньої пізнавальної діяльності, передбачають оптимальне поєднання рухових навантажень із статичними, забезпечують створення позитивної емоційної атмосфери в освітньому процесі, що мотивує до навчання [3]. Досвід використання означених технологій висвітлено науковцями й педагогами минулого як один з важливих чинників ефективності освітнього процесу.

Базуючись на дидактичних принципах, закономірностях освітнього процесу, результатах аналізу наукових праць, у підготовці майбутніх педагогів до використання здоров'язбережувальних технологій умовно можна виокремити три етапи: 1) формування у студентів потреби щодо використанні здоров'язбережувальних технологій у майбутній педагогічній діяльності; 2) формування системи знань й умінь щодо здоров'язбережувальних технологій та особливостей їх використання в освітньому процесі; 3) формування готовності до використання здоров'язбережувальних технологій під час педагогічних практик.

Визначені етапи реалізуються в системі професійної підготовки майбутніх педагогів під час таких її видів: медичної (забезпечує систему знань про фізіологічні особливості розвитку учнів, правила особистісної гігієни, санітарно-гігієнічні вимоги, чинники що впливають на їх здоров'я); педагогічної (спрямована на формування системи знань й умінь щодо видів здоров'язбережувальних технологій, методик їх використання в освітньому процесі); технологічної (вміщує систему знань про вплив трудової діяльності, спорту на фізичний розвиток учнів; використання гумору, музики, мистецтва з метою впливу на психоемоційний стан учнів тощо).

В контексті визначених видів підготовки майбутніх педагогів важливим є формування готовності учителів до використання таких груп здоров'язбережувальних технологій: медично-гігієнічних (забезпечують контроль за дотриманням належних санітарно-гігієнічних умов навчання; надання першої невідкладної допомоги, передбачають створення на базі закладів освіти фізіотерапевтичних, стоматологічних та інших медичних кабінетів, що сприяють збереженню здоров'я учнів); фізкультурно-оздоровчих (передбачають залучення учнів до занять фізичною культурою, спортивних секціях з метою їхнього фізичного розвитку); екологічні (спрямовані на забезпечення принципу природовідповідності, уможливають створення оптимальних екологічних умов для навчання); безпеки життєдіяльності (забезпечують збереження життя й здоров'я учнів шляхом оволодіння ними відповідною системою знань й умінь); освітні (організаційно-педагогічні – забезпечують організацію освітнього процесу відповідно до санітарно-гігієнічних норм, що сприяє зниженню перевтоми; психолого-педагогічні – сприяють реалізації психолого-педагогічного супроводу для учнів на всіх етапах освітнього процесу; навчально-виховні – уможливають формування в учнів культури здорового способу життя, розвиток потреби у такому способі життя, негативного відношення до шкідливих звичок тощо).

Таким чином, в сучасних умовах майбутні педагоги мають бути підготовленими до реалізації освітніх завдань на засадах використання здоров'язбережувальних технологій, що сприятиме формуванню в учнів ключових компетентностей, їх гармонійному розвитку й збереженню здоров'я.

Література

1. Ерохина И. А. Здоровьесберегающие технологии в профилактике наркозависимости подростков : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И. А. Ерохина. – Тамбов, 2005. – 272 с.
2. Ковалева О. И. Личностно ориентированное обучение студентов современных вузов как фактор сохранности здоровья : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О. И. Ковалева. – Ставрополь, 2004. – 175 с.
3. Кучма В. Р. Концепция «Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ». Проект «Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения»: Разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ / В. Р. Кучма, М. И. Степанова. – М., 2006. – 56 с.
4. Тихомирова Л. Ф. Теоретико-методические основы здоровьесберегающей педагогики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Л. Ф. Тихомирова. – Ярославль, 2004. – 339 с.

УДК 378.14:159.923
ББК 74.48:88.3
П84

*Рекомендовано до друку рішенням науково-технічної ради
Хмельницького національного університету,
протокол № 8 від 23.10.2019*

Представлено тези доповідей учасників X міжнародної НПК «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Розглянуто теоретико-методологічні засади професійного становлення індивідуума в умовах ринкової економіки, аспекти психопедагогіки у професійному становленні, теоретичні та методичні засади підготовки педагога трудового навчання та технологій; вітчизняний та зарубіжний досвід професійної освіти і навчання; досвід та інновації у сучасній мистецькій освіті; аспекти здоров'я, фізичної культури та спорт у становленні особистості; забезпечення якості професійної та вищої освіти.

Матеріали, що включені до збірника, подані в авторській редакції.

Редакційна колегія:

Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України;
Скиба М. Є., д-р техн. наук, проф., чл.-кор. НАПН України;
Радкевич В. О., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України;
Лук'янова Л. Б., д-р пед. наук, проф.; **Коберник О. М.**, д-р пед. наук, проф.;
Бідюк Н. М., д-р пед. наук, проф.; **Базиль Л. О.**, д-р пед. наук, доц.;
Андрощук І. П., канд. пед. наук, доц.; **Герніченко І. І.**, канд. пед. наук, доц.

Відповідальний за випуск: **Ничкало Н. Г.**, д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України

П84

Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи :
тези доп. X міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 7–8 листоп.
2019 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. –
Хмельницький : ХНУ, 2019. – 239 с. (укр., рос., пол., англ.)
ISBN 978-966-330-359-8

Наведені тези доповідей науково-практичної конференції щодо професійного становлення особистості як фахівця, з детальним аналізом та урахуванням різних аспектів цієї проблеми.

Для науковців, аспірантів та студентів ЗВО, які вивчають сучасні проблеми педагогічного та професійного становлення особистості.

УДК 378.14:159.923
ББК 74.48:88.3

ISBN 978-966-330-359-8

© Автори статей, 2019
© Хмельницький національний університет, 2019

Наукове видання

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей X міжнародної науково-практичної конференції,
7–8 листопада 2019 р., м. Хмельницький
(українською, російською, польською та англійською мовами)

Технічний редактор: *Яремчук В. С.*

Технічне редагування, коректування і верстка: *Станіславова О. В.*

Художнє оформлення обкладинки: *Станіславова О. В.*

Підп. до друку 30.10.2017. Ум. друк. арк. – 28,00. Обл.-вид. арк. – 28,18.
Формат 30×42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 175, зам. № 175/19

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі ХНУ.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.